

Kristián Csach
Ľubica Gregová Širicová
Elena Júdová

Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného

2. vydanie

Recenzenti:

Prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.

doc. JUDr. PhDr. Miroslav Slašťan, PhD.

Autorský kolektív:

Kristián Csach, Trnavská univerzita v Trnave

je autorom kapitol 1 až 3, 5 až 8, 10 až 18 (s výnimkou 15.3), 21; spoluautorom kapitol 4, 9 a podkapitoly 15.3 (v spoluautorstve s Ľubicou Gregovou Širicovou).

Ľubica Gregová Širicová, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

je autorkou kapitoly 19; spoluautorkou kapitol 4, 9 a podkapitoly 15.3 (v spoluautorstve s Kristiánom Csachom)

Elena Júdová, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

je autorkou kapitoly 20.

© Kristián Csach, Ľubica Gregová Širicová, Elena Júdová, 2018

ISBN 978-80-8168-782-2 (brožovaná)

ISBN 978-80-8168-783-9 (pdf)

OBSAH

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	11
PREDHOVOR	12
VŠEOBECNÁ ČASŤ	
1. Predmet a pojem medzinárodného práva súkromného a procesného	16
2. Úvod do riešenia problému súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom	19
3. Historický vývoj doktríny medzinárodného práva súkromného a procesného	21
3.1 Kolízne právo staroveku a stredoveku	21
3.2 Štatutárna teória	23
3.3 Holandská právna škola a zrod doktríny <i>comitas</i>	24
3.4 Počiatky moderného kontinentálneho medzinárodného práva súkromného	25
3.5 Vývoj angloamerických doktrín medzinárodného práva súkromného	26
3.6 Vývoj medzinárodného práva procesného	28
4. Prístupy k právnej úprave súkromnoprávnych vzťahov s cudzím prvkom	31
4.1 Hmotnoprávne (vecné) riešenia	31
4.1.1 Unifikácia hmotného práva (priama metóda)	32
4.1.2 Harmonizácia hmotného práva	34
4.1.3 Vytvorenie (vnútroštátnych) vecných noriem	34
4.2 Kolíznoprávne riešenia	35
4.2.1 Základný kolízny prístup	35
4.2.2 Unifikácia kolízneho práva	35
4.2.3 Europeizácia kolízneho práva	36
4.3 Vzťah medzi priamymi a kolíznymi normami	39
5. Účel a štruktúra kolíznych noriem a noriem určujúcich právomoc súdov	41

6.	Pramene medzinárodného práva súkromného a procesného.....	45
6.1	Vzťah vnútroštátneho a európskeho medzinárodného práva súkromného a procesného	47
6.2	Stret vnútroštátneho a medzinárodného práva	48
6.3	Stret prameňov práva EÚ a medzinárodných prameňov	48
7.	Všeobecné otázky aplikácie medzinárodného práva súkromného a procesného	52
7.1	Kvalifikácia v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	52
7.1.1	Kvalifikácia podľa <i>lex fori</i>	55
7.1.2	Kvalifikácia podľa <i>lex causae</i>	55
7.1.3	Stupňovitá kvalifikácia	56
7.1.4	Autonómna kvalifikácia	56
7.1.4.1	Kvalifikácia prostredníctvom porovnávania právnych poriadkov	56
7.1.4.2	Autonómna teleologická kvalifikácia podľa <i>lex fori</i>	57
7.1.4.3	Autonómna kvalifikácia z dôvodu medzištátneho/nadštátneho charakteru normy	57
7.2	Vybrané ochranné mechanizmy v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	58
7.2.1	Imperatívne normy a výhrada verejného poriadku	58
7.2.2	Obchádzanie zákona a simulácia v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	61

OSOBITNÁ ČASŤ

A. OBCHODNÉ A OBČIANSKE VECI

8.	Obchodná a občianska vec ako prototyp súkromnoprávnej veci v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	68
9.	Určovanie právomoci pri rozhodovaní o občianskych a obchodných veciach	70
9.1	Všeobecne o význame právomoci v medzinárodnom práve procesnom	71
9.2	Právomoc na konanie vo veci samej a na vydanie predbežných opatrení	73
9.3	Systém pravidiel pre určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach	75

9.4	Určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach podľa nariadenia Brusel Ia	76
9.4.1	Výlučná právomoc	77
9.4.2	Právomoc určená výslovnou dohodou (<i>prorogatio fori</i> , čl. 25)	79
9.4.3	Zúčastnenie sa konania (implicitná voľba súdu, čl. 26)	81
9.4.4	Obligatórna právomoc – osobitné ochranné pravidlá určovania právomoci (čl. 10 – 23)	82
9.4.4.1	<i>Právomoc v sporoch týkajúcich sa poistenia</i>	83
9.4.4.2	<i>Právomoc v sporoch ohľadom spotrebiteľských zmlúv</i>	84
9.4.4.3	<i>Právomoc v sporoch ohľadom individuálnych pracovných zmlúv</i>	86
9.4.5	Všeobecné pravidlo určovania právomoci súdu podľa bydliska žalovaného	86
9.4.6	Alternatívne (osobitné) právomoci	87
9.5	Prekážka začatej veci – litispendencia podľa nariadenia Brusel Ia	90
9.5.1	Vnútroúniiová litispendencia	91
9.5.2	Litispendencia vo vzťahu ku konaniam v tretích štátoch	92
9.6	Postup súdu pri skúmaní právomoci podľa nariadenia Brusel Ia	92
9.7	Určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach mimo nariadenia Brusel Ia	95
10.	Aplikácia kolízneho práva (riešenie kolíznych situácií)	98
10.1	Osobitosti pri aplikácii kolíznych noriem	98
10.2	Vedľajšie otázky v medzinárodnom práve súkromnom	99
10.2.1	Čiastková otázka	100
10.2.2	Predbežná otázka	101
11.	Aplikácia určeného (cudzieho) práva	103
11.1	Zisťovanie (obsahu) cudzieho práva	103
11.2	Spôsob aplikácie cudzieho práva	104
11.3	Rozsah aplikácie cudzieho práva	104
11.4	Spätný a ďalší odkaz	105
11.5	Kolízie oblastné, osobné a časové	107
11.6	Postup pri riešení prípadu s cudzím prvkom a aplikácii práva použiteľného na súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom	109

12. Spôsobilosť subjektov práva a ich konanie v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	112
12.1 Fyzické osoby	113
12.1.1 Právomoc slovenských súdov vo veciach spôsobilosti fyzických osôb	113
12.1.2 Určenie práva použiteľného na otázky spôsobilosti na práva a na právne úkony	114
12.1.3 Spôsobilosť na protiprávne úkony (deliktuálna spôsobilosť)	116
12.2 Právnické osoby a iné ako fyzické osoby (a ich cezhraničné pôsobenie)	118
12.2.1 Spôsobilosť právnických osôb na práva a povinnosti a na právne úkony	121
12.2.2 Zmena sídla právnickej osoby	123
12.3 Štát a osoby v postavení štátnych orgánov ako subjekt medzinárodného práva súkromného a procesného	124
12.4 Zastúpenie a konanie za iného	126
12.5 Exkurz: cudzinecké právo (právne postavenie cudzincov)	127
13. Platnosť právnych úkonov v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	129
13.1 Všeobecne o platnosti právneho úkonu ako čiastkovej a hlavnej otázky, právomoc súdov vo veciach platnosti	129
13.2 Všeobecná kolízna úprava platnosti právnych úkonov	130
13.3 Kolízna úprava platnosti zmlúv	131
13.4 Odporovateľnosť právnych úkonov	133
13.5 Osobitná kolízna úprava platnosti vybraných právnych úkonov	135
14. Vecné práva v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	136
14.1 Právomoc súdu pri vecných právach.....	137
14.2 Určenie rozhodného práva pre vecné právo	138
14.2.1 Premiestnenie hnutelných vecí, zmena štatútu a <i>res in transitu</i>	139
14.2.2 Zápisy vo verejných knihách.....	141
14.2.3 Vydržanie vlastníckeho práva	141
15. Záväzkové vzťahy v medzinárodnom práve súkromnom	144

15.1	Systém prameňov úpravy záväzkových vzťahov v medzinárodnom práve súkromnom	145
15.2	Rozlišovanie medzi zmluvným a mimozmluvným záväzkom	147
15.3	Určovanie práva použiteľného pre záväzky zo zmlúv	148
15.3.1	Rozhodné právo pre zmluvné záväzky podľa nariadenia Rím I	149
15.3.1.1	<i>Pozitívne vymedzenie pôsobnosti nariadenia Rím I .....</i>	149
15.3.1.2	<i>Negatívne vymedzenie pôsobnosti nariadenia Rím I .....</i>	150
15.3.1.3	<i>Voľba rozhodného práva ako východisko kolíznej úpravy .....</i>	151
15.3.1.4	<i>Obmedzenia voľby rozhodného práva a kolízne ochranné normy .....</i>	152
15.3.1.5	<i>Určenie rozhodného práva pri absencii voľby práva .....</i>	162
15.3.1.6	<i>Rozsah použitia určeného cudzieho práva .....</i>	164
15.3.1.7	<i>Všeobecné obmedzenie dôsledkov použitia rozhodného práva (imperatívne normy a výhrada verejného poriadku) .....</i>	164
15.3.2	Rozhodné právo pre zmluvné záväzky mimo nariadenia Rím I	167
15.4	Určovanie práva použiteľného pre mimozmluvné záväzky	169
15.4.1	Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky podľa nariadenia Rím II	169
15.4.1.1	<i>Pozitívne vymedzenie vecnej pôsobnosti nariadenia Rím II .....</i>	169
15.4.1.2	<i>Negatívne vymedzenie vecnej pôsobnosti nariadenia Rím II .....</i>	170
15.4.1.3	<i>Voľba rozhodného práva ako východisko .....</i>	171
15.4.1.4	<i>Určenie rozhodného práva pri absencii voľby a napriek voľbe práva .....</i>	174
15.4.1.5	<i>Zohľadňovanie tzv. pravidiel bezpečnosti .....</i>	190
15.4.1.6	<i>Rozsah použitia rozhodného práva podľa nariadenia Rím II .....</i>	193

15.4.1.7	<i>Všeobecné obmedzenie dôsledkov použitia rozhodného práva (imperatívne normy a výhrada verejného poriadku)</i>	194
15.4.2	Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky mimo nariadenia Rím II	194
15.4.2.1	<i>Prednostná kolízna úprava v rámci pôsobnosti nariadenia Rím II (dopravné nehody)</i>	194
15.4.2.2	<i>Kolízna úprava mimo pôsobnosti nariadenia Rím II</i>	196
16.	Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach	199
16.1	Úvod do problému uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí	199
16.1.1	Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí	200
16.1.2	Uznávanie a výkon cudzích rozhodcovských rozhodnutí	201
16.1.3	Uznávanie a výkon rozhodnutí cudzích správnych orgánov	201
16.1.4	Uznanie a výkon predbežných opatrení vs. rozhodnutí vo veci samej	202
16.2	Systém prameňov upravujúcich uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach a spôsob ich aplikácie	203
16.3	Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí súdov členských štátov podľa nariadenia Brusel Ia	204
16.4	Uznávanie a výkon cudzích vykonateľných verejných listín a súdnych zmierov, použitie verejných listín v cudzine	207
16.5	Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí podľa ZMPSaP	209
17.	Zjednodušené pravidlá pre uznávanie a výkon rozhodnutí súdov členských štátov v občianskych a obchodných veciach	213
17.1	Európsky exekučný titul pre nesporné nároky	215
17.2	Európsky platobný rozkaz	216
17.3	Európske konanie o sporoch s nízkou hodnotou	217
18.	Uznávanie a výkon cudzích rozhodcovských rozsudkov	219
B. RODINNÉ VECI		
19.	Rodinné veci v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	225
19.1	Vzťahy medzi manželmi	229

19.1.1	Právomoc na rozhodovanie o vzťahoch medzi manželmi	229
19.1.2	Určovanie rozhodného práva pre vzťahy medzi manželmi	235
19.2	Rodičovské veci	238
19.2.1	Právomoc pri určovaní rodičovstva	238
19.2.2	Rozhodné právo pri určovaní rodičovstva	239
19.2.3	Právomoc vo veciach rodičovských práv a povinností	240
19.2.3.1	<i>Zachovanie právomoci pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa .....</i>	242
19.2.3.2	<i>Únos dieťaťa a návrat dieťaťa .....</i>	243
19.2.3.3	<i>Dohoda o právomoci (prorogácia) .....</i>	245
19.2.3.4	<i>Právomoc založená na prítomnosti dieťaťa .....</i>	246
19.2.3.5	<i>Zostatková právomoc .....</i>	246
19.2.3.6	<i>Forum non conveniens .....</i>	246
19.2.4	Rozhodné právo vo veciach rodičovských práv a povinností	249
19.2.5	Právomoc vo veciach osvojenia	255
19.2.6	Rozhodné právo vo veciach osvojenia	257
19.3	Vyživovacie povinnosti	258
19.3.1	Právomoc na rozhodovanie o vyživovacej povinnosti	259
19.3.1.1	<i>Explicitná voľba právomoci .....</i>	259
19.3.1.2	<i>Implicitná voľba – právomoc založená na účasti odporcu .....</i>	260
19.3.1.3	<i>Všeobecné ustanovenia o právomoci .....</i>	260
19.3.1.4	<i>Subsidiárna právomoc .....</i>	261
19.3.1.5	<i>Forum necessitatis .....</i>	261
19.3.1.6	<i>Obmedzenie možnosti konania .....</i>	261
19.3.1.7	<i>Ďalšie procesné otázky .....</i>	262
19.3.2	Určovanie rozhodného práva pre vyživovaciu povinnosť	263
19.4	Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v rodinných veciach	267
19.4.1	Systém prameňov a spôsob ich aplikácie	267
19.4.2	Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí o manželských a rodičovských veciach podľa nariadenia Brusel IIa	268
19.4.3	Uznávanie a výkon rozhodnutí vo veciach výživného podľa nariadenia o vyživovacej povinnosti	270

19.4.4 Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí podľa Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z roku 1996	272
19.4.5 Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v manželských a rodičovských veciach podľa ZMPSaP	273
C. DEDIČSKÉ VECI	
20. Dedičské veci v medzinárodnom práve súkromnom	277
20.1 Nariadenie o dedení – podmienky a rozsah aplikácie	278
20.2 Právomoc konať o dedičstve	280
20.2.1 Právomoc podľa Nariadenia o dedení	280
20.2.2 Právomoc v prípade neaplikácie Nariadenia o dedení	285
20.3 Rozhodné právo	286
20.3.1 Rozhodné právo podľa Nariadenia o dedení	287
20.3.2 Rozhodné právo v prípade neaplikácie Nariadenia o dedení	289
20.4 Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí	290
20.4.1 Uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí z členských štátov EÚ, ktoré uplatňujú Nariadenie o dedení	290
20.4.2 Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí z členských štátov EÚ ktoré neuplatňujú Nariadenie o dedení a z nečlenských štátov EÚ	292
D. PRÁVNA POMOC V STYKU S CUDZINOU	
21. Právna pomoc v styku s cudzinou, medzisúdna spolupráca	296
21.1 Doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach	297
21.1.1 Prijímanie súdnych a mimosúdnych písomností z cudziny	299
21.1.2 Odosielanie súdnych a mimosúdnych písomností do cudziny	299
21.2 Dožiadanie vykonávania dôkazov v občianskych a obchodných veciach	300
ZOZNAM POUŽITEJ A ODPORÚČANEJ LITERATÚRY	302

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

CSP	zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok
EP	zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov
EÚ	Európska únia
OBZ	zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
OZ	zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
SD EÚ, Súdny dvor	Súdny dvor Európskej únie
SSP	zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie
ZMPSaP	zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov
ZoRK	zákon č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov

PREDHOVOR

Práve sa Vám do rúk alebo na obrazovky Vašich monitorov dostáva druhé vydanie študijného materiálu pre medzinárodné právo súkromné a procesné. Prvé vydanie tohto „Úvodu“ uzrelo svetlo sveta súběžne s publikáciou „Medzinárodné právo súkromné“ od autorského kolektívu pod vedením Natálie Štefankovej a Petra Lysinu (Praha : C. H. Beck, 2011). Po určitej odmlke od vydania „Základov medzinárodného práva súkromného“ od autorského tria: František Poredoš, Michal Ďuriš a Peter Lysina (Bratislava : Univerzita Komenského, 2006) sa medzinárodné právo súkromné a procesné opätovne dostalo do pozornosti slovenskej právnickej obce a vyrovnal sa deficit právnickej literatúry, mimoriadne citelný v dôsledku rýchleho vývoja právnej úpravy v oblasti medzinárodného práva súkromného a procesného. Odvtedy sa situácia zásadne zmenila a na trhu sú v čase zverejnenia druhého vydania už ďalšie dve učebnice medzinárodného práva súkromného,¹ rozsiahly komentár k zákonu o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, niekoľko monografií či odborných publikácií a skromnejší počet článkov a iných vedeckých príspevkov. Napriek tomu si myslíme, že ostáva priestor aj pre druhé vydanie našej publikácie.

Oproti ostatným učebniciam je predkladaný text iba úvodom. Snaží sa síce podať ucelený výklad, ostáva pritom v rovine systematického a prehľadného „vstupu“ do štúdia problematiky. Nekladie si za cieľ dať odpoveď na všetky otázky medzinárodného práva súkromného a procesného, a najmä vedome a cielene zužuje problematiku. Iné učebnice napríklad zohľadňujú viac bilaterálnych či mnohostranných medzinárodných zmlúv alebo možno budú vyhovovať čitateľovi svojím dôkladným rozpracovaním niektorých jednotlivostí. Snažíme sa vždy čo najdôkladnejšie vysporiadať s ostatnými názormi publikovanými v domácej právnej spisbe. Tam, kde sa odchyľujeme od názorov prezentovaných v ostatných slovenských učebniciach či publikáciách, je naším cieľom na tento rozdiel poukázať a čitateľa naň tak upozorniť. Dúfame, že tento náš zámer nebude vnímaný ako snaha poukázať na nedostatky iných diel. Práve naopak, je dobre možné, že sa ukáže nesprávnosť našich úvah. Bez identifikácie rozdielu by to však nebolo možné.

Po stránke prístupu k spracovaniu sa autori snažili zachovať tradičné rozlišovanie materíe medzinárodného práva súkromného. Vzhľadom na historický vývoj, pedagogickú vhodnosť a legislatívnu prepojenosť ponúkame výklad ako medzinárodného práva súkromného, tak aj medzinárodného práva procesného. Obe tieto oblasti právnej úpravy sú predmetom spoločnej kodifikácie v zákone o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom a historicky sa v našom priestore vyučovali spoločne v rámci predmetu označovaného ako medzinárodné právo súkromné. Vedomí si ťažkostí, ktoré s týmto spojením vznikajú, nechceme od tejto tradície ustupovať.

¹ LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 544; ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 343.

Nárast európskej normotvorby, osobitne úpravy, ktorá prierezovo zasiahla do viacerých oblastí regulácie medzinárodného práva procesného (napr. nariadenie Brusel Ia), však núti k určitým ústupkom. Autori tak pri rozhodovaní o základnej štruktúre učebného textu sledovali koncepciu nariadení európskeho práva ako prednostne aplikovateľných prameňov medzinárodného práva súkromného a procesného.

Ponúkaný materiál je úvodom, resp. sprievodcom problematiky medzinárodného práva súkromného a procesného. Má primárne pedagogický účel, a preto boli určité zjednodušenia a redukcie matérie nevyhnutné. Pri spracovaní matérie sme boli vedení snahou vyhnúť sa prílišnej kazuistike a tam, kde by inak popis riešenia mal predstavovať prepis textu právneho predpisu, sme siahli radšej k jeho (neskrývanej) reprodukcii. Študent sa týmto spôsobom, podľa nášho názoru, lepšie pripraví na skutočnosť, že poznatky o práve nepravnenia z hmlistých konštrukcií vytvorených pisateľmi textu, ale pravidelne vyplývajú zo samotného textu právneho predpisu. Takto bude študent lepšie pripravený na prípadnú zmenu právnej úpravy. Vzhľadom na dostupnosť dokumentov k štúdiu sa ale snažíme rozsah reprodukcie textov právneho predpisu v predkladanej publikácii redukovať na minimum.

Zmeny oproti prvému vydaniu sú rozmanité. Okrem rozšírenia autorského kolektívu je najzásadnejšou zmenou v druhom vydaní zmena spracovania učebnice. Text sme prispôbili jednosemestrálnej výučbe, keďže v súčasnosti niet na našich fakultách – nanešťastie – priestor pre dvojsemestrálnu výučbu predmetu. Daňou za to bol masívny zásah do všeobecnej časti, ktorá už nemôže byť vyučovaná v samostatnom semestri, a tým aj zmena metódy výkladu. Zúžil sa jej rozsah a bude vyučovaná skôr na konkrétnych príkladoch, resp. v rámci osobitnej časti. Zúžil sa tak rozsah učiva, ktoré bolo vyňaté takpovediac pred zátvorku a bolo vyučované predtým, ako bola vyučovaná osobitná časť, ktorej sa týka. Koncepcne sme výklad prispôbili postupu pri riešení konkrétnych sporov s cudzím prvkom (právomoc a súvisiace otázky – rozhodné právo – cezhraničné uznávanie a výkon).

Snažili sme sa materiál lepšie štrukturovať a odlišovať nevyhnutné a podporné časti textu. Tie druhé, často *colorandi causa*, sú aj typograficky odlišené od zvyšku textu. Medzi podporné časti sme zaradili aj väčšie množstvo prípadov. Nemáme však ambíciu – ani priestor – nahradiť rozsiahlejšie cvičebnice či zbierky prípadových štúdií.

Okrem nevyhnutnej aktualizácie obsahu boli niektoré state oproti prvému vydaniu doplnené (cezhraničné používanie verejných listín, postavenie cudzincov v konaní a podobne) či rozšírené, iné skrátené. Zmnožené boli aj odkazy na judikatúru Súdneho dvora EÚ, ako aj našich (výnimočne aj zahraničných) súdov. Nie je možné odkázať na všetky rozhodnutia Súdneho dvora EÚ. Pre ďalšie štúdium odporúčame komentované zbierky rozhodnutí vydané kolektívom Právnickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne.²

² KYSELOVSKÁ, T., ROZEHNALOVÁ, N. a kol. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech příslušnosti: analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel Ibis*, Brno : MU, 2014, s. 514. VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K. a kol. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech uznání a výkonu cizího soudního rozhodnutí: analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel Ibis*, Brno : MU, 2015, s. 292.

V neposlednom rade dúfame, že sa nám v druhom vydaní podarilo odstrániť väčšinu z preklepov a jazykových nedostatkov, ktoré, nanešťastie, zaťažili prvé vydanie tohto Úvodu.

Z formálnej stránky dodávame, že názvy právnych predpisov budeme používať v skrátenom vyjadrení a vždy s odkazom na ich aktuálne znenie (internetové odkazy ale nie vždy umožňujú odkaz na konsolidované znenie právneho predpisu). V prípade odkazov na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie, resp. Európskych spoločenstiev (promiscue bude používaná skratka SD EÚ) alebo európsku právnu úpravu spred 1. mája 2004 budeme odkazovať na anglické verzie oficiálnych zverejnení.

Pred väčšinu z kapitol sme sa pre náročnejšieho čitateľa rozhodli doplniť výber literatúry, ktorú považujeme za užitočnú pre ďalší rozbor spracovanej problematiky všeobecne, v jednotlivostiach sa ďalej osobitne odkazuje na ďalšiu literatúru. Ohľadom výberu literatúry je preferencia daná tuzemským zdrojom a zo zahraničných najmä zdrojom primárnym, a tým, ktoré sú dostupné v našich fakultných knižniciach, resp. sú (aspoň sčasti) voľne prístupné na internete. Použité internetové prepojenia (odkazy) sú aktuálne k času vydania tohto materiálu.

Ako sa stalo medzičasom dobrou tradíciou, zvolená bola nielen klasická, papierová forma predkladaného študijného materiálu, ale aj forma elektronického zverejnenia, ktoré obsahuje aktívne prepojenia so zverejnenou literatúrou, judikatúrou alebo s ďalšími odkazmi vrátane odkazov na Európsky justičný atlas. Autori sa budú snažiť pravidelne aktualizovať prepojenia a zvolená forma zverejnenia umožní aj jednoduchšiu a menej nákladnú aktualizáciu znenia oproti jeho rýdzo papierovej podobe. Okrem materiálu bola pripravená aj Zbierka dokumentov k štúdiu medzinárodného práva súkromného, ktorá je taktiež voľne prístupná a pravidelne aktualizovaná.

Sme veľmi vďační všetkým, ktorí poukázali na nedostatky prvého vydania, a osobitne recenzentom za postrehy, ktoré sme do predkladanej učebnice radi zapracovali.

Autori dúfajú, že aj tento „Úvod“ napomôže študentom či záujemcom o odvetvie medzinárodného práva súkromného a procesného. Pri štúdiu tohto právneho odvetvia, parafrázujúc Konrada Zweigerta – jadrovej fyziky právnych vied,³ prajeme veľa úspechov.

Autori

³ ZWEIGERT, K. Die Dritte Schule im internationalen Privatrecht. In IPSEN, H. P. (ed.). *Festschrift für Leo Raape*. Hamburg: Rechts- und Staatswissenschaftlicher Verlag, 1948, s. 35 a nasl.

VŠEOBECNÁ ČASŤ

1. PREDMET A POJEM MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA SÚKROMNÉHO A PROCESNÉHO

Literatúra: KRČMÁŘ, J. K názvosloví mezinárodního práva soukromého. In *Sborník věd právnických a státních*. VI, 1906, s. 69 – 87. BAR, CH., MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003.

Predmetom záujmu medzinárodného práva súkromného a procesného je súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom a rozvinutie jeho realizácie mechanizmami verejnej moci. Rozlišujeme pritom medzi medzinárodným právom súkromným a procesným.

Predmetom záujmu **medzinárodného práva súkromného je súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom** (a jeho právna úprava). Relevantný právny vzťah musí byť súkromnoprávny a musí obsahovať tzv. cudzí prvok. Práve existencia cudzieho prvku v určitom právnom vzťahu rozhoduje o tom, či tento právny vzťah máme posudzovať aj optikou medzinárodného práva súkromného. Kým vo vzťahu niet cudzieho prvku, nevznikne ani kolízia právnych poriadkov.

Cudzím prvkom môže byť buď **subjekt** (zmluva alebo manželstvo uzatvorené medzi subjektmi z rôznych štátov), alebo priamy či nepriamy **predmet** právneho vzťahu (plnenie zmluvy sa má uskutočniť v cudzine, právny vzťah týkajúci sa nehnuteľnosti v cudzine), alebo **iná právne relevantná okolnosť** (miesto uzatvorenia zmluvy alebo vznik škody je v cudzine vrátane kauzálneho právneho vzťahu, na ktorý sa viaže posudzovaný právny vzťah – napríklad zabezpečenie záväzku spravovaného iným právnym poriadkom). Cudzí prvok môže mať tak skutkovú (miesto), ako aj právnu povahu (právny režim kauzálneho vzťahu).

Akákkoľvek súvislosť uvedených prípadov so zahraničím nepostačuje. Cudzí prvok musí byť dostatočne relevantný. Nerelevantný cudzí prvok bude napríklad dočasná návšteva osoby v zahraničí v minulosti či pôvod nakupovaného výrobku v inej krajine pri nákupe v samoobsluže na Slovensku.

Určenie, či určitá okolnosť je dostatočne relevantným cudzím prvkom na to, aby bolo potrebné riešiť otázky medzinárodného práva súkromného, nie je mechanická, ale skôr intuitívna. Pravidelne vyplýva aj zo samotných kolíznych noriem, keď napríklad naplnenie hraničného určovateľa (napr. cudzia štátna príslušnosť) bude nepochybné aj dostatočne relevantným cudzím prvkom.

Relevantným cudzím prvkom bude pravidelne príslušnosť k cudziemu štátu v prípade subjektu právneho vzťahu, miesto uzavretia či plnenia zmluvy.

Hraničným prípadom je situácia, keď ustálenie subjektu právneho vzťahu závisí od právneho poriadku, pod ktorý daný vzťah subsumujeme. Podľa slovenského práva bude pri deliktnom konaní zamestnanca voči tretím osobám subjektom zodpovednostného vzťahu zamestnávateľ (§ 420 ods. 2 OZ). Podľa iného právneho poriadku však môže byť subjektom deliktneho vzťahu voči tretej osobe aj zamestnanec sám. Preto je v prípade súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom potrebné rozlišovať medzi spoločenským vzťahom a jeho právnym posúdením. Ustálenie určitého

vztahu podľa noriem právneho poriadku konkrétneho štátu nemôže byť relevantné pre vymedzenie cudzieho prvku. Ak by sa na vzťah použil právny poriadok iného štátu, mohli by sme dôjsť k inému výsledku.

Tá istá skutková alebo právna okolnosť môže byť v jednom právnom vzťahu dostatočne relevantným cudzím prvkom, v inom však dostatočne relevantným nebude.

Napríklad, zahraničná predavačka v tuzemskej samoobsluže nie je dostatočne relevantným cudzím prvkom pre kúpnu zmluvu medzi tuzemským kupujúcim a prevádzkovateľom tohto obchodu. Bude však dostatočne relevantným cudzím prvkom v prípade jej pracovnoprávneho vzťahu s prevádzkovateľom obchodu.

Po určitom zjednodušení môžeme povedať, že **medzinárodné právo procesné upravuje verejnomocenskú realizáciu súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom a uľahčenie jej rozvinutia v cezhraničných prípadoch**. Obe oblasti právnej regulácie sú z pedagogických dôvodov predmetom spoločnej výučby v snahe priblížiť ich súvzťažnosť.

Cudzí prvok sa v medzinárodnom práve procesnom vníma odlišne ako v medzinárodnom práve súkromnom. V zásade musí súvisieť s cezhraničným procesným úkonom alebo postupom súdu či iného justičného orgánu.

Jedna a tá istá skutočnosť môže byť cudzím prvkom v konaní, nie však cudzím prvkom na účely medzinárodného práva súkromného a opačne.

Napríklad to, že na posúdenie nároku v tuzemskom spore je potrebné uskutočniť výsluch svedka v cudzine, je dostatočne relevantným cudzím prvkom pre medzinárodné právo procesné, nie však pre medzinárodné právo súkromné. Naopak, skutočnosť, že k uzavretiu, plneniu zmluvy či k protiprávnemu úkonu došlo v zahraničí, ale účastníkmi súdneho konania sú iba tuzemské osoby a niet potreby vykonať žiadny cezhraničný procesný úkon, bude predstavovať cudzí prvok relevantný pre kolízne právo, nemusí však ísť o dostatočne relevantný cudzí prvok v konaní.

Medzinárodné právo súkromné a procesné dáva odpoveď na nasledujúce okruhy problémov:

- a) určenie právomoci, teda určenie, súd ktorého štátu má právomoc konať vo veci,
- b) určenie tzv. „rozhodného“ (použiteľného) práva, teda určenie, právnym poriadkom ktorého štátu sa bude daný právny vzťah (resp. konkrétna právna otázka) spravovať, resp. otázky priamej vecnej úpravy tohto vzťahu (priame normy),
- c) uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí, teda úprava postupu, ktorým možno v tuzemsku priznať verejnoprávne účinky cudzím rozhodnutiam o súkromnoprávnom vzťahu s cudzím prvkom,
- d) cezhraničná justičná spolupráca,
- e) postavenie cudzincov v súkromnoprávných vzťahoch a
- f) riešenie pridružených otázok, akou je napríklad použitie cudzích verejných listín.

Doktrína medzinárodného práva súkromného a procesného vychádza z rozlišovania medzi samotným vecným alebo procesným riešením určitej veci či sporu (určením, kto je vlastníkom veci, či má navrhovateľ určitý právny nárok voči odporcovi,

či je manželstvo platne uzatvorené, či má určitá osoba spôsobilosť byť účastníkom konania a pod.) a riešením spornej otázky podľa medzinárodného práva súkromného a procesného (určenie, ktorý právny poriadok sa na danú otázku aplikuje, alebo určenie, súd ktorého štátu môže vo veci konať). Musíme preto rozlišovať aj medzi dvoma rovinami právnej úpravy.

- Prvú skupinu predstavujú právne normy, ktoré upravujú právny vzťah vo veci samej (tzv. vecné normy). Sú to normy určujúce práva a povinnosti subjektov hmotnoprávneho alebo procesnoprávneho vzťahu.
- Druhou skupinou sú normy medzinárodného práva súkromného, ktoré určujú, či sa v konkrétnom právnom vzťahu môže siahnuť k vecným normám určitého štátu. Rozhodujú o tom, ktorý právny poriadok sa má použiť. Takisto sem patria aj normy medzinárodného práva procesného, ktoré budú napríklad určovať, súd ktorého štátu má právomoc vo veci konať, ako sa rozhodnutie súdu prijaté v jednom štáte má vykonať v inom štáte a pod.

Príklad: Práva a povinnosti vyplývajúce zmluvným stranám z kúpnej zmluvy sú upravené vnútroštátnym právom (Občiansky alebo Obchodný zákonník), proces ich realizácie je obsiahnutý vo vnútroštátnych procesných predpisoch (Civilný sporový poriadok, Exekučný poriadok). Medzinárodné právo súkromné rozhoduje o tom, či sa v konkrétnom právnom vzťahu s cudzím prvkom (napr. kúpa suveníru slovenskými turistami v zahraničí) má aplikovať vecné riešenie predpokladané slovenským právom. Medzinárodné právo procesné rozhodne o tom, či realizáciu tohto právneho vzťahu môže zabezpečiť slovenský mocenský aparát prostredníctvom slovenského procesného práva, teda či vo veci môžu rozhodovať slovenské súdy, alebo napríklad to, či súdnym rozhodnutiam súdov iných štátov v tejto veci možno priznať v tuzemsku účinky.

S ohľadom na uvedené budeme **pojmom medzinárodné právo súkromné a procesné** označovať súbor právnych noriem, ktoré upravujú súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom a rozvinutie jeho realizácie mechanizmami verejnej moci. Vzhľadom na skutočnosť, že základným druhom právnych noriem medzinárodného práva súkromného sú tzv. kolízne normy, budeme ako synonymum pojmu medzinárodné právo súkromné používať aj pojem kolízne právo.

2. ÚVOD DO RIEŠENIA PROBLÉMU SÚKROMNOPRÁVNEHO VZŤAHU S CUDZÍM PRVKOM

Problémy súvisiace s kolíziou viacerých právnych poriadkov zásadne sťažujú právnické uvažovanie. Oproti bežnému spôsobu právnického uvažovania sa na úrovni medzinárodného práva súkromného a procesného objavuje viacero rovín problémov, ktoré musia byť riešené samostatne. Skráteno (a zjednodušene) by sme mohli zhrnúť metodológiu právnického riešenia konkrétnych situácií **pri absencii** cudzieho prvku nasledujúco:

1. situáciu rozdelíme na dvojstranné vzťahy (pre zjednodušenie uvažovania),
2. vyberieme právnu normu, ktorá by mohla byť použiteľná na daný vzťah,
3. interpretujeme právnu normu, určíme jej predpoklady a preskúmame, či sú predpoklady splnené a
4. potvrdíme alebo vyvrátíme existenciu nároku;
5. v prípade neúspechu postup prípadne opakujeme so zmenou výberu právnej normy v bode 2.

Príklad: Živnostník A prevádzkuje stánky s občerstvením na rôznych akciách. V záujme ulahodiť chuti miestnych obyvateľov vždy prispôbi ponúkaný sortiment podľa udalosti, na ktorej sa zúčastní. Z toho dôvodu si u výrobcu B (spoločnosť s r. o.) objednal postupom zaužívaným medzi stranami určitú surovinu z ponuky výrobcu B za cenu a podmienok uvedených v obchodných podmienkach strany B a z nej plánuje vyrobiť miestny hit. Osoba B mu ale surovinu v určenom termíne (napriek potvrdeniu objednávky) nedodá a osoba A nedokáže naplniť svoje podnikateľské plány a na plánovanej udalosti utrpí komerčné fiasko. Aké má osoba A voči osobe B nároky?

Riešenie tohto rýdzo vnútroštátneho prípadu by podľa uvedenej matrice vyzeralo nasledujúco. Po určení dvojstranného právneho vzťahu vyberieme právnu normu vnútroštátneho práva, ktorú by sme mohli na daný príklad použiť. Proces výberu skúmanej právnej normy je v podstate procesom iterácie (postupného približovania sa k výsledku), kde si skúšame vybrať právnu normu, ktorá by mohla daný právny vzťah regulovať a postupne vylučujeme alebo potvrdzujeme vybrané možnosti. Od rozsahu právnického vzdelania a skúseností závisí, či výsledok dosiahneme pri prvej alebo až x -tej iterácii. V tomto prípade siahame k § 373 OBZ,⁴ ktorý je právnou normou s určitými predpokladmi. Tieto predpoklady následne skúmame (napr. pôsobnosť Obchodného zákonníka, existenciu záväzkového vzťahu, porušenie povinnosti, spôsobenie škody, kauzalitu, absenciu dôvodov vylučujúcich zodpovednosť atď.). Po tom, ako potvrdíme naplnenie všetkých predpokladov právnej

⁴ Ustanovenie § 373 OBZ znie: „Kto poruší svoju povinnosť zo záväzkového vzťahu, je povinný nahradiť škodu tým spôsobenú druhej strane, ibaže preukáže, že porušenie povinností bolo spôsobené okolnosťami vylučujúcimi zodpovednosť.“

normy alebo vyvrátíme aspoň jeden, uzavrieme, či právny následok určený právnou normou (existencia nároku na náhradu škody) nastane, alebo nenastane. V prípade neúspechu proces opakujeme v rámci druhej až x-tej iterácie s výberom inej právnej normy (nárok vyplývajúci z nekalej súťaže, predzmluvnej zodpovednosti, všeobecného deliktúálneho práva a pod.). Ak postupne vyčerpáme všetky možnosti, môžeme uzavrieť, či nárok existuje, alebo neexistuje.

V prípade riešenia súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom (v uvedenom prípade by sme mohli uvažovať o stranách s miestom podnikania a sídlom v rozličných štátoch) sa situácia komplikuje vzhľadom na potrebu riešenia troch súvisiacich otázok:

- určenia právomoci súdu, teda určenia, súd ktorého štátu má právomoc konať vo veci,
- určenia rozhodného práva, teda určenia, ktorým právnym poriadkom sa bude daný právny vzťah (resp. konkrétna právna otázka) spravovať, a následne aj riešenie prípadu podľa takto určeného právneho poriadku,
- v prípade potreby aj riešenie otázky uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí, teda určenia postupu, ktorým možno v tuzemsku priznať verejnoprávne účinky cudzím rozhodnutiam o súkromnoprávnom vzťahu s cudzím prvkom.

3. HISTORICKÝ VÝVOJ DOKTRÍNY MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA SÚKROMNÉHO A PROCESNÉHO

Literatúra: GUTZWILLER, M. *Geschichte des Internationalen Privatrechts. Von den Anfängen bis zu den grossen Privatrechtskodifikationen*. Basel, Stuttgart, 1977; KRČMÁŘ, J. *Základy Bartolovy a Baldovy teorie mezinárodního práva soukromého*. Praha, 1910; RIEZLER, E. *Internationales Zivilprozessrecht und prozessuales Fremdenrecht*. Berlin : DeGruyter, 1949; SVOBODOVÁ, K. (ed.) *Historie mezinárodního práva soukromého*. Brno : MU, 2008; SCHACK, H. *Internationales Zivilverfahrensrecht mit internationalem Insolvenzrecht und Schiedsverfahrensrecht*. 7. vyd. München : C. H. Beck, 2017; ZIMMERMANN, M. A. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno : Čs. a S. Právník, 1933.

Na obmedzenom priestore nie je možné popísať historický vývoj vnímania medzinárodného práva súkromného. Ponúkame preto iba do určitej miery zjednodušený a rozsahovo obmedzený popis najpodstatnejších vývojových tendencií v rámci doktríny medzinárodného práva súkromného.⁵

Potreba medzinárodného práva súkromného, teda potreba vytvorenia právneho spôsobu riešenia súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom sa začala prejavovať s nárastom vzťahov medzi jednotlivcami z rôznych štátnych celkov. Predpokladom potreby medzinárodného práva súkromného sú (1) existencia aspoň dvoch rozdielnych právnych poriadkov, (2) existencia právneho vzťahu, v rámci ktorého dochádza ku kolízii týchto právnych poriadkov, (3) určitý subjektívny element, ktorý spočíva v ochote a vôli regulovať otázku právneho vzťahu s cudzím prvkom právnou úpravou.

3.1 Kolízne právo staroveku a stredoveku

Právne poriadky staroveku boli spravidla založené na personálnom princípe, teda zaväzovali poddaných patriacich do určitého mestského alebo inak vymedzeného štátneho celku. V antickom Grécku bol právny styk spočiatku obmedzený na *polis*, cudzinci boli považovaní za osoby bez práv. Až neskôr sa vyvinuli rôzne mechanizmy, ktorými sa garantovala ochrana práv aj príslušníkom iných mestských štátov, pričom tento proces sa odohrával na pozadí zrovnoprávnenia Grékov naprieč rôznymi *polis*. Dialo sa tak priamo (zmluvy medzi mestskými štátmi) alebo nepriamo (právna pozícia cudzinca sa realizovala prostredníctvom občana, ktorý cudzinca ochraňoval, tzv. *proxenos*).⁶ Osobitný režim medzinárodného práva súkromného

⁵ Pre podrobnejší rozbor pozri napríklad GUTZWILLER, M. *Geschichte des Internationalen Privatrechts. Von den Anfängen bis zu den grossen Privatrechtskodifikationen*. Basel, Stuttgart, 1977.

⁶ K tomu von HOFFMANN, B., THORN, K. *Internationales Privatrecht*. 9. vyd. München : C. H. Beck, 2007, s. 44 a nasl.

sa podarilo zdokumentovať v starom Egypte. Grécki osadníci v Egypte disponovali vlastnými súdmi, resp. sudcami (*chrematist*), ktoré mali podľa dochovaných dokumentov právomoc rozhodovať o sporoch vyplývajúcich z listín spísaných v gréckom jazyku. Listiny v egyptskom jazyku boli rozhodované pred domácimi súdmi podľa egyptského práva.⁷

Rímske právo bolo taktiež založené na personálnom princípe. Upravovalo postavenie slobodných rímskych občanov a ich vzťahy medzi sebou. Potreba medzinárodného práva súkromného ako osobitných pravidiel, ktoré by riešili konflikt rôznych (rovnocenných) právnych poriadkov, nebola pocítovaná, keďže sa nepredpokladala existencia iného rovnocenného právneho poriadku, resp. právneho vzťahu s osobou, ktorý by nebol regulovaný rímskym právom. Vzťahy medzi rímskymi občanmi a peregrínmi (ne-občanmi) sa spravovali osobitnou skupinou právnych noriem rímskeho práva označovanou ako *ius gentium*, ktorá predstavovala prirodzené, rozumné právo, ktoré sa vzťahovalo na všetky osoby. Išlo o akýsi minimálny štandard upravujúci vzťahy najmä obchodného charakteru. Rímske právo tak ponúkalo vnútroštátne a hmotnoprávne riešenie problému súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom. Po rozpade Rímskej ríše neexistoval jednotný právny poriadok, a napríklad vo Franskej ríši mal byť každý súdený podľa vlastného práva, teda podľa práva jeho kmeňa (*Lex Salica*, *Lex Urgundiorum*, *Lex Wisigothorum* a pod.). Situáciu zjednodušovala existencia cirkevného práva, ktoré najmä v prípadoch manželstva ponúkalo jednotné riešenia, hoci vyhradené iba pre príslušníkov katolíckej viery. Uvádza sa, že v tom čase žil každý podľa vlastného práva, ktoré nemohol zmeniť a príslušnosť ku ktorému dával najavo (tzv. *professio iuris*)⁸, a to aj preto, aby mohol byť riadne zložený súd.

Približne v 13. storočí zaznamenali právne a spoločenské štruktúry podstatnejšie zmeny. S tým, ako sa kmeňové právo a právno-spoločenská štruktúra nahradzovali štátnym právom, začal **personálny princíp právnej úpravy ustupovať teritoriálnemu**. Intenzita medzinárodného obchodu sa dočasne znížila, čo zmenšilo potrebu riešiť kolíziu právnych poriadkov. Zmeny mohli nastať až s rozvojom medzištátneho obchodovania. Preto neprekvapuje, že zmeny priniesol rozmach talianskych miest (mestských štátov), medzi ktorými sa rozvíjal čulý obchod aj vďaka ich geografickej blízkosti. V týchto miestach platili miestne predpisy spísané vo forme štatútov (*statuta*),⁹ a preto bolo nevyhnutné riešiť nielen kolíziu jednotlivých štatútov medzi sebou, ale aj ich kolíziu s predpismi *ius commune*, cirkevného práva a rôznych cechových obchodných pravidiel.

⁷ K tomu pozri YNTEMA, H. E. The Historic Bases of Private International Law. In *American Journal of Comparative Law*. Vol. 2, Nr. 3 (Summer, 1953), s. 300 – 301.

⁸ Von BAR, CH., MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, s. 475.

⁹ Pozri BOWYER, G. *A Dissertation on the Statutes of the Cities in Italy*. London, 1832, s. 1 – 71.

3.2 Štatutárna teória

Prvé názny riešenia kolízie právnych predpisov sú spájané s menom **Aldricus**, glosátorom z 12. storočia, ktorý navrhol, aby sa sudca sám mohol rozhodnúť, ktorý z dvoch konkurujúcich predpisov bude aplikovať. Sudca by mal aplikovať ten predpis, ktorému prikladá väčšiu váhu a ktorý sa mu vidí užitočnejším. V prvej polovici 13. storočia **Jakobus Balduini** vyslovil dodnes zastávaný názor, že pravidlá procesného práva určitého štátu sa aplikujú na všetky súdne konania prebiehajúce v danom štáte. Procesné právo sa tak spravuje právom miesta, kde prebieha súdne konanie (*lex fori*), hoci samotné rozhodnutie môže byť vydané na základe cudzieho právneho poriadku. Teória kolízneho práva (riešenia kolízie právnych poriadkov) ako základnej časti medzinárodného práva súkromného dostala ucelenejšiu podobu pod vplyvom postglosátorov (komentátorov). **Bartolus de Sassoferrato** (1314 – 1357) a jeho žiak **Baldus de Ubaldis** (1327 – 1400) vypracovali tzv. štatutárnu teóriu na riešenie kolízie právnych predpisov, ktorá zásadným spôsobom ovplyvnila vývoj medzinárodného práva súkromného.¹⁰ **Bartolus** rozlišoval medzi dvoma otázkami. Po prvé, či sa právny predpis štátu aplikuje aj na cudzincov, ktorí sa nachádzajú na tomto území, a ďalej, či sa predpis určitého štátu aplikuje aj na prípady mimo územia moci zákonodarcu. Na tieto otázky ponúkol katalóg riešení v závislosti od obsahu právneho predpisu. Predmetom skúmania tak bol právny predpis (štatút) a jeho vlastnosti, ktoré predurčovali územný a osobný rozsah jeho pôsobnosti. Preto túto teóriu nazývame **štatutárna teória**.¹¹ **Baldus** vychádzal z toho, že štatúty sa môžu týkať osôb, vecí alebo právnych konaní. Nerozlišoval medzi dvoma otázkami svojho učiteľa a ponúkol rozkonárenú klasifikáciu právnych predpisov, pričom zaradenie predpisu do skupiny rozhodovalo o rozsahu jeho pôsobnosti. Neskoršiemu rozpracovaniu štatutárnej teórie sa osobitne venovali významní právnici vo Francúzsku v 16. storočí. Cez optiku zjednodušenia, ktorou svet medzinárodného práva súkromného obohatil neskorší francúzsky učenec **Bertrand d'Argentré** (latinsky *Argentraeus*, 1519 – 1590), môžeme štatúty rozdeliť na:

- a) *Statuta personalia*, ktoré označovali právne predpisy, ktoré sa vzťahovali na fyzické osoby. Zdieľali osud človeka, kdekolvek sa nachádzal. Právne postavenie jednotlivca tak určuje právny poriadok štátu, kde má bydlisko.
- b) *Statuta realia*, ktoré predstavovali právne predpisy, ktoré sa vzťahovali na nehnuteľné veci ležiace v rámci štátneho územia. Právne predpisy týkajúce sa hnuteľných vecí spadali pod *statuta personalia*.
- c) *Statuta mixta* zahŕňajúce právne predpisy, ktoré nebolo možné zatriediť do jednej z predchádzajúcich kategórií, napríklad právna úprava zmlúv či deliktov.

¹⁰ K tomu KRČMÁŘ, J. *Základy Bartolovy a Baldovy teorie mezinárodního práva soukromého*. Praha, 1910, s. 232.

¹¹ Štatutárna teória preto predstavuje skôr určitý *prístup* ku skúmaniu problému kolízie právnych poriadkov, ako presný *vzorec* riešenia tohto problému.

Spravidla sa aplikoval právny predpis miesta, kde došlo k právne relevantnej skutočnosti.

Ďalší francúzsky učenc **Charles Dumoulin** (latinsky *Molinaeus*, 1500 – 1566) rozpracoval trojdelenie štátútov a navrhol ich detailnejšie rozlišovanie. Je považovaný za zakladateľa súkromnej autonómie v medzinárodnom práve súkromnom tým, že vôľu subjektov považoval za hlavné kolízne kritérium na zmluvy.¹² Štatutárna teória na dlhý čas obsadila výsadné miesto pri popisovaní riešenia kolízneho problému a ponúkla kazuistický pohľad na jeho riešenie.

Štatutárna teória mala významný vplyv aj na území dnešného Slovenska a v akademickom vnímaní bola uznávanou až do polovice 20. storočia. **Fajnor** a **Záturecký** ešte v 30-tych rokoch minulého storočia siahali práve k štatutárnej teórii pri výklade medzinárodného práva súkromného platného toho času na území dnešného Slovenska.¹³ Dokonca aj Luby v roku 1941 píše, že pokusy nahradiť štatutárnu teóriu inou – vrátane Savignyho – zlyhali. Na Slovensku mala naďalej platiť „zmodernizovaná teória štatutárna“.¹⁴ V oblasti prvorepublikového medzinárodného práva súkromného panoval zjavný rozdiel medzi vnímaním slovenskej a českej doktríny.¹⁵

3.3 Holandská právna škola a zrod doktríny *comitas*

V 17. storočí dochádza pod vplyvom prirodzenoprávnych učení a doktrín o štátnej suverenite¹⁶ k prepracovaniu štatutárnej teórie. Za zakladateľov novej doktríny sa považujú otec a syn **Paul Voet** (1619 – 1667) a **Johannes Voet** (1647 – 1714). Títo sa zaoberali otázkou, **prečo by mali predpisy jedného štátu platiť aj na území iného štátu, ak sú tieto štáty suverénne**. Odpoveď sa hľadala v oblasti medzinárodného práva verejného. Podľa uvedených učencov panuje medzi štátmi medzinárodná zdvorilosť (*comitas*), ktorá ich vedie k tomu, aby ako gesto dobrých vzťahov umožnili právu iného štátu mať účinky v rámci vlastného teritória. Vytvorenie novej doktríny bolo zavŕšené, keď **Ulric Huber** (1634 – 1694) prepojil myšlienky učenia *comitas* s ideou suverenity. Jeho koncept sa dá opísať troma myšlienkami:¹⁷

1. zákony štátu sa uplatňujú iba v medziach jeho územia a tu zaväzujú poddaných,
2. poddanými sú všetci, ktorí sa nachádzajú na území štátu a

¹² Pozri ZHANG, M. Party autonomy and beyond: An international perspective in contractual choice of law. In *Emory International Law Review*. Vol. 20, 2006, s. 516 a diela tam citované. <http://ssrn.com/abstract=1084331>.

¹³ Pozri FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A. *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. 3. vyd. Šamorín : Heuréka, 1998, s. 34.

¹⁴ LUBY, Š. *Slovenské všeobecné súkromné právo*. I. zv., Bratislava, 1941, s. 158.

¹⁵ Porovnaj koncepčné východiská kolíznych noriem ZIMMERMANN, M. A. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno : Čs. a S. Právnik, 1933, s. 20 – 21 a konkrétnejšie s. 38 a našl.

¹⁶ Zväz napríklad, že v roku 1576 publikoval Jean Bodin prevratné dielo týkajúce sa otázok štátnej suverenity: *Šesť kníh o republike (Les Six livres de la République)*.

¹⁷ Podľa GUTZWILLER, M. *Geschichte des Internationalen Privatrechts, Von den Anfängen bis zu den grossen Privatrechtskodifikationen*. Basel, Stuttgart, 1977, s. 157.

3. je zdvorilé priznať účinky zákonom iných štátov, ak tým nebude narušená suverenita štátu.

Učenie holandskej právnej školy malo zásadný vplyv v otázke **nacionalizácie** medzinárodného práva súkromného, keďže sa posilňoval **štátny** charakter medzinárodného práva súkromného. Dochádzalo tým k odklonu od štatutárnej teórie vychádzajúcej z existencie univerzálne platných (akýchsi *meta-štátnych*) pravidiel pre klasifikáciu štátutov. Ideový odkaz holandskej právnej školy sa následne rozštiepil v kontinentálnej a angloamerickej vetve. Obe viedli k zásadne odlišným odôvodneniam medzinárodného práva súkromného, ako aj k odlišnému mechanizmu jeho pôsobenia.

3.4 Počiatky moderného kontinentálneho medzinárodného práva súkromného

Obdobie prirodzenoprávnych učení priniesli so sebou prvé občianske zákonníky (*Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten* z roku 1794, *Code Civil* z roku 1804 či *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* z roku 1811), ktoré obsahovali aj ustanovenia medzinárodného práva súkromného, čím sa podčiarkla vnútroštátna povaha medzinárodného práva súkromného. Koniec štatutárnej teórie na kontinente signalizoval **Carl Georg von Wächter** (1797 – 1880), podľa ktorého je pri riešení kolízneho problému potrebné vychádzať z **prepojenia** právneho vzťahu so zákonom, a nie zo samotného právneho predpisu.¹⁸ Načrtnutú myšlienku rozpracoval, a tým položil základy moderného kontinentálneho nazerania na medzinárodné právo súkromné jeden z najvplyvnejších právnikov všetkých dôb **Friedrich Carl von Savigny** (1779 – 1861) v 8. zväzku svojho *opus magnum* s názvom *System des heutigen römischen Rechts* (1849, [prístupný anglický preklad z roku 1869](#)) venujúcom sa miestnej a časovej pôsobnosti zákonov. **Savigny** do určitej miery ešte stál na základoch doktríny *comitas*, ktorá odpovedá na otázku, či sa má aplikovať cudzie právo (štáty by sa navzájom mali správať zdvorilo a za určitých situácií by mali aplikovať cudzie právo aj na svojom území). Zároveň ale vypracoval koncept pravidiel vymedzujúcich to, *kedy* sa má cudzí právny poriadok aplikovať. Navrhol odvrátiť pohľad od právnych predpisov a sústrediť sa na právny vzťah, resp. na predmetnú spoločenskú skutočnosť. Každý právny vzťah má podľa **Savignyho** svoje sídlo – miesto, kde je lokalizovaný. Lokalizácia právneho vzťahu je východiskom kolízoprávnych úvah, ktorých výsledkom je priradenie právneho vzťahu tomu právnemu poriadku, kde sa jeho sídlo nachádza. Cieľom medzinárodného práva súkromného je podľa **Savignyho** dosiahnuť jednotu pri rozhodovaní o súkromnoprávnom spore s medzinárodným prvkom, bez ohľadu na to, súd ktorého štátu o veci rozhoduje.

¹⁸ Von WÄCHTER, C., G. Ueber die Collision der Privatrechtsgesetze verschiedener Staaten. Príspevok bol publikovaný po častiach In *Archiv für die Civilistische Praxis*. rok 1841, s. 230 – 311, rok 1842, s. 1 – 59, s. 161 – 202 a s. 361 – 419. Reprodukované In GÖDAN, J., CH. (ed.) *Klassiker des Internationalen Privatrechts*. č. 5. Stackstadt : Keip Verlag, 2007, s. 225 – 473.

3.5 Vývoj angloamerických doktrín medzinárodného práva súkromného

Angloamerický prístup k medzinárodnému právu súkromnému sa podstatne odchyľil od kontinentálneho. V USA sa **Joseph Story** (*Commentaries on the Conflict of Laws*, 1834) chopil už v prvej polovici 19. storočia myšlienky *comitas* a teritoriálneho obmedzenia pôsobenia právnych predpisov a odpútal sa od štatutárnej teórie. Svoje analýzy už nepostavil na obsahu právnych predpisov, ale na obsahovej príbuznosti problému, ktorý mal byť riešený. Skúmal, akým právnym poriadkom sa spravujú otázky právnej spôsobilosti, záväzkových vzťahov, práva k hnuteľným či nehnuteľným veciam a pod. Ako prvý v angloamerickom právnom svete poukázal na ucelený systém medzinárodného práva súkromného.

Na rozdiel od toho, vývoj doktríny v Anglicku bol dlhodobo ovplyvnený odporom proti vplyvu zahraničného práva. V Anglicku sa cudzie právo mohlo použiť iba pred osobitnými súdmi (cirkevné, resp. obchodné sudy), zatiaľ čo pred všeobecnými súdmi sa aplikovalo domáce právo.¹⁹ Úlohu *ius gentium* tejto doby zohrávalo tzv. *Law Merchant* ako jednotné hmotné právo, ktoré upravovalo obchodné vzťahy rovnako naprieč civilizovaným svetom. Na pozadí uvedeného neprekvapuje, že **Albert V. Dicey** (1835 – 1922) odmietol z pozície prísneho „teritorializmu“ doktrínu *comitas*, keďže tá umožňovala použiť cudzie právo ako právo, zatiaľ čo on navrhoval používať cudzie právo iba ako *factum*. Podľa uvedeného autora nie je žiadne pravidlo právom, ibaže by bolo súčasťou (vlastného) vnútroštátneho práva štátu.²⁰ V rámci svojej doktríny navrhol niekoľko všeobecných princípov medzinárodného práva súkromného, ktoré by mali byť použité na riešenie problému kolízie dvoch právnych poriadkov. Jeho prvý všeobecný princíp znel: „Každé právo, ktoré bolo riadne nadobudnuté podľa zákonov civilizovaného štátu, sa uznáva a je, vo všeobecnosti, presadzované anglickými súdmi a žiadne právo, ktoré by nebolo riadne nadobudnuté, nie je presadzované a ani nie je, vo všeobecnosti, uznané anglickými súdmi.“ Týmto vytvára nový koncept – tzv. teóriu nadobudnutých subjektívnych práv (*vested rights theory*).²¹ Po novom to nemalo byť cudzie objektívne právo, ktoré sa má aplikovať, ale nadobudnuté subjektívne oprávnenie (právna pozícia), ktorá mala byť ako *factum* (skutočnosť) uznaná. Koncept prevzal Američan **Joseph H. Beale** (1861 – 1943) autor prvého *Restatement of Conflict of Laws*²² a vplyvnej publikácie *A Treatise*

¹⁹ Von BAR, CH., MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, s. 29.

²⁰ YNTEMA, H. E. The Historic Bases of Private International Law. In *American Journal of Comparative Law*. Vol. 2, Nr. 3 (Summer, 1953), s. 308.

²¹ Teória nadobudnutých práv umožnila prekonať dva nedostatky dovtedy panujúcej doktríny *comitas*, ktorá neustanovovala žiadne hranice rozsahu použiteľného práva a ani neustanovovala povinnosť sudcom cudzie právo aplikovať. Pozri bližšie CARSWELL, D. The Doctrine of Vested Rights in Private International Law. In *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 8, No. 2 (Apr., 1959), s. 269.

²² *Restatements of Laws* z dielne *American Law Institute* sú akýmiisi vzorovými modelmi právnych

on the Conflict of Laws (1935).²³ Doktrínu uvedeného autora možno vtesnať do formulácie: „uznať existenciu cudzieho práva znamená uznať existenciu skutočností“. Od prvej polovice 20. storočia badať medzi predstaviteľmi vedy medzinárodného práva súkromného v USA určitý pohyb, ktorý sami označujú za „americkú kolízno-právnu revolúciu“.²⁴ Spoločným menovateľom alebo hybným momentom za týmto prúdom je nedôvera v pravidlá medzinárodného práva súkromného (akési všeobecne technické riešenia), ktoré vedú k výsledku bez ohľadu na obsah právneho poriadku, na ktorý odkazujú. Sprievodným javom vzniknutých teórií je preferencia *lex fori* (domáceho právneho poriadku). **Walter W. Cook** (1873 – 1943) a sudca **Learned Hand** (1872 – 1961) ako prví kritici panujúcej doktríny odôvodňovali, že proces, ktorý označujeme ako aplikácia cudzieho práva, je vlastne procesom prispôsobovania miestnych pravidiel (*local law*) tak, aby sa výsledok ich aplikácie priblížil výsledku aplikácie pravidiel cudzieho práva (tzv. *local law theory*). Zásadný rozkol od kontinentálnej dôvery v pravidlá medzinárodného práva súkromného, ako aj v zásadnú rovnocennosť vlastného a cudzieho právneho poriadku, a s tým spojenú predstavu o oddelenosti problému kolízneho a problému hmotnoprávneho priniesol vo svojom diele **Robert Lefflar** (1901 – 1997). Tento autor navrhol, aby jedno z kritérií, ktoré by malo rozhodovať o určení použiteľného právneho poriadku, bola *vhodnosť* riešenia, ktoré tento právny poriadok pre samotný právny vzťah ponúka (*better rule of law*).²⁵ Tým sa má umožniť riešenie prípadov kolízie právnych poriadkov na základe individuálneho uváženia. **Brainerd Currie** (1912 – 1965) pridáva ďalší prvok, ktorý sa má v tejto úvahe zohľadniť, a to záujmy štátu (*governmental interest*), keď uvádza, že problémy medzinárodného práva súkromného sú vlastne otázkou konfliktu záujmov rôznych štátov. Nové smery v myslení sa pretavili aj do druhého Restatement of Conflict of Laws, ktoré neobsahuje zoznam kolíznych pravidiel pre riešenie kolíznych situácií, ale odporúča riešiť každý prípad na individuálnej báze (*case by case basis*) pri zohľadnení tam uvedených kritérií.²⁶

---

predpisov, ktorých hlavnou úlohou je kodifikovať závery rozhodovacej praxe amerických súdov do akejkoľvek normatívnej formy všeobecných pravidiel. Sú spravidla referenčným zdrojom pri rozhodovaní a požívajú značnú miery autority.

²³ **Beale** už v roku 1916 publikoval prácu *A Treatise on the Conflict of Laws Or, Private International Law*, v ktorej prezentoval podstatu svojho učenia. V súčasnosti je k dispozícii vo forme nie veľmi kvalitného reprinted (General Books LLC, 2010).

²⁴ Pozri bližšie SYMEONIDES, S. C. *The American Choice-of-Law Revolution: Past, Present and Future*. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2006.

²⁵ Piatimi kritériami, ktoré sa majú zohľadňovať podľa Lefflara, sú: predvídateľnosť výsledku, udržanie medzištátneho a medzinárodného poriadku, zjednodušenie úlohy súdov, prospešnosť spoločenským záujmom miesta súdu a aplikácia lepšieho právneho pravidla. Podľa von BAR, CH., MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, s. 540 – 541.

²⁶ Ustanovenie [§ 6 Restatement \(Second\) of Conflict of Laws](#) s označením *Choice-Of-Law Principles* znie: „(1) A court, subject to constitutional restrictions, will follow a statutory directive of its own state on choice of law. (2) When there is no such directive, the factors relevant to the choice of the applicable rule of law include a) the needs of the interstate and international systems, b) the relevant policies of the forum, c) the relevant policies of other interested states and the relati-

3.6 Vývoj medzinárodného práva procesného

Vývoj medzinárodného práva procesného nie je tak dobre zmapovaný ako vývoj medzinárodného práva súkromného.²⁷ Je v ňom ale možné badať podobné posuny ako v prípade medzinárodného práva súkromného, a tak ich vývoj plní spojené nádoby. Vývoj sa ale lepšie ilustruje na jednotlivých oblastiach medzinárodného práva procesného, keďže sa vykryštalizovali v rôznych časoch a na rôznom intelektuálnom pozadí.

Potreba medzinárodného práva procesného vzniká vtedy, keď štátny útvar uznal cudzinca za právny subjekt, ktorý je spôsobilý vystupovať v súdnom spore. Spravidla boli historicky (počas personálne chápaného práva) vyčlenené osobitné sudy pre spory s cudzincami (peregrínsky prétor alebo už spomenuté osobitné sudy v starovekom Egypte, či zvláštny režim v antickom Grécku). Samotná existencia osobitného súdu alebo osobitného vedenia procesu však ešte neznamenala, že musel byť použitý na konanie alebo rozhodovanie cudzí právny poriadok. Postupne, personálny princíp nahradil teritoriálny a pod jurisdikciu teritória sa dostávali všetky osoby, ktoré sa nachádzali na určitom území. Význam slova „cudzinec“ sa preto podstatne zmenil a nebolo nezvyčajné, že zloženie súdu (aj sudca musel vyznať svoje právo – *professio iuris*) kopírovalo sporové strany.²⁸

Podstatný prínos pre medzinárodné právo procesné a pre jeho myšlienkové oddelenie od medzinárodného práva súkromného prinieslo stredoveké rozlišovanie postglosátorov medzi pravidlami *decisoria litis* a *ordinatoria litis*. Prvými sa začali označovať pravidlá, ktoré boli rozhodujúce pre rozhodnutie vo veci, druhými pravidlá, ktoré upravovali priebeh procesu a ktoré sa mali spravovať právom sudišťa. Tak sa malo zabezpečiť, aby to, čo malo byť po práve, bolo právom pred akýmkoľvek súdom.²⁹ Keďže štatutárna teória nebola vnútroštátnou teóriou medzinárodného práva súkromného, ale akousi nadštátnou teóriou s univerzálnou platnosťou naprieč štátmi, neboli pre predstaviteľov štatutárnej teórie dôležité pravidlá, ktoré by určili právomoc súdu konkrétneho štátu.³⁰

---

ve interests of those states in the determination of the particular issue, d) the protection of justified expectations, e) the basic policies underlying the particular field of law, f) certainty, predictability and uniformity of result, and g) ease in the determination and application of the law to be applied.“

²⁷ Dielo, ktoré by historicky mapovalo medzinárodné právo procesné tak, ako to robí dielo Gutzwillaera pre kolízne právo (GUTZWILLER, M. *Geschichte des Internationalen Privatrechts, Von den Anfängen bis zu den grossen Privatrechtskodifikationen*. Basel, Stuttgart, 1977), chýba. Asi najdôkladnejší je historický rozbor v RIEZLER, E. *Internationales Zivilprozessrecht und prozessuales Fremdenrecht*. Berlin : DeGruyter, 1949, s. 50 – 79.

²⁸ RIEZLER, E. *Internationales Zivilprozessrecht und prozessuales Fremdenrecht*. Berlin : De Gruyter, 1949, s. 62.

²⁹ „Das, was an sich Rechts ist, ist es eben deswegen auch vor jedem Gerichte.“ SCHAEFFNER, W. *Entwicklung des Internationalen Privatrechts*. Frankfurt an Main. 1834, s. 201.

³⁰ Slovamí Dumoulina „*Diversitas fori non debet meritum causae vitare.*“

Postupný vývoj nastal aj vo sfére cezhraničných účinkov rozsudkov. Aj rozhodnutia súdov mali pôvodne prísne teritoriálne obmedzené účinky: „*Extra territorium ius dicenti impune non paretur. Ide est, et si supra iurisdictionem suam velit ius dicere.*“³¹ Rozhodnutia Ríma mohli byť vykonateľné v provinciách po udelení súhlasu na výkon.³² Postupný vzostup suverénnych štátov v novoveku však bránil myšlienke cezhraničného účinku cudzích rozhodnutí.³³

Vplyvom holandskej školy a doktríny *comitas* sa medzinárodná zdvorilosť mohla chápať aj ako dôvod uznávania cudzích rozsudkov, najmä ak sa zaručila vzájomnosť uznávania medzi štátmi.

Angloamerický prístup sa síce tiež odvolával na doktrínu *comitas*, no tú bytostne prepojil s konceptom nadobudnutých práv.

Slovami amerického najvyššieho súdu v slávnom rozhodnutí *Hilton proti Guyot* z roku 1895³⁴ je uznávanie cudzieho rozsudku otázkou zdvorilosti: „*No law has any effect, of its own force, beyond the limits of the sovereignty from which its authority is derived. The extent to which the law of one nation, as put in force within its territory, whether by executive order, by legislative act, or by judicial decree shall be allowed to operate within the dominion of another nation depends upon what our greatest jurists have been content to call 'the comity of nations': Although the phrase has been often criticized, no satisfactory substitute has been suggested. 'Comity', in the legal sense, is neither a matter of absolute obligation, on the one hand, nor of mere courtesy and goodwill, upon the other. But it is the recognition which one nation allows within its territory to the legislative, executive, or judicial acts of another nation, having due regard both to international duty and convenience and to the rights of its own citizens or of other persons who are under the protection of its laws.*“

V konečnom dôsledku je preto súdne rozhodnutie iba formou, ktorou sa priznalo jednotlivcovi subjektívne právo (oprávnenie), ktoré sa uznáva: „*It is not an admitted principle of the law of nations that a state is bound to enforce within its territories the judgments of a foreign tribunal. Several of the continental nations (including France) do not enforce the judgments of other countries unless where there are reciprocal treaties to that effect. But in England and in those states which are governed by the common law, such judgments are enforced not by virtue of any treaty nor by virtue of any statute, but upon a principle .... In any aspect, it is difficult to see why rights acquired under foreign judgments do not belong to the category of private rights acquired under foreign laws. Now the rule is universal in this country that private rights acquired under the laws of foreign states will be respected and enforced in our courts unless contrary to the policy or prejudicial to the interests of the state where this is sought to be done, and, although the source of this rule may have been the comity characterizing the intercourse between nations, it prevails today by its own strength, and the right to the application of the law to which the particular transaction is subject is a juridical right ... law finds authoritative expression in the judgments of courts of competent jurisdiction over parties and subject matter.*“

Až v modernom období sa medzinárodné právo procesné rozšírilo o medzisúdnu spoluprácu v rámci právnej pomoci v styku s cudzinou a o medzinárodné konkurzné právo.

³¹ Paulus, D. 2, 1, 20 *de iurisdictione*.

³² „...*sententiam Romae dictam etiam in provinciis posse praesides, si hoc iussi fuerint, ad finem persequi, imp. noster cum patre rescipit.*“ Ulpian, D. 42,1,15. *De re iudicata*.

³³ Pozri aj SCHACK, H. *Internationales Zivilverfahrensrecht mit internationalem Insolvenzrecht und Schiedsverfahrensrecht*. 7. vyd. München : C. H. Beck, 2017, s. 62 – 64.

³⁴ *Hilton proti Guyot*, 159 U.S. 113 (1895).

Od konca 19. storočia a najmä po druhej svetovej vojne dochádza k zvyšovaniu intenzity cezhraničnej súdnej spolupráce, zastrešovanej mnohostrannými dohovormi a dvojstrannými zmluvami a následne aj spoluprácou v rámci Európskej únie.

Otázky:

1. Čo považujete za najpodstatnejšie mílniky vývoja doktríny medzinárodného práva súkromného?
2. Aký je rozdiel medzi štatutárnou teóriou a súčasne panujúcou teóriou kontinentálneho (európskeho) medzinárodného práva súkromného?
3. Aký je rozdiel medzi americkým a európskym prístupom k medzinárodnému právu súkromnému?
4. Vysvetlite doktrínu *comitas* a jej význam pre medzinárodné právo súkromné a procesné.
5. Prečo je vývoj medzinárodného práva procesného oneskorený oproti medzinárodnému právu súkromnému?

4. PRÍSTUPY K PRÁVNEJ ÚPRAVE SÚKROMNOPRÁVNÝCH VZŤAHOV S CUDZÍM PRVKOM

Literatúra: Von BAR, CH., MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003; Gruber, U., P. *Methoden des internationalen Einheitsrechts*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004; KAPITÁN, Z. Má vždy metoda přímá přednost před metodou kolizní? Vztah kolizního práva a Vídeňské úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In *Acta Universitatis Carolinae Iuridica 1/2008 Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám*. Praha : Univerzita Karlova, 2008; NEHNE, T. *Methodik und allgemeine Lehren des europäischen Internationalen Privatrechts*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2012; PAUKNEROVÁ, M. Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu: Vídeňská úmluva OSN, Nařízení Řím I a Společné evropské právo kupní smlouvy. In *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 6/2012; SCHURIG, K. *Kollisionsnorm und Sachrecht : zu Struktur, Standort und Methode des internationalen Privatrechts*. Berlin : Duncker & Humblot, 1981.

Pri súkromnoprávnom vzťahu s cudzím prvkom vyvstáva otázka, akým právnym poriadkom sa má tento právny vzťah riadiť. Otázka má praktický význam vtedy, ak je predpoklad, že právne úpravy jednotlivých štátov sú rozdielne a môžu viesť k rozdielnym výsledkom. V prípade, ak by vo všetkých štátoch platili rovnaké pravidlá, nebolo by z praktického hľadiska potrebné riešiť otázku kolízie týchto právnych poriadkov.

Zaujímavým – hoci historicky neúspešným – príkladom je [Dohovor týkajúci sa jednotného zákona o medzinárodnej kúpe tovaru uzavretý v Haagu 1. júla 1964 \(Haagsky dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru z roku 1964\)](#). Podľa čl. II ods. 1 tohto Dohovoru dva alebo viac zmluvných štátov sa môžu rozhodnúť, že sa navzájom nebudú považovať za rozdielne štáty, keďže právna úprava kúpnej zmluvy v týchto štátoch sa zhoduje alebo je veľmi príbuzná. Tým sa vlastne odstraňuje dôvod, aby bola určitá otázka riešená cestou medzinárodného práva súkromného.

Dvoma základnými prístupmi k problému rozdielných právnych poriadkov sú **hmotnoprávny (vecný)** a **kolízny prístup**. Pri hmotnoprávnom riešení sa jednotlivé štáty snažia odstrániť problém, ktorý vedie k potrebe riešiť kolízne situácie, a to existenciu rozdielov v právnych poriadkoch. Kolízny prístup vníma existenciu rôznych právnych poriadkov ako východisko riešenia, a preto štáty vytvárajú osobitné kolízne pravidlá, ktoré ustanovujú, za akých podmienok sa má konkrétny právny vzťah spravovať právnym poriadkom určitého štátu.

4.1 Hmotnoprávne (vecné) riešenia

Základom hmotnoprávných riešení je vytvorenie právnych noriem bezprostredne upravujúcich súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom, teda ustanovenie práv a povinností subjektom takého vzťahu (vecné normy). Úprava, ktorá sa aplikuje,

môže byť takisto použiteľná na vnútroštátny právny vzťah, ako aj na vzťah s cudzím prvkom, alebo môže byť obmedzená iba na súkromnoprávne vzťahy s cudzím prvkom. V poslednom prípade bude existovať aj paralelná vnútroštátna právna úprava vzťahujúca sa na rýdzo vnútroštátne právne vzťahy (napr. hlava III tretej časti Obchodného zákonníka).

4.1.1 Unifikácia hmotného práva (priama metóda)

Unifikáciou hmotného práva viacerých štátov sa vytvára jednotné právo, resp. právo rovnako použiteľné vo viacerých štátoch. Unifikácia hmotného práva prebieha najčastejšie cestou medzinárodnej zmluvy, resp. nadnárodného právneho aktu (nariadenia), teda „zhora“. Príkladom môže byť Viedenský dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru (CISG).³⁵ V týchto prípadoch sa priamo aplikuje unifikovaná právna norma, spoločná viacerým krajinám, a preto ani neprichádza k stretu právnych systémov. Odstraňuje sa tak problém kolízie rôznych právnych poriadkov.

Menej častou formou unifikácie je unifikácia „zdola“, pri ktorej sa viaceré štáty cielene usilujú o vytvorenie totožnej právnej úpravy a o jej súladnú aplikáciu. Technicky však nedochádza k vytvoreniu jednej právnej úpravy a naďalej existujú právne poriadky rôznych štátov, tieto sú však do veľkej miery totožné. Príkladom môže byť tzv. škandinávská právna spolupráca fungujúca už viac ako 100 rokov, ktorá má viac ako 50 rokov aj medzinárodný právny základ. Príkladom je zákon o kúpnej zmluve navrhnutý spoločnou komisiou v roku 1903, a následne prijatý ako vnútroštátny zákon vo Švédsku v roku 1905, v Dánsku v roku 1906 a v Nórsku v roku 1907.³⁶

Unifikovaný právny predpis obsahujúci hmotnoprávne normy priamo upravuje práva a povinnosti subjektov právneho vzťahu s cudzím prvkom. Z toho dôvodu nazývame tento druh noriem **priamymi normami medzinárodného práva súkromného**. Kolízia právnych poriadkov ale napriek tomu nastáva, ak dochádza k stretu štátu viazaného unifikovanou úpravou a štátu, ktorý takouto úpravou nie je viazaný. Vtedy dochádza k aplikovaniu toho právneho poriadku, ktorý je určený kolíznymi normami. Kolízne normy a určenie právneho poriadku rozhodného pre spor prichádzajú do úvahy aj v tých otázkach, ktoré nie sú upravené unifikovanou úpravou.

Priame normy sa spravidla vytvárajú tam, kde je celosvetový alebo aspoň regionálny záujem na jednotnom riešení, kde nie sú zásadné rozdiely v právnych úpravách alebo v otázkach, ktoré si vyžadujú technickú unifikáciu (najmä medzinárodný obchod, preprava tovaru, financovanie a pod.), a sleduje sa nimi cieľ zjednodušenia práva, zvýšenia právnej istoty a odstránenia ťažkostí a rizík spojených s aplikáciou kolízneho práva.³⁷

³⁵ [Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru](#). Oznámenie MZV č. 160/1991 Zb. Pozri KOTRUSZ, J., ŠTEFANKOVÁ, N. [Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru a jeho jednotná aplikácia](#). In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2009, č. 5/2009, s. 4 – 7, ako aj databázu www.cisg.sk.

³⁶ Bližšie napríklad BERNITZ, U. [Nordic Legislative Cooperation in the New Europe](#). In *Scandinavian Studies in Law*. 39, 2000, s. 29 a nasl.

³⁷ GRUBER, U., P. *Methoden des internationalen Einheitsrechts*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004, s. 25 a nasl.

Za historický prototyp dnešných priamych úprav v oblasti medzinárodného obchodu sa často považuje stredoveké *lex mercatoria*,³⁸ ktorým v súčasnosti označujeme súbor právnych noriem týkajúcich sa právnych vzťahov medzi obchodníkmi, najmä v oblasti medzinárodného obchodu, pričom toto právne odvetvie nebolo vytvorené určitým (vnútroštátnym) zákonodarcom, ale vytvorilo sa ako súbor právnych obyčají dodržiavaných samotnými obchodníkmi. Historicky sa pravidlá *lex mercatoria* vyvinuli najmä ako výnimky z prísnych pravidiel vtedajšieho procesného práva v prospech obchodníkov (*in favorem mercatorum*) a súviseli s existenciou osobitných súdnych orgánov pre obchodné spory (najmä pre otázky námorného obchodu). Historicky sa tak toto špecifické právne odvetvie (*ius singulare* oproti *ius commune*) vyvinulo skôr ako systém subjektívnych oprávnení (*ius mercatorum*), na rozdiel od objektívneho práva ako súboru právnych noriem (*lex mercatorum*).³⁹ Zo stredoveku sa nám nanešťastie nezachovala žiadna zbierka obyčají používaných v medzinárodnom obchode, ktorá by poukazovala na existenciu jednotného *lex mercatoria* ako právneho odvetvia. Určitú výnimku z tvrdeného predstavuje úprava práva námorného obchodu, ktorá bola dlhodobo predmetom úprav rôznej právnej sily (*Lex Rhodia*, *Ordinamenta et consuetudo maris* z 11. storočia, resp. zbierka rozhodnutí známa ako *Rôles d'Oléron*, ktorá sa považuje za najplyvnejší zdroj poznania práva námorného obchodu v stredoveku minimálne v západnej a severnej Európe).⁴⁰

V súčasnosti sa diskusia o jednotnom a autonómnom práve medzinárodného obchodu opäť otvára, a to nielen s poukazom na vytvorenie nových medzinárodných úprav priamo upravujúcich súkromnoprávne vzťahy s cudzím prvkom v medzinárodnom obchode (napríklad už spomínaný Viedenský dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru), ale aj vytvorením rôznych nešťátnych (vzorov) pravidiel pre medzinárodné obchodné vzťahy⁴¹ a rozhodovaním rozhodcovských orgánov, resp. ich rozhodovanie na základe ekvity, resp. zásad medzinárodného obchodu. Doteraz však ani len naprieč Európou (nieto ešte na celosvetovej úrovni) neexistuje jednotný pohľad na existenciu, pramene, rozsah alebo predmet úpravy *lex mercatoria*, význam tohto právneho odvetvia či prípustnosť jeho použitia pred súdom alebo rozhodcovskými orgánmi. Napríklad, skôr pozitívny prístup francúzskej právnej vedy a praxe je konfrontovaný s negatívnym prístupom nemeckých autorov, pričom názorová zhoda spočíva skôr v možnosti strán negociovat – a teda aj svojou vôľou sa podriaďiť **určitým**, hoci aj nešťátnym, teda autonómnym a od štátu nezávislým pravidlám.⁴²

³⁸ Často sú používané aj pojmy *law merchant*, *derecho mercantil*, *ius mercatorum*, *consuetudo mercatorum*. Používanie týchto pojmov ale nie je doktrínálne ustálené a za súčasného stavu vedeckého diskurzu ich nie je možné považovať za synonymá.

³⁹ Pre podrobný rozbor pozri napríklad: CORDES, A. The search for a medieval Lex mercatoria. In PIERGIOVANNI, V. (ed.) *From Lex Mercatoria to commercial law*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 53 – 67.

⁴⁰ Anglický preklad *Rôles d'Oléron* so zvýraznením neskorších zmien ponúka SHEPARD, J. W. *The Rôles d'Oléron - A Lex Mercatoria of the Sea?* In PIERGIOVANNI, V. (ed.) *From Lex Mercatoria to commercial law*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 213 a nasl. Texty historických prameňov týkajúcich sa práva námorného obchodu sú v anglickom jazyku prístupné na internetovej stránke: <http://www.admiraltylawguide.com/historical.html>.

⁴¹ Pozri napríklad [Princípy medzinárodných obchodných zmlúv vypracované Inštitútom pre zjednotenie súkromného práva v Ríme UNIDROIT](#), doložky INCOTERMS vypracované Medzinárodnou obchodnou komorou v Paríži (posledná úprava v roku 2010), modelové zákony z dielne [UNCITRAL](#), či rôzne akademické návrhy právnej úpravy (Princípy európskeho zmluvného práva [PECL](#) či akademický Návrh spoločného referenčného rámca [DCFR](#)).

⁴² Pozri napríklad dizertačnú prácu HANKE, S., O. *Der rechtliche Status eines universellen Handelsrechts in den Rechtsordnungen Englands, Frankreichs und Deutschlands*. Dissertation. Fachbereich Rechts- und Wirtschaftswissenschaften der Johannes-Gutenberg-Universität Mainz, 2006, s. 613.

4.1.2 Harmonizácia hmotného práva

Harmonizáciou vnútroštátneho práva rozumieme proces, ktorého cieľom je zblíženie vnútroštátnych hmotnoprávných úprav viacerých štátov. V tomto prípade nebudú vnútroštátne právne poriadky nahradené osobitnou unifikovanou právnou úpravou spoločnou pre viaceré štáty, ale budú iba navzájom priblížené na obraz spoločného vzoru. Harmonizácia vnútroštátneho hmotného práva priam *ex definitione* predpokladá, že aj po harmonizácii ostanú v jednotlivých právnych poriadkoch určité rozdiely. Z toho dôvodu sa zásadný problém určenia rozhodného práva harmonizáciou vnútroštátneho práva nerieši a naďalej je potrebné riešiť otázku použiteľného práva. Uľahčujú sa ale dôsledky, ktoré sú spojené s aplikáciou právneho poriadku, ktorý nie je subjektu tak dôverne známy ako jeho domáci poriadok. Účastník súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom sa totiž môže spoľahnúť na to, že aj v prípade, ak by sa na právny vzťah použil iný právny poriadok, ten je harmonizovaný, a preto by výsledok jeho pôsobenia mal byť predvídateľný. Subjekt tak môže do určitej miery predvídať výsledok bez ohľadu na to, ktoré právo sa v konečnom dôsledku na jeho právny vzťah použije.

Harmonizuje sa pritom vnútroštátne právo bez ohľadu na to, či upravuje právne vzťahy s cudzím prvkom, alebo aj rýdzo vnútroštátne situácie bez cudzieho prvku. Príkladom je harmonizácia súkromného práva pôsobením smerníc európskeho práva.

4.1.3 Vytvorenie (vnútroštátnych) vecných noriem

Ďalším prístupom je vytvorenie osobitných vnútroštátnych hmotnoprávných noriem ktoré regulujú súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom. V tomto prípade sa vyčlení časť vnútroštátneho práva, ktoré upravuje výlučne iba súkromnoprávne vzťahy s cudzím prvkom. Týmto spôsobom štáty akceptujú, že právne vzťahy s cudzím prvkom (zahraničný obchod) majú svoje špecifiká, ktoré vnútroštátna právna úprava nezohľadňuje. Príkladom je **Zákonník medzinárodného obchodu**⁴³ platný v čase socialistického hospodárstva a regulujúci právne vzťahy zahraničného obchodu, ako aj súčasná III. hlava tretej časti Obchodného zákonníka (osobitné ustanovenia pre záväzkové vzťahy v medzinárodnom obchode). Takéto normy sa odlišujú od priamych noriem tým, že vecná právna úprava je vnútroštátnou právnou úpravou, a preto sa použije iba vtedy, ak sa použije ten vnútroštátny právny poriadok, ktorého je vecná úprava súčasťou.

⁴³ Zákon č. 101/1963 Zb. Zákonník medzinárodného obchodu v znení neskorších predpisov.

4.2 Kolíznoprávne riešenia

Kolíznoprávne riešenia úpravy vzťahu s cudzím prvkom predpokladajú existenciu osobitných pravidiel, ktorých účelom nie je regulovať právny vzťah ako taký, teda nestanovujú práva a povinnosti, ale iba určujú, ktorým právnym poriadkom sa má daný vzťah spravovať. Oproti hmotnoprávnym, teda vecným riešeniam, je výhodou kolíznych riešení skutočnosť, že majú k dispozícii už existujúci a prepracovaný vnútroštátny právny poriadok a nemusí sa pristúpiť k vytvoreniu nového, spoločného hmotného práva.

4.2.1 Základný kolízny prístup

Základným kolíznym prístupom je vytvorenie vnútroštátnych noriem, ktoré budú zabezpečovať výber rozhodného práva. Štát ustanoví kritériá, ktoré považuje za dôležité, aby sa podľa nich určovalo, ktorým právnym poriadkom sa má daný právny vzťah s cudzím prvkom riadiť (napr. kúpna zmluva sa spravuje sídlom predávajúceho). Kolízna úprava je tak doménou vnútroštátneho práva. Kolízne normy predstavujú právne normy, ktoré ukladajú ich adresátom (primárne súdom), aby sa pri posudzovaní určitého právneho vzťahu spravovali určeným právnym poriadkom. Kolízne normy môžu byť kodifikované v jednom právnom predpise, napríklad slovenský zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (ZMPŠaP), alebo roztrúsené v rozličných právnych predpisoch (Obchodný zákonník, zákon zmenkový a šekový, zákon o poisťovníctve a pod.).

4.2.2 Unifikácia kolízneho práva

Riešením problému súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom je aj vytvorenie spoločných kolíznych noriem v rámci viacerých štátov, ktoré budú viesť vždy k určaniu rovnakého použiteľného práva. Pokiaľ bolo cieľom unifikácie hmotného práva vytvorenie jednotnej právnej úpravy, s jednotne vymedzenými právami a povinnosťami účastníkov právnych vzťahov, tak v prípade unifikácie kolízneho práva je cieľom vytvoriť jednotné pravidlá pre určenie rozhodného práva. Takýmto spôsobom sa dosiahne, aby sa spory posudzovali vždy podľa toho istého použiteľného právneho poriadku, bez ohľadu na to, súd ktorého štátu bude vo veci rozhodovať. Ak totiž v štáte A aj v štáte B bude platiť rovnaká kolízna norma odkazujúca na použitie práva štátu C, tak sa vždy bude aplikovať právo štátu C bez ohľadu na to, či spor bude vedený pred súdom v štáte A alebo B. Právna istota strán súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom sa tak bude vzťahovať na predvídateľnosť určenia použiteľného práva.

4.2.3 Europeizácia kolízneho práva

Významným procesom, ktorý zásadne vplýva aj na oblasť medzinárodného práva súkromného a procesného na Slovensku, je europeizácia tohto odvetvia. Europeizáciou rozumieme proces, ktorým sa medzinárodné právo súkromné, ktoré je principiálne vnútroštátnou právnou úpravou, stáva predmetom regulácie právnymi aktmi vydávanými Európskou úniou, resp. vydanými pod jej egidou, čím dochádza k unifikácii medzinárodného práva súkromného a procesného v tejto geografickej oblasti. Europeizácia medzinárodného práva súkromného a procesného vykazuje tieto základné tendencie:

a) Zmena právnych nástrojov unifikácie

Európska únia a predtým Európske spoločenstvo môžu konať (vydávať právne akty) iba v rozsahu právomocí prenesených na ne členskými štátmi. Spočiatku nemalo Spoločenstvo právomoc vydávať právne akty týkajúce sa súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom všeobecne, ale iba ako súčasť osobitnej právnej regulácie (ochrana vnútorného trhu, nepriamo aj ochrana spotrebiteľa a pod.). Rozdielnosť právnych úprav jednotlivých právnych poriadkov a rozdielnosť právnej úpravy uznávania výkonu cudzích súdnych rozhodnutí boli pocitované ako prekážky vnútorného, resp. jednotného trhu. Preto členské štáty v rámci európskej spolupráce (vtedajší článok 293, štvrtá zarážka Rímskej zmluvy) prijali právne akty medzinárodného práva (medzinárodné zmluvy), ktoré upravujú niektoré otázky medzinárodného práva súkromného a procesného.

Prvé podstatnejšie kroky na ceste k európskej unifikácii medzinárodného práva súkromného a procesného sa udiali v oblasti medzinárodného práva procesného, keď členské štáty v roku 1968 prijali Bruselský dohovor o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Záujem na súdnej spolupráci mali nielen členské štáty, ale aj štáty zaradené v Európskej zóne voľného obchodu (EFTA), s ktorými bol 16. septembra 1988 uzatvorený Lugánsky dohovor o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, ktorý kopíroval úpravu Bruselského dohovoru. Lugánsky dohovor z roku 1988 bol nahradený novým Lugánskym dohovorom,⁴⁴ ktorý bol podpísaný 30. októbra 2007 a ktorý (nateraz) zaväzuje Európsku úniu, Dánsko, Island, Nórsko a Švajčiarsko.

Unifikácia prostredníctvom medzinárodných zmlúv v rámci Európskeho spoločenstva prebiehala aj v oblasti medzinárodného práva súkromného. V roku 1980 bol prijatý Rímsky dohovor o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky.⁴⁵

⁴⁴ [Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#) podpísaný v Lugane 30. októbra 2007. Ú.v. EÚ L 147 z 10. júna 2009, s. 5 a nasl.

⁴⁵ [Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 474/2006 Z. z. Konsolidované znenie Dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky](#) v slovenskom jazyku bolo publikované v Ú. v. EÚ C 334 z 30. decembra 2005, s. 1 a nasl.

Unifikácia medzinárodného práva súkromného a procesného prostredníctvom medzinárodných zmlúv sa ukázala ako nedostatočná a neflexibilná (neúspechom z dôvodu nedostatočného počtu ratifikácií skončil napr. aj Dohovor o právomoci a výkone rozsudkov v manželských veciach z roku 1998). Po nadobudnutí platnosti Amsterdamskej zmluvy došlo k presunu oblasti justičnej spolupráce v civilných veciach do prvého, supranacionálneho piliera európskeho práva, čím sa Spoločenstvu zverila právomoc prijímať právne akty sekundárneho práva (nariadenia alebo smernice) aj v oblasti medzinárodného práva súkromného a procesného. Spoločenstvo sa chopilo možnosti vydávať priamo účinné právne akty a približne od roku 2000 registrujeme nebyvalý rozmach vydávania predpisov medzinárodného práva súkromného a procesného vo forme nariadení európskeho práva. Posun od medzinárodnej zmluvy k nariadeniu prináša mnohé výhody, z ktorých môžeme uviesť ich priamy a bezprostredný účinok, jednoduchší spôsob zmeny alebo zaradenie do *acquis communautaire*, ktoré je prístupujúci členský štát povinný pred vstupom do svojho právneho poriadku implementovať. Preto neprekvapuje, že napríklad Rímsky dohovor o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky bol nahradený nariadením č. 593/2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (nariadenie Rím I)⁴⁶ alebo Bruselský dohovor bol nahradený nariadením č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel I), následne jeho revíziou označovanou ako Brusel Ia (resp. Brusel I bis).⁴⁷

Právna úprava uvedených nariadení má v rámci ich pôsobnosti aplikačnú prednosť pred úpravou vnútroštátnou. Vnútroštátny predpis, t. j. zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, sa preto v rozsahu pôsobnosti uvedených nariadení neaplikuje. Kolízne pravidlá EÚ sa pritom nepoužijú iba na situácie, keď dochádza k stretu právnych poriadkov členských štátov, ale aj v prípadoch, keď dochádza k stretu medzi akýmkoľvek právnymi poriadkami.

V rámci procesu europeizácie medzinárodného práva súkromného a procesného majú Spojené kráľovstvo, Írsko a Dánsko osobitné postavenie, keďže sa nezapojili do európskej spolupráce v civilných veciach.⁴⁸ To znamená, že právne akty Európskej únie (nariadenia) v oblasti súkromnoprávnej spolupráce nie sú pre tieto štáty principiálne záväzné. Spojené kráľovstvo a Írsko sa ale jednostrannými úkonmi rozhodli (tzv. *opt-in model*) zúčastniť na jednotlivých právnych nástrojoch v rámci civilnej spolupráce.⁴⁹ Aj zo strany Dánska dochádza v ostatnom čase k uzatváraniu

⁴⁶ Ú. v. EÚ L 177, 4. 7. 2008, s. 6 – 16.

⁴⁷ Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v Mimosriadnom vydaní Ú. v. kap. 19, zv. 4, s. 42 – 64.

⁴⁸ Pozri protokoly o postavení týchto štátov pripojené k Zmluve o Európskej únii a Zmluve o založení Európskeho spoločenstva.

⁴⁹ Pozri napríklad [vyhlásenie Spojeného kráľovstva o zámere akceptovať nariadenie Rím I](#) z 24. júla 2008 a [stanovisko Komisie k žiadosti Spojeného kráľovstva prijať nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\) zo 7. novembra 2008](#). KOM(2008) 730 v konečnom znení.

medzinárodných zmlúv s Európskym spoločenstvom (teraz Európskou úniou) o rozšírení pôsobnosti jednotlivých nariadení aj na územie Dánska.⁵⁰

b) Postupné rozširovanie unifikačného záujmu

Druhým trendom v rámci europeizácie medzinárodného práva súkromného a procesného je postupné rozširovanie predmetu unifikácie. Všeobecne sa akceptovalo, že je v záujme riadneho fungovania vnútorného trhu, aby jednotlivé členské štáty mali rovnaké normy určujúce použiteľné právo (kolízne normy) preto, aby sa vec posúdila vždy podľa toho istého právneho poriadku, bez ohľadu na to, súd ktorého členského štátu vo veci koná.⁵¹ Z rovnakého dôvodu sa podčiarkuje potreba jednotných pravidiel upravujúcich právomoc súdov a uznávanie a výkon rozsudkov.⁵² Predmetom unifikácie sa tak stalo medzinárodné právo súkromné, ako aj medzinárodné právo procesné. Aj samotný zoznam nariadení, ktoré sú prameňom medzinárodného práva súkromného a procesného,⁵³ prezentuje postupné rozširovanie rozsahu právnej regulácie medzinárodného práva súkromného a procesného a s tým spojené znižovanie významu vnútroštátnej právnej úpravy.

c) Posilnená spolupráca

Počnúc Lisabonskou zmluvou je v EÚ umožnený postup, v rámci ktorého skupina členských štátov vytvorí zúženú spoluprácu, pričom ostatné krajiny EÚ nemusia byť zapojené. Posilnená spolupráca je určená na prekonanie paralýzy, ak je napríklad návrh nariadenia blokováný jednou krajinou alebo malou skupinou krajín, ktoré si neželajú zapojiť sa do iniciatívy. Nariadenie následne zaväzuje len časť členských štátov EÚ.⁵⁴ Posilnená spolupráca sa ukázala ako vhodná legislatívna cesta pri súkromnoprávných vzťahoch s cudzím prvkom (doteraz boli prijaté tri nariadenia v oblasti rodinných vzťahov s cudzím prvkom).⁵⁵ Trendom sa tak stáva európska unifikácia medzinárodného práva súkromného a procesného, ktorá je len parciálna. Slovenská republika sa na posilnenej spolupráci zatiaľ ani v jednom prípade nezúčastnila, preto príslušné nariadenia pre ňu nie sú záväzné.

⁵⁰ Pozri napríklad [dohodu medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú. v. L 79, 21. 3. 2013, s. 4 ([rovnaké platilo aj vo vzťahu k nariadeniu Brusel I](#). Ú. v. L 299, 16. 11. 2005, s. 62) alebo [dohodu medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych alebo obchodných veciach](#) (Ú. v. EÚ L 300, 17. 11. 2005, s. 55).

⁵¹ Bod 6 odôvodnenia nariadení Rím I a Rím II.

⁵² Bod č. 2 o odôvodnenia nariadenia Brusel I.

⁵³ Pozri kapitolu č. 5.

⁵⁴ Podľa článku 328 ods. 1 Zmluvy o fungovaní EÚ. Do posilnenej spolupráce sa členský štát môže zapojiť aj dodatočne.

⁵⁵ Pozri kapitolu č. 19.

d) Uzatváranie dohovorov a prepájanie s nariadeniami

Dôsledkom toho, že EÚ má právomoc na prijímanie opatrení v oblasti medzinárodného práva súkromného a procesného, je aj to, že dojednávanie medzinárodných zmlúv v tejto oblasti prislúcha EÚ, nie členským štátom individuálne. Pre EÚ je preto ďalšou zaujímavou regulačnou možnosťou zjednotenie obsahu unifikačnej medzinárodnej zmluvy s európskym nariadením. Po tom, čo sa EÚ zúčastní na dojednávaní obsahu mnohostrannej medzinárodnej zmluvy,⁵⁶ preniesie ho aj do nariadenia (uvedený postup bol využitý pri nariadení o vyživovacej povinnosti⁵⁷). Výhodou takejto regulácie je, že kombinuje výhody nariadenia (aplikačná prednosť v rámci EÚ) s výhodami, ktoré prináša medzinárodná zmluva (možnosť pristúpenia pre ďalšie štáty, a tak postupné rozširovanie unifikácie medzinárodného práva súkromného).

4.3 Vzťah medzi priamymi a kolíznymi normami

Všeobecne sa pragmaticky akceptuje, že priame normy (*materialles Einheitsrecht*), ktoré sa na prípad aplikujú, majú (aplikačnú) prednosť ako pred kolíznymi normami, tak aj pred vecnými normami právneho poriadku, na ktorý kolízne normy odkazujú. Preto vždy najprv skúmame, či sa na daný vzťah neaplikuje priama norma.

Uvedené pravidlo ale neplatí úplne bezvýnimčne a prednosť priamej úpravy pred kolíznoprávnym riešením je potrebné testovať v každom prípade osobitne.⁵⁸ Niekedy je prednosť priamej úpravy výslovne uvedená. Napríklad v čl. 2 Jednotného zákona o medzinárodnej kúpe tovaru (Haag, 1964) tvoriaceho prílohu [Dohovoru týkajúceho sa jednotného zákona o medzinárodnej kúpe tovaru uzavretom v Haagu 1. júla 1964 \(Haagsky dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru z roku 1964\)](#) sa uvádza: „Pravidlá medzinárodného práva súkromného sa nepoužijú na účely aplikácie tohto zákona, ibaže tento zákon ustanovuje inak.“ Prednosť unifikovaných vecných noriem je niekedy zjednodušene chápaná ako prednosť medzinárodných zmlúv pred európskymi alebo vnútroštátnymi prameňmi medzinárodného práva súkromného, a to bez ohľadu na to, či tieto medzinárodné zmluvy obsahujú priamu alebo kolíznú úpravu (napr. čl. 25 ods. 1 Rím I).⁵⁹

Dôvod prednosti priamych noriem pred kolíznoprávnym odkazom na vecné normy nie je jednoznačný. Niektorí autori uvádzajú, že priame normy sú *lex specialis* voči kolíznym normám.⁶⁰

⁵⁶ Napríklad na pôde Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného (medzinárodnej organizácie, ktorá sa zaoberá prípravou unifikačných medzinárodných zmlúv na témy medzinárodného práva súkromného a procesného), ktorej je EÚ členom.

⁵⁷ Pozri kapitolu č. 19.

⁵⁸ Bližšie pozria aj KAPITÁN, Z. Má vždy metóda priama prednosť pred metódou kolíznou? Vzťah kolízného práva a Vídeňské úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In *Acta Universitatis Carolinae Iuridica 1/2008 Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narodeninám*. Praha : Univerzita Karlova, 2008, s. 61 – 67.

⁵⁹ Takéto zjednodušenie je ale doktrínálne sporné. Pozri PAUKNEROVÁ, M. Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu: Vídeňská úmluva OSN, Nařízení Řím I a Společné evropské právo kupní smlouvy. In *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 6/2012, s. 167.

⁶⁰ MIHALOVIČ, R. In LYSINA., P, ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo sú-*

Podľa nášho názoru, majú skôr rozdielnu ako špeciálnu vecnú pôsobnosť. V prípade unifikovaných noriem – za podmienky, že daný vzťah spadá do ich pôsobnosti – odpadá relevantný cudzí prvok dôležitý pre kolíznoprávne riešenie. Ak nie je unifikovaná norma použiteľná – napríklad preto, lebo zaväzuje len niektorý zo štátov, ktorých právne poriadky sú dotknuté, použije sa spravidla kolíznoprávne riešenie.

Otázky:

1. Aký je rozdiel medzi priamou a kolíznou metódou? Aké sú výhody a aké sú nevýhody jednej a druhej metódy pri úprave súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom?
2. Prečo došlo k zmene prameňov regulujúcich európske medzinárodné právo súkromné a procesné?
3. Existuje ešte v súčasnosti dôvod na vlastný – vnútroštátny – predpis o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom?

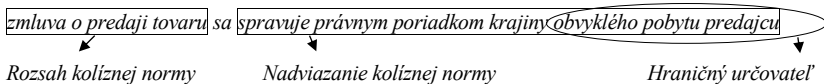
5. ÚČEL A ŠTRUKTÚRA KOLÍZNYCH NORIEM A NORIEM URČUJÚCICH PRÁVOMOC SÚDOV

Účelom kolíznej normy je určenie toho právneho poriadku, ktorého pravidlá majú byť použité na reguláciu posudzovaného súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom. Nepriamo sa tým určujú medze pôsobnosti vnútroštátnych zákonov.⁶¹ Samotná kolízna norma ešte nepredstavuje záväzné pravidlo správania v klasickom ponímaní (určenie práv a povinností jednotlivca). Kolízna norma „iba“ otvára možnosť riešenia samotného právneho problému tým, že odkazuje na vecnú právnu normu ako normu, ktorá ustanovuje pravidlo správania sa a ktorá sa má v tomto konkrétnom prípade použiť.

Z účelu kolíznej normy vyplýva aj jej štruktúra, ktorá musí obsahovať druh spoločenských vzťahov, na ktoré sa vzťahuje, a určenie právneho poriadku, ktorý sa má na tento spoločenský vzťah použiť. **Kolízna norma sa skladá z rozsahu a nadviazania.**

Rozsahom rozumieme okruh spoločenských vzťahov, na ktoré sa má kolízna norma aplikovať, nadviazanie rozhoduje o tom, ktoré právo, resp. právny poriadok ktorého štátu sa má na danú otázku použiť. V rámci nadviazania zohráva podstatnú úlohu hraničný určovateľ (označovaný aj ako hraničný ukazovateľ, resp. kolízne kritérium), určujúci právny poriadok, ktorý sa má v danom prípade použiť.

Vhodným učebnicovým príkladom kolíznej normy, na ktorom si ilustrujeme jej štruktúru, môže byť norma ustanovená v čl. 4 ods. 1 písm. a) nariadenia Rím I:

Hraničný určovateľ môže predstavovať tak faktickú skutočnosť (napr. miesto uzatvorenia zmluvy, uskutočnenia právneho úkonu), ako aj právnu okolnosť (hraničným určovateľom môže byť aj výsledok kolízneho určenia vyplývajúci z inej kolíznej normy, vtedy jedna kolízna norma odkazuje na použitie práva štátu, ktoré sa má na určitý vzťah použiť podľa inej kolíznej normy – *lex causae*).

Existuje veľké množstvo hraničných určovateľov, ktoré reflektujú názory štátov (jednotlivých zákonodarcov) o kritériách, ktoré ponúkajú rozumné a spravodlivé priradenie určitého právneho vzťahu k právnemu poriadku určitého štátu. Ako príklady môžeme uviesť:

- štátna príslušnosť fyzickej osoby (*lex patriae*), t. j. zákon toho štátu, ktorého je fyzická osoba štátnym príslušníkom,
- štátna príslušnosť právnickej osoby (*lex societatis*),

⁶¹ Pozri SCHINKELS, B. *Normsatzstruktur des IPR*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007, s. 272.

- pobyt, obvyklý pobyt, pobyt dlhší čas, domicil,
- miesto úkonu (*lex loci actus*) a jeho viaceré modifikácie, napríklad miesto uzavretia zmluvy (*lex loci contractus*) alebo miesto plnenia (*lex loci solutionis*),
- miesto, kde bolo právo porušené (*lex loci delicti commissi*),
- miesto vzniku škody (*lex loci damni infecti*),
- miesto, kde sa manželstvo uzavrelo (*lex loci celebrationis*),
- miesto, kde sa vec nachádza (*lex rei sitae*),
- miesto výkonu práce (*lex loci laboris*),
- miesto odoslania veci (*lex loci expeditionis*),
- miesto určenia veci (*lex loci destinationis*),
- vôľa strán (*lex voluntatis*),
- peňažná mena, v ktorej je vyjadrený záväzok (*lex monetae, lex pecuniae*),
- štátna príslušnosť predávajúceho (*lex venditoris*),
- vlajka, pod ktorou loď pláva (*lex banderae*),
- právny poriadok, ktorým sa spravuje podstata právneho pomeru, resp. ktorým sa spravuje iný, pridružený – kauzálny – právny vzťah (*lex causae*),
- miesto súdu alebo úradu, ktorý vedie konanie (*lex fori*).

Nie každá kolízna norma musí obsahovať hraničný určovateľ. Kolízne normy obsahujúce hraničný určovateľ označujeme **dvojstrannými kolíznymi normami**. Zo samotnej dvojstrannej kolíznej normy ešte nevyplýva, ktorý konkrétny právny poriadok sa v spore má použiť, ale takéto určenie dosiahneme až po subsumpcii skutkového stavu pod hraničný určovateľ.

Napríklad ak je hraničným určovateľom miesto uzatvorenia zmluvy, musíme toto konkrétne miesto ustáliť. Kým sa miesto uzatvorenia zmluvy nepreukáže, nevieme, ktorý právny poriadok aplikovať.

Dvojstranná kolízna norma tak *a priori* umožňuje, aby bol na určitý právny vzťah aplikovateľný jeden z dvoch alebo viacerých právnych poriadkov. Výnimočne, niektoré kolízne normy ale hraničný určovateľ neobsahujú a priamo uvádzajú, že právny vzťah sa riadi vnútroštátnym (slovenským) právom.⁶² V tomto prípade je už zo samotného znenia kolíznej normy zrejmé, ktorým právnym poriadkom sa predmetná otázka spravuje, a niet potreby preukazovať splnenie akéhokoľvek hraničného určovateľa. Takéto normy nazývame **jednostrannými kolíznymi normami**.

Určité odlišnosti v štruktúre a zmysle noriem platia pre normy **medzinárodného práva procesného**, najmä normy určovania právomoci súdov. Pravidlá určovania právomoci súdov spadajú do medzinárodného práva procesného. Tieto pravidlá sú vlastne kompetenčnými normami, keďže rozhodujú o kompetencii súdov určitého štátu rozhodovať určitú vec. Ak by sme mali normu určujúcu právomoc konštruovať

⁶² Pozri § 21 ods. 1 druhá veta ZMPSaP: „Ak sú manželia príslušníkmi rôznych štátov, spravujú sa tieto vzťahy právom slovenským.“

vo svetle úvah, ktoré sme uviedli pre kolízne normy,⁶³ vyzerala by jej štruktúra nasledujúco:

Vo veciach X má právomoc súd štátu Y.

Na rozdiel od kolíznych noriem ale normy medzinárodného práva procesného, ktorými sa určuje právomoc súdu, vymedzujú **iba** podmienky, za ktorých je daná právomoc súdu **toho** štátu, o ktorého procesné normy ide. Normy medzinárodného práva procesného platné na Slovensku určujú iba to, kedy majú právomoc slovenské súdy (**vymedzujú** právomoc vnútroštátneho súdu). Právny poriadok jedného štátu nemôže ustanoviť podmienky právomoci súdov iného štátu. Na rozdiel od noriem medzinárodného práva súkromného tak normy určujúce právomoc v zásade nie sú dvojstrannými normami. Určitou výnimkou sú, samozrejme, prípady, ak pôsobnosť právneho predpisu obsahujúceho takúto kompetenčnú normu zahŕňa viacero štátov (nariadenia európskeho práva alebo medzinárodné zmluvy), ktorý **vymedzujú** právomoc súdov určitého štátu, a tým zároveň aj **rozhraničujú** právomoc súdov jednotlivých štátov.

Samotné vyjadrenie predmetnej normy v konkrétnych právnych predpisoch môže variovať. Napríklad, vnútroštátny zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom uvedenú logickú štruktúru dodržiava.

§ 37 ZMPSaP

... právomoc slovenských súdov je daná, ak osoba, proti ktorej smeruje návrh (žaloba), má na území Slovenskej republiky bydlisko alebo sídlo a ak ide o majetkové práva, ak tu má majetok.

Niektoré európske pramene medzinárodného práva procesného používajú odlišné formulácie s rovnakým výsledkom. Formulácie takýchto noriem ilustrujú aj skutočnosť, že sa vzťahujú aj na rozhraničenie právomoci súdov viacerých štátov.

Čl. 4 ods. 1 Brusel Ia

..., osoby s bydliskom na území členského štátu sa bez ohľadu na ich štátne občianstvo žalujú na súdoch tohto členského štátu.

Uvedené ustanovenie nariadenia čítame tak, že v určitom konaní v občianskych a obchodných veciach a v rozsahu pôsobnosti daného nariadenia, v rámci ktorého má žalovaný bydlisko na území členského štátu, má právomoc konať súd tohto členského štátu. Právomoc súdu určitého členského štátu je tak daná vtedy, ak má odporca bydlisko v tomto štáte.

Aj normy určujúce právomoc obsahujú určité lokalizačné kritérium podobné hraničnému ukazovateľovi, ktoré určuje, súdy ktorého štátu majú právomoc.

Čl. 7 Brusel Ia

Osobu s bydliskom na území členského štátu možno žalovať v inom členskom štáte: 1. a) v zmluvných veciach na súdoch podľa miesta zmluvného plnenia, ktoré je predmetom žaloby...

⁶³ Odhliadnime od skutočnosti, že právne predpisy európskeho práva používajú pojem kolízne normy aj pre normy určujúce právomoc súdov.

Otázky:

1. Aký je rozdiel medzi jednostrannou a dvojstrannou kolíznou normou?
2. Prečo majú kolízne normy odlišnú štruktúru od noriem upravujúcich právomoc súdov určitého štátu?
3. Aký je rozdiel vo formulácii vnútroštátnej normy určujúcej právomoc súdu oproti podobnej norme, ale obsiahnutej v nariadení EÚ?

6. PRAMENE MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA SÚKROMNÉHO A PROCESNÉHO

Medzinárodné právo súkromné a procesné je upravené v rôznych systémoch prameňov s osobitnou interakciou. Vychádzame z toho, že medzinárodné právo súkromné a procesné je síce právom vnútroštátnym, ale takisto je aj predmetom unifikáčnych a harmonizačných snáh. Medzi pramene medzinárodného práva súkromného a procesného radíme:

- a) **Viacstranné medzinárodné zmluvy**, ktoré obsahujú:
  - kolíznoprávnu úpravu (napr. Dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody podpísaný v Haagu v roku 1971),⁶⁴
  - priamu vecnú úpravu (napr. Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru podpísaný vo Viedni v roku 1980)⁶⁵ alebo
  - úpravu medzinárodného práva procesného (napr. Dohovor o uznávaní rozvodov o zrušení manželského spoluzitia podpísaný v Haagu v roku 1970,⁶⁶ Dohovor o zrušení požiadavky vyššieho overenia zahraničných verejných listín podpísaný v Haagu v roku 1961⁶⁷ alebo Dohovor o vykonávaní dôkazov v cudzine v občianskych a obchodných veciach podpísaný v Haagu v roku 1970⁶⁸).
- b) **Bilaterálne medzinárodné zmluvy**, napríklad zmluvy o právnej pomoci.⁶⁹
- c) **Predpisy európskeho práva**, ktoré obsahujú úpravu medzinárodného práva súkromného a procesného, napríklad:
  - nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (**Rím I**),⁷⁰
  - nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (**Rím II**),⁷¹
  - nariadenie Rady č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní

---

⁶⁴ Vyhláška č. 130/1976 Zb.

⁶⁵ Oznámenie MZV č. 160/1991 Zb.

⁶⁶ Vyhláška č. 131/1976 Zb.

⁶⁷ Oznámenie MZV č. 213/2002 Z. z.

⁶⁸ Vyhláška č. 129/1976 Zb.

⁶⁹ V tom rozsahu, pokiaľ sa ich obsah týka súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom (do predmetu záujmu medzinárodného práva súkromného a procesného napríklad nebudú patriť tie ustanovenia zmlúv o právnej pomoci, ktoré upravujú právnu pomoc v trestných veciach).

⁷⁰ Ú. v. EÚ L 177, 4. 7. 2008, s. 6 – 16. Nariadenie nahrádza Dohovor o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rímsky dohovor). Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 474/2006 Z. z.

⁷¹ Ú. v. EÚ L 199, 31. 7. 2007, s. 40 – 49.

- a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (**Brusel I**) a jeho prepracované znenie č. 1215/2012 (**Brusel Ia**, resp. **Brusel I bis**),⁷²
- nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností (**Brusel IIa** označované aj ako **Brusel II bis**),⁷³
  - nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach výživovej povinnosti,⁷⁴
  - nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve,⁷⁵
  - nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu,⁷⁶
  - nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky,⁷⁷
  - nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 z 12. decembra 2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze,⁷⁸
  - nariadenie Rady (ES) č. 1206/2001 z 28. mája 2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach a
  - nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 z 13. novembra 2007 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch (doručovanie písomností) a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1348/2000.⁷⁹
- d) **Vnútroštátne právne predpisy** (Ústava Slovenskej republiky, ZMPSaP ako kódex medzinárodného práva súkromného a procesného, ale aj časti predpisov obsahujúce úpravu medzinárodného práva súkromného a procesného, medzi ktorými sú napríklad Občiansky súdny poriadok, Obchodný zákonník, zmenkový a šekový zákon, zákon o konkurze a reštrukturalizácii a pod.).

⁷² Ú. v. EÚ L 351, 20. 12. 2012, s. 1 – 32.

⁷³ Slovenská verzia [nariadenia](#) sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú. v., kap. 19, zv. 6, s. 243 – 271.

⁷⁴ Ú. v. EÚ L 7, 10. 1. 2009, s. 1 – 79.

⁷⁵ Ú. v. EÚ L 201, 27. 7. 2012, s. 107 – 134.

⁷⁶ Ú. v. EÚ L 199, 31. 7. 2007, s. 1 – 22 ([pdf](#)).

⁷⁷ Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú. v., kap. 19, zv. 7, s. 38 – 62 ([pdf](#)).

⁷⁸ Ú. v. EÚ L 399, 30. 12. 2006, s. 1 – 32 ([pdf](#)).

⁷⁹ Ú. v. EÚ L 324, 10. 12. 2007, s. 79 – 120 (a [korigendum](#)).

Každý z uvedených právnych predpisov (prameňov) má vlastný rozsah svojej osobnej, časovej, vecnej či priestorovej pôsobnosti. Môže sa pritom stať, že rovnakú otázku upravujú naraz viaceré pramene, a to tak európske, vnútroštátne aj medzinárodné. Preto je potrebné vyriešiť ich hierarchiu, resp. postupnosť ich aplikácie. Ak má sudca alebo účastník právneho vzťahu rozhodnúť, ktoré právo je rozhodujúce pre určitý právny vzťah, musí najskôr identifikovať prameň, v ktorom sa nachádza kolízna norma, ktorú má na prípad aplikovať.

6.1 Vzťah vnútroštátneho a európskeho medzinárodného práva súkromného a procesného

Vychádzame z toho, že v **rozsahu svojej pôsobnosti** majú priamo účinné akty práva EÚ (napr. nariadenia Rím I, Rím II, Brusel Ia, Brusel IIa) **aplikačnú prednosť** pred vnútroštátnym právom. Preto, pri riešení otázky, ktorá je upravená tak vo vnútroštátnom práve, ako aj v práve EÚ, sa aplikuje pravidlo práva EÚ.

Učebnicovým príkladom môže byť zisťovanie kolízneho pravidla (**zisťovanie toho, ktorý z právnych predpisov obsahujúcich potenciálne použiteľné kolízne normy sa má aplikovať**) ohľadom nároku na náhradu škody spôsobenej deliktom (porušením zákona, napr. poškodením cudzej veci z nedbanlivosti). Do úvahy prichádza § 15 ZMPSaP, ktorý ponúka kolízne riešenie.

§ 15 ZMPSaP

Nároky na náhradu škody, ak nejde o porušenie povinnosti vyplývajúcej zo zmlúv a iných právnych úkonov, sa spravujú právom miesta, kde škoda vznikla, alebo miesta, kde došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody.

Prednostne aplikovateľný právny predpis, nariadenie Rím II, obsahuje odlišné kolízne pravidlo vzťahujúce sa na rovnakú situáciu (vznik škody na základe porušenia zákona).

Článok 4 Rím II

Všeobecné pravidlo

1. *Pokiaľ nie je v tomto nariadení ustanovené inak, spravuje sa mimozmluvný záväzok vyplývajúci z civilného deliktu právnym poriadkom krajiny, na území ktorej vznikla škoda, bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, a bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny alebo krajín nastali nepriame následky takejto skutočnosti.*
2. (... z dôvodu prehľadnosti vynechané ...) ⁸⁰

⁸⁰ Kolízna norma v článku 4 nariadenia Rím II je komplikovanejšia, ale z dôvodu prehľadnosti uvádzame na tomto mieste iba určitú časť kolíznej normy. Komplexnejší rozbor kolízneho pravidla pre mimozmluvné záväzky bude predmetom podkapitoly 15.4.

Pri rozhodovaní, ktorý právny predpis, a tým aj kolízne pravidlo použiť, musíme využiť poznatky z oblasti pôsobenia európskeho práva, konkrétne otázku vzťahu nariadení európskeho práva a vnútroštátneho práva. V rozsahu pôsobnosti nariadenia Rím II⁸¹ musíme aplikovať priamo nariadenie Rím II a obdobné ustanovenie vnútroštátneho ZMPSaP nechať nepovšimnuté, resp. neaplikované. Uvidíme ďalej, že v oblasti kolízneho práva zostane pre ZMPSaP iba veľmi obmedzený rozsah aplikácie.

6.2 Stret vnútroštátneho a medzinárodného práva

Podobne jednoduché je riešenie vzťahu medzi vnútroštátnym a medzinárodným prameňom MPS. Bez ohľadu na to, či ide o medzinárodnú zmluvu vyššej právnej sily, ako je zákon (čl. 7 ods. 5 Ústavy), v zmysle § 2 ZMPSaP sa tento vnútroštátny predpis aplikuje len vtedy, ak niečo iné neustanoví medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná. ZMPSaP tak všeobecne ustupuje medzinárodnej zmluve, ktorou sme viazaní.

6.3 Stret prameňov práva EÚ a medzinárodných prameňov

Komplikovanejšia situácia nastáva v prípade, ak dochádza k stretu vnútroštátnej s európskou a medzinárodnou úpravou. Určitú oblasť vzťahov môžu upravovať nielen vnútroštátne pramene práva, ale aj európske, a súčasne aj medzinárodné predpisy.⁸² Ani európske právo, ani medzinárodné právo verejné neobsahuje všeobecné pravidlo, ktoré by upravovalo kolíziu prameňov týchto dvoch právnych svetov.

Predpisy práva EÚ pravidelne obsahujú ustanovenia o ich vzťahu k iným prameňom kolízneho práva na medzinárodnej úrovni (rôznym viacstranným dohovorom a dvojstranným zmluvám). Vzťah medzinárodnej a európskej kolíznej úpravy sa preto posudzuje individuálne, na základe konkurenčných pravidiel medzi jednotlivými prameňmi.

Typickým a ukázkovým príkladom je úprava rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z dopravných nehôd. Vo vnútroštátnom právnom poriadku spadá predmetná otázka pod už uvedené ustanovenie § 15 ZMPSaP, z pohľadu práva EÚ by bola aplikovateľná úprava v článku 4 nariadenia Rím II.⁸³ Kolíznu úpravu tej istej

⁸¹ Pozri podkapitoly 15.4.1.1 a 15.4.1.2.

⁸² Inštruktívne pozri aj LYSINA, P. Vzájomný vzťah medzinárodných zmlúv, komunitárneho práva a vnútroštátneho práva v oblasti justičnej spolupráce v civilných veciach. In LANTAJOVÁ, D., JANKUV, J. (eds.) *Teória aplikácie medzinárodnej zmluvy ako nástroja právnej regulácie na národnej, medzinárodnej a komunitárnej úrovni*. Trnava : Trnavská univerzita, 2009. s. 88 – 98.

⁸³ Pozri aj bod 33 odôvodnenia nariadenia Rím II.

otázky však obsahuje aj Dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody (Haag, 4. 5. 1971).⁸⁴

Haagsky dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody zo 4. mája 1971, takisto ako nariadenia kolízneho práva, smeruje k unifikácii kolíznych pravidiel, a tým fakticky k nahradeniu vnútroštátneho kolízneho práva unifikovanou úpravou. Štát, ktorý je zmluvnou stranou predmetného dohovoru, je povinný unifikovanú úpravu aplikovať aj vtedy, ak dochádza ku kolíznej situácii medzi právnym poriadkom štátu, ktorý je signatárom Haagskeho dohovoru, a štátu, ktorý nie je zmluvnou stranou predmetného dohovoru. Vychádzame ďalej z toho, že okrem výnimočných prípadov⁸⁵ medzinárodné dohovory zavazujú iba ich zmluvné strany a nie tretie štáty. Samotnej otázke aplikácie Haagskeho dohovoru o práve použiteľnom na dopravné nehody sa budeme venovať podrobnejšie v osobitnej stati.⁸⁶

Ako sme uviedli, nariadenie Rím II má v rozsahu svojej pôsobnosti aplikačnú prednosť pred vnútroštátnym právom, teda pred ZMPSaP. Preto nemusíme ďalej vnútroštátny predpis zohľadňovať a skúmame len vzťah nariadenia a dohovoru. Vzťah nariadenia Rím II a medzinárodných dohovorov je upravený prostredníctvom konkurenčnej klauzuly v článku 28 nariadenia Rím II.

Článok 28 Rím II

Vzťah k existujúcim medzinárodným dohovorum

1. Toto nariadenie nemá vplyv na uplatňovanie medzinárodných dohovorov, ktorých zmluvnými stranami sú jeden alebo viacero členských štátov v čase prijatia tohto nariadenia a ktoré ustanovujú kolízne normy pre mimozmluvné záväzky.
2. Toto nariadenie má však medzi členskými štátmi prednosť pred dohovormi uzavretými výlučne medzi dvomi alebo viacerými z nich v rozsahu, v ktorom sa týkajú otázok upravených týmto nariadením.

Tvorcovia nariadenia museli akceptovať medzinárodné záväzky členských štátov voči nečlenským štátom, a preto majú medzinárodné dohovory, ktorých stranou je hoci čo i len jeden nečlenský štát, prednosť pred uplatnením nariadenia (ods. 1).⁸⁷ Naopak, medzinárodné záväzky, ktoré majú členské štáty výlučne medzi sebou, môžu ustúpiť povinnosti lojálnej spolupráce členských štátov, a preto má nariadenie prednosť pred týmito medzinárodnými záväzkami (ods. 2).

Členské štáty by v súčasnosti už pravdepodobne nemohli uzatvoriť medzi sebou medzinárodnú zmluvu obsahujúcu kolízne právo spadajúce do pôsobnosti už existujúcich nariadení, keďže majú povinnosť zdržať sa akýchkoľvek činností, ktorým by zabránili účinnému presadeniu sa práva EÚ. Naopak, hoci aj otázky justičnej spolupráce sú predmetom unifikácie nariadením (výkon dôkazov), nebráni sa členským štátom, aby uzatvorili medzi sebou dodatočné medzinárodné zmluvy zjednodušujúce unifikovaný režim. Dochádza tým k podpore účelu európskej spolupráce v danej oblasti.

⁸⁴ Vyhláška č. 130/1976 Zb.

⁸⁵ Pozri čl. 34 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve. Vyhláška MZV č. 15/1988 Zb.

⁸⁶ Pozri podkapitolu 15.4.2.1.

⁸⁷ Pozri aj bod 36 prvá veta odôvodnenia nariadenia, podľa ktorého: „*Dodržiavanie medzinárodných záväzkov prijatých členskými štátmi znamená, že toto nariadenie by nemalo mať vplyv na medzinárodné dohovory, ktorých zmluvnými stranami sú jeden alebo viacero členských štátov v čase prijatia tohto nariadenia ...*“

Nariadenie Rím II tak má prednosť vo vzťahu k tým medzinárodným dohovorom, ktoré sú uzavreté **iba medzi členskými štátmi**. Demonstratívny zoznam dohovorov, ktoré majú v zmysle čl. 28 nariadenia Rím II prednosť pred nariadením Rím II notifikujú v zmysle článku 29 nariadenia Rím II členské štáty Komisii a následne sú ich notifikácie zverejnené.⁸⁸

Zmluvnou stranou Haagskeho dohovoru sú pritom aj niektoré **nečlenské štáty**.⁸⁹ Haagsky dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody je z toho dôvodu medzinárodným dohovorom v zmysle článku 28 ods. 1 Rím II a má prednosť pred nariadením Rím II. Zmluvnými stranami Haagskeho dohovoru o práve použiteľnom na dopravné nehody nie sú však všetky členské štáty EÚ.⁹⁰

Kolízia medzi nariadením a medzinárodnou zmluvou môže, samozrejme, vzniknúť len v prípade, ak je štát, ktorého súd koná, viazaný medzinárodnou zmluvou. Ak vec posudzuje súd v štáte, ktorý nie je viazaný danou medzinárodnou zmluvou, neaplikuje ani čl. 28 nariadenia (keďže niet konfliktu), hoci potenciálne je touto zmluvou viazaný iný členský štát.

Uvedené je možné ilustrovať na nasledujúcich prípadoch:

- a) ak posudzuje vec súd v štáte, ktorý je viazaný nariadením Rím II, ale nie Haagskym dohovorom (napr. Nemecko), potom sa rozhodné právo určí podľa kolíznej normy v nariadení Rím II,
- b) ak posudzuje vec súd v štáte, ktorý je viazaný Haagskym dohovorom, ale nie nariadením Rím II (napr. Bosna a Hercegovina), potom sa rozhodné právo určí podľa kolíznej normy Haagskeho dohovoru,
- c) ak posudzuje vec súd v štáte, ktorý je viazaný tak Haagskym dohovorom, ako aj nariadením Rím II (napr. Slovensko), potom sa rozhodné právo určí podľa kolíznej normy Haagskeho dohovoru (v zmysle čl. 28 ods. 1 Rím II) a
- d) ak posudzuje vec súd v štáte, ktorý nie je viazaný ani Haagskym dohovorom a ani nariadením Rím II (napr. Nórsko), potom tento súd aplikuje vlastné vnútroštátne kolízne normy.⁹¹

Z uvedeného je zjavné, že ani postupná unifikácia kolíznych pravidiel nevedie vo všetkých oblastiach k vytvoreniu jednotného riešenia kolízneho problému.

⁸⁸ [Oznámenia podľa článku 29 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 864/2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky \(Rím II\)](#). Ú. v. EÚ C 343, 17. 12. 2010, s. 7 – 11 ([pdf](#)). *Mutadis mutandis* pre nariadenie Rím I pozri: [Oznámenia podľa článku 26 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 593/2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\)](#). Ú. v. EÚ C 343, 17. 12. 2010, s. 3 – 6 ([pdf](#)).

⁸⁹ Napríklad Bielorusko či Bosna a Hercegovina.

⁹⁰ Z členských štátov EÚ sú [zmluvnými stranami](#) Haagskeho dohovoru o práve použiteľnom na dopravné nehody iba Belgicko, Česká republika, Francúzsko, Holandsko, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Slovensko, Slovinsko, Chorvátsko a Španielsko.

⁹¹ Detailnejšie pozri napríklad STAUDINGER, A. Das Konkurrenzverhältnis zwischen dem Haager Straßenverkehrsübereinkommen und der Rom II-VO. In BEATGE, D., VON HEIN, J., VON HENDEN, M. (Hrsg.) *Die Richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 691 – 713.

Najmä je potrebné si uvedomiť, že unifikácia kolízneho práva cestou europeizácie je – z medzinárodného pohľadu – vždy partikulárnou (regionálnou) unifikáciou, zjednocujúcou iba kolízne právo pre členské štáty⁹² a nemôže vylúčiť medzinárodné záväzky, ktoré majú tieto členské štáty voči štátom mimo EÚ.

V niektorých prípadoch je vzťah medzi nariadeniami a medzinárodnými dohovormi upravený inak, omnoho komplikovanejšie. Pozri napríklad čl. 75 nariadenia č. 650/2012 v oblasti dedičských vecí alebo čl. 69 nariadenia č. 4/2009 vo veciach výživovacej povinnosti.

Osobitné pravidlá platia najmä pre nariadenia o súdnej spolupráci, ktoré vychádzajú z iného princípu a umožňujú ďalšie pôsobenie medzinárodných bilaterálnych zmlúv, ktoré pripúšťajú širšie možnosti spolupráce medzi jednotlivými členskými štátmi, aj keby nimi nebola viazaná žiadna ďalšia tretia krajina.

---

⁹² Aj to nie všetky. Ako sme už skôr uviedli, napríklad Dánsko sa drží stranou procesu unifikačnej europeizácie súkromného práva.

7. VŠEOBECNÉ OTÁZKY APLIKÁCIE MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA SÚKROMNÉHO A PROCESNÉHO

Literatúra: BARTIN, E. De l'impossibilité d'arriver à la suppression définitive des conflits de lois. In *Journal du droit international*. 1897; BENECKE, M. *Gesetzesumgehung im Zivilrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004; KAHN, F. [Gesetzeskollision. Ein Beitrag zur Lehre des internationalen Privatrechts](#). In *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*. 1891; KUCKEIN, M. Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008; MISTELIS, L., A. *Charakterisierungen und Qualifikation im Internationalen Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1999; ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016; WEBER, H. *Die Theorie der Qualifikation*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1986.

7.1 Kvalifikácia v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

Od zákonodarcu (alebo normotvorcu vo všeobecnosti) nemožno nikdy vyžadovať, aby pri tvorbe normy predvídal všetky možné situácie. Pri normotvorbe je určitá miera abstrakcie nevyhnutná. V rámci pravidiel medzinárodného práva súkromného a procesného je uvedená tendencia ešte znásobená, keďže tieto predpokladajú existenciu rôznych právnych poriadkov a musia predpokladať aj existenciu rozdielnych právnych inštitútov či rôznych právnych riešení skutkovo podobných situácií. Vývojom sa presadila myšlienka, že kolízne normy majú byť formulované natoľko pružne alebo umožňovať také riešenia, ktoré by zohľadňovali aj existenciu iných právnych vzťahov, resp. inštitútov, ako sú tie, ktoré vytvoril samotný tvorca kolízneho pravidla (napr. vo svojom vnútroštátnom práve), a dávali na ne zmysluplné a predvídateľné riešenia. Normy medzinárodného práva súkromného a procesného sa tak svojím vyjadrením (a výkladom) začali odpútať od vnútroštátnych hmotnoprávnych a procesných noriem.

Prvým stupňom kvalifikácie je určenie, či posudzovaná otázka má **hmotnoprávny alebo procesný povahu**. Toto rozlišovanie má zásadný význam, pretože v medzinárodnom práve súkromnom sa vo všeobecnosti uznáva, že pokiaľ ide o procesné predpisy, sudy postupujú zásadne podľa vlastných noriem (*lex fori*).⁹³ Len hmotnoprávne otázky sa môžu riadiť cudzím právom. Ak by sme usúdili,

⁹³ Ako to už v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom býva, niet pravidla bez výnimiek. Aj v procesných pravidlách sa nájdu normy vzťahujúce sa na vecné (hmotnoprávne) normy (*Sachnormbezug*), ktoré sa na rozdiel od čistých technických procesných pravidiel niekedy správajú ako vecné normy. V ich prípade sa často aplikuje alebo prihliada na *lex causae* a nie na *lex fori*. Typicky sa skloňujú niektoré pravidlá o rozložení a nesení dôkazného bremena, pripustení určitých dôkazov alebo procesnej spôsobilosti. Uvádza sa téza, že materiálne právo

že ide o otázku procesného charakteru, znamenalo by to odmietnutie akéhokoľvek cudzieho práva a aplikáciu slovenských právnych noriem. Pochopiteľne, výnimkou sú normy medzinárodného práva procesného, ktoré môžu vyžadovať kvalifikáciu – musíme byť napríklad schopní povedať, čo je zmluvným záväzkom, ak máme určit právomoc pre zmluvné záväzky.

Učebnicovým je historický prípad riešený nemeckým Ríšskym súdom v roku 1882, označovaný aj ako „nesmrteľná blamáž Ríšskeho súdu“. Podstatou bola otázka, či premlčanie nároku zo zmenky má byť posúdené podľa nemeckého práva alebo práva štátu Tennessee. Žalovaný vystavil v Tennessee viacero vlastných zmeniek, neskôr sa presťahoval do Brém, kde ho zažaloval majiteľ zmenky. Súd vychádzal z toho, že sídlom vzťahu je miesto vystavenia zmenky, teda Tennessee, ktoré ale neobsahovalo žiadnu úpravu premlčania, keďže otázka vplyvu dlhého času na žalovateľnosť sa spravovali procesným právom (nepremlčuje sa nárok, ale možnosť žaloby – *limitations of action*). Procesné právo Tennessee ustanovovalo všeobecné obmedzenie možnosti podať žalobu na 6 rokov. Ríšsky súd však toto pravidlo s odkazom na jeho procesnú povahu odmietol použiť. Nemecké hmotnoprávne pravidlo premlčania (3 roky) ale taktiež odmietol použiť, keďže sa na vzťah malo použiť hmotné normy práva Tennessee. Dospel tak k nezmyselnému záveru, že nároky zo zmenky v tomto prípade nepodliehajú premlčaniu, hoci by podliehali premlčaniu podľa oboch z možných aplikovateľných právnych poriadkov.⁹⁴

Hranice procesného a hmotnoprávneho posúdenia nie sú určené jednoznačne a v niektorých prípadoch je ich stanovenie mimoriadne zložité.⁹⁵ Aj v tomto prípade ale ide o problém kvalifikácie, ktorý je možné vyriešiť metódami na to určenými.

Zjednodušene povedané, podstatou problému kvalifikácie je otázka, ako vykladať normy medzinárodného práva súkromného a procesného, resp. to, akým spôsobom posudzovať splnenie určitého znaku či kritéria normy, ak je posudzovanie tohto znaku, resp. kritéria rozdielne v právnych poriadkoch, ktorých použitie prichádza do úvahy. Skrátena a *cum grano salis* povedané, otáznym je určenie, ktorým právnym poriadkom sa bude spravovať výklad noriem medzinárodného práva súkromného a procesného. To bude rozhodujúce aj pre subsumpciu skutkového stavu pod určitú koliznú normu alebo normu určujúcu právomoc.

V doktríne však nepanuje jednota v tom, čo vlastne procesom kvalifikácie je. Badať dva rôzne prístupy. Zjednodušene povedané, prvý vychádza z toho, že ide o výklad noriem medzinárodného práva súkromného a procesného a následne sa uskutoční subsumpcia (zvýrazňuje normatívu a kvalifikuje právny pomer), druhý podčiarkuje subsumpciu faktickej okolnosti pod rozsah tejto normy (zvýrazňuje fakticitu a kvalifikuje skutkový dej).⁹⁶ Tieto názory však nevedú k rozdielnym výsledkom.

---

lex causae, ktoré sa má aplikovať, nesmie stroskotať na procesných pravidlách *lex fori*, a to bez toho, aby dotknutá strana mala možnosť vyhnúť sa tomuto výsledku alebo ho zvrátiť. Pozri napríklad KRONKE, H. Das Lex-fo-ri-Prinzip im internationalen Zivilprozessrecht. In *Zeitschrift für Zivilprozess International*. (ZZPInt) *Jahrbuch des Internationalen Zivilprozessrechts*, 2015, s. 399 – 408 a diela tam citované.

⁹⁴ Podrobnejšie MEYER, O. Überqualifiziert – Der Tennessee-Wechsel-Fall (RGZ 7, 21 ff.). In *Juristische Ausbildung*, 2015, č. 3/2015, s. 270 – 275.

⁹⁵ Podrobný rozbor problému kvalifikácie právneho inštitútu na pomedzí procesného a hmotného práva ponúka pre prípad uplatňovania si nárokov na náhradu škody spôsobenej členmi orgánov spoločnosti jej spoločníkmi (*actio pro socio*) GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, E. Actio pro socio s cudzím prvkom. In *Právny obzor*, 2014, č. 4/2014, s. 383 – 396.

⁹⁶ Najpodrobnejšie ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 52 a nasl.

Problém kvalifikácie⁹⁷ patrí medzi základné teoretické problémy medzinárodného práva súkromného. S určitou dávkou zjednodušenia môžeme uviesť, že predmetný problém sa objavil už v dobách starovekého Grécka. Pravdepodobne prvý zdokumentovaný prípad z medzinárodného práva súkromného už obsahoval riešenie problému kvalifikácie. Rečník **Isokrates** v spore známom ako **Aeginitikos** z roku 393 pred n. l., ktorý sa týkal platnosti závetu, preskúmal platnosť testamentu podľa právnych poriadkov troch mestských štátov, ktorých aplikovanie na daný právny vzťah prichádzalo do úvahy, a uzavrel, že podľa všetkých troch právnych poriadkov je závet platný, resp. že závet je platný bez ohľadu na to, ako prípadný nárok domnejšej dedičky kvalifikujeme.⁹⁸ O viac ako dvetisíc rokov neskôr bol problém koncom devätnásteho storočia oživený **Kahnom**,⁹⁹ nasledovaným **Bartinom**,¹⁰⁰ ktorého označenie (*qualification*) dalo problému názov. Od tých čias sa stala otázka kvalifikácie terčom rozsiahlej teoretickej debaty, hoci sa zdá, že nie je predmetom dennodenného chlebička právnej praxe v rámci súkromnoprávných sporov s cudzím prvkom.¹⁰¹

Dôvodov vzniku kvalifikačného problému je mnoho, pričom základným nie je len samotná rozdielnosť právnych poriadkov (existencia právnych inštitútov, ktoré nemajú obdobu v iných právnych poriadkoch), ale aj rôzne chápanie tých istých pojmov, resp. právnych inštitútov či právnych štruktúr (určitý predmet sa môže považovať v jednom štáte za hnutelnú, inde za nehnuteľnú vec, rozdiely medzi procesným alebo hmotnoprávnym zaradením určitého inštitútu, rozdielne chápanie formálnych a materiálnych predpokladov právnych úkonov, osobitne uzatvorenie manželstva a pod.).

Normy medzinárodného práva súkromného a procesného musia byť spôsobilé dať rozumnú odpoveď aj v prípadoch, ak ide o spoločenský vzťah, ktorého právnou reguláciu tvorca tejto normy (jej rozsahu) nepredpokladal. Niekedy tvorca normy priamo alebo nepriamo ponúka riešenie kvalifikačného problému.

⁹⁷ Pojem kvalifikácia (*qualification, qualification*) prevláda v kontinentálnom učení. Angloamerický úzus preferuje pojem *classification* alebo *characterization*. K tomu pozri diela uvedené v nasledujúcich poznámkach. Problém bol teoreticky rozpracovaný pre kolízne právo, je ale podobne dôležitý aj v medzinárodnom práve procesnom (najmä vo vzťahu k unifikovaným normám).

⁹⁸ MISTELIS, L., A. *Charakterisierungen und Qualifikation im Internationalen Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1999, s. 32 – 33.

⁹⁹ KAHN, F. *Gesetzeskollision. Ein Beitrag zur Lehre des internationalen Privatrechts*. In *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*. 1891, s. 1 – 143.

¹⁰⁰ BARTIN, E. De l'impossibilité d'arriver à la suppression définitive des conflits de lois." In *Journal du droit international*. 1897, s. 225 – 255, 466 – 495, 720 – 738. Martin nadväzuje na Savignyho učenie o „sídle“ právneho vzťahu a kladie si otázku, podľa ktorého práva sa má posudzovať povaha právneho vzťahu (*Natur der Rechtsbeziehung*). Ponúka pritom odpoveď, určenú suverenitou štátu, keď uvádza, že povaha sa má riadiť *lex fori* (s. 235 – 246), zároveň ale pripúšťa výnimky z kvalifikácie podľa *lex fori* (napríklad kvalifikácia zmluvy podľa vôle strán) a vo svojich ďalších prácach rozsah týchto výnimiek značne rozširuje. K tomu pozri WEBER, H. *Die Theorie der Qualifikation*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1986, s. 38 a nasl.

¹⁰¹ Napríklad Mistelis vo svojej štúdií predmetnej matérie uvádza, že problému sa venuje viac ako 35 monografií a nespočet časopiseckých prác (s. 2 – 3), ale zároveň bol problém kvalifikácie explicitne spomenutý a riešený iba v 368-ich z 8419 zverejnených rozhodnutí nemeckých súdov z oblasti medzinárodného práva súkromného z obdobia od roku 1926 do 1990 (s. 4). Pozri MISTELIS, L., A. *Charakterisierungen und Qualifikation im Internationalen Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1999.

Kvalifikačný problém môže byť riešený priamo zákonodarcom. Výnimočne môže ponúknuť celý mechanizmus pre riešenie problému kvalifikácie (§ 20 český ZMPSP). Inokedy je kvalifikačný problém riešený pre konkrétnu normu. Napríklad podľa § 18 ods. 1 ZMPSP sa niektoré otázky súvisiace so závetom spravujú právom štátu, príslušníkom ktorého bol poručiteľ v čase prejavu vôle. Kvalifikačný problém by mohol nastať vtedy, ak by sme stáli pred otázkou, či sa má táto kolízna norma vzťahovať aj na iný právny úkon urobený *mortis causam* (odkaz, dedičská zmluva a pod.). Podľa druhej vety tohto ustanovenia je to isté právo rozhodujúce aj pre určenie, ktoré ďalšie druhy robenia poriadku pre prípad smrti sú prípustné. Zákonodarcu predpokladá, že okrem závetu môžu existovať aj iné druhy robenia poriadku pre prípad smrti.

Z formulácie normy môžeme nepriamo vyvodiť riešenie kvalifikačného problému. Totiž, pri výklade rozsahu kolíznej normy je v záujme efektívnej aplikácie kolíznej normy potrebné brať do úvahy aj nadviazanie.¹⁰² Kolízna norma, do ktorej rozsahu by patrilo niečo, čo nespĺňa podmienky nadviazania, resp. čo sa nemôže napojiť na hraničný určovateľ, je neefektívna a nepoužiteľná (ak je v kolíznej norme hraničným určovateľom miesto, kde sa vec nachádza alebo kde je právny vzťah registrovaný, tak do jej rozsahu nemôže patriť právny vzťah, ktorého predmetom je určité nehmotné právo, alebo neregistrovaný právny vzťah). Preto aj nadväzovacie kritériá, hraničné určovatele, pomôžu pri interpretácii rozsahu kolíznej normy a zjednodušujú kvalifikačný problém. Uvedené platí rovnako pre normy upravujúce právomoc.

Spravidla nie je možné riešenie kvalifikačného problému vyvodiť z aplikovateľných noriem. Postupne sa v právnej vede (a čiastočne aj v právnej praxi) vyvinulo niekoľko spôsobov riešenia kvalifikačného problému.¹⁰³ Spomedzi mnohých osobitne vystupujú nasledujúce:

7.1.1 Kvalifikácia podľa *lex fori*

Už spomínaný Bartin navrhoval riešiť kvalifikačný problém podľa vecných noriem *lex fori*. Argumentom pre *lex fori* riešenie je to, že kolízne normy sa majú vykladať v zmysle predstavy toho subjektu, ktorý ich vytvoril. Vnútroštátne právo (vecné aj kolízne normy) by sa malo vykladať jednotne, a preto by aj výklad kolíznych noriem mal byť v súlade s výkladom iných vnútroštátnych právnych pravidiel.

7.1.2 Kvalifikácia podľa *lex causae*

Výklad kolíznych noriem môže byť uskutočnený aj podľa vecných noriem právneho poriadku, na ktorý odkazujú (*lex causae*). O tom, či je naplnený rozsah kolíznej normy (napr. či je určitý právny vzťah mimozmluvným záväzkom), bude rozhodovať právny poriadok, ktorý je pre daný vzťah použiteľný (právny poriadok určený pre mimozmluvný záväzok).

---

¹⁰² MANKOWSKI, P. In VON BAR, CH., MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, § 7, marg.č. 176, s. 660.

¹⁰³ Pre detailný rozbor pozri MISTELIS, L., A. *Charakterisierungen und Qualifikation im Internationalen Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1999. Novšie ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 52 a nasl.

Kvalifikácia podľa *lex causae* je zložitá, nie je však nelogická ani nemožná.¹⁰⁴ Čo do výsledku ide o skúšku správnosti kolízoprávneho nadviazania, kedy je na kvalifikáciu podľa *lex fori* nadviazané cudzie právo, ktorým sa – v konečnom dôsledku – testuje, či šlo o vhodnú kvalifikáciu aj podľa *lex causae*.

7.1.3 Stupňovitá kvalifikácia

Podľa stupňovitej kvalifikácie sa určitá otázka rozsahu kolíznej normy má primárne posudzovať podľa *lex fori* a po určení rozhodného práva sa ďalšie otázky rozsahu budú posudzovať podľa *lex causae*. Stupňovitá kvalifikácia vychádza z myšlienky, že pojmy použité v cudzom práve by sa mali vykladať podľa tohto právneho poriadku.

7.1.4 Autonómna kvalifikácia

Podstatou autonómnej kvalifikácie je oddelenie kolíznych noriem od vecných noriem (či už *lex fori*, alebo *lex causae*). Kvalifikáciu (výklad kolíznej normy) uskutočňujeme podľa pravidiel inherentných medzinárodnému právu súkromnému a nie podľa vnútroštátnych vecných noriem (teda autonómne od vecných pravidiel). Autonómna kvalifikácia môže mať podobu:

7.1.4.1 Kvalifikácia prostredníctvom porovnávania právnych poriadkov

Slávny komparatista **Ernst Rabel** vytvoril osobitný prístup k riešeniu otázky kvalifikácie. Medzinárodné právo súkromné bolo v jeho ponímaní odlišné od vnútroštátneho práva, keďže zabezpečovalo interakciu všetkých právnych poriadkov sveta. Pojmy medzinárodného práva súkromného sa podľa tohto autora mali vykladať jednotne naprieč celým svetom právnych poriadkov. Napríklad vlastníctvom v zmysle kolízneho práva má byť to, čo svetové právne nazeranie považuje za vlastníctvo, a nie to, čo konkrétny právny poriadok (napr. *lex fori* alebo *lex causae*) za vlastníctvo považuje. Vyžadoval od osoby, aplikujúcej kolíznu normu, aby skúmala, aké pojmy používa vnútroštátne právo všetkých štátov a aký je ich obsah. V praxi bola preto uvedená teória odsúdená na neúspech. Zároveň ale Rabel ponúkol odôvodnenie myšlienky autonómnej kvalifikácie v kolíznom práve, teda aplikácie kolízneho práva nezávisle od vecných noriem niektorého štátu.

¹⁰⁴ Napríklad ŠTEFANKOVÁ, N. In ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 88. ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 66, poznámka č. 141.

7.1.4.2 Autonómna teleologická kvalifikácia podľa *lex fori*¹⁰⁵

V zmysle tejto teórie sa odpoveď hľadá v domácom medzinárodnom práve súkromnom, ktoré sa vykladá podľa účelu a hodnotových rozhodnutí jeho tvorca. Aj pri výklade kolíznej či medzinárodnoprocесnej normy sa tak hľadá rozumné a spravodlivé riešenie. Rozsah pojmov kolíznych noriem sa rozširuje aj na inštitúty cudzieho práva, ktoré účelom zodpovedajú tuzemským právnym inštitútom. Pojem manželstvo tak nemusí zodpovedať manželstvu v zmysle zákona o rodine, pojem vlastníctvo môže zahŕňať aj účelovo podobné konštrukty cudzieho práva a pod.

7.1.4.3 Autonómna kvalifikácia z dôvodu medzištátneho/nadštátneho charakteru normy

Autonómne je potrebné interpretovať kolízne normy, ktorých pôvodcom nie je štát, ale viacero štátov spoločne (prostredníctvom medzinárodnej zmluvy) alebo medzinárodná organizácia. Unifikované normy medzinárodného práva súkromného a procesného musia byť interpretované autonómne. Ak je kolízna norma upravená v medzinárodnej zmluve, majú sa na interpretáciu takejto medzinárodnej zmluvy, a teda aj na riešenie samotného kvalifikačného problému, použiť kodifikované metódy výkladu medzinárodných zmlúv.¹⁰⁶

Unifikácia medzinárodného práva súkromného a procesného prostredníctvom nariadení európskeho práva prináša do problému kvalifikácie nový rozmer. Pravidlá práva EÚ používajú vlastný pojmový aparát, ktorý má pôsobiť autonómne (na vnútroštátnom poriadku) a má byť vykladaný bez ohľadu na možný výklad vnútroštátneho práva. Do veľkej miery sa tým završuje oddelenie medzinárodného práva súkromného a procesného od vnútroštátneho súkromného hmotného alebo procesného práva (teda od vecných noriem) aj na pojmovej úrovni. Oba súbory právnych regulácií dostávajú svoju vlastnú konštrukciu a osobitnú metodológiu výkladu a aplikácie. Otázky výkladu noriem medzinárodného práva súkromného a procesného, resp. širšie povedané, problém kvalifikácie, už preto nebude možné riešiť podľa vnútroštátneho *lex fori*, ale autonómne (napr. pojem záväzkový vzťah uvedený v európskych predpisoch nebude možné považovať za záväzkový vzťah v zmysle *slovenských* predpisov).

Pre kvalifikáciu má veľký význam rozhodovacia činnosť SD EÚ, ktorý má právomoc záväzne vykladať pravidlá práva EÚ. Súdny dvor pri výklade jednotlivých pojmov súkromného práva v konečnom dôsledku často siaha – rabelovsky – k spoločným právnym úpravám jednotlivých členských štátov, pričom hľadá akési jadro právneho inštitútu. Napríklad podľa rozhodnutia vo veci [C-266/01](#), „Préservatrice foncière TIARD SA“: „Podľa všeobecných princípov vyplývajúcich z právnych poriadkov (členských) štátov, ručenie je zmluvným trojstranným vzťahom, ktorým sa ručiteľ zaväzuje veriteľovi, že splní dlh hlavného dlžníka za podmienky, že dlžník dlh nesplní.“

---

¹⁰⁵ K tomuto druhu kvalifikácie pozri KEGEL, G., SCHURIG K. *Internationales Privatrecht*. 9. vyd. München : C. H. Beck, 2004, s. 346 a nasl.

¹⁰⁶ Pozri čl. 31 a 32 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve (Vyhláška MZV č. 15/1988 Zb.).

7.2 Vybrané ochranné mechanizmy v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

Kolízne pravidlá sú samé osebe na prvý pohľad technickými pravidlami, ktoré nezohľadňujú žiadne „hodnotové“ riešenie právneho vzťahu. Kolízna norma vyjadruje predstavu jej tvorca o spravodlivom a rozumnom priradení určitého právneho poriadku k určitému právnemu vzťahu, resp. k právnej otázke. Všetky právne poriadky sa pritom považujú za rovnocenné.

Postupne však dochádza aj k určitej materializácii medzinárodného práva súkromného a procesného. **Materializované kolízne normy** vnášajú do kolízneho práva, ako aj do úpravy medzinárodnej právomoci určité vecné (materiálne alebo hodnotové) úsudky zákonodarcu.¹⁰⁷ Kolízne normy plnia ochrannú funkciu tým, že preferujú domáci právny poriadok alebo taký právny poriadok, s ktorým je subjekt najviac oboznámený, prípadne také určenie právomoci súdov, ktoré by chránený subjekt nevystavovalo riziku zvýšených nákladov. Kolízne normy v niektorých prípadoch zabezpečujú, aby použitie cudzieho právneho poriadku nezhoršilo právnu pozíciu chránenej osoby. Vnútroštátnemu právu tak kolízne normy prisudzujú úlohu akéhosi minimálneho štandardu ochrany (najmä v oblasti individuálnych pracovnoprávných a spotrebiteľských vzťahov).¹⁰⁸

Aplikácia cudzieho právneho poriadku je vykročením na neistú pôdu. Preto neprekvapuje, že v medzinárodnom práve súkromnom existujú osobitné ochranné mechanizmy pred použitím cudzieho práva, ktorým by sa neprimerane ohrozovali ochrany hodné záujmy. Dvoma základnými mechanizmami predmetnej ochrany sú imperatívne normy a výhrada verejného poriadku. Medzinárodné právo súkromné a procesné upravuje okrem týchto inštitútov aj iné mechanizmy, ktorými sa chránia ochrany hodné záujmy pred dôsledkami neobmedzenej aplikácie cudzieho práva.

7.2.1 Imperatívne normy a výhrada verejného poriadku

Úlohou imperatívnych noriem a výhrady verejného poriadku je chrániť spoločenský a právny poriadok štátu konajúceho súdu a významné záujmy ním chránené.

Imperatívne normy sú také normy, ktorých dodržiavanie pokladá štát za rozhodujúce pre ochranu svojich verejných záujmov, ako sú politické, sociálne alebo hospodárske zriadenie, až do takej miery, že vyžaduje ich uplatnenie v každej situácii, bez ohľadu na to, akým právnym poriadkom sa má určitý vzťah spravovať.

Vytváranie imperatívnych noriem je druhou stranou mince oprávnenia štátu vytvárať kolíznoprávnu úpravu. Ak totiž štát umožňuje cudziemu právu rozvinúť svoj účinok aj vo vlastnom právnom prostredí, môže taktiež určiť, v ktorej oblasti sa cudziemu právu chce vyhýbať. Pôsobenie imperatívnych noriem je všeobecne pripúšťané právnou teóriou, hoci ich normatívne vyjadrenie nachádzame iba v nariadeniach Rím I a Rím II. Imperatívne normy sú teda podskupinou kogentných noriem a od

¹⁰⁷ Podrobnejšie ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 169 a nasl.

¹⁰⁸ K tomu pozri podkapitulu 15.3.1.4.

ostatných kogentných noriem sa líšia tým, že verejný záujem vyžaduje, aby boli dodržiavané *vždy*, bez ohľadu na to, ktorý právny poriadok sa má aplikovať.¹⁰⁹ Preto sú imperatívne normy zvláštnou kombináciou vecných a jednostranne kolíznych právnych noriem.¹¹⁰ Imperatívne normy sú predovšetkým verejnoprávnymi normami slúžiacimi podstatným a odôvodneným záujmom spoločnosti, ale môžu byť aj normami súkromnoprávnymi, ktorých cieľom je ochrana určitého podstatného záujmu. Vnútroštátne právne poriadky iba výnimočne vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku explicitne uvádzajú, ktoré normy sú imperatívne,¹¹¹ a tak posúdenie, či je určitá právna norma vnútroštátneho práva imperatívnou, ostáva na pleciach súdu a právnej teórie. Okrem imperatívnych noriem *lex fori* poznáme aj imperatívne normy tretích štátov.¹¹²

Sporné je, či sa majú pravidlá spotrebiteľského práva považovať za imperatívne normy. Zákonnodarca preferenciu slovenského práva v spotrebiteľských vzťahoch s cudzím prvkom formuloval všeobecne v § 10 ods. 4 ZMPsAP. Ak by sme túto normu považovali len za jednostrannú kolíznu normu, nedosiahol by sa účel, ktorý ňou zákonodarca zamýšľal. Zákonnodarcovi nemohlo ísť, že úprava kolíznej normy pre spotrebiteľský spor podľa nariadenia Rím I má aplikačnú prednosť pred § 10 ods. 4 ZMPsAP, ktorý by sa teda mal použiť iba v rozsahu, v akom sa nepoužije nariadenie Rím I. Preto treba § 10 ods. 4 ZMPsAP interpretovať tak, že považuje všetky pravidlá ochrany spotrebiteľa, ktoré garantujú väčší rozsah ochrany ako inak rozhodné právo, za imperatívne normy (pozri aj podkapitolu 15.3.1.4. o rozhodnom práve pre spotrebiteľské zmluvy).

Podľa SD EÚ je však potrebné možnosť odvolávať sa na imperatívne normy ako na mechanizmus obmedzujúci použitie práva určeného podľa nariadenia vykladať úzko a má ísť o také pravidlá „ktorých dodržiavanie bolo považované za kľúčové na zachovanie politickej, sociálnej alebo hospodárskej organizácie dotknutého členského štátu, takže ich dodržiavanie je uložené všetkým osobám nachádzajúcim sa na území tohto členského štátu alebo pre každý právny vzťah lokalizovaný v tomto členskom štáte“ (C-184/12 „Unamar“).

Výhrada verejného poriadku je inštitútom medzinárodného práva súkromného a procesného, ktorým sa má zabezpečiť, aby účinky cudzieho práva nerozvrátili základné kamene spoločensko-právneho poriadku štátu (tzv. verejný poriadok – *ordre public*).

Výhrada verejného poriadku sa prejavuje:

- v oblasti **medzinárodného práva súkromného**, kde vedie k obmedzeniu účinkov cudzieho práva, ktoré by inak bolo použiteľné na daný právny vzťah, ale aj
- v oblasti **medzinárodného práva procesného**, keďže rozpor s verejným poriadkom je dôvodom na neuznanie cudzieho súdneho alebo rozhodcovského rozhodnutia alebo na odopretie výkonu takýchto rozhodnutí.

¹⁰⁹ Pozri bod 37 odôvodnenia nariadenia Rím I.

¹¹⁰ Napríklad KUCKEIN, M. *Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 20 a nasl. a diela tam uvedené.

¹¹¹ Pozri napríklad § 853 ods. 3 OZ: „Ustanovenia § 47a, § 490 ods. 2, § 582a a § 879n sa použijú bez ohľadu na právo, ktoré je inak podľa predpisov medzinárodného práva súkromného rozhodným pre zmluvu.“ a § 771c OBZ: „Ustanovenia § 271 ods. 2 a § 768h sa použijú bez ohľadu na právo, ktoré je inak podľa predpisov medzinárodného práva súkromného rozhodným pre zmluvu.“

¹¹² Pozri podkapitolu 15.3.1.7.

Podľa § 36 ZMPSaP sa za verejný poriadok považujú také zásady spoločenského a štátneho zriadenia Slovenskej republiky a jej právneho poriadku, na ktorých je potrebné bez výhrady trvať.

Súd musí vždy *in concreto* posúdiť, či účinok cudzieho práva alebo cudzieho rozhodnutia neodporuje verejnému poriadku. Častejšie budú prípady použitia výhrady verejného poriadku v oblasti rodinných vecí, menej v bežných majetkových vzťahoch.

Zaujímavou je otázka, či tzv. sankčná náhrada škody (*punitive damages*), známa najmä z práva USA *per se* odporuje tunajšiemu verejnému poriadku. Nariadenie Rím II výslovne uvádza tento inštitút ako potenciálny príklad (nie však nevyhnutnosť) uplatnenia výhrady verejného poriadku.¹¹³ Zaujímavé úvahy vyslovil k možnosti uznania cudzieho rozsudku priznávajúceho tento nárok Najvyšší súd ČR, podľa ktorého: „... uznání cizího rozhodnutí přiznávajícího punitive damages v českém právu nelze bez dalšího odmítnout pro rozpor s veřejným pořádkem, byť český právní řád nezná soukromoprávní institut sankční škody ...

Rozpor s veřejným pořádkem není totiž dán jen proto, že české právo nezná institut cizího práva, na kterém je cizí rozhodnutí, které má být uznáno, založeno. Rozpor s veřejným pořádkem je dán pouze tehdy, pokud by se uznání cizího rozhodnutí přičilo takovým zásadám společenského a státního zřízení České republiky a jejího právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat (srov. § 36 ZMPS). Účinky rozhodnutí by tedy musely být v rozporu s některou ze základních zásad, na nichž je český právní řád založen. Musí jít přitom o konkrétní a existující zásadu (srov. obdobně rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci Meletis Apostolides proti David Charles Orams, Linda Elizabeth Orams /C-420/07/).

Ve vztahu k uznání rozhodnutí ukládajícímu punitive damages je proto možno uplatnit výhradu rozporu s českým veřejným pořádkem pouze tehdy, pokud je výše sankční náhrady újmy zjevně nepřiměřená újmě, již má odškodnit. V takovém případě se totiž dostává do rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), neboť představuje nepřiměřený zásah do práva vlastnit majetek (srov. čl. 4 odst. 4 Listiny).

Při úvaze o tom, zda podkladové rozhodnutí přiznávající náhradu sankční povahy představuje nepřiměřený zásah do práva vlastnit majetek, je proto třeba důsledně zkoumat závažnost újmy, která má být na základě podkladového rozhodnutí kompenzována, když vyšší (intenzivnější) újma ospravedlňuje vyšší náhradu, a dále to, zda nejsou kompenzační a sankční složka náhrady ve zjevném nepoměru ve prospěch sankční složky (t. j. zda není kompenzační složka náhrady újmy zjevně nižší ako složka sankční) a zda výše náhrady nepřípustným způsobem nezasahuje do majetkových práv povinné osoby (t. j. není likvidační, nemá rdousící efekt). Teprve po zvážení těchto kritérií lze posoudit, zda uznání takového rozhodnutí je v souladu s veřejným pořádkem.“ ([uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 22. augusta 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013](#)). Pozri tiež rozsudok Najvyššieho súdu ČSFR R 27/1991 (výhrada verejného poriadku pri uznaní neplatnosti manželstva) a Najvyššieho súdu SR R 54/2000 (výhrada verejného poriadku pri osvojení).

Jedným z rozdielov medzi imperatívnymi normami a výhradou verejného poriadku je ich pôsobenie. Imperatívne normy pôsobia **ofenzívne** a presadia sa bez ohľadu na to, čo – a či vôbec nič – ustanovuje právny poriadok, ktorý sa má na právny vzťah použiť a aplikujú sa iba v rámci medzinárodného práva súkromného (nie pri pravidlách právomoci). Naopak, výhrada verejného poriadku zasahuje práve a iba vtedy, ak by použitie cudzieho právneho poriadku alebo priznanie účinku rozhodnutiu súdneho orgánu iného štátu malo viesť k ohrozeniu alebo porušeniu vnútroštátneho verejného poriadku, čím pôsobí takpovediac **defenzívne**.

¹¹³ Pozri bod 32 odôvodnenia nariadenia Rím II.

Pri vymedzení pojmov imperatívne normy a verejný poriadok sa zámerné upustilo od uzavretého výpočtu alebo inej ohraničenej definície. Vzhľadom na skutočnosť, že nariadenia európskeho práva pracujú s konštrukciou výhrady verejného poriadku alebo imperatívnych noriem ako vnútroštátnej hodnoty vymedzovanej každým členským štátom samostatne, tak je priam vylúčené, aby boli na úrovni EÚ tieto pojmy definované.¹¹⁴ Sú to iba príkazy, resp. dovoľenia, adresované konajúcim súdom, aby pri rozhodovaní zvažovali rôzne záujmy vrátane záujmov vnútroštátneho právneho poriadku, a aby samotné technické riešenie dané kolíznymi pravidlami nevedlo k oslabeniu týchto záujmov. Takýmito klauzulami sa fakticky vychádza v ústrety štátom a presadzovaniu ich verejných záujmov aj napriek použitiu cudzieho právneho poriadku, čím sa, naopak, podporuje fungovanie kolízneho práva.

Od imperatívnych noriem a výhrady verejného poriadku je potrebné odlišiť bežné vnútroštátne a európske normy kogentného charakteru, ktoré nemajú silu imperatívnych noriem alebo verejného poriadku. Princiipiálne platí, že aplikácia cudzieho práva vylučuje použitie práva *lex fori* vrátane noriem kogentného charakteru. Takýto záver platí však len v prípade, ak ide skutočne o vzťah s relevantným cudzím prvkom.

Strany nemôžu len svojou vôľou odvrátiť alebo zmeniť kogentné normy a ich následky, keďže tieto sa uplatnia napriek ich vôli. Preto ak jediným spojením s cudzinou je vôľa strán – voľba cudzieho práva (tzv. subjektívny cudzí prvok), nie je možné vylúčiť ani len pôsobenie domácich kogentných noriem. Ak by si strany v rýdzo vnútroštátnom právnom vzťahu (dvaja slovenskí podnikatelia uzatvorili zmluvu s plnením na Slovensku) zvolili použiteľné právo iného štátu, nevylučovala by takáto voľba aplikáciu noriem slovenského práva kogentnej povahy. Takáto dohoda by sa považovala iba za dojednanie o generálnom pozmenení slovenských dispozitívnych noriem tak, aby zodpovedali normám zvoleného právneho poriadku. Obdobné pravidlo platí aj pre kogentné normy európskeho práva pre prípady, pri ktorých absentuje cudzí prvok mimo rámca tejto nadštátnej spolupráce (mimo EÚ).¹¹⁵

7.2.2 Obchádzanie zákona a simulácia v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

Osobitným ochranným mechanizmom presadenia sa záujmov medzinárodného práva súkromného a procesného a sekundárne aj vecných vnútroštátnych pravidiel je inštitút obchádzania zákona a simulácie.

Obchádzaním zákona rozumieme ciele naplnenie skutkovej okolnosti, s ktorou spája objektívne právo následok želaný stranami, hoci účel objektívneho práva nie je naplnený.

Podľa Ústavného súdu SR: „*Obchádzanie zákona spočíva vo vylúčení právne záväzného pravidla správania sa zámerným použitím prostriedkov, ktoré samé osebe nie sú zákonom zakázané, v dôsledku čoho sa nastolený stav javí z hľadiska pozitívneho práva ako nenapadnuteľný. Konanie in fraudem*

¹¹⁴ Uvedené tvrdenie sa žiada mierne korigovať pre prípady ochrany spotrebiteľa. Podľa SD EÚ, ak vnútroštátny právny poriadok umožňuje ochranu *ordre public* (hoci aj v rýdzo vnútroštátnom prípade), musí sa za *ordre public* považovať aj ochrana niektorých významných pravidiel na ochranu spotrebiteľa (napríklad zákaz nekalých podmienok). Pozri [SD EÚ C-40/08 „Astur-com“](#).

¹¹⁵ K tomu pozri čl. 3 ods. 3 a 4 nariadenia Rím I.

legis predstavuje postup, keď sa niekto správa formálne podľa práva, ale tak, aby zámerne dosiahol výsledok právnou normou zakázaný alebo nepredvídaný a nežiaduci. K obchádzaniu zákona dôjde v prípade, keď právny úkon nie je v priamom rozpore so zákonom, ale svojimi účinkami a najmä svojím účelom zákon, jeho ciele a zmysel (ratio legis) obchádza“ (nález Ústavného súdu SR z 22. novembra 2012, sp. zn. IV. ÚS 340/2012).

Obchádzanie kolíznej normy môže mať formu manipulácie s nadviazaním, pri ktorom sa umelo (cielené) splní kolízne kritérium, čo vedie k použitiu právneho poriadku, o aplikáciu ktorého majú účastníci právneho vzťahu záujem. Obchádzaním medzinárodného práva súkromného je aj manipulácia s kvalifikáciou, teda úmyselné konštruovanie právneho vzťahu tak, aby spadol pod rozsah kolíznej normy, ktorá nadväzuje na želaný právny poriadok (napr. konštruovanie právneho vzťahu ako vzťahu z práva obchodných spoločností v záujme vyhnúť sa pracovnoprávnym predpisom).¹¹⁶ Rovnaké platí aj pre obchádzanie pravidiel medzinárodnej právomoci.

Vecné normy pravidelne rozlišujú medzi obchádzaním zákona a zneužitím práva. V oblasti medzinárodného práva súkromného a procesného nie je tento rozdiel taký výrazný. Pri obchádzaní práva v medzinárodnom práve súkromom a procesnom nejde o zneužitie subjektívneho práva, keďže kolízne a ani procesné normy priamo práva jednotlivcom nepriznávajú. Ide skôr o zneužitie možnosti vytvoriť právny vzťah, resp. vplývať na jeho obsah. Nepochybné ale v prípade, ak kolízna norma určitú možnosť konania (realizácie subjektívneho práva) pripúšťa – napríklad možnosť voľby určitého právneho poriadku – malo by byť namieste skúmať, či realizáciou tohto oprávnenia nedošlo k jeho zneužitiu. Čo do právnych následkov by v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom nemalo byť potrebné rozlišovať medzi obchádzaním zákona a zneužitím práva.¹¹⁷

Obchádzanie musí byť úmyselné a úmysel strán musí zahŕňať aj úmysel dosiahnuť právne následky ustanovené vecnými normami právneho poriadku, ktoré by inak nemali nastať. Nejde o obchádzanie pravidiel medzinárodného práva súkromného a procesného, ak tieto pravidlá umožňujú účastníkom vlastnou vôľou a bez obmedzenia pôsobiť na určenie toho právneho poriadku, ktorému chce účastník podriaďiť svoj právny vzťah.¹¹⁸

Napríklad ak považujeme za súladné s právom, že formálne požiadavky na právny úkon sa spravujú právom miesta, kde sa úkon uskutočnil, tak si nemyslíme, že je správne, ak potrestáme strany iba za to, že právny úkon uskutočnili v určitej krajine práve preto, aby sa dostali do výhody miestneho práva (tzv. *forum shopping*). Zákonodarca totiž takúto možnosť výslovne uznal.¹¹⁹ Samotná skutočnosť, že určitá

¹¹⁶ K problému pozri BENECKE, M. *Gesetzesumgehung im Zivilrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004, najmä s. 223 a nasl.

¹¹⁷ Vzťah týchto inštitútov je ale v európskej doktríne nejasný a ostáva zrejme na individuálnom posúdení. Pre mierne odlišný pohľad napríklad ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 142 a 144 a porovnaj s prístupom Kučeru, tam uvedeným.

¹¹⁸ Zhodne ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 137.

¹¹⁹ Učebnicový príklad je využitie slobody usadzovania sa a zvolenie si takého práva pre inkorporáciu obchodnej spoločnosti, ktoré je pre zakladateľa najvýhodnejšie. Podľa Súdneho dvora to nie je zneužitím práva, ale využitím možnosti, cielené danej normotvorcom ([C-167/01 „Inspire Art“, body 96 a nasl.](#)).

kolízna norma existuje, nemôže brániť stranám, ak jej splnenie cielene sledujú. Takisto v prípade, ak realizujú voľbu, ktorú takáto kolízna norma pripúšťa. Preto odporúčame pristupovať k postihovaniu obchádzania medzinárodného práva súkromného a procesného obozretne a postihovať ho tam, kde existuje určitá závažná okolnosť odôvodňujúca tento postih (typicky snaha o obchádzanie iných, súvisiacich verejnoprávných pravidiel). Na individuálnej báze sa má skúmať, či kolízna norma, ktorú mali subjekty úmyselne obísť, má za cieľ zabrániť takémuto obchádzaniu a či riešenie neponúka ani aplikácia iných ochranných mechanizmov (výhrada verejného poriadku, imperatívne normy a pod.) vrátane neposkytnutia právnej ochrany zneužitiu práva.

Silným argumentom v prospech postihovania obchádzania práva v individuálnych prípadoch je ochrana tretích osôb (ak strany zmluvy zámerne naplnia podmienky kolíznej normy, aby aplikovanie práva malo negatívny dopad na tretie strany – napr. na nadobudnutie vlastníckeho práva od nevlastníka) alebo iného ochrany hodného záujmu (ochrana v rámci spotrebiteľských či pracovnoprávných vzťahov). Známymi prípadmi, ktoré sa označujú ako obchádzanie zákona, sú aj prípady rodinného práva, napríklad zámerné nadobudnutia štátneho občianstva, umožňujúce jednoduchší prístup k sobášom alebo rozvodom (hoci tieto sú pravidelne riešené nie prostredníctvom obchádzania zákona, ale výhrady verejného poriadku) alebo tzv. insolvenčná turistika.

Naopak, nesmieme prehliadať aj to, že koncept obchádzania zákona v medzinárodnom práve súkromnom predpokladá, že posudzovateľ dokáže určiť, aký by mal byť aplikovateľný právny poriadok, ak by nedošlo k umelému vytvoreniu relevantnej skutkovej okolnosti (napr. hraničného určovateľa). To však nie je vždy dosť dobre možné.¹²⁰

Presvedčivé všeobecné pravidlá upravujúce právne následky obchádzania zákona v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom pravdepodobne nebude možné konštruovať inak ako veľmi všeobecne (napr. § 5 českého ZMPS). Odrádzame od toho, aby boli právne následky obchádzania v medzinárodnom práve súkromnom bez ďalšieho pripodobnené k následkom obchádzaniu zákona v občianskom práve, konkrétne k neplatnosti takého právneho úkonu.¹²¹ Ak v konkrétnej veci zistíme obchádzanie medzinárodného práva súkromného, za jeho právny následok by sme mali považovať odhliadnutie od skutočnosti, ktorou sa zákon obišiel. Za právny následok obchádzania tak považujeme to, že na danú skutočnosť (na ciele naplnenie hraničného určovateľa, manipuláciu s rozsahom právnej normy) sa nebude

¹²⁰ K tomu pozri von BAR, CH., MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, s. 628 a nasl.

¹²¹ Tak napríklad LYSINA, P. In POREDOŠ, F., ĎURIŠ, M., LYSINA, P. *Základy medzinárodného práva súkromného*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2006, s. 120 – 121. Sumková zastáva názor, že § 39 OZ je v tejto situácii možné použiť, ak sa použije slovenské hmotné právo na daný vzťah. Myslíme si však, že sa tu zmiešava obchádzanie kolíznej normy s obchádzaním vecných noriem. Pozri SUMKOVÁ, M. In ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 141.

prihliadať.¹²² To, aký bude mať uvedený dopad na konkrétny právny vzťah (zmena rozhodného práva, neplatnosť, konverzia na iný právny vzťah), závisí od jednotlivosti prípadu a najmä vecných noriem rozhodného práva.

Pri obchádzaní práva v rámci medzinárodného práva súkromného sa využitím pravidiel medzinárodného práva súkromného v konečnom dôsledku obchádzajú vecné normy určitého právneho poriadku. Následky obchádzania medzinárodného práva súkromného by sa mali riešiť na kolízno-právnej úrovni. Ak by sme za právny následok obchádzania práva považovali *en bloc* neplatnosť v zmysle vecných noriem, potom by sme ani nemohli pripustiť reklasifikáciu/konverziu právnych záväzkov v záujme udržať ich v platnosti. Príklad ilustrujúci nevhodnosť neplatnosti ako všeobecného následku obchádzania: Obchádzaním práva chcú zmluvné strany dosiahnuť, aby ich zmluva bola podriadená právnej norme, obsiahnutej v právnom poriadku štátu X. Bez obchádzania práva by sa ale na daný vzťah vzťahovala právna norma štátu Y, ale zmluva by bola podľa tohto práva naďalej platná. Nemá zmysel v tomto prípade dovodiť, že právny úkon je neplatný. Preferujeme udržanie zmluvy v platnosti a aplikáciu práva štátu Y.

Okrem toho, obchádzaniu zákona zabránime aj teleologickým výkladom kolíznych či procesných noriem, ktoré neaplikujeme v prípade, ak došlo k obchádzaniu zákona.

Simuláciou je predstieranie, že nastala určitá skutková okolnosť, s ktorou spája objektívne právo následok želaný stranami. V našom prípade by želaným následkom bolo určenie použiteľného práva, ktoré by inak nebolo použiteľné, resp. určenie právomoci súdu štátu, ktorý by inak právomoc nemal. Na rozdiel od obchádzania zákona je otázka simulácie skôr otázkou správneho zistenia skutkového stavu a nie otázkou právneho posúdenia veci. Objektívne právo spája následky s reálnym skutkovým stavom, a preto je zjavné, že na simulovanú udalosť sa neprihliada (platí skutočnosť, nie simulácia). Príkladom môže byť dojednanie zmluvných strán, ktorým vytvárajú dojem, že bola zmluva uzatvorená v štáte X, v záujme mať prospech z miernejších formálnych požiadaviek na zmluvy podľa práva tohto štátu. Na takúto ilúziu sa neprihliada. Čo do právnych následkov je preto simulácia totožná s obchádzaním zákona (kolíznej normy).¹²³

¹²² Tento prístup zvolil aj český zákonodarca v § 5 zákona č. 91/2012 Sb. o medzinárodnom práve súkromom. Nezdíelame názor Sumkovej, že sa v tomto ustanovení vychádza zo zásady, že takýto právny úkon je neplatný. Pozri SUMKOVÁ, M. In ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 142.

¹²³ Sumková uvádza, že na rozdiel od právnych následkov obchádzania (zrejme neplatnosť právneho úkonu) je právnym následkom simulácie „neplatnosť nadviazania na právny poriadok“. Nemyslíme si, že neplatnosť nadviazania (bez ohľadu na to, čo sa tým presne myslí) je v tejto situácii vhodná kategória. Pozri SUMKOVÁ, M. In ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 144. Aj český zákonodarca v § 5 zákona č. 91/2012 Sb. o medzinárodnom práve súkromom stotožnil právne následky simulácie a obchádzania zákona.

Otázky na opakovanie:

1. Čo je kvalifikácia v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom?
2. Prečo je potrebné pojmy v normách medzinárodného práva súkromného a procesného vykladať inak ako normy vnútroštátneho práva?
3. Prečo zohráva autonómna kvalifikácia čoraz väčší význam?
4. Ako by ste vyložili pojem pracovník v čl. 20 nariadenia Brusel Ia? Spadá do tohto pojmu aj študent, ktorý uzatvoril dohodu o brigádnickej práci študenta?
5. Ako by ste vyložili pojem nájom nehnuteľnosti podľa čl. 24 nariadenia Brusel Ia? Spadá doň aj ubytovanie objednané cez *AirBnB*?
6. Na ktoré zmluvy by ste použili čl. 4 ods. 1 písm. f) nariadenia Rím I obsahujúci pojem „zmluvy o distribúcii“?
7. Aký je rozdiel medzi imperatívnymi normami a výhradou verejného poriadku?
8. Kto definuje obsah pojmu verejný poriadok?
9. Ktoré situácie považujeme za obchádzanie pravidiel medzinárodného práva súkromného?
10. Čo to je *forum shopping*?
11. Aký je rozdiel medzi obchádzaním pravidiel medzinárodného práva súkromného a simuláciou?

OSOBITNÁ ČASŤ

A. Obchodné a občianske veci

8. OBCHODNÁ A OBČIANSKA VEC AKO PROTOTYP SÚKROMNOPRÁVNEJ VECI V MEDZINÁRODNOM PRÁVE SÚKROMNOM A PROCESNOM

Europeizácia medzinárodného práva súkromného a procesného sa najskôr rozvinula v oblasti právnych vzťahov označovaných ako občianske a obchodné veci (s cudzím prvkom). Obchodné a občianske veci sú akýmsi prototypom súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom. Ak je vec charakterizovaná ako občianska a obchodná, potom principiálne spadá do pôsobnosti nariadení upravujúcich medzinárodné právo súkromné a procesné a ako pramene prednostne aplikovateľnej úpravy majú uvedené nariadenia aplikačnú prednosť pred vnútroštátnym ZMPSaP. To však neznamená, že všetky otázky medzinárodného práva súkromného a procesného, ktoré sa týkajú občianskych a obchodných vecí, sú upravené európskym právom. Naďalej existuje podstatná oblasť občianskych a obchodných vecí s cudzím prvkom, ktorá nespadá do pôsobnosti unifikovaných pravidiel (napr. ochrana osobnosti, právo duševného vlastníctva, vecné práva, otázky práva obchodných spoločností či právnej spôsobilosti všeobecne a pod.). Z občianskych a obchodných vecí sa tiež vyčleňujú otázky rodinnoprávne a dedičskoprávne, ktoré sú podrobené osobitnej úprave a budú predmetom osobitného rozboru.

Vzhľadom na príbuznosť právnej úpravy a vedení snahou o konzistentnosť výkladu spojíme výklad týkajúci sa medzinárodného práva súkromného a procesného v rámci občianskych a obchodných vecí do jedného celku. Predmetná úprava bude obsiahnutá v nasledujúcich prameňoch:

Úprava kolíznych pravidiel	Úprava určovania právomoci a uznávania a výkonu rozhodnutí
<ul style="list-style-type: none"> – nariadenie Rím I (zmluvné záväzky) – nariadenie Rím II (mimozmluvné záväzky) – medzinárodné zmluvy – ZMPSaP (úprava spôsobilosti, právny úkon, vecné práva) – osobitná vnútroštátna kolízna úprava (Zákonník práce, zákon zmenkový a šekový, Obchodný zákonník ...) 	<ul style="list-style-type: none"> – nariadenie Brusel Ia – nariadenia európskeho procesného práva – medzinárodné zmluvy – ZMPSaP – osobitná vnútroštátna úprava medzinárodného práva procesného

Po určitom zjednodušení judikatúry SD EÚ¹²⁴ je možné tvrdiť, že ak žiadna zo strán sporu nie je štátom ani verejným orgánom, potom je takýto vzťah pravidelne občianskou alebo obchodnou vecou.¹²⁵ Neskôr, prijatím nariadenia o európskom exekučnom titule pre nesporné nároky¹²⁶ sa pojem občianska a obchodná vec ohraničil zavedením novej kategórie *acta iure imperii*. Tým sa podčiarklo, že akty verejnej moci, ako aj zodpovednosť za ne, nespádajú do kategórie obchodných a občianskych vecí.¹²⁷ Nároky *ex iure imperii* sú nárokmi vyplývajúcimi z výkonu verejnej moci, sú teda vzťahmi určitého druhu, a nie akýmkoľvek nárokmi voči štátu. Aj činnosť samosprávnych orgánov obdarených verejnou mocou spadá do kategórie *acta iure imperii*. Pri výklade kategórie *acta iure imperii* môžeme prihliaďnúť na znenie bodu 9 odôvodnenia nariadenia Rím II, podľa ktorého by nároky vyplývajúce z *acta iure imperii* mali zahŕňať nároky voči úradníkom, ktorí konajú v mene štátu, a zodpovednosť za konanie verejných orgánov vrátane zodpovednosti menovaných verejných funkcionárov. Určitý návod na výklad pojmu *acta iure imperii* ponúka generálny advokát Colomer, podľa ktorého je na účely určenia aktu *iure imperii* dôležité zohľadniť:

1. verejnoprávnu povahu jedného z účastníkov právneho vzťahu, ako aj
2. pôvod a základ podanej žaloby, konkrétne, či verejnoprávna inštitúcia konala v rámci právomoci, ktorá presahuje alebo nemá ekvivalent vo vzťahoch medzi súkromnými osobami.

„Osobné“ kritérium odkazuje na formálny aspekt, zatiaľ čo kritérium „podriadenosti“ odkazuje na základ, povahu a podmienky podania žaloby.¹²⁸

¹²⁴ Pozri napríklad rozsudky SD ES zo 14. októbra 1976 vo veci [29/76, LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG proti Eurocontrol](#), zo 16. decembra 1980 vo veci [814/79, Holandské kráľovstvo proti Reinhold Ruffer](#), z 21. apríla 1993 vo veci [C-172/91, Volker Sonntag proti Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann a Stefan Waidmann](#) a rozsudok zo 14. novembra 2002 vo veci [C-271/00, Gemeente Steenbergen proti Luc Baten](#).

¹²⁵ Pozri vo vzťahu k výkladu pojmu občianska a obchodná vec v Bruselskom dohovore (a paralelne v nariadení Brusel I) [rozsudok SD ES vo veci C-167/00, Verein für Konsumenteninformation proti Karl Heinz Henkel z 1. októbra 2002](#).

¹²⁶ Pozri čl. 2 ods. 1 [nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky](#). Mimoriadne vydanie Ú. v. kap. 19, zv. 7, s. 38 – 62.

¹²⁷ Ani pred vyčlenením kategórie *acta iure imperii* sa činnosť orgánov verejnej moci nepovažovala za obchodnú či občiansku vec. Pozri napríklad [rozsudok SD ES vo veci C-167/00, Verein für Konsumenteninformation proti Karl Heinz Henkel z 1. októbra 2002](#), bod 28 a nasl. Ale napríklad nárok na vydanie plnenia poskytnutého bez právneho dôvodu orgánom verejnej moci v prípade, keď v rámci rehabilitačných či reštitučných verejnoprávnych povinností plnil orgán poškodenému viac, ako podľa zákon mal, sa považuje za občiansku a obchodnú vec. Pozri [rozsudok SD EÚ vo veci C-645/11, Sapirovi a i. z 11. 4. 2013](#).

¹²⁸ [Návrhy generálneho advokáta Ruiz-Jarabo Colomera vo veci C-292/05, Eirini Lechouritou a iní proti Dimosio tis Omospondiakis Dimokratias tis Germanias z 8. 11. 2006](#), bod 46. Za vhodnejší v tomto bode považujeme [anglický preklad](#) návrhov. Pozri aj body 38 a 39 návrhov. Predmetné návrhy generálneho advokáta obsahujú prehľad a detailný rozbor doterajšej judikatúry k pojmu *acta iure imperii*.

9. URČOVANIE PRÁVOMOCI PRI ROZHODOVANÍ O OBČIANSKÝCH A OBCHODNÝCH VECIACH

Literatúra: BŘICHÁČEK, T.: Změny v obecném režimu uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v civilních věcech v EU. In: Právní rozhledy, 5, 2013, s. 165; BŘÍZA, P., GANTNER, F.: Změny v určování mezinárodní soudní příslušnosti v důsledku revize nařízení Brusel I. In: Právní rozhledy, 15-16/2015, s. 533-540; COESTER-WALTJEN, D.: Transpozice nařízení Brusel I a Brusel Iia do národního procesního práva. In: Právní fórum, Roč. 3, č. 3, 2006, s. 38-44; FEKETE, I.: Mezinárodní jurisdikcia súdu pri cezhraničnej dopravnej nehode (z aspektu komunitárneho práva). In *Justičná revue*. 2008, č. 11, s. 1596 a nasl.; FUNTA, R. Torpédové žaloby po revízii nariadenia Brusel I. In *Justičná revue*. 2015, č. 12, s. 1425 a nasl.; GARDON, T., VALUŠOVÁ, K.: Voľný obeh súdnych rozhodnutí a verejných listín v Európe – praktické skúsenosti pri aplikácii nariadenia Brusel I a jeho revízií. In: *Ars notaria*, Roč. 17, č. 3 (2013), s. 32; GÁŽIOVÁ, I.: Vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí cez prizmu medzinárodného práva a nástrojov EÚ, in: *Medzinárodné právo ako strážca svetového poriadku: Vynútiteľnosť medzinárodného práva v 21. storočí*, Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri SAV, 2014, s. 187 – 198; HAŤAPKA, M. K niektorým zásadným aspektom pôsobnosti nariadenia Brusel I. In *Justičná revue*. 2007, č. 6 – 7, s. 896 a nasl.; HAŤAPKA, M. K problému spätnej účinnosti európskych nariadení v oblasti právomoci súdov a vzájomného uznávania a výkonu rozsudkov v civilných veciach. In *Justičná revue*. 2005, č. 1, s. 87 a nasl.; HRNČÍŘKOVÁ, M.: Závaznosť procesných smluv s cizím právom poravní nástupce. In: *Právní rozhledy*, 23-24, 2013, s. 834-838; JÚDOVÁ, E. Domicil, obvyklý pobyt a občianstvo v súčasnom medzinárodnom práve súkromnom. In *INTERPOLIS '07*. Banská Bystrica : FPV a MV Banská Bystrica, 2007, s. 325 – 331; JÚDOVÁ, E. The Concept of ‚Habitual Residence‘ and Similar Concepts in Slovakian Private International Law. In *Yearbook of Private International Law*. 2007, vol. 9, s. 474 a nasl.; JÚDOVÁ, E.: Personálne kritériá aplikácie nariadení ES o právomoci v cezhraničných veciach. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, Roč. 16, č. 4, 2010; KRÁLÍČEK, J.: Interakce výlučné pravomoci a porušování práv k duševnímu vlastnictví na internetu v novém nařízení Brusel I bis, aneb jak se ignorují hlasy z praxe. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2014, 22, č. 1; KUTENIČ, V.: Čo znamená pojem „občianska vec“ vo vzťahu k Bruselskému dohovoru o jurisdikcii a výkone rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach? In: *Justičná revue*, č. 2, 2007; KYSELOVSKÁ, T.: Určení soudiště v případě pomlupy na internetu – několik poznámek k judikatuře Soudního dvora Evropské unie. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, 21, č. 4; LYČKA, M.: Šestero zamyslení nad procesními výjimkami stanovenými nařízením „Brusel“. In: *Právní rozhledy*, č. 2, 2010; MALOVCOVÁ, L.: Právomoc v zmluvných veciach podľa nariadenia Brusel I. In: *Justičná revue*, Roč. 66, č. 6-7 (2014); NOVÝ, Z.: Pasivní společenství účastníků podle čl. 6 odst. 1 nařízení Brusel I. – In: *Právní rozhledy*.- ISSN 1210-6410.- Roč. 18, č. 14, 2010; PAUKNEROVÁ, M.: Evropské mezinárodní civilní procesní právo (Brusel I, Brusel Iia). In: *Právní fórum*, Roč. 3, č. 4, 2006, s. 45-53; PFEIFFER, M.: Mezinárodní konference „Revize nařízení Brusel I“. In: *Právník*, Roč. 150, č. 9, 2011, s. 941-942; ROZEHNALOVÁ, N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních: nová dimenze mezinárodního práva soukromého a procesního. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, Roč. 19, č. 4, 2011, s. 365-369; ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLÍČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T.: *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 445 s.; SIMON, P., ŠUK, P.: Upravuje Nařízení Brusel I. soudní pravomoc nebo příslušnost?: Procesní důsledky odpovědi na tuto otázku. In: *Právní fórum*, Roč. 5, č. 2, 2008, s. 54-58; SIMON, P., ŠUK, P.: Záludnosti gramatického výkladu Nařízení Brusel I v jeho českém překladu, aneb když slova mnoho neznamení. In: *Právní fórum*, Roč. 4, č. 11, 2007, s. 391-400; SIMON, P.: Problematičtí určení časové působnosti Nařízení Brusel I. v rozhodnutích Nejvyššího a Ústavního soudu.

In: Právní rozhledy, Roč. 15, č. 13, 2007, s. 481-486; STANĚK, J., STEHLÍK, O.: Mezinárodní příslušnost ve spotřebitelských věcech dle Nařízení „Brusel I ... In: Obchodněprávní revue Roč. 5, č. 3, 2013, s. 71-74; TICHÝ, L.: Ochrana proti zneužití procesu v nařízení Brusel I a českém právu? In: Jurisprudence, Roč. 20, č. 7-8, 2011, s. 39-46; VNUKOVÁ, J.: Zhrnutie hlavných aspektov revízie Nariadenia Brusel I. In: Ars notaria, Roč. 18, č. 1, 2014, s. 4-9; ZEMAN, J.: Několik úvah k otázce určování pravomoci na základě kritéria místní příslušnosti soudů v řízeních s mezinárodním prvkem. In: Jurisprudence, Roč. 23, č. 1, 2014, s. 29-35.

9.1 Všeobecne o význame právomoci v medzinárodnom práve procesnom

Pod právomocou súdu z pohľadu medzinárodného práva procesného zjednodušene rozumieme verejnoprávne oprávnenie súdu, resp. súdov určitého štátu konať v určitej veci.

Od uvedenej **medzinárodnej** právomoci súdu je potrebné odlišovať **vnútroštátnu** právomoc súdu, ktorá popisuje oprávnenie súdu ako orgánu verejnej moci určitým spôsobom konať a rozhodnúť o určitej veci (o určitom spoločenskom vzťahu). Vnútroštátna právomoc súdu v občianskom konaní je vyjadrená napríklad v § 3 CSP, podľa ktorého súdy prejednávajú a rozhodujú súkromnoprávne spory a iné súkromnoprávne veci, ak ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú iné orgány. V tomto texte používame pojem právomoc na vyjadrenie medzinárodnej právomoci justičného orgánu.

Pri skúmaní právomoci sa zisťuje to, súd ktorého štátu môže konať vo veci samej (v hlavnej otázke). Súd, na ktorý bol doručený návrh na začatie konania v súkromnoprávnej veci s cudzím prvkom, musí pred konaním vo veci samej najprv rozhodnúť o tom, či má právomoc konať (§ 48 ods. 2 ZMPSaP). Ak právomoc nemá, konanie zastaví (pozri § 9 CSP).

Správne určenie súdu štátu, ktorý má právomoc konať vo veci, je dôležité nielen pre konajúci súd, ale aj pre samotných účastníkov konania (či ich právnych zástupcov). Účastník konania znižuje svoje šance na úspech, ak podá návrh na súd, ktorý nemá právomoc konať. Preto bude pred každým sporom, dokonca už aj pri spisovaní zmluvy alebo odhadovaní právneho rizika potrebné skúmať, súd ktorého štátu má, resp. bude mať právomoc konať o sporných otázkach. Je dôležité si uvedomiť aj to, že podanie návrhu na súd, ktorý nemá právomoc, spravidla nezakladá povinnosť tohto súdu postúpiť vec súdu iného štátu, ktorý právomoc v konaní má.

Pravidlá medzinárodného práva procesného určujú to, súdy ktorého štátu majú právomoc konať vo veci samej. Spravidla však neurčujú to, ktoré konkrétne súdy v sústave daného štátu majú vo veci konať. Rozlišujeme tak **medzinárodnú právomoc** súdu a **vnútroštátnu príslušnosť** súdu.

Iba výnimočne určuje pravidlo medzinárodného práva procesného aj vnútroštátne miestne príslušný súd, a to najmä vtedy, ak lokalizačné kritérium je veľmi detailné (konkrétne). Napríklad, podľa čl. 7 bod 1 písm. a) nariadenia Brusel Ia má právomoc aj súd štátu podľa miesta zmluvného plnenia. Napriek určitým pochybnostiam sa vychádza z toho, že uvedené pravidlo nie je len

vymedzením medzinárodnej právomoci súdu, ale zároveň aj miestnej príslušnosti súdu vo vnútroštátnej štruktúre. Argumentuje sa rozlišovaním medzi tým, či nariadenie ustanovuje, že právomoc majú sudy **v mieste určitej** okolnosti (aj miestna príslušnosť), alebo to, že právomoc majú sudy **určitého členského štátu** (vtedy len medzinárodná právomoc). Porovnaj znenie noriem v čl. 7 a 8 Brusel Ia na jednej strane a čl. 4 a 24 tohto nariadenia na druhej strane a porovnaj aj s nemeckým či anglickým znením nariadenia. Podobne aj napríklad článok 3 písm. a) nariadenia o vyživovacej povinnosti.¹²⁹

Na určenie vnútroštátne príslušného súdu je potrebné použiť vnútroštátne pravidlá pre súdne konanie (aplikujú sa normy CSP o príslušnosti súdu).¹³⁰ V slovenskom práve platí pravidlo, podľa ktorého ak ide o vec, ktorá síce patrí do právomoci súdov Slovenskej republiky, ale podmienky miestnej príslušnosti súdu nie sú upravené alebo ich nemožno zistiť, tak Najvyšší súd SR rozhodne, ktorý súd vec prejedná a rozhodne (§ 38 CSP).¹³¹

Systém pravidiel na určovanie právomoci má zabezpečiť, aby predmet sporu mal vždy určité prepojenie so štátom, ktorého sudy budú spor riešiť. Týmto sa zabezpečujú napríklad požiadavky procesnej ekonomie (aby sudy rozhodovali vo veciach, pri ktorých dokážu efektívne vykonať dôkazy atď.). Takisto sa týmto sleduje aj zvýšenie pravdepodobnosti, že v rovnakých veciach nebudú vydávané (rozdielne) rozhodnutia súdov rôznych štátov, a tiež sa zvyšuje pravdepodobnosť uznania a výkonu rozsudkov súdu jedného štátu v iných štátoch. Do určitej miery tiež badať snahu, aby sa určenie štátu, ktorého sudy budú mať právomoc vo veci konať, pripodobnilo vo výsledku aj určenie právneho poriadku, ktorý má súd použiť.

Správne určenie právomoci má zásadný význam aj pre kolízoprávne riešenie veci. Prvou otázkou, ktorá otvára spôsob myslenia pri riešení problémov týkajúcich sa súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom, je určenie, sudy (či iné orgány) ktorého štátu budú rozhodovať už vzniknutý spor, resp. spor, ktorý môže vzniknúť v budúcnosti.¹³² Až identifikáciou tohto štátu sa vlastne definuje, aký súbor kolíznych noriem bude určovať rozhodné právo. Ako sme už pravidelne zvyrazňovali, medzinárodné právo súkromné a procesné je totiž vnútroštátnym právom a súd (rozhodcovský súd) bude vždy hľadať odpovede na otázky týkajúce sa medzinárodného práva súkromného a procesného podľa toho medzinárodného práva súkromného a procesného, ktoré je pre tento súd záväzné (teda podľa práva *lex fori*). Ak totiž súd určitého štátu nemá právomoc vo veci konať, je zbytočné skúmať, akým rozhodným právom by sa daný vzťah spravoval, ak by právomoc mal.

Určením štátu, ktorého súd bude vo veci rozhodovať, preto odpovedáme aj na otázku, medzinárodné právo súkromné a procesné ktorého štátu sa bude na daný prípad vzťahovať. V rámci EÚ je situácia jednoduchšia, keďže medzinárodné právo

¹²⁹ [Rozsudok SD EÚ z 18. decembra 2014 vo veci C-400/13, Sanders a Huber.](#)

¹³⁰ Špecificky je upravená príslušnosť vo veciach ochranného opatrenia v občianskych veciach nariadeného v inom členskom štáte Európskej únie (§ 33 CSP).

¹³¹ Prax prezentovaná rozhodnutiami Najvyššieho súdu Slovenskej republiky na jeho internetovej stránke (<http://nsud.sk/>) potvrdzuje, že ako príslušný býva spravidla určený ten súd, na ktorý návrh dôjde.

¹³² Uvedená dichotómia zodpovedá rozdielnemu prístupu sporového právnikovi, resp. sudcu voči právnikovi, ktorý pripravuje zmluvný vzťah.

súkromné a procesné je do veľkej miery unifikované. V oblastiach, ktoré nie sú ešte unifikované, ale naďalej pretrvávajú rozdiely medzi jednotlivými vnútroštátnymi pravidlami medzinárodného práva súkromného a procesného.

Vnútroštátne právne pravidlá pritom môžu ustanoviť **iba** to, kedy má právomoc rozhodnúť vec súd **tohto** štátu, nie však iného (právo jedného štátu totiž v zásade nemôže zaväzovať orgány iného štátu).¹³³ Preto na odpoveď na otázku, či bude mať v určitej veci právomoc napríklad nemecký alebo čínsky súd, musíme načrieť do ich vlastnej vnútroštátnej právnej úpravy z oblasti medzinárodného práva procesného. V tejto publikácii budeme zásadne vychádzať z perspektívy slovenského práva, teda budeme posudzovať, ako prípady riešiť, ak ich máme posudzovať podľa slovenského medzinárodného práva súkromného a procesného. Vzhľadom na unifikáciu medzinárodného práva súkromného a procesného, či už v rámci Európskej únie, alebo aj na širšej báze (formou rôznych multilaterálnych medzinárodných zmlúv) budeme môcť pristúpiť aj k riešeniam otázok určovania právomoci v priestore prekračujúcom hranice Slovenskej republiky. V oblastiach unifikovaného práva budeme môcť zodpovedať aj otázky, ktoré by vznikli, ak by o problémoch rozhodovali sudy iných členských štátov, ktoré sú unifikovanou úpravou viazané.

9.2 Právomoc na konanie vo veci samej a na vydanie predbežných opatrení

Pramene vymedzujúce právomoc súdu buď určujú podmienky, za ktorých majú sudy daného štátu právomoc (vnútroštátne pravidlá), alebo rozhraničujú pôsobnosť justičných orgánov medzi štátmi, ktoré sú daným prameňom viazané (európske a medzinárodné pravidlá).

Právomoc sa skúma podľa hlavnej otázky, teda tej zásadnej otázky, o ktorú v samotnom konaní ide (konanie vo veci samej). Snahou je, aby pravidlá určujúce právomoc súdov jednotlivých štátov viedli k tomu, aby o určitej otázke rozhodoval súd, ktorý má najbližší vzťah k danej otázke, najlepšie možnosti zisťovať skutkový stav a pod. Ak má súd právomoc rozhodnúť hlavnú otázku, má v zásade právomoc rozhodovať aj o rôznych predbežných otázkach, či už vyplývajú z medzinárodného práva súkromného alebo procesného, alebo z vnútroštátneho práva.

Ak súd koná o nároku na zaplatenie kúpnej ceny (hlavná otázka), skúma aj to, či strany mali spoločnosť zmluvu uzatvoriť (predbežná otázka). Ak má právomoc konať o jednej, má právomoc konať aj o druhej.

¹³³ Vnútroštátne pravidlá ale môžu ustanoviť prípady, keď sa rozhodnutiu orgánu určitého cudzieho štátu neumožní rozvinúť plné verejnoprávne účinky v tuzemskom práve, keďže rozhodol orgán toho štátu, ktorý nie je v zmysle nášho právneho poriadku oprávnený vec rozhodnúť. Týmto sa však neurčuje rozsah právomoci orgánov cudzieho štátu, iba sa obmedzujú vnútroštátne (rozumej na Slovensku) účinky takýchto rozhodnutí.

Neskôr objasníme, že tento jednotiaci princíp právomoci v medzinárodnom práve procesnom je protipólom k tzv. mozaikovému prístupu v kolíznom práve, ktorý umožňuje, aby sa jednotlivé predbežné (presnejšie čiastkové) otázky spravovali rôznymi právnymi poriadkami.

Pravidlá určujúce právomoc súdov sú usporiadané **podľa oblastí**, ktorých sa týkajú, resp. ktorých sa hlavná otázka v konaní týka. Okrem všeobecných pravidiel právomoci (súd, kde má žalovaný bydlisko) existuje množstvo rôznych osobitných pravidiel určujúcich pôsobnosť súdov určitého štátu v jednotlivých otázkach (obmedzenie spôsobilosti na právne úkony, opatrovníctvo, rozvod manželstva, nároky zo zmlúv alebo deliktov, nároky z ochrany spotrebiteľa a pod.).

Najmä európske pramene medzinárodného práva procesného sú rozdelené podľa ich vecnej pôsobnosti, a to na pramene upravujúce právomoc súdov určitého štátu v občianskych a obchodných veciach (Brusel Ia), manželských a rodičovských (Brusel IIa), vo veciach výživného (nariadenie č. 4/2009) či v dedičských veciach (nariadenie č. 650/2012). Úprava právomoci práve je vo vnútroštátnom koncentrovaná v ZMPSaP.

Ak súd zisťuje, či má právomoc konať v určitej veci, musí najskôr určiť, ktorý prameň medzinárodného práva procesného aplikuje (vždy si pritom vyberá iba z tých, ktoré daný štát zaväzujú), následne preskúma, či má podľa niektorého z ustanovení v tomto prameni právomoc (pozri napr. podkapitulu 9.3).

Pravidlá právomoci sú vybudované tak, aby mal – pokiaľ možno – právomoc konať súd vždy len jedného štátu s cieľom obmedziť **riziko rozdielnych rozhodnutí** vo veci samej. Ak je potrebné zabezpečiť výkon rozhodnutia v inom štáte, nemá dôjsť k iniciovaniu ďalšieho konania vo veci samej v inom štáte, ale je zabezpečený proces cezhraničného uznávania a výkonu rozhodnutí. Cezhraničné uznávanie a výkon rozhodnutí sa ale v zásade vzťahuje len na rozhodnutia vo veci samej.

Od právomoci súdu konajúceho vo veci samej odlišujeme právomoc súdu pre nariadenie **predbežných opatrení**. Existujú prípady, keď je potrebné, aby mal dotknutý subjekt prístup k rýchlym opatreniam súdu, ktorými sa inej osobe prikáže zdržať sa určitej činnosti, alebo sa zabezpečí určitý dôkaz, ak je riziko, že plynutie času prinesie nezvratiteľný následok (tzv. predbežné opatrenia). Predbežné opatrenia sú v zásade obmedzené na územie štátu, ktorého súd ich vydal, nezúčastňujú sa cezhraničného obehu a nie sú predmetom cezhraničného uznávania a výkonu.

Aj z tohto pravidla platia výnimky. Nariadenie Brusel Ia podľa čl. 2 písm. a) umožňuje, aby predmetom uznávania a výkonu medzi členskými štátmi boli nielen konečné rozhodnutia vo veci, ale aj také predbežné opatrenia, ktoré spĺňajú dve kumulatívne podmienky (pozri aj bod 33 odôvodnenia nariadenia Brusel Ia):

- a) nariadil ich súd, ktorý má právomoc rozhodovať vo veci samej, a zároveň
- b) nejde o opatrenie, ktoré bolo nariadené bez predvolania žalovaného na súd, ibaže by bolo žalovanému doručené pred začatím jeho výkonu.

Osobitným typom predbežného opatrenia je **európsky príkaz na zablokovanie účtov** podľa [nariadenia č. 655/2014](#), ktorý je možné vydať pred začatím súdneho konania, alebo ako zabezpečovacie opatrenie v rámci výkonu rozhodnutia. Príkaz vydáva súd, ktorý má právomoc konať vo veci, a je predmetom zrýchleného cezhraničného výkonu.

Dalším osobitným typom je **ochranné opatrenie** v podobe zákazu približovania sa k osobe, vstupe na miesto či kontaktu občianskoprávneho charakteru, ktorého cezhraničné uznávanie a výkon je v zmysle [nariadenia č. 606/2013](#) tiež podstatne zjednodušené.

Súdy majú preto právomoc vydať predbežné opatrenia podľa vlastného právneho poriadku aj vtedy, ak by právomoc rozhodovať vo veci samej mali súdy iného štátu (napr. čl. 35 Brusel Ia). Pri posudzovaní právomoci na vydanie predbežného opatrenia tak súd nemusí skúmať, či má právomoc konať vo veci (konať o hlavnej otázke). Postačí, ak má podľa vnútroštátneho práva právomoc predbežné opatrenia vydať. Po rekodifikácii civilného procesného práva ide najmä o zabezpečovacie a neodkladné opatrenia, a to s účinkami obmedzenými na územie Slovenskej republiky. K možnosti vydať predbežné opatrenie s účinkami v zahraničí sa slovenská judikatúra stavia veľmi reštriktívne. Podľa Najvyššieho súdu SR slovenský súd nemá vôbec právomoc nariadiť predbežné opatrenie, ktoré by malo mať účinky mimo územia Slovenskej republiky.

Súd, na ktorom sa žiada o vydanie predbežného opatrenia, uplatní *lex fori* ako na určenie opatrení, ktoré sa majú nariadiť, tak aj na svoju právomoc ich nariadiť. Podľa Najvyššieho súdu SR nemôže slovenský súd nariadiť predbežné opatrenie, ktoré by malo právne účinky mimo územia Slovenskej republiky ([rozhodnutie Najvyššieho súdu SR z 26. januára 2011, sp. zn. 1 Obo 162/2010](#) – zákaz nakladania s akciami v tretích štátoch). Podľa uvedeného rozhodnutia: „*Otázkou uznania a výkonu predbežných opatrení sa Súdny dvor zaoberal vo veci C-125/79 Denilauer, kde ... zaujal názor, že súd miesta konania alebo v každom prípade súd zmluvného štátu, v ktorom sa nachádza majetok, ktorý je predmetom požadovaných opatrení, je najlepšie schopný posúdiť okolnosti, ktoré môžu viesť k nariadeniu či zamietnutiu požadovaných opatrení alebo k stanoveniu postupu a podmienok, ktoré musí navrhovateľ dodržať, aby bolo možné zaručiť predbežný a zaisťovací charakter povolených opatrení. .... Z uvedeného vyplýva, že článok 31 nariadenia Brusel I (teraz čl. 35 Brusel Ia, poznámka) bol myslený predovšetkým na situácie, keď sa má predbežné opatrenie vykonať v členskom štáte, ktorého súdy nemajú právomoc na konanie vo veci samej. Rozhodne však nemá slúžiť na to, aby sa jeho prostredníctvom obchádzali ustanovenia o súdnej právomoci.*“

9.3 Systém pravidiel pre určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach

Europeizácia medzinárodného práva súkromného a procesného sa dotkla aj otázky určovania právomoci súdov. Ako sme už uviedli, v rozsahu pôsobnosti nariadení európskeho práva sa vnútroštátne právo vrátane ZMPsAP neaplikuje. Pravidlá pre určovanie právomoci v obchodných a občianskych veciach sú obsiahnuté v nariadení o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel Ia).¹³⁴ V prípadoch mimo rozsahu pôsobnosti nariadenia Brusel Ia sa uplatnia pravidlá určovania právomoci súdu podľa ZMPsAP. Aj niektoré

¹³⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (prepracované znenie).

medzinárodné zmluvy obsahujú pravidlá určovania právomoci,¹³⁵ napríklad už spomínaný **Lugánsky dohovor** alebo Haagsky dohovor o dohodách o voľbe súdu z 30. júna 2005. Významný je aj **Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu (Montrealsky dohovor)** ustanovujúci pravidlá medzinárodnej právomoci pre spory o náhradu škody spôsobenej pri leteckej doprave. Týmto však na tomto mieste nebudeme venovať bližšiu pozornosť.

Nariadenie Brusel Ia sa pre otázky určovania právomoci uplatní vždy, ak o veci rozhoduje slovenský súd, resp. súd iného členského štátu Európskej únie (vrátane Dánska, ktoré sa inak spolupráce v civilných veciach nezúčastňuje),¹³⁶ bez ohľadu na to, či má daný spor charakter vnútro-úniový, alebo obsahuje aj prvok ležiaci mimo Európskej únie. Naopak, pri otázkach uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí sa nariadenie vzťahuje iba na rozsudky vydané súdmi alebo tribunálmi členských štátov a nie tretích štátov.

9.4 Určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach podľa nariadenia Brusel Ia

Nariadenie Brusel Ia spája do konzistentného celku normy jednotne (unifikovane) upravujúce medzinárodnú právomoc súdov členských štátov a normy zabezpečujúce uznanie a výkon rozhodnutí súdov členských štátov v iných členských štátoch v občianskych a obchodných veciach. Tak, ako aj pri iných nariadeniach európskeho práva, aj pri interpretácii nariadenia Brusel Ia je potrebné zohľadňovať rozsiahlu judikatúru SD EÚ k tejto oblasti.¹³⁷

Nariadenie sa uplatní v rozsahu svojej pôsobnosti podľa čl. 1 nariadenia Brusel Ia. Z otázok občianskych a obchodných vecí sa nariadenie neuplatní najmä na otázky osobného stavu, právnej spôsobilosti, majetkových práv vyplývajúcich z manželského zväzku, výživovacej povinnosti, dedenia, insolvenčného práva či rozhodcovského konania.¹³⁸

Nariadenie sa uplatní v prípade, že žalovaný má bydlisko v niektorom z členských štátov (čl. 4 ods. 1 Brusel Ia).

¹³⁵ Napríklad Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu, prijatý v Montreale 28. mája 1999 (tzv. „Montrealský dohovor“). Oznámenie MZV č. 544/2003 Z. z. K Montrealskému dohovoru pristúpilo aj Európske spoločenstvo ([rozhodnutie č. 2001/539/ES](#)).

¹³⁶ [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú. v. L 79, 21. 3. 2013, s. 4. [Rovnaké platilo aj vo vzťahu k nariadeniu Brusel I](#). Ú. v. L 299, 16. 11. 2005, s. 62.

¹³⁷ Zohľadniť je potrebné aj judikatúru SD EÚ k „predchodcom“ nariadenia Brusel Ia: k nariadeniu č. 44/2001 (Brusel I) a k Bruselskému dohovoru. Pozri správu Generálneho sekretariátu Rady zo 6. júla 2009 (11498/09): [Prehľad judikatúry SD EÚ k nariadeniu č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#).

¹³⁸ Vzťah k rozhodcovskému konaniu vysvetľuje odôvodnenie č. 12 tohto nariadenia.

Pojem **bydlisko** je kľúčovým pojmom na účely určovania právomoci. Je síce autonómnym pojmom práva EÚ, ale pre fyzické osoby sa vykladá v zmysle vnútroštátneho práva (čl. 62 Brusel Ia). Slovenské súdy smerujú k chápaniu bydliska fyzickej osoby ako miesta, kde sa osoba fakticky trvale zdržiava: „Bydliskom sa rozumie miesto, kde sa osoba skutočne trvale zdržiava, aj keď je prihlásená na trvalý pobyt v obvode iného súdu. Pojmy bydlisko a trvalý pobyt nie je možné stotožňovať (registrovaný právny stav), pretože fyzická osoba sa na mieste trvalého pobytu nemusí reálne zdržiavať.“¹³⁹ (uznesenie Najvyššieho súdu SR z 19. februára 2015, sp. zn. 4 Cdo 40/2014). Pravidlá pre určenie bydliska právnickej osoby obsahuje priamo nariadenie (čl. 63 Brusel Ia).¹³⁹

Ak je žalovaným osoba s bydliskom mimo EÚ, nariadenie sa uplatní iba výnimočne, a to v prípadoch výslovne uvedených v nariadení (výlučná právomoc, dohoda o právomoci, vo veciach individuálnych pracovnoprávných či spotrebiteľských zmlúv). V ostatných prípadoch sa neuplatní nariadenie, ale vnútroštátna úprava – pre posúdenie právomoci slovenského súdu je týmto predpisom ZMPsAP (čl. 6 ods. 1 Brusel Ia).

Podľa základného pravidla pre určovanie právomoci (tzv. všeobecné pravidlo právomoci) majú právomoc súdy toho členského štátu, kde má bydlisko žalovaný (čl. 4 ods. 1 Brusel Ia). Súdy iného členského štátu majú právomoc konať vo veci iba za podmienok ustanovených nariadením Brusel Ia.

Právomoc určená podľa všeobecného pravidla pôsobí ako *lex generalis* a uplatní sa vtedy, ak sa neuplatní iné pravidlo právomoci, ktoré by malo prednosť. Pravidlá určujúce právomoc si priblížime podľa určitého logického sledu, a to postupne:

- výlučná právomoc,
- právomoc určená dohodou výslovne alebo implicitne,
- ochranná právomoc,
- všeobecné pravidlo právomoci a
- alternatívna (osobitná) právomoc.

9.4.1 Výlučná právomoc

Všeobecné pravidlo určovania právomoci káže žalovať na súde podľa bydliska protivníka. Napriek tomu, ako prvé sa žiada skúmať, či súdy určitého členského štátu nemajú výlučnú právomoc. Vtedy je právomoc súdov iných členských štátov vylúčená. Súd členského štátu má výlučnú právomoc v prípadoch uvedených v čl. 24 nariadenia Brusel Ia, a to bez ohľadu na bydlisko alebo štátne občianstvo účastníkov konania. Cieľom stanovenia pravidiel pre výlučnú právomoc je určiť výnimočné prípady, keď je vzťah medzi predmetom konania a určitým členským štátom natoľko

¹³⁹ K rozdielom medzi bydliskom a obvyklým pobytom či inými podobnými kategóriami pozri aj JÚDOVÁ, E. Domicil, obvyklý pobyt a občianstvo v súčasnom medzinárodnom práve súkromnom. In *INTERPOLIS '07*. Banská Bystrica : FPV a MV Banská Bystrica 2007, s. 325 – 331, resp. JÚDOVÁ, E. The Concept of ‚Habitual Residence‘ and Similar Concepts in Slovakian Private International Law. In *Yearbook of Private International Law*. 2007, vol. 9, s. 474 a nasl., a PFEIFFER, M. *Kritérium obvyklého pobytu v medzinárodnom práve súkromom*. Praha : Leges, 2013.

úzky, že by nebolo vhodné, ak by sa umožnilo o danej otázke rozhodovať súdu iného členského štátu (čl. 24). Má sa tým zabezpečiť riadny výkon spravodlivosti. Prípady výlučnej právomoci sú taxatívne vymedzené a nie je možné ich ľubovoľne rozširovať. Ide o výnimky z pravidla všeobecnej právomoci, preto sa majú vykladať úzko.

Porušenie pravidiel výlučnej právomoci je dôvodom na odmietnutie uznania rozhodnutia v inom členskom štáte [čl. 45 ods. 1 písm. e) Brusel Ia].

Zjednodušene môžeme povedať, že výlučnú právomoc má súd členského štátu:

- kde sa **nachádza nehnuteľnosť**, ak je predmetom konania vecné právo k nehnuteľnosti alebo nájom nehnuteľnosti, s osobitnosťami najmä pri tzv. *time-sharingu*;

Pôjde buď o konanie o vecných právach k nehnuteľnosti, alebo o nájme nehnuteľnosti. Susedské spory vyplývajúce z imisií pod uvedené pravidlo právomoci nepatria, hoci sa v niektorých právnych poriadkoch považujú za vecno-právne otázky. Podľa SD EÚ: „Výlučná právomoc súdov zmluvného štátu, kde sa nehnuteľnosť nachádza, sa nevzťahuje na všetky žaloby týkajúce sa vecných práv k nehnuteľnosti, ale len na tie z nich, ktoré ... smerujú k určeniu rozsahu, obsahu vlastníctva alebo držby nehnuteľnosti alebo existencie iných vecných práv k nehnuteľnosti a zabezpečeniu ochrany oprávnení spojených s týmito právami osobám, ktorým tieto práva prináležia. (Výlučná právomoc) ... sa na ... žalobu o ukončenie obťažovania škodlivinami ... nevzťahuje. ... Základ tejto žaloby síce spočíva v ujme spôsobenej na vecnom práve k nehnuteľnosti, no vecná a nehnuteľná povaha tohto práva má v tomto kontexte len okrajový význam.“ (C-434/04 „Horné Rakúsko/ČEZ“)

Spory, ktorých predmetom je nájom nehnuteľnosti, sú všetky spory týkajúce sa nájmovej zmluvy, napríklad spory o platnosť alebo o výklad nájmovej zmluvy, o zaplatení nájmu či vedľajších platieb, ale aj o vypratanie nehnuteľnosti alebo o náhradu škody spôsobenú neudržaním predmetu nájmu (C-8/98 „Dánsky prázdninový dom“), musí však ísť o zmluvy, ktorých výlučným predmetom je nájom nehnuteľnosti a nie rôzne balíky služieb (C-280/90 „Hacker“). Naopak, ak nájmovej zmluvy niet, nárok na vyporiadanie neoprávneného užívania nehnuteľnosti nebude spadať pod výlučnú právomoc ([uznesenie Najvyššieho súdu SR z 11. júla 2012, sp. zn. 5 Cdo 43/2012](#)).

- kde je **sídlo právnickej osoby**, ak je predmetom konania otázka existencie právnickej osoby, resp. združenia alebo platnosť rozhodnutí ich orgánov,
- v ktorom sa **vedie určitý verejný register**, ak je predmetom konania platnosť zápisov do verejného registra,
- v ktorom sa **požiadalo o registráciu** práva duševného vlastníctva, ak je predmetom konania registrácia alebo platnosť daného práva a
- kde sa **rozsudok vykonal alebo má vykonať**, ak je predmetom konania výkon tohto rozsudku.

Súd, na ktorý bol podaný návrh, má vždy povinnosť preskúmať, či mu v konaní nebráni výlučná právomoc súdu iného členského štátu, a ak áno, musí konanie zastaviť (podľa článku 27 nariadenia Brusel Ia: „*aj bez návrhu tento súd vyhlási, že nemá právomoc*“).

9.4.2 Právomoc určená výslovnou dohodou (*prorogatio fori*, čl. 25)

Účastníci zmluvy si za určitých podmienok môžu zvoliť nielen to, akým právnym poriadkom sa určitá zmluva bude spravovať, ale aj to, súdy ktorého štátu budú o spore rozhodovať. Strany si niekedy zvolia priamo aj miestne príslušný súd, ktorý by mal v konaní rozhodovať. Podľa prepracovaného nariadenia majú takéto dohody účinky iba vtedy, ak to pripúšťa vnútroštátne právo.¹⁴⁰

Dôvody voľby právomoci súdu určitého štátu sa rôznia (výber kvalifikovaného fóra, zníženie nákladov či zrýchlenie súdneho konania).

V niektorých prípadoch je voľba právomoci súdu určitého členského štátu **nepripustná** (prípady výlučnej právomoci súdu podľa čl. 24 Brusel Ia), inokedy je **obmedzená** (ochranné pôsobenie noriem obligatórnej právomoci v oblasti spotrebiteľských, individuálnych pracovných a poisťných vzťahov).

Aj keď článok 25 nariadenia Brusel Ia ustanovuje, že zvoliť si právomoc môžu „účastníci zmluvy“, vykladáme toto slovné spojenie tak, že sa vzťahuje na účastníkov samotnej voľby právomoci (dohody o voľbe právomoci¹⁴¹) a neobmedzuje možnosť voľby právomoci iba na konania o **zmluvných** nárokoch. Účastníci si totiž môžu zvoliť, aby súd určitého členského štátu mal právomoc v spore týkajúcom sa akéhokoľvek právneho vzťahu vrátane vzťahu deliktuálneho.¹⁴² Dohoda o voľbe právomoci zaväzuje len účastníkov zmluvy a ich právnych nástupcov.¹⁴³ Na rozdiel od predchádzajúceho znenia, podľa nariadenia Brusel Ia nie je dôležité, že účastníci dohody nemajú bydlisko v EÚ.

¹⁴⁰ Aj slovenský vnútroštátny poriadok predpokladal v obchodnej veci možnosť dohodnúť si miestnu príslušnosť súdu v zmysle § 89a OSP (v znení účinnom do 1. októbra 2004). Je teda otázne, či po zrušení možnosti *prorogatio fori* vo vnútroštátnom práve by bolo možné si dohodnúť miestne príslušný súd v sporoch s cudzím prvkom. V predchádzajúcom vydaní učebnice sme vo vzťahu k nariadeniu Brusel I zastávali pozitívnu odpoveď. Nariadením Brusel Ia však došlo k zmene, keď strany síce môžu zvoliť *súd* alebo *súdy* určitého členského štátu, ale iba vtedy, ak by táto dohoda nebola „vecne neplatná“ podľa práva tohto štátu. Dôvodom zmeny v texte predpisu bol [Haagsky dohovor o dohodách o voľbe súdu z roku 2005](#), ktorého signatárom je aj EÚ. Z toho je možné vyvodiť, že po prijatí nariadenia Brusel Ia už nie je možné si dohodnúť miestnu príslušnosť konkrétneho slovenského súdu ani pri dohode o medzinárodnej právomoci súdu. Opačný názor prezentuje LACKO, P. *Nariadenie Brusel I (prepracované znenie)*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017, s. 143. Stále si však myslíme, že Najvyšší súd SR by pri aplikovaní § 38 CSP (určovanie miestnej príslušnosti súdu v prípade absencie právnej úpravy) mohol zohľadňovať aj vôľu subjektov sporu, najmä ak z určitého dôvodu vytvára väzbu medzi sudištom a predmetom sporu.

¹⁴¹ K takémuto záveru nás vedie aj zohľadnenie iných jazykových verzií článku 25 ods. 1 nariadenia Brusel Ia.

¹⁴² Pozri znenie článku 25 ods. 1 nariadenia Brusel Ia: „Ak sa účastníci zmluvy bez ohľadu na svoje bydlisko dohodli, že súd alebo súdy členského štátu majú právomoc na riešenie sporov, ktoré vznikli alebo môžu vzniknúť v súvislosti s konkrétnym právnym vzťahom, potom má právomoc tento súd alebo tieto súdy, pokiaľ dohoda nie je podľa právneho poriadku tohto členského štátu vecne neplatná.“

¹⁴³ [Rozsudok SD EÚ vo veci C-543/10, Refcomp SpA zo 7. februára 2013.](#)

Nariadenie Brusel Ia upravuje aj **priamu (hmotnoprávnú) úpravu formálnej náležitosti dohody o voľbe právomoci**. Dohoda musí byť buď:

- a) písomná¹⁴⁴ alebo písomne potvrdená, alebo
- b) vo forme, ktorá je v súlade s praxou, ktorú medzi sebou zaviedli účastníci zmluvy, alebo
- c) v medzinárodnom obchode vo forme, ktorá je v súlade so zvyklosťami, ktoré sú alebo majú byť účastníkmi zmluvy známe, a ktorá je v takomto obchode dobre známa a pravidelne dodržiavaná účastníkmi, ktorí uzatvorili zmluvu typickú pre daný obchodný vzťah.¹⁴⁵

V tomto rozsahu preto neposudzujeme platnosť dohody podľa rozhodného vnútroštátneho práva.¹⁴⁶ Súdny dvor však zo splnenia uvedených formálnych náležitostí vyvodil aj záver, že strany dospeli ku skutočnému konsenzu o právomoci.¹⁴⁷ Vo zvyšku sa však **vecná platnosť** dohody musí posudzovať podľa právneho poriadku *lex fori*.

Hoci je aj právomoc zvolená dohodou považovaná za **výlučnú** (ibaže si strany dohodli inak), ide o inú „výlučnosť“,¹⁴⁸ ako je výlučná právomoc podľa čl. 24 Brusel Ia. Rozdiel badať tak pri skúmaní právomoci ostatných súdov na konanie, ako aj v prípade uznania a výkonu rozhodnutia súdu iného, ako bol zvolený súd.

Dohoda o voľbe právomoci súdu jedného členského štátu **nebráni tomu, aby začal konanie vo veci súd iného členského štátu**. Ak však začne následne konať súd štátu, ktorého právomoc bola dohodnutá, majú ostatné súdy, ktoré skôr začali konať, povinnosť prerušiť konanie, až kým zvolený súd buď nepotvrdí, alebo neodmietne právomoc. V prvom prípade sa skôr začaté konanie zastaví a v druhom prípade môže pokračovať (čl. 31 ods. 2 a 3 Brusel Ia).

Napríklad strany obchodnej zmluvy (slovenská a holandská obchodná spoločnosť) by si zvolili súdy Nemecka na riešenie ich sporov z tejto zmluvy. V prípade, ak jedna zo strán podala žalobu napríklad na súde Česka ako štáte miesta zmluvného plnenia (pozri čl. 7 Brusel Ia), tento súd

¹⁴⁴ Náležitosti písomnej formy spĺňa v zmysle čl. 25 ods. 2 nariadenia Brusel Ia aj taká elektronická komunikácia, ktorá poskytuje trvalý záznam o dohode.

¹⁴⁵ K interpretácii formy dohody o voľbe právomoci pri medzinárodných obchodných vzťahoch v judikatúre Súdneho dvora pozri ŠIRICOVÁ, L. Špecifiká európskeho medzinárodného práva súkromného v rámci obchodných zodpovednostných vzťahov. In BEJČEK, J., ONDREJOVÁ, D. *Odpovednostní princip (a nebo jeho mutace?) v obchodním právu: sborník příspěvků z konference: 2. jún 2010*. Brno [elektronický zdroj]. Brno : Masarykova univerzita, 2010.

¹⁴⁶ Dodajme, že dohody o voľbe súdu sú vyňaté z pôsobnosti nariadenia Rím I [pozri čl. 1 ods. 2 písm. e) Rím I].

¹⁴⁷ Rozsudok [SD EÚ vo veci C-222/15, Hőszig Kft. zo 7. júla 2016](#), osobitne vo vzťahu k dohode vo všeobecných obchodných podmienkach. Prípustná je dohoda o voľbe právomoci zahrnutá vo všeobecných obchodných podmienkach, ak na ne zmluva výslovne odkazuje a boli druhej strane skutočne poskytnuté.

¹⁴⁸ Výlučnosť je tu myslená skôr ako „nealternatívnosť“ právomoci. Strany si totiž môžu dohodnúť aj možnosť obrátiť sa na súdy určitého štátu *popri* inom pravidle právomoci. Zvoliť si teda môžu aj alternatívnu právomoc.

by mohol konať vo veci a robiť procesné úkony. Ak by však následne protistrana podala žalobu na súde v Nemecku, musí český súd konanie najskôr prerušiť, a v prípade ak nemecký súd svoju právomoc potvrdí, zastaviť konanie.

Riešenie zvolené normotvorcom a hlavne jeho formulácia v čl. 32 ods. 2 a 3 sú zložitú. Je to reakcia na tzv. **talianske torpéda**, ktoré boli využívané podľa predchádzajúcej úpravy. Ich podstatou bolo preventívne podanie žaloby (osobou, ktorá bola potenciálnou žalovanou v hlavnom konaní) na súde iného členského štátu, ako bol dohodnutý, spravidla v Taliansku. Mohlo ísť napríklad o negatívnu určovaciu žalobou (určenie, že nedošlo k deliktu) vrátane určenia neplatnosti dohody o voľbe právomoci. Ak následne podala druhá strana žalobu na súde, zvolenom dohodou, musel tento druhý súd „počkať“, kým prvý svoju právomoc zamietne, čo mohlo trvať aj veľmi dlho. Nová úprava vylučuje tento efekt litispendencie skôr začatého konania pred iným súdom, ako bol súd dohodnutého štátu.¹⁴⁹

Ak rozhodol súd členského štátu iný, ako je súd štátu v zmysle dohody o právomoci, nie je to dôvodom na odopretie cezhraničného uznania a výkonu takého rozhodnutia (na rozdiel od porušenia pravidiel výlučnej právomoci).

9.4.3 Zúčastnenie sa konania (implicitná voľba súdu, čl. 26)

Súd členského štátu má v zmysle čl. 26 nariadenia Brusel Ia právomoc aj vtedy, ak sa žalovaný zúčastní konania (tzv. podriadenie sa právomoci). Z účasti na konaní sa dá vyvodiť súhlas žalovaného s právomocou súdu. Ide tak o akúsi *ex post* implicitnú dohodu o právomoci.

Hoci to z predpisu jasne nevyplýva, založiť právomoc na základe zúčastnenia sa konania bude možné len v prípade, ak má žalovaný bydlisko na území niektorého z členských štátov EÚ. Keďže nejde o niektorú z výnimiek uvedených v čl. 6 ods. 1 Brusel Ia, ak má žalovaný bydlisko mimo EÚ, aplikujú sa normy právomoci vnútroštátneho práva – ZMPSaP.

Nariadenie predpokladá dve obmedzenia možnosti založiť právomoc zúčastnením sa konania (tieto sa žiada vykladať reštriktívne).¹⁵⁰

- Nie je možné ani implicitne sa podriaďiť právomoci súdu v prípadoch, keď má súd iného členského štátu výlučnú právomoc podľa čl. 24 Brusel Ia.
- Účasť na konaní sa nepovažuje za implicitnú voľbu právomoci súdu, ak žalovaný namieta nedostatok právomoci konajúceho súdu, čím vyjadrí svoju vôľu nesúhlasiť s právomocou tohto súdu.

Založiť právomoc zúčastnením sa konania je možné aj v prípade, ak sa konania zúčastní **slabšia strana** (napr. spotrebiteľ, zamestnanec či poisťník), pre ktorú inak platia ochranné pravidlá právomoci (pozri ďalej). Ak sa však konania takto zúčastní slabšia strana, má konajúci súd povinnosť poučiť ju o možnosti namietať nedostatok právomoci, ako aj o dôsledkoch podriadenia sa právomoci (čl. 26 ods. 2 Brusel Ia).¹⁵¹

¹⁴⁹ Pozri aj FUNTA, R. Torpédové žaloby po revízii nariadenia Brusel I. In *Justičná revue*. 2015, č. 12, s. 1425 a nasl.

¹⁵⁰ Pozri napríklad [rozsudok SD EÚ z 20. mája 2010 vo veci C-111/09, Česká podnikateľská poisťovňa a. s., Vienna Insurance Group/Michal Bilas](#).

¹⁵¹ Podľa predchádzajúcej právnej úpravy mal súd len možnosť, nie však povinnosť takéto zisťova-

O podriadení sa právomoci má zmysel uvažovať len v prípade, ak nie je právomoc konajúceho súdu založená inak. To má dôsledky aj pre proces skúmania právomoci a možnosti zastaviť konanie pre nedostatok právomoci. Z možnosti podriaadiť sa právomoci totiž vyplýva, že hoci súd členského štátu nemá sám právomoc – a nejde o prípad, keď má výlučnú právomoc súd iného členského štátu – mal by predsa konať ďalej (žalobu doručiť, počkať na vyjadrenie odporcu) a musí nechať žalovanému možnosť zúčastniť sa konania a založiť tak právomoc konajúceho súdu.

Právomoc založená zúčastnením sa na konaní má prednosť aj pred právomocou založenou dohodou (pozri čl. 31 ods. 2 Brusel Ia: „**Bez toho, aby bol dotknutý článok 26**, ak začne konať ...“).

Preto, v príklade uvedenom v predchádzajúcej stati pri dohode o právomoci (slovenská a holandská obchodná spoločnosť si zvolili súdy v Nemecku), ak by konanie začalo hoci aj pred rakúskym súdom a žalovaný by sa bol meritórne vyjadril k uplatnenému nároku bez toho, aby namietal nedostatok právomoci, mal by rakúsky súd riadne založenú právomoc. Aj v prípade, ak by žalovaný neskôr podal žalobu v Nemecku (zvolený súd), rakúsky súd by nemusel konanie prerušiť (povinnosť prerušiť konanie podľa čl. 31 ods. 2 by sa neuplatnila, keďže čl. 26 „nie je dotknutý“).

9.4.4 Obligatorná právomoc – osobitné ochranné pravidlá určovania právomoci (čl. 10 – 23)

V určitých prípadoch môžu všeobecné pravidlá pre určovanie právomoci viesť k nevhodným dôsledkom. Ani široká možnosť voľby právomoci súdu určitého členského štátu nemusí vždy zodpovedať obojstrannému záujmu. Existujú prípady, keď je jedna zo strán v horšej vyjednávacej pozícii a bez bližšieho skúmania zmluvy (a bez schopnosti presadiť svoje záujmy v rámci rovnocennej negociácie) podpíše text zmluvy bez toho, aby si uvedomovala presné dôsledky svojho konania.¹⁵² Slabšie strany nie sú pritom chránené iba hmotnoprávnymi vecnými normami kogentného charakteru, ale aj prostriedkami medzinárodného práva súkromného a procesného. Uviedli sme, že vo vybraných situáciách pôsobia ochranné normy aj na výber práva použiteľného na určitý právny vzťah.¹⁵³ V oblasti poistenia, spotrebiteľských zmlúv a v pracovnoprávných vzťahoch je slabší účastník chránený aj osobitnými normami určovania právomoci. Ochranné pravidlá pri určovaní právomoci majú niektoré spoločné vlastnosti:

1. uplatnia sa obligatórne, teda pred všeobecným pravidlom určovania právomoci;
2. pri spotrebiteľských a individuálnych pracovných zmluvách sa uvedené pravidlá uplatnia aj v prípade, ak žalovaný nemá bydlisko v žiadnom členskom štáte;¹⁵⁴

---

nie uskutočniť. [Tamže](#), bod 32. Poučenie je možné uskutočniť v podobe [vzorového formulára](#), ktorý pripravila Európska justičná sieť pre občianske a obchodné veci.

¹⁵² Takéto zmluvy, resp. zmluvné klauzuly často zjednodušene označujeme ako adhézne alebo aj štandardné zmluvy. Pozri CSACH, K. *Štandardné zmluvy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009.

¹⁵³ Pozri podkapitolu 15.3.1.4.

¹⁵⁴ Podľa predchádzajúcej úpravy sa uvedené pravidlá uplatnili iba v prípade, ak mal žalovaný

3. ustanovujú sa rozdielne pravidlá pre určovanie právomoci podľa toho, či žaluje silnejšia alebo slabšia strana;
4. preferujú slabšiu stranu tým, že spravidla jej umožnia žalovať protistranu v mieste svojho bydliska, resp. miesta výkonu práce. Zásadne ale slabšej strane umožňujú vybrať si, či budú žalovať na tomto súde alebo či podajú žalobu v mieste bydliska silnejšej strany (*forum shopping*);
5. silnejšia strana musí žalovať slabšiu stranu na súde v členskom štáte bydliska slabšej strany;
6. preferujú slabšiu stranu aj tým, že na zmluvy o voľbe právomoci sú kladené zvýšené požiadavky. Dohoda o voľbe právomoci je prípustná po vzniku sporu alebo vtedy, ak umožňuje slabšej strane začať konanie aj na iných súdoch, ako sú uvedené v nariadení Brusel Ia. Okrem týchto spoločných podmienok upravuje nariadenie ďalšie špecifické prípady, za ktorých je ešte prípustná voľba právomoci a ktorým sa ešte budeme osobitne venovať;
7. nedodržanie pravidiel týkajúcich sa právomoci vo veciach so slabšou stranou, ktorá bola v konaní žalovanou, je dôvodom na neuznanie takého rozsudku;¹⁵⁵
8. vo všetkých týchto prípadoch je prípustné implicitné podriadenie sa právomoci súdu určitého členského štátu podľa čl. 26 Brusel Ia, no súd musí slabšiu stranu dostatočne poučiť.

9.4.4.1 Právomoc v sporoch týkajúcich sa poistenia

Pravidlá na určenie právomoci v sporoch týkajúcich sa poistenia sú obsiahnuté v článkoch 10 – 16 nariadenia Brusel Ia. Osobitná úprava platí pre poistenie zodpovednosti za škodu alebo poistenie nehnuteľného majetku. Po určitom zjednodušení môžeme načrtnúť nasledujúce.

Poistiteľa (poistovňu) s bydliskom na území členského štátu možno žalovať:

- a) na súdoch členského štátu, na území ktorého má bydlisko, alebo
- b) na súdoch členského štátu, kde má bydlisko žalobca, ak žalobu podal poistník, poistený alebo oprávnený z poistenia (...).

Naopak, **poistiteľ** môže začať konanie len na súdoch členského štátu, v ktorom má žalovaný bydlisko bez ohľadu na to, či je tento poistníkom, poisteným alebo oprávneným z poistenia.

Osobitné pravidlá platia pre poistenie zodpovednosti za škodu (čl. 12 – 13 Brusel Ia). Slabšiu stranu chránia aj požiadavky na voľbu právomoci, keďže voľba právomoci v sporoch týkajúcich sa poistenia je obmedzená. Dohoda o voľbe právomoci je okrem prípadov spoločných pre všetky situácie, pri ktorých sa chráni slabšia strana,

---

bydlisko na území členského štátu.

¹⁵⁵ Naopak, porušenie právomoci vo veciach individuálnych pracovnoprávných vzťahov nie je dôvodom na neuznanie rozsudku. Pozri čl. 45 ods. 1 písm. e) Brusel Ia.

prípustná aj v špecifických prípadoch (poistenie rizík lodnej prepravy alebo vtedy, ak nemá poisťník bydlisko v členskom štáte), alebo v tom prípade, ak je dojednaná medzi poisťníkom a poisťiteľom, ak obaja mali v čase uzavretia zmluvy bydlisko alebo obvyklý pobyt v tom istom členskom štáte, ak táto dohoda dáva právomoc súdom tohto štátu, ibaže by odporovala právnemu poriadku tohto štátu.

9.4.4.2 Právomoc v sporoch ohľadom spotrebiteľských zmlúv

Pravidlá na určenie právomoci v prípade spotrebiteľských zmlúv sú uvedené v článkoch 17 – 19 nariadenia Brusel Ia. Ochranný mechanizmus v podobe osobitných ustanovení o súdnej právomoci sa neaplikuje vo všetkých prípadoch spotrebiteľských zmlúv. Rozlišuje sa medzi pasívnym (zahraničný podnikateľ mu cielene ponúka tovar na kúpu) a aktívnym cezhraničným spotrebiteľom (spotrebiteľ vycestoval do zahraničia a tam si kúpil tovar), pričom výhody ochranného režimu priznáva primárne pasívnym spotrebiteľom.¹⁵⁶ Spotrebiteľský spor je tak v rovine medzinárodného práva procesného vymedzený inak ako v rovine medzinárodného práva súkromného (kolíznych noriem), či vecných noriem slovenských (procesných aj hmotnoprávných).

Pravidlá pre určenie právomoci pri spotrebiteľských zmluvách sa uplatnia vo veciach týkajúcich sa zmluvy uzavretej spotrebiteľom na účely, ktoré nie je možné považovať za súčasť jeho podnikania alebo povolania, ak ide

- a) o zmluvu o predaji tovaru na splátky alebo
- b) o zmluvu o úvere splatnom v splátkach alebo zmluvu o akejkoľvek inej forme úveru, ktorým sa má financovať predaj tovaru, alebo
- c) vo všetkých ostatných prípadoch o zmluvu uzavretú s účastníkom, ktorý obchoduje alebo podniká v členskom štáte, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko alebo akýmkoľvek spôsobom smeruje takéto činnosti do tohto členského štátu alebo do viacerých štátov vrátane tohto členského štátu, a zmluva spadá do rozsahu týchto činností.

Posúdenie, či činnosť podnikateľa smeruje do štátu spotrebiteľa, bude pomerne jednoduché pri fyzickom obchode, náročnejšie v prípade elektronického obchodu. Podľa SD EÚ: „Na určenie, či podnikateľa, ktorého činnosť sa prezentuje na jeho internetovej stránke alebo na internetovej stránke sprostredkovateľa, možno považovať za podnikateľa ‚smerujúceho‘ svoju činnosť do členského štátu, na ktorého území má spotrebiteľ bydlisko, ... treba preskúmať, či pred prípadným uzavretím zmluvy so spotrebiteľom z týchto internetových stránok a celkovej činnosti podnikateľa vyplýva, že zamýšľal obchodovať so spotrebiteľmi s bydliskom v jednom alebo viacerých členských štátoch vrátane toho, v ktorom má bydlisko tento spotrebiteľ, v tom zmysle, že bol pripravený uzatvárať s nimi zmluvy.

Nasledujúce skutočnosti, ktorých výpočet nie je vyčerpávajúci, sú spôsobilé vystupovať ako okolnosti umožňujúce usudzovať, že činnosť podnikateľa je smerovaná do členského štátu bydliska spotrebiteľa:

¹⁵⁶ Navyše, postúpením pohľadávky spotrebiteľa na subjekt, ktorý nie je spotrebiteľom, sa spotrebiteľská ochrana prostredníctvom medzinárodného práva procesného stráca (C-89/91, *Shearson Lehman Hutton, Inc. v. TVB Treuhandgesellschaft für Vermögensverwaltung und Beteiligungen mbh*).

medzinárodná povaha činnosti, uvedenie trasy cesty z ostatných členských štátov do miesta, kde má podnikateľ sídlo, používanie iného jazyka alebo inej meny, ako je jazyk alebo mena zvyčajne používaná v členskom štáte, v ktorom má podnikateľ sídlo, s možnosťou vykonať a potvrdiť rezerváciu v tomto inom jazyku, uvedenie telefonických kontaktných údajov s medzinárodnou predvoľbou, vynaloženie výdavkov na odkazové služby na internete, aby sa spotrebiteľom s bydliskom v ostatných členských štátoch ulahčilo prístup na stránku podnikateľa alebo jeho sprostredkovateľa, používanie doménového mena prvej úrovne, ktorá je iná ako prvá úroveň členského štátu, v ktorom má podnikateľ sídlo, a zmienka o medzinárodnej klientele tvorenej klientmi s bydliskom v rôznych členských štátoch. Vnútroštátnemu súdu prislúcha preveriť, či takéto okolnosti existujú.

*Samotná dostupnosť internetovej stránky podnikateľa alebo jeho sprostredkovateľa v členskom štáte, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko, naopak, nepostačuje. To isté platí aj pre uvedenie adresy elektronickej pošty a ostatných kontaktných údajov alebo používanie jazyka alebo meny, ktoré sa bežne používajú v členskom štáte, v ktorom má podnikateľ sídlo.*¹⁵⁷

Samotná zmluva už následne nemusí byť uzatvorená na diaľku.¹⁵⁸

Príklad: Slovenský turista si kúpil v Španielsku v miestnom obchodnom reťazci náhradnú nabíjačku mobilu. Počas medzipristátia vo Viedni sa prejavili vady a telefón pri nabíjaní zhorel do tla. Aplikujú sa na nároky pravidiel spotrebiteľskej právomoci? Zmení sa niečo na prípade, ak obchodný reťazec patrí do skupiny reťazcov, ktoré pôsobia aj na Slovensku?

Spotrebiteľ môže žalovať druhého účastníka zmluvy buď:

- a) na súdoch členského štátu, v ktorom má tento účastník bydlisko (vrátane organizačnej zložky, zastúpenia alebo pobočky), alebo
- b) na súdoch podľa miesta bydliska spotrebiteľa, hoci by mal podnikateľ bydlisko (organizačnú zložku, zastúpenie či pobočku) v štáte mimo EÚ.

Nariadenie Brusel Ia sa tak, na rozdiel od svojho predchodcu, vzťahuje aj na prípady, keď žalovaný podnikateľ nemá bydlisko v žiadnom z členských štátov EÚ. Napríklad slovenský spotrebiteľ, ktorý si nakúpi tovar v e-shope podnikateľa z USA, ktorý nemá iné organizačné väzby na území EÚ, si môže uplatniť nároky z tejto zmluvy aj na Slovensku.

Podnikateľ môže žalovať spotrebiteľa len na súdoch členského štátu, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko.

Zmluvné strany sa môžu na právomoci určitého (iné)ho súdu dohodnúť za rovnakých podmienok, ako už boli všeobecne uvedené pre všetky ochranné pravidlá právomoci. Okrem toho si môžu zvoliť fórum aj vtedy, ak obaja majú v čase uzavretia zmluvy bydlisko alebo obvyklý pobyt v tom istom členskom štáte a táto dohoda dáva právomoc súdom daného členského štátu, ibaže by takáto dohoda bola v rozpore s právnym poriadkom tohto štátu.

Sporné je, čo všetko sa pri posudzovaní právomoci má skúmať *ex officio*. Inak povedané, je otázne, či má spotrebiteľ preukázať, že sú dané podmienky osobitnej ochrannej právomoci, alebo má všetky tieto podmienky skúmať súd *ex officio*. V nedávnom

¹⁵⁷ [Rozsudok SD EÚ v spoj. veciach C-585/08 a C-144/09, Hotel Alpenhof zo 7. 12. 2010.](#)

¹⁵⁸ [Rozsudok SD EÚ vo veci C-190/11, Daniela Mühlleitner zo 6. 9. 2012.](#)

rozhodnutí nemecký najvyšší súd BGH dospel k záveru, že spotrebiteľ musí tvrdiť a preukázať, že podnikateľ smeroval jeho činnosť do krajiny spotrebiteľa.¹⁵⁹

9.4.4.3 Právomoc v sporoch ohľadom individuálnych pracovných zmlúv

Pravidlá pre určovanie právomoci v sporoch týkajúcich sa individuálnych pracovných zmlúv sú predmetom úpravy čl. 20 – 23 Brusel Ia.

Vymedzenie pracovnej zmluvy a pojmov zamestnanec či zamestnávateľ v európskych normách medzinárodného práva súkromného procesného nie je závislé od toho, ako chápe pracovnú zmluvu slovenský Zákonník práce. Rozhodujúce je, či určitá osoba „vykonáva počas určitého času v prospech tejto spoločnosti a pod jej vedením plnenia, za ktoré dostáva odmenu a je viazaná trvalým vzťahom, ktorý ju zaraďuje do rámca určitej organizácie prevádzky tejto spoločnosti“.¹⁶⁰ Preto aj vzťahy, ktoré nie sú závislou prácou v zmysle Zákonníka práce, môžu byť vzťahmi podriadené kolíznej norme pre pracovnú zmluvu.

Právomoc sa určuje podľa toho, kto iniciuje konanie.

Zamestnanec môže zamestnávateľa žalovať na súdoch toho členského štátu, kde:

- a) má zamestnávateľ bydlisko (aj organizačnú zložku, obchodné zastúpenie či pobočku),¹⁶¹ alebo kde
- b) zamestnanec obvykle svoju prácu vykonáva alebo ju naposledy vykonával, alebo ak zamestnanec prácu nevykonáva alebo nevykonával obvykle v jednej krajine, na súdoch podľa miesta, kde sa nachádza alebo nachádzala prevádzkareň, ktorá zamestnanca najala, pričom nie je dôležité, či má žalovaný bydlisko v niektorom z členských štátov EÚ.

Aj v tomto prípade sa nariadenie Brusel Ia, na rozdiel od svojho predchodcu, vzťahuje na situácie, keď žalovaný zamestnávateľ nemá bydlisko (ani organizačnú zložku, zastúpenie či pobočku) v žiadnom z členských štátov EÚ. Napríklad osoba, ktorá vykonáva prácu na Slovensku pre svojho čínskeho zamestnávateľa, ktorý nemá iné organizačné väzby na území EÚ, si môže uplatniť nárok voči svojmu zamestnávateľovi aj na Slovensku.

Zamestnávateľ môže začať konanie len na súdoch toho členského štátu, kde má zamestnanec bydlisko. Pre možnosť zvoliť si právomoc súdov určitého členského štátu, resp. súdu štátu mimo EÚ ([C-154/11](#)) platia tie isté obmedzenia, ako pre ostatné dve situácie, keď je chránená slabšia strana.

9.4.5 Všeobecné pravidlo určovania právomoci súdu podľa bydliska žalovaného

V prípadoch, keď nie sú splnené podmienky výlučnej právomoci, právomoci určenej explicitne či implicitne dohodou alebo obligatórnej právomoci, pristúpime na

¹⁵⁹ Rozsudok BGH z 15. 1. 2015, sp. zn. I ZR 88/14.

¹⁶⁰ Rozsudok SD EÚ z 10. 9. 2015 vo veci C-47/14, *Holterman Ferho* (člen štatutárneho orgánu).

¹⁶¹ Za organizačnú zložku sa považuje napríklad aj veľvyslanectvo určitého štátu, hoci aj krajiny mimo EÚ. Rozsudok SD EÚ z 19. 7. 2012 vo veci C-154/11, *Ahmed Mahamdia*.

účely určenia právomoci k použitiu všeobecného pravidla podľa čl. 4 ods. 1 Brusel Ia. Podľa všeobecného pravidla je v prípadoch, v ktorých je žalovanou osobou osoba s bydliskom v ktoromkoľvek členskom štáte EÚ, daná právomoc súdov tohto členského štátu.

Z toho ale nevyplýva, že by súdy členských štátov nemali právomoc rozhodovať o sporoch, v ktorých je žalovaným osoba s bydliskom mimo EÚ. Ak by súd členského štátu mal rozhodovať o konaní, v ktorom má žalovaný bydlisko mimo územia členského štátu (a nie sú splnené ani výnimky podľa čl. 6 ods. 1 Brusel Ia), tak musí posúdiť svoju právomoc podľa vnútroštátnych pravidiel pre medzinárodné právo procesné. Slovenský súd tak svoju právomoc posudzuje podľa ZMPSaP.¹⁶²

9.4.6 Alternatívne (osobitné) právomoci

Alternatívne k všeobecnému pravidlu na určenie právomoci – nie však k iným pravidlám – je možné aplikovať aj pravidlá alternatívnej právomoci. Občana s bydliskom na území členského štátu možno v prípadoch, keď nie sú splnené podmienky výlučnej právomoci, právomoci určenej explicitne či implicitne dohodou alebo obligatórnej právomoci, žalovať nielen na súde v štáte jeho bydliska (právomoc v tomto prípade je určená všeobecným pravidlom), ale **aj na súdoch iného členského štátu**, ak sú splnené podmienky tzv. alternatívnej (osobitnej) právomoci.

Možnosť voľby medzi súdom štátu bydliska žalovaného a súdom iného členského štátu prislúcha žalobcovi (navrhovateľovi). Konajúci súd nemôže rozhodnúť, že iný členský súd by mal vhodnejšie podmienky na konanie, ak má sám právomoc konať.

Podmienky vymedzujúce alternatívnu právomoc sú ustanovené v článkoch 7 až 9 nariadenia Brusel Ia. Opäť ide o určitý druh výnimky, preto musia byť vykladané úzko.¹⁶³ Sú to najmä konania:

- **v zmluvných veciach**, v rámci ktorých má právomoc okrem súdu v štáte bydliska žalovaného aj súd členského štátu miesta zmluvného plnenia, ktoré je predmetom žaloby, pričom sa predpokladá, že miestom zmluvného plnenia je pri predaji tovaru miesto v členskom štáte, kam sa podľa zmluvy tovar dodal alebo mal dodať a pri poskytnutí služieb miesto v členskom štáte, kde sa podľa zmluvy služby poskytli alebo mali poskytnúť;

Výklad pojmu *miesto zmluvného plnenia* je len čiastočne autonómny a nezávislý od toho, ako miesto zmluvného plnenia chápe určité vnútroštátne právo.¹⁶⁴ Nariadenie Brusel Ia totiž upravuje vyvrátenie domnienku, čo sa v určitých prípadoch považuje za miesto zmluvného plnenia. Vo

¹⁶² O určovaní právomoci mimo nariadenia Brusel Ia pozri podkapitolu 9.9.

¹⁶³ Rozsudok [SD EÚ vo veci C-147/12, ÖFAB z 18. júla 2013, bod 31.](#)

¹⁶⁴ Podrobne a kriticky k súčasnej judikatúre SD EÚ pozri KADNER GRAZIANO, T. Jurisdiction under Article 7 no. 1 of the recast Brussels I-Regulation: Disconnecting the Procedural Place of Performance from its Counterpart in Substantive Law – an analysis of the case law of the ECJ and proposals *de lege lata* and *de lege ferenda*. In *Yearbook of Private International Law (YbPIL)*. 2015, s. 167 – 217.

zvýšnom rozsahu sa miesto zmluvného plnenia určí podľa práva rozhodného pre tento záväzok (teda podľa práva *lex causae*, pozri pod 54 rozsudku [SD EÚ zo 14. marca 2013 C-419/11](#) „Česká spořitelna, a. s., proti Geraldovi Feichterovi“). V tom sa nariadenie Brusel Ia líši od svojho prapredchodcu, Bruselského dohovoru, podľa ktorého sa miesto zmluvného plnenia vždy určilo podľa *lex causae*, teda právneho poriadku, ktorý sa má na danú zmluvu použiť (pozri rozsudok [SD EÚ 12/76 zo 6. októbra 1976](#)).

Nie celý zmluvný vzťah musí mať jedno miesto plnenia. Miesto plnenia sa určuje samostatne pre tú konkrétnu obligáciu vyplývajúcu zo zmluvy, z ktorej vyplynul uplatnený nárok. Iné miesto plnenia má totiž nárok na dodanie tovaru a iné miesto plnenia má nárok na náhradu škody za jeho nedodanie (pozri [SD EÚ zo 6. októbra 1976 14/76](#) „De Bloos proti Bouyer“).

Ak je plnenie poskytované vo viacerých krajinách, musí sa vždy určiť jedno miesto hlavného plnenia. Napríklad, v prípade advokáta z jedného štátu, ktorý zastupuje v spore, o ktorom sa pojednávajú v inom štáte, je rozhodujúce, kde sa uskutočňuje prevažujúca časť plnenia (podľa nemeckého [BGH z 2. marca 2006, sp. zn. IX ZR 15/05](#)). Podľa SD EÚ, ak ide o službu poskytovanú vo viacerých štátoch, miesto hlavného poskytnutia služieb sa určí postupne ako miesto hlavného poskytovania služieb, miesto skutočného plnenia, a v prípade nemožnosti určiť ho na tomto základe je ním miesto sídla poskytovateľa služby ([C-19/09 „Wood Floor“](#)).¹⁶⁵

- vo veciach **nárokov z mimozmluvnej zodpovednosti** na súdoch podľa miesta, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody;

Uvedený text nariadenia môže byť mätúci, najmä ak ho porovnáme s nariadením Rím II, ktoré rozlišuje medzi miestom, kde došlo k skutočnosti, ktorá mimozmluvný nárok zakladá (miesto príčiny), a miestom, kde vznikla (priama) škoda (miesto následku). V zmysle judikatúry SD EÚ ale nariadenie Brusel I (a aj Brusel Ia) pod prvým zároveň rozumie aj druhé. Preto spojenie „*miesto, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok*“ zahŕňa tak miesto, kde došlo k príčinnej udalosti, ktorá viedla k tejto škode (miesto príčiny), ako aj miesto, kde vznikla škoda (miesto následku). Žalovaného možno teda žalovať podľa výberu žalobcu pred súdom jedného alebo druhého z týchto dvoch miest ([21/76 „Bier“](#), [C-189/08 „Zuid-Chemie“](#)).

Rozlišovanie je dôležité v prípade dištančných deliktov, ktoré majú dopady vo viacerých štátoch. Zovšeobecnene povedané, miesto následku zakladá právomoc súdu len v rozsahu škody, ktorá vznikla v danom štáte ([C-68/93 „Shevill“](#)), zatiaľ čo miesto príčiny zakladá právomoc súdu daného štátu v celom rozsahu tejto škody, a teda nielen tej, ktorá vznikla v danom štáte. Pri ochrane osobnosti sa za miesto, kde vznikla škoda, považuje aj miesto, kde má poškodený centrum svojich záujmov (miesto jeho obvyklého pobytu alebo iné miesto, ak sa k nemu preukáže zvlášť úzka väzba, [spojené veci C-509/09 a C-161/10 „eDate Advertising“](#)). Navyše, SD EÚ vytvoril viaceré kritériá, podľa ktorých sa posudzuje miesto vzniku škody pri ochrane osobnosti, „internetových“ deliktoch či porušeníach práva duševného vlastníctva.¹⁶⁶

V prípade viacerých žalovaných sa rozlišuje medzi:

- a) právomocou určenou podľa miesta, kde došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok (miesto príčiny), a kde je možné uplatniť nárok na úhradu celej škody, ale iba voči tým žalovaným, ktorí v tomto štáte svoju činnosť vykonávali ([C-228/11 „Melzer v. MF Global UK“](#), [C-360/12 „Coty Germany“](#)) a

¹⁶⁵ Pozri aj MALOVCOVÁ, L. Právomoc v zmluvných veciach podľa nariadenia Brusel I. In *Justičná revue*. 2014, č. 6 – 7/2014, s. 896.

¹⁶⁶ Pozri podrobne HUSOVEC, M. *Zodpovednosť na internete podľa českého a slovenského práva*. CZ.NIC. 2014, s. 184/185. Pozri aj HUSOVEC, M. [Posudzovanie právomoci slovenského súdu v prípade dištančných e-deliktov](#). In *Revue pro právo a technologie*. 2012, č. 5, s. 24 – 26.

- b) právomoc určenou podľa miesta, kde vznikla škoda (miesto následku), kde možno uplatniť nárok voči všetkým žalovaným, hoci tam nevykonávali činnosť, ale len pre nárok v rozsahu škody, ktorá mohla vzniknúť práve na území tohto štátu (C-387/12 „Hi Hotel HCF“).
- vo veciach **sporov týkajúcich sa činnosti pobočky**, zastúpenia a pod. má právomoc aj súd členského štátu podľa miesta takejto organizačnej zložky;
  - súd členského štátu odlišného od štátu bydliska protistrany má tiež právomoc vtedy, ak ide o **jedného z viacerých žalovaných** s tým, že nároky sú navzájom tak súvisiace, že je vhodnejšie o nich konať a rozhodnúť spoločne, resp. v iných situáciách viacerých účastníkov konania (ručenie), pri súvisiacich či podobných veciach a pri vzájomných nárokoch, teda vtedy, keď by spravidla aj v zmysle vnútroštátneho práva prichádzalo do úvahy spojenie vecí a iné.

Z pedagogických (ale aj praktických) dôvodov je dôležité rozlišovanie medzi zmluvnými a mimozmluvnými záväzkami, ktoré sa neskôr použije aj na účely rozlišovania medzi pôsobnosťami nariadení Rím I a Rím II. V čl. 7 bod 1 nariadenie Brusel Ia používa pojem „v zmluvných veciach“ a v čl. 7 bod 2 pojem „vo veciach nárokov z mimozmluvnej zodpovednosti“.¹⁶⁷

Uvedené však nechceme absolutizovať. Rozsah pojmu „nároky z mimozmluvnej zodpovednosti“ v čl. 7 bod 2 Brusel Ia totiž nie je úplne jednoznačný. Zdá sa, že ide o užší pojem ako sú „mimozmluvné nároky“ v zmysle nariadenia Rím II. Napríklad sa tvrdí, že právomoc pre nároky z bezdôvodného obohatenia sa neposudzuje podľa čl. 7 bod 2 Brusel Ia, keďže tam sa píše o nárokoch zo zodpovednosti, teda o prípadoch, keď existuje škodlivá okolnosť a škoda (návrhy [GA Wahla vo veci C-102/15, body 54 a nasl.](#)). Na základe článku 7 ods. 2 nariadenia možno uplatniť nielen nárok na náhradu škody, ale aj nemajetkovej ujmy, nárok na zdržanie sa či odstránenie protiprávneho stavu, ale aj negatívnu určovaciu žalobu (C-133/11 „Folien Fischer“).

Súdny dvor sa musel opakovane vyjadriť k otázke, aký je vzťah medzi týmito dvoma ustanoveniami, a tým aj pojmami zmluvný a mimozmluvný záväzok. Stálu judikatúru týkajúcu sa vymedzenia zmluvy, resp. vzťahu zmluvného a mimozmluvného záväzku môžeme zjednodušiť do dvoch bodov:

1. Záväzok zo zmluvy je záväzok dobrovoľne prijatý zmluvnou stranou¹⁶⁸ (vrátane

¹⁶⁷ Znenie predmetného článku bolo korigované (Ú. v. EÚ L 301, 17. 11. 2009, s. 55 – 56) vzhľadom na skutočnosť, že pôvodne zverejnená pasáž v slovenskom jazyku nezodpovedala ostatným jazykovým vyjadreniam nariadenia a ani jeho účelu a zmyslu. Pôvodné znenie znelo: „vo veciach nárokov na náhradu škody z iného ako zmluvného vzťahu“. Žiada sa dodať, že ani upravené znenie nie je dostatočné. Predmetné ustanovenie totiž nepokrýva iba nároky na náhradu škody, ale aj ostatné mimozmluvné nároky. Porovnaj napríklad verziu anglickú (*matters relating to tort, delict or quasi-delict*), českú (*ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání*), francúzsku (*en matière délictuelle ou quasi délictuelle*) alebo rozsiahle nemecké znenie (*eine unerlaubte Handlung oder eine Handlung, die einer unerlaubten Handlung gleichgestellt ist, oder wenn Ansprüche aus einer solchen Handlung den Gegenstand des Verfahrens bilden*).

¹⁶⁸ Pozri rozsudky SD ES zo 17. 6. 1992 vo veci C 26/91, [Jakob Handte & Co. GmbH proti Traitements mécano-chimiques des surfaces SA.](#), bod 15; z 27. 10. 1998 vo veci C-57/91, [Réunion européenne SA a i. proti Spliethoff's Bevrachtingskantoor BV a Capitaune commandant le navire „Alblasgracht V002“](#), bod 17; zo 17. 9. 2002 vo veci C 334/00, [Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA proti Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH \(HWS\)](#), bod 23; z 5. 2. 2004

členstva v združení),¹⁶⁹ samotný vznik zmluvy (podľa vnútroštátneho práva) nie je potrebný,¹⁷⁰ resp. môže byť sporný.¹⁷¹ Pre vznik zmluvného nároku sa nevyžaduje existencia protiplnenia,¹⁷² postačuje súhlas so záväznou ponukou, ktorá pokiaľ ide o jej predmet a rozsah je dostatočne jasná a presná na vznik zmluvného vzťahu tak, že ponuka musí jasne vyjadriť vôľu navrhovateľa byť viazaným týmto záväzkom v prípade jej prijatia druhou stranou.¹⁷³ Postačí aj akási tacitná zmluva vyplývajúca z dlhodobej praxe.¹⁷⁴ Zmluvný záväzok sa v zmysle uvedeníých európskych pravidiel vykladá široko, jeho základom je dobrovoľné prevzatie záväzku, čím sa neobmedzuje iba na klasický dvojstranný právny úkon.¹⁷⁵

2. Záväzok na náhradu škody z iného ako zmluvného vzťahu je akýkoľvek iný záväzok na náhradu škody spadajúci pod nariadenie Brusel Ia.¹⁷⁶

9.5 Prekážka začatej veci – litispendencia podľa nariadenia Brusel Ia

Nariadením Brusel Ia dochádza k unifikácii pravidiel pre určovanie právomoci súdov členských krajín. Nie vždy ale vedú dané pravidlá k tomu, že konanie o tej istej

---

[vo veci C 265/02, Frahuil SA proti Assitalia SpA, bod 24; z 20. 1. 2005 vo veci C-27/02, Petra Engler proti Janus Versand GmbH, bod 50.](#)

¹⁶⁹ [Rozsudok SD ES z 22. 3. 1983 vo veci 34/82, Martin Peters Bauunternehmung GmbH proti Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging.](#)

¹⁷⁰ [Rozsudok SD ES zo 17. 9. 2002 vo veci C-334/00, Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA proti Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH \(HWS\), bod 22.](#)

¹⁷¹ [Rozsudok SD ES zo 4. 3. 1982 vo veci 38/81, Effer SpA proti Hans-Joachim Kantner, body 7 a 8.](#)

¹⁷² [Rozsudok SD ES zo 14. 5. 2009 vo veci C-180/06, Renate Ilsinger proti Martin Dreschers, bod 51.](#)

¹⁷³ [Tamtiež, body 54 a 55.](#)

¹⁷⁴ [Rozsudok SD EÚ vo veci C-196/15, Granarolo SpA proti Ambrosi Emmi France SA zo 14. júla 2016.](#)

¹⁷⁵ Pre podrobný rozbor pozri: MANKOWSKI, P. Die Qualifikation der culpa in contrahendo – Nagelprobe für den Vertragsbegriff des europäischen IZPR un IPR. In *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*. 2003, č. 2/2003, s. 129 a nasl. a početné diela tam uvedené.

¹⁷⁶ [Pozri rozsudky SD ES z 11. 7. 2002 vo veci C-96/00, Rudolf Gabriel, bod 33; z 20. 1. 2005 vo veci C-27/02, Petra Engler proti Janus Versand GmbH, bod 29; z 21. 6. 1978 vo veci 150/77, Bertrand proti Paul Ott KG, body 14 až 16; z 19. 1. 1993 vo veci C-89/91, Shearson Lehmann Hutton Inc. proti TVB Treuhandgesellschaft für Vermögensverwaltung und Beteiligungen mbH, bod 13; z 3. 7. 1997 vo veci C-269/95, Francesco Benincasa proti Dentalkit Srl., bod 12; z 27. apríla 1999 vo veci C-99/96, Hans-Hermann Mietz proti Intership Yachting Sneek BV, bod 26; z 27. septembra 1988 vo veci 189/87, Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co., a iní., bod 17; z 26. 3. 1992 vo veci C-261/90, Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert a Ingeborg Kockler proti Dresdner Bank AG, bod 16; z 27. 10. 1998 vo veci C-57/91, Réunion européenne SA a i. proti Spliethoff's Bevrachtingskantor BV a Capitaine commandant le navire „Alblasgracht V002“, bod 22.](#)

(alebo podobnej) veci prebieha na jednom jedinom súde v rámci EÚ. Napríklad pri spore týkajúcom sa jednej zmluvy môžu zmluvné strany súčasne podať dva návrhy proti sebe na súdoch rozličných členských štátov. Aj rôzne procesné stratégie (napr. už spomenuté talianske torpédo – pozri kapitolu o dohode o voľbe právomoci) môžu viesť k *forum shopping* v záujme využiť litispendenčné pravidlá.

Z toho dôvodu upravuje nariadenie Brusel Ia aj tzv. prekážku začatej veci a jej vplyv na posudzovanie právomoci konajúceho súdu. Otázky účinkov začatia konania sú upravené v článkoch 29 – 34 nariadenia Brusel Ia.

Nariadenie Brusel Ia upravuje rozdielny režim litispencie v prípade, ak kolidujú konania súdov rôznych členských štátov (vnútroúniová litispencia) alebo konania súdov členského štátu a tretieho štátu. Rozlišuje sa tiež medzi konaniami v tej istej veci a medzi rovnakými účastníkmi na jednej strane a medzi konaniami v súvisiacich veciach na druhej strane.

9.5.1 Vnútroúniová litispencia

V prípade viacerých konaní pred súdmi v rámci EÚ sa vychádza z toho, že súdy členských štátov riadne a efektívne posúdia právomoc na konanie. Preto sa vychádza zo základného pravidla časovej postupnosti: začatie konania na súde, ktorý bol ako prvý povolaný vec riešiť, zakladá vo veci *litispenciou* a ostatné súdy sú povinné počkať na to, ako si tento súd svoju právomoc posúdi.

Ak sú veci vo výlučnej právomoci niekoľkých súdov, každý súd, ktorý nezačal konať ako prvý, musí odmietnuť svoju právomoc a konanie zastaviť.

Ak sa vedú v **tej istej veci** konania na súdoch rôznych členských štátov, každý súd, ktorý nezačal konať ako prvý, aj bez návrhu preruší konanie, až kým sa nepotvrdí právomoc súdu, ktorý ako prvý začal konať. Keď sa potvrdí právomoc súdu, ktorý ako prvý začal konať, každý iný súd odmietne vykonávať svoju právomoc v prospech tohto súdu.

Ak si však strany pred začatím konania **zvolia právomoc súdu** určitého štátu a v tejto veci už skôr začal konať iný súd, musí prvý prerušiť konanie do času, kým svoju právomoc nepotvrdí zvolený súd. V tomto prípade sa pravidlo časovej priority litispencie obracia naruby, a to v záujme minimalizovať spomenuté talianske torpédo (čl. 31 ods. 2 a nasl. Brusel Ia).

V druhom prípade, pri konaní **o súvisiacich veciach** na súdoch rôznych členských štátov, každý súd, ktorý nezačal konať ako prvý, môže prerušiť konanie, nemusí tak ale urobiť. Veci sa považujú za súvisiace, ak sú navzájom tak úzko spojené, že je vhodné prerokovať a rozhodnúť ich spoločne, a tak sa vyhnúť riziku nezlučiteľných rozsudkov vydaných v samostatných konaniach.

9.5.2 Litispendencia vo vzťahu ku konaniam v tretích štátoch

Vo vzťahu ku konaniam vedeným pred súdmi tretích štátov neplatí všeobecná *litispendencia*. Akékoľvek skoršie konanie na súde tretieho štátu tak nebráni tomu, aby sa o tej istej alebo súvisiacej veci konalo na súde členského štátu EÚ. Pravidlá riešenia kolízie konaní sú omnoho komplikovanejšie (čl. 33 a 34 Brusel Ia) a všeobecne je možné povedať, že prekážku litispencie zakladá také konanie o tej istej alebo súvisiacej veci v treťom štáte, u ktorého možno očakávať, že prebehne v primeranom čase, že jeho výsledok bude možné uznať a vykonať v členskom štáte, a že prerušenie neskoršieho konania v členskom štáte je v záujme riadneho výkonu spravodlivosti.

9.6 Postup súdu pri skúmaní právomoci podľa nariadenia Brusel Ia

V prvom kroku musí súd ustáliť, či vec, ktorú rieši, spadá pod nariadenie Brusel Ia, resp. pod iné nariadenie práva EÚ alebo medzinárodnú zmluvu. Ak vec spadá do (vecnej a časovej) pôsobnosti nariadenia Brusel Ia, postupuje takto:

Pri začatí konania má súd podľa čl. 27 a nasl. nariadenia Brusel Ia skúmať svoju právomoc iba v tom smere, či jeho právomoci odporuje výlučná právomoc súdu iného členského štátu. Ak áno, konanie zastaví, pričom nebude dôležité, či sa žalovaný prípadne konania zúčastní.

Ak ďalšiemu postupu nebráni výlučná právomoc súdu iného členského štátu, je praktické zisťovať, či má sám konajúci súd výlučnú právomoc. V tomto štádiu nie je rozhodujúce, či má žalovaný bydlisko na území niektorého z členských štátov EÚ.

Následne by mal súd preskúmať, či žalovaný má bydlisko v niektorom z členských štátov (v tejto fáze bude vychádzať z podkladov predložených žalobcom). Ak má žalovaný bydlisko v rámci EÚ, súd pokračuje v skúmaní svojej právomoci podľa nariadenia. Ak má žalovaný bydlisko mimo EÚ, prestane posudzovať svoju právomoc podľa nariadenia Brusel Ia a siahne k ZMPSaP, ibaže ide o niektorú z výnimiek,¹⁷⁷ keď nemusí mať žalovaný bydlisko na území EÚ (pozri čl. 6 ods. 1 Brusel Ia).

Ak má žalovaný bydlisko v niektorom z členských štátov EÚ, môže súd pokračovať v zisťovaní svojej právomoci podľa nariadenia Brusel Ia. V tejto fáze sa odporúča v konaní pokračovať a umožniť účastníkom podriaďiť sa právomoci účasťou na konaní (súd vyzve žalovaného na vyjadrenie sa k žalobe).

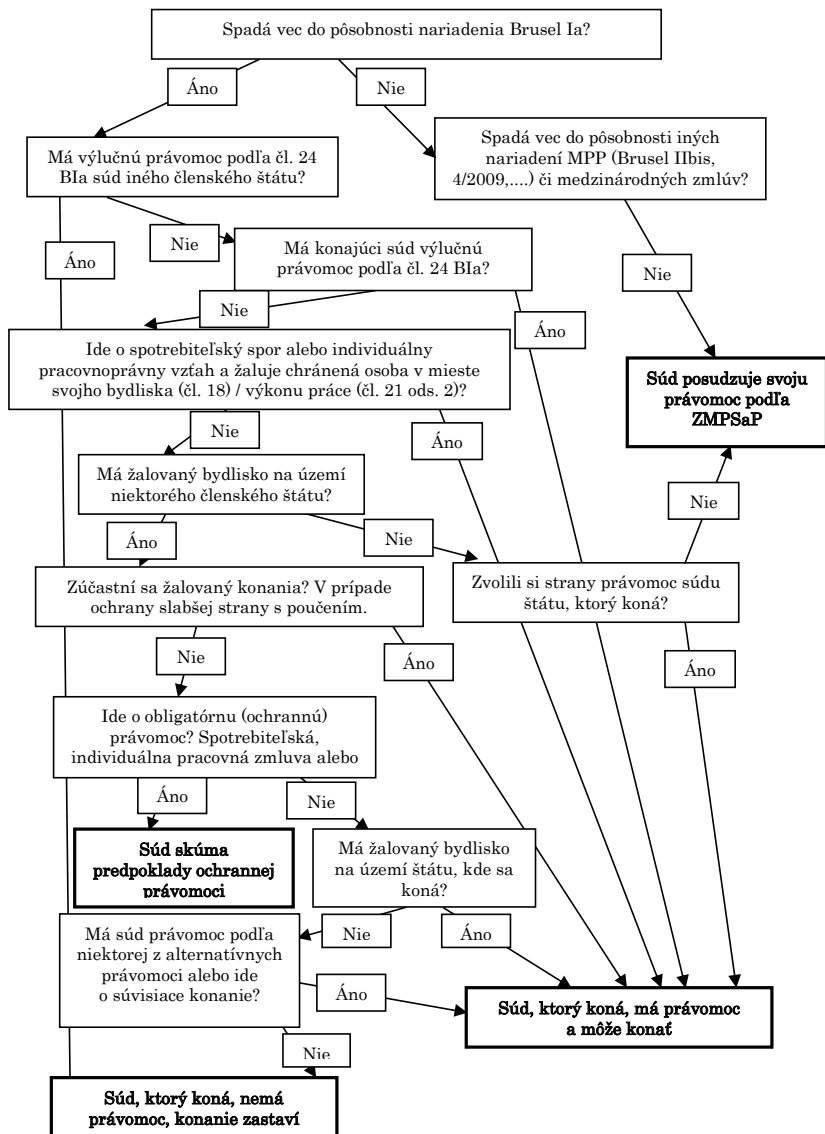
¹⁷⁷ Ide o prípady dohody o voľbe právomoci, o spotrebiteľskú alebo individuálnu pracovnoprávnú vec, ak je žalobcom slabšia strana.

Ak by sa žalovaný následne zúčastnil konania, bola by právomoc konajúceho súdu založená dokonca aj v prípade, ak by si predtým strany zvolili súd iného členského štátu alebo aj v prípade, že by mal iný súd právomoc v rámci ochranných pravidiel právomoci. Ak by však išlo o spotrebiteľskú alebo individuálnu pracovnoprávnu vec, súd môže pokračovať v konaní na základe zúčastnenia sa konania iba vtedy, ak ich predtým poučil o tom, že po zúčastnení konania sa podriaďujú aj jeho právomoci.

Ak by sa žalovaný konania nezúčastnil vôbec alebo by namietal nedostatok právomoci, pristúpil by konajúci súd ku skúmaniu toho, či má právomoc založenú na základe ochranných pravidiel právomoci.

Následne by skúmal, či má právomoc na základe všeobecného pravidla alebo alternatívnych pravidiel právomoci.

Pri rozhodovaní o svojej právomoci v občianskych a obchodných veciach bude slovenský súd postupovať v krokoch, ktoré je možné po určitom zjednodušení schematicky zobrazit' nasledujúco.

9.7 Určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach mimo nariadenia Brusel Ia

Ako sme už uviedli, nariadenie Brusel Ia sa aplikuje vtedy, ak má žalovaný bydlisko na území členského štátu (s výnimkami uvedenými v čl. 6 ods. 1). Ak nemá žalovaný bydlisko na území členského štátu a nejde o prípad, keď je možné založiť právomoc bez ohľadu na bydlisko odporcu (výnimky podľa čl. 6 ods. 1), tak sa na účely zistenia právomoci použijú normy medzinárodného práva procesného toho členského štátu, na súd ktorého bol návrh doručený (*lex fori*).

Takisto sa normy vnútroštátneho medzinárodného práva procesného použijú v tom prípade, ak daná obchodná alebo občianska vec nespadá pod rozsah nariadenia Brusel Ia (pozri čl. 1 ods. 2 Brusel Ia) a nie je upravená iným nariadením európskeho práva alebo medzinárodnou zmluvou (napr. Haagsky dohovor o dohodách o voľbe súdu z r. 2005).

Slovenské pravidlá medzinárodného práva procesného v § 37 a nasl. ZMPSaP boli v podstate pripodobnené pravidlám ustanoveným v nariadení Brusel Ia.

§ 37 ZMPSaP

Ak ďalej nie je ustanovené inak, právomoc slovenských súdov je daná, ak osoba, proti ktorej smeruje návrh (žaloba), má na území Slovenskej republiky bydlisko alebo sídlo a ak ide o majetkové práva, ak tu má majetok.

Ako môžeme vidieť, všeobecné pravidlo určovania právomoci podľa ZMPSaP je oproti pravidlu v nariadení Brusel Ia koncipované širšie, aby postihlo aj prípady, v ktorých súd nemôže založiť svoju právomoc podľa nariadenia Brusel Ia. Podľa § 37 ZMPSaP je totiž právomoc slovenských súdov v prípadoch, ak ide o majetkové práva, daná aj vtedy, ak osoba, proti ktorej smeruje návrh, má na území Slovenskej republiky majetok.¹⁷⁸ To znamená, že ak je slovenský súd konfrontovaný so žalobou v obchodnej alebo občianskej veci voči osobe, ktorá nemá bydlisko na území žiadneho členského štátu (a sú splnené podmienky čl. 6 ods. 1 Brusel Ia pre možnosť aplikácie vnútroštátneho pravidla), tak má náš súd právomoc, ak má táto osoba na Slovensku majetok.

Zvyšné pravidlá pre určenie právomoci podľa ZMPSaP do veľkej miery kopírujú pravidlá nariadenia Brusel Ia, no na rozdiel od nariadenia, podľa ZMPSaP nie je možné založiť právomoc iba tým, že sa konajúci podriadi právomoci.

¹⁷⁸ Za majetok v zmysle § 37 ZMPSaP sa považujú podľa judikatúry aj akcie akciovej spoločnosti so sídlom na Slovensku. Pozri uznesenie Najvyššieho súdu SR z 22. októbra 2008, sp. zn. 5 Obo 91/2008. Naopak, v zmysle iného rozhodnutia Najvyššieho súdu SR je v spore o platnosť zmluvy o prevoze obchodného podielu v spoločnosti s ručením obmedzeným so sídlom v Slovenskej republike na nadobúdateľa so sídlom mimo SR možné založiť právomoc slovenských súdov iba s ohľadom na miesto plnenia zmluvy [§ 37a písm. d) ZMPSaP]. Rozhodujúcim miestom plnenia je pritom miesto plnenia odplaty za prevod obchodného podielu. Pozri uznesenie Najvyššieho súdu SR z 31. januára 2008, sp. zn. 2 Obo 263/2007. Tento osobitý prístup umožňujúci rozdeliť synalagmatický záväzok značne rozširuje právomoc slovenských súdov. Na rozlišovanie medzi lokalizáciou akcií akciovej spoločnosti a obchodného podielu spoločnosti s ručením obmedzeným nevidíme zásadný dôvod.

Otázky a príklady:

1. V ktorej fáze konania sa zisťuje právomoc súdu na konanie a čo sa stane, ak sa podmienky, na základe ktorých bola právomoc v konaní ustálená, zmenia (napr. zmena bydliska žalovaného)?
2. Kedy sa na určenie právomoci aplikujú pravidlá nariadenia Brusel Ia a kedy pravidlá obsiahnuté v iných nariadeniach práva EÚ alebo ZMPSaP?
3. Za akých podmienok môže súd založiť svoju právomoc podľa nariadenia Brusel Ia bez toho, aby žalovaným bola osoba s bydliskom na území členského štátu?
4. Kedy je daná výlučná právomoc v zmysle nariadenia Brusel Ia?
5. Čo znamená dohoda o voľbe právomoci, kto ju môže uzatvoriť a aké sú jej podmienky platnosti?
6. Sformulujte dohodu o voľbe právomoci.
7. Môže súd členského štátu konať vo veci, ak podľa pravidiel ochrannej právomoci má právomoc súd iného členského štátu?
8. Čo je zmluvný záväzok? Prípadová štúdia: uznesenie Najvyššieho súdu SR z 28. apríla 2016, sp. zn. [3 Obdo 17/2015](#), o zaplatenie 1 595 772 471,22 eur.
9. Ako treba vykladať pojem „bydlisko“ na účely nariadenia Brusel Ia?
10. Ako treba vykladať pojmy „miesto zmluvného plnenia“ a „miesto, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá takýto nárok (z mimozmluvnej zodpovednosti)“?

Príklad č. 1: Slovenský dodávateľ, spoločnosť Slovsupply, s. r. o. uzatvorí s holandskou spoločnosťou Guytpur, B. V. zmluvu o dodaní a inštalovaní výrobných linkov do závodu holandskej spoločnosti v Poľsku. Objednávateľ nezaplatí. Ktorý súd má právomoc konať vo veci? Môže žalovať na Slovensku a ak sem žalobu podá, aký bude postup súdu?

Príklad č. 2: Holandský objednávateľ Guytpur, B.V. nebol spokojný s plnením spoločnosti Slovsupply, s. r. o. (príklad č. 1) a zamýšľa uplatniť nárok na odstránenie vady. Ktorý súd má právomoc? Mení sa niečo na veci, ak už predtým bola podaná žaloba na slovenský (alebo poľský) súd? Je povinný podať svoju žalobu tam, kde sa koná o nároku jeho protistrany?

Príklad č. 3: Poľský výrobca potravinárskej soli sa cíti dotknutý vyjadreniami slovenského ministra a riaditeľa orgánu potravinárskej správy ohľadom dubioznej pôvodu jeho výrobkov a údajnej nevhodnosti na konzumáciu. Žiada náhradu škody, ktorú utrpel prepados predajov. Súd ktorého štátu má právomoc konať?

Príklad č. 4: Poľský výrobca potravinárskej soli sa cíti dotknutý reklamou na billboardoch v štátoch V4, v ktorej slovenský výrobca soli, spoločnosť Prešovské solné závody, s. r. o. vyhlasuje: „Na rozdiel od konkurencie, naša soľ nie je vhodná ako posyp na cesty, ale do kuchyne.“ Súd ktorého štátu má právomoc konať o nároku?

Príklad č. 5: Slovenský nezamestnaný sa nechal nalákať na inzerát, sľubujúci prácu v zahraničí, zabezpečenú renomovanou rakúskou kanceláriou Arbeitslust, AG, s ktorou uzatvoril zmluvu, na základe ktorej mal od nej dostávať mzdu 1 500 CHF mesačne za prácu v Berne. Po dvoch mesiacoch práce vo Švajčiarsku sa bez vyplatenia mzdy vrátil domov. Súd ktorého štátu má právomoc konať?

Príklad č. 6: Študent z Brezna sa prvýkrát vydal na zahraničnú cestu. Počas výletu v Taliansku si v miestnom supermarkete kúpil telefón Kozmos7. Po návrate domov sa tento telefón stal stredobodom pozornosti z dôvodu výbušnej povahy. Na súde ktorého štátu môže uplatniť nároky zo zodpovednosti za vady? Má slovenský súd právomoc? A ak žalobu podá na Slovensku, aký bude postup súdu?

Príklad č. 7: Ako v prípade 4, ale študent si telefón objednal z internetovej stránky Predajkozmu.tv. Predávajúcim je obchodná spoločnosť zapísaná v obchodnom registri štátu Belize. Na súde ktorého štátu môže uplatniť nároky zo zodpovednosti za vady? Môže žalovať na Slovensku a ak sem žalobu podá, aký bude postup súdu?

Príklad č. 8: Turista zo Žiliny bol na výlete v Prahe olúpený osobou, ktorá, ako sa neskôr ukázalo, je obyvateľom Poľska, práve na dočasnej zbojníckej výprave v Čechách. V Českej republike je táto osoba trestne stíhaná *in absentiam*, keďže stihla ujsť domov. Ktorý súd má právomoc konať vo veci nároku na náhradu škody?

10. APLIKÁCIA KOLÍZNEHO PRÁVA (RIEŠENIE KOLÍZNYCH SITUÁCIÍ)

Literatúra: BARRATA, R. The Process of Characterization in the EC Conflict of Laws: Suggesting a Flexible Approach. In *Yearbook of Private International Law*. Volume VI, 2004, s. 155 – 169. CISÁR, I. Aplikácia českého práva namiesto práva cudzieho. In *Právnik*. 2012, č. 12/2012, s. 723 – 738; PFEIFFER, M. Předběžná otázka v kolizi právních řádů. In *Právnik*. 2016, č. 1/2016, s. 65 – 79. ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 272.

Vo všeobecnosti sa proces riešenia prípadu súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom skladá z dvoch základných fáz. Prvou je úroveň medzinárodnoprávna, a to tak otázka určenia právomoci súdu určitého štátu, ako aj kolíznoprávna otázka, pri ktorej sa rozhoduje o použiteľnom práve a jeho rozsahu. Až v druhej fáze dochádza k riešeniu prípadu podľa vecných noriem takto určeného právneho poriadku. Najskôr sa preto sústreďme na niektoré myšlienkové operácie, ktoré sú nevyhnutné pri aplikácii kolíznych noriem.

V predchádzajúcej kapitole sme sa sústreďili na medzinárodnú právomoc. Až keď je určený štát, ktorého súdy môžu rozhodovať spor, vieme, kolízne normy ktorého štátu máme na danú otázku aplikovať. Samotný proces aplikácie kolíznych noriem je zložitým a štruktúrovaným.

10.1 Osobitosti pri aplikácii kolíznych noriem

Kolízne normy určujú, ktorý právny poriadok sa má na určitú otázku použiť. Bližší pohľad na jednotlivé kolízne normy potvrdzuje, že rozhodné právo sa spravidla určuje vždy iba pre určitú otázku, málokedy pre celý komplex právnych otázok, ktoré majú byť v spore riešené (tzv. hlavnú otázku, resp. *meritum* alebo predmet sporu). V rámci jediného sporu a riešenia jedinej spornej otázky – napríklad rozsahu náhrady škody spôsobenej neskorým dodaním zmluvného plnenia – budeme musieť postupne skúmať, či boli subjekty spôsobilé na predmetný právny úkon, či právne úkony za tieto osoby uskutočnili osoby na to oprávnené (štatutárne orgány, zástupcovia), či je právny úkon, ktorý uskutočnili, platný po obsahovej aj formálnej stránke a či existovala právna povinnosť, ktorá mala byť porušená, atď. Takisto napríklad pri posudzovaní otázky, či je určitý subjekt aktívne legitimovaný požadovať vrátenie veci od osoby, ktorá mu túto vec odňala, bude potrebné preskúmať, či je tento subjekt vlastníkom veci (prevod vlastníckeho práva) alebo či je aspoň v obdobnej pozícii zabezpečujúcej oprávnenú držbu (záväzkovoprávny titul užívania a pod.). Odpovede na všetky tieto vedľajšie otázky sú podstatné pre vyriešenie sporu. Môže sa stať, že na zodpovedanie jednotlivých vedľajších otázok bude potrebné určiť rozhodné právo pre každú jednu z nich.

Hoci nie je možné uprieť tvorcom kolíznych pravidiel snahu o vytvorenie čo najvšeobecnejšieho pravidla, resp. o rozšírenie rozsahu použiteľného práva pre typové právne vzťahy, nie je dosť dobre možné zvoliť jediný hraničný určovateľ pre tak rozdielne otázky, akými sú spôsobilosť na právne úkony, formálne náležitosti právneho úkonu alebo následky jeho porušenia. Druhy chránených záujmov, ktoré sú reflektované pri ustanovovaní hraničných určovateľov, sú totiž rozdielne. Preto budú tieto vedľajšie otázky často posudzované podľa iného právneho poriadku ako samotná hlavná otázka.

Vidíme teda, že na rozdiel od právomoci, ktorá sa určuje podľa hlavnej otázky v konaní, určovanie rozhodného práva je omnoho komplikovanejšie a v jednom súdnom konaní môže byť na rôzne otázky použitý rôzny právny poriadok.

10.2 Vedľajšie otázky v medzinárodnom práve súkromnom

Odpoveďou na hlavnú otázku (alebo základnú otázku) je výsledok, ktorý je predmetom konania. Hlavnou otázkou je napríklad to, či má vlastník poškodenej veci nárok na náhradu škody a v akej výške, či má dieťa nárok na výživné a v akej výške a pod. Na zodpovedanie hlavnej otázky je pravidelne potrebné zodpovedať množstvo rôznych vedľajších otázok, odpoveď na ktoré podmieňuje odpoveď na hlavnú otázku. V uvedenom príklade nároku na náhradu škody je takouto vedľajšou otázkou napríklad vlastnícke právo poškodeného.

Problematika vedľajších otázok nie je tak rozšírená v prípade noriem medzinárodného práva procesného, ktoré upravujú právomoc súdov. Právomoc sa vždy určuje podľa hlavnej otázky a súd, ktorý má právomoc konať o hlavnej otázke, má právomoc konať aj o vedľajších otázkach. Pre kolízne posúdenie je ale rozdiel medzi hlavnou a vedľajšou otázkou kľúčový, keďže môže viesť k rozdielnym právnym poriadkom, ktoré sú aplikované v jednom konaní.

Je otázne, či odpoveď na všetky vedľajšie otázky má byť daná podľa práva použiteľného na daný právny vzťah (tzv. *lex causae*), alebo či nastupuje roztrieštený, mozaikový prístup, ktorý v rámci odpovede na jednu hlavnú otázku pripúšťa použitie mnohých rozdielnych právnych poriadkov na zodpovedanie týchto vedľajších otázok (tzv. *dépeçage*). Inak povedané, pýtame sa, či jednotlivé vedľajšie otázky posudzujeme podľa samostatných kolíznych noriem, alebo či kolízna norma určená pre hlavnú otázku zahŕňa aj kolízne nadviazanie vedľajších otázok.

V prípade medzinárodného práva súkromného je potrebné rozlišovať medzi dvoma základnými druhmi vedľajších otázok, a to čiastkovou a predbežnou otázkou.¹⁷⁹

---

¹⁷⁹ Pre detailný rozbor pozri BERNIT, C., CH. *Die Anknüpfung von Vorfragen im europäischen Kollisionsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2010, s. 262.

10.2.1 Čiastková otázka

Problém čiastkových otázok je dôsledkom existencie vedľa seba stojacich samostatných kolíznych noriem vzťahujúcich sa na určité otázky, ktoré sú vedľajšie pri zodpovedaní hlavnej otázky. Tvorca kolíznych noriem rozhodol, že určité čiastkové otázky budú podrobené osobitnému kolíznemu nadviazaniu a vytvoril pre tieto situácie samostatné kolízne normy. Dôvodom pre samostatné kolízne nadviazanie čiastkových otázok je to, že spravidla nie je vhodné, aby bola určitá otázka podriadená rovnakému právnemu poriadku ako hlavná otázka.

Napríklad rozhodné právo pre kúpnu zmluvu je právo štátu, kde má predávajúci bydlisko. Nebolo by vhodné, aby sa spôsobilosť kupujúceho na právne úkony spravovala tiež podľa tohto právneho poriadku. Osobitná kolízna norma v § 3 ZMPSaP vedie k posúdeniu spôsobilosti na právne úkony podľa *lex patriae* danej osoby. Preto, hoci je spôsobilosť oboch strán jednou z podmienok platne uzatvorenej kúpnej zmluvy, spravuje sa iným poriadkom ako samotná zmluva. Existencia osobitnej kolíznej normy robí zo spôsobilosti na právne úkony čiastkovú otázku.

Čiastkovou otázkou je napríklad spôsobilosť na právne úkony alebo formálna či materiálna platnosť právneho úkonu. Hoci sa hlavná otázka (napr. nárok na zaplatenie kúpnej ceny vyplývajúci z kúpnej zmluvy) bude spravovať právom určitého štátu, jednotlivé čiastkové otázky (spôsobilosť strán na jej uzatvorenie, otázky jej formálnej či materiálnej platnosti) sa budú spravovať právom, na ktoré odkazuje kolízna norma upravujúca tieto čiastkové otázky. Existencia čiastkových otázok je tak dôsledkom rozhodnutia zákonodarcu a jeho legislatívnej techniky.

Tvorca kolíznych noriem sa mohol rozhodnúť nevytvoriť osobitnú kolíznú normu pre spôsobilosť na právne úkony – v tom prípade by aj táto spôsobilosť spadala pod rozsah kolíznej normy, určujúcej rozhodné právo pre daný zmluvný vzťah. Nebolo by tak čiastkovej otázky. Pozri napríklad neskoršiu kapitolu o spôsobilosti na protiprávne konanie, ktorá nie je čiastkovou otázkou a posúdi sa podľa práva, ktoré je rozhodujúce pre samotný mimozmluvný záväzok.

Najmä v nemeckej doktríne sa od čiastkových otázok ešte oddeľuje **prvotná otázka**. Prvotná otázka sa vyskytuje v rámci skutkovej podstaty kolíznej normy vtedy, ak sa pre výber alebo aplikáciu konkrétnej kolíznej normy vyžaduje odpoveď na to, či existuje určitý právny vzťah, ktorý je možné samostatne kolízne riešiť. Táto prvotná otázka sa preto musí zodpovedať pred tým, ako bude určené použiteľné právo, resp. ako bude vybraná daná kolízna norma. Z toho dôvodu bude zodpovedaná podľa kolíznych pravidiel *lex fori*. Napríklad podľa § 21 ods. 1 prvá veta ZMPSaP sa osobné a majetkové vzťahy manželov spravujú právom štátu, ktorého sú príslušníkmi. Určenie, či určité osoby sú manželmi je otázkou, ktorej zodpovedanie podmieňuje aplikáciu danej kolíznej normy. Prvotná otázka je do určitej miery spätá s otázkou kvalifikácie a riešenie problému kvalifikácie bude mať na prvotnú otázku zásadný vplyv.

Na ilustráciu rozdielu oproti prvotnej otázke poslúži už spomenutý § 21 ods. 1 prvá veta ZMPSaP, podľa ktorého sa osobné a majetkové vzťahy manželov spravujú právom štátu, ktorého sú príslušníkmi. Otázka, čo sú majetkové a osobné vzťahy, je otázkou kvalifikácie. Určenie, či určité osoby sú manželmi, je prvotnou otázkou. Musíme ju zodpovedať pred tým, ako aplikujeme túto konkrétnu kolíznú normu. Na to, či sú dané osoby manželmi, musíme ale zároveň zistiť, okrem iného, obsahové a formálne predpoklady uzatvorenia manželstva. To už sú čiastkové otázky so samostatným kolíznym nadviazaním.

Prvotné otázky nebývajú podrobnejšie v českej a slovenskej doktríne analyzované, resp. sa nepovažuje za potrebné ich osobitne vyčleňovať. Naopak, najmä čiastková otázka je predmetom

rozsiahlych výkladov aj domácej právnej spisby.¹⁸⁰ To má určité ráco. Zjednodušené povedané, základný rozdiel medzi prvotnou a čiastkovou otázkou je v tom, že prvotná otázka je dôsledkom explicitnej formulácie hypotézy kolíznej normy obsahujúcej pojem, ktorý je možné posúdiť podľa inej kolíznej normy. Čiastková otázka je dôsledkom vedľa seba stojacich kolíznych noriem, z ktorých jedna zasahuje do rozsahu druhej a vyberá z neho určitú časť otázok, ktoré bude riešiť (kolízne nadväzovať) samostatne. Funkčne sú ale obe dôsledkom voľby a formulácie zákonodarcu, pričom majú byť riešené podobne.

10.2.2 Predbežná otázka

Najkomplikovanejšie situácie vznikajú pri predbežných otázkach. Presne určiť predbežné a čiastkové otázky nie je dosť dobre možné.

Kolízna norma určuje, ktorý právny poriadok sa má na určitú spoločenskú skutočnosť, resp. na právny vzťah či právnu otázku aplikovať. Pri aplikácii vecných noriem takto určeného právneho poriadku vznikne potreba posúdiť predbežné otázky, ktoré podľa **týchto vecných právnych noriem** podmieňujú odpoveď na hlavnú otázku. Ak takto vymedzené predbežné otázky môžu byť predmetom samostatného kolíznoprávneho riešenia (lebo existujú kolízne normy použiteľné na tieto otázky, či už *lex causae*, alebo aj len *lex fori*), považujeme ich za kolízne predbežné otázky.

Na rozdiel od čiastkových otázok nie je rozhodujúca vôľa tvorcu kolíznych pravidiel (*lege fori*) o samostatnom kolíznoprávnom riešení určitej otázky (vytvorenie osobitnej kolíznej normy), ale rozhodujúcimi sú vecné normy aplikovateľného práva, teda vôľa tohto normotvorcu. Pýtame sa preto, či podľa vecných noriem rozhodného práva má byť zodpovedaná predbežná otázka, ktorá je spôsobilá samostatného kolíznoprávneho nadviazania (podľa kolíznych noriem *lex fori*).

Napríklad pre zodpovedanie hlavnej otázky, či existuje nárok na náhradu škody spôsobenej poškodením cudzej veci, je podľa rozhodného práva potrebné odpovedať na predbežnú otázku: či je dotknutá osoba vlastníkom tejto veci, čo ďalej môže vyžadovať posúdenie platnosti určitej zmluvy, ktorou sa vlastníctvo nadobudlo.

Je otázne, podľa ktorých kolíznych noriem sa majú takéto predbežné otázky posúdiť (a tým určiť rozhodné právo pre tieto otázky). Do úvahy prichádza použitie právneho poriadku určeného kolíznymi normami *lex causae* alebo kolíznymi normami *lex fori*. Ako vidíme, predbežná otázka je spätá s otázkou rozsahu použitia určeného práva, ako aj s problémom spätného a ďalšieho odkazu.

Všeobecné pravidlo nebolo doteraz právnu vedou ani praxou jednoznačne ustálené.¹⁸¹ V súčasnosti skôr prevláda názor, že na riešenie predbežných otázok sa majú v záujme vnútroštátnej konzistencie rozhodovania spravidla použiť kolízne normy

---

¹⁸⁰ Podrobnejšie ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 119 a nasl.

¹⁸¹ Všeobecné a presvedčivé pravidlo asi ani formulované byť nemôže. Pre dôkladný rozbor predbežných otázok pozri ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 118 – 135. Pozri aj § 22 českého ZMPS.

lex fori (tzv. samostatné nadviazanie) a iba výnimočne a odôvodnene kolízne normy *lex causae* (tzv. nesamostatné nadviazanie).¹⁸²

Odôvodnením aplikácie kolíznych noriem *lex causae* je snaha o medzinárodnú konzistenciu rozhodovania, a to z tých istých dôvodov, ako sú uvádzané pre pripustenie ďalšieho odkazu: rovnaký výsledok bez ohľadu na to, ktorý súd o veci rozhoduje.

Dôvodom pre preferenciu *lex fori* riešenia je snaha o to, aby sa predmetná otázka posudzovala tým istým právnym poriadkom vtedy, ak sa posudzuje ako otázka vedľajšia (vlastnícke právo pri nároku na náhradu škody), ako aj vtedy, ak by sa posudzovala ako otázka hlavná (napr. v konaní o určenie vlastníckeho práva), teda „samostatne“.

Od predbežných otázok je ale potrebné odlišiť otázky, ktoré sú síce taktiež dôležité pre hlavnú otázku, ale majú byť zodpovedané podľa vecných noriem *lex causae* (napr. protiprávnosť určitého konania, príčinná súvislosť alebo rozsah chránených záujmov a pod.). Prislúcha vecným normám práva, ktoré je použiteľné na hlavnú otázku, či v podmienkach právnej normy použije otvorené pojmy, ktoré dovoľujú pristúpiť ku kolíznoprávnemu riešeniu predbežnej otázky, alebo ustanoví všetky vecné podmienky právnej normy a nepripustí prechod od vecného riešenia ku kolíznemu.¹⁸³ Tieto prípady sú záležitosťou vecnej úpravy *lex causae*, keďže síce ide o predbežnú otázku v zmysle vnútroštátneho (procesného) práva, ale nie o predbežnú otázku podľa medzinárodného práva súkromného, ktorá predpokladá, že takúto otázku je možné samostatne kolíznoprávne posúdiť.

Kolíznoprávne predpisy, ktoré explicitne upravujú rozsah pôsobnosti určeného právneho poriadku,¹⁸⁴ zjednodušujú problém tým, že dávajú explicitnú odpoveď aj na to, ktoré predbežné otázky je potrebné podľa tohto právneho poriadku (*lex causae*) riešiť.

Určitou formou vedľajšej otázky je aj prejudiciálne rozhodnutá predbežná otázka. Ak totiž rozhodnutie hlavnej otázky závisí od otázky, ktorá bola meritórne rozhodnutá cudzím súdom (napr. určenie vlastníctva k veci), môže konajúci súd prihliadnuť na takéto rozhodnutie a priznať mu tak účinky, no v režime uznania cudzieho rozhodnutia.

¹⁸² Tak napríklad Von BAR, CH., MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren. 2. Auflage.* München : C. H. Beck, 2003, s. 670 a nasl. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé.* 6. vyd. Brno : Doplněk, 2004, s. 168. KEGEL, G., SCHURIG K. *Internationales Privatrecht.* 9. vyd. München : C. H. Beck, 2004, s. 376 a nasl. Proti kolíznoprávnemu rozlišovaniu medzi odpoveďou na predbežnú otázku a odpoveďou na hlavnú otázku je aj KROPHOLLER, J. *Internationales Privatrecht.* 6. vyd. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, s. 131 a nasl.

¹⁸³ Pozri Von BAR, CH., MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren.* 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, s. 670.

¹⁸⁴ Pozri čl. 12 Rím I a čl. 15 Rím II.

11. APLIKÁCIA URČENÉHO (CUDZIEHO) PRÁVA

Literatúra: PEKÁR, B., SLAŠŤAN, M. Zisťovanie a používanie cudzieho práva v Slovenskej republike. In ROZEHNALOVÁ, N., DRLIČKOVÁ, K., VALDHANS, J. (eds.) *Dny práva 2016. Část IV. Kodifikace obecné části kolizního práva – cesta či omyl?* MU Brno 2016, s. 177 – 189; KRČMÁŘ, J. [O odporu mezi normami kolisními, jménovitě o zpětném a dalším poukazu.](#) In *Sborník věd právních a státních.* III, 1903, s. 475 – 488.

Ak bol vyriešený prípadný kvalifikačný problém, môžeme pristúpiť k aplikácii určenej kolíznej normy. Aplikácia kolíznej normy je procesom subsumpcie, teda podriadenia určitej skutočnosti pod určitú normu. Po splnení predpokladov kolíznej normy nastane jej následok, teda určí sa právo, ktoré je aplikovateľné pre skúmaný právny vzťah. Podľa tohto právneho poriadku (podľa jeho vecných noriem) sa samotný právny vzťah posúdi a rozhodne. Postup, ktorý môže znieť jednoducho, si ale vyžaduje množstvo myšlienkových operácií.

11.1 Zisťovanie (obsahu) cudzieho práva

Ak určíme právny poriadok, ktorého právne normy máme aplikovať, musíme zistiť jeho obsah, teda identifikovať a vyložiť právne normy, ktoré máme použiť tak, aby sme mohli pristúpiť k ich aplikácii.

V zmysle slovenského práva je slovenský justičný orgán povinný zisťovať cudzie právo, a to aj v súčinnosti so stranami. Konkrétny postup je obsiahnutý v § 53 ZMPSaP.

§ 53 ZMPSaP

(1) Na zistenie cudzieho práva justičný orgán urobí všetky potrebné opatrenia vrátane zabezpečenia obsahu cudzieho práva vlastnými prostriedkami, zo všeobecne dostupných zdrojov, uložením povinnosti účastníkom konania alebo vyžiadaním informácie od ministerstva spravodlivosti. Ak sa v primeranej lehote nepodarí obsah cudzieho práva zistiť alebo je zistenie obsahu cudzieho práva spojené s ťažko prekonateľnými prekážkami alebo nemožné, použije sa slovenské právo.

(2) Ak pri prejednávaní vecí uvedených v § 1 vzniknú pochybnosti, môžu si justičné orgány vyžiadať od Ministerstva spravodlivosti vyjadrenie.

Až v prípade, ak snaha o zistenie cudzieho práva vyjde nazmar, môže súd siahnuť k aplikácii slovenského práva. Síce to § 53 ZMPSaP výslovne neuvádza, no ak bude rozumnému usporiadaniu vzťahu zodpovedať použitie iného právneho poriadku, mal by sa použiť ten.

V opačných prípadoch, ak je potrebné preukázať obsah slovenského práva pre účely konania v zahraničí, môže v zmysle § 61 ZMPSaP Ministerstvo spravodlivosti SR vydať tým, ktorí to potrebujú na uplatnenie svojho práva v cudzine, osvedčenie o práve platnom v Slovenskej republike. V takomto osvedčení nie je prípustné podávať výklad zákona alebo výklad o tom, ako je potrebné použiť zákon na určitú právnu vec.

V záujme zjednodušiť prístup justičných orgánov k cudziemu právu bol na pôde Rady Európy prijatý Európsky dohovor o informáciách o cudzom práve (Londýnsky dohovor)¹⁸⁵ a Dodatkový protokol k tomuto dohovoru,¹⁸⁶ ktoré vytvárajú komunikačný kanál medzi justičnými orgánmi jednotlivých signatárskych štátov a ukladajú povinnosť odpovedať na otázku o vlastnom práve. Orgán zabezpečujúci interakciu medzi slovenskými justičnými orgánmi a orgánmi signatárskych štátov je Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.

11.2 Spôsob aplikácie cudzieho práva

Po zistení cudzieho práva (normatívnej stránky) dochádza k aplikácii tohto práva. Pri aplikácii cudzieho práva je potrebné vyriešiť, či sa cudzie právo aplikuje ako právo, alebo ako skutková okolnosť. Slovenský koncept medzinárodného práva súkromného vychádza z toho, že cudzie právo sa používa ako právo, a to aj napriek tomu, že sa v zmysle § 53 ZMPSaP preukazuje. Je predmetom právnej úvahy a jeho aplikácia je právnym posúdením veci. Preto aj nesprávna aplikácia cudzieho práva je dôvodom pre zrušenie rozhodnutia.¹⁸⁷

Vnútroštátny súd aplikuje cudzie právo tak, akoby bol na mieste cudzieho súdu, ktorý aplikuje jemu vlastné právo. Do aplikácie cudzích právnych noriem by v zásade nemali byť vnášané hodnotové závery nášho právneho poriadku (hodnotové závery vecných noriem *lex fori*). V prípade vážnej diskrepancie medzi výsledkom, ku ktorému vedie aplikácia cudzieho právneho poriadku, a tuzemskou predstavou o spravodlivom riešení sporu, pristupujú rôzne ochranné mechanizmy, akými sú imperatívne normy alebo výhrada verejného poriadku.

11.3 Rozsah aplikácie cudzieho práva

Následne vyvstáva problém, aké otázky zodpovedáme podľa určeného práva, teda aký je rozsah jeho aplikácie. Rozsah aplikácie cudzieho práva je v prvom rade daný rozsahom kolíznej normy, ako aj inými podmienkami jej aplikácie. Aplikovať sa má celý rozsah vecných noriem cudzieho práva použiteľných na otázku danú rozsahom kolíznej normy. Podstatným pre určenie rozsahu aplikácie cudzieho práva je aj riešenie uvedeného problému vedľajších otázok.¹⁸⁸ Niektoré právne predpisy výslovne uvádzajú rozsah použitia cudzieho práva (pozri čl. 12 Rím I, čl. 15 Rím II, čl. 11 Protokolu o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť, čl. 23 nariadenia o dedičských veciach).

¹⁸⁵ [Oznámenie MZV SR č. 82/1997 Z. z.](#) Pozri aj [Vysvetľujúcu správu \(Explanatory report\) a zoznam signatárov](#) daného dohovoru zverejnenú na stránkach Rady Európy.

¹⁸⁶ [Oznámenie MZV SR č. 83/1997 Z. z.](#)

¹⁸⁷ Pozri [uznesenie Najvyššieho súdu SR z 27. augusta 2015, sp. zn. 2 M Cdo 16/2014.](#)

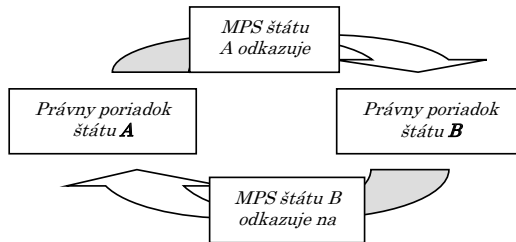
¹⁸⁸ Pozri kapitolu 10.2.

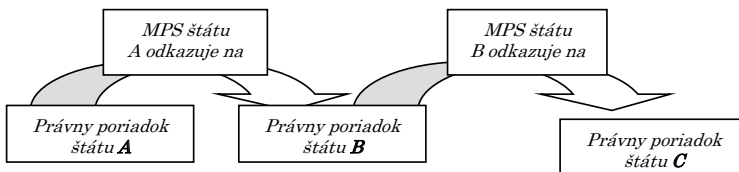
Pri aplikácii cudzieho práva vyvstáva otázka, či sa majú aplikovať iba cudzie vecné normy, alebo celý právny poriadok vrátane pravidiel medzinárodného práva súkromného. Aplikácia cudzích pravidiel medzinárodného práva súkromného môže viesť k problémom označovaným ako spätný a ďalší odkaz.

11.4 Spätný a ďalší odkaz

Pri aplikácii cudzieho práva vyvstáva otázka, či sa majú aplikovať len cudzie vecné normy, alebo celý právny poriadok vrátane noriem medzinárodného práva súkromného. Ak by sa mal aplikovať cudzí právny poriadok vrátane jeho kolízneho práva, mohla by nastať situácia, že kolízna norma *lex fori* (A) odkazuje na použitie právneho poriadku (B), ktorého kolízna norma odkazuje späť na použitie právneho poriadku *lex fori* (A). Takúto situáciu označujeme ako spätný odkaz (*remisia, renvoi*).

Môže sa taktiež stať, že medzinárodné právo súkromné štátu (B), ktorého právny poriadok sa má podľa kolízneho práva *lex fori* (A) použiť, odkazuje na právny poriadok tretieho štátu (C). Takúto situáciu označujeme ako ďalší odkaz (*transmisia*).

Spätný alebo ďalší odkaz vzniká z rozličných dôvodov. Jednotlivé štáty môžu na ten istý rozsah kolíznej normy napojiť iné nadviazanie, resp. iný hraničný určovateľ (sídlo predávajúceho / sídlo kupujúceho). Tieto situácie môžu vzniknúť aj v dôsledku rozdielneho prístupu k čiastkovým, resp. predbežným otázkam alebo k riešeniu kvalifikačného problému.

Pripustenie spätného a ďalšieho odkazu má svoje výhody a nevýhody. Základnou výhodou spätného odkazu je skutočnosť, že vec sa bude spravovať právnym poriadkom, s ktorým má súd najväčšie skúsenosti (*lex fori*). Na druhej strane bude ale záver, ktorý právny poriadok sa má použiť, priamo závislý od toho, na súde ktorého štátu bude podaný návrh na začatie konanie vo veci. Potenciálne tak bude mať navrhovateľ k dispozícii možnosť vplývať na určenie aplikovateľného práva výberom súdu (*forum shopping*). Naopak, základnou výhodou ďalšieho odkazu je to, že daná vec sa vždy bude spravovať tým istým právnym poriadkom bez ohľadu na to, pred súdom ktorého štátu bude spor iniciovaný.

Unifikované pravidlá medzinárodného práva súkromného v nariadeniach Rím I a Rím II až na výnimky spätný a ďalší odkaz nepripúšťajú.¹⁸⁹ Unifikácia kolíznych pravidiel by mala odstrániť dôvod vzniku spätného a ďalšieho odkazu, a preto by tieto ani nemali byť pripustené. Vlastný mechanizmus na riešenie spätného a ďalšieho odkazu predpokladá § 35 ZMPSaP, ktorého pravidlá sa aplikujú mimo rozsahu pôsobnosti nariadení európskeho práva.

§ 35 ZMPSaP

Ak sa má podľa ustanovení tohto zákona použiť právny poriadok, ustanovenia ktorého odkazujú späť na právo slovenské alebo ďalej na právo iného štátu, možno takýto odkaz prijať, ak to zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu vzťahu, o ktorý ide.

Z formulácie vyplýva, že spätný a ďalší odkaz sa môže prijať iba v prípade, ak to zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu daného vzťahu. Preto musí byť pripustenie týchto inštitútov odôvodnené v rozhodnutí, ktorými sa pripustilo. Poznatok, že slovenský súd pozná slovenské právo lepšie ako cudzie právo, sám osebe neodôvodňuje generálnu prípustnosť spätného odkazu. Posudzovanie, či pripustenie spätného alebo ďalšieho odkazu zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu sa má uskutočniť iba na úrovni kolízneho práva. Skúmame to, či je samotné *priradenie* určitého vzťahu určitému právnemu poriadku rozumné

¹⁸⁹ Pozri čl. 20 Rím I, čl. 24 Rím II. Podľa čl. 20 nariadenia Rím I (zvýraznené autorom): „Uplatnenie právneho poriadku štátu ktorejkoľvek krajiny určenej podľa tohto nariadenia znamená uplatnenie platných právnych noriem tejto krajiny s výnimkou jej noriem medzinárodného práva súkromného, pokiaľ **neexistuje iná právna úprava podľa tohto nariadenia.**“ Nariadenie Rím II takúto výnimku zo zákazu spätného a ďalšieho odkazu nepozná. Uvedená výnimka zo zákazu *renvoi* bola do čl. 20 Rím I zahrnutá až v rámci prípravných prác (Rímsky dohovor podobnú výnimku tiež neuvádzal), a preto o nej prípravné práce mlčia. Podľa nášho názoru sa uvedená výnimka vzťahuje na článok 7 ods. 3 nariadenia Rím I, ktorý pripúšťa voľbu iných právnych poriadkov na daný právny vzťah v súlade s vnútroštátnym kolízny právom [„Ak v prípadoch ustanovených v písmenách a), b) alebo e) poskytnú členské štáty uvedené v týchto odsekoch väčšiu slobodu výberu rozhodného práva pre poistnú zmluvu, môžu zmluvné strany uvedenú slobodu využiť.“]. Nariadenie tak umožňuje pôsobenie vnútroštátnych kolíznych pravidiel a odkaz na ďalší právny poriadok. Podľa Bělohávkova sa výnimka uplatňuje pri čl. 6 ods. 2, čl. 8 ods. 1 a čl. 9 ods. 3 nariadenia Rím I. Pozri BĚLOHLÁVEK, A. *Rímska úmluva a nařízení Rím I. Komentář*. II. díl. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1713. K jednotlivým nariadeniam pozri podrobnejšie JÚDOVÁ, E. Fragmentácia medzinárodného práva súkromného v EÚ. In KLUČKA, J. *10 rokov v EÚ: Vzťahy, otázky, problémy*. Košice : UPJŠ, 2014, s. 148, 149.

a spravodlivé,¹⁹⁰ a nie to, či je použitie určitého právneho poriadku rozumnejšie a spravodlivejšie v dôsledku riešení, ktoré ponúkajú jeho vecné normy (v zmysle lepšieho, spravodlivejšieho výsledku).¹⁹¹ Inak povedané, rozumné a spravodlivé má byť prepojenie medzi vzťahom a právnym poriadkom určitého štátu (napr. ak sa má medzi stranami sporu v iných, súvisiacich sporoch alebo otázkach použiť určitý právny poriadok), nie medzi problémom a jeho spravodlivejším rozhodnutím vo veci samej.

11.5 Kolízie oblastné, osobné a časové

Doteraz sme vychádzali z myšlienky, že kolízna norma odkazuje na jednotný právny poriadok. V prípade, ak sa právny poriadok jedného štátu člení na viacero územných právnych oblastí, je otázne, na právo ktorej z týchto oblastí odkazuje kolízna norma. Takéto situácie označujeme ako **medioblastné kolízie** (interlokálne kolízie). Pritom je otázne, či sa na kolíziu právnych poriadkov účinných na týchto územiach má aplikovať medzinárodné právo súkromné, hoci dochádza ku kolízii iba v rámci jedného štátu. Napríklad v Španielsku sa normy medzinárodného práva súkromného aplikujú na medioblastnú kolíziu analogicky. V práve USA je medioblastné právo dominujúce a jeho závery sa (sekundárne) prenášajú na medzinárodnú úroveň.¹⁹² Slovenský právny poriadok obsahuje explicitné pravidlo pre riešenie medioblastných kolízií v § 34 ZMPSaP, podľa ktorého ak sa má použiť právny poriadok štátu, ktorý má viac právnych oblastí, rozhodujú o použití práva niektoej z nich predpisy tohto štátu. Musíme ale zohľadňovať skutočnosť, že podľa nariadení Rím I (čl. 22) a Rím II (čl. 25) sa jednotlivé územné právne oblasti členských štátov považujú za samostatné krajiny (s vlastnými právnymi poriadkami). V prípade medioblastnej vnútroštátnej kolízie (spor v rámci jedného štátu) ale nedochádza ku uplatneniu uvedených nariadení.

Ak sa v rámci jedného právneho poriadku rozlišuje medzi právnym postavením rôznych subjektov (rozdielne práva pre ženy a mužov, rozdiely v právnom postavení z dôvodu pôvodu, príslušnosti k sociálnej alebo náboženskej skupine a pod.), hovoríme o **medziosobnej kolízii** (interpersonálnej kolízii). Rozdiely v právnom postavení sa prejavujú najmä v oblasti rodinnej alebo dedičskej, menej v oblasti záväzkových vzťahov. Slovenský právny poriadok nepredpokladá osobitné riešenie medziosobných kolízií.

Výslovné pravidlo pre riešenie medziosobnej kolízie nachádzame iba výnimočne, napríklad podľa čl. 37 nariadenia č. 650/2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve: „Vo vzťahu k štátu, v ktorom existujú dva alebo viaceré právne systémy alebo súbory právnych

¹⁹⁰ Pozri ĎURIŠ, M. In POREDOŠ, F., ĎURIŠ, M., LYSINA, P. *Základy medzinárodného práva súkromného*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2006, s. 98.

¹⁹¹ Tak ale BĚLOHLÁVEK, A. *Římska úmluva a nařízení Řím I. Komentář*. II. díl. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1701.

¹⁹² KROPHOLLER, J. *Internationales Privatrecht*. 6. vyd. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, s. 200.

noriem, ktoré sa v súvislosti s dedením uplatňujú na rôzne kategórie osôb, každý odkaz na právny poriadok uvedeného štátu sa považuje za odkaz na právny poriadok alebo súbor právnych noriem určený právnymi normami platnými v tomto štáte. Ak tieto normy neexistujú, uplatní sa právny systém alebo súbor noriem, s ktorým mal zosnulý najužšiu väzbu.“

Aplikácia rozhodného práva zahŕňa aj aplikáciu pravidiel, ktoré sa vzťahujú iba na určitú skupinu dotknutých subjektov. Zároveň ale v prípadoch, ak by sa akceptovanie rozdielného postavenia určitej osoby (zníženie rozsahu jej práv v dôsledku jej zaradenia do menej privilegovanej skupiny podľa domovského práva) priecilo zásadným hodnotám slovenského spoločenského a právneho poriadku, takéto účinky by sme cudziemu právu nepriznali prostredníctvom výhrady verejného poriadku.

Pod zastrešujúcim pojmom **časové kolízie** (intertemporálne kolízie) rozumieme problémy súvisiace so zmenami právneho poriadku v čase. Zmene môže podliehať úprava medzinárodného práva súkromného, vecné normy práva, na ktoré kolízna norma odkazuje, alebo aj úprava medzinárodného práva procesného, čo následne môže viesť k zmene aplikovateľných kolíznych pravidiel (zmena fóra). Takisto sa môžu zmeniť otázky suverenity vo vzťahu k určitému územiu (zmena hraníc, rozdelenie štátu a pod.). K zmene rozhodného práva môže dôjsť aj v dôsledku zmeny v skutočnosti, tvoriacej hraničný určovateľ (napr. premiestnenie vecí v prípade *lex rei sitae*, zmena štátneho občianstva v prípade *lex patriae* a pod.).

Rozlišujeme preto medzi:

- zmenou vecných noriem právneho poriadku, na ktorý odkazuje kolízna norma (novelizácia nemeckého BGB, ak sa má použiť nemecké právo),
- zmenou kolíznych noriem alebo noriem určujúcich právomoc a
- zmenou v nadviazaní použiteľného právneho poriadku v dôsledku zmeny v skutočnosti tvoriacej hraničný určovateľ.

Základným pravidlom je, že medzinárodné právo súkromné odkazuje vždy na platné právo (vecné normy právneho poriadku), teda na to právo, ktoré daný štát považuje za platné. Z toho vyplýva, že aj následky zmeny vecných noriem sa budú posudzovať podľa intertemporálnych pravidiel tohto právneho poriadku, najmä s ohľadom na prípustnosť nepriamej retroaktivity. Staršia právna úprava by ale mohla byť aplikovaná, ak by existoval ochrany hodný záujem na jej zotrúvajúcom aplikovaní aj do budúcnosti (napr. voľba práva bola uskutočnená v záujme využiť dispozitívne pravidlá určitého právneho poriadku a tieto boli neskôr zmenené). Keďže právny poriadok je zásadne heteronómny (je „nanútený“ subjektom), a nie autonómny mechanizmom regulácie (odvodeným od vôle strán), mala by sa staršia právna úprava aplikovať v zásade iba v rozsahu dispozitívnych pravidiel.

Pri zmene v nadviazaní nedochádza k zmenám vecného práva alebo kolízneho práva, zároveň ale dôjde k zmene použiteľného práva. Pri zmene miesta, kde sa hnutelná vec nachádza, dochádza aj ku zmene pri určovaní práva použiteľného na vecnoprávne otázky (*lex rei sitae*). Takáto zmena sa označuje aj ako **zmena štátútu** (výsledok kolíznoprávneho určenia).

Pojem **štatút** (vecný, obligačný, osobný, dedičský a pod.) je tradované označenie, ktorého obsah nie je úplne jasný. Zvykne sa označovať ako súbor právnych noriem upravujúcich príbuzné právne vzťahy či právne otázky, praktický zúžený len na normy medzinárodného práva súkromného (kolízne či priame),¹⁹³ inokedy aj medzinárodného práva procesného.¹⁹⁴

V tejto učebnici sa prikloníme k inému východisku a tento pojem nebudeme používať ako **súbor noriem** upravujúcich určitú otázku, ale ako **výsledok** kolíznoprávneho určenia.¹⁹⁵ Pýtame sa teda: Aký je vecný štatút (ktorý právny poriadok sa aplikuje na vecné právo)? Aký je osobný štatút určitej osoby? Aký je rozsah osobného štatútu (aké otázky sa posudzujú podľa takto určeného rozhodného práva)?

Skôr uvedený výklad o štatúte (súbor noriem) nie je konzistentne dodržiavaný ani jeho prívržencami¹⁹⁶ a môže byť máťucim, keď používa pojmy ako zmena štatútu na situácie, v ktorých nejde o zmenu *IB* noriem, ale o zmenu rozhodného práva, teda zmenu nadviazania (zmena vecného či osobného štatútu).

Takisto sa môže stať, že v dôsledku zmeny hraníc jednotlivých štátov dôjde k zmene použiteľného práva. Takéto zmeny sú v zásade prípustné, ibaže by boli kolízne kritériá formulované tak, že nadviazanie sa nemení ani v dôsledku určitej faktickej či právnej zmeny, čím dochádza k časovej stabilizácii hraničného určovateľa.¹⁹⁷

11.6 Postup pri riešení prípadu s cudzím prvkom a aplikácii práva použiteľného na súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom

Po určení súhrnu priamych a kolíznych noriem, podľa ktorých budeme posudzovať určitý prípad (napr. kolízne normy štátu, súd ktorého má právomoc o veci konať), môžeme pristúpiť k hľadaniu odpovede na otázku, ktorým právnym poriadkom sa bude spravovať hlavná otázka, predmet sporu. Následne budeme môcť nájsť odpoveď na hlavnú otázku aj z pohľadu vecných noriem právneho poriadku použiteľného na riešený spor, čím napríklad zodpovieme, či určitý právny vzťah existuje, či je

¹⁹³ LYSINA, P. In LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 187.

¹⁹⁴ Pozri BULLA, M., názov časti VI, kapitola 5 vo vyššie uvedenej učebnici.

¹⁹⁵ Takisto aj Štefanková vychádza zo štatútu ako výsledku nadviazania pri vymedzení vecného štatútu (s. 177), menej jasne pri vymedzení osobného štatútu (s. 170), a Šumková pri vymedzení obligáčného štatútu (s. 196), nie však už pri vymedzení pracovnoprávneho štatútu, kde s týmto pojmom pracuje ako so súborom noriem. (s. 246). Pozri ŠTEFANKOVÁ, N., ŠUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017.

¹⁹⁶ Pozri LYSINA, P. In LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 196, kde používa pojem osobný štatút (právnickej osoby) už ako výsledok kolíznoprávneho nadviazania.

¹⁹⁷ Podľa § 25 ods. 1 ZMPSaP: „Nároky matky dieťaťa voči jeho otcovi, za ktorého nie je vydatá, spravujú sa právom štátu, príslušníčkou ktorého je matka v čase narodenia dieťaťa.“ Následná zmena štátneho občianstva nemá vplyv na určenie rozhodného práva. Podobne aj § 22 ods. 1 prvá veta alebo § 23 ods. 1 ZMPSaP.

určitý subjekt povinný uhradiť platbu inému, či má dedič nárok na dedičský podiel, alebo či sa manželstvo považuje za platne uzatvorené.

Cesta k odpovedi na hlavnú otázku bude zložitá a kroky, ktorými sa musíme vydať, je možné popísať nasledujúco:

1. identifikácia právneho vzťahu a problém kvalifikácie,
2. identifikácia kolíznej normy a zistenie naplnenia jej predpokladov,
3. určenie použiteľného práva a zodpovedanie čiastkových otázok,
4. vymedzenie rozsahu takto použiteľného práva a riešenie otázok mimo takto určený rozsah použiteľného práva,
5. preskúvanie hmotnoprávných predpokladov nároku podľa vecných noriem použiteľného práva,
6. zodpovedanie možných predbežných otázok,
7. zodpovedanie hlavnej otázky a
8. použitie ochranných mechanizmov medzinárodného práva súkromného.

Načrtnutý postup môžeme zhrnúť takto: (1) Vymedzíme si sociálnu skutočnosť a jej právne aspekty tak, aby bolo možné určiť, pod rozsah ktorej kolíznej normy spadajú a riešime tzv. kvalifikačný problém. (2) Identifikujeme kolíznú normu, subsumujeme skutkový stav pod jej skutkovú podstatu a určíme právo použiteľné na daný vzťah. (3) Následne určíme rozsah aplikácie cudzieho práva, čím stanovíme, ktoré všetky otázky sa budú takto určeným právom spravovať, a naopak, určíme otázky, ktorých kolíznoprávne riešenie budeme posudzovať osobitne (čiastkové otázky). Napríklad právom použiteľným na určitý zmluvný záväzok sa nespravuje spôsobilosť osoby uzatvoriť zmluvu ani niektoré otázky jej platnosti. (4) Potom preskúmame, či bude potrebné riešiť otázku, ktorá nespadá pod rozsah použiteľného práva, a ak áno, otázku rovnakým kolíznoprávnym spôsobom zodpovieme. (5) Tak budeme mať ustálenú prvú úroveň kolíznoprávneho riešenia problému. Z takto určeného použiteľného právneho poriadku musíme zistiť hmotnoprávnu (vecnú) normu vzťahujúcu sa na danú otázku. Postupujeme v zásade rovnako ako v už uvedenom prípade postupu vo vnútroštátnom práve s tým rozdielom, že vždy máme na pamäti, že určené právo máme použiť iba v ustanovenom rozsahu jeho použitia. (6) Vyskytnúť sa môžu ďalšie predbežné otázky. Napríklad v prípade, ak skúmame, za akých podmienok má určitá osoba nárok na náhradu škody spôsobenej poškodením určitej veci podľa práva štátu X, tak zistíme, že podľa uvedeného práva má nárok na náhradu škody vlastník veci. Vieme, že deliktný nárok na náhradu škody má mimozmluvnú povahu a pre deliktný nárok platí kolízna norma Y. Zároveň však právo, ktorým sa má deliktný vzťah podľa normy Y spravovať, sa nepoužije aj na vecnoprávne otázky (určenie, kto je vlastníkom). Na to, aby sme posúdili splnenie hmotnoprávnej normy právneho poriadku štátu X, musíme posúdiť naplnenie určitého znaku (žalobca je vlastníkom poškodenej veci), pričom túto otázku (tzv. predbežná otázka) budeme riešiť osobitne, odznova tým istým postupom. (7) Po kolíznoprávnom riešení všetkých otázok (určení právneho poriadku, podľa

ktorého posudzujeme predmetné otázky) môžeme riešiť všetky časti hlavnej otázky podľa vecných noriem takto určeného práva. (8) Použitie vecných noriem určeného práva môže byť obmedzené ochrannými mechanizmami medzinárodného práva súkromného, najmä imperatívnymi normami a výhradou verejného poriadku.

12. SPÔSOBILOSŤ SUBJEKTOV PRÁVA A ICH KONANIE V MEDZINÁRODNOM PRÁVE SÚKROMNOM A PROCESNOM

Literatúra: GIERTL, A. Imunita cudzieho štátu v konaní pred súdmi. In *Justičná revue*. 2014, č. 10/2014, s. 1197 – 1210; HLAVIČKA, M. Pravomoc súdov nad cizími štáty. In *Právnik*. 1933, s. 5 – 19. PAUKNEROVÁ, M. *Spoločnosti v medzinárodnom právu súkromom*. Praha : Karolinum, 1998. PAUKNEROVÁ, M. Státni príslušnosť právnických osôb. In *Právnik*. 1997, č. 6/1997. PAUKNEROVÁ, M. Uznánie zahraničných právnických osôb v českém práve. In *Právnik*. 1997, č. 10/1997.

Konanie (alebo opomenutie) má právne účinky vtedy, ak je uskutočnené subjektom práva, ktorý je na uvedené konanie spôsobilý, a ak takéto konanie spĺňa podmienky ustanovené právnym poriadkom. Napríklad zámer dosiahnuť odplatný prevod určitej majetkovej hodnoty bude dosiahnutý iba v prípade, ak sú strany transakcie na tento druh právneho úkonu spôsobilé a právny úkon bude spĺňať predpoklady stanovené právnym poriadkom. Takisto aj záväzok nahradiť škodu spôsobenú protiprávnym konaním bude mať iba subjekt, ktorý je spôsobilý na protiprávne konanie. Preto je riešenie otázky spôsobilosti subjektov (v tom najširšom zmysle) základnou otázkou vo všetkých súkromnoprávných vzťahoch s medzinárodným prvkom.

Rozlišujeme medzi **spôsobilosťou na práva a povinnosti** (tzv. právna spôsobilosť, resp. subjektivita),¹⁹⁸ **spôsobilosťou na právne úkony a spôsobilosťou na protiprávne úkony**. S otázkou spôsobilosti na právne úkony a jej realizácie je často, najmä v súvislosti s právnickými osobami, spojená aj otázka vymedzenia subjektov, ktoré sú oprávnené konať tak, že konanie týchto subjektov (štatutárne orgány) sa považuje za konanie iného právneho subjektu (právnickej osoby). Z dôvodu prepojenosti týchto otázok sa im budeme venovať v spoločnej kapitole.

Spôsobilosť na práva a povinnosti a spôsobilosť na právne úkony sa v prevažnej väčšine prípadov posudzuje ako **čiasťková otázka**. To znamená, že sa posudzuje oddelene od hlavnej otázky konania a za použitia samostatných kolíznych noriem.¹⁹⁹ Samotný právny vzťah sa tak môže riadiť jedným právnym poriadkom, ale otázku spôsobilosti budeme posudzovať oddelene, podľa iného právneho poriadku. Ako však uvedieme ďalej, **deliktuálna spôsobilosť** (spôsobilosť na protiprávne úkony)

¹⁹⁸ S určitou dávkou nepresnosti môžeme povedať, že bez právnej spôsobilosti nie je *subjektu*. Preto sa spôsobilosť na práva a povinnosti niekedy označuje ako právna subjektivita.

¹⁹⁹ Doktrína nie vždy jednoznačne prijímala názor o oddelenom kolíznomprávnom riešení spôsobilosti ako o čiasťkovej otázke. Napríklad Cúth uvádzal výnimky z pravidla, že spôsobilosť na právne úkony sa spravuje podľa *lex patriae*. Podľa uvedeného autora sa spôsobilosť na právne úkony týkajúca sa nehnuteľnosti má spravovať podľa práva miesta, kde sa vec nachádza (*lex rei sitae*) a spôsobilosť uzatvárať zmluvy v obchodnom živote podľa práva miesta, kde bola zmluva uzatvorená (*lex loci contractus*). Pozri CÚTH, J. *Medzinárodné právo súkromné. Osobitná časť*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 1980, s. 16.

je posudzovaná podľa vecných noriem právneho poriadku určeného kolíznou normou pre deliktuálny vzťah.

Keďže je spôsobilosť spravidla čiastkovou otázkou, bude, čo do právomoci, zdieľať osud hlavnej otázky. Podľa hlavnej otázky sa určí právomoc súdu, ktorý bude mať následne právomoc aj na posúdenie čiastkových otázok. Vo výnimočných prípadoch však bude spôsobilosť hlavnou otázkou a bude potrebné posúdiť aj právomoc súdu na konanie. Túto otázku je vhodné posúdiť odlišne pre fyzické a právnické osoby.

Osobný štatút (*lex personalis*) je výsledkom kolízneho určenia. Určuje, ktorý právny poriadok sa použije na zodpovedanie otázok spojených so statusom určitej osoby.

12.1 Fyzické osoby

Fyzické osoby nadobúdajú spôsobilosť na práva a povinnosti už narodením (resp. späťne počatím) a spôsobilosť na právne a protiprávne úkony až v určitom štádiu svojho vývoja. Spôsobilosť na práva a povinnosti strácajú smrťou alebo prehlásením za mŕtveho. Spôsobilosť na právne a protiprávne úkony môžu stratiť aj úradným alebo zákonným obmedzením alebo pozbavením spôsobilosti.

12.1.1 Právomoc slovenských súdov vo veciach spôsobilosti fyzických osôb

Na to, aby súd určitého štátu mohol rozhodovať o určitej otázke, musí mať oprávnenie predmetnú vec rozhodnúť (musí mať právomoc v zmysle medzinárodného práva súkromného).

Otázky spôsobilosti sú spravidla čiastkovými otázkami. Súd konajúci o hlavnej otázke bude oprávnený riešiť aj čiastkové otázky. Aj v prípade deliktuálnej spôsobilosti bude môcť súd konajúci o hlavnej otázke posúdiť deliktuálnu spôsobilosť podľa práva určeného pre hlavnú otázku. Súd konajúci o hlavnej otázke tak bude mať v zásade aj právomoc *ad hoc* posudzovať otázky spôsobilosti subjektov.

V prípade rozhodovaní o spôsobilosti ako o hlavnej otázke (teda nie o *ad hoc* posudzovaní spôsobilosti) je situácia odlišná a v normách určujúcich právomoc súdov sa prejavuje ochranný účel ich úpravy. Otázka spôsobilosti je vyňatá z pôsobnosti nariadenia Brusel Ia [čl. 1 ods. 2 písm. a) nariadenia]. Právomoc slovenského súdu vo veciach obmedzenia spôsobilosti (a súvisiacich otázkach zákonného zastúpenia) je ustanovená v § 42 ZMPSaP.

§ 42 ZMPSaP

Právomoc vo veciach spôsobilosti na právne úkony, poručníctva a opatrovníctva

(1) Vo veciach obmedzenia a pozbavenia spôsobilosti na právne úkony, ako aj v poručníckych a opatrovníckych veciach je daná právomoc slovenských súdov, ak má osoba obvyklý pobyt na území Slovenskej republiky.

- (2) Ak právomoc slovenského súdu podľa odseku 1 nie je daná, slovenský súd urobí len opatrenia potrebné na ochranu osoby alebo jej majetku a upovedomí o tom príslušný orgán štátu obvyklého pobytu osoby. Opatrenia prijme súd podľa slovenského hmotného práva.

Subjektivita fyzickej osoby zaniká jej smrťou alebo úradným vyhlásením s rovnakými právnymi účinkami. Ustanovenie § 43 ZMPSaP zakladá právomoc slovenských súdov v prípade vyhlásenia občana za mŕtveho.

§ 43 ZMPSaP

Právomoc vo veciach vyhlásenia za mŕtveho

- (1) Vyhlásiť slovenského občana za mŕtveho patrí vždy len slovenskému súdu.
 (2) Cudzincinca môže slovenský súd vyhlásiť za mŕtveho podľa slovenského hmotného práva s právnymi následkami pre osoby trvale žijúce v Slovenskej republike a pre majetok tu ležiaci.

Ako sme už uviedli, v ostatných prípadoch bude otázka právnej spôsobilosti vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu posudzovaná konajúcim súdom ako jedna z podmienok právneho nároku (napr. nárok z kúpnej zmluvy existuje iba vtedy, ak bola zmluva uzatvorená spôsobilou osobou). Konajúci súd tak síce nemusí mať právomoc obmedziť spôsobilosť určitej osoby, ale napriek tomu má právomoc posúdiť, či určitá osoba bola spôsobilá na uzatvorenie určitej zmluvy, prípadne na protiprávny úkon, alebo existovali dôvody, ktoré jej spôsobilosť obmedzovali.

Medzinárodná zmluva výnimočne ukladá povinnosť, aby súd jedného štátu, ktorý koná s osobou s inou štátnou príslušnosťou, u ktorej sú dôvody na pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony, upovedomil o tom príslušný súd druhej zmluvnej strany. Napríklad čl. 23 ods. 1 [bilaterálnej zmluvy o právnej pomoci s Maďarskom](#).

12.1.2 Určenie práva použiteľného na otázky spôsobilosti na práva a na právne úkony

Základná kolízna úprava spôsobilosti na práva a povinnosti a na právne úkony je obsiahnutá v generálnej klauzule § 3 ZMPSaP. Otázka spôsobilosti na práva a na právne úkony je vyňatá spod nariadenia Rím I (s nižšie uvedenou výnimkou), a preto sa aplikuje vnútroštátne kolízne pravidlo.

§ 3 ZMPSaP

Spôsobilosť

- (1) Spôsobilosť osoby na práva a na právne úkony sa spravuje, ak sa v tomto zákone neustanovuje nič iné, právnym poriadkom štátu, ktorého je príslušníkom.
 (2) Ak právny úkon v Slovenskej republike robí cudzinec, stačí, ak nie je ďalej uvedené nič iné, ak je na úkon spôsobilý podľa slovenského práva.

Ako spôsobilosť na práva a povinnosti, tak aj spôsobilosť na právne úkony sa spravujú právom určeným podľa štátnej príslušnosti osoby (*lex patriae*). Právny poriadok určený podľa tohto hraničného určovateľa sa použije pre otázky vzniku, obsahu a zániku spôsobilosti na práva a na právne úkony (§ 3 ods. 1 ZMPSaP).

Zákon ale poskytuje ochranu právnemu styku uskutočňovanému na území Slovenskej republiky a výnimku z § 3 ods. 1 ZMPSaP. Účelom normy uvedenej v § 3 ods. 2

ZMPSaP je ochrana právneho styku na Slovensku, keďže potenciálny adresát právneho úkonu (jednostranného alebo dvojstranného) nemusí poznať štátnu príslušnosť konajúcej osoby (a teda ani predpoklady jeho spôsobilosti) a má postačovať, ak skúma spôsobilosť podľa slovenského práva (§ 3 ods. 2 ZMPSaP).

Hoci je úprava spôsobilosti subjektov na práva a na právne úkony vyňatá spod pôsobnosti nariadenia Rím I, predmetné nariadenie obsahuje osobitné pravidlo v čl. 13, ktoré stanovuje výnimku z výnimky ustanovenej v § 3 ods. 2 ZMPSaP.

Článok 13 Rím I
Právna nespôsobilosť

Pri zmluve uzatvorenej osobami, ktoré sa nachádzajú v tej istej krajine, sa môže fyzická osoba, ktorá by podľa právneho poriadku tejto krajiny mala právnu spôsobilosť, dovoliavať svojej právnej nespôsobilosti podľa právneho poriadku inej krajiny, len ak druhá zmluvná strana o tejto nespôsobilosti v čase uzavretia zmluvy vedela, alebo o nej nevedela z nebanlivosti.

Článok 13 Rím I má aplikačnú prednosť pred § 3 ZMPSaP a osobitne pred § 3 ods. 2 uvedeného predpisu. Za určitých (prísnych) podmienok sa tak fyzická osoba (cudzinec), ktorá by bola pri úkone uskutočnenom na Slovensku spôsobilá podľa slovenského práva, predsa môže dovoliavať svojej nespôsobilosti podľa svojho *lex patriae*, ale iba v rámci zmluvných vzťahov.

Príklad: Dieťa (občan Nemecka) si kúpi na Slovensku zmrzlinu. Aj keby nebolo spôsobilé na právne úkony vo svojej domovskej krajine (menej ako 7 rokov), postačí, ak bude mať spôsobilosť na právne úkony podľa slovenského práva (§ 3 ods. 2 ZMPSaP). Zo samotnej skutočnosti, že zmrzlinár vie, že ide o občana Nemecka, ešte nemožno vyvodiť, že mal vedieť aj o tom, že podľa nemeckého práva nie je toto dieťa spôsobilé na právne úkony (čl. 13 Rím I). Nemožno od neho žiadať, aby poznal právnu úpravu inej krajiny.

Pamätať je potrebné na to, že pravidlo čl. 13 Rím I umožňuje námietku, ktorú musí použiť chránená osoba. Neuplatní sa preto automaticky (na rozdiel od pravidiel v § 3 ods. 2 ZMPSaP).

Osobitne je v medzinárodnom práve súkromnom upravená spôsobilosť fyzickej osoby:

- a) zriadiť alebo zrušiť závet, ktorá sa v zmysle § 18 ods. 1 ZMPSaP posudzuje podľa práva štátu, príslušníkom ktorého bol porúčiteľ v čase prejavy vôle,²⁰⁰
- b) uzavrieť manželstvo, ktorá sa v zmysle § 19 ZMPSaP spravuje právom štátu, ktorého je táto osoba príslušníkom a
- c) procesná spôsobilosť cudzinca, ktorá sa v zmysle § 49 ZMPSaP spravuje právom štátu, ktorého je príslušníkom. Stačí však, ak má procesnú spôsobilosť podľa slovenského práva.

²⁰⁰ Zohľadniť ale osobitnú právnu úpravu v čl. 23 a 26 nariadenia č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve.

Osoby, ktoré, či už z dôvodu nedostatku veku, alebo iných skutočností (spôsobilosť obmedzená súdom) nemajú plnú spôsobilosť na právne úkony, majú svojich opatrovníkov (resp. iných zákonných zástupcov). Podľa § 31 ZMPSaP sa na určenie rozhodného práva pri ochranných opatreniach vo vzťahu k osobám nespôsobilým na právne úkony použijú ustanovenia o opatrovníctve a poručníctve nad maloletými (§ 28 a nasl. ZMPSaP). Podľa týchto noriem sa pre všetky prípady osôb, ktoré nemajú úplnú spôsobilosť na právne úkony:

- a) podmienky vzniku a zániku poručníctva a opatrovníctva spravujú právnym poriadkom štátu, v ktorom má osoba bez plnej spôsobilosti obvyklý pobyt, pričom poručnícka a opatrovnícka starostlivosť sa týka zásadne osoby a jej majetku, nech je tento majetok kdekoľvek (§ 28 ZMPSaP),
- b) povinnosť prijať a vykonávať poručníctvo, prípadne opatrovníctvo spravuje právnym poriadkom štátu, ktorého je poručník, prípadne opatrovník príslušníkom (§ 29 ZMPSaP), a
- c) právne pomery medzi poručníkom, prípadne opatrovníkom a maloletým sa spravujú právnym poriadkom štátu, v ktorom je poručnícky, prípadne opatrovnícky súd alebo úrad (§ 30 ZMPSaP).

Ako vyplynulo z doterajšieho rozboru, nosnú úlohu pre spôsobilosť na právne úkony vo všeobecnosti zohráva hraničný určovateľ: *štátna príslušnosť fyzickej osoby*. Určenie štátnej príslušnosti je spravidla bezproblémové. Problém nastáva vtedy, ak je osoba štátnym občanom viacerých štátov, prípadne ak jej štátne občianstvo nedokážeme spoľahlivo zistiť. Na určenie štátnej príslušnosti (štátneho občianstva) v týchto prípadoch existujú kritériá ustanovené v § 33 ZMPSaP:

§ 33 ZMPSaP

Dvojaké a neurčité štátne občianstvo

- (1) *Ak je niekto v rozhodujúcom čase slovenským štátnym občanom a ak ho za svojho príslušníka považuje aj iný štát, je rozhodujúce štátne občianstvo slovenské.*
- (2) *Ak je niekto v rozhodujúcom čase zároveň príslušníkom niekoľkých cudzích štátov, rozhoduje štátna príslušnosť nadobudnutá naposledy.*
- (3) *Na toho, kto v rozhodujúcom čase nie je príslušníkom žiadneho štátu alebo štátnu príslušnosť ktorého nemožno určiť alebo nemožno zistiť, ktorú príslušnosť nadobudol naposledy, je potrebné hľadať, ako by bol príslušníkom tohto štátu, na území ktorého mal v rozhodujúcom čase bydlisko, a ak to nemožno zistiť, na území ktorého mal pobyt. Ak nemožno ani to zistiť, treba postupovať, ako by išlo o slovenského občana.*

Štátna príslušnosť zistená podľa týchto kritérií bude naplňovať obsah hraničného určovateľa vymedzujúceho *lex patriae*.

12.1.3 Spôsobilosť na protiprávne úkony (deliktuálna spôsobilosť)

Okrem spôsobilosti na právne úkony poznáme aj spôsobilosť na protiprávne úkony, ako spôsobilosť znášať následky vlastného protiprávneho konania. Výslovnú úpravu deliktuálnej zodpovednosti obsahuje nariadenie Rím II. Podotýkame, že s pojmom spôsobilosti na protiprávne úkony pracujeme iba v súkromnoprávnom zmysle.

Spôsobilosť osoby niesť trestnoprávne, administratívnoprávne alebo iné verejno-právne následky svojho konania preto nechávame stranou.

Čl. 15 Rím II

Rozsah použitia rozhodného práva

Rozhodným právom pre mimozmluvné záväzky podľa tohto nariadenia sa spravujú najmä:

- a) podmienky a rozsah zodpovednosti vrátane určenia osôb, ktoré možno brať na zodpovednosť za ich konanie;
- b) okolnosti vylučujúce zodpovednosť, obmedzenia zodpovednosti a rozdelenia zodpovednosti;
- c) – f) ...
- g) zodpovednosť za konanie iných osôb;
- h) ...

Podľa článku 15 nariadenia Rím II sa právnym poriadkom, ktorý je podľa kolíznych pravidiel nariadenia Rím II rozhodným pre mimozmluvný záväzok, posudzujú aj podmienky a rozsah zodpovednosti vrátane určenia osôb, ktoré možno brať na zodpovednosť za ich konanie. Jednou z podmienok zodpovednosti je aj spôsobilosť určitej osoby niesť následky svojho konania.

Takisto nedostatok deliktuálnej spôsobilosti je často okolnosťou obmedzujúcou zodpovednosť za protiprávne konanie. Otázka deliktuálnej spôsobilosti patrí do rozsahu pôsobnosti nariadenia Rím II a spravuje sa tým právnym poriadkom, na ktorý odkazuje kolízna norma uvedená v nariadení Rím II. Uvedená otázka sa teda posúdi podľa *lex causae*.²⁰¹ Spôsobilosť určitej osoby na protiprávne úkony tak na rozdiel od spôsobilosti na právne úkony nepredstavuje čiastkovú otázku.

Je sporné, či mimo rozsahu pôsobnosti nariadenia Rím II má byť spôsobilosť na protiprávne úkony posudzovaná ako čiastková otázka. Podľa niektorých autorov § 3 ZMPSaP sa vzťahuje nielen na spôsobilosť na právne úkony, ale aj na protiprávne úkony, a preto by sa mala deliktná spôsobilosť považovať tiež za čiastkovú otázku.²⁰² Myslíme si však, že vhodnejšie je deliktú spôsobilosť podriaďiť pod rozsah kolíznej normy § 15 ZMPSaP, a teda použiť *lex causae* (podobne ako podľa nariadenia Rím II).

Doplňok ustanovených pravidiel ponúka písmeno g) uvedeného ustanovenia, podľa ktorého sa takto určeným právnym poriadkom posúdi aj zodpovednosť za konanie iných osôb, napríklad ak tieto osoby samotné nemajú deliktuálnu spôsobilosť (zodpovednosť rodičov za deti), alebo aj napriek tomu, že spôsobilosť tieto osoby majú (zodpovednosť zamestnávateľa za zamestnancov).

²⁰¹ Pozri aj bod 12 odôvodnenia nariadenia Rím II, podľa ktorého by sa rozhodným právom mala spravovať aj otázka deliktuálnej spôsobilosti.

²⁰² LYSINA, P. In LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 180, poznámka pod čiarou č. 366.

12.2 Právnické osoby a iné ako fyzické osoby (a ich cezhraničné pôsobenie)

Základné kolízne pravidlo, ktoré sa týka spôsobilosti na práva a právne úkony (§ 3 ZMPSaP), nie je obmedzené iba na fyzické osoby, a tak sa javí možným jeho aplikácia aj na právnické osoby.²⁰³ Právnické osoby a posudzovanie ich spôsobilosti však vykazujú určité osobitosti, ktoré odôvodňujú osobitnú úpravu alebo aspoň špeciálny doktrinálny prístup. Medzi odlišnosťami môžeme zaradiť to, že právnické osoby predstavujú združenie osôb alebo majetku, predpokladajú určitý vnútorný mechanizmus tvorby a realizácie vôle (orgány a vzťahy medzi nimi) a ich schopnosť fyzicky sa premiestniť je, vzhľadom na skutočnosť, že sú právnym konštruktom, obmedzená.

Spôsobilosť právnických osôb a niektoré otázky ich vnútornej štruktúry sa stávajú predmetom záujmu medzinárodného práva súkromného v prípadoch, ak právnická osoba vykonáva určitú činnosť v inom štáte bez zmeny jej organizačného členenia,²⁰⁴ alebo v prípade, ak právnická osoba presúva svoje aktivity do iného štátu, pričom je tento presun spojený s presunom jej organizačného vedenia či so snahou o zmenu zapísaného sídla.²⁰⁵ Vo všetkých uvedených prípadoch vyvstávajú otázky spojené so spôsobilosťou zahraničnej právnickej osoby na práva, na právne úkony uskutočnené v inom štáte, vymedzenie orgánov oprávnených konať v mene spoločnosti, ako aj otázky jej vnútorného fungovania, postavenia jej „členov“ dovnútra aj vonok (napr. proces tvorby vôle, ručenie „členov“ spoločnosti za jej záväzky) a pod.

Zjednodušene by sa dalo uviesť, že právnickou osobou je to, čo za právnickú osobu prehlási právny predpis.²⁰⁶ Pre právnické osoby platí *numerus clausus* princíp a právnym úkonom nie je možné vytvoriť osobitnú, zákonom nepredpokladanú právnickú osobu. Princíp *numerus clausus* sa prejavuje tak v uzatvorenom výpočte možných právnických osôb, ako aj v osobitnom obrannom mechanizme štátu, ktorým sa zabraňuje pôsobeniu cudzích právnických osôb na vlastnom území. Nie je totiž samozrejmé, že ak jeden štát prizná spôsobilosť právnickej osobe, musí tak urobiť aj iný štát, ak táto osoba vstupuje do právnych vzťahov na jeho území. V zásade je každý štát oprávnený určiť si svoje podmienky, za ktorých bude uznávať existenciu právnickej osoby (či už vlastnej, alebo cudzej). Je preto vecou (vnútro) štátneho práva, aké podmienky kladie na vytvorenie (vnútroštátnej) právnickej osoby a ako vymedzí puto medzi právnickou osobou a svojím právnym poriadkom. Z uvedeného vyplýva, že problém pôsobenia právnických osôb mimo územia štátu, kde boli

²⁰³ Pozri napríklad rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 30. januára 1991, sp. zn. 7 Cz 37/91.

²⁰⁴ Napríklad Spoločnosť, s. r. o. so sídlom v Českej republike uzatvára kúpne zmluvy so slovenskými spotrebiteľmi bez toho, aby tu mala organizačnú zložku, resp. podnik zahraničnej osoby (organizačná zložka, resp. podnik zahraničnej osoby pritom nemá samostatnú právnu subjektivitu).

²⁰⁵ Napríklad Spoločnosť, s. r. o. so sídlom v Českej republike presunie svoje sídlo do Slovenskej republiky alebo tu zriadi organizačnú zložku.

²⁰⁶ Pozri ELIÁŠ, K. Miniatura na neřešitelné téma. In *Právník*. 1993, č. 12/1993, s. 1058 a nasl.

založené, nespočíva iba v otázke, či je prípustný ich pohyb, resp. presun z jedného štátu do druhého, ale aj v otázke ich možného pôsobenia (napr. uzatvárania zmlúv) mimo územia štátu, kde boli založené.

Postavenie právnickej osoby v inom právnom poriadku bude závisieť od určenia rozhodného práva, ktorým sa bude spravovať konkrétna právna otázka týkajúca sa právnickej osoby. Skúmané sú iba otázky, spojené s právnickou osobou ako takou (organické či statusové otázky spoločnosti), akými sú spôsobilosť, vnútorné organizačné vzťahy, oprávnenia orgánov navzájom a rozsah ich oprávnení, zastupovanie spoločnosti, resp. konanie orgánov spoločnosti za spoločnosť, ako aj požiadavky na vznik a existenciu spoločnosti. Otázky, ktoré nesúvisia s existenciou spoločnosti a jej priamym fungovaním, sa budú spravovať právom určeným podľa kolíznych pravidiel rozhodných pre konkrétny právny vzťah (napr. zmluva o predaji veci patriacej spoločnosti sa bude spravovať právnym poriadkom určeným pre túto zmluvu).

Osobný štatút právnickej osoby (resp. jej osobný *status*) je právny poriadok, ktorý je použiteľný na otázky jej existencie, pôsobnosti orgánov a postavenia jej členov.

Postupne sa vyvinuli dve koncepcie určovania osobného štatútu, teda práva použiteľného pre základné otázky súvisiace s existenciou právnickej osoby (*lex societatis*), a to teória sídla a inkorporačná teória. Podľa **teórie sídla**, historicky uznávanej napríklad vo Francúzsku či Nemecku sa právne otázky spojené s právnickou osobou riadia právom štátu, kde má sídlo. Väčšinou sa za sídlo považuje reálne sídlo (*siège réel*) ako miesto, odkiaľ je spoločnosť skutočne riadená. Podľa teórie sídla musia spoločnosti spĺňať podmienky právneho poriadku toho štátu, kde majú sídlo. Účelom teórie skutočného sídla je zabezpečiť existenciu puta medzi právnickou osobou a právnym poriadkom štátu, v ktorom táto spoločnosť vykonáva činnosť. Štát, ktorého právny poriadok presadzuje teóriu sídla v prípade presunu skutočného sídla do iného štátu (odchod spoločnosti), vyžaduje zmenu právnej formy do formy uznávanej cieľovým štátom (napr. nemecká GmbH by sa musela transformovať na s. r. o.). V prípade, ak by spoločnosť chcela presunúť svoje skutočné sídlo do štátu, ktorého právo sa riadi teóriou skutočného sídla (príchod spoločnosti), musela by splniť podmienky tohto členského štátu, čo je spravidla spojené so vznikom novej spoločnosti vo forme, ktorá je predpokladaná vnútroštátnym zákonodarstvom, a to aj v prípade, ak by jej právna spôsobilosť podľa domovského práva ostala zachovaná.²⁰⁷ Štát sledujúci teóriu sídla neprizná právnú subjektivitu cudzej spoločnosti, ktorá má svoje reálne sídlo v tomto štáte, ale nespĺňa podmienky domácej právnej úpravy.

Na druhej strane **inkorporačná teória** vychádza z toho, že právne pomery týkajúce sa právnickej osoby by sa mali riadiť právom štátu, podľa ktorého bola právnická osoba založená (inkorporovaná). Štát, ktorého právny poriadok presadzuje inkorporačnú teóriu, umožňuje ich fungovanie na vlastnom území vo forme, v akej boli založené, bez osobitných povinností, ktoré by ich pripodobnili tu založeným

²⁰⁷ Pozri napríklad východiskovú situáciu v rozsudku Súdneho dvora vo veci [C-208/00, Übersee-ring BV proti Nordic Construction Company Baumanagement GmbH \(NCC\)](#) z 5. novembra 2002.

spoločnostiam. V prípade, ak dôjde k zmene miesta aktivít spoločnosti z jedného do druhého štátu, spoločnosť ako právnická osoba ostane naďalej existovať a zmena právneho prostredia sa nedotkne úpravy jej organických pomerov (spôsobilosti, mechanizmov tvorby vôle atď.).

Samotná skutočnosť, že určitý štát sleduje teóriu inkorporácie, ešte neznamená, že by musel uznať taký spôsob príchodu zahraničnej právnickej osoby, v rámci ktorého by pretrhla všetky svoje putá s domovskou krajinou (bola by vymazaná z jej registra), no naďalej by ostala v právnej forme domovského štátu. Pozri podkapitulu 12.2.2 o presune sídla.

Otázka cezhraničného pôsobenia obchodných spoločností je predmetom neúspešného unifikačného záujmu už vyše polstoročia. Haagsky dohovor o uznávaní právnej subjektivity zahraničných spoločností, asociácií a organizácií z 1. júna 1956 nebol ratifikovaný dostatočným počtom štátov.²⁰⁸

V európskom právnom priestore mala na vývoj postoja právnych poriadkov a na odklon od teórie sídla smerom k teórii inkorporácie najväčší vplyv judikatúra SD EÚ týkajúca sa slobody usadzovania sa.²⁰⁹

Súdny dvor po váhavam rozhodnutí vo veci *Daily Mail*²¹⁰ týkajúcom sa obmedzenia možnosti právnickej osoby odísť zo svojho „domovského štátu“, v rade rozhodnutí *Centros*²¹¹, *Überseering*,²¹² *Inspire Art*²¹³ prichádza k záveru, že európskym právom garantovaná sloboda usadzovania sa odporuje takým vnútroštátnym predpisom, podľa ktorých by spôsobilosť právnickej osoby, ktorá bola založená podľa práva jedného členského štátu, bola závislá od právnych predpisov iného členského štátu. Inými slovami, Súdny dvor „zakázal“ ukladanie osobitných povinností (napr. povinný prídavok k obchodnému menu alebo doplnenie základného kapitálu na úroveň domácich obchodných spoločností) štátom, do ktorých chcú spoločnosti presunúť svoje skutočné sídlo (centrálne riadenie), alebo vytvoriť pobočku, či podnik zahraničnej osoby.

Súdny dvor týmto do veľkej miery odmietol aplikovanie teórie sídla pre vnútroúnijný priestor, nie však do neobmedzenej miery. Rozhodnutím vo veci *Cartesio*²¹⁴ Súdny dvor pripustil, že nie je v rozpore so slobodou usadzovania sa, ak členský štát neumožní presun zapísaného sídla spoločnosti založenej podľa jeho práva na územie iného členského štátu. Súdny dvor vychádza z toho, že definovanie štátnej príslušnosti fyzickej, ako aj právnickej osoby je doménou vnútroštátneho práva. Členský štát má možnosť definovať tak väzbu, ktorá sa vyžaduje od spoločnosti na to, aby mohla

²⁰⁸ [Francúzske znenie dohovoru](#) je prístupné na internetovej stránke Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného (<http://www.hcch.net>). Anglické znenie je publikované v *American Journal of Comparative Law*. Vol. I, 1952, s. 277 a nasl.

²⁰⁹ K bližšiemu rozboru vplyvu judikatúry Súdneho dvora na cezhraničné pôsobenie obchodných spoločností pozri monotematické číslo časopisu *Výber z rozhodnutí Súdneho dvora Európskych spoločenských*. č. 3/2009.

²¹⁰ Rozsudok SD ES vo veci [81/87. The Queen proti H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.](#) z 27. septembra 1988.

²¹¹ Rozsudok SD ES vo veci [C-212/97. Centros Ltd proti Erhvervs- og Selskabsstyrelsen](#) z 9. marca 1999.

²¹² Rozsudok SD ES vo veci [C-208/00. Überseering BV proti Nordic Construction Company Bau-management GmbH \(NCC\)](#) z 5. novembra 2002.

²¹³ Rozsudok SD ES vo veci [C-167/01. Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam proti Inspire Art Ltd.](#) z 30. septembra 2003.

²¹⁴ Rozsudok SD ES vo veci [C-210/06. Cartesio Oktató és Szolgáltató bt.](#) zo 16. decembra 2008.

byť považovaná za založenú podľa jeho vnútroštátneho práva, a preto bola oprávnená využiť právo usadiť sa, ako aj väzbu vyžadovanú na zachovanie tohto postavenia neskôr. Uvedené oprávňuje členský štát, aby neumožnil spoločnosti, na ktorú sa vzťahuje jeho vnútroštátne právo, zachovať si toto právne postavenie, keď chce spoločnosť premiestniť svoje sídlo na územie iného členského štátu, prerušiť tak väzbu, ktorú ustanovuje vnútroštátne právo členského štátu, kde bola spoločnosť založená. Nie je ale možné zabrániť odchodu takejto spoločnosti, ak je takýto presun sídla spojený s premenou spoločnosti do formy obchodnej spoločnosti podľa vnútroštátneho práva toho členského štátu, na územie ktorého spoločnosť svoje sídlo presúva.

Načrtnuté základné teórie a východiská sa premietajú aj do riešenia jednotlivých pridružených otázok. Zodpovedať otázku, ktorou teóriou sa riadi náš právny poriadok, je možné iba abstrahovaním koncepcie, ktorá sa prejavuje v jednotlivých normách nášho vnútroštátneho právneho poriadku. Pri každom vzťahu s medzinárodným prvkom, ktorého sa zúčastňuje právnická osoba, je pritom potrebné skúmať jej subjektivitu (spôsobilosť na práva a povinnosti) a spôsobilosť na právne úkony.

12.2.1 Spôsobilosť právnických osôb na práva a povinnosti a na právne úkony

Spôsobilosť na práva a povinnosti právnických osôb (zjednodušene: ich subjektivita, existencia) bude spravidla čiastkovou otázkou a určenie, ktorý súd bude mať právomoc o nej rozhodovať, sa uskutoční podľa hlavnej otázky. Právomoc pre posudzovanie spôsobilosti právnickej osoby ako hlavnej otázky by však bolo potrebné určiť vtedy, ak by sa konalo o samotnej existencii právnickej osoby (platnosť založenia, vznik, zánik, likvidácia). Pre tieto spory je určená výlučná právomoc v zmysle čl. 24 č. 2 nariadenia Brusel Ia podľa sídla právnickej osoby, pričom sídlo sa určí podľa kolíznych noriem *lex fori*, na Slovensku pôjde o formálne sídlo, teda miesto registrácie obchodnej spoločnosti.

Kolízna úprava spôsobilosti na práva a povinnosti právnickej osoby nie je unifikovaná. V slovenskom práve je centrálna právna norma obsiahnutá v § 22 OBZ.

§ 22 OBZ

Právnu spôsobilosť, ktorú má iná ako fyzická zahraničná osoba podľa právneho poriadku, podľa ktorého bola založená, má takisto v oblasti slovenského právneho poriadku. Právnym poriadkom, podľa ktorého bola táto osoba založená, sa spravujú aj jej vnútorné právne pomery a ručenie členov alebo spoločníkov za jej záväzky.

Predmetná úprava Obchodného zákonníka (najmä prvá veta) na prvý pohľad nepôsobí ako kolízna norma. Napriek tomu predstavuje uvedené ustanovenie (aj v prvej vete) kolíznu normu, podľa ktorej sa *právna spôsobilosť* (teda nielen jej vnútorné pomery a ručenie členov/spoločníkov za jej záväzky) inej ako fyzickej osoby spravuje právnym poriadkom, podľa ktorého bola založená. Ustanovenie nie je obmedzené iba pre zahraničné subjekty – podnikateľov, a preto zväzda k aplikovaniu aj na prípady nepodnikateľských „*iných než fyzických osôb*“. Z načrtnutého je možné badať, že slovenský právny poriadok pri vymedzení otázky, kto je subjektom práva, teda kto je nositeľom práv a povinností, sleduje (minimálne v oblasti podnikajúcich subjektov) teóriu inkorporácie. Zahraničné subjekty tak považujeme za existujúce

podľa právneho poriadku ich inkorporácie, a to aj keď vystupujú na Slovensku a bez ohľadu na stálosť či intenzitu ich vystupovania na Slovensku (jednorazová transakcia alebo schránková cyperská spoločnosť riadená zo Slovenska).

Pozorného čitateľa mohli v § 22 OBZ zmiast' slovne spojenie „*iná než fyzická osoba*“. V slovenskom právnom poriadku poznáme v zásade iba dva druhy právnych subjektov: fyzické a právnické osoby, ostatné konštrukcie (napr. zmluva o združení podľa § 829 a nasl. OZ) považujeme za non-subjekty. V niektorých právnych poriadkoch ale existujú právne entity odlišné od fyzických osôb, ktoré síce majú obmedzenú právnú spôsobilosť, ale nepovažujú sa za právnické osoby (napr. *offene Handelsgesellschaft* alebo *Kommanditgesellschaft* v nemeckom práve).²¹⁵ Niektoré právne poriadky tak medzi fyzické a právnické osoby zaraďujú tretiu skupinu subjektov. Zákonnodarca, vedomý si tejto možnosti, začlenil do textu Obchodného zákonníka osobitú úpravu.

Podľa už citovaného § 22 OBZ sa určí nielen samotná subjektivita cudzej právnickej osoby, ale aj rozsah jej spôsobilosti na právne úkony.

Pri skúmaní spôsobilosti právnických osôb sa často nevyhneme tzv. „*ultra vires*“ konceptu, teda otázke osudu právnych úkonov, ktoré nespádajú pod účel, resp. predmet činnosti právnickej osoby (tak, ako je vymedzený napríklad v zakladajúcich dokumentoch). Ide vlastne o to, či má právnická osoba obmedzenú právnú spôsobilosť len na niektoré právne úkony. Pod označením *doktrína ultra vires* sa bežne označuje právny mechanizmus, podľa ktorého sú tieto právne úkony neplatné z dôvodu nedostatku spôsobilosti. Doktrína sa celosvetovo nachádza na ústupe.

V slovenskom práve platí zásada, podľa ktorej právnické osoby ako také majú spôsobilosť **mať** práva a povinnosti (§ 18 ods. 1 OZ), pričom spôsobilosť právnickej osoby **nadobúdať** práva a povinnosti môže byť obmedzená iba zákonom (§ 19a ods. 1 OZ),²¹⁶ teda nie vnútornými organizačnými predpismi (vrátane rôznych zakladateľských zmlúv alebo stanov). Pre obchodné spoločnosti je zásada spôsobilosti obmedziteľnej iba zákonom jasne vymedzená v § 13 ods. 3 OBZ (vo vzťahu k Občianskemu zákonníku ide o duplicitnú úpravu). Ak zákon neobmedzí spôsobilosť právnických osôb na právne úkony, tak je právnická osoba spôsobilá na všetky takéto právne úkony. Pri verejnoprávných korporáciách platia ale princípy, ktoré možno označiť ako *de facto ultra vires* doktrína. Aj verejnoprávne korporácie (prípadne štát sám), ak vystupujú v súkromnoprávných vzťahoch, majú v zmysle § 21 OZ postavenie právnických osôb. Právny predpis však ukladá určité povinnosti pri niektorých právnych úkonoch, pri ktorých nepostačuje, ak je právny úkon urobený štatutárnym orgánom v mene právnickej osoby, ktorá je na takéto právny úkon spôsobilá, ale je potrebné dodržať aj vnútorné rozhodovacie, prípadne rozpočtové procesy, inak je právny úkon – podľa judikatúry – neplatný.²¹⁷

²¹⁵ Pozri bližšie CSACH, K. História a súčasnosť nemeckého práva osobných (obchodných) spoločností. In BUIŇÁKOVÁ, M. (zost.) *Aktuálne otázky práva*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2007, s. 415 – 431.

²¹⁶ Dualita kategórií „spôsobilosť na práva a povinnosti“ a „spôsobilosť na právne a protiprávne úkony“ nie je pri právnických osobách vyjadrená tak intuitívne ako pri fyzických osobách. Pri fyzických osobách text Občianskeho zákonníka jasne rozlišuje medzi „*spôsobilosťou fyzickej osoby mať práva a povinnosti*“ (§ 7 ods. 1 OZ) a „*spôsobilosťou vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti*“, ktorá je dokonca legálnou definíciou pojmu spôsobilosť na právne úkony (§ 8 ods. 1 OZ). Pri právnickej osobe si v § 19a ods. 1 OZ zákonnodarca zvolil vyhnúť sa slovnej konštrukcii „*vlastnými právnymi úkonmi*“. Napriek tomu ostal aj pri právnických osobách na dichotómii *mať* práva a povinnosti a *nadobúdať* práva a povinnosti, čo je možné považovať za rozlišovacie kritérium medzi spôsobilosťou na práva a povinnosti a spôsobilosťou na právne úkony.

²¹⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 1. novembra 2004, sp. zn. 3 Odo 21/2002, ZSP 6/2004,

12.2.2 Zmena sídla právnickej osoby

Dlhodobé pôsobenie určitej právnickej osoby na území iného štátu môže viesť k tomu, že celú svoju aktivitu alebo aspoň jej rozhodujúcu časť presunie do iného štátu. Presun sídla môže mať formu presunu registrového sídla alebo presunu faktického sídla (presunu miesta, odkiaľ je spoločnosť riadená). Možnosti slobodného pohybu právnických osôb sa štáty bránia z viacerých dôvodov. Dôvodom prekážok pre *odchod* právnickej osoby z územia štátu môže byť napríklad daňová politika (záujem na zdanení likvidačného zostatku) a prekážok pre povolenie *príchodu* právnickej osoby môže byť ochrana právneho styku, napríklad pred mimoriadne nízkym ručením spoločníkov spoločností za záväzky spoločnosti.²¹⁸

Teórie sídla a inkorporácie nachádzajú svoje hlavné uplatnenie pri presune reálneho sídla spoločnosti z jedného do druhého štátu.

Relevantná otázka znie: musí zahraničná osoba, ktorá chce mať riadenie na Slovensku, spĺňať podmienky slovenského práva obchodných spoločností (teória sídla), alebo postačí, ak spĺňa podmienky právneho poriadku jej registrácie (teória sídla)?

Pre slovenský právny poriadok má okrem podstatného vplyvu európskeho práva a už citovanej judikatúry Súdneho dvora význam § 26 OBZ.

§ 26 ods. 1 OBZ

Zahraničná právnická osoba založená na účel podnikania môže premiestniť svoje sídlo zo zahraničia na územie Slovenskej republiky, ak tak ustanoví právo Európskych spoločenstiev alebo, ak to umožňuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom. To isté platí aj na premiestnenie sídla slovenskej právnickej osoby do zahraničia.

Napriek vypusteniu odseku 3 predmetného ustanovenia,²¹⁹ ktorého druhá veta bola zjavne v rozpore s európskym právom, je možné naďalej tvrdiť, že v dôsledku široko koncipovaného § 22 OBZ sa po zmene sídla spoločnosti spravujú jej vnútorné

s. 167. „Majetkovoprávne úkony, o ktorých prislúcha rozhodovať obecnému zastupiteľstvu, sú pre obec záväzné len v prípade predchádzajúceho kladného rozhodnutia tohto zastupiteľstva. Bez takéhoto rozhodnutia starosta obce nemôže v uvedených prípadoch urobiť platný právny úkon za obec.“ Podľa presvedčivej poznámky k uvedenému rozhodnutiu publikovanej tamže sú obce „verejnoprávnymi korporáciami a pokiaľ konajú vo veciach práva súkromného, nemožno tvorbu a prejavy ich vôle mechanicky posudzovať rovnako, akoby išlo napríklad o obchodné spoločnosti; ide totiž o samosprávny subjekt sui generis, ktorý pre platnosť s nakladaním majetku potrebuje schválenie príslušným orgánom obce (obecným zastupiteľstvom). Schválenie právneho úkonu zo strany príslušného orgánu obce predstavuje podmienku platnosti právneho úkonu obce.“ Takisto rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 1 Obdo V 9/2005, ZSP 4/2007, s. 140 a nasl. In *Justičná revue*. Príloha 5/2008, s. 63 a nasl.

²¹⁸ K týmto otázkam pozri RINGE, W.-G. [No Freedom of Emigration for Companies?](#) In *European Business Law Review*. Vol. 16, 3/2005.

²¹⁹ Ustanovenie § 26 ods. 3 OBZ znelo (zvýraznené autorom): „Vnútorné právne pomery právnickej osoby uvedenej v odseku 1 sa aj po preložení jej sídla do tuzemska spravujú právnym poriadkom štátu, podľa ktorého bola založená. Týmto právnym poriadkom sa spravuje aj ručenie jej spoločníkov alebo členov voči tretím osobám, ktoré však nesmie byť nižšie, ako ustanovuje slovenské právo pre tú istú alebo obdobnú formu právnickej osoby.“

pomery a ručenie jej členov za záväzky spoločnosti právom štátu, podľa ktorého bola založená. Presun reálneho sídla je preto prípustný *iba vtedy*, ak to ustanovuje európske právo alebo osobitná medzinárodná zmluva. Ako sme už uviedli – najmä v súvislosti s rozhodnutím *Cartesio* – európske právo ešte neobsahuje všeobecné pravidlo o možnosti preniesť registrované sídlo spoločnosti tak, že by sa spoločnosť vymazala vo svojom domovskom registri a bola zapísaná pri nezmenených vlastnostiach v registri iného štátu (ako GmbH v slovenskom obchodnom registri).²²⁰ Na úplný presun registrového sídla nemeckej GmbH na Slovensko je preto potrebná zmena jej právnej formy na obchodnú spoločnosť slovenského práva (napríklad na s. r. o.), pričom nie je jej právna subjektivita (samotná existencia) touto zmenou dotknutá.

Úprava premiestnenia reálneho sídla je v zmysle uvedeného § 26 OBZ obmedzená iba na **právnické osoby založené za účelom podnikania**. Dané ustanovenia preto nemôžeme považovať za všeobecnú úpravu pre *všetky* právnické osoby.

Pre ostatné právnické osoby je preto potrebné hľadať právnu úpravu v osobitných predpisoch.

Príkladom možno uviesť úpravu pôsobenia zahraničných nadácií a neinvestičných fondov na území Slovenskej republiky.

Podľa § 40 zákona č. 34/2002 Z. z. o nadáciách v znení neskorších predpisov je zahraničnou nadáciou právnická osoba so sídlom mimo územia Slovenskej republiky, ak je nadáciou podľa práva štátu, na ktorého území má svoje sídlo. Zahraničná nadácia môže pôsobiť na území Slovenskej republiky len prostredníctvom svojej organizačnej zložky za rovnakých podmienok a v rovnakom rozsahu ako nadácia vzniknutá podľa tohto zákona, pričom verejnoprospešný účel zahraničnej nadácie musí byť v súlade so slovenským zákonom o nadáciách. Z uvedeného vyplýva, že slovenský právny poriadok sleduje pri nadáciách obmedzenú teóriu sídla (povinnosť zosúladiť verejnoprospešný cieľ so slovenským predpisom, čo však neznamená nutnosť transformovať sa do formy nadácie podľa slovenského práva).

Obdobne podľa § 30 zákona č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch v znení neskorších predpisov môže zahraničný neinvestičný fond, ktorým je právnická osoba so sídlom mimo územia Slovenskej republiky, ktorá je fondom podľa práva štátu, na ktorého území má svoje sídlo alebo jeho organizačná zložka pôsobiť na území Slovenskej republiky za rovnakých podmienok a v rovnakom rozsahu ako fond vzniknutý podľa tohto zákona, ak splní podmienky na zápis do registra ustanovené týmto zákonom. Pre neinvestičné fondy tak platí teória sídla (pri presune reálneho sídla musia byť splnené podmienky na zápis do registra stanovené slovenským právom).

12.3 Štát a osoby v postavení štátnych orgánov ako subjekt medzinárodného práva súkromného a procesného

Aj štát môže byť subjektom súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom. V súkromnoprávných vzťahoch má štát spravidla postavenie právnickej osoby (pozri napr.

²²⁰ Výnimkou sú pravidlá o možnom presune sídla nadnárodných právnych foriem, ako je *societas europea*, eurodružstvo či európske zoskupenie hospodárskych záujmov.

§ 21 OZ). Štát však nie je plnohodnotnou právnickou osobou. Štát je naďalej subjektom *sui generis*, na ktorý sa na účely súkromnoprávných vzťahov hľadí ako na právnickú osobu. V súvislosti so súkromnoprávnymi vzťahmi s cudzím prvkom vznikajú problémy, ak by štát alebo jeho orgány mali byť žalovaní v konaní pred súdmi iného štátu. Zásady medzinárodného práva verejného sa totiž prejavujú aj v rovine medzinárodného práva súkromného a procesného, resp. v rámci jeho realizácie.²²¹

Podľa § 47 zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov sú spod právomoci slovenských orgánov vyňaté dve skupiny subjektov:

- a) cudzie štáty (ako subjekt – účastník konania) a ich majetok (ako objekt – predmet konania), ibaže daný štát prejaví súhlas s výkonom právomoci, alebo ak ide o činnosť, pre ktorú sa nemôže daný štát podľa pravidiel medzinárodného práva verejného dovoliavať imunity;
- b) osoby, medzinárodné organizácie a inštitúcie, ktoré podľa medzinárodných zmlúv alebo iných pravidiel medzinárodného práva, alebo osobitných slovenských právnych predpisov požívajú v Slovenskej republike imunitu.²²²

Právna úprava ZMPsAP bola zmenená v súvislosti s ratifikáciou [Dohovoru OSN o imunitách štátov a ich majetku](#) preferujúceho reštriktívny režim imunity štátu. Slovenský právny predpis predtým vychádzal z absolútnej imunity a ustanovoval konkrétny rozsah vyňatia spod pôsobnosti, dnes si vystačí s odkazom na medzinárodnoprávnu úpravu, ktorá sa prikláňa k funkčnej imunitie. Reštriktívny prístup k imunitie cudzích štátov indikuje aj rozhodovacia činnosť SD EÚ, podľa ktorej veľvyslanectvo cudzieho štátu predstavuje na účely nariadenia Brusel I „organizačnú zložku“ zamestnávateľa. V prípade uzatvárania pracovných zmlúv so zamestnancami, ktorí nevykonávajú činnosti súvisiace s výkonom verejnej moci, možno preto štát stotožniť s ktorýmkoľvek iným zamestnávateľom.²²³

Reštriktívnejší prístup k imunitie a k výkladu § 47 ZMPsAP bol doktrínou preferovaný už pred zmenou § 47 ZMPsAP²²⁴ a najvyšší súd skutočne predmetné ustanovenie zákona „prepísal“ vo výnimočnom [uznesení z 26. februára 2015, sp. zn. 6 Co 51/2013](#): „Funkčná imunita znamená, že štát sa nemôže dovoliavať svojej jurisdikčnej imunity – okrem prípadov, keď sa jej výslovne zriekol – ani vtedy, keď ide o konanie týkajúce sa jeho obchodných transakcií, pracovných zmlúv, vlastníctva, držby alebo užívania majetku, v prípade náhrady škody spôsobenej na majetku či osobám, vo veciach priemyslového či duševného vlastníctva, ohľadom účasti v obchodných spoločnostiach, teda v podstate v prípadoch, keď nekoná ako vykonávateľ verejnej moci (*acta iure imperii*). Pokiaľ teda

²²¹ HLAVIČKA, M. Pravomoc súdů nad cizími státy. In *Právnik*. 1933, s. 5 – 19.

²²² Osobami, ktoré podľa uvedených pravidiel medzinárodného práva požívajú v Slovenskej republike imunitu, sú predovšetkým osoby, na ktoré sa vzťahuje Viedenský dohovor o diplomatických stykoch (uverejnený pod č. 157/1964 Zb.), Viedenský dohovor o konzulárnych stykoch (uverejnený pod č. 32/1969 Zb.), New Yorský dohovor o osobitných misiách (uverejnený pod č. 40/1987 Zb.) a ďalšie medzinárodné zmluvy obsahujúce osobitnú úpravu výsad a imunit na základe medzinárodného práva, ako napríklad Dohovor o výsadách a imunitách OSN (uverejnený pod č. 52/1956 Zb.).

²²³ Rozsudok SD EÚ vo veci C-154/11, *Mahamdia proti Alžírkej demokratickej ľudovej republike* z 19. júla 2012, body 21-23.

²²⁴ Bližšie GIERTL, A. Imunita cudzieho štátu v konaní pred súdmi. In *Justičná revue*. 2014, č. 10/2014, s. 1197 – 1210.

pôsobí štát ako bežný subjekt občianskoprávných pomerov upravených pravidlami medzinárodného práva súkromného (acta iure gestionis), jurisdikčnú imunitu nepožíva. ... Postupná zmena v chápaní jurisdikčnej imunity štátov na medzinárodnej úrovni má podľa názoru odvolacieho súdu vo vnútroštátnej právnej úprave za následok zmenu významu právneho textu obsiahnutého v § 47 ods. 1 ZMPSP, účelu ktorého zodpovedá funkčné chápanie imunity cudzieho štátu. Takáto interpretácia je zároveň súladná s požiadavkou na ochranu základného práva na spravodlivé súdne konanie u súkromných osôb, s ktorými cudzí štát vstupuje do súkromnoprávných vzťahov.“

12.4 Zastúpenie a konanie za iného

Je notoriou, že subjekty môžu konať bezprostredne (osobne) alebo prostredníctvom tretích osôb, tzv. zástupcov. Otázka osobného konania fyzickej osoby je otázkou jej spôsobilosti na práva a povinnosti a na právne úkony. Pri právnickej osobe je situácia zložitejšia. Právnická osoba ako umelá právna konštrukcia nedokáže konať sama, ale iba prostredníctvom fyzických osôb, ktoré sú jej orgánmi.

Otázky zastúpenia v medzinárodnom práve súkromnom boli predmetom snáh o unifikáciu, ktoré ale neboli korunované úspechom. [Haagsky dohovor o rozhodnom práve pre zastúpenie zo 14. marca 1978](#) nebol Slovenskou republikou ratifikovaný.²²⁵ Kolízne pravidlá pre zastúpenie tak musia byť hľadané v iných prameňoch práva.

Vo všeobecnosti rozlišujeme medzi zákonným zastúpením a zmluvným zastúpením, pričom niektoré právne poriadky poznajú akési medzistupne, akými sú napríklad konanie za iného titulom svojho úradu (*Partei kraft Amtes* v zmysle nemeckého práva) alebo organické zastúpenie. Právne vzťahy vyplývajúce zo zastúpenia sa nachádzajú na pomedzí osobného a zmluvného štatútu. Zákonné zastúpenie je spravidla spojené s nedostatkom spôsobilosti na právne úkony, a preto je otázkou osobného štatútu. Obdobne aj otázka rozsahu oprávnení orgánu právnickej osoby konať za právnickú osobu spadá pod osobný štatút právnických osôb. Zmluvné zastúpenie je ale spôsobom realizácie zmluvnej slobody, a preto pre neho platia skôr zásady pre určovanie rozhodného práva pre zmluvné vzťahy. V tomto duchu je taktiež potrebné posudzovať rozdiel medzi vnútorným vzťahom medzi zástupcom a zastúpeným (resp. orgánom právnickej osoby a touto osobou) a medzi vonkajším vzťahom zastúpenia (rozsah oprávnenia zástupcu konať priamo v mene zastúpeného a na jeho účet). Otázka, či zástupca môže zaväzovať zastúpeného alebo orgán môže zaväzovať spoločnosť alebo iný subjekt s právnou subjektivitou alebo bez nej voči tretím osobám, je vyňatá spod rozsahu pôsobnosti nariadenia Rím I [čl. 1 ods. 2 písm. g) Rím I], a preto ju bude potrebné zodpovedať podľa ZMPSPaP.

²²⁵ [Dohovor bol ratifikovaný iba Argentínou, Francúzskom, Holandskom a Portugalskom.](#)

12.5 Exkurz: cudzinecké právo (právne postavenie cudzincov)

Právne postavenie cudzincov je tradičnou súčasťou kurikula medzinárodného práva súkromného a procesného. Právne normy, ktoré upravujú postavenie cudzincov (tzv. cudzinecké právo *Fremdenrecht*), skôr súvisia s medzinárodným právom súkromným a procesným, ako by tvorili jeho súčasť.²²⁶ Domáca doktrína ale považuje cudzinecké právo za tradovanú súčasť medzinárodného práva súkromného a procesného.

Cudzinecké právo *stricto sensu* neobsahuje kolízne normy, ale len vecné normy regulujúce súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom. Je to osobitná právna regulácia, ktorá sa vzťahuje na osoby, ktoré nie sú štátnymi príslušníkmi daného štátu. Cudzinecké právo je obmedzené (a často aj priamo determinované) medzinárodným právom verejným.

V našom právnom poriadku je úprava cudzineckého práva rozkúskovaná. Ak sa má použiť slovenské právo, nerozlišujeme medzi cudzincom a domácim v oblasti osobných a majetkových práv (§ 32 ods. 1 ZMPSaP). Ak predpis neustanovuje inak, majú cudzinci rovnaké práva a rovnaké povinnosti ako slovenskí štátni občania. Pravidlo, ktoré priznáva cudzincom rovnaké postavenie ako domácim občanom, označujeme ako **formálna reciprocita** (z pohľadu medzinárodného práva súkromného a procesného) alebo aj ako národný cudzinecký režim (z pohľadu medzinárodného práva verejného). Formálna reciprocita je východiskom pre základné posudzovanie hmotnoprávneho postavenia cudzincov v súkromnoprávných vzťahoch, môže od nej však byť *ad hoc* upustené (§ 32 ods. 2 ZMPSaP).

Osobitné právne úpravy, často verejnoprávneho charakteru, pochopiteľne, ukladajú cudzincom osobitné povinnosti. Zahraničný podnikateľ musí mať na Slovensku zriadený podnik zahraničnej osoby, ak tu chce podnikáť; na výkon práce sa vyžaduje splnenie osobitných podmienok (pracovné povolenie) a pod.

Materiálna reciprocita, podľa ktorej sa s cudzimi príslušníkmi nakladá tak, ako sa ich domovské štáty správajú k našim občanom, je východiskom pre niektoré vecné normy slovenského procesného práva, ktoré sú skôr vecnými normami ako klasickými normami medzinárodného práva procesného (oslobodenie cudzincov od súdnych poplatkov či nárok na právnu pomoc podľa § 50 ZMPSaP, vyňatie spod uloženia povinnosti zložiť zábezpeku podľa § 51 ZMPSaP). Vo zvyšku platí aj v procesnom práve zásada formálnej reciprocity.

Pri použití materiálnej reciprocity bude potrebné skúmať, ako sa cudzie štáty správajú k našim občanom, či už fakticky (preukazuje sa skutočné správanie sa, hoci by nebolo zrkadlom daného právneho poriadku), alebo právne (preukazuje sa obsah právneho poriadku daného štátu). Nepostačí preukázanie jednotlivého, hoci aj excesívneho prístupu, ak nie je dôvod považovať ho za prax daného štátu. Takisto by malo postačovať preukázať to, ako sa daný štát správa k občanom z krajín, ktoré sú nám blízke, ak nie je dôvod predpokladať, že by sa s našimi občanmi zaobchádzalo

²²⁶ KROPHOLLER, J. *Internationales Privatrecht*. 6. vyd. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, s. 10.

inak. Na zjednodušenie skúmania podmienok materiálnej reciprocity môže ministerstvo spravodlivosti po dohode s ministerstvom zahraničných vecí a s inými príslušnými ministerstvami vydať vyhlásenie o vzájomnosti zo strany cudzieho štátu, ktoré je pre súdy a iné štátne orgány záväzné (§ 54 ZMPsAP).

Otázky:

1. Čo znamená, že spôsobilosť subjektu na práva a povinnosti a na právne úkony sa v kolíznom práve spravidla považuje za čiastkovú otázku?
2. V ktorých situáciách bude otázka spôsobilosti subjektu na právne úkony hlavnou otázkou?
3. Aké otázky súvisiace so spôsobilosťou na právne úkony sa posudzujú podľa kolíznych noriem nariadenia Rím I?
4. Aký je rozdiel medzi teóriou sídla a teóriou inkorporácie pri určovaní osobného štátútu právnickej osoby a z ktorej teórie vychádza slovenské právo?
5. Koho chránia kolízne pravidlá upravujúce spôsobilosť na právne úkony?
6. Z akých dôvodov nemajú súdy právomoc nad orgánmi iného štátu? Za akých podmienok takúto právomoc majú?
7. Čo je to cudzinecké právo?
8. Vysvetlite ustanovenie, podľa ktorého: *„Cudzinci majú v oblasti svojich osobných a majetkových práv, pokiaľ týmto zákonom alebo osobitnými predpismi nie je ustanovené inak, rovnaké práva a rovnaké povinnosti ako slovenskí štátni občania.“*

13. PLATNOSŤ PRÁVNÝCH ÚKONOV V MEDZINÁRODNOM PRÁVE SÚKROMNOM A PROCESNOM

13.1 Všeobecne o platnosti právneho úkonu ako čiastkovej a hlavnej otázky, právomoc súdov vo veciach platnosti

Právny úkon je v zmysle § 34 OZ prejavom vôle smerujúcim najmä k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú. Právny úkon musí urobiť osoba, ktorá má spôsobilosť na právne úkony. Pre platnosť právneho úkonu je ďalej potrebné, aby spĺňal obsahové (tzv. vecná platnosť) a formálne náležitosti (tzv. formálna platnosť) vyžadované právnym poriadkom.

Platnosť právneho úkonu sa, podobne ako spôsobilosť osoby na právne úkony, spravidla posudzuje ako **čiastková otázka**. To znamená, že platnosť právneho úkonu sa spravidla posudzuje oddelene od hlavnej otázky konania a za použitia samostatného kolízneho nadviazania. Samotný právny vzťah sa tak môže riadiť jedným právnym poriadkom, ale platnosť právneho úkonu, ktorý tento právny vzťah zakladá, budeme posudzovať oddelene, podľa osobitných kolíznych pravidiel, ktoré môžu odkazovať na odlišný právny poriadok. V konaniach, v ktorých sa platnosť právneho úkonu posudzuje ako čiastková otázka, sa určí právomoc podľa hlavnej otázky.

Platnosť právneho úkonu môže byť aj **hlavnou otázkou**, napríklad pri konaní o určenie platnosti, resp. neplatnosti určitého právneho úkonu. V tom prípade je potrebné posúdiť aj právomoc na konanie, ktorá sa spravuje nariadením Brusel Ia, keďže pôjde spravidla o bežnú občiansku alebo obchodnú vec. Výnimkou by boli tie prípady, v ktorých sa právomoc posudzuje podľa osobitných noriem pre rodinné veci alebo dedičské veci. Podobne by hlavnou otázkou bola aj odporovateľnosť právneho úkonu.

Rozlišujeme medzi tromi skupinami kolíznych noriem určujúcimi, ktorý právny poriadok je použiteľný na posúdenie:

- vecnej a formálnej platnosti právnych úkonov vo všeobecnosti,
- vecnej a formálnej platnosti zmluvy ako dvojstranného právneho úkonu a
- formálnej platnosti osobitných druhov právnych úkonov (závet, uzavretie manželstva).

13.2 Všeobecná kolízna úprava platnosti právnych úkonov

Všeobecná kolízna úprava platnosti akýchkoľvek právnych úkonov, bez ohľadu na to, či sú jednostranné alebo dvojstranné, je obsiahnutá v § 4 ZMPSaP. Všeobecná kolízna úprava platnosti právnych úkonov v relevantných nariadeniach a medzinárodných zmluvách (s určitými výnimkami, ktorým sa budeme venovať neskôr) absentuje.

§ 4 ZMPSaP

Právne úkony

Pokiaľ nie je ustanovené alebo pre rozumné usporiadanie vzťahov nevyhnutné niečo iné, spravuje sa platnosť právneho úkonu, ako aj následky jeho neplatnosti tým istým právnym poriadkom ako účinky právneho úkonu; pokiaľ však ide o formu, postačí, ak sa urobilo zadosť právu miesta, kde došlo k prejavu vôle, vyjmúc, že by právny poriadok, ktorým sa spravuje zmluva, predpisoval písomnú formu úkonu ako podmienku jeho platnosti.

Zákon rozlišuje medzi platnosťou vo všeobecnosti a formálnou platnosťou. *Vecnou platnosťou* rozumieme splnenie obsahových požiadaviek platnosti právneho úkonu, ako napríklad náležitosti oferty a akceptácie, určitosti či dovoľenosť právneho úkonu. Pod platnosťou rozumieme aj samotnú existenciu zmluvy (pozri čl. 10 ods. 1 Rím I). Otázky vecnej platnosti sa spravujú právom štátu, ktorým sa spravujú účinky právneho úkonu (*lex causae*).

Pri skúmaní platnosti je preto – zdanlivo paradoxne – potrebné uskutočniť nasledujúcu myšlienkovú operáciu:

1. vychádzať z toho, že právny úkon je platný, potom
2. zistiť, na ktorý právny poriadok odkazuje kolízna norma pre tento úkon, a následne
3. preskúmať, či právny úkon spĺňa požiadavky takto určeného právneho poriadku.

V tejto súvislosti sa nemôžeme vyhnúť konfliktu kvalifikácii, lebo pri hľadaní kolíznej normy (na zistenie jej **rozsahu**) musíme právny úkon klasifikovať (ako darovanie, odpustenie dlhu a pod.), a to ešte predtým, ako bude možné určiť ten právny poriadok, podľa ktorého sa posudzuje jeho platnosť.

Právne úkony musia spĺňať okrem obsahových (teda vecných) aj formálne požiadavky. Slovenské vnútroštátne kolízne pravidlo oddeľuje otázku **formálnej platnosti** od **vecnej platnosti**. Ustanovuje, že aj v prípade, ak by právny úkon v zmysle toho právneho poriadku, ktorým sa riadi právny úkon a jeho účinky (a teda aj požiadavky na vecnú platnosť), mal byť neplatným z dôvodu nedostatku vyžadovanej formy, bude tento právny úkon platný, ak budú splnené požiadavky na formu tohto právneho úkonu v tom štáte, kde došlo k prejavu vôle. Účelom predmetnej normy je ochrana právneho styku (podobne ako v prípade § 3 ods. 2 ZMPSaP pre otázky spôsobilosti na právne úkony). Uvedená ochrana je ale obmedzená v prípade, ak právny poriadok, ktorým sa riadi zmluva, vyžaduje na jej platnosť písomnú formu.

Dôvod, prečo je uvedené obmedzenie ochrany právneho styku predpokladané iba pre **zmluvy**, je otázny, pretože aj jednostranné právne úkony môžu vyžadovať písomnú formu. Ako vyplynie z ďalšieho výkladu, uvedená norma aj tak odporuje ustanoveniu čl. 11 nariadenia Rím I, a preto sa v rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia nepoužije.

13.3 Kolízna úprava platnosti zmlúv

Osobitné pravidlá pre posudzovanie vecnej a formálnej platnosti zmlúv ako dvojjstranných právnych úkonov obsahuje Rím I. Predmetné ustanovenia majú prednosť pred ZMPSaP. Na rozdiel od ZMPSaP, nariadenie tieto úpravy nespája do jedného ustanovenia a ako prvé uvádza pravidlo pre **vecnú platnosť**.

Článok 10 Rím I Vecná platnosť

1. Existencia a platnosť zmluvy alebo akéhokoľvek jej ustanovenia sa určí podľa právneho poriadku, ktorým by sa podľa tohto nariadenia spravovala zmluva alebo jej ustanovenie v prípade ich platnosti.
2. Napriek tomu strana, aby preukázala, že s uzatvorením zmluvy nesúhlasila, môže sa odvolať na právny poriadok krajiny svojho obvyklého pobytu, ak z okolností vyplýva, že by nebolo odôvodnené posudzovať účinky jej správania podľa právneho poriadku uvedeného v odseku 1.

Prvý odsek uvedeného ustanovenia vecne presne zodpovedá § 4 ZMPSaP časti vety pred bodkočiarkou.

Pod platnosťou zmluvy sa v zmysle čl. 10 Rím I rozumie aj existencia zmluvy, a teda aj určenie toho, či došlo k uzatvoreniu zmluvy, ako aj to, čo vlastne je ešte súčasťou zmluvného dojednania. Napríklad, slovenský objednávateľ pošle mail s objednávkou českému dodávateľovi, pričom v texte mailovej správy je uvedený predmet plnenia (podľa katalógu s uvedením položky, ceny a množstva), dátum dodania, ale aj odkaz na použitie vlastných obchodných podmienok. Český dodávateľ potvrdí objednávku, v jeho maile je však tiež odkaz na jeho dodacie podmienky (C-VOP). Žiadna ďalšia komunikácia neprebehla, rozpor si asi strany nevšimli. V oboch podmienkach (S-VOP aj C-VOP) je uvedené miesto dodania: prevádzka objednávateľa (preprava v cene). Český dodávateľ neplní v dojednanej lehote.

Nariadenie Rím I prináša v čl. 10 ods. 2 v porovnaní s úpravou v ZMPSaP dodatočné ochranné opatrenie, ktoré garantuje osobe, ktorá mala so zmlouvou súhlasiť, právo odvolať sa na skutočnosť, že podľa právneho poriadku svojho obvyklého pobytu (teda právneho poriadku, ktorého znalosť a aplikáciu je možné predpokladať) neboli splnené podmienky na účinné udelenie súhlasu s uzatvorením zmluvy. Rozsah ochrany je ale obmedzený *iba* na otázku súhlasu strany s uzatvorením zmluvy. Strana sa tak môže odvolávať napríklad na to, že mlčanie nie je prejavom súhlasu, alebo že jej prejav vôle obsahujúci drobné odchýlky od ponuky nie je možné považovať za bezvýhradnú akceptáciu, ak je táto vyžadovaná pre uzatvorenie zmluvy právnym poriadkom jej obvyklého pobytu,²²⁷ prípadne môže namietať nedostatočné

²²⁷ Moderné obchodné úpravy napríklad predpokladajú, že v prípadoch neodporovaných modifikovaných akceptov návrhu zmluvy môže dôjsť k právne účinnému uzatvoreniu zmluvy. Pozri napríklad čl. 19 ods. 2 [Dohovoru OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru](#), oznámenie MZV SR č. 160/1991 Zb. alebo potvrdzovací list medzi podnikateľmi v zmysle nemeckého

prístupnenie obsahu zmluvy, ktoré sa jej stalo prístupným až po uzavretí zmluvy, hoci sú takéto zmluvy podľa niektorých právnych poriadkov platne uzatvorené.²²⁸

Podobne, ako pri možnosti dovoľávať sa nedostatku vlastnej spôsobilosti na právne úkony v zmysle čl. 13 Rím I, ani pravidlo čl. 10 ods. 2 Rím I sa neuplatní automaticky, ale len ako námietka.

Nariadenie Rím I upravuje aj osobitné kolízne pravidlá pre posudzovanie **formálnej platnosti zmlúv**. Predmetné ustanovenia majú prednosť pred § 4 ZMPSaP.

Článok 11 Rím I
Formálna platnosť

1. Zmluva uzavretá medzi osobami, ktoré sa nachádzajú alebo ktorých zástupcovia sa v čase jej uzavretia nachádzajú v tej istej krajine, je formálne platná, ak spĺňa formálne požiadavky právneho poriadku, ktorým sa spravuje podľa tohto nariadenia, alebo právneho poriadku krajiny, v ktorej sa uzavrela.
2. Zmluva uzavretá medzi osobami, ktoré sa nachádzajú alebo ktorých zástupcovia sa v čase jej uzavretia nachádzajú v rôznych krajinách je formálne platná, ak spĺňa formálne požiadavky právneho poriadku, ktorým sa spravuje podľa tohto nariadenia, alebo právneho poriadku ktorejkoľvek z krajín, v ktorých sa nachádza ktorákoľvek zo strán alebo jej zástupca v čase uzavretia zmluvy, alebo právneho poriadku krajiny obvyklého pobytu ktorejkoľvek zo strán v uvedenom čase.
3. Jednostranný právny úkon týkajúci sa existujúcej alebo budúcej zmluvy je formálne platný, ak spĺňa formálne požiadavky právneho poriadku, ktorým sa spravuje alebo ktorým by sa spravovala zmluva podľa tohto nariadenia, alebo právneho poriadku krajiny, v ktorej sa tento úkon vykonal, alebo právneho poriadku krajiny, v ktorej osoba, ktorá ho vykonal, mala v tom čase svoj obvyklý pobyt.
4. Odseky 1, 2 a 3 tohto článku sa neuplatňujú na [spotrebiteľské] zmluvy, [...]. Forma týchto zmlúv sa spravuje právnym poriadkom krajiny, v ktorej má spotrebiteľ svoj obvyklý pobyt.
5. Bez ohľadu na odseky 1 až 4, zmluva, ktorej predmetom je vecné právo k nehnuteľnosti alebo nájom nehnuteľnosti, podlieha, pokiaľ ide o jej formu, právnemu poriadku krajiny, v ktorej sa nachádza nehnuteľnosť, ak sa podľa tohto právneho poriadku:
  - a) tieto normy uplatňujú bez ohľadu na krajinu uzavretia zmluvy a bez ohľadu na právny poriadok, ktorým sa zmluva spravuje, a
  - b) od týchto noriem sa nemožno odchýliť dohodou.

Nariadenie Rím I sleduje cieľ odstrániť prílišné formálne požiadavky, keď na splnenie formálnych požiadaviek postačí splnenie jednej z množstva rôznych alternatív. Nariadenie pritom obsahuje aj kolíznu úpravu formálnej platnosti jednostranných právnych úkonov, ale iba tých, ktoré súvisia so zmlouvou (napr. odstúpenie alebo

---

práva (*kaufmännisches Bestätigungsschreiben*), alebo riešenia vzájomne odporujúcich si všeobecných obchodných podmienok (tzv. *battle of forms*).

²²⁸ Dohodami, ktorých obsah sa stane zrejším až po samotnom uzatvorení dohody, sú najčastejšie tzv. *shrink – wrap* dohody (tzv. zmluvy s „ochranným balením“), keď sa zmluva uzatvára napríklad odstránením baliacej fólie (napr. na CD/DVD nosiči) a jej obsah (teda obsah návrhu na uzatvorenie zmluvy) sa stane prístupným až týmto otvorením a tzv. *click – wrap* dohody, ktoré sú využívané v elektronickej komunikácii. Súdy USA vo viacerých prípadoch považovali tieto druhy dohôd za právne účinné. Pre komplexnejší rozbor pozri TANGEL, A. „Elektronische“ Geschäftsbedingungen („e-AGB“): Ein Blick auf einschlägige Rechtsgrundlagen und Entwicklungen in der EU (insbes. Österreich) und in den USA. In *Prinzipien des Privatrechts und der Rechtsvereinheitlichung* (Jahrbuch Junger Zivilrechtswissenschaftler). Richard Boorberg Verlag, 2000, s. 194.

výpoveď, určenie splatnosti atď.). V ostatných prípadoch bude rozhodujúca právna úprava v ZMPSaP.

Liberálny režim nárokov na formu zmluvy sa však nevzťahuje na spotrebiteľské zmluvy (ods. 4) a zmluvy, ktorých predmetom sú nehnuteľnosti (ods. 5).

Uvedené ustanovenie nariadenia Rím I prináša oproti § 4 ZMPSaP podstatnú zmenu, ktorú ilustruje nasledujúci príklad.

Českého podnikateľa zaujala na veľtrhu v Brne ponuka slovenského výrobcu strojových súčiastok. Ústne sa dohodli na dodaní tovaru, cene aj dátume dodania. Český objednávateľ odovzdal slovenskému aj vlastné obchodné podmienky (ktoré, okrem iného, vylučovali CISG, mlčali však o rozhodnom práve), ktoré sa slovenskému dodávateľovi páčili (keďže obsahovali veľkú zmluvnú pokutu za nezaplatenie), tak prikývol na ich použitie. Dodávateľ svoj záväzok splnil, teraz márne čaká na zaplatenie ceny. Chce vedieť, či má nárok aj na zmluvnú pokutu.

Na zmluvný vzťah sa aplikuje slovenské právo. To rozhoduje aj o vecnej či formálnej platnosti zmluvy a každého jej dojednania. Dojednanie o zmluvnej pokute musí byť podľa slovenského práva v písomnej forme (§ 544 ods. 2 OZ). Podľa § 4 ZMPSaP síce postačí, ak sa urobí zadosť požiadavkám práva miesta, kde bola zmluva uzatvorená (české právo po rekodifikácii písomnú formu pre zmluvnú pokutu nevyžaduje), to však neplatí, ak inak rozhodné právo vyžaduje písomnú formu. Tu však nastupuje čl. 11 ods. 1 nariadenia Rím I, podľa ktorého postačí, ak je splnená forma podľa českého práva. Zmluvná pokuta tak bude spĺňať formálne požiadavky. Ostatné podmienky jej platnosti sa budú naďalej spravovať slovenským právom.

13.4 Odporovateľnosť právnych úkonov

Od neplatnosti odlišujeme odporovateľnosť právnych úkonov. Právne úkony, ktorými sa dlžník zbavuje majetku a so zlým úmyslom zhoršuje vymožiteľnosť pohľadávky veriteľa, sú pravidelne – aspoň v kontinentálnom práve – napadnuteľné tzv. odporovacou žalobou. Odporovateľnosť nie je možné subsumovať pod neplatnosť právneho úkonu, hoci je tiež určitým následkom jeho vád. Tretia osoba odporuje účinkom právneho úkonu medzi inými osobami bez toho, aby sa tým spôsobila neplatnosť úkonu. Právny úkon je len *inter partes* neúčinný. Na vzniknutom právnom vzťahu sa tak nevyhnutne zúčastňujú tri osoby, veriteľ (žalobca) a strany právneho úkonu, ktorému sa odporuje.

„Dvetisíc rokov je dostatočne dlhý čas pre vývoj práva a subjektov, na ktoré sa (*actio pauliana* – odporovacia žaloba, poznámka) vzťahuje. Výnimočnosť rímskych právnikov však spôsobila, že hlavné poznávacie znaky *actio pauliana* sa dodnes nezmenili. Napriek rozdielom v právnych poriadkoch jednotlivých členských štátov v nich existuje spoločný genetický kód riešení, ktoré poskytujú na účely odporovania majetkovým dispozičným úkonom poškodzujúcich veriteľov. *Actio pauliana* je dnes koncipovaná ako výnimka z pravidla relatívneho účinku zmlúv. V zmysle tejto výnimky neplatí zásada, podľa ktorej osoba, ktorá nie je súčasťou zmluvného vzťahu, nemôže ani využívať, ani trpieť jej právne následky. Väčšina vnútroštátnych právnych poriadkov uznáva, že *actio pauliana* nesmeruje k odškodneniu, ale k zachovaniu práv veriteľa k majetku dlžníka. Z procesného hľadiska smeruje táto žaloba proti tretej osobe, ktorá sporný predmet nadobudla, aj keď často smeruje aj proti dlžníkovi ako vedľajšiemu účastníkovi konania, aby mohol byť rozsudok uplatňovaný aj voči nemu.“²²⁹

²²⁹ [Návrhy GA Colomera vo veci C-339/07 z 16. 10. 2008, bod 26.](#)

Je sporné, súd ktorého štátu má mať právomoc o takej žalobe rozhodovať, a akým právnym poriadkom sa má odporovateľnosť právneho úkonu spravovať.

Vo vzťahu k **právomoci** súdu rozhodovať o odporovacej žalobe môžeme vychádzať z toho, že nejde o otázku, ktorá by bola vyňatá spod pôsobnosti nariadenia Brusel Ia. Podľa SD EÚ nie je odporovacia žaloba uplatnením mimozmluvného nároku, a preto sa neaplikuje (teraz) čl. 7 bod 3 Brusel Ia. Ani vtedy, ak by predmetom odporovaného úkonu bola nehnuteľnosť, nemalo by ísť o výlučnú právomoc podľa čl. 24, keďže žaloba sa týka skôr vzťahu *in personam* medzi veriteľom (žalobcom) a dlžníkom a rozsahu jeho majetku, a nie vecného práva k nehnuteľnosti.²³⁰ Aplikovať by sa podľa SD EÚ zrejme malo všeobecné pravidlo právomoci (bydlisko odporcu). Okrem toho by sme mohli uvažovať o tom, že odporovateľnosť zmluvy je „zmluvnou vecou“ podľa čl. 7 bod 1 Brusel Ia a môže byť tak konané na súde podľa miesta zmluvného plnenia.

Kolíznoprávne posudzovanie možnosti odporovať právnemu úkonu je stále nejasné a nateraz bez jasného stanoviska SD EÚ.

Prax jednotlivých členských štátov diverguje. Podľa nemeckého vnútroštátneho kolízneho pravidla sa možnosť odporovať právemu úkonu má posudzovať podľa *lex causae*, teda právneho poriadku aplikovaného na danú zmluvu.²³¹ Podľa poľského najvyššieho súdu spadá otázka odporovateľnosti a jej podmienok a účinkov pod otázku, či tretia osoba nadobudla úžitok (oprávnenie), ktorý mal byť zmluvou prevedený. Rozhodujúci tak má byť právny poriadok upravujúci *prevodné účinky* právneho úkonu. Ak je jeho predmetom vec, pôjde o vecnoprávne kolízne nadviazanie (nadobudnutie oprávnenia) a najmä *lex rei sitae*.²³²

Z uvedeného rozhodnutia SD EÚ vo veci [C-261/90](#) sa odvodzuje, že ani pre kolíznoprávne nadviazanie sa nepoužijú kolízne pravidlá pre mimozmluvné záväzky (nariadenie Rím II). Sporné je, či nepôjde o zmluvný záväzok. Mohlo by sa tvrdiť, že odporovateľnosť je podobne ako platnosť vlastnosťou právneho úkonu, súborom podmienok, ktoré vyvolávajú jeho účinky (či už *inter partes*, alebo iné), a preto by mala byť aj kolíznoprávne posúdená ako platnosť. Rozhodným právom pre odporovateľnosť by tak malo byť právo rozhodné pre zmluvný záväzok založený zmluvou, ktorej sa odporuje.

Proti tomu je možné argumentovať, že dlžník môže voľbou „vhodného“ cudzieho práva, ktoré sprísňuje podmienky odporovacej žaloby, uškodiť veriteľovi. To však platí aj vo vzťahu k neplatnosti daného úkonu a zrejme tu pomôže len využitie len využitie inštitútov, akými sú obchádzanie zákona alebo simulácia. V tuzemskej spisbe nájdeme aj názor, podľa ktorého je rozhodným právom pre odporovateľnosť *lex fori*.²³³ To však nepovažujeme za vhodné, keďže žaloba smeruje proti dvom rôznym účastníkom a ich bydlisko (resp. bydlisko niektorého z nich, podľa voľby žalobcu) nie je rozumné kritérium rozhodného práva pre podmienky odporovateľnosti.

²³⁰ SD EÚ vo veci [C-261/90, Reichert v. Dresdner Bank z 26. 3. 1990.](#)

²³¹ [§ 19 Gesetz über die Anfechtung von Rechtshandlungen eines Schuldners ausserhalb des Insolvenzverfahrens.](#)

²³² [Rozhodnutie poľského Najvyššieho súdu z 29. novembra 2012, sp. zn. II CSK 96/12.](#) Za odkaz na toto rozhodnutie vďačím J. Gyárfásovi.

²³³ ŠTEFANKOVÁ, N. In ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 174.

Pre odporovacie žaloby v rámci konkurzu platia osobitné pravidlá. Ide o odlišný druh odporovacích žalôb, ktoré vyvolávajú účinky aj na ostatných veriteľov v konkurze. Tieto konania sú vylúčené z rozsahu pôsobnosti Brusel Ia (SD EÚ 133/78, Gourdain z 22. februára 1979) a podriadené sú osobitnému [nariadeniu č. 2015/848 o insolvenčnom konaní](#). Podľa čl. 6 ods. 1 nariadenia o insolvenčnom konaní (takisto ako podľa čl. 3 ods. 1 predchádzajúceho nariadenia č. 1346/2000) má súd členského štátu, na území ktorého bolo začaté konkurzné konanie, právomoc rozhodovať o odporovacej žalobe v rámci konkurzu, ktorá smeruje proti žalovanému, ktorý má svoje sídlo v inom členskom štáte ([C-339/07](#)), ako aj voči žalovanému, ktorý má svoje bydlisko mimo EÚ ([C-328/12](#)).

13.5 Osobitná kolízna úprava platnosti vybraných právnych úkonov

Platnosť niektorých právnych úkonov sa spravuje právnym poriadkom určeným inou kolíznou normou.

Obsahová a formálna platnosť právneho úkonu *mortis causam*, ktorým sa robí poriadok pre prípad smrti (závet alebo dedičská zmluva s výnimkou úkonov urobených ústne), sa posudzuje podľa práva rozhodného pre dedenie dedičstva podľa nariadenia č. 650/2012 o dedičských veciach. Platnosť týchto právnych úkonov preto nie je čiastkovou otázkou, ale spadá do rozsahu práva rozhodného pre hlavnú otázku. Vnútroštátne kolízne pravidlá pre formu záveru ZMPSaP (§ 18 ods. 2 ZMPSaP) sa budú aplikovať len mimo rozsahu pôsobnosti nariadenia o dedičstve.

Forma uzavretia manželstva ako osobitného právneho úkonu sa v zmysle § 20 ZMPSaP spravuje právom miesta, kde sa manželstvo uzaviera. Týmto osobitným prípadom sa budeme venovať v neskorších statiach.

Otázky:

1. Čo znamená, že platnosť právneho úkonu sa v kolíznom práve spravidla považuje za čiastkovú otázku?
2. Kedy je platnosť právneho úkonu hlavnou otázkou a ako určíte právomoc súdu pre takéto konanie?
3. Aký je rozdiel medzi kolíznym nadviazaním obsahovej a formálnej platnosti právneho úkonu? Aký je dôvod tohto rozdielu?
4. Koho chránia pravidlá platnosti právneho úkonu?
5. Prečo je problematické určiť právomoc a rozhodné právo pre odporovateľnosť právneho úkonu?

14. VECNÉ PRÁVA V MEDZINÁRODNOM PRÁVE SÚKROMNOM A PROCESNOM

Vlastníctvo je jedným zo základných právnych inštitútov a stavebných kameňov moderného (nielen) súkromného práva. Vlastníctvo a iné vecné práva sú chránené osobitnými právnymi mechanizmami, odlišnými od bežného záväzkového práva. Vecné práva pôsobia *erga omnes*, teda voči všetkým subjektom a nielen medzi tými, ktorí sú (napríklad) v zmluvnom vzťahu o prevode vlastníctva. Dohodou dvoch strán nie je možné vytvárať nové druhy vecných práv pôsobiacich *erga omnes*, lebo takýmto spôsobom by boli uložené povinnosti tretím osobám (povinnosť akceptovať novovytvorené vecné právo). Preto platí aj pre vecné právo princíp *numerus clausus*, teda uzatvorený výpočet druhov vecných práv.

Vecné práva sú príkladom absolútnych práv (pôsobiacich *erga omnes*). Absolútne práva sa od relatívnych právnych vzťahov (typicky zmluvných záväzkových vzťahov) vyznačujú viacerými odlišnosťami. Je rozdiel medzi ochrannou zmluvného vzťahu a absolútneho práva (resp. právnej pozície). Do určitej miery zjednodušujúc môžeme povedať, že subjekt je v zmluvnom vzťahu chránený pred porušením tohto vzťahu druhou stranou. Iba od svojho zmluvného partnera totiž môže očakávať, že splní to, na čo sa zmluvou zaviazal, a bude zodpovedať za následky, ak takúto povinnosť poruší. Právnym prostriedkom ochrany zmluvného postavenia je žaloba o plnenie zmluvného záväzku alebo o iné plnenie z dôvodu nesplnenia zmluvného záväzku. Na druhej strane subjekt, ktorému prislúcha absolútne právo, je chránený *erga omnes*, teda potenciálne voči akémukolvek porušiteľovi svojej pozície. Absolútne právo je chránené *negatívne* (zapieracou žalobou proti hroziacim a trvajúcim zásahom) a *deliktálne* (s cieľom nahradiť škodu už spôsobenú zásahom do absolútneho práva).²³⁴

Za vecné práva v subjektívnom slova zmysle budeme považovať také práva, pri ktorých existuje osobitný vzťah medzi týmto právom (právnym putom) a určitým predmetom, ktorý stojí mimo tohto práva (priradenie určitého predmetu určitému subjektu), vyznačujúci sa absolútnosťou (výlučnosťou) a bezprostrednosťou.²³⁵ Medzi vecné práva patrí vlastníctvo a iné vecné práva k cudzej veci (vecné bremená, záložné a zádržné právo).

Otázka vecného práva je často predbežnou otázkou pre posudzovanie nároku. Napríklad aktívne legitimovaný pri nároku na náhradu škody na veci spôsobenej deliktom bude (spravidla) jej vlastník. Pri posudzovaní takéhoto nároku na náhradu

²³⁴ Na tomto mieste ponecháme stranou ochranu prostredníctvom inštitútu bezdôvodného obohatenia, ktorou sa chráni oprávnený pred narušením jeho absolútneho práva uzurpovaním (neoprávneným a bezdôvodným užívaním predmetu takéhoto práva) inou osobou a ktorá prichádza do úvahy subsidiárne a doplnkovo k načrtnutým ochranným mechanizmom.

²³⁵ Ponúknuté vymedzenie je zásadne ovplyvnené dielom CANARIS, C.-W. Die Verdinglichung obligatorischer Rechte. In *Festschrift für Werner Flume*. Köln : Otto Schmidt, 1978, s. 373 a nasl.

škody (záväzkový mimozmluvný vzťah) bude preto potrebné nájsť aj odpoveď na otázku vecnoprávnej pozície. Otázka vecného práva môže byť ale aj hlavnou otázkou v konaní. Tak je tomu napríklad pri žalobe o určenie vlastníckeho práva k určitej veci.

Základným prameňom skúmania otázok vecných práv v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom je vnútroštátny predpis – ZMPSaP. Pravidlá pre určovanie práva použiteľného pre vecné práva nie sú predmetom úpravy nariadení európskeho práva.²³⁶ Ani snahy o medzinárodnú úpravu tejto oblasti skôr neboli v zásade úspešné.

[Haagsky dohovor o práve použiteľnom na prevod vlastníckeho práva pri medzinárodnej kúpnej zmluve z roku 1958](#) nevstúpil do platnosti pre nedostatočný počet ratifikácií. Špecifické pravidlá upravuje [Dohovor o medzinárodných zabezpečovacích právach na mobilné zariadenia](#) prijatý v Kapskom Meste 16. novembra 2001 a pripravený pod egidou Medzinárodného inštitútu pre unifikáciu súkromného práva (UNIDROIT) vrátane jeho Protokolov týkajúcich sa [leteckých](#) alebo [železničných](#) zariadení. Tento dohovor vytvára osobitnú (priamu) úpravu zabezpečovacích práv umožňujúcich financovanie finančne náročných zariadení (lietadlá, lode, kozmické lode, vlaky), ktorá nebude podrobená kolíznej úprave.

Vecným štatútom označujeme výsledok kolíznoprávnej klasifikácie, teda určenie právneho poriadku použiteľného pre vecné práva. Rozsahom vecného štatútu rozumieme vymedzenie otázok, ktoré sa takto určeným právnym poriadkom spravujú. Do rozsahu vecného štatútu spadajú odpovede na otázky, aké druhy vecných práv pôsobia, aké sú podmienky ich vzniku, aký je ich rozsah vrátane vecnoprávných prostriedkov ich ochrany a aké sú predpoklady ich zániku. Rozsah vecného štatútu je ohraničený inými štatútmi, najmä dedičským (nadobudnutie dedičstva), manželským (majetkové práva manželov) či osobným štatútom právnických osôb. Tieto iné štatúty majú pred vecným štatútom prednosť (pozri výhradu inej úpravy v § 5 ZMPSaP).

14.1 Právomoc súdu pri vecných právach

Právomoc súdu pri vecných právach nevyčnieva osobitne z pravidiel vymedzujúcich právomoc súdov v občianskych a obchodných veciach. Z pedagogických dôvodov a v snahe o uchovanie prehľadnosti výkladu odkazujeme na rozbor tam podaný, osobitne na výlučnú právomoc súdu členského štátu, kde sa nehnuteľnosť nachádza, pri sporoch týkajúcich sa vecných práv k tejto nehnuteľnosti. Vždy je potrebné mať na pamäti, že výlučná právomoc sa vzťahuje len na tie konania, pre ktoré je podstatné to, že ide práve o vecné (*in rem*) právo.

²³⁶ Určitú výnimku predstavujú účinky odstúpenia, ktoré môžu byť aj vecnoprávne. Pozri čl. 12 ods. 1 písmeno e) Rím I. Práve otázka prípadných vecnoprávných účinkov ukončenia zmluvy bola dôvodom, pre ktorý bolo k čl. 10 ods. 1 písmeno e) Rímskeho dohovoru možné uplatniť výhradu (pozri čl. 22 [Rímskeho dohovoru](#)). Proti ustanoveniu nariadenia nie je možné uplatniť výhradu.

14.2 Určenie rozhodného práva pre vecné právo

Podstatou vecných práv je ich spätosť s vecou. Z toho dôvodu je pochopiteľné, že základným hraničným určovateľom, ktorý bude rozhodovať o tom, ktorý právny poriadok sa má pri posudzovaní otázok vecného práva použiť, je miesto, kde sa vec nachádza (*lex rei sitae*). Uvedený hraničný určovateľ bol zvolený aj slovenským zákonodarcom (§ 5 ZMPSaP).

§ 5 ZMPSaP

Vecné práva k nehnuteľnostiam i k hnutelným veciam sa spravujú, pokiaľ v tomto zákone alebo v osobitných predpisoch nie je ustanovené inak, právom miesta, kde je vec.

Z ustanovenia vyplýva, že vecné práva ako k nehnuteľným, tak aj k hnutelným veciam sa spravujú právom určeným podľa toho istého hraničného určovateľa. Preto v zásade nie je potrebné skúmať, či je vec nehnuteľnosťou, alebo hnutelnosťou, a kvalifikačný problém v tejto rovine odpadá. Vzhľadom na hraničný určovateľ je zjavné, že kolízna norma § 5 ZMPSaP sa neaplikuje v prípadoch vecných práv, ktoré sa s určitou vecou nespájajú (napr. záložné právo k pohľadávke, ak by sme ho považovali za vecné právo).

Právny poriadok *lex rei sitae* bude rozhodujúci pre určenie, aké druhy vecných práv pôsobia, aké sú podmienky ich vzniku, aký je obsah vecného práva vrátane vecno-právnych prostriedkov ich ochrany a aké sú predpoklady ich zániku, aký je rozsah oprávnení spoluvlastníka či aké sú podmienky prevodu vlastníctva. Podľa tohto právneho poriadku sa posúdi aj otázka, či sa má pri zmluvnom prevode vlastníckeho práva aplikovať princíp abstrakcie alebo kauzality,²³⁷ hoci by sa zmluva spravovala iným právnym poriadkom. Medzinárodné právo súkromné a procesné tak zásadné vecnoprávne otázky, hoci by aj súviseli so zmluvou, oddeľuje od zmluvného štatútu a podriaďuje ich samostatnému kolíznemu nadviazaniu.²³⁸

²³⁷ Princípy abstrakcie a kauzality dávajú odpoveď na otázku, či z dôvodu neplatnosti zmluvy, na základe ktorej sa vecné právo prevádza, dochádza aj k neúčinnosti samotného prevodu vecného práva.

²³⁸ V domácej literatúre nájdeme aj názor, ktorý toto zužuje. Podľa Štefankovej sa v dôsledku § 12 ZMPSaP právom použiteľným na zmluvu o prevode vlastníctva (teda obligacným štatútom) spravuje aj samotný *zmluvný prevod* vlastníckeho práva k hnutelným veciam. Pozri ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 179. Z toho by malo potom ale vyplývať napríklad aj to, že ak predávajúci z Rakúska predáva hnutelnú vec nachádzajúcu sa na Slovensku osobe z Česka, mal by sa na vznik vecného práva (na podmienky jeho prevodu), ako aj na obsah nadobudnutého vecného práva aplikovať rakúsky právny poriadok. Myslíme si, že § 12 ZMPSaP by sa na tieto prípady nemal vzťahovať a nemá byť výkladom rozširovaný. Ustanovenie § 12 písm. a) ZMPSaP, podľa ktorého sa obligacným štatútom spravuje aj: „*okamih, od ktorého na nadobúdateľa prechádza oprávnenie nakladať vecou,*“ neznamená prevod vecnoprávnej pozície (vlastníctva), ale len prevod oprávnenia s vecou nakladať. Navyše, § 12 ZMPSaP sa vzťahuje len na právne vzťahy *inter partes*. Takisto aj LYSINA, P. In LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 248. Konceptne tak § 12 ZMPSaP nemá upravovať vecné právo

14.2.1 Premiestnenie hnutelných vecí, zmena štatútu a *res in transitu*

Vzhľadom na skutočnosť, že hnutelné veci sa môžu premiestňovať, a tak sa dostať z jedného štátneho územia na druhé, bolo potrebné ustanoviť pravidlá nielen pre samotný obsah vecného práva, ale aj pre posudzovanie vzniku a zániku vecných práv k hnutelným veciam. Princíp *lex rei sitae* nemôže viesť k neustálemu spochybňovaniu nadobudnutého vlastníckeho práva.

Ak by platilo pravidlo *lex rei sitae* neobmedzene, muselo by sa pri každom cezhraničnom presune určitej veci nanovo posudzovať, či skutočne vzniklo vecné právo aj podľa tohto právneho poriadku, kde sa vec aktuálne nachádza. Preto ak by v Českej republike bolo vlastníctvo riadne nadobudnuté od nevlastníka, po premiestnení veci na Slovensko by sa jej doterajší vlastník stal len dobromyseľným držiteľom (keďže naše právo dobromyseľné nadobudnutie hnutelných vecí od nevlastníka, až na výnimky, nepripúšťa), a preto by napríklad nemohol vlastníctvo riadne previesť na tretie osoby. Keď by sa s vecou vrátil naspäť do Česka, opäť by jeho vlastnícka pozícia ožila.

Princíp *lex rei sitae* chráni tretie strany, ktoré sa môžu spoľahnúť na to, že v danom štáte majú práva a povinnosti voči vlastníkovi veci a môžu nadobudnúť vecnoprávnu pozíciu v rozsahu a za podmienok tam platných.

Preto sa odlišuje medzi kolíznym nadviazaním vzniku a zániku vecných práv k hnutelným veciam (časovo fixované *lex rei sitae*) a kolíznym nadviazaním obsahu vecných práv k hnutelným veciam (aktuálne *lex rei sitae*), čo vynikne pri porovnaní § 5 a § 6 ZMPSaP.

§ 6 ZMPSaP

Vznik a zánik práv k hnutelným veciam sa spravuje právom miesta, kde vec bola v čase, keď nastala skutočnosť, ktorá zakladá vznik alebo zánik tohto práva. Ak ide o vec, ktorá sa podľa zmluvy prepravuje, posudzuje sa vznik a zánik týchto práv podľa práva miesta, odkiaľ bola vec odoslaná.

Tým, že skutočnosť predstavujúca hraničný určovateľ vecných práv môže podliehať zmenám (hnutelná vec môže byť premiestnená), dochádza pri zmene miesta veci aj k zmene režimu vecných práv (k zmene v obsahu vecného práva), ktoré sa týkajú tejto veci. Zmena polohy veci tak spôsobuje zmenu použiteľného právneho poriadku (tzv. zmenu štatútu).

Rozdiely medzi vznikom/zánikom a obsahom vecného práva je možné ilustrovať na príklade rozdielov medzi ukončeným a neukončeným posudzovaným stavom.²³⁹ Ukončený právny stav nevedie k zmene štatútu (čo do vzniku práva), keďže, ak je vec premiestnená do iného štátu po tom, ako sa nadobudne vecnoprávna pozícia (vlastníctvo, držba), nemá už tento presun dopad na vzniknutú vecnoprávnu pozíciu, ale len na obsah vecného práva.

Príklad: Na území štátu X nadobudne osoba A vlastnícke právo v súlade s právom tohto štátu. Neskôr osoba A premiestni vec do štátu Y, v ktorom je vec poškodená. Súd rozhoduje o žalobe osoby A o náhradu škody voči škodcovi.

s účinkami *erga omnes*. Nie je však možné vylúčiť, že upravuje prevod vlastníctva *inter partes* tak, ako to naznačuje historický výklad.

²³⁹ Podrobnejšie pozri KEGEL, G., SCHURIG K. *Internationales Privatrecht*. 9. vyd. München : C. H. Beck, 2004, s. 771 a nasl.

Ak súd posudzuje nárok na náhradu škody na veci a posudzuje aktívnu legitímáciu žalobcu (vlastníctvo veci), aplikuje § 6 prvá veta ZMPSaP, podľa ktorého sa vznik vecného práva, teda nadobudnutie pozície vlastníka veci posudzuje podľa práva, kde bola daná pozícia nadobudnutá. To znamená, že ak osoba A riadne nadobudla vlastníctvo na území štátu X a v súlade s týmto právnym poriadkom (*lex rei sitae*), vlastníctvo sa uzná aj v štáte Y a nebude potrebné skúmať, či sa aj podľa práva štátu Y stala vlastníkom veci. Skúmaná vecnoprávna otázka (vznik vlastníckeho práva) sa totiž viaže na štát X a nie na štát Y; *fait accompli*. Pre samotný obsah vlastníckeho práva – a teda aj vzťah voči tretím osobám – však bude platiť *lex rei sitae* (právo štátu Y).

Komplikovanejšia zmena štatútu nastáva v inej situácii:

Príklad: Osoba A sa stala na území štátu X vlastníkom veci, ktorú neskôr premiestnila na územie štátu Y. Na území štátu Y bola vec prevedená na osobu B.

V tomto prípade síce osoba A nadobudla vlastníctvo v zmysle práva štátu X (a je za vlastníka považovaná aj v štáte Y, aj keď obsah vecného práva sa spravuje právom Y), zároveň ale dochádza premiestnením veci k zmene štatútu a jej prevodom v štáte Y sa vznik vecného práva osoby B posudzuje podľa práva štátu Y. Pokiaľ sa vznik vecnoprávnej pozície osoby A posudzuje podľa práva X, vznik vecnoprávnej pozície osoby B sa posudzuje podľa práva Y. Pokiaľ v prvom prípade bola skúmaná vecnoprávna pozícia – vlastníctvo veci osobou A, v druhom prípade to bol jeho prevod, resp. nadobudnutie vlastníctva osobou B.

Špeciálna právna úprava (§ 6 druhá veta ZMPSaP) platí pre prepravované veci (*res in transitu*). Zámerom normotvorcu bolo umožniť jasnú dispozíciu s prepravovanými predmetmi aj počas ich transportu, kedy predávajúci a kupujúci ani nemusia vedieť, kde presne sa vec v tom čase nachádza (napr. niekde na trati medzi Pekíngom a Berlínom). Ak by takáto špeciálna úprava neexistovala, strany by nemali istotu vo vecnoprávných účinkoch zmluvy (nevedeli by určiť, podľa akého právneho poriadku sa nadobúda vlastníctvo). Potrebu zabezpečenia právnej istoty pri vecnoprávných zmenách vo vzťahu k prepravovaným veciam zvyšuje to, že počas transportu vecí dochádza k častému prevodu cenných papierov a iných dokladov (náložný list, konosament), ktorými sa preukazuje oprávnenie nakladať s prepravovaným nákladom.

Iné by preto malo platiť v situáciách, keď je vec prepravovaná jednou zo zmluvných strán (napr. predaj auta, ktoré predávajúci sám šoférije – prepravuje do krajiny predávajúceho). Vtedy sa žiada aplikovať § 6 prvá veta ZMPSaP alebo určiť to rozhodné právo, ktoré najlepšie zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu právneho vzťahu.

14.2.2 Zápisy vo verejných knihách

Mnohé vecné práva podliehajú registrácii. Registrácia spravidla podlieha verejnému právu. Cieľom registrácie vecných práv je zabezpečiť právnu istotu účastníkov právneho styku najmä pri statkoch, pri ktorých chýba publicita ich príslušnosti k určitej osobe (akou je napr. držba), resp. je ich samotný predmet zistiteľný často až z takejto evidencie (kataster nehnuteľností, register záložných práv, osobitné registre určitých predmetov atď.). Vzhľadom na skutočnosť, že úprava registrácie vecných práv spadá do oblasti verejného práva, neprekvapuje, že aj podľa ZMPSaP sa má pri posudzovaní otázok spojených so zápsmi do verejných kníh (nejde pritom iba o účinky zápisov alebo obsah takýchto zápisov) použiť vždy právo štátu, ktorý takúto registráciu vedie.

§ 7 ZMPSaP

Ustanovenia o zápisoch do verejných kníh platné v mieste, kde nehnuteľnosť je, sa použijú i vtedy, keď právny dôvod vzniku, obmedzenia alebo prevodu knižového práva sa posudzuje podľa iného právneho poriadku.

Napriek tomu, že § 7 ZMPSaP predpokladá, že zápis sa týka iba nehnuteľnosti, považujeme za vhodné predmetnú kolíznu normu uplatňovať (analogicky alebo cestou rozumného a spravodlivého riešenia) aj na prípady iných verejnoprávných registrácií. Podľa takto určeného práva sa budú posudzovať nielen otázky podmienok na povolenie zápisu, ale aj otázky právnych účinkov takýchto zápisov (konštitutívny / deklaratórny) vrátane toho, do akej miery je možné sa na tieto zápisy spoliehať (pozitívna publicita, negatívna publicita alebo predpoklad správnosti).

14.2.3 Vydržanie vlastníckeho práva

Špeciálna úprava kolízneho pravidla platí pre vydržanie ako spôsob nadobudnutia vlastníckeho práva (alebo iného vecného práva – napr. práva k cudzej veci). Podstatou vydržania je dobromyseľná neprerušená držba cudzej veci ako vlastnej po dobu ustanovenú právnym predpisom. Najčastejším prípadom vydržania sú situácie, v ktorých z určitých dôvodov nedošlo k zmluvnému prevodu vlastníctva, hoci to zmluvné strany zamýšľali. Napríklad neboli splnené podmienky pravidla *nemo plus iuris*, hoci zmluvné strany nevedeli, že predávajúci nie je vlastníkom, a zároveň právo rozhodné pre vznik vlastníckeho práva u perspektívneho nadobúdateľa neumožňuje dobromyseľné nadobudnutie vlastníctva. V takomto prípade sa kupujúci nestáva vlastníkom veci, ale iba dobromyseľným držiteľom a vlastníkom sa stane až po uplynutí vydržacej lehoty.

§ 8 ZMPSaP

Vydržanie sa spravuje právom miesta, kde bola vec na začiatku vydržacej doby. Vydržateľ sa však môže dovolať právneho poriadku štátu, na území ktorého sa vydržanie vykonalo, ak od času, keď vec bola v tomto štáte, sú podľa právneho poriadku tohto štátu splnené všetky podmienky vydržania.

Ako je zrejmé z uvedeného ustanovenia, vydržateľ je chránený možnosťou dovoľávať sa splnenia podmienok vydržania podľa iného práva, ako je právo rozhodné

pre vydržanie. Ochrana vydržateľa je odôvodnená tým, že v prípade, ak vydržateľ zotráva v štáte dlhšiu dobu, tak je spravodlivé a rozumné predpokladať, že pozná tamajší právny poriadok, a preto by mala byť chránená jeho (abstraktná) dôvera v to, že spĺňa podmienky vydržania v tomto štáte bez ohľadu na to, kedy vydržacia doba začala plynúť a podľa ktorého práva sa spravuje. Nebolo by spravodlivým požadovať, aby vec bola nepretržite na území tohto štátu. Vzhľadom na skutočnosť, že uvedené ustanovenie je konštruované ako ochrana dôvery vydržateľa, malo by postačovať, že vydržateľ má vôľu vec držať v krajine, kde zotráva.

Príklad: Slovenský kupujúci v dobrej viere počas krátkej návštevy v cudzej krajine kúpi potápačský výstroj, ktorý nepatrí predávajúcemu v krajine, ktorej právny poriadok vyžaduje na vydržanie vlastníctva hnutelných vecí uplynutie desiatich rokov. Bez toho, aby si nedostatok uvedomil, vráti sa na Slovensko a začne túto výstroj využívať. Raz ročne vycestuje na dovolenku aj s výstrojom.

Určité otázky môže vyvolávať možnosť vstúpenia ďalšieho nadobúdateľa do pozície predchodcu. Ďalším prevodom veci (teda držby) na nadobúdateľa v zásade vstupuje nový nadobúdateľ do postavenia svojho predchodcu (teda aj do behu premlčacej lehoty). Preto by aj začiatok a trvanie lehôt nemali byť zmenou držiteľa dotknuté.

Otázky a príklady na opakovanie:

1. Čo rozumieme pod vecným právom?
2. V ktorom prípade je otázka vecného práva hlavnou otázkou, v ktorom čiastkovou a v ktorom predběžnou?
3. V ktorých prípadoch má súd členského štátu výlučnú právomoc v konaniach, ktorých predmetom je vypratanie nehnuteľnosti?
4. Je možné zvoliť si právomoc súdov pre prípad sporov o právnych vzťahoch, predmetom ktorých je vecné právo k hnutelnej alebo k nehnuteľnej veci?
5. Ktorý súd má právomoc konať o nároku na vydanie hnutelnej veci, vázy dynastie Ming, ktorú si vzal z domu na slovenskom vidieku hosť z Anglicka?
6. Akým právnym poriadkom sa určia podmienky nároku na vydanie hnutelnej veci? Zmení sa niečo na odpovedi, ak žalobca nevie, kde sa v súčasnosti vec nachádza, ale vie, kto ju má vo svojej moci (pozri aj [rozsudok Krajského súdu Trenčín z 27. augusta 2014, sp. zn. 5 Co 509/2013](#))?
7. Osoba A predala sochu nadobudnutú v Maroku osobe B na Slovensku. Ukázalo sa, že osobe B ju predal držiteľ, nie vlastník. Predpokladajte, že právo Maroka pripúšťa dobromyseľné nadobudnutie vlastníctva od nevlastníka. Nadobudla osoba B vlastníctvo?
8. Osoba A je vlastníkom predmetu, ktorý je zaťažený záložným právom v prospech osoby B (záložný veriteľ), registrovaným v centrálnom registri záložných práv na Slovensku. Osoba A predá vec v Rakúsku dobromyseľnej osobe C. Záložný veriteľ B chce uplatniť záložné práva a domáha sa vydania veci za účelom jej predaja. Ktorým právnym poriadkom sa vec spravuje (podľa BGH z 11. marca 1991, sp. zn. sp. zn. II ZR 88/90)?

9. Súrodenci A a B z Nitry si spoločne kúpili značkový bicykel (hnutelná vec je v podielovom spoluvlastníctve). Počas toho, ako bol A na bicyklovom výlete v Čechách, pocítil potrebu finančnej hotovosti a bicykel predal inému českému turistovi, osobe C. Posúďte:
- Od čoho bude závisieť, či C nadobudol spoluvlastnícky podiel alebo vlastníctvo?
  - Bude môcť súrodenec B uplatniť predkupné právo alebo námietku relatívnej neplatnosti?
  - Spadá námietka relatívnej neplatnosti pod vecný štatút alebo do štatútu právnych úkonov?

15. ZÁVÄZKOVÉ VZŤAHY V MEDZINÁRODNOM PRÁVE SÚKROMNOM

Literatúra: BĚLOHLÁVEK, A. J.: Nařízení Řím I o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy. In: Právní fórum, Roč. 6, č. 11, 2009; BĚLOHLÁVEK, A. J.: Římská úmluva a Nařízení Řím I: Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromného vydání k 17. 12. 2009: I. díl. a II. díl.1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009; BĚLOHLÁVEK, A. J.: Trust jako institut (ne)známý z pohledu mezinárodního práva soukromého (Věcný rozsah nařízení č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy – Řím I). In: Obchodněprávní revue, č. 7, 2009; BRÍZA, P.: (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. In: Právní rozhledy, Roč. 17, č. 2, 2009; BURDOVÁ, K.: Nariadenie Brusel Ia a tretie štáty. In: Regionalizmus: Stav, východiská, perspektívy, Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2013; CSACH, K.: Medzi zmluvou a deliktom – volba rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z deliktov podľa nariadenia Rím II. In: Tradície a inovácie v súkromnom práve: zborník príspevkov. Košice: UPJŠ, 2009; CSACH, K. Zodpovednosť zmlcov v komparatívnom a kolíznoprávnom kontexte. Košice: UPJŠ, 2009; DRLIČKOVÁ, K.: Aplikace Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, In: Časopis pro právní vědu a praxi, 2013, 21, č. 3; GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L.: Nové nariadenie Rím I: Inovácie pri voľbe rozhodného práva pre zmluvné záväzky. In: Tradície a inovácie v súkromnom práve: zborník príspevkov. Košice: UPJŠ, 2009; GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L.: Cezhraničné aspekty profesijnej zodpovednosti. In: CSACH, K., DOLEŽAL, T., HUSÁR, J., SUCHOŽA, J., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L.: Profesijná zodpovednosť. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011; GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L.: Actio pro socio s cudzím prvkom. In: Právny obzor, 4/2014; HRNČÍŘKOVÁ, M.: Volba práva a bitva forem – hosená rukavice i pro české mezinárodní právo soukromé. In: Právní rozhledy, 18, 2014; JÚDOVÁ, E.: Nové Nariadenie ES o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky – Rím I. In: Justičná revue, Roč. 60, č. 12, 2008; KYSELOVSKÁ, T.: Online spotřebitelské smlouvy a hraniční určovatel „zaměřování činnosti“ ve světle judikatury Soudního dvora Evropské Unie. In: Časopis pro právní vědu a praxi, 2011, 19, č. 3; LACKO, P.: Právomoc a rozhodné právo v obchodnoprávných a občianskoprávných vzťahoch s cudzím prvkom. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014; LAVRINC, M.: Volba rozhodného práva v slovenskom medzinárodnom práve súkromnom. In: Aktuálne problémy medzinárodného práva. Zborník z medzinárodnej konferencie konanej pri príležitosti 80. narodenín prof. JUDr. Juraja Cútha, DrSc., 23. februára 2006 v Bratislave. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PraF UK, 2007; LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2016; LYSINA, P., ŠTEFANKOVÁ, N., ĎURIŠ, M., ŠTEVČEK, M.: Zákon o medzinárodnom práve súkromom a procesnom: Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012; MYŠÁKOVÁ, P.: Nařízení Řím I – revoluce v oblasti rozhodného práva pro závazky ze smluv? In: Obchodněprávní revue, č. 2, 2009; PFEIFFER, M.: Kde bydlí právnická osoba? Obvyklý pobyt a bydliště právnických osob z perspektivy evropského mezinárodního práva soukromého. In: Právník, 2014, 7; ROZEHNALOVÁ, N.: Průniky regionalismu a universalit v mezinárodním právu soukromém, In: GIERTL, A. (zost.): Regionalizmus: Stav, východiská, perspektívy. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2013; SVĚŘÁKOVÁ ČECHOVÁ, J.: Význam výhrady podle článku 95 pro aplikaci Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In: Časopis pro právní vědu a praxi, 2012, 20, č. 2; TRÁVNÍČKOVÁ, S.: Ochrana spotřebitele v závazkových právních vztazích s mezinárodním prvkom uzavíraných přes internet. In: Časopis pro právní vědu a praxi. 2011, 19, č. 2; VALDHANS, J.: Konkurence regionalizmu a univerzality perspektívou Nařízení Řím II a Haagske úmluvy o právu použitelném pro dopravní nehody. In: Regionalizmus: Stav, východiská, perspektívy, Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2013; VALDHANS, J. Právní úprava mimosmluvních závazků s mezinárodním prvkom. Praha : C. H. Beck, 2016.

Podľa § 488 OZ je záväzkovým vzťahom právny vzťah, z ktorého veriteľovi vzniká právo na plnenie (pohľadávka) od dlžníka a dlžníkovi vzniká povinnosť splniť záväzok. V zmysle § 489 OZ vznikajú záväzky z právnych úkonov, najmä zo zmlúv (ale aj z jednostranných záväzkov), zo spôsobenej škody, z bezdôvodného obohatenia a iných skutočností predvídaných zákonom. Vo všeobecnosti sa v modernej civilistike za *causae obligationum* (dôvod vzniku záväzku) považujú rôzne skutočnosti: zmluva, delikt, bezdôvodné obohatenie a bezpríkazné konanie alebo iné skutočnosti určené zákonom.

Záväzkový vzťah je relatívnym právnym vzťahom pôsobiacim *inter partes*. To ho odlišuje od absolútnych (špeciálne vecných) práv pôsobiacich *erga omnes*. Záväzkové vzťahy ale dopĺňajú vecnoprávnu úpravu a jedna bez druhej by bola iba ťažko mysliteľná. Napríklad otázka, komu vec patrí, je otázka vecnoprávna (kto je *erga omnes* považovaný za vlastníka veci?), ale otázka náhrady škody spôsobenej na veci je už otázkou záväzkového práva a keďže takýto záväzok je iba *inter partes*, má poškodený nárok práve voči škodcovi a – v zásade – iba voči nemu. Neznamená to ale, že každý nárok je svojou povahou záväzkovoprávny. Napríklad nárok na vydanie veci (*reivindikácia*) je v kontinentálnom ponímaní konštruovaný vecnoprávne, a preto napríklad nepodlieha premlčaniu.

Nielen v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom si nevystačíme so zatriedením určitého vzťahu, resp. nároku ako vecnoprávneho či záväzkovoprávneho. Ako sme už uviedli, záväzky vznikajú z rôznych dôvodov. Záväzkové vzťahy sú heterogénnou skupinou právnych vzťahov. V rámci kolízneho práva sa ustanovili rôzne kolízne pravidlá pre záväzky vzniknuté na základe rôznych dôvodov (zmluva, delikt, bezdôvodné obohatenie a pod.).

Význam určenia dôvodu záväzku má pritom vplyv nielen na výber konkrétnej kolíznej normy, ale často aj na samotné hmotnoprávne riešenie problematickej otázky, napríklad na určenie rozsahu náhrady škody. Často je totiž napríklad zodpovednosť za škodu spôsobenú porušením zmluvy širšia ako zodpovednosť za škodu spôsobenú deliktom (odškodňuje sa väčšia paleta porušení a škôd a náhrada je spravdliava väčšia, keďže sa predpokladá, že zmluva chráni širšie záujmy).

15.1 Systém prameňov úpravy záväzkových vzťahov v medzinárodnom práve súkromnom

Pri posudzovaní záväzkových vzťahov s cudzím prvkom sa stretávame s množstvom predpisov medzinárodnej, európskej a vnútroštátnej povahy. Najmä zmluvné vzťahy sú navyše predmetom aj medzinárodnej unifikácie priamej úpravy.

Systém prameňov úpravy záväzkových vzťahov s cudzím prvkom je potrebné vnímať z dvoch pohľadov.

- Priama úprava záväzkových vzťahov s cudzím prvkom [napr. Viedenský dohovor (CISG), Dohovor o prepravnej zmluve v medzinárodnej cestnej nákladnej doprave (CMR), Dohovor o medzinárodnej železničnej preprave (COTIF)] bude

mať v prevažujúcej miere prednosť pred kolíznou úpravou záväzkového vzťahu s cudzím prvkom. Aplikácia priamej úpravy v dohovoroch spravidla vylúči potrebu riešiť vec kolíznou metódou a hľadaním rozhodného práva.

- V prípade absencie priamej úpravy sa pristúpi ku kolízному riešeniu a zisťuje sa, akým právnym poriadkom sa bude daný záväzkový vzťah spravovať. Systém prameňov obsahujúcich kolízne normy pre záväzkové vzťahy sa skladá z prameňov medzinárodnej povahy, nariadení európskeho práva a vnútroštátnych predpisov.

Medzinárodné dohovory obsahujúce kolízne normy môžu mať prednosť pred nariadeniami európskeho práva obsahujúcimi kolízne normy a tie majú prednosť pred vnútroštátnymi kolíznymi normami.

Nariadenia európskeho práva ustanovujú rozličné pravidlá pre určenie rozhodného práva pre zmluvné záväzky a pre mimozmluvné záväzky.

Pravidlá pre určenie rozhodného práva pre zmluvné súkromnoprávne záväzky sú obsiahnuté v **nariadení o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I)**,²⁴⁰ ktoré záverom roku 2009 nahradilo Rímsky dohovor,²⁴¹ a kolízne pravidlá pre mimozmluvné záväzky v **nariadení o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (Rím II)**.²⁴² Uvedené nariadenia vytvárajú kolízne pravidlá unifikačnou cestou a úprava v nich má, v rámci jej pôsobnosti, prednosť pred úpravou vnútroštátnou (ZMPSaP).

Uvedené kolízne pravidlá sa pritom nepoužijú iba na tzv. intrakomunitárne či vnútroúniijné situácie (situácie, v ktorých dochádza k stretu právnych poriadkov členských poriadkov), ale aj vtedy, keď dochádza ku stretu medzi právnym poriadkom členského štátu a (akýmkoľvek) tretím štátom, ako aj v prípadoch stretu medzi dvoma ľubovoľnými právnymi poriadkami (zásada univerzálnej aplikácie).

Nariadenia Rím I či II sa preto aplikujú nielen pri strete medzi právom nemeckým, francúzskym či slovenským, ale aj vtedy, ak by slovenský súd posudzoval stret medzi čínskym a argentínskym právom. Cieľom európskych kolíznych pravidiel je všeobecná unifikácia (dovtedy vnútroštátneho) kolízneho práva členských štátov v určitých otázkach. Z toho vyplýva, že v oblasti zmluvných a mimozmluvných záväzkov – v rozsahu pôsobnosti uvedených európskych predpisov – sa zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom nepoužije. Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom sa preto aplikuje iba vtedy, ak riešená otázka nespadá do pôsobnosti nariadení Rím I a Rím II. Z praktického hľadiska preto vždy v prvom rade siahame k nariadeniam a zisťujeme, či právny vzťah, ktorý posudzujeme, spadá pod rozsah pôsobnosti určitého nariadenia. Iba ak by daný právny vzťah nespadal

²⁴⁰ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\)](#). Ú. v. EÚ L 177, 4. 7. 2008, s. 6 – 16.

²⁴¹ [Dohovor o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky](#). Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 474/2006 Z. z.

²⁴² [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky \(Rím II\)](#). Ú. v. EÚ L 199, 31. 7. 2007, s. 40 – 49.

pod pôsobnosť nariadenia, siahneme pri hľadaní kolíznej normy k vnútroštátnemu ZMPSaP.

15.2 Rozlišovanie medzi zmluvným a mimozmluvným záväzkom

Pri rozhodovaní o tom, či na určenie práva použiteľného pre určitý záväzkový vzťah použijeme nariadenie Rím I alebo Rím II sa budeme riadiť tým, či posudzovaný vzťah je zmluvným alebo mimozmluvným záväzkom (záväzkovým vzťahom).

Interpretácia pojmov zmluvný a mimozmluvný záväzok je prejavom kvalifikačného problému. Pojmy zmluva, zmluvná vec, zmluvný nárok či mimozmluvný nárok, ktoré sú dôležité pre určenie a vytýčenie hraníc pôsobnosti nariadení Rím I a Rím II, sú autonómnymi pojmami európskeho práva, a preto sa žiada vykladať ich autonómne, bez ohľadu na ich možný (a navyše nejednotný) výklad vo vnútroštátnom práve.²⁴³

Rôzne právne poriadky definujú **súkromnoprávnu zmluvu** rôzne, prípadne ju nedefinujú vôbec a definíciu ponechávajú na právnu vedu. Všeobecná zhoda panuje pravdepodobne na tom, že zmluva je dvostranný právny úkon, ktorý strany dobrovoľne uzatvárajú. Jej základným predpokladom je vôľa strán, resp. prejav tejto vôle. Za právne relevantnú zmluvu pritom právne poriadky pokladajú iba zmluvu, ktorá vyvoláva právne účinky.²⁴⁴ Nie je už však zhoda na to, či zmluva musí zakladať povinnosť oboch stranám, resp. či je pre právnu relevanciu zmluvy potrebná okrem vôle aj existencia určitého dôvodu zmluvy (*causa* vo francúzskom, talianskom a quebeckom práve), protiplnenia (príkladom je požiadavka *consideration* ako majetkového protiplnenia v práve *common law*). Zmluvy majú v rôznych právnych poriadkoch rôzny význam, resp. rôzne účinky. V niektorých právnych poriadkoch sa rozlišuje medzi záväzkovoprávnymi a vecnoprávnymi zmluvami (Nemecko), v iných krajinách sa zmlouvou v zásade nepreberá povinnosť niečo uskutočniť, ale iba riziko zodpovednosti za škodu, ak sa sľúbený následok nedostaví (anglické právo).

Relevantný výklad autonómnych pojmov práva EÚ podáva Súdny dvor EÚ, na ktorý sa môžu vnútroštátne sudy obrátiť cestou prejudiciálnej otázky, čím sa zabezpečuje jednotný výklad (a aplikácia) európskeho práva vnútroštátnymi orgánmi. Rovnaké pojmy používané v nariadeniach Rím I a Rím II sa majú pritom vykladať konzistentne²⁴⁵ a v súzvuoku s ďalším inštrumentom medzinárodného práva procesného – nariadením Brusel Ia, resp. jeho „predchodcami“ – nariadením Brusel I²⁴⁶ a Bruselským dohovorom.²⁴⁷

²⁴³ Pozri bod 11 odôvodnenia nariadenia Rím II.

²⁴⁴ K tomu pozri napríklad KÖTZ, H. *Europäisches Vertragsrecht* I. Tübingen : Mohr, 1996, s. 3 a nasl.

²⁴⁵ Pozri aj bod č. 7 odôvodnení nariadení Rím I a Rím II.

²⁴⁶ [Nariadenie Rady \(ES\) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Mim. vyd. Ú. v. kap. 19, zv. 4, s. 42 – 64. (Hypertextový odkaz je na konsolidované znenie).

²⁴⁷ [Dohovor z 27. septembra 1968 o súdnej právomoci a výkone rozhodnutí v občianskych a ob-](#)

Za východisko interpretácie pojmu zmluvný a mimozmluvný záväzok môžeme, vzhľadom na neexistenciu relevantnej judikatúry k nariadeniam Rím I a II, použiť judikatúru Súdneho dvora k nariadeniu Brusel Ia (resp. k jeho predchodcom), ktoré obsahuje pravidlá pre určovanie právomoci súdov v obchodných a občianskych veciach osobitne pre zmluvné a mimozmluvné záväzky. Pre detaily odkazujeme na výklad tam podaný.

15.3 Určovanie práva použiteľného pre záväzky zo zmlúv

Záväzkami zo zmlúv rozumieme tak záväzky na plnenie zmluvy (záväzok dodať tovar), ako aj záväzky vzniknuté z porušenia zmluvy (nárok na náhradu škody). Záväzok zo zmluvy v zásade vždy predpokladá existenciu zmluvy,²⁴⁸ resp. ide o dobrovoľne prevzatý záväzok. Nie je pritom podstatné, či povinnosť, o ktorú ide (dodať tovar), resp. právo je uvedené v zmluve alebo v zákone.²⁴⁹

Zmluvy a záväzky z nich vyplývajúce nachádzame v celom spektre spoločenských situácií a sú regulované azda všetkými oblasťami právneho poriadku. Medzinárodné právo súkromné sa zaoberá súkromnoprávnymi vzťahmi, a preto budú predmetom skúmania súkromnoprávne zmluvy. Ale ani takéto vymedzenie oblasti záujmu nie je dostatočné. Do oblasti súkromného práva môžeme zaradiť aj zmluvy, ktorých stranou je subjekt verejnej moci, ak vystupuje súkromnoprávne,²⁵⁰ zmluvy, pri ktorých sa prelína súkromné právo s verejným,²⁵¹ zmluvy, ktoré majú osobitnú spoločenskú povahu,²⁵² či prísne regulované zmluvy masového výskytu²⁵³ ale taktiež zmluvy, ktorými sa zakladá osobitný subjekt práva.²⁵⁴ Všetky spomenuté zmluvy sú s väčšími alebo menšími úspechmi zaraditeľné do súkromného práva. Medzinárodné právo súkromné ale vníma rozdiely medzi týmito zmluvami, a preto pre ne často predpokladá rozdielny kolízny režim (zmluvy spadajúce do osobného, rodinného či dedičského štatútu voči zmluvám spadajúcim do zmluvného štatútu).

---

chodných veciach. Ú. v. ES L 299, 1972, s. 32 – 42.

²⁴⁸ K tomu pozri napríklad KÖTZ, H. *Europäisches Vertragsrecht I*. Tübingen : Mohr, 1996, s. 3 a nasl.

²⁴⁹ Napríklad záväzky z väd, ktoré nie sú upravené v zmluve, sa riadia zákonnou úpravou (či už dispozitívnu, alebo kogentnu). Vzhľadom na to, že ide o záväzky, ktoré predpokladajú zmluvu (a vznikajú iba v prípade, že existuje), sú zmluvnými záväzkami.

²⁵⁰ Napríklad rôzne zmluvy, ktoré sú výsledkom verejného obstarávania, alebo zmluvy, ktoré uzatvára verejný subjekt a ktoré môžu nahradiť správny akt (napr. zmluva o poskytnutí dotácie). V niektorých právnych poriadkoch sú posledne menované označované ako verejnoprávne zmluvy.

²⁵¹ Typickým príkladom sú rôzne rozhodcovské zmluvy, zmiery, ale aj zmluvy súvisiace s výkonom rozhodnutia.

²⁵² Možno poukázať na rôzne pred-, počas- a pomanželské dohody alebo dedičské dohody.

²⁵³ Napríklad zmluvy o dodávke elektrickej energie, plynu alebo iných komodít.

²⁵⁴ Rôzne zakladateľské, resp. spoločenské zmluvy.

15.3.1 Rozhodné právo pre zmluvné záväzky podľa nariadenia Rím I

Základným prameňom práva upravujúcim kolízne otázky zmlúv je nariadenie Rím I.²⁵⁵ Prijatím tohto právneho nástroja došlo ku europeizácii a inovácii doteraz uplatňovaných kolíznych noriem obsiahnutých v [Rímskom dohovore o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky](#).²⁵⁶ Dohovor ako nástroj medzištátnej spolupráce bol po takmer dvadsiatich rokoch právneho života²⁵⁷ nahradený predpisom sekundárneho európskeho práva.

Nariadenie Rím I má v rozsahu svojej pôsobnosti aplikačnú prednosť pred ZMPSaP. Vecná pôsobnosť nariadenia je vymedzená pozitívne a negatívne. *Pozitívne* je vymedzená pôsobnosť nariadenia Rím I tým, že sa v zmysle čl. 1 ods. 1 uplatňuje na situácie, v ktorých dochádza k stretu rôznych právnych poriadkov pri „*zmluvných záväzkoch v občianskych a obchodných veciach*“. Negatívne je pôsobnosť vymedzená skupinou právnych vzťahov, na ktoré sa dané nariadenie nevzťahuje.

15.3.1.1 Pozitívne vymedzenie pôsobnosti nariadenia Rím I

Primárnou podmienkou aplikácie nariadenia na situáciu kolízie právnych poriadkov teda je, aby sa daný právny vzťah kvalifikoval ako „*zmluvný záväzok v občianskych a obchodných veciach*“. Ide o autonómny pojem európskeho práva, a preto ho pri vnútroštátnej aplikácii nie je možné vykladať v zmysle vnútroštátnych predpisov. Interpretácia musí byť uskutočnená v kontexte so súvisiacimi predpismi európskeho práva a judikatúrou Súdneho dvora.

Po určitom zjednodušení judikatúry Súdneho dvora je možné tvrdiť, že ak žiadna zo strán sporu nie je štátom ani verejným orgánom, potom je takýto vzťah pravidelne občianskou alebo obchodnou vecou.²⁵⁸ Neskôr, prijatím nariadenia o európskom exekučnom titule pre nesporné nároky²⁵⁹ sa zavedením novej kategórie *acta iuri imperii* podčiarklo, že akty verejnej moci, ako aj zodpovednosť za ne, nespádajú do kategórie obchodných a občianskych vecí.²⁶⁰ Nariadenie Rím I (na rozdiel od

²⁵⁵ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I). Ú. v. EÚ L 177, 4. 7. 2008, s. 6 – 16.

²⁵⁶ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 474/2006 Z. z.

²⁵⁷ V podmienkach Slovenskej republiky išlo o obdobie podstatne kratšie. Z intertemporálnych ustanovení vyplýva, že Rímsky dohovor sa u nás vzťahuje na zmluvy uzatvorené medzi 1. augustom 2006 a 17. decembrom 2009.

²⁵⁸ Pozri vo vzťahu k výkladu pojmu občianska a obchodná vec v Bruselskom dohovore (a paralelne v nariadení Brusel I) [rozsudok SD ES vo veci C-167/00, Verein für Konsumenteninformation proti Karl Heinz Henkel z 1. októbra 2002](#). Zbierka 2000, s. I-08111, bod 30.

²⁵⁹ Pozri čl. 2 ods. 1 [nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky](#). Mimoriadne vydanie Ú. v. kap. 19, zv. 7, s. 38 – 62.

²⁶⁰ Nebudeme na tomto mieste skúmať, či bolo takéto vyčlenenie potrebné. Ani pred vyčlenením kategórie *acta iure imperii* sa činnosť orgánov verejnej moci nepovažovala za obchodnú či občiansku vec. Pozri napríklad [rozsudok SD ES vo veci C-167/00, Verein für Konsu-](#)

nariadenia Rím II) síce explicitne *acta iuri imperii* zo svojej pôsobnosti nevyklučuje, vzhľadom však na to, že zmluvy, resp. zmlúvam podobné právne vzťahy bývajú zakladané aj na základe vrchnostenského zásahu, nemali by byť takéto zmluvy *ex iure imperii* zahrnuté do pojmu občianska a obchodná vec. Pre detailnejší rozbor odkazujeme na výklad už podaný.

15.3.1.2 Negatívne vymedzenie pôsobnosti nariadenia Rím I

Negatívne je pôsobnosť nariadenia Rím I vymedzená vylúčením určitých otázok (vzťahov) z jeho pôsobnosti. Z aplikácie nariadenia Rím I je vylúčená *en bloc* oblasť verejného práva, napríklad colného a daňového, správneho alebo trestného práva. V zmysle čl. 1 ods. 2 sa Nariadenie Rím I neaplikuje ani na:

- situácie spadajúce do osobného štatútu,²⁶¹
- otázky súvisiace s manželskými, rodinnými a dedičskými vecami,²⁶²
- otázky, ktoré v jednotlivých krajinách Európy vykazujú značné „národné“ odlišnosti,²⁶³
- rozhodcovské zmluvy a dohody o voľbe súdu a
- niektoré špecifické zmluvné záväzky.²⁶⁴

V týchto prípadoch bude rozhodujúcou kolízna právna úprava obsiahnutá v ZMPSaP, prípadne v iných prameňoch práva.

[menteninformation proti Karl Heinz Henkel z 1. októbra 2002](#). Zbierka 2000, s. I-08111, bod 28 a nasl.

²⁶¹ Osobný stav a spôsobilosť fyzických osôb a otázky upravené právom obchodných spoločností a iných subjektov s právnou subjektivitou alebo bez nej, ako sú vznik, právna subjektivita, vnútorná organizácia alebo zánik obchodných spoločností a iných subjektov s právnou subjektivitou alebo bez nej, a osobná zodpovednosť osôb konajúcich za spoločnosť a členov za záväzky obchodnej spoločnosti alebo subjektu. Bližšie k zodpovednostným vzťahom s cudzím prvkom v rámci obchodných spoločností pozri ŠIRICOVÁ, L. Cezhraničné aspekty zodpovednostných vzťahov v práve obchodných spoločností. In SUCHOŽA, J., HUSÁR, J. (eds.). *Obchodné právo a jeho širšie kontexty: zborník vedeckých prác*. Košice : UPJŠ, 2010, s. 250 – 256.

²⁶² Záväzky vyplývajúce z rodinných vzťahov a vzťahov, ktoré podľa právneho poriadku, ktorým sa spravujú, majú porovnateľné účinky vrátane vyživovacej povinnosti; záväzky vyplývajúce z majetkových režimov manželov alebo z majetkových režimov vzťahov, ktoré podľa právneho poriadku, ktorým sa spravujú, majú porovnateľné účinky ako manželstvo a z dedenia zo zvetu alebo zo zákona.

²⁶³ Otázka, či zástupca môže zaväzovať zastúpeného, alebo či môže orgán zaväzovať spoločnosť alebo iný subjekt s právnou subjektivitou alebo bez nej voči tretím osobám; zriadenie poručníckych fondov a vzťahy medzi ich zakladateľmi, správcami a oprávnenými z poručníckeho fondu; a záväzky vyplývajúce z rokovanií pred uzavretím zmluvy.

²⁶⁴ Mimo pôsobnosti nariadenia Rím I ostávajú záväzky vyplývajúce zo zmeniek, šekov a dlžobných úpisov a iných prevoditeľných cenných papierov v rozsahu, v ktorom záväzky z takýchto iných prevoditeľných cenných papierov vyplývajú z ich prevoditeľnej povahy, ako aj niektoré poisťné zmluvy, ktoré sú skôr podnikovými fondmi.

Po potvrdení aplikovateľnosti nariadenia Rím I na spornú otázku prístupujeme k určeniu, akým právnym poriadkom sa sporná otázka (zmluvný záväzkový vzťah) riadi.

15.3.1.3 Voľba rozhodného práva ako východisko kolíznej úpravy

Základným pilierom európskeho kolízneho záväzkového práva²⁶⁵ je sloboda strán zvoliť si rozhodné právo pre svoj záväzkový vzťah. Doktrína autonómie strán pri voľbe práva má pôvod už v 16. storočí. Za jej otca sa považuje francúzsky právnik *Charles Dumoulin*, ktorý vyslovil, že ohľadom zmlúv je rozhodujúcim určovateľom vôľa zmluvných strán. Z rovnakého princípu vychádza aj nariadenie Rím I, pričom upresňuje aj formu a rozsah voľby.

Článok 3 Rím I Voľba rozhodného práva

1. Zmluva sa spravuje právnym poriadkom, ktorý si zvolia zmluvné strany. Voľba musí byť urobená výslovne alebo jasne preukázaná ustanoveniami zmluvy alebo okolnosťami prípadu. Zmluvné strany si môžu zvoliť právny poriadok, ktorým sa bude spravovať celá zmluva alebo len jej časť.
2. Zmluvné strany sa môžu kedykoľvek dohodnúť, že sa zmluva spravuje iným právnym poriadkom ako právnym poriadkom, ktorým sa na základe predchádzajúcej voľby uskutočnenej podľa tohto článku alebo iných ustanovení tohto nariadenia spravovala dovtedy. Žiadna zmena a doplnenie zvoleného rozhodného práva po uzatvorení zmluvy nemá vplyv na jej formálnu platnosť podľa článku 11, ani nemá nepriaznivý vplyv na práva tretích osôb.
3. Ak sa v čase voľby všetky ostatné prvky súvisiace so situáciou nachádzajú v inej krajine, ako je krajina, ktorej právo sa zvolilo, voľba strán nemá vplyv na uplatnenie ustanovení práva tejto inej krajiny, od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou.
4. Ak sa v čase voľby všetky ostatné prvky súvisiace so situáciou nachádzajú v jednom alebo viacerých členských štátoch, voľba iného rozhodného práva stranami ako právneho poriadku členského štátu nemá vplyv na uplatnenie ustanovení práva Spoločenstva, ktoré sú prípadne vykonané v práve členského štátu konajúceho súdu a od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou.
5. Existencia a platnosť dohody zmluvných strán o voľbe rozhodného práva sa posudzuje podľa ustanovení článkov 10, 11 a 13.

Nariadenie nezužuje možnosti výberu rozhodného práva len na právne poriadky členských štátov Európskej únie. Vytvára otvorený systém, v rámci ktorého je možné zvoliť si právo **ktoréhokoľvek štátu**.²⁶⁶

Návrh nariadenia dokonca (s cieľom ešte viac posilniť slobodnú voľbu) dovoľoval stranám, aby si za rozhodné právo mohli vybrať aj právne normy **neštátnej povahy**.²⁶⁷ Takáto možnosť sa napokon do článku 3 nariadenia nedostala. Zmienka o nej sa nachádza v bode 13 jeho odôvodnenia, podľa

²⁶⁵ Teda nielen zmluvných, ale aj mimozmluvných záväzkov. Z princípu *lex voluntatis* totiž vychádza aj nariadenie Rím II, podľa ktorého si strany môžu zvoliť rozhodné právo pre svoj mimozmluvný záväzkový vzťah. Pozri podkapitulu 15.4.1.3.

²⁶⁶ Článok 2 nariadenia Rím I: „Právny poriadok určený podľa tohto nariadenia sa uplatní bez ohľadu na to, či je, alebo nie je právnym poriadkom členského štátu.“

²⁶⁷ Cieľom zvolenej formulácie článku 3 návrhu bolo umožniť najmä výber zásad UNIDROIT, *Principles of European Contract Law* alebo prípadného budúceho opčného právneho nástroja Spoločenstva, pričom sa zakazoval výber *lex mercatoria* pre jeho nedostatočnú presnosť alebo výber súkromnej kodifikácie, ktoré nie je dostatočne uznaná medzinárodným spoločenstvom.

ktorého nariadenie stranám nebráni zahrnúť do zmluvy **odkaz** na právny poriadok neštátnej povahy alebo na medzinárodný dohovor. Formulácia však vychádza z inkorporácie noriem do zmluvy prostredníctvom „odkazu“ a je ju tak možné vnímať ako ústup z pozície „volby“ týchto noriem ako rozhodného práva. Právne normy neštátnej povahy sa tak budú uplatňovať len v rámci dispozitívnych noriem rozhodného práva (je nutné určiť rozhodné právo „štátneho pôvodu“ a aplikovať jeho kogentné normy). Takýto záver podporuje text bodu 14 odôvodnenia, ktorý na rozdiel od bodu 13 do budúcnosti počíta so situáciou, že si strany ako rozhodné právo budú môcť „zvoliť“ Európskym spoločenstvom vytvorené normy zmluvného hmotného práva vrátane štandardných ustanovení. Nariadenie tak rozlišuje medzi „odkazom“ a „volbou“.

Podmienkou realizácie voľby rozhodného práva je jej **výslovnosť** alebo **preukázanosť** ustanoveniami zmluvy alebo okolnosťami prípadu. Nariadenie sa v rámci odôvodnenia²⁶⁸ vysporiadalo so spornou otázkou významu voľby súdu pre voľbu práva. Dohoda medzi stranami o výlučnej právomoci jedného alebo viacerých súdnych orgánov členského štátu na rozhodnutie sporov vyplývajúcich zo zmluvy by mala byť **jedným** (nie však jediným a dostatočným) z faktorov, ktoré treba zohľadniť pri rozhodovaní, či voľba práva bola jasne preukázaná. Ak teda chýba výslovná voľba práva, z voľby súdu nebude možné automaticky odvodiť voľbu práva príslušného štátu, hoci tak znel pôvodný návrh znenia nariadenia Rím I.²⁶⁹

Nariadenie zachováva možnosť štiepenia obligáčného štatútu, keďže zmluvné strany si pre jednotlivé časti zmluvy môžu zvoliť rozdielne právne poriadky. Strany majú možnosť uskutočnenú voľbu modifikovať kedykoľvek počas právneho života zmluvy.

15.3.1.4 Obmedzenia voľby rozhodného práva a kolízne ochranné normy

Autonómia strán pri výbere rozhodného práva pre zmluvný vzťah nie je absolútna. Pre systémy kolíznych pravidiel jednotlivých štátov je vo všeobecnosti charakteristické, že obsahujú rôznorodé obmedzenia voľby práva. Tieto obmedzenia sú vo svojej podstate obrannými mechanizmami, ktorých úlohou je eliminovať dôsledky aplikácie cudzieho práva, ktoré sú pre vnútroštátny právny systém *lex fori* neprijateľné. Korekcie voľby v tomto zmysle zakotvilo aj unifikované kolízne právo už v Rímskom dohovore. Nariadenie Rím I niektoré mechanizmy z dohovoru preberá (výhrada verejného poriadku), iné precizuje (kogentné normy vnútroštátneho práva a imperatívne normy *lex fori*) a zavádza aj nové (kogentné normy práva EÚ a imperatívne normy štátu miesta plnenia).

Obmedzení voľby práva je viacero, môžeme ich rozdeliť do troch základných skupín. Po prvé, voľba právneho poriadku je obmedzená vtedy, ak nie je dostatočne významný cudzí prvok a voľba cudzieho práva by umožnila bezdôvodne vylúčiť aplikáciu vnútroštátnych či unifikovaných kogentných pravidiel.

²⁶⁸ Odôvodnenie nariadenia Rím I, bod 12.

²⁶⁹ Článok 3 ods. 1 návrhu nariadenia Rím I, KOM(2005)650, konečné znenie.

Po druhé, pred voľbou cudzieho práva sú chránené aj slabšie strany. Európsky normotvorca rozoznáva v nariadení Rím I štyri špecifické zmluvné situácie charakteristické tým, že zmluvy uzatvorili osoby považované za slabšie strany, ktoré treba chrániť osobitnými normami (zmluvy o preprave, spotrebiteľské, poisťné a individuálne pracovné zmluvy). V záujme zabránenia negatívnym dôsledkom dopadu cudzieho práva na slabšiu zmluvnú stranu sú preto v článkoch 5 až 8 obsiahnuté aj osobitné obmedzenia voľby práva, ktoré sú formulované dvojako:

- obmedzením voľby práva len na niektorý z uzavretého výpočtu právnych poriadkov pre zmluvy o preprave osôb (čl. 5 ods. 2 Rím I) a niektoré poisťné zmluvy (čl. 7 ods. 3 Rím I)²⁷⁰ a
- garantovaním minimálneho štandardu ochrany pri spotrebiteľských zmluvách (čl. 6 ods. 2 Rím I) a individuálnych pracovných zmluvách (čl. 8 ods. 1 Rím I). Napriek uskutočnenej voľbe práva bude potrebné identifikovať právny poriadok, ktorý by bol podľa nariadenia rozhodným, nebyť tejto voľby. Ak ten poskytuje väčší rozsah právnej ochrany ako zvolený poriadok, budú sa na zmluvu aplikovať jeho pravidlá bez ohľadu na zvolený právny poriadok.

Po tretie, poslednou hranicou možnosti zvoliť si cudzie právo sú všeobecné limity aplikácie cudzieho práva – výhrada verejného poriadku a imperatívne normy.

a) *Kogentné normy vnútroštátneho práva a európskeho práva*

V zmysle nariadenia Rím I sa nevylučuje, aby si strany aj v prípade čisto vnútroštátnej situácie zvolili rozhodné právo, ak nechcú svoju zmluvu podriaďiť pod domáci právny poriadok. Slovanami nariadenia ide o situáciu, „*ak sa v čase voľby všetky ostatné prvky súvisiace so situáciou nachádzajú v inej krajine, než je krajina, ktorej právo sa zvolilo*“. Jediným cudzím prvkom je teda voľba cudzieho práva.²⁷¹ Výberom cudzieho práva sa však v zmysle článku 3 ods. 3 strany nevyhnú kogentným normám svojho vnútroštátneho poriadku, teda normám, od ktorých sa nie je možné odchýliť dohodou. Účinok takejto voľby sa preto prejaví iba v rámci dispozitívnych noriem daného štátu, ktoré sú paušálne zmenené tak, aby zodpovedali cudziemu právu.

Myslíme si, že aj v tomto prípade subjektívneho cudzieho práva dochádza k „voľbe cudzieho práva“ a nielen k „odkazu“ na cudzie právo alebo k jeho „inkorporácii“.²⁷² To má mať za následok,

²⁷⁰ V záujme prehľadnej systematiky sú však pri prepravných zmluvách, ako aj pri poisťných zmluvách zahrnuté aj kolízne normy, ktoré nemajú ochranný účel a voľbu práva neobmedzujú.

²⁷¹ Podmienkou aplikácie kolíznych noriem podľa slovenského zákona o medzinárodnom práve súkromnom je prítomnosť cudzieho prvku, pričom samotný výber rozhodného práva (na rozdiel od nariadenia) cudzím prvkom nie je. Na odlišné vnímanie cezhraničného charakteru právnych vzťahov v rôznych prameňoch kolízneho práva poukazuje JÚDOVÁ, E. Nové nariadenie ES o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky – Rím I. In *Justičná revue*. 2008, č. 12/2008, s. 1728.

²⁷² Pozri napríklad výklad Rozehnalovej rozlišujúci medzi voľbou cudzieho práva podľa čl. 3 ods. 3 nariadenia Rím I a inkorporáciou cudzieho práva podľa českého ZMPSaP. ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 22, 25 a 145.

že aj zvolený cudzí právny poriadok vnímame, vykladáme a aplikujeme ako cudzí poriadok a zohľadňujeme jeho neskoršie zmeny tak isto, ako v iných – plne prípustných – prípadoch voľby cudzieho práva. Volí sa cudzie právo ako živý celok, nie ako súbor pravidiel – akési obchodné podmienky – majúcich povahu právneho úkonu.²⁷³

Rímsky dohovor normy vnútroštátneho práva, od ktorých nie je možné dohodou sa odchýliť, označoval ako „imperatívne normy“.²⁷⁴ Rovnaký pojem sa ale v dohovore vyskytoval aj pri popise ďalšieho²⁷⁵ (principiálne odlišného) mechanizmu obmedzenia voľby práva („dnešnými“ imperatívnymi normami). V nariadení sa už medzi kategóriami „imperatívne normy“ a „kogentné vnútroštátne normy“ rozlišuje, sprehľadňujúc tak jednotlivé dôvody obmedzení voľby práva.

Obdobnú ochrannú funkciu plní aj článok 3 ods. 4 Rím I, ktorý zakladá obmedzenie voľby práva v prípade čisto komunitárnej, resp. vnútroúniijnej situácie. Ak sa všetky prvky situácie viažu len na (jeden alebo viaceré) členské štáty a strany si vybrali právo nečlenského štátu, tak sa napriek voľbe práva presadia kogentné normy európskeho práva. Účelom citovaného ustanovenia je zabránenie obchádzania európskeho práva.²⁷⁶ Účelom tak nie je zabezpečenie presadenia sa vnútroštátnej úpravy. Do skupiny kogentných noriem európskeho práva pritom budú patriť aj vnútroštátne normy štátu konajúceho súdu, ktoré sú transpozíciou takých ustanovení práva Európskej únie, od ktorých sa nemožno odchýliť dohodou. Preto by sa pravidlo nemalo uplatniť na tie prípady, v ktorých vnútroštátna právna úprava „vykonáva“ európsku právnu úpravu nad rámec jej pôsobnosti (tzv. presahujúca transpozícia).²⁷⁷

b) Obmedzenie čo do možnosti výberu rozhodného práva (prepravné a poisťné zmluvy)

Prvým spôsobom obmedzenia možnosti voľby právneho poriadku je obmedzenie výberu, teda obmedzenie možností pre výber rozhodného práva. Strany si tak môžu zvoliť iba jeden z právnych poriadkov, ktorých voľba sa predpokladá, resp. umožňuje. Takýmto spôsobom sa má zabrániť úplnému oddeleniu právneho vzťahu od právneho poriadku, resp. od určitej množiny právnych poriadkov. Tento ochranný mechanizmus sa aplikuje pri zmluvách o preprave cestujúcich a pri niektorých poisťných zmluvách.

²⁷³ Nesúhlasíme preto s názorom, že niet rozdielu medzi tým, keď strany zmluvy opíšu text cudzieho práva do vlastnej zmluvy, a tým, keď si cudzie právo zvolia pri subjektívnom cudzom prvku, ako to tvrdí LYSINA, P. In LYSINA, P., ĐURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 275. Ak sa z cudzieho práva stane inkorporovaný „text právneho úkonu“, mali by sa použiť všetky pravidlá výkladu právneho úkonu vrátane preferencie subjektívneho výkladu, fixácia jeho znenia k danému času a pod., čo pri voľbe práva nemá platiť.

²⁷⁴ Článok 3 ods. 3 Rímskeho dohovoru.

²⁷⁵ Článok 7 Rímskeho dohovoru.

²⁷⁶ Pozri [Návrh nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\)](#). KOM (2005) 650 v konečnom znení, s. 5.

²⁷⁷ Zhodne aj PFEIFFER, T. Neues Internationales Vertragsrecht – Zur Rom I-Verordnung. In *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*. 2008, č. 20/2008, s. 625. K presahujúcej transpozícii pozri CSACH, K. Výklad harmonizovaných právnych predpisov v Slovenskej republike. In *Právny obzor*. 2006, č. 5, s. 444 – 460.

• *Zmluvy o preprave cestujúcich (a preprave tovaru)*

Nariadenie Rím I ustanovuje pri zmluvách o preprave cestujúcich (čl. 5 ods. 2 Rím I) na rozdiel od zmlúv o preprave tovaru (čl. 5 ods. 1 Rím I) ochranný režim obmedzujúci možnosť voľby rozhodného práva. Úniková klauzula zjavne užšej väzby sa pritom aplikuje pri oboch subtypoch prepravných zmlúv.

Článok 5 Rím I
Zmluvy o preprave

1. *Pokiaľ nedošlo k voľbe rozhodného práva pre zmluvu o preprave tovaru v súlade s článkom 3, rozhodným právom pre takéto zmluvy je právny poriadok krajiny obvyklého pobytu prepravcu za predpokladu, že miesto prijatia alebo miesto určenia tovaru alebo obvyklý pobyt odosielateľa sú tiež v tejto krajine. Ak tieto požiadavky nie sú splnené, uplatňuje sa právny poriadok krajiny, kde sa nachádza miesto určenia, ako sa dohodli zmluvné strany.*
2. *Pokiaľ nedošlo k voľbe rozhodného práva stranami pre zmluvu o preprave cestujúcich v súlade s druhým pododsekom, rozhodným právom je právny poriadok krajiny obvyklého pobytu cestujúceho za predpokladu, že buď miesto začatia, alebo miesto skončenia prepravy je v tejto krajine. Ak tieto požiadavky nie sú splnené, uplatňuje sa právny poriadok krajiny obvyklého pobytu prepravcu.*

Strany si môžu ako rozhodné právo pre zmluvu o preprave cestujúcich v súlade s článkom 3 zvoliť len právny poriadok krajiny:

- a) *obvyklého pobytu cestujúceho alebo*
  - b) *obvyklého pobytu prepravcu, alebo*
  - c) *miesta ústredia riadenia prepravcu, alebo*
  - d) *miesta začatia prepravy, alebo*
  - e) *miesta skončenia prepravy.*
3. *Ak je zo všetkých okolností prípadu zrejmé, že zmluva má v prípade absencie voľby práva zjavne užšiu väzbu s inou krajinou, než je krajina uvedená v odsekoch 1 alebo 2, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.*

Určitý náznak vymedzenia pojmu „zmluva o preprave tovaru“ je uvedený v bode 22 odôvodnenia nariadenia Rím I:

(22) Pokiaľ ide o výklad zmlúv o preprave tovaru, nezamýšľa sa žiadna zmena obsahu v súvislosti s článkom 4 ods. 4 treťou vetou Rímskeho dohovoru. Na základe toho by sa zmluvy o prevádzke dopravného prostriedku na jednu cestu a iné zmluvy, ktorých hlavným predmetom je preprava tovaru, mali považovať za zmluvy o preprave tovaru. Na účely tohto nariadenia by mal pojem „odosielateľ“ označovať každú osobu, ktorá s prepravcom uzatvorí zmluvu o preprave, a pojem „prepravca“ by mal označovať zmluvnú stranu, ktorá sa zaviazala prepraviť tovar bez ohľadu na to, či prepravu vykoná sama.

Z uvedeného možno vyvodiť, že za prepravnú zmluvu sa bude považovať nielen samotná prepravná zmluva v zmysle slovenského vnútroštátneho práva (zmluvy o preprave podľa § 760 a nasl. OZ, o preprave vecí podľa § 610 a nasl. OZ), ale aj zasielateľská zmluva ako zmluva, ktorou sa jedna strana zaviazala zabezpečiť prepravu (§ 601 a nasl. OBZ). Podľa Súdneho dvora (vo vzťahu k čl. 4 ods. 4 Rímskeho dohovoru) sa pri zisťovaní hlavného predmetu zmluvy má zohľadniť cieľ zmluvného vzťahu a v dôsledku toho všetky povinnosti zmluvnej strany, ktorá uskutočňuje charakteristické plnenie, hlavným predmetom zmluvy by tak malo byť nielen samotné

poskytnutie dopravného prostriedku k dispozícii objednávateľovi, ale aj preprava tovaru ako taká.²⁷⁸

Takýto ochranný režim neplatí pri zmluvách o preprave tovaru. Pre tieto zmluvy sa ustanovuje poradie troch kolíznych noriem, ktoré sú obsiahnuté v čl. 5 ods. 1 Rím I. Pre názornosť priblížime tak text daného ustanovenia, ako aj jeho vysvetlenie a ilustráciu systémom kolíznych noriem.

<p>Text predpisu</p> <p>Čl. 5 ods. 1 Rím I: <i>Pokiaľ nedošlo k voľbe rozhodného práva pre zmluvu o preprave tovaru v súlade s článkom 3, rozhodným právom pre takéto zmluvy je právny poriadok krajiny obvyklého pobytu prepravcu za predpokladu, že miesto prijatia alebo miesto určenia tovaru alebo obvyklý pobyt odosielateľa sú tiež v tejto krajine. Ak tieto požiadavky nie sú splnené, uplatňuje sa právny poriadok krajiny, kde sa nachádza miesto určenia, ako sa dohodli zmluvné strany.</i></p>	<p>Štruktúra kolíznych noriem</p> <p>Zmluva o preprave tovaru sa spravuje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zvoleným právnym poriadkom, inak 2. Právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu prepravcu, ak ..., inak 3. Právnym poriadkom krajiny, kde sa nachádza dohodnuté miesto určenia
---	---

Nesmieme zabúdať, že v prípade zmlúv o preprave (či už tovaru, alebo osôb) existuje široká paleta priamych noriem, ktorými sa vytvára unifikované hmotné právo (priama úprava). Takáto úprava má, ako sme uviedli, v zásade prednosť pred nariadením Rím I. Napríklad Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu (Montrealský dohovor),²⁷⁹ Dohovor o prepravnej zmluve v medzinárodnej cestnej nákladnej doprave (CMR)²⁸⁰ sa v zmysle čl. 1 ods. 1 vzťahuje na každú zmluvu o preprave zásielok za odplatu cestným vozidlom, ak miesto prevzatia zásielky a predpokladané miesto jej dodania, ako sa uvádza v zmluve, ležia vo dvoch rôznych štátoch, z ktorých aspoň jeden je zmluvným štátom tohto Dohovoru. Železničnú dopravu upravuje [Dohovor o medzinárodnej železničnej doprave znení neskorších protokolov](#) (COTIF)²⁸¹ a priamu úpravu v oblasti riečnej prepravy obsahuje napríklad Budapeštiansky dohovor o Zmluve o preprave tovaru po vnútrozemskej vodnej ceste (CMNI).²⁸²

²⁷⁸ [Rozsudok Súdneho dvora vo veci C-133/08 zo 6. októbra 2009, Intercontainer Interfrigo SC \(ICF\) proti Balkenende Oosthuizen BV a MIC Operations BV](#), body 33 a nasl.

²⁷⁹ Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu prijatý v Montreale 28. mája 1999 (tzv. „Montrealský dohovor“). Oznámenie MZV č. 544/2003 Z. z. K Montrealskému dohovoru pristúpilo aj Európske spoločenstvo ([Rozhodnutie č. 2001/539/ES](#)).

²⁸⁰ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 11/1975 Zb. o Dohovore o prepravnej zmluve v medzinárodnej cestnej nákladnej doprave (CMR).

²⁸¹ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 8/1985 Zb. o Dohovore o medzinárodnej železničnej preprave (COTIF).

²⁸² [Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 231/2008 Z. z. o podpísaní Budapeštianskeho dohovoru o Zmluve o preprave tovaru po vnútrozemskej vodnej ceste \(CMNI\)](#).

• *Poistné zmluvy na iné ako veľké riziká*

Kolízna úprava poistných zmlúv v nariadení Rím I sa nevzťahuje na určité druhy poistenia [čl. 1 ods. 2 písmeno j) nariadenia Rím I] a na zmluvy o zaistení. Kolízne pravidlá pre poistné zmluvy upravuje článok 7 nariadenia Rím I.

Článok 7 Rím I
Poistné zmluvy

1. *(Tento článok sa) ..... Neuplatňuje sa na zmluvy o zaistení.*
2. *Poistná zmluva vzťahujúca sa na veľké riziko vymedzené v ..... sa spravuje právnym poriadkom zvoleným zmluvnými stranami .... Pokiaľ si zmluvné strany nezvolili rozhodné právo, poistná zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu poisťiteľa. Ak je zo všetkých okolností veci zjavné, že zmluva má zjavne užiť väzbu s inou krajinou, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.*
3. *V prípade poistnej zmluvy inej ako je zmluva, na ktorú sa vzťahuje odsek 2, v súlade s článkom 3 môžu zmluvné strany zvoliť iba tieto právne poriadky:*
  - a) *právny poriadok ktorejkoľvek krajiny, kde sa nachádza riziko v čase uzavretia zmluvy;*
  - b) *právny poriadok krajiny obvyklého pobytu poisťníka;*
  - c) *v prípade životného poistenia právny poriadok členského štátu, v ktorom je poisťník štátnym príslušníkom;*
  - d) *v prípade poistných zmlúv vzťahujúcich sa na riziká obmedzené na udalosti vyskytujúce sa v inom členskom štáte ako v členskom štáte, kde sa nachádza riziko, právny poriadok daného členského štátu;*
  - e) *ak poisťník podľa zmluvy, na ktorú sa vzťahuje tento odsek, vykonáva obchodnú alebo priemyselnú činnosť alebo slobodné povolanie a poistná zmluva pokrýva dve alebo viac rizík, ktoré sa týkajú tejto činnosti a nachádzajú sa v rozličných členských štátoch, právny poriadok ktoréhokoľvek z príslušných členských štátov alebo právny poriadok krajiny, v ktorej má poisťník obvyklý pobyt.*

Ak v prípadoch ustanovených v písmenách a), b) alebo e) poskytnú členské štáty uvedené v týchto odsekoch väčšiu slobodu výberu rozhodného práva pre poistnú zmluvu, môžu zmluvné strany uvedenú slobodu využiť.

Pokiaľ si zmluvné strany nezvolili rozhodné právo v súlade s týmto odsekom, zmluva sa spravuje právnym poriadkom členského štátu, v ktorom sa riziko nachádza v období uzavretia zmluvy.

4. *Na poistné zmluvy upravujúce riziká, pre ktoré členský štát stanoví povinnosť uzavrieť poistenie, sa vzťahujú tieto ďalšie pravidlá:*
  - a) *povinnosť uzavrieť poistenie nie je splnená poistnou zmlouvou, ktorá nie je v súlade s osobitnými ustanoveniami týkajúcimi sa tohto poistenia platnými v členskom štáte, ktorý stanovuje túto povinnosť. Ak si právo členského štátu, v ktorom sa nachádza riziko, a právo členského štátu stanovujúce povinnosť uzavrieť poistenie navzájom odporujú, má prednosť posledné uvedené;*
  - b) *odchylné od odsekov 2 a 3 môže členský štát ustanoviť, že poistná zmluva sa spravuje právnym poriadkom členského štátu, ktorý stanovuje povinnosť uzavrieť poistenie.*
5. *Na účely uplatňovania odseku 3 tretieho pododseku a odseku 4, ak zmluva zahŕňa riziká nachádzajúce sa vo viac ako jednom členskom štáte, zmluva sa považuje za viacero zmlúv, z ktorých každá sa týka len jedného členského štátu.*
6. *(Vymedzenie krajiny, v ktorej sa nachádza riziko).*

Ako môžeme badať na reprodukovanom texte, kolízna úprava rozlišuje medzi poistnými zmluvami na veľké riziko, pri ktorých je garantovaná široká miera voľby rozhodného práva (ods. 2) a inými poistnými zmluvami, pri ktorých je zámerom normotvorcu ochrániť slabšiu zmluvnú stranu (poisťníka, poisteného, oprávneného

z poistenia) tým, že voľba práva je obmedzená a strany si môžu vybrať len niektorý z uzavretého výpočtu právnych poriadkov.²⁸³ Pri zmluvách vzťahujúcich sa na **veľké riziko** nie je potrebný až taký stupeň ochrany, keďže z titulu ekonomickej rovnováhy strán by rovnosť zbraní mala byť zabezpečená (veľké riziká nebude poisťovať slabý spotrebiteľ, ale spravidla silný podnikateľ). Tzv. **veľké riziká** sú definované v osobitných smerniciach, a to pomerne široko.²⁸⁴ Samotné nariadenie Rím I indikuje, že kolízne normy pre poisťné zmluvy nie sú vzhľadom na ich komplikovanosť v ideálnom stave, keď v článku 27 ukladá, že najneskôr do roku 2013 musia byť podrobené revízii.²⁸⁵

c) Obmedzenie voľby práva minimálnou ochranou (spotrebiteľské a individuálne pracovné zmluvy)

Osobitný ochranný mechanizmus kolízneho práva predstavuje úprava, ktorá síce umožňuje stranám zvoliť si rozhodné právo, ale takto zvolené právo nesmie obrať slabšiu stranu o výhody postavenia, ktoré má podľa právneho poriadku, ktorý by sa (inak) použil pri absencii voľby právneho poriadku. Voľba, ktorou sa volí právny poriadok poskytujúci menšiu mieru ochrany, nebude neplatnou. Rozhodujúcim právom bude právny poriadok, ktorý garantuje menší rozsah ochrany, zároveň sa ale použijú tie jednotlivé konkrétne normy ochranného právneho poriadku, ktoré garantujú väčšiu mieru ochrany. Nemalo by však dochádzať k poskladaniu najlepšieho práva (to znamená, že nebude sa porovnávanie uskutočňovať na úrovni jednotlivých predpokladov právnej normy, ale na úrovni právnej normy samotnej), ale iba k určeniu práva, teda k výberu tej právnej normy, ktorá prináša lepší výsledok pre chránenú stranu. Takýto mechanizmus predpokladá nariadenie Rím I v prípadoch spotrebiteľských a individuálnych pracovných zmlúv.

• *Spotrebiteľské zmluvy*

Nariadenie Rím I garantuje v článku 6 spotrebiteľom určitý ochranný mechanizmus tým, že na zmluvy s cudzím prvkom, ktoré uzatvoria, sa za určitých podmienok aplikuje právny poriadok, s ktorým sa dá predpokladať, že sú najviac oboznámení,

²⁸³ Článok 7 ods. 3 nariadenia Rím I.

²⁸⁴ V zmysle smerníc „veľké riziká“ znamenajú tak vybrané riziká bez ohľadu na charakter činnosti poisťníka (napr. všetky škody na kolajových vozidlách, lietadlách a lodiach), ako aj riziká, pri ktorých je podstatné, že poisťník je činný v rámci priemyslu alebo živnosti, alebo v jednom zo slobodných povolání a riziká sa týkajú tejto činnosti (napr. poistenie úveru); a napokon riziká (napr. požiar a prírodné živly, všeobecná zodpovednosť, rôzne finančné straty), pri ktorých je podmienkou, že poisťník prekračuje horné limity najmenej dvoch z nasledujúcich troch kritérií: súvaha (nad 6,2 mil. eur), čistý obrat (nad 12,8 mil. eur), priemerný počet zamestnancov počas hospodárskeho roku (nad 250). Každý členský štát môže doplniť do posledne uvedenej kategórie riziká poisťované profesijnými združeniami, spoločnými podnikmi alebo dočasnými zoskupeniami.

²⁸⁵ Na kolízne normy pre poisťné zmluvy nariadenia Rím I sa zniešla takmer jednohlasne kritika právnej vedy, označujúc ich za neprehľadný labyrint. Pre prehľad kritických názorov pozri GRUBER, U. P. *Insurance Contracts*. In FERRARI, F., LEIBL, S. (eds.) *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. München : Sellier, 2009. s. 110.

teda právny poriadok ich obvyklého pobytu. Ochranný mechanizmus kolíznej úpravy spotrebiteľských zmlúv (podobne ako individuálnych pracovných zmlúvách) pôsobí v dvoch smeroch. V prípade, ak sa zmluvné strany nedohodli na voľbe práva, vedie uvedené kolízne pravidlo k tomu, že na ich právny vzťah sa použije právny poriadok krajiny, kde má spotrebiteľ obvyklý pobyt. V prípade, ak sa strany na voľbe použiteľného práva dohodli, aplikuje sa právny poriadok obvyklého pobytu spotrebiteľa iba ako minimálny štandard ochrany. Inak je ale voľba použiteľného práva ako takého účinná.

Ochrana spotrebiteľa je klasickým príkladom noriem, ktorým štáty priznávajú silu imperatívnych noriem, resp. vytvárajú rôzne mechanizmy, ktorými zamýšľajú preferovať vlastný právny poriadok. Takejto ambícii neunikol ani slovenský zákonodarca. Podľa § 10 ods. 4 ZMPSaP: „Záväzkové vzťahy súvisiace so spotrebiteľskou zmluvou sa spravujú slovenským právnym poriadkom, ibaže právo, ktoré by bolo inak rozhodné, poskytuje spotrebiteľovi lepšiu ochranu jeho práv.“ Rozsah pojmu vzťahy súvisiace so spotrebiteľskou zmluvou je otázný a zdá sa širší ako pojem „spotrebiteľské zmluvy“²⁸⁶ ako sme však už uviedli, § 10 ods. 4 ZMPSaP je nevhodne formulovanou normou, ktorá priznáva normám ochrany spotrebiteľa silu imperatívnych noriem (pozri výklad o imperatívnych normách).

Pri posudzovaní účinkov a rozsahu voľby rozhodného práva je preto potrebné určiť, ktorý právny poriadok by sa aplikoval, nebyť uskutočnenej voľby rozhodného práva. Tento právny poriadok totiž garantuje minimálny rozsah ochrany spotrebiteľa, ktorý musí byť zachovaný pri voľbe iného právneho poriadku.

Článok 6 Rím I **Spotrebiteľské zmluvy**

1. Bez toho, aby boli dotknuté články 5 a 7, zmluva uzavretá fyzickou osobou na účel, ktorý sa môže považovať za patriaci do oblasti mimo jej predmetu činnosti alebo výkonu povolania (ďalej len „spotrebiteľ“), s inou osobou, ktorá koná v rámci svojho predmetu činnosti alebo výkonu povolania (ďalej len „podnikateľ“), sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu spotrebiteľa za predpokladu, že podnikateľ:
  - a) vykonáva svoju obchodnú alebo podnikateľskú činnosť v krajine obvyklého pobytu spotrebiteľa alebo
  - b) akýmkoľvek spôsobom smeruje takú činnosť na túto krajinu alebo niekoľko krajín vrátane tejto krajiny
 a zmluva patrí do rozsahu tejto činnosti.
2. Bez ohľadu na odsek 1 si strany môžu v súlade s článkom 3 zvoliť rozhodné právo pre zmluvu, ktorá spĺňa požiadavky odseku 1. Takáto voľba rozhodného práva však nesmie zbaviť spotrebiteľa ochrany, ktorú mu poskytujú také ustanovenia, od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou podľa práva, ktoré by v prípade absencie voľby bolo na základe odseku 1 rozhodným.
3. Ak nie sú splnené požiadavky uvedené v odseku 1 písm. a) alebo b), určí sa rozhodné právo pre zmluvu medzi spotrebiteľom a podnikateľom podľa článkov 3 a 4.

²⁸⁶ Napríklad, Lacko správne uvádza, že v rozsahu aplikácie kolíznych pravidiel v nariadení Rím I je § 10 ods. 4 ZMPSaP obsolentným. Ide však ďalej a uvádza, že pravidlo ZMPSaP sa uplatní vo vzťahoch „súvisiacich so spotrebiteľskou zmluvou“, indikujúc, že rozsah aplikácie § 10 ods. 4 ZMPSaP je širší ako čl. 6 Rím I. S tým nesúhlasime. Aj vo zvyšnom rozsahu aplikácie § 10 ods. 4 ZMPSaP – a bez ohľadu na to, aký skutočne je – sú nariadenia Rím I a Rím II aplikovateľné prednostne. Preto, *stricto sensu*, pre doslovnú aplikáciu § 10 ods. 4 ZMPSaP v rozsahu aplikácie nariadení práva EÚ nie je miesto. LACKO, P. *Právomoc a rozhodné právo v obchodnoprávných a občianskoprávných vzťahoch s cudzím prvkom*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2014, s. 35.

4. Odsoky 1 a 2 sa neuplatňujú na:
- zmluvu o poskytovaní služieb, ak sa služby majú poskytnúť spotrebiteľovi výlučne v krajine, ktorá nie je krajinou jeho obvyklého pobytu;
  - zmluvu o preprave, okrem zmluvy, ktorej predmetom je poskytovanie balíku cestovných služieb v zmysle smernice Rady 90/314/EHS z 13. júna 1990 o balíku cestovných, dovolenkových a výletných služieb;
  - zmluvu, ktorej predmetom je vecné právo k nehnuteľnosti alebo nájom nehnuteľnosti, okrem zmluvy, ktorej predmetom je právo na časovo vymedzené užívanie nehnuteľnosti v zmysle smernice 94/47/ES;
  - práva a povinnosti, ktoré predstavujú finančný nástroj, a práva a povinnosti predstavujúce podmienky, ktorými sa spravujú emisie alebo verejné ponuky či verejné ponuky na prevzatie prevoditeľných cenných papierov a upisovanie a vyplatenie podielov v podnikoch kolektívneho investovania, pokiaľ tieto činnosti neznamenajú poskytovanie finančnej služby;
  - zmluva uzavretá v rámci takého druhu systému, na ktorý sa vzťahuje článok 4 ods. 1 písm. h).

Podobne, ako pri pravidlách právomoci v spotrebiteľských zmluvách podľa nariadenia Brusel Ia, aj podľa čl. 6 ods. 1 písm. a) nariadenia Rím I sa vyžaduje, aby podnikateľ vykonával svoju činnosť v krajine obvyklého pobytu spotrebiteľa.

Je pritom otázne, či výkon jeho aktivít musí byť opakovaný, alebo postačuje jednorazový výkon. Napriek tomu, že použitý pojem „**vykonávanie**“²⁸⁷ evokuje skôr požiadavku opakovanej činnosti, účel uvedeného ustanovenia – ochrana spotrebiteľa – vyžaduje, aby bol spotrebiteľ chránený aj v prípade, ak by podnikateľ uskutočnil iba jedinečnú obchodnú operáciu v štáte spotrebiteľa (napr. činnosť práve a iba pre svoju zmluvnú stranu – spotrebiteľa), keďže túto skutočnosť nie je spotrebiteľ schopný posúdiť.

Vyžaduje sa ale, aby podnikateľ cielene zameral svoju činnosť – hoci aj jednorazovo – na územie štátu spotrebiteľa. V prípade, ak podnikateľ nevykonáva a ani nezamýšľa vykonávať svoju činnosť v určitom štáte, a výkon tejto činnosti v danom štáte je iba dielom náhody, nie je spravodlivé žiadať od podnikateľa, aby poznal a prispôbil sa pri uzatváraní a plnení zmlúv právnomu poriadku spotrebiteľa.

Podmienka uvedená v čl. 6 ods. 1 písm. b) nariadenia Rím I je špecifikovaná v odôvodnení nariadenia. Podľa odôvodnenia nestačí, aby podnikateľ smeroval svoju činnosť do členského štátu, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko, alebo do viacerých členských štátov, medzi ktorými je tento členský štát napríklad tým, že sa prezentuje na svojej internetovej stránke a ponúka svoje služby či tovary. Je takisto potrebné, aby táto zmluva spadala do rozsahu takto smerovaných činností, pričom samotná skutočnosť, že je internetová stránka dostupná v krajine spotrebiteľa, nepostačuje. Je ďalej potrebné, aby internetová stránka podnecovala na uzatváranie zmlúv na diaľku a aby k uzatvoreniu takejto zmluvy na diaľku skutočne aj došlo.²⁸⁸ Z tohto vyjadrenia ale nevyplýva, že k uzatvoreniu zmluvy musí dôjsť práve prostredníctvom

²⁸⁷ V anglickej verzii relevantnej časti nariadenia sa používa pojem „pursues ... activities...“; vo francúzskej: „exerce son activité...“ a v nemeckej: „...Tätigkeit ... ausübt...“.

²⁸⁸ Pozri bod č. 24 odôvodnenia nariadenia Rím I. Pozri aj rozsudok SD EÚ v spojených veciach [Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG \(C-585/08\)](#) et [Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller \(C-144/09\)](#), v ktorom Súdny dvor ponúka kritéria na určenie, v ktorých prípadoch činnosť podnikateľa smeruje do štátu spotrebiteľa.

tejto internetovej stránky, ale postačuje aj uzatvorenie zmluvy inými prostriedkami diaľkovej komunikácie.²⁸⁹

Pravidlá pre kolíznu úpravu spotrebiteľských zmlúv vykazujú jednu podstatnú odlišnosť od pravidiel určovania právomoci pri spotrebiteľských zmluvách, a to výnimku podľa čl. 6 ods. 4 písm. a) Rím I, ktorá sa vzťahuje na prípady, keď je služba výlučne poskytnutá v krajine inej, ako je krajiny obvyklého pobytu spotrebiteľa.

Typickým príkladom je využitie služieb hotela v cudzine, pričom prevádzkovateľ hotela smeroval svoju aktivitu do krajiny obvyklého pobytu spotrebiteľa. V tomto prípade pôjde o spotrebiteľskú zmluvu podľa čl. 17 Brusel Ia, nie však o spotrebiteľskú zmluvu podľa čl. 6 nariadenia Rím I, keďže ubytovacie služby sa poskytujú výlučne v krajine, kde je hotel umiestnený.

- *Individuálne pracovné zmluvy*

Obdobný právny mechanizmus je predpokladaný aj pre individuálne pracovné zmluvy.²⁹⁰ Tieto kolízne pravidlá sa nevzťahujú na kolektívne pracovné zmluvy (označované aj ako tzv. tarifné zmluvy).

Článok 8 Rím I

Individuálne pracovné zmluvy

1. Individuálna pracovná zmluva sa spravuje právnym poriadkom zvoleným zmluvnými stranami v súlade s článkom 3. Takáto voľba práva však nesmie zbaviť zamestnanca ochrany, ktorú mu poskytujú také ustanovenia, od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou podľa práva, ktoré by v prípade absencie voľby bolo podľa odsekov 2, 3 a 4 tohto článku rozhodným.
2. Pokiaľ si zmluvné strany nezvolili rozhodné právo pre individuálnu pracovnú zmluvu, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny, v ktorej zamestnanec obvykle vykonáva prácu na základe zmluvy, alebo ak tomu tak nie je, právnym poriadkom krajiny, z ktorej takúto prácu vykonáva. Za zmenu krajiny obvyklého miesta výkonu práce sa nepovažuje, ak zamestnanec dočasne pracuje v inej krajine.
3. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odseku 2, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny miesta podnikania, prostredníctvom ktorého bol zamestnanec zamestnaný.
4. Ak z celkovej situácie vyplýva, že zmluva má užšiu väzbu s inou krajinou, než je krajina uvedená v odsekoch 2 alebo 3, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.

Z načrtnutého vyplýva, že strany individuálnej pracovnej zmluvy si môžu zvoliť právny poriadok, ktorým sa bude spravovať ich zmluvný vzťah, ale tým nesmie byť zamestnanec zbavený ochrany, ktorú mu garantuje ten právny poriadok, ktorý by bol rozhodný nebyť voľby práva. Tým je právny poriadok štátu, kde zamestnanec obvykle vykonáva prácu. Ak takýto štát nie je možné určiť, smerodajným bude právny poriadok štátu podľa miesta pobočky, ktorá zamestnanca zamestnala. Aj v tomto prípade sa však aplikuje úniková klauzula právneho poriadku vykazujúceho užšiu väzbu s predmetnou pracovnou zmluvou.

²⁸⁹ Zhodne PFEIFFER, T. Neues Internationales Vertragsrecht - Zur Rom I-Verordnung. In *Euro-päische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*. 2008, č. 20/2008, s. 628.

²⁹⁰ V slovenskej právnej spisbe sa vyskytujú názory, ktoré zužujú pôsobnosť kolíznej úpravy pracovnoprávnych vzťahov podľa nariadenia Rím I iba na vzťahy medzi subjektmi v členských štátoch Európskej únie. Pozri BARANCOVÁ, H. [Rímsky dohovor a nové európske kolízne pracovné právo](#). In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, č. 3/2010, s. 15 – 22.

d) Iné ochranné mechanizmy (imperatívne normy a výhrada ordre public)

Okrem uvedených obmedzení pôsobia aj pri voľbe použiteľného práva všeobecné mechanizmy obmedzenia použiteľnosti určeného práva, akými sú imperatívne normy a výhrada verejného poriadku, ktorým sa podrobnejšie venujeme v iných statiach.

15.3.1.5 Určenie rozhodného práva pri absencii voľby práva

V prípade, ak si zmluvné strany nezvolia pre svoj zmluvný vzťah rozhodné právo a nejde ani o prípady ochrany slabšej strany s osobitnou kolíznou úpravou, ponúka nariadenie Rím I v článkoch 4 a nasl. kolízne riešenia, ktorými sa má docieľiť, aby sa právny vzťah spravoval tým právnym poriadkom, s ktorým má čo najbližší vzťah.

Článok 4 Rím I

Rozhodné právo pri absencii voľby

1. Pokiaľ nedošlo k voľbe rozhodného práva pre zmluvu v súlade s článkom 3 a bez toho, aby boli dotknuté články 5 až 8, právo, ktorým sa spravuje zmluva, sa určuje takto:
  - a) zmluva o predaji tovaru sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu predajcu;
  - b) zmluva o poskytovaní služieb sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu poskytovateľa služieb;
  - c) zmluva, ktorej predmetom je vecné právo k nehnuteľnosti alebo nájom nehnuteľnosti, sa spravuje právnym poriadkom krajiny, kde sa nehnuteľnosť nachádza;
  - d) bez ohľadu na písmeno c) nájom nehnuteľnosti uzavretý na dočasné súkromné použitie na obdobie maximálne šiestich po sebe nasledujúcich mesiacov sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu prenajímateľa za predpokladu, že nájomca je fyzická osoba a má svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine;
  - e) zmluva o franšíze sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu franšízanta;
  - f) zmluva o distribúcii sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu distribútora;
  - g) zmluva o predaji tovaru dražbou sa spravuje právnym poriadkom krajiny, kde sa koná dražba, ak také miesto možno určiť;
  - h) zmluva uzavretá v rámci multilaterálneho systému, ktorý spája, alebo umožňuje spájanie záujmov viacerých tretích strán nakupovať a predávať finančné nástroje v zmysle článku 4 ods. 1 bodu 17 smernice 2004/39/ES v súlade s nediskrečnými pravidlami a ktorú sa spravuje jediným právnym poriadkom, sa spravuje týmto právnym poriadkom.
2. Ak sa na zmluvu nevzťahuje odsek 1 alebo ak sú prvky zmluvy pokryté viac ako jedným z písmen a) až h) odseku 1, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu zmluvnej strany, ktorá má uskutočniť plnenie charakteristické pre zmluvu.
3. Ak je zo všetkých okolností veci zrejmé, že zmluva má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou, než je krajina uvedená v odseku 1 alebo 2, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.
4. Ak podľa odsekov 1 alebo 2 nie je možné určiť rozhodné právo, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny, s ktorou má najužšiu väzbu.

Ustanovuje sa určité poradie použiteľných kolíznych noriem. V prípade absencie voľby rozhodného práva sú k dispozícii kolízne normy pre jednotlivé zmluvné typy (čl. 4 ods. 1 Rím I).²⁹¹ Až vtedy, ak zmluvu nie je možné stotožniť so žiadnym z týchto zmluvných typov alebo ak sú jej prvky pokryté viac ako jedným uvedeným typom,

²⁹¹ Článok 4 ods. 1 v spojení s článkami 5 až 8 nariadenia Rím I.

použije sa právny poriadok krajiny,²⁹² v ktorej má obvyklý pobyt tá zmluvná strana, ktorá uskutočňuje charakteristické plnenie (čl. 4 ods. 2 Rím II). Ak sa síce dá právny poriadok určiť podľa jednej z týchto dvoch možností, zmluva má však zjavne užšiu väzbu s inou krajinou, použije sa jej právny poriadok (čl. 4 ods. 3 Rím I). Ak však nie je možné určiť právny poriadok podľa týchto dvoch spôsobov, použije sa ten právny poriadok, s ktorým má zmluva najužšiu väzbu (čl. 4 ods. 4 Rím I).

Bez ďalšieho sa núka otázka, akým spôsobom sa má uskutočniť kvalifikácia uvedených jednotlivých zmluvných typov. Pojmy v nariadení Rím I označujúce jednotlivé zmluvné typy sú v pozícii autonómnych pojmov európskeho práva. Na ich interpretáciu sa zameriavajú niektoré body odôvodnenia nariadenia, či už priamo výkladom,²⁹³ alebo odkazom na výklad paralelného pojmu v príslušnom predpise práva EÚ.²⁹⁴ Je teda možné očakávať, že predmetné ustanovenia budú interpretované judikatúrou SD EÚ (najmä, ak niektoré zmluvné typy zostávajú bez akéhokoľvek priblíženia).²⁹⁵ O niektorých zmluvných typoch ale môžeme vyvodiť určité závery aj zo samotného normatívneho textu nariadenia. Napríklad za predaj tovaru nie je možné bez ďalšieho považovať postúpenie pohľadávky alebo prevod iného práva. Kolízna norma pre vzťah medzi postupcom a postupníkom pri postúpení pohľadávky je totiž ustanovená osobitne v článku 14 nariadenia Rím I.

Nariadenie predpokladá všeobecné kolízne pravidlo, nadväzujúce na obvyklý pobyt strany, poskytujúcej plnenie charakteristické pre zmluvu, a taktiež tzv. únikovú klauzulu, t. j. právo krajiny, ktorá má so zmluvou užšiu väzbu. Tieto dva koncepty sa odlišujú. V koncepte charakteristického plnenia pre zmluvu sa prejavuje kontinentálny prístup (čl. 117 ods. 2 [Švajčiarskeho spolkového zákona o medzinárodnom práve súkromnom](#)) a jeho podstatou je hľadanie spojitosti medzi určitým právnym poriadkom a zmluvným vzťahom v rámci samotnej zmluvy, samotného zmluvného vzťahu. Predmetom skúmania bude tento konkrétny zmluvný vzťah. Naopak, pri požiadavke užšej väzby, ktorá predstavuje skôr koncept krajín *common-law*,²⁹⁶ hľadáme odpoveď aj mimo samotnej zmluvy. Skúmame vzťah zmluvy a určitého právneho poriadku, resp. ich priradenie k sebe. Podľa odôvodnenia nariadenia (bod č. 21) by sa pri určovaní tejto krajiny malo, okrem iného, vziať do úvahy, či predmetná zmluva má veľmi úzku väzbu s inou zmluvou alebo zmluvami.

²⁹² Nariadenie nepoužíva pojem štát, ale krajina vzhľadom na snahu riešiť aj problém medzioblastných kolízií, spomenutý v podkapitole 7.5.

²⁹³ Napríklad body 22 (zmluva o preprave tovaru), 27 (spotrebiteľské zmluvy), 33 (poistné zmluvy) alebo 36 (individuálne pracovné zmluvy) odôvodnenia nariadenia Rím I.

²⁹⁴ Pozri bod 17 (pojmy „poskytovanie služieb“ a „predaj tovaru“) odôvodnenia nariadenia Rím I.

²⁹⁵ Napríklad zmluva o franšíze alebo zmluva o distribúcii. Pri definovaní týchto zmlúv je možné siahnuť k [Návrhu spoločného referenčného rámca \(DCFR\)](#), ktorý v čl. IV. E. – 4. 101 upravuje vymedzenie franšízovej a v čl. IV. E. – 5. 101 distribučnej zmluvy.

²⁹⁶ K tomu pozri [YONDRÁČEK, O. Článek 4 Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy: plodný či jalový kompromis?](#). In *Právník*. 2007, č. 12/2007, s. 1314 – 1324.

15.3.1.6 *Rozsah použitia určeného cudzieho práva*

Ak určíme, že sa na právny vzťah aplikuje kolízne pravidlo uvedené v nariadení Rím I, musíme určiť aj to, aké všetky právne otázky sa majú podľa takto určeného práva posudzovať, teda zodpovedať otázku rozsahu použitia rozhodného práva. Odpoveď ponúka článok 12 nariadenia Rím I.

Článok 12 Rím I

Rozsah použitia rozhodného práva

1. *Rozhodným právom pre zmluvu podľa tohto nariadenia sa spravuje najmä:*
  - a) jej výklad;
  - b) plnenie zmluvných záväzkov;
  - c) v rozsahu právomoci udelenej súdu procesnými normami, dôsledky porušenia týchto záväzkov vrátane stanovenia výšky náhrady škody, ak sa určuje na základe právnych predpisov;
  - d) rôzne spôsoby zániku záväzkov, preklúzia a premlčanie;
  - e) dôsledky neplatnosti zmluvy.
2. *Vo vzťahu k spôsobu plnenia a opatreniam, ktoré treba prijať v prípade chybného plnenia, sa prihliadne na právny poriadok krajiny, v ktorej sa plnenie uskutočňuje.*

Z uvedeného je zjavné, že snahou tvorcov nariadenia Rím I bolo zahrnúť čo možno najviac otázok do rozsahu aplikovateľného práva, čím sa sleduje zámer vyhnúť sa už spomínanému mozaikovému prístupu²⁹⁷ a s tým spojeným ťažkostiam s určovaním použiteľného práva pre každú jednotlivú parciálnu otázku hlavnej otázky. Rozsah použitia určeného práva je uvedený iba demonštratívne, neuzatvoreným výpočtom. Nie je preto vylúčené, aby konajúci súd použil určený právny poriadok aj na zodpovedanie inej otázky ako tej, ktorá je uvedená v čl. 12 ods. 1 Rím I.

15.3.1.7 *Všeobecné obmedzenie dôsledkov použitia rozhodného práva (imperatívne normy a výhrada verejného poriadku)*

Aplikácia cudzieho právneho poriadku môže priniesť, z pohľadu konajúceho súdu a vnútroštátneho právneho poriadku, nežiaduce účinky. Dvoma základnými všeobecnými mechanizmami ochrany pred negatívnymi dôsledkami použitia cudzieho práva, ktoré sú predpokladané aj nariadením Rím I, sú imperatívne normy a výhrada verejného poriadku. Tieto mechanizmy nachádzajú svoje uplatnenie tak pri určení použiteľného práva na základe voľby, ako aj pri určení použiteľného práva pri absencii voľby.

Článok 9 Rím I

Imperatívne normy

1. *Imperatívne normy sú normy, ktorých dodržiavanie pokladá krajina za rozhodujúce pre ochranu svojich verejných záujmov, ako je politické, sociálne alebo hospodárske zriadenie, až do takej miery, že vyžaduje ich uplatnenie v každej situácii, na ktorú sa norma vzťahuje, bez ohľadu na právo, ktoré je inak rozhodným pre zmluvu podľa tohto nariadenia.*
2. *Žiadne ustanovenie tohto nariadenia neobmedzuje uplatňovanie imperatívnych noriem právneho poriadku štátu konajúceho súdu.*

²⁹⁷ Pozri podkapitolu 10.2.

3. *Môžu sa uplatniť imperatívne normy právneho poriadku krajiny, kde sa vykonali alebo sa musia vykonať záväzky vyplývajúce zo zmluvy, pokiaľ uvedené imperatívne normy nerobia plnenie zmluvy protiprávnym. Pri rozhodovaní, či sa majú uplatniť uvedené normy, sa do úvahy vezme ich povaha a účel, ako aj dôsledky ich uplatnenia alebo neuplatnenia.*

Ako sme už uviedli, v rýdzo vnútroštátnych prípadoch nie je prípustné voľbou iného rozhodného práva odchyliť sa od vnútroštátnych kogentných ustanovení. V prípadoch s cezhraničným prvkom sa taktiež nedá odchyliť od takých kogentných ustanovení *lex fori*, ktoré sa majú použiť bez ohľadu na to, ktorý právny poriadok sa použije. Takéto normy sa v zmysle nariadenia Rím I označujú pojmom imperatívne normy. Imperatívne normy sú tým pádom podmnožinou kogentných noriem.²⁹⁸

Účel týchto noriem, ako aj dôvod ich kogentnosti musia smerovať k ochrane vybraných verejných záujmov, ktoré presakujú do súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom tak, že sa majú použiť vždy, bez ohľadu na rozhodujúce právo.²⁹⁹ Preto sú imperatívne normy zvláštnou kombináciou vecných a jednostranne kolíznych právnych noriem.³⁰⁰ Vymedzenie imperatívnych noriem tak, ako je obsiahnuté v čl. 9 ods. 1 Rím I, má pôvod v rozhodnutí Súdneho dvora vo veci *Arblade*.³⁰¹ Vymedzenie samo ale nedáva odpoveď na to, ktoré konkrétne normy sú imperatívne. Za imperatívne normy možno považovať napríklad normy súťažného práva (osobitné normy na ochranu pred nedovoleným obmedzovaním hospodárskej súťaže), ochrana spotrebiteľa a niektoré normy upravujúce prepravné zmluvy.³⁰² Nemecký Spolkový súdny dvor, naopak, normy, ktorých účelom je ochrana spotrebiteľa, za imperatívne normy (tzv. *Eingriffsnormen*) nepovažuje.³⁰³ Podľa ďalšieho vyjadrenia sa za imperatívne normy považujú iba normy verejného práva (napr. ochrana meny, kultúrneho dedičstva), ktoré slúžia ochrane verejných záujmov, na rozdiel od noriem súkromného práva, ktoré primárne slúžia súkromným záujmom.³⁰⁴ Považovanie imperatívnych noriem za

²⁹⁸ Podľa odôvodnenia nariadenia by mal byť pojem „imperatívne normy“ odlišný od výrazu „ustanovenia, od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou“ a mal by sa chápať užšie. Pozri bod 37 odôvodnenia nariadenia Rím I.

²⁹⁹ K problematike kogentných noriem pozri bližšie napríklad CSACH, K. Miesto dispozitívnych a kogentných právnych noriem (nielen) v obchodnom práve. In *Právny obzor*. 2007, č. 2/2007, s. 102 – 121 (I. časť) a č. 3/2007, s. 247 – 259 (II. časť).

³⁰⁰ Pozri napríklad KUCKEIN, M. *Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 20 a nasl., ako aj diela tam uvedené.

³⁰¹ [Rozsudok SD ES z 23. novembra 1999 v spojených veciach C-369/96 a C-376/96, Trestné konania proti Jean-Claude Arblade et Arblade & Fils SARL \(C-369/96\) a Bernard Leloup, Serge Leloup a Sofrage SARL \(C-376/96\)](#). Zb. 1999, s. I-08453, bod 30. Pozri aj [Návrh nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\)](#). KOM (2005) 650 v konečnom znení, s. 8.

³⁰² Pozri [Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano and Paul Lagarde](#). Ú. v. C 282, 31. 10. 1980, s. 1 – 50. Výklad k čl. 7, bod 4, s. 28.

³⁰³ [BGHZ 165, 248](#) vo vzťahu k nemeckej úprave spotrebiteľského úveru, ktorá primárne chráni iba spotrebiteľa, zatiaľ čo ochrana verejného záujmu je iba reflexom právnej úpravy.

³⁰⁴ Pozri vyjadrenie Inštitútu Maxa Plancka pre právnu komparatistiku a medzinárodné právo súkromné v Hamburgu: *Comments on the European Commission's Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation*, s. 78. Vyjadrenie sa vzťahuje k Zelenej knihe o zmene Rímskeho dohovoru o práve použiteľnom pre zmluvné záväzky na komunitárny nástroj a jeho modernizácii – [Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the](#)

verejnoprávne normy, ktorých aplikácia sa riadi osobitným verejným kolíznym právom, je prevládajúca najmä v Nemecku,³⁰⁵ pochopiteľne ale nie v krajinách, ktoré nepoznajú prísne rozhraničenie medzi súkromným a verejným právom. Naďalej však panuje interpretačná a aplikačná neistota ohľadom presného vymedzenia imperatívnych noriem či ich praktického významu.³⁰⁶

Druhou skupinou imperatívnych noriem v zmysle čl. 9 Rím I sú imperatívne normy *tretích štátov*. Môžu sa tak zohľadniť imperatívne normy právneho poriadku tej krajiny, kde sa vykonali alebo sa musia vykonať záväzky vyplývajúce zo zmluvy, nie však inej tretej krajiny (C-135/15 „Nikiforidis“).³⁰⁷ Kumulatívnou podmienkou je, že imperatívne normy štátu miesta plnenia spôsobujú protiprávnosť tohto plnenia.³⁰⁸

Ustanovenie čl. 9 ods. 3 Rím I je pravdepodobne inšpirované anglickým prípadom zo začiatku 20-teho storočia³⁰⁹ a pôvod ustanovenia je taktiež možné „vystopovať“ v čl. 7 ods. 1 Rímskeho dohovoru. Podľa tohto článku mohli sudy zohľadniť imperatívne normy iného štátu, s ktorým mala situácia úzku väzbu. Pri úvahe, či sa tieto imperatívne normy zohľadnia, sa malo prihliadať na ich povahu, účel a na dôsledky ich uplatnenia alebo neuplatnenia. Voči tomuto ustanoveniu dohovoru uplatnili výhradu viaceré členské štáty, v dôsledku čoho pre ne nebolo záväzné.³¹⁰ Tvorcovia nariadenia sa snažili (najmä pod vplyvom námietok Veľkej Británie) odstrániť zmätočnosť a mnohoznačnosť uvedeného ustanovenia.³¹¹ Proti ustanoveniu nariadenia už nie je možné uplatniť výhradu, a preto je táto úprava všeobecne aplikovateľná. Dovtedy vágna požiadavka „úzkej väzby“ zmluvy s iným štátom dostala v nariadení konkrétnu podobu, ktorou je výkon záväzkov zo zmluvy v inom štáte.

Druhým ochranným mechanizmom predpokladaným článkom 21 Rím I je výhrada verejného poriadku, výhrada *ordre public*, ktorou sa má zabezpečiť, aby účinky cudzieho práva nerozvrátili základne kamene spoločensko-právneho poriadku štátu.

[law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation.](#) COM (2002) 654, final.

³⁰⁵ Doktrína má pravdepodobne pôvod v rozhodnutí Spolkového súdneho dvora z roku 1959 (BGHZ 31, 367). Pozri aj KUCKEIN, M. *Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 29 a nasl.

³⁰⁶ Pozri napríklad BŘÍZA, P. (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. In *Právní rozhledy*. 2009, č. 2/2009, s. 41 – 48.

³⁰⁷ Podľa tohto rozsudku SD EÚ však aj imperatívne normy iného tretieho štátu môžu byť brané do úvahy ako „fakt“, ale len v rozsahu, v akom sa má na dané faktické okolnosti prihliadať podľa aplikovateľného práva.

³⁰⁸ K úsmevnému stavu pred jazykového korigenda tohto ustanovenia pozri predchádzajúce vydanie tejto publikácie.

³⁰⁹ *Ralli Bros. v. Compania Naviera Sota y. Aznar*, [1920] 2 K.B. 287 C.A. K tomu pozri LANDO, O., NIELSEN, P., A. The Rome I Regulation. In *Common Market Law Review*. 2008, s. 1722.

³¹⁰ Pozri BŘÍZA, P. (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. In *Právní rozhledy*. 2009, č. 2/2009, s. 45.

³¹¹ LANDO, O., NIELSEN, P., A. The Rome I Regulation. In *Common Market Law Review*. 2008, č. 45/2008, s. 1720.

Článok 21 Rím I
Výhrada verejného poriadku

Uplatnenie niektorého ustanovenia právneho poriadku krajiny podľa tohto nariadenia možno odmietnuť iba v prípade, ak by jeho uplatnenie bolo v zjavnom rozpore s verejným poriadkom („ordre public“) štátu konajúceho súdu.

Ako sme už načrtli skôr, formulácia článkov 9 a 21 nariadenia Rím I dáva tušiť, že jedným z rozdielov medzi imperatívnymi normami a výhradou verejného poriadku je ich pôsobenie. Imperatívne normy pôsobia *ofenzívne* a presadia sa bez ohľadu na to, čo – a či vôbec niečo – ustanovuje právny poriadok, ktorý sa má na právny vzťah použiť. Naopak, výhrada verejného poriadku zasahuje práve a iba vtedy, ak by použitie cudzieho právneho poriadku malo viesť k ohrozeniu, porušeniu vnútroštátneho verejného poriadku, čím pôsobí takpovediac *defenzívne*.

Vzhľadom na skutočnosť, že nariadenie Rím Ia, a ako ukážeme ďalej, aj nariadenie Rím II (nie však ZMPSaP) vyžadujú, aby účinky výhrady verejného poriadku nastávali iba pri *zjavnom* rozpore s verejným poriadkom, bude sa na naplnenie podmienok výhrady verejného poriadku podľa uvedených nariadení vyžadovať zásah vyššej intenzity, zatiaľ čo imperatívne normy prichádzajú k použitiu aj v prípadoch zásahu nižšej intenzity.³¹²

15.3.2 Rozhodné právo pre zmluvné záväzky mimo nariadenia Rím I

Ako sme už uviedli, v niektorých prípadoch sa rozhodné právo pre záväzkový vzťah neurčuje podľa nariadenia Rím I. Kolízne predpisy týkajúce sa zmluvných záväzkov sú obsiahnuté aj v medzinárodných zmluvách. Vzťah nariadenia Rím I k medzinárodným zmluvám je upravený v článkoch 24 (vzťah k Rímskemu dohovoru) a 25 nariadenia Rím I.

Článok 25 Rím I

Vzťah k iným existujúcim medzinárodným dohovorom

1. *Toto nariadenie nemá vplyv na uplatňovanie medzinárodných dohovorov, ktorých zmluvnou stranou je jeden alebo viacero členských štátov v čase prijatia tohto nariadenia a ktoré ustanovujú kolízne normy pre zmluvné záväzky.*
2. *Toto nariadenie má však medzi členskými štátmi prednosť pred dohovormi uzavretými výlučne medzi dvomi alebo viacerými z nich, v rozsahu, v ktorom sa týkajú otázok upravených týmto nariadením.*

Analogické ustanovenie k tomuto článku, článok 28 nariadenia Rím II, už bolo podrobené rozboru vyššie (stať 6.3), preto odkazujeme na výklad tam podaný. Komisia nedávno zverejnila zoznam oznámení členských štátov týkajúcich sa medzinárodných dohovorov, ktoré majú v zmysle čl. 26 ods. 1 nariadenia Rím I aplikačnú prednosť pred nariadením Rím I.³¹³

---

³¹² Pozri aj KUCKEIN, M. *Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 57. Uvedený autor ale poukazuje (s. 58) na predprogramované problémy spojené s aplikovaním ustanovení o výhrade verejného poriadku a o imperatívnych normách v krajinách, ktoré také rozlišovanie nepoznajú.

³¹³ [Oznámenia podľa článku 26 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 593/2008](#)

Okrem toho, nariadenie Rím I má obmedzenú vecnú pôsobnosť. Ak nie je kolízná úprava obsiahnutá v prednostne aplikovateľnej medzinárodnej úprave a nespadá ani do pôsobnosti nariadenia Rím I, aplikuje sa vnútroštátny kolízny predpis. Kolízná úprava zmluvných záväzkov je vo vnútroštátnom právnom predpise, odhladnuc od špeciálnej právnej úpravy, koncentrovaná do § 9 až 11 ZMPSaP s preferenciou voľby rozhodného práva (§ 9 ZMPSaP). Ak si účastníci nezvolia rozhodujúce právo, ich záväzkové vzťahy sa spravujú právnym poriadkom, použitie ktorého zodpovedá rozumnému usporiadaniu daného vzťahu (§ 10 ods. 1 ZMPSaP), pričom zákon ponúka katalóg kolíznych noriem pre jednotlivé typy zmluvných vzťahov (§ 10 ods. 2 ZMPSaP) obsahujúci nadviazania na ten právny poriadok, podriadenie právneho vzťahu ktorému považuje zákonodarca za rozumné.³¹⁴

Príklady:

1. Študent právnickej fakulty Rudolf si kráti týždeň čakania na prednášku medzinárodného práva súkromného cestovaním po Európe. Objednal si lacnú letenku z Viedne do Atén na let, prevádzkovaný leteckou spoločnosťou Kamikaze Air so sídlom v Portugalsku. Výber leteckej spoločnosti mu vyhovoval najmä preto, lebo ponúkala odvoz z Trnavy na letisko Schwechat a späť, aj keď túto službu nakoniec nevyužil. Lietadlo meškalo a jeho batožina sa stratila. Vo všeobecných obchodných podmienkach, s ktorými súhlasil odklikom na internete, je uvedená voľba maďarského práva. Zmenilo by sa niečo na výsledku, ak by si strany zvolili právomoc maďarských súdov? Na internete našiel tiež mimoriadnu ponuku 4-hviezdičkového hotelu v Aténach, osobitne ho potešilo, že išlo o jediný hotel s internetovými stránkami v slovenčine a jeho prevádzkovateľ so sídlom v Anglicku sa hrdo hlásil k slovenským koreňom a odkazu solúnskych bratov. Po tom, ako študent dorazil na miesto, s prestrašením zistil, že hotel nedosahuje ani základný hygienický štandard. Reklama síce sľubovala „živý hotel“, ale o dané formy života Rudolf v izbe nestál a musel sa ubytovať v inom hoteli so značne vyššími cenami.

[o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\)](#). Ú. v. EÚ C 343, 17. 12. 2010, s. 3 – 6 (pdf).

³¹⁴ Značne zjednodušený výklad vzťahu medzi ods. 1 a ods. 2 § 10 ZMPSaP ponúka Najvyšší súd SR, keď bez podrobnejšej analýzy uvádza myšlienkový postup hodný reprodukcie (zvýraznenie autori): „Čo do odôvodnenia rozhodnutia v merite veci odvolací súd považuje v súvislosti s námietkou odvolateľa, že súd mal aplikovať v zmysle § 10 ods. 2 zák. č. 97/1963 Zb. turecké právo, za potrebné poukázať na ods. 1 citovaného paragrafu, podľa ktorého ak účastníci nezvolia rozhodujúce právo, ich záväzkové vzťahy sa spravujú právnym poriadkom, použitie ktorého zodpovedá rozumnému usporiadaniu daného vzťahu. V spornej veci išlo o dodávky tureckého tovaru slovenskému obchodníkovi, za účelom jeho predaja na Slovensku a bol to slovenský obchodník, ktorý mal na Slovensko dodaný mu tovar zaplatiť. Aplikáciu slovenského právneho poriadku na riešenie tejto veci preto odvolací súd považuje za rozumnú, a preto správnu. Treba tiež pripomenúť, že odvolací súd už vyslovil právny záver o použití slovenského práva a nie je dôvod ho meniť.“ Avizovaný právny záver o použití slovenského súdu je pravdepodobne toto vyjadrenie odvolacieho súdu: „V odôvodnení [rozhodnutia v pôvodnom odvolacom konaní – poznámka autorov] odvolací súd uviedol, že *pokiaľ vzťahy medzi účastníkmi nie sú riešené preukázanou zmluvou, treba vec posudzovať aspoň od okamihu, keď tovar prekročil hranice Slovenska podľa slovenského práva. ... Odvolací súd taktiež konštatoval, že neplatnosti podpisu kompetentného zástupcu sa v prejednávanej veci nemôže dovoľávať žalobca, pretože nemožno spravodlivo od žalovaného požadovať, aby poznal právnu úpravu cudzieho štátu.*“ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR z 13. mája 2009, sp. zn. 2 Obo 178/2008. Neodporúčame nasledovať uvedené závery. Oproti tomu, prísne nároky na aplikáciu § 10 ods. 1 ZMPSaP nachádzame v uznesení Najvyššieho súdu SR z 11. decembra 2008, sp. zn. 3 Obo 206/2007.

Vrátil sa domov a svoje znalosti chce zúročiť podaním žaloby. V oboch prípadoch posúďte právomoc a rozhodné právo pre jeho nároky.

2. Občan Kazachstanu A prevádzkuje v Bratislave reštauráciu, na prevádzku ktorej mu bez zbytočných slov a osobitných dojednaní požičia jeho rodák – osoba B, v súčasnosti sa tiež zdržiavajúci na Slovensku. Požičku osoba A nevráti. Posúďte právomoc a rozhodné právo pre uplatniteľný nárok (podľa rozsudku Najvyššieho súdu ČR z 29. januára 2014, sp. zn. 33 Cdo 3261/2012).

15.4 Určovanie práva použiteľného pre mimozmluvné záväzky

Mimozmluvný záväzok je záväzkom, ktorý má svoj pôvod v inej právnej skutočnosti, ako je zmluva. Na vznik mimozmluvného záväzku sa preto nevyžaduje existencia zmluvy. V už načrtnutom rozlišovaní medzi štyrmi dôvodmi vzniku záväzku sú mimozmluvnými záväzkami záväzky z protiprávneho konania/skutočnosti (civilného deliktu), bezdôvodného obohatenia alebo inej skutočnosti uvedenej v zákone (vrátane bezpríkazného konania).

15.4.1 Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky podľa nariadenia Rím II

Pre mimozmluvné záväzky v občianskych a obchodných veciach v situáciách, v ktorých dochádza k stretu rôznych právnych poriadkov, sa aplikuje priamo účinné nariadenie Rím II. Ani v prípade nariadenia Rím II nie je potrebné, aby stret právnych predpisov bol iba vnútroúničný (teda stret právnych poriadkov dvoch členských štátov). Aplikuje sa vždy, keď dochádza ku kolízii dvoch poriadkov, bez ohľadu na to, či ide o právny poriadok členského štátu, alebo nie. Nariadenie sa aplikuje vždy, ak má súd členského štátu určiť rozhodné právo pre mimozmluvný záväzok. Vecná pôsobnosť nariadenia Rím II je takisto ako pri nariadení Rím I definovaná pozitívne a negatívne.

15.4.1.1 Pozitívne vymedzenie vecnej pôsobnosti nariadenia Rím II

Primárnou podmienkou aplikácie nariadenia na situáciu kolízie právnych poriadkov teda je, aby sa daný právny vzťah kvalifikoval ako „*mimozmluvný záväzok v občianskych a obchodných veciach*.“ Vzhľadom na obmedzenie pôsobnosti nariadenia na obchodné a občianske veci sú z pôsobnosti nariadenia vyňaté najmä daňové, colné alebo správne veci, ako aj záväzky vyplývajúce zo zodpovednosti verejnej moci za nesprávny postup a rozhodnutia, keďže tieto prípady majú určitý, resp. dominantný verejnoprávny charakter (*acta iure imperii*). Vzhľadom na skutočnosť, že otázka občianskej a obchodnej veci už bola predmetom výkladu, odkazujeme na výklad už podaný.

15.4.1.2 Negatívne vymedzenie vecnej pôsobnosti nariadenia Rím II

Negatívne je pôsobnosť nariadenia Rím II vymedzená v článku 1 ods. 2 a 3 tohto nariadenia.

Čl. 1. ods. 2 a 3 Rím II Rozsah pôsobnosti

2. Z pôsobnosti tohto nariadenia sú vylúčené:
  - a) mimozmluvné záväzky vyplývajúce z rodinných vzťahov a vzťahov, ktoré podľa právneho poriadku, ktorým sa spravujú, majú porovnateľné účinky vrátane vyživovacej povinnosti;
  - b) mimozmluvné záväzky vyplývajúce z majetkových režimov manželov alebo majetkových režimov vzťahov, ktoré podľa právneho poriadku, ktorým sa spravujú, majú porovnateľné účinky ako manželstvo, a z dedenia zo závetu alebo zo zákona;
  - c) mimozmluvné záväzky vyplývajúce zo zmeniek, šekov a dlžobných úpisov a iných prevoditeľných cenných papierov v rozsahu, v ktorom záväzky z takýchto iných prevoditeľných cenných papierov vyplývajú z ich prevoditeľnej povahy;
  - d) mimozmluvné záväzky vyplývajúce z práva obchodných spoločností a iných subjektov s právnou subjektivitou alebo bez nej, ako sú vznik, právna subjektivita, vnútorná organizácia alebo zánik obchodných spoločností a iných subjektov s právnou subjektivitou alebo bez nej, osobná zodpovednosť konateľov a členov za záväzky obchodnej spoločnosti alebo právnickej osoby a osobná zodpovednosť audítorov voči obchodnej spoločnosti alebo jej členom za vykonávanie zákonného auditu účtovných dokladov;
  - e) mimozmluvné záväzky vyplývajúce zo vzťahov medzi zriaďovateľmi, správcami alebo oprávnenými z dobrovoľne zriadeného poručníckeho fondu (trust);
  - f) mimozmluvné záväzky vyplývajúce z jadrovej udalosti;
  - g) mimozmluvné záväzky vyplývajúce z porušenia práva na súkromie a práva na ochranu osobnosti vrátane poškodenia dobrého mena.
3. Bez toho, aby bol dotknutý článok 21 a 22, toto nariadenie sa neuplatní na dôkazy a na konanie.

V zmysle uvedených výnimiek sa nariadenie nemá vzťahovať na otázky rodinného práva, práva obchodných spoločností, na určité otázky, ktoré sú osobitne upravené [písm. f)], na otázky predstavujúce národné špecifiká [písm. e)] a v neposlednom rade sú niektoré otázky vylúčené pravdepodobne skôr z politických dôvodov [písm. g)]. Keďže uvedené body predstavujú výnimky z pravidla určujúceho pôsobnosť, majú byť tieto výnimky vykladané úzko a nie je možné ich výkladom ani analogicky rozširovať.³¹⁵

Vnútroštátny predpis (ZMPSaP) sa preto použije iba v tých prípadoch určenia rozhodného práva pre mimozmluvný záväzok, ak predmetný vzťah nespadá do pôsobnosti nariadenia Rím II. Kolíznoprávnemu riešeniu otázok súvisiacich s mimozmluvnými záväzkami, ktoré nespádajú do pôsobnosti nariadenia Rím II, sa budeme venovať neskôr.

³¹⁵ Pozri aj [Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\). Explanatory memorandum](#), COM(2003) 427 final, s. 9. K pravidlu, že výnimky je potrebné vykladať úzko, pozri aj MELZER, F. *Metodologie nalézaní práva. Úvod do právní argumentace*. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 148 a nasl. a s. 246 a nasl.

Samotný pojem mimozmluvný záväzok je autonómny pojem práva EÚ, a preto ho nie je možné vykladať podľa vnútroštátneho práva. Pre výklad pojmu mimozmluvný záväzok je možné použiť už citovanú judikatúru Súdneho dvora rozlišujúcu medzi zmluvným a mimozmluvným záväzkom. Nariadenie vymedzuje v čl. 2 akýkoľvek následok mimozmluvného záväzku ako škodu. Pojem škoda použitý v nariadení tak bude predstavovať akýkoľvek právny následok stanovených dôvodov mimozmluvných záväzkov.

Článok 2 Rím II
Mimozmluvné záväzky

1. Na účely tohto nariadenia pojem škoda označuje každý následok civilného deliktu z bezdôvodného obohatenia, z konania bez príkazu (*negotiorum gestio*) alebo z predzmluvnej zodpovednosti (*culpa in contrahendo*).
2. Toto nariadenie sa uplatní tiež na mimozmluvné záväzky, u ktorých je predpoklad, že nastanú.
3. Každý odkaz v tomto nariadení na:
  - a) skutočnosť, ktorá spôsobila škodu, zahŕňa skutočnosti spôsobujúce škodu, o ktorých je predpoklad, že nastanú, a
  - b) škodu zahŕňa tiež škodu, o ktorej je predpoklad, že vznikne.

Takýto postup pri vymedzení je mierne zjednodušujúci, keďže vymedzuje škodu ako následok určitých právnych skutočností, ktoré však nedefinuje. Z nariadenia sa tak nedozvieme, čo je civilným deliktom alebo bezdôvodným obohatením. Posúdenie týchto otázok však nebude možné uskutočniť s ohľadom na vnútroštátny význam týchto pojmov, keďže vždy ide o autonómne pojmy európskeho práva.

15.4.1.3 Volba rozhodného práva ako východisko

Aj v rámci mimozmluvných záväzkov je možné dohodnúť sa na určení použiteľného práva.³¹⁶ Oproti záväzkom zo zmlúv je ale voľba rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky prípustná iba za splnenia viacerých podmienok.

Článok 14 Rím II
Volba rozhodného práva

1. Strany si môžu dohodnúť, že ich mimozmluvné záväzky sa budú spravovať právnym poriadkom, ktorý si zvolili:
  - a) dohodou uzavretou po tom, ako došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, alebo
  - b) ak všetky strany vykonávajú obchodnú činnosť, tiež dohodou osobitne dojednanou predtým, ako došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu.

Volba musí byť výslovná alebo preukázaná dostatočne spoľahlivo okolnosťami prípadu a nemá vplyv na práva tretích osôb.

³¹⁶ Doktrína uvádza, že na rozdiel od voľby práva pre zmluvné záväzky podľa nariadenia Rím I, nariadenie Rím II nepripúšťa voľbu práva „neštátnej povahy“, ako je napríklad DCFR alebo PETL. Pozri NOVOTNÁ, M. In LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 316. Podobne, ako sme uviedli pri voľbe práva v zmluvných záväzkových vzťahoch, aj tu pripúšťame, aby si strany zmenili dispozitívne pravidlá deliktneho práva tak, aby zodpovedali daným neštátnym pravidlám.

2. Ak v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, sa všetky prvky podstatné pre situáciu nachádzajú v inej krajine než v krajine, ktorej právny poriadok sa zvolil, voľba strán nemá vplyv na uplatnenie tých ustanovení právneho poriadku tejto inej krajiny, od ktorých sa nemožno odchýliť dohodou.
3. Ak v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, sa všetky prvky podstatné pre situáciu nachádzajú v jednom alebo vo viacerých členských štátoch, voľba iného rozhodného práva stranami ako právneho poriadku členského štátu nebráni uplatneniu tých ustanovení práva Spoločenstva, od ktorých sa nemožno odchýliť dohodou, podľa okolností v znení, v ktorom boli zapracované do právneho poriadku členského štátu súdu konajúceho vo veci.

Sloboda zvoliť si rozhodné právo je podľa nariadenia Rím II obmedzená. Aj keby boli splnené podmienky v článku 14 Rím II, aj tak by si strany nemohli zvoliť rozhodné právo pre prípady porušenia práva duševného vlastníctva³¹⁷ a pre prípady porušení práva nekalej súťaže a ochrany hospodárskej súťaže.³¹⁸ Dôvodom na uvedené výnimky je skutočnosť, že slobodná voľba rozhodného práva nemá byť prípustná vtedy, ak sú porušením dotknuté nielen záujmy strán, ale aj určité všeobecné záujmy. Právo na ochranu hospodárskej súťaže totiž nechráni iba jednotlivé subjekty, ale aj súťaž ako celok (akýsi verejný statok) a právo duševného vlastníctva je úzko spojené s určitým územím, na ktorom sa poskytuje ochrana, a teda nie je možné takéto teritoriálne obmedzenie obísť dohodou.³¹⁹

Rozhodné právo si dotknuté strany môžu v zásade zvoliť až po tom, ako nastala skutočnosť, ktorá spôsobila škodu, ibaže by subjekty vykonávali obchodnú činnosť. Pri vykonávaní obchodnej činnosti je totiž možné klásť väčší dôraz na požiadavku predvídateľnosti a kalkulovateľnosti prípadných budúcich nárokov a možnosť prispôbiť tak obchodnú stratégiu vopred. Nariadenie však na dojednanie o voľbe práva medzi obchodníkmi kladie aj určité nároky ohľadom jej procedurálnej spravodlivosti – otázky, či strany uzatvorili zmluvu slobodne, voľne, vážne a v takom stave mocenskej a ekonomickej rovnováhy, ktorý im zaručil plnú možnosť presadiť svoje záujmy a realizovať tak zmluvnú slobodu. Podľa poslednej vety odôvodnenia 31 nariadenia Rím II by mali byť slabšie strany pri posudzovaní platnosti a účinkov voľby rozhodného práva v určitej miere chránené.

Slovenská verzia nariadenia Rím II používa v čl. 14 ods. 1 písm. b) pojmy: „*dohodou osobitne dojednanou*“, čím na prvý pohľad neukladá osobitné nároky na procedurálnu spravodlivosť. Každý prameň európskeho práva je ale potrebné vykladať v spojitosti s ostatnými jazykovými verziami. A ostatné jazykové verzie jednoznačne kladú na „kvalitu“ dohody určité nároky, keď uvádzajú, že takáto dohoda má byť uzatvorená *slobodne*.³²⁰ Aj s ohľadom na odôvodnenie nariadenia je potrebné slová „*dohodou osobitne dojednanou*“ vykladať tak, aby takáto dohoda o voľbe práva bola uzatvorená slobodne.³²¹

³¹⁷ Pozri článok 8 ods. 3 nariadenia Rím II.

³¹⁸ Pozri článok 6 ods. 4 nariadenia Rím II.

³¹⁹ Pozri Hamburg Group for private international law: [Comments on the European Commission's Draft Proposal for a Council Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations \(„Rome II“\)](#), s. 35.

³²⁰ Anglické znenie používa pojem „*freely negotiated*“, nemecké pojem „*frei ausgehandelt*“, francúzske pojem „*librement négocié*“ a české pojem „*svobodně sjedáná*“.

³²¹ Slovenská doktrína sa ešte nevyprofilovala. Niektoré hlasy zrejme internalizovaním českých

Preto sa vyžaduje osobitne preskúmať, či bola zmluva uzatvorená skutočne slobodne, či mala zmluvná strana na výber, alebo bola iba v pozícii „*take it or leave it*“ zoči-voči ekonomicky podstatne silnejšiemu partnerovi. Takáto kontrola slobody uzatvárania sa pritom má vzťahovať aj na dohody o voľbe práva podľa čl. 14 ods. 1 písm. a) nariadenia Rím II, keďže predpokladáme, že účelom podmienok v zmysle čl. 14 ods. 1 písm. b) nariadenia Rím II je sprisniť podmienky na uzatváranie pred-deliktých dohôd, a nie umožniť uzatvárať post-deliktne dohody bez akéhokoľvek obmedzenia.³²² Takýto záver potvrdzuje aj široké znenie uvedeného bodu 31 odôvodnenia nariadenia Rím II, ktorý sa neobmedzuje iba na pred-deliktne zmluvy.

Voľba rozhodného práva má ale vždy účinky iba *inter partes* a nemá vplyv na práva tretích osôb. To je podstatné napríklad v prípadoch, v ktorých je v dôsledku jedného porušenia právnej povinnosti poškodených viac subjektov. V takomto prípade sa jednotlivé nároky posudzujú oddelene a môžu byť posudzované podľa odlišných právnych poriadkov.

Obdobne, ako pri obmedzeniach voľby práva použiteľného na zmluvné záväzky, aj pri mimozmluvných záväzkoch sa budú aplikovať tie normy, od ktorých nie je možno odchyliť sa dohodou (kogentné normy), čím sa má zabezpečiť zákaz ich obchádzania. Obdobne, ako pri obmedzeniach voľby rozhodného práva pre zmluvné záväzky, je aj výhrada kogentných noriem pre mimozmluvné záväzky dvojaká:

1. výhrada **vnútroštátnych kogentných noriem** (čl. 14 ods. 2 Rím II), ktorej účelom je zabrániť, aby sa v situácii, keď sa všetky rozhodujúce skutočnosti odohrali v jednom štáte, mohli obísť kogentné normy *tohto* štátu tým, že si strany zvolia iný právny poriadok; a
2. výhrada **európskych kogentných noriem** (čl. 14 ods. 3 Rím II), ktorej účelom je zabrániť obchádzaniu pravidiel európskeho práva vtedy, ak sa všetky rozhodujúce skutočnosti odohrali v rámci Európskej únie. Vzhľadom na to, že takéto normy môžu byť uvedené tak v nariadeniach, ako aj v smerniciach, v prípade smerníc je potrebné pristúpiť k aplikovaniu vnútroštátnej transpozície normy konajúceho súdu a nie priamo smernice.

Uvedené dve výnimky však nepredstavujú výhradu imperatívnych noriem alebo výhradu verejného poriadku (*ordre public*), ktorou sa chránia (iba) osobitne dôležité a významné záujmy štátu. Aj dve naposledy menované výhrady nájdu svoje uplatnenie pri posudzovaní prípustnosti voľby rozhodného práva pre mimozmluvný záväzok, resp. jeho účinkov.

---

zdrojov a bez zohľadnenia slovenského textu nariadenia priamo vyslovujú, že k voľbe má dôjsť „*dohodou slobodne dojednanou*“. Pozri NOVOTNÁ, M. In LYSINÁ, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 316. Iné hlasy podmienku osobitne/slobodne dojednanej voľby práva opomínajú, keď uvádzajú, že pre *ex ante* voľbu práva postačuje, ak ju urobili podnikateľské subjekty vykonávajúce obchodnú činnosť. Pozri SUMKOVÁ, M. In ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 229.

³²² Rovnaký záver aj SYMEONIDES, S. C. *Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity*. In *American Journal of Comparative Law*. (56 Am. J. Comp. L. 173), s. 215, poznámka pod čiarou 187.

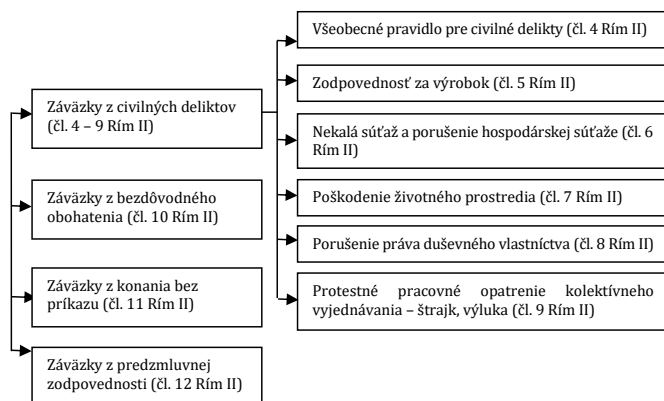
15.4.1.4 Určenie rozhodného práva pri absencii voľby a napriek voľbe práva

Zmluvné strany si často nezvolia právny poriadok, ktorý by mal byť použiteľný pre mimozmluvný záväzok. Pravidelne ani nie je možné vopred si zvoliť právny poriadok, ktorým sa má mimozmluvný záväzok spravovať. Nariadenie Rím II ponúka riešenie aj pre prípady, v ktorých zmluvná sloboda nebola využitá alebo nie je dovolená.

a) Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky z civilných deliktov

Nariadenie Rím II uvádza niekoľko pravidiel pre určovanie rozhodného práva z civilných deliktov, ak si subjekty rozhodné právo nezvolili alebo ak takáto voľba nie je prípustná. Mechanizmus právnej úpravy je vybudovaný na všeobecnom pravidle v čl. 4 Rím II a špecifikovaní pravidla pre určité osobitné druhy civilných deliktov v nasledujúcich článkoch. Štruktúru systému kolíznych noriem je možné ilustrovať nasledujúcou schémou.

Schéma: Systém pravidiel pre určenie práva použiteľného pre mimozmluvné záväzky pri absencii voľby práva

• Určenie rozhodného práva pre civilný delikt na základe všeobecného pravidla

Civilným deliktom rozumieme porušenie právnej povinnosti, ktorá nie je stanovená zmluvou, alebo porušenie určitého chráneného právneho statku, ktoré vedie k povinnosti nahradiť škodu.

Článok 4 Rím II Všeobecné pravidlo

1. *Pokiaľ nie je v tomto nariadení ustanovené inak, spravuje sa mimozmluvný záväzok vyplývajúci z civilného deliktu právnym poriadkom krajiny, na území ktorej vznikla škoda, bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, a bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny alebo krajín nastali nepriame následky takejto skutočnosti.*
2. *Ak však osoba, o ktorej sa tvrdí, že je zodpovedná, ako aj poškodená osoba majú svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine v čase vzniku škody, civilný delikt sa spravuje právnym poriadkom tejto krajiny.*

3. Ak je zo všetkých okolností veci zrejme, že civilný delikt má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou, než je krajina uvedená v odseku 1 alebo 2, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny. Zjavne užšia väzba s inou krajinou sa môže zakladať najmä na už existujúcom vzťahu medzi stranami, ako napríklad zmluva, ktorý je úzko spojený s predmetným civilným deliktom.

Všeobecné pravidlá na určenie rozhodného práva pre civilný delikt sú vybudované do určitej miery hierarchicky. K ich skúmaniu preto pristúpime nie podľa poradia, v akom sú uvedené v nariadení, ale v poradí, v akom majú byť skúmané vzhľadom na vzťah priority.

1. V prvom rade sa aplikuje pravidlo v článku 4 ods. 2 Rím II, podľa ktorého sa použije právo štátu **zhodného obvyklého pobytu dotknutých osôb** (*lex domicilii communis*), ak poškodená aj zodpovedná osoba mali v čase vzniku škody obvyklý pobyt v tej istej krajine. Takéto pravidlo predstavuje rozumné zohľadňovanie oprávnených očakávaní strán.³²³ Pre určenie obvyklého pobytu je rozhodujúci článok 23 Rím II.

Pravidlo zhodného obvyklého pobytu je v súčasnosti už široko uznávanou myšlienkou, ktorá má pravdepodobne svoj prvý prejav v rozhodnutí amerického súdu z roku 1963 vo veci *Babcock proti Jacksonovi*,³²⁴ že právne vzťahy medzi osobami jednej krajiny, ktoré sa spoločne vydajú do zahraničia, majú byť podriadené ich domácejmu právnemu poriadku. Osoby, ktoré sa spoločne vydajú do zahraničia, sú tak v právnych vzťahoch medzi sebou akoby na určitom ostrove svojho práva v cudzine. Pravidlo je logické a presvedčivé tam, kde je medzi poškodeným a škodcom predchádzajúci právny alebo aj skutkový vzťah (napr. spolucestujúci), ale je otázne, či je správne použiť uvedené pravidlo aj vtedy, ak je skutočnosť, že škodca a poškodený majú obvyklé bydlisko v jednom štáte, iba náhodná.³²⁵ Vzhľadom na jasné vyjadrenie v nariadení sa pravidlo spoločného pobytu uplatní aj v týchto prípadoch.³²⁶

Pravidlo spoločného domicilu sa nepoužije ani vtedy, ak síce dotknuté osoby mali obvyklý pobyt v iných krajinách, ale v týchto krajinách platili rovnaké právne predpisy.³²⁷

³²³ Príkladom môže byť civilný delikt, ktorým jeden účastník zázjazu spôsobí v zahraničí škodu svojmu susedovi, inému účastníkovi zázjazu. Je spravodlivé, že právny vzťah medzi nimi bude podriadený právu ich obvyklého pobytu, a nie právu krajiny, v ktorej škoda vznikla. Pravidelne bude uvedená norma aplikovaná v prípade nárokov spolucestujúcich voči vodičovi. K tomu pozri JUNKER, A. Die Rom II – Verordnung: Neues Internationales Deliktsrecht auf europäischer Grundlage. In *Neue Juristische Wochenschrift*. 2007, č. 51/2007, s. 3675 – 3682 (s. 3678).

³²⁴ 191 N.E.2d 279; 12 N.Y.2d 473. Predmetom sporu bolo posúdenie nároku sl. Babcock voči p. Jacksonovi, vodičovi automobilu, v ktorom sa manželia Jacksonovci so sl. Babcock, všetci pochádzajúci zo štátu New Yorku, vydali na cestu do provincie Ontario v Kanade, kde vodič havaroval. Rozhodným právom podľa miesta, kde k nehode došlo, malo byť právo štátu Ontario, ktoré ale nepripúšťalo žaloby spolucestujúcich voči vodičovi. Konajúci súd (New York Court of Appeals) ale rozhodol, že právny vzťah nemá dostatočne úzku väzbu na právo štátu Ontario, a preto sa má použiť právo štátu New York.

³²⁵ Napríklad ak občanovi štátu X spôsobí škodu náhodný okoloidúci, ktorý má obvyklý pobyt tiež v štáte X, bude sa tento vzťah riadiť právom štátu X, aj keby bolo právo štátu, kde došlo k škode pre poškodeného výhodnejšie.

³²⁶ O tom bližšie PETCH, T. The Rome II Regulation: An Update. In *Journal of International Banking Law and Regulation*. 2006, č. 8, s. 449 – 455 (s. 455).

³²⁷ Uvedené považuje za nedostatok [SYMEONIDES, S.C. Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity](#). In *American Journal of Comparative Law*. (56 Am. J. Comp. L. 173), s. 196. Na-

Pre úplnosť výkladu dodávame, že pravidlo spoločného obvyklého pobytu sa uplatní aj v prípadoch zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom podľa čl. 5 ods. 1 Rím II v prípadoch, ak je nekalou súťažou postihnutý iba konkrétny sťažiteľ v zmysle čl. 6 ods. 2 Rím II a v súlade s čl. 9 Rím II aj v prípadoch mimozmluvných záväzkov vyplývajúcich z protestného pracovného opatrenia kolektívneho vyjednávania (štrajk, výluka). Vo všetkých týchto prípadoch je možné predpokladať, že dotknutými sú iba subjekty právneho vzťahu, a preto by pravidlo, ktorým by sa rozhodné právo pre ich právny vzťah určilo podľa spoločného obvyklého pobytu, malo zabezpečiť spravodlivé riešenie. Týmto osobitným situáciám sa budeme venovať podrobnejšie v nasledujúcich kapitolách.

2. Ak nemajú zodpovedná a poškodená osoba svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine, potom sa pristúpi k aplikovaniu všeobecného pravidla v čl. 4 ods. 1 Rím II. Nariadenie opúšťa hraničný ukazovateľ *lex loci delicti commissi* a za základný hraničný určovateľ považuje *lex loci damni infecti* ako štát, na území ktorého vznikla priama škoda.³²⁸ Pre výklad, čo sa považuje za (priamu) škodu, je možné siahnuť na tú časť judikatúry Súdneho dvora k čl. 5. ods. 3 Bruselského dohovoru, prípadne nariadenia Brusel I, ktorá obmedzuje škodu na priamu škodu, a nepovažuje preto finančnú škodu, ktorá vznikla ako dôsledok škody vzniknutej v inom štáte, za relevantnú.³²⁹ Preto vznik následnej škody v inej krajine (napr. strata na zárobku, nesplnenie záväzkov) nebude mať vplyv na posúdenie rozhodného práva.

V iných smeroch je ale judikatúra k článku 7 bod 2 Brusel Ia (ex čl. 5 bod 3 Brusel I) na účely interpretácie čl. 4 ods. 1 Rím II nepoužiteľná, keďže podľa čl. 7 bod 2 Brusel Ia má vo veciach nárokov na náhradu škody z iného ako zmluvného vzťahu právomoc súd štátu toho miesta, kde „došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody.“³³⁰ Uvedená formulácia v Brusel Ia sa pritom judikatúrou vykladá ako *možnosť* poškodeného vybrať si fórum podľa miesta, kde nastal delikt, a miesta, kde vznikla (sa prejavila) škoda.³³⁰ Podľa nariadenia Rím II sa však ako hraničný určovateľ pre takéto záväzok použije iba miesto vzniku priamej škody, a nie miesto, kde nastal delikt. Nariadenie Rím II sa teda svojou koncepciou hraničného určovateľa (miesta priameho následku) odchýlilo od

---

opak, von Hein poukazuje na to, že v týchto prípadoch sa dá očakávať, že si strany zvolia rozhodné právo počas prebiehajúceho sporu, alebo bude rozhodné právo určené podľa únikovej klauzuly. Von HEIN, J. Die Ausweichklausel in europäischen Internationalen Deliktsrecht. In BEATGE, D., von HEIN, J., von HINDEN, M. (eds.) *Die Richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 565 – 566.

³²⁸ Pozri body 15 a 16 odôvodnenia nariadenia Rím II.

³²⁹ Pozri napríklad rozsudky [Súdneho dvora z 19. septembra 1995 vo veci C-364/93, Antonio Marinari proti Lloyds Bank plc a Zubaidi Trading Copany](#), body 14 a 21. Zb. 1995, s. I-02719 a rozsudok [z 11. januára 1990 vo veci C- 220/88, Dumez France SA a Tracoba SARL proti Hessische Landesbank a iní](#), bod 22. Zb. 1990, s. I-00049.

³³⁰ Okrem rozsudkov uvedených v predchádzajúcej poznámke pozri aj rozsudky Súdneho dvora [zo 7. marca 1995 vo veci C-68/93, Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL a Chequepoint International Ltd proti Presse Alliance SA](#), bod 20 Zb. 1995, s. I-00415 a rozsudok [z 30. novembra 1976 vo veci 21/76, Handelskwekerij G. J. Bier BV proti Mines de potasse d'Alsace SA](#), body 24 a 25, Zb. 1976, s. 1735.

vymedzenia právomoci pri rozhodovaní o mimozmluvných záväzkoch na náhradu škody v zmysle Brusel Ia.

V prípade, ak by bolo jedným deliktom poškodených viacero subjektov v rôznych štátoch alebo by priama škoda vznikla v rôznych štátoch, aplikuje sa na jednotlivé tieto vzťahy rozličné právo.³³¹

3. Bez ohľadu na to, či právo použiteľné na mimozmluvný záväzok z civilného deliktu bude určené podľa spoločného obvyklého pobytu alebo podľa vzniku (priamej) škody, musí sa ešte preskúmať, či neexistuje iný právny poriadok, ktorý má k danému právnemu vzťahu zjavne užší vzťah. Ak existuje právny poriadok, ktorý má zjavne užší vzťah k deliktu v porovnaní s právnym poriadkom, ktorý je rozhodujúci podľa uvedených kritérií, potom sa má v zmysle „únikovej klauzuly“³³² podľa čl. 4 ods. 3 Rím II aplikovať právo krajiny, ktoré má takýto zjavne užší vzťah k deliktu. Takýmto mechanizmom sa do inak prísnych a presných pravidiel vnáša určitý prvok flexibility.

Na prvý pohľad sa môže zdať, že „úniková klauzula“ podľa článku 4 ods. 3 Rím II je prioritným (špeciálnym) ustanovením vo vzťahu k ods. 1 a 2 predmetného článku, a preto by sa existencia „zjavne užšej väzby“ mala skúmať ako prvá v poradí. Podľa formulovania únikovej klauzuly je však možné pristúpiť k jej používaniu až po tom, ako sa určí rozhodné právo podľa čl. 4 ods. 1 alebo 2 Rím II tak, aby bolo možné porovnať takto určené právo s iným právnym poriadkom, a posúdiť, či iný právny poriadok nemá zjavne užšiu väzbu na daný právny vzťah. Okrem toho, formuláciou a systematickým zaradením „únikovej klauzuly“ chcel tvorca nariadenia práve zabrániť postupu, aby sa „úniková klauzula“ (a teda zjavne užšia väzba) skúmala ako prvá.³³³ Podľa vyjadrenia Komisie by vzhľadom na vysokú mieru nepredvídateľnosti výsledkov použitia „únikovej klauzuly“ mala byť táto klauzula aplikovaná iba výnimočne.³³⁴ Azda najčastejší príklad zjavne užšej väzby, s ktorým počítá aj nariadenie, sa môže zakladať na už existujúcom vzťahu medzi stranami (založenom napríklad zmluvou), ktorý je úzko spojený s predmetným civilným deliktom. To znamená, že ak bola škoda spôsobená deliktom v úzkej spojitosti so zmluvou,³³⁵ potom sa aj na delikt použije právo rozhodné pre zmluvu.³³⁶

³³¹ Pozri [Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\). Explanatory memorandum](#). COM(2003) 427 final, s. 11.

³³² Označenie „úniková klauzula“ pre čl. 4 ods. 3 Rím II používa odôvodnenie č. 18 nariadenia Rím II.

³³³ Pozri [Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\). Explanatory memorandum](#). COM(2003) 427 final, s. 12.

³³⁴ Tamže.

³³⁵ Napríklad ak jedna zmluvná strana spôsobí deliktom (porušením právnych predpisov, napr. pravidiel cestnej premávky) škodu druhej zmluvnej strane pri plnení zmluvy.

³³⁶ Pre podrobnejší rozbor únikovej klauzuly pozri: CSACH, K. *Zodpovednosť znalcov v komparatívnom a kolíznoprávnom kontexte*. Košice : UPJŠ, 2009, s. 94 – 96.

- *Určenie rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky v rámci zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom*

Zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom je osobitným druhom zodpovednosti za škodu, ktorá sa vymyká rozlišovaniu na zmluvnú a mimozmluvnú zodpovednosť. Zodpovednosť má bližšie k deliktuálnej zodpovednosti, keďže aj poškodení, ktorí neboli v zmluvnom vzťahu so škodcom, sa za určitých podmienok môžu domáhať náhrady škody. Zároveň však obsahuje aj určité prvky zmluvnej zodpovednosti za škodu, keďže predpokladá uvedenie tovaru do obehu, teda zmluvu medzi dodávateľom (výrobcom, distribútorom alebo predajcom) a spotrebiteľom.

Hmotnoprávna úprava zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom je v rámci právneho priestoru Európskej únie harmonizovaná prostredníctvom smernice o zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom³³⁷ a slovenská transpozícia je obsiahnutá v osobitnom zákone.³³⁸

Kolízna problematika je upravená v čl. 5 nariadenia Rím II. Úprava predmetných kolíznych pravidiel je aj predmetom unifikáčného dohovoru Haagskej konferencie,³³⁹ ktorého však Slovenská republika nie je zmluvnou stranou.

Podľa odôvodnenia nariadenia Rím II má kolízna norma v prípade zodpovednosti za výrobky spĺňať ciele spravodlivého rozdelenia rizík, ktoré prináša moderná spoločnosť charakterizovaná vysokou technologickou úrovňou, úrovňou ochrany zdravia spotrebiteľov, stimulácie inovácií, zabezpečenia nenarušenej hospodárskej súťaže a uľahčenia obchodu.³⁴⁰ V prípade zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom sa preto za smerodajné považujú dve základné myšlienky, a to tak snaha o ochranu koncového spotrebiteľa, ako aj ochrana výrobcu (resp. iného subjektu podieľajúceho sa na distribúcii), ktorý má mať možnosť predvídať právny poriadok, ktorý bude pre jeho potenciálnu zodpovednosť rozhodujúci, a vopred kalkulovať s možným rizikom, prípadne uskutočniť dostatočné opatrenia na jeho obmedzenie, prípadne poistenie. S ohľadom na uvedené motívy sa miesto, kde vznikla škoda, nepovažuje za vhodný hraničný určovateľ,³⁴¹ keďže takéto miesto môže byť úplne

³³⁷ Smernica Rady č. 85/374/EHS z 25. júla 1985 o aproximácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení členských štátov o zodpovednosti za chybné výrobky. Slovenská verzia smernice sa nachádza v mimoriadnom vydaní Ú. v. kap. 15, zv. 01, s. 257 – 261.

³³⁸ Zákon č. 294/1999 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom.

³³⁹ [Haagsky dohovor z 2. októbra 1973 o práve rozhodnom pre zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom. Zmluvnými stranami](#) sú: Čierna Hora, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Chorvátsko, Luxembursko, Macedónsko, Nórsko, Slovinsko, Srbsko, Španielsko.

³⁴⁰ Pozri bod 20 odôvodnenia nariadenia Rím II.

³⁴¹ Symeonides podrobne analyzoval 80 rozhodnutí súdov USA, kolísky práva zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom, prijatých v období od roku 1990 do roku 2004, ktorých predmetom boli otázky zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom s cezhraničným prvkom. Zaujímavým výsledkom bolo, že až v 51 prípadoch z 80 považovali sudy obvyklý pobyt žalobcu (domicile) za hraničný určovateľ pri rozhodovaní o rozhodnom práve pre zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom. Žiada sa poznamenať, že sudy v posudzovaných prípadoch nerozhodovali o kolíznych otázkach podľa písaného kolízneho pravidla, ale (iba) na základe snahy o nájdenie najužšej väzby právneho vzťahu s určitým právnym poriadkom (iba

náhodné a nemá rozumnú väzbu na právny vzťah, čo neprispieva k právnej istote podnikateľov. Nariadenie Rím II vytvára pre vzťahy vyplývajúce zo zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom kaskádový systém kolíznych noriem.

Článok 5 Rím II
Zodpovednosť za výrobok

1. Bez toho, aby bol dotknutý článok 4 ods. 2, mimozmluvný záväzok vyplývajúci zo škody spôsobenej výrobkom sa spravuje:
  - a) právnym poriadkom krajiny, v ktorej mala poškodená osoba svoj obvyklý pobyt v čase vzniku škody, ak bol v tomto štáte výrobok uvedený na trh, alebo ak sa neuplatní toto ustanovenie,
  - b) právnym poriadkom krajiny, v ktorej sa výrobok nadobudol, ak bol v tejto krajine výrobok uvedený na trh, alebo ak sa neuplatní toto ustanovenie,
  - c) právnym poriadkom krajiny, v ktorej vznikla škoda, ak bol v tejto krajine výrobok uvedený na trh.

Ak však osoba, o ktorej sa tvrdí, že je zodpovedná, nemohla rozumne predvídať uvedenie výrobku alebo výrobku rovnakého druhu na trh v krajine, ktorej právny poriadok sa má uplatniť podľa písmen a), b) alebo c), rozhodným právom je právny poriadok krajiny, na území ktorej má osoba, o ktorej sa tvrdí, že je zodpovedná, svoj obvyklý pobyt.
2. Ak je zo všetkých okolností vecí zrejmé, že civilný delikt má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou než s krajinou uvedenou v odseku 1, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny. Zjavne užšia väzba s inou krajinou sa môže zakladať najmä na už existujúcom vzťahu medzi stranami, ako napríklad zmluva, ktorý je úzko spojený s predmetným civilným deliktom.

Kolízne normy určujúce rozhodujúce právo pre zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom sa majú aplikovať v určitej postupnosti. V zásade sa preferuje obvyklý pobyt poškodenej osoby, ku ktorému však musí pristúpiť splnenie dodatočnej podmienky.

1. V prvom kroku sa aplikuje ten právny poriadok, v ktorom majú dotknuté osoby **spoločný obvyklý pobyt** (*lex domicilii communis*) v zmysle čl. 23 Rím II. Takéto riešenie ochraňuje predstavy spotrebiteľa pri kúpe výrobku od domáceho výrobcu, distribútora alebo predajcu a takisto neberie výrobcovi (resp. inej zodpovednej osobe) právnu ochranu, keďže výrobca má poznať povinnosti vyplývajúce z domáceho práva a riadiť sa podľa nich. Ak strany nemajú obvyklý pobyt v jednej krajine, potom sa uplatnia stanovené pravidlá v nasledujúcej postupnosti.
2. Právny vzťah sa môže spravovať právnym poriadkom krajiny, v ktorej mala **poškodená osoba svoj obvyklý pobyt v čase vzniku škody, ak bol v tomto štáte výrobok uvedený na trh.**
3. Ak poškodená osoba nemá v tomto štáte obvyklý pobyt, tak sa právny vzťah riadi právnym poriadkom krajiny, **v ktorej sa výrobok nadobudol, ak bol v tejto krajine výrobok uvedený na trh.**

---

súdy štátu Louisiana mali k dispozícii písané kolízne pravidlá). Zdá sa tak, že obvyklý pobyt žalobcu je v USA nosným kritériom, preukazujúcim úzku väzbu právneho vzťahu s právnym poriadkom. Pozri *SYMEONIDES, S.C. Choice of Law for Products Liability: The 1990s and Beyond*. In *Tulane Law Review*. 2004, s. 1247 – 1349 (osobitne s. 1307 a nasl.). Prístupné online: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1167942.

4. Ak nie sú splnené ani podmienky predchádzajúceho pravidla, tak sa vzťah riadi právnym poriadkom **krajiny, v ktorej vznikla škoda, ak bol v tejto krajine výrobok uvedený na trh**. Uvedené tri dodatočné kolízne pravidlá okrem varia-bilnej dodatočnej podmienky spoločne predpokladajú, že výrobok bol uvedený na trh krajiny, ktorej právo sa má použiť. Takéto riešenie zodpovedá legitímnym očakávaniam výrobcu (resp. dovozcu, distribútora alebo predajcu), keďže má vedieť a dodržiavať pravidlá krajiny, kde zamýšľa tovar uviesť na trh alebo kde umožní tovar umiestniť na trh.
5. Aplikáciu pravidiel uvedených v bodoch 2 až 4 môže ale osoba, voči ktorej je uplatňovaná zodpovednosť, vylúčiť, ak preukáže, že **nemohla rozumne predvi-dať uvedenie výrobku alebo výrobku rovnakého druhu** na trh v krajine, kto-rej právny poriadok sa má použiť. Zodpovedná osoba sa na uvedené môže, ale nemusí odvolávať. Dovoľávať sa tejto výnimky bude najmä vtedy, ak bude takto určené rozhodné právo pre túto osobu menej výhodné. Vzhľadom na súčasné distribučné spôsoby (vrátane uvádzania tovaru na trh prostredníctvom inter-netu) sa dá skôr predpokladať, že zodpovedná osoba nebude schopná preuká-zať nemožnosť takejto predvídateľnosti. Nestačí pritom, aby zodpovedná osoba preukázala, že nepredvídala, že jej produkt bude uvedený na konkrétny trh, ale musí ďalej preukázať aj to, že nemohla rozumne predvídať, že na tento trh budú uvedené výrobky rovnakého druhu ako jej výrobok. Dôvodom takejto úpravy je ochrana spotrebiteľa. Ak je totiž na trh uvedený výrobok určitého druhu, tak je po takomto výrobku na danom trhu dopyt, ktorý môže byť uspokojený aj výrobkami pôvodne nezamýšľanými pre tento trh. Spotrebiteľ môže mať moti-váciu obstaráť si taktiež tovar, ktorý pôvodne na jeho trhu dostupný nebol (hoci obdobné tovary na trhu dostupné sú), a preto by mal byť chránený bez ohľadu na obchodnú stratégiu jeho výrobcu. Ak sa zodpovednej osobe predsa poda-rí preukázať, že nemohla rozumne predvídať uvedenie výrobku alebo výrobku rovnakého druhu na trh v krajine, ktorej právny poriadok sa má použiť, potom sa na právny vzťah zodpovednosti za škodu použije právny poriadok krajiny, na území ktorej má **zodpovedná osoba svoj obvyklý pobyt**.
6. Aj v rámci kolíznej úpravy pre vzťahy vyplývajúce zo zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom sa v zmysle čl. 5 ods. 2 Rím II použije osobitná **úniková klauzula**, podľa ktorej bez ohľadu na to, že rozhodné právo bude ur-čené podľa predchádzajúcich kritérií, sa musí ešte preskúmať, či neexistuje iný právny poriadok, ktorý má k danému právnemu vzťahu zjavne užší vzťah. Ak existuje právny poriadok, ktorý ma **zjavne užší vzťah** k deliktu v porovnaní s právnym poriadkom, ktorý je rozhodujúci podľa uvedených kritérií, potom sa má aplikovať právo krajiny, ktoré má takýto zjavne užší vzťah k deliktu. Úniková klauzula sa uplatní vo všetkých prípadoch kolíznych pravidiel zodpovednosti za škodu (body 1 až 5). Jej použitie by ale malo byť výnimočné a inak pre jej aplikáciu platí to, čo bolo uvedené v kapitole o všeobecnom pravidle pre civilné delikty (v podkapitole 15.4.1.4).

- *Určenie rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z porušenia súťažného práva*

Súťažné právo tvoria dve relatívne odlišné zložky, a to právo na ochranu proti nekalej súťaži (označované tiež ako „právo nekalej súťaže“) a právo proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže, ktoré býva označované aj ako „antitrustové právo“ alebo ako „kartelové právo“.

Právo na ochranu proti nekalej súťaži vzniklo v oblasti súkromného práva a reguluje prevažne horizontálne vzťahy medzi súťažiteľmi, pre ktoré je charakteristické rovnocenné postavenie ich účastníkov a jeho cieľom je zabezpečenie férovosti, čistoty či regulérnosti konkurenčného boja. Predpokladá, že podnikatelia sú sami schopní ochrániť svoje záujmy, poškodené alebo ohrozené ich súťažiteľom, ktorý „nehrá fér“. Naopak, právo proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže (označované ako kartelové alebo antitrustové právo) tvorí súbor právnych noriem, ktorých účelom je ochrana existencie a funkcie hospodárskej súťaže, a je považované skôr za verejnoprávnu reguláciu, ktorej cieľom je nielen ochrana jednotlivých súťažiteľov, ale aj hospodárskej súťaže, resp. spotrebiteľského blaha ako verejného statku. Preto sa týmto právnym mechanizmom zakazujú kartely, zneužívanie dominantného postavenia a nepovolené koncentrácie (fúzie). Právo proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže je presadzované ešte stále najmä verejnoprávnymi mechanizmami (protimonopolný úrad a verejnoprávne sankcie).

Každé porušenie súťažného práva je spôsobilé prívodiť škodu ostatným súťažiteľom alebo spotrebiteľovi. Z porušenia súťažného práva tak vznikajú aj súkromnoprávne nároky (nárok na náhradu škody, nárok na zdržanie sa a odstránenie protiprávneho stavu). Nezriedka sa pritom stáva, že jedno konanie podnikateľa spĺňa ako znak nekalosúťažného konania, tak aj konania v rozpore s právom na ochranu hospodárskej súťaže. Nariadenie Rím II prináša osobitnú kolíznú úpravu pre záväzky vyplývajúce z porušenia oboch zložiek súťažného práva v jednom článku, vychádzajúc z ich podobnosti, zohľadňujúc však určité odlišnosti, najmä čo do rozsahu chránených statkov.

Článok 6 Rím II

Nekalá súťaž a konanie obmedzujúce slobodnú súťaž

1. *Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z nekalej súťaže sa spravuje právnym poriadkom krajiny, kde došlo alebo by mohlo dôjsť k poškodeniu konkurenčných vzťahov alebo kolektívnych záujmov spotrebiteľov.*
2. *Ak prejav nekalej súťaže poškodzuje výlučne záujmy určitého súťažiteľa, uplatní sa článok 4.*
  - a) *Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z obmedzenia hospodárskej súťaže sa spravuje právnym poriadkom krajiny, na ktorej trhu má obmedzenie účinok alebo by mohlo mať účinok.*
  - b) *Ak má obmedzenie účinkov alebo by mohlo mať účinok na trhu vo viac než jednej krajine, osoba žiadajúca náhradu škody, ktorá sa súdi na súde v mieste bydliska odporcu, sa môže namiesto toho rozhodnúť založiť svoj nárok na práve súdu konajúceho vo veci pod podmienkou, že trh v tomto členskom štáte je jediným z trhov, na ktorý má obmedzenie hospodárskej súťaže, z ktorého vyplýva mimozmluvný záväzok, na ktorom sa zakladá nárok, priamy a značný účinok. Ak sa osoba žiadajúca náhradu škody v súlade s uplatniteľnými pravidlami o súdnej právomoci súdi v viac ako jedným odporcom na uvedenom súde, svoj nárok môže založiť len na právnom poriadku krajiny tohto súdu, ak má obmedzenie hospodárskej súťaže, na ktorom sa zakladá nárok proti každému z týchto odporcov, priamy a značný účinok aj na trh členského štátu tohto súdu.*
3. *Od rozhodného práva podľa tohto článku sa nemožno odchyliť dohodou podľa článku 14.*

Článok 6 nariadenia Rím II obsahuje úpravu kolíznych pravidiel pre záväzky z porušenia ako práva nekalej súťaže (ods. 1 a 2), tak aj práva proti obmedzovaniu hospo-

dárskej súťaže (ods. 3). Pojmy nekalá súťaž a hospodárska súťaž uvedené v predmetnom ustanovení nariadenia Rím II sú autonómnymi pojmami práva Spoločenstva a je ich potrebné vykladať bez ohľadu na ich možný význam vo vnútroštátnom práve. Pojem **nekalá súťaž** pritom nariadenie nevymedzuje. Pri autonómnom vymedzení pojmu nekalá súťaž by sme mohli čerpať z čl. 10 bis ods. 2 Parížskeho dohovoru na ochranu priemyselného vlastníctva z 20. marca 1883,³⁴² podľa ktorého sa nekalou súťažou rozumie každá súťažná činnosť, ktorá odporuje poctivým zvyklostiam v priemysle alebo obchode.³⁴³ Právo nekalej súťaže je čiastočne upravené aj na európskej úrovni smernicou o klamlivej a porovnávacej reklame.³⁴⁴ V rámci slovenského právneho poriadku je nekalá súťaž ustanovená § 41 až 55 OBZ,³⁴⁵ zákonom o reklame³⁴⁶ a v rámci nekalých obchodných praktík aj zákonom o ochrane spotrebiteľa.³⁴⁷

Rozhodné právo pre mimozmluvný záväzok z porušenia práva nekalej súťaže sa určí podľa toho, či nekalosúťažným konaním boli poškodené alebo ohrozené iba záujmy jedného súťažiteľa, alebo či došlo k celkovému poškodeniu konkurenčných vzťahov alebo kolektívnych záujmov spotrebiteľov.

1. Ak prejav nekalej súťaže poškodzuje výlučne záujmy určitého súťažiteľa, potom sa uplatní **všeobecné pravidlo** určenia rozhodného práva pre mimozmluvný záväzok z civilného deliktu podľa čl. 4 Rím II.
2. Inak sa mimozmluvný záväzok vyplývajúci z nekalej súťaže bude spravovať právnym poriadkom krajiny, kde **došlo alebo by mohlo dôjsť k poškodeniu** konkurenčných vzťahov alebo kolektívnych záujmov spotrebiteľov.

Pojem **obmedzovania hospodárskej súťaže** zahŕňa v zmysle bodu 23 odôvodnenia nariadenia Rím II zákazy dohôd medzi podnikmi, rozhodnutí združení podnikov a zosúladených postupov, ktoré majú za cieľ alebo následok bránenie, obmedzovanie alebo narušenie hospodárskej súťaže v členskom štáte alebo na vnútornom trhu, ako aj zákaz zneužívania dominantného postavenia v členskom štáte alebo na vnútornom trhu, ak sú podľa článkov 101 a 102 [Zmluvy o fungovaní Európskej únie](#) (ďalej aj „ZFEÚ“) alebo podľa práva členského štátu takého dohody, rozhodnutia

³⁴² Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 64/1975 Zb. v znení vyhlášky č. 81/1985 Zb.

³⁴³ K problematike pozri DOLOBÁČ, M. Právo proti nekalej súťaži v intenciiach práva Európskej únie. In HUSÁR, J. (ed.) *Právo a obchodovanie*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2008, s. 57 – 63.

³⁴⁴ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/114/ES z 12. decembra 2006 o klamlivej a porovnávacej reklame. Ú. v. EÚ L 376, 27. 12. 2006, s. 21 – 27.

³⁴⁵ Pre názornosť vymenúvame demonštratívny výpočet skutkových podstát nekalosúťažného konania podľa § 44 ods. 2 OBZ: klamlivá reklama, klamlivé označenie tovaru a služieb, vyvolanie nebezpečenstva zámery, parazitovanie na povesti, podplácanie, zľahčovanie, porušenie obchodného tajomstva a ohrozovanie zdravia a životného prostredia.

³⁴⁶ Zákon č. 147/2001 Z. z. o reklame.

³⁴⁷ Zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa.

a zosúladené postupy zakázané.³⁴⁸ Podľa odôvodnenia 22 nariadenia Rím II sa záväzky vyplývajúce z porušenia právnych predpisov vnútroštátneho práva hospodárskej súťaže, ako aj právnych predpisov hospodárskej súťaže Európskej únie majú spravovať podľa pravidla uvedeného v článku 6 ods. 3 Rím II. Z uvedeného vyplýva, že kolízne pravidlo sa aplikuje nielen na situácie, ktoré predpokladá únieové právo na ochranu hospodárskej súťaže, ale aj na prípadnú vnútroštátnu úpravu, doplnujúcu právo Európskej únie.³⁴⁹

Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z porušenia práva na ochranu hospodárskej súťaže sa v zásade spravuje právnym poriadkom **krajiny, na ktorej trhu má obmedzenie súťaže účinok alebo by mohlo mať účinok**, a to aj v prípade, ak by malo mať porušenie práva dopad na trhy vo viacerých krajinách. Za účinok pritom môžeme považovať škodu, ktorá vznikla alebo môže vzniknúť súťažiteľom alebo spotrebiteľom. Ak má obmedzenie účinok alebo by mohlo mať účinok na trhu vo **viac než jednej krajine**, má poškodená osoba právo zvoliť si rozhodné právo, a to buď právo krajiny, na trhu ktorej by mohlo mať porušenie súťaže účinok, alebo právo krajiny, kde má odporca bydlisko, ak je nárok uplatnený na súde tejto krajiny a protisúťažné správanie malo priamy a značný účinok na trh tejto krajiny. Ak poškodený žaluje viacerých porušiteľov, má právo voľby iba vtedy, ak sú podmienky splnené pre porušenia všetkých porušiteľov.

Ako pre nekalosúťažné záväzky, tak aj pre záväzky z porušenia práva hospodárskej súťaže platí, že dotknuté strany si **nemôžu zvoliť rozhodné právo** pre ich mimozmluvné záväzky, a to paradoxne ani v prípade, ak by sa následky nekalosúťažného konania dotýkali iba jediného súťažiteľa. Ani úniková klauzula užšej väzby sa v týchto prípadoch neuplatní. Z toho vyplýva, že hoci sa prípadný zmluvný vzťah, ktorý úzko súvisí s porušením súťažného práva, bude riadiť iným právom, tak záväzky vyplývajúce z porušenia súťažného práva sa budú riadiť právom určeným podľa osobitných kolíznych noriem čl. 6 Rím II.

- *Určenie rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z poškodenia životného prostredia*

Aj poškodenie životného prostredia môže vyvolávať súkromnoprávne nároky. Pri poškodení životného prostredia je možné predpokladať, že bude existovať množstvo poškodených a jeden škodca. Závažné poškodenia životného prostredia majú

³⁴⁸ Pozri bod 23 odôvodnenia nariadenia Rím II.

³⁴⁹ Tieto budú prípustné hlavne v súvislosti s článkom 3 ods. 2 veta druhá „kartelového“ nariadenia Rady (ES) č. 1/2003 zo 16. decembra 2002 o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 (Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v mimoriadnom vydaní Ú.v. EÚ, kap. 8, zv. 2, s. 205 – 229), podľa ktorej sa členským štátom nezabráňuje prijímať a uplatňovať prísnejšie vnútroštátne právne predpisy na ich území, ktoré zakazujú alebo trestajú jednostranné konanie podnikov. Uvedená úprava vlastne deklaruje skutočnosť, že úprava zákazu zneužitia dominantného postavenia v čl. 102 ZFEÚ je iba minimálnou úpravou, a jednotlivé členské štáty tak môžu právnu úpravu v tomto smere sprísniť. V rámci slovenskej právnej úpravy je takýmto sprísnením napríklad úprava zákona č. 362/2012 Z. z. o neprimeraných podmienkach v obchodných vzťahoch, ktorých predmetom sú potraviny.

prítom často cezhraničné dopady. Kolíznu úpravu prípadných nárokov upravuje nariadenie Rím II. Nariadenie sa však neaplikuje na mimozmluvné záväzky vyplývajúce z jadrovej udalosti, ktoré sú podrobené rozsiahlej unifikácii.³⁵⁰

Článok 7

Poškodenie životného prostredia

Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z poškodenia životného prostredia vrátane škody spôsobenej osobám alebo na majetku, sa spravuje právnym poriadkom určeným podľa článku 4 ods. 1, pokiaľ sa osoba žiadajúca náhradu škody nerozhodla svoj nárok oprieť o právny poriadok krajiny, na území ktorej došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu.

Pojem poškodenie životného prostredia sa vykladá ako nepriaznivá zmena prírodného zdroja, ako je voda, zem alebo vzduch, znehodnotenie zdroja slúžiaceho inému prírodnému zdroju alebo verejnosti, ako aj narušenie variability živých organizmov.³⁵¹ Kolízna úprava je v súlade s cieľmi primárneho európskeho práva (čl. 191 ZFEÚ) vybudovaná (okrem iného) na zásede zvýhodnenia poškodenej osoby, čo sa prejavuje v tom, že osoba má pri uplatňovaní svojho nároku voľbu medzi rozhodným právnym poriadkom krajiny, na území ktorej vznikla priama škoda, alebo právnym poriadkom krajiny, na území ktorej **došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu**. Právo voľby má iba poškodený, nie škodca. V prípade viacerých poškodených sa každý zodpovednostný vzťah posudzuje osobitne.

- *Určenie rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z porušenia práva duševného vlastníctva*

Podľa nariadenia pojem právo duševného vlastníctva zahŕňa napríklad autorské a s ním súvisiace práva, práva *sui generis* na ochranu databáz, ako aj práva priemyselného vlastníctva.³⁵²

Článok 8 Rím II

Porušenie práva duševného vlastníctva

1. *Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z porušenia práva duševného vlastníctva sa spravuje právnym poriadkom krajiny, na území ktorej je toto právo chránené.*
2. *Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z porušenia jednotného práva duševného vlastníctva Spoločenstva sa spravuje právnym poriadkom krajiny, na území ktorej došlo k porušeniu, pokiaľ ide o otázky, na ktoré sa nevzťahuje príslušný právny nástroj Spoločenstva.*
3. *Od rozhodného práva podľa tohto článku sa nemožno odchýliť dohodou podľa článku 14.*

Viac-menej všeobecne aplikovaným hraničným určovateľom pri určovaní rozhodného práva je právo krajiny ochrany (*lex loci protectionis*). Na právny vzťah z porušenia práva duševného vlastníctva sa tak má použiť právny poriadok krajiny, ktorá tomuto duševnému vlastníctvu poskytuje ochranu. Ak je ale právo duševného

³⁵⁰ Parížsky dohovor o zodpovednosti tretej strany v jadrovej energetike z roku 1960 a [Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou z roku 1963](#) (publikovaný pod č. 70/1996 Z. z.), ako aj [Spoločný protokol k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru z roku 1988](#) (publikovaný pod č. 71/1996 Z. z.).

³⁵¹ Pozri bod 24 odôvodnenia nariadenia Rím II.

³⁵² Pozri bod 26 odôvodnenia nariadenia Rím II.

vlastníctva garantované unifikovanou úpravou (napr. jednotný európsky patent), tak nie je možné určiť krajinu jeho ochrany. V týchto prípadoch preto prichádza k slovu iný hraničný určovateľ, miesto, kde došlo k porušeniu tohto práva, a to iba na otázky, ktoré nie sú unifikované (pri unifikovaných otázkach nie je, ako sme už uviedli, potrebné riešiť kolíziu právnych poriadkov). Vzhľadom na teritoriálny charakter ochrany práv duševného vlastníctva nie je prípustná voľba iného použiteľného právneho poriadku.

- *Určenie rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky súvisiace s pracovnými kolektívnymi protestmi*

Nariadenie Rím II predpokladá v článku 9 osobitnú kolíznu úpravu pre súkromnoprávne nároky vyplývajúce z plánovaného protestného opatrenia v rámci kolektívneho vyjednávania (štrajk zo strany zamestnancov alebo výluka zo strany zamestnávateľa). Protiprávne opatrenie kolektívneho vyjednávania je tak zaradené do kategórie civilného deliktu.

Článok 9 Rím II

Protestné pracovné opatrenie kolektívneho vyjednávania

Bez toho, aby bol dotknutý článok 4 ods. 2, rozhodným právom pre mimozmluvný záväzok, pokiaľ ide o zodpovednosť osoby v postavení zamestnanca alebo zamestnávateľa alebo organizácií zastupujúcich ich profesijné záujmy za škodu spôsobenú plánovaným alebo prebiehajúcim protestným pracovným opatrením kolektívneho vyjednávania, je právny poriadok krajiny, na území ktorej sa má vykonať alebo sa vykonalo opatrenie.

Podľa citovaného ustanovenia bude rozhodné právo určené podľa miesta, kde sa protestné opatrenie má vykonať alebo kde sa opatrenie už vykonalo. Ak kolektívne pracovné opatrenie zamestnancov (alebo zamestnávateľov) môže byť uskutočnené v rôznych krajinách (napríklad v dôsledku toho, že odbory protestujú proti nadnárodnej spoločnosti s pobočkami vo viacerých krajinách), umožňuje sa účastníkom kolektívneho vyjednávania zvoliť si miesto protestu, a tým aj rozhodné právo. Ak však majú zamestnanci, resp. odborová organizácia a zamestnávateľ obvyklý pobyt v tej istej krajine, potom sa uplatní článok 4 ods. 2 nariadenia Rím II, podľa ktorého bude rozhodné právo práve tejto krajiny (*lex domicilii communis*).

b) Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky z bezdôvodného obohatenia

Od čias Digest³⁵³ je podstatou mechanizmu bezdôvodného obohatenia odňatie prospechu osobe, ktorá sa bezdôvodne obohatila, a snaha vydať ho tej osobe, na úkor ktorej sa obohatila. Inštitút bezdôvodného obohatenia je jedným z najzložitejších civilistických konštruktov a právna úprava jednotlivých štátov vykazuje značné rozdiely. Právna veda a prax v Európe rezignovala na snahu nájsť jednotnú generálnu klauzulu, ktorá by popisovala všetky prípady bezdôvodného obohatenia. Všeobecne³⁵⁴ sa ale akceptuje rozlišovanie štyroch základných skupín bezdôvodného obohatenia: a) plnenie bez právneho dôvodu, resp. plnenie, ktorým sa nenaplnil nim

³⁵³ Dig. 12.6.14, Dig. 50.17.206.

³⁵⁴ GORDLEY, J. *Foundations of private law*. Oxford university press, 2007, s. 419 a nasl.

zamýšľaný účel, b) porušenie majetkového práva, napríklad nevedomé spotrebovanie cudzej veci, c) vynaloženie nákladov v prospech inej osoby a d) splnenie dlhu za iného.

Nariadenie Rím II obsahuje v článku 10 špeciálnu kolíznu úpravu pre právne vzťahy vznikajúce na základe bezdôvodného obohatenia. Bezdôvodné obohatenie sa pritom (vzhľadom na jeho systematické zaradenie do kapitoly III) nepovažuje za civilný delikt, ale za osobitný zdroj mimozmluvných záväzkov. Pojem bezdôvodné obohatenie nie je v nariadení vymedzený vôbec. Vzhľadom na autonómny charakter tohto pojmu však nebude možné ho vykladať podľa vnútroštátneho práva, napríklad podľa slovenského práva.

Článok 10 Rím II
Bezdôvodné obohatenie

1. Ak sa mimozmluvný záväzok vyplývajúci z bezdôvodného obohatenia vrátane vrátenia neoprávnene prijatej platby, týka existujúceho vzťahu medzi stranami, akým je napríklad zmluva alebo civilný delikt, ktorý má úzku väzbu s týmto bezdôvodným obohatením, spravuje sa tým istým právnym poriadkom ako uvedený vzťah.
2. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odseku 1 a strany majú svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila bezdôvodné obohatenie, rozhodným právom je právny poriadok tejto krajiny.
3. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odsekov 1 alebo 2, rozhodným právom je právny poriadok krajiny, na území ktorej došlo k bezdôvodnému obohateniu.
4. Ak je zo všetkých okolností vecí zrejmé, že mimozmluvný záväzok vyplývajúci z bezdôvodného obohatenia má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou než s krajinou uvedenou v odsekoch 1, 2 a 3, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.

Z uvedeného vyplýva, že rozhodné právo pre mimozmluvný záväzok z bezdôvodného obohatenia sa má určiť v poradí: 1. súvisiaci právny vzťah, 2. *lex domicilii communis*, 3. *lex loci actus* a 4. právo krajiny užšej väzby. Preferencia súvisiaceho zmluvného vzťahu ako hraničného určovateľa poukazuje na klasifikačné ťažkosti. Nároky z bezdôvodného obohatenia budú pravidelne súvisieť s riešením následkov neplatných právnych úkonov, a preto je pochopiteľné, že by sa mali riadiť rovnakým právnym poriadkom ako tieto úkony.

c) Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky z bezpríkazného konania

Bezpríkazné konanie (resp. konanie bez príkazu, *negotiorium gestio*) je jedným z osobitných dôvodov vzniku záväzku. Predstavuje situácie, v ktorých jedna osoba zasiahne do záležitosti inej osoby bez toho, aby na to bola osobitne oprávnená spravidla za účelom odvrátenia hroziacej škody. Na rozdiel od konceptu bezdôvodného obohatenia panuje naprieč Európou zhoda, čo sa týka základného vymedzenia bezpríkazného konania a jeho dôsledkov, podľa ktorej má osoba zasahujúca do záležitosti iného subjektu v jeho prospech právo na náhradu určitých vynaložených nákladov, zároveň však aj povinnosť na vydanie úžitku (povinnosť podať vyúčtovanie) a povinnosť dodržiavať povinnú starostlivosť voči tomu, do koho záležitosti sa zasahuje. Rozdiely sú, naopak, v rozsahu náhrady škody, náhrady vynaložených

nákladov či oprávnenia konajúceho zastupovať osobu, do záležitosti ktorej sa zahŕňa.³⁵⁵

Typickým príkladom uplatnenia inštitútu bezpríkazného konania je prípad záchranu nákladu potápajúcej sa lode alebo iný prípad odvrátenia hrozby skazy vecí (záchrana tovaru z horiaceho skladu a pod.). Osobitnú priamu úpravu (aj) nárokov z bezpríkazného konania pri záchrane majetku obsahuje Medzinárodný dohovor o záchrane majetku na mori z roku 1989³⁵⁶ uzatvorený na pôde Medzinárodnej námornej organizácie (IMO), ktorý sa použije v prípade, ak je spor riešený pred súdom alebo arbitrážou v súde signatárskeho štátu.

Závazkový vzťah vyplývajúci z bezpríkazného konania nie je zmluvným vzťahom, keďže strany vzťahu medzi sebou neuzatvorili žiadnu zmluvu. Z toho dôvodu bola kolízna úprava bezpríkazného konania zaradená do prameňa upravujúceho mimozmluvné záväzky – nariadenia Rím II.

Článok 11 Rím II

Konanie bez príkazu (*negotiorum gestio*)

1. Ak sa mimozmluvný záväzok vyplývajúci z konania bez riadneho oprávnenia v súvislosti s obstaraním záležitosti inej osoby týka existujúceho vzťahu medzi stranami, akým je napríklad zmluva alebo civilný delikt, ktorý má úzku väzbu s týmto mimozmluvným záväzkom, spravuje sa tým istým právnym poriadkom ako uvedený vzťah.
2. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odseku 1 a strany majú svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, rozhodným právom je právny poriadok tejto krajiny.
3. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odsekov 1 alebo 2, rozhodným právom je právny poriadok krajiny, na území ktorej sa konanie uskutočnilo.
4. Ak je zo všetkých okolností veci zrejmé, že mimozmluvný záväzok vyplývajúci z konania bez riadneho oprávnenia v súvislosti s obstaraním záležitosti inej osoby má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou než s krajinou uvedenou v odsekoch 1, 2 a 3, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.

Z uvedeného vyplýva, že rozhodné právo sa má určiť v poradi: 1. súvisiaci právny vzťah, 2. *lex domicilii communis*, 3. *lex loci actus* a 4. právo krajiny užšej väzby. Základný konštrukt kolíznej normy je tak podobný ako pri bezdôvodnom obohatení. Napriek nejasnému zneniu odôvodnenia nariadenia Rím II³⁵⁷ sa rozhodné právo použije nielen na samotný nárok na náhradu škody, ale na celý záväzkový vzťah vyplývajúci z bezpríkazného konania, keďže podľa článku 2 ods. 1 nariadenia Rím II sa pod pojmom škoda rozumie akýkoľvek následok bezpríkazného konania. Za následok bezpríkazného konania sa preto považuje aj povinnosť podať vyúčtovanie, nahradiť vynaložené náklady alebo prípadná povinnosť pokračovať v konaní bez príkazu.

³⁵⁵ Pozri von BAR, CH., CLIVE, E. (eds.) *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Full Edition. Volume III. München : Sellier, 2009, s. 2900 – 2949.

³⁵⁶ [International Convention on Salvage](#) (1989). Slovenská republika k tomuto dohovoru nepristúpila.

³⁵⁷ Bod 29 odôvodnenia nariadenia Rím II znie: „Osobitné pravidlá by sa mali ustanoviť pre formy zodpovednosti za škodu spôsobenú inak ako civilným deliktom, akými sú bezdôvodné obohatenie, konanie bez príkazu (*negotiorum gestio*) a predzmluvná zodpovednosť (*culpa in contrahendo*).“

d) *Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky v rámci predzmluvnej zodpovednosti*

Zodpovednosť za škodu spôsobenú medzi potenciálnymi zmluvnými stranami pred samotným uzatvorením zmluvy (alebo aj v prípadoch obdobných uzatvoreniu zmluvy bez toho, aby bola uzatvorená) nie je vo vnútroštátnych právnych poriadkoch posudzovaná jednotne. Anglické a francúzske právo preferuje deliktuálne riešenie a, naopak, nemecké právo rozširuje zásady zmluvnej zodpovednosti aj na prípady zodpovednosti za škodu pred uzavretím zmluvy.³⁵⁸ V germánskom právnom prostredí sa z inštitútu zodpovednosti za *culpa in contrahendo* vyvinul celý osobitý zodpovednostný systém – zodpovednosť za sklamanú dôveru (osobitne v Švajčiarsku), resp. špecifický druh zmluvnej zodpovednosti voči tretím osobám (*Sachwalterhaftung* v nemeckom práve).

Vzhľadom na skutočnosť, že predzmluvná zodpovednosť nepredpokladá existenciu zmluvy (práve naopak, predpokladá, že zmluva ešte uzatvorená nie je), považuje sa zodpovednosť za *culpa in contrahendo* za mimozmluvnú zodpovednosť a záväzky s tým súvisiace za mimozmluvné záväzky. Je pritom poznamenania hodné, že tvorcovia nariadenia nepovažovali predzmluvnú zodpovednosť za civilný delikt, ale za mimozmluvný záväzok *sui generis*, ktorý si vyžaduje osobitnú kolíznú úpravu. Nariadenie Rím II upravuje osobitný kolíznoprávny režim pre záväzky vyplývajúce z predzmluvnej zodpovednosti (*culpa in contrahendo*) v čl. 12.

Článok 12 Rím II
Predzmluvná zodpovednosť

1. *Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z rokovanií pred uzavretím zmluvy, bez ohľadu na to, či došlo k jej uzavretiu, sa spravuje tým istým právnym poriadkom ako zmluva alebo právnym poriadkom, ktorým by sa zmluva spravovala, ak by bola uzavretá.*
2. *Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odseku 1, rozhodným právom je:*
  - a) *právnym poriadkom krajiny, v ktorej vznikla škoda, bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, a bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny alebo krajín nastali nepriame následky takejto skutočnosti, alebo*
  - b) *ak strany majú svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, právnym poriadkom tejto krajiny, alebo*
  - c) *ak je zo všetkých okolností vecí zrejmé, že mimozmluvný záväzok, ktorý vyplýva z rokovanií pred uzavretím zmluvy, má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou než s krajinou uvedenou v písmenách a) a b), právnym poriadkom tejto inej krajiny.*

Je otázne, ako vykladať pojem predzmluvná zodpovednosť (*culpa in contrahendo*) používaný v uvedenom článku nariadenia Rím II. Pojem je autonómnym pojmom európskeho práva, a preto ho treba vykladať bez ohľadu na jeho význam vo vnútroštátnom práve. Podľa odôvodnenia uvedeného nariadenia by mal uvedený

³⁵⁸ CSACH, K. Doktrína culpa in contrahendo v obchodnom práve. In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2006, č. 5/2006, s. 36 – 46. MITTERPACHOVÁ, J. [Culpa in contrahendo v slovenskom práve a nároky z jej porušenia](#). In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2013, č. 3/2013, s. 16 – 24. ŠTEFANKO, J. Culpa in contrahendo alebo zodpovednosť za zavinenie v predzmluvných vzťahoch. In *Právny obzor*. 2008, č. 3/2008, s. 170 – 189. Pozri aj HULMÁK, M. *Uzavíranie smluv v civilním právu*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 152 – 172.

pojem zahŕňať situácie, akými sú **porušenie povinnosti poskytnúť všetky potrebné informácie k uzavretiu zmluvy a konanie vedúce k zlyhaniu rokovaní o zmluve**.³⁵⁹ Z toho je možné usudzovať, že pojem by sa mal primárne vzťahovať len na mimozmluvné záväzky, ktoré priamo súvisia s rokovaniami pred uzavretím zmluvy. Základnou otázkou je, či uvedený pojem pokrýva aj vzťahy medzi stranami, ktoré stranami zmluvy nikdy nebudú.

Základ autentického výkladu pojmu predzmluvná zodpovednosť v bode 30 odôvodnenia nariadenia zahŕňa dve alternatívy:

– *Porušenie povinností poskytnúť všetky potrebné informácie k uzavretiu zmluvy*³⁶⁰

V tomto prípade ide o situácie, v ktorých je jedna osoba povinná dať druhej osobu určité informácie, a to v súvislosti s uzatváraním zmluvy. Typickým príkladom je spotrebiteľské právo (predaj na diaľku) alebo osobitné povinnosti súvisiace s ponúkaním investičných služieb. Podľa nášho názoru, predpokladá táto časť situáciu, v ktorej je osoba povinná poskytnúť druhej osobe informáciu. Ak povinnosť poskytnúť informáciu nie je ustanovená, tak samotná skutočnosť, že sa na túto informáciu niekto spolieha, nepostačuje na charakterizovanie nároku na náhradu škody ako predzmluvnej zodpovednosti v zmysle čl. 12 nariadenia Rím II. Taktiež je potrebné, aby povinnosť osoby podávajúcej informácie smerovala voči poškodenej osobe.

– *Konanie vedúce k zlyhaniu rokovaní o zmluve*

Ani vyjadrenie druhej možnosti sa nevyznačuje jednoznačnosťou. Až porovnanie s inými jazykovými verziami vedie k záveru, že nejde o zásah tretej osoby do procesu uzatvárania zmluvy (konanie, ktorým by určitá osoba znemožnila inej osobe dostaviť sa na záverečné rokovanie o uzatvorení zmluvy),³⁶¹ ale iba o situácie, v ktorých konanie perspektívnej zmluvnej strany vedie k zlyhaniu rokovaní o uzatvorení zmluvy. Je taktiež potrebné, aby došlo k zlyhaniu rokovaní o uzatvorení

³⁵⁹ Pozri bod 30 odôvodnenia nariadenia Rím II.

³⁶⁰ Pri výklade autonómnych pojmov sa vždy žiada porovnať aj iné znenia dokumentu. V tomto prípade vykazuje slovenská verzia predmetného bodu ustanovenia voči ostatným verziám určité špecifikum, keď uvádza, že tieto informácie sú *potrebné na uzavretie zmluvy*. Porovnaj anglické znenie (*the violation of the duty of disclosure*), francúzske (*violation du devoir d'informer*), či nemecké (*Verletzung der Offenlegungspflicht*). Česká verzia sa od uvedených líši iba výrazovo, keď akcentuje pravdivosť informácií (*porušení povinnosti podat pravdivé informace*). Napriek uvedenému rozdielu vychádzame z toho, že aj v iných jazykových verziách sa má na mysli informácia podávaná s cieľom uzatvorenia zmluvy alebo v tejto súvislosti, a nie akákoľvek informácia. Povinnosť informovať obsahuje ešte jednu záľudnosť. Anglické a nemecké znenie predmetnej časti nariadenia vyvolávajú dojem, že postihujú aj situácie, spadajúce do zodpovednosti za vady (napr. povinnosť predávajúceho oboznámiť kupujúceho s vadami predávanej veci, o ktorých vie). Myslíme si, že na tieto prípady by sa ale mali aplikovať kolízne pravidlá pre zmluvné záväzky (vrátane nároku zo zodpovednosti za vady) uvedené v nariadení Rím I.

³⁶¹ Vyjadrenie bez ďalšieho zodpovedá iným jazykovým vyjadreniam. Pozri napríklad anglické znenie (*breakdown of contractual negotiations*), české (*selhání jednání o uzavření smlouvy*), francúzske (*rupture de négociations contractuelles*) alebo nemecké (*Abbruch von Vertragsverhandlungen*).

zmluvy, nepostačuje preto, ak sa zmluva uzavrela za iných podmienok, ako by sa bola uzatvorila, nebyť konania jednej strany.

Ako sme už uviedli, pri výklade rozsahu kolíznej normy je v záujme efektívnej aplikácie kolíznej normy potrebné brať do úvahy aj nadviazanie. Základným hraničným určovateľom v rámci kolíznej normy v čl. 12 ods. 1 nariadenia Rím II je právo zmluvy, ktoré by sa použilo na zmluvu, ak by došlo k jej uzatvoreniu. Už aj tento hraničný určovateľ poukazuje na skutočnosť, že rozsah kolíznej normy sa vzťahuje iba na situácie medzi potenciálnymi zmluvnými stranami. Sekundárne hraničné určovatele uvedené v článku 12 ods. 2 nariadenia Rím II sú zhodné so všeobecnou kolíznou úpravou pre delikty v článku 4 nariadenia Rím II, čo iba podčiarkuje skutočnosť, že vzťah medzi subjektmi, ktoré ani potenciálne nebudú zmluvnými stranami, sa nemá riadiť podľa čl. 12 ods. 1 nariadenia Rím II, a preto ani nemá spadať pod pojem „predzmluvná zodpovednosť“, a tým ani do rozsahu kolíznej normy v čl. 12 nariadenia Rím II.

15.4.1.5 Zohľadňovanie tzv. pravidiel bezpečnosti

Kolízne pravidlá vzťahujúce sa na mimozmluvné záväzky môžu viesť k tomu, že na určitý zodpovednostný právny vzťah sa má použiť iný právny poriadok, ako je právny poriadok krajiny, kde došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu.³⁶² Zároveň je ale nepochybné, že aj právo krajiny, kde došlo k deliktu, zohráva určitú úlohu.

Príklad: V štáte X uskutočňuje osoba A činnosť, ktorá je v súlade s právom tohto štátu. Zároveň sa tým ale poškodzuje osoba B v štáte Y, právny poriadok ktorého takúto činnosť zakazuje. Medzi osobami A a B nie je žiadny iný vzťah.

Podľa kolíznej úpravy po vzore čl. 4 nariadenia Rím II sa na zodpovednostný vzťah má použiť právo štátu Y. Ak by sme za každých podmienok pripustili povinnosť osoby A nahradiť škodu osobe B, znamenalo by to, že osoba A je povinná dodržiavať povinnosti nielen štátu X, ale aj štátu Y.

V uvedenom prípade, ak by právo štátu X danú činnosť zakazovalo a, naopak, právo Y povoľovalo, poškodená osoba by nárok na náhradu škody vôbec nemala, čo by bolo podobne nevhodným riešením. Bolo by nezmyselným, ak by sa napríklad na posúdenie otázky, či boli dodržané pravidlá cestnej premávky v súvislosti s nehodou, ktorá sa stala v Anglicku, malo použiť slovenské právo ukladajúce povinnosť jazdiť v pravom jazdnom pruhu,³⁶³ a to aj vtedy, ak by sa vo všetkých ostatných otázkach malo slovenské právo skutočne použiť (napr. v dôsledku aplikácie hraničného určovateľa spoločného obvyklého pobytu škodcu a poškodeného).

Načrtnutý problém nevystupuje až tak vypuklo v rámci zmluvných vzťahov, keďže subjekty právneho vzťahu boli v kontakte už pred vznikom škody, a mohli tak vopred prispôbiť svoje správanie

³⁶² Uvedený stav je dôsledkom opustenia hraničného určovateľa *lex loci delicti commissi*.

³⁶³ Takisto je ale možné uvažovať aj o iných lokálne špecifických povinnostiach, napríklad povinné zapnutie svetiel, určenie maximálnej rýchlosti alebo maximálnej hranice alkoholu v krvi atď.

sa požiadavkám právneho poriadku, ktorý si zvolili (resp. s ktorým mohli počítať ako s rozhodným). Naopak, v rámci deliktých vzťahov spravidla škodca a poškodený nie sú pred vznikom škody v žiadnom právnom vzťahu. Preto je otázne, či možno škodcovi uložiť povinnosť nahraďiť škodu spôsobenú porušením právneho poriadku, s aplikovaním ktorého nepočítal, a tým mu uložiť povinnosť správať sa podľa tohto práva (uložiť povinnosť vyhnúť sa deliktu podľa tohto práva). Môžeme vychádzať z toho, že aj škodca (páchateľ deliktu) môže niekedy rátať s tým, že jeho správanie môže spôsobiť škodu a taktiež môže predpokladať, kde sa tak môže stať, čím by potenciálne mohol svoje konanie prispôbiť právnemu poriadku, kde predmetná škoda vznikne. V súčasnom globalizovanom svete ale nie je vždy možné predvídať, kde nastane škodná udalosť vyvolaná ľudskou činnosťou. Napriek tomu vychádza základné kolízne pravidlo pre civilné delikty uvedené v nariadení Rím II z hraničného určovateľa *lex loci damni infecti*, čím spravidla zvýhodňuje poškodeného. Ako sme však uviedli, výlučné aplikovanie *lex loci damni infecti* môže viesť k absurdným výsledkom.

V snahe obmedziť absurdné dôsledky aplikácie *lex loci damni infecti* umožňuje kolízne právo deliktov zohľadňovanie práva štátu, v ktorom došlo k protiprávnemu konaniu aj vtedy, ak sa má na zodpovednostný vzťah aplikovať iné právo.³⁶⁴ Osoba tak môže byť zodpovedná za škodu spôsobenú porušením pravidiel platných v mieste spôsobenia škody aj v prípade, ak by podľa práva, ktoré sa má na daný zodpovednostný právny vzťah použiť, k žiadnemu porušeniu povinnosti nedošlo.

V nariadení Rím II plní túto úlohu čl. 17, ktorý má svoj pôvod v Haagskych dohovoroch o práve použiteľnom na dopravné nehody, resp. v Haagskom dohovore o práve použiteľnom na zodpovednosť za škodu za vadné výrobky.³⁶⁵ Na rozdiel od svojej vzorovej úpravy, ktorá sa obmedzuje na prípady dopravných nehôd a vadných výrobkov, však aspiruje na všeobecnú aplikáciu vo svete mimozmluvných záväzkov.

Článok 17 Rím II Pravidlá bezpečnosti

Pri hodnotení správania sa osoby, o ktorej sa tvrdí, že je zodpovedná, sa musí brať ohľad ako na skutkovú okolnosť, a pokiaľ je to vhodné, na pravidlá bezpečnosti, ktoré boli účinné v mieste a v čase, keď nastala skutočnosť, ktorá spôsobila vznik zodpovednosti.

Opätovne musíme pri vykladaní pojmov nariadenia siahnuť aj k ostatným jazykovým verziam a dospieť k tomu, že pojem „pravidlá bezpečnosti“ sa žiada vykladať tak, že zahŕňa aj **pravidlá správania sa** vo všeobecnosti.³⁶⁶ Takýto výklad možno podporiť aj poukazaním na odôvodnenie nariadenia.³⁶⁷ Pravidlá bezpečnosti by mali

³⁶⁴ Rovnaký účel by zabezpečilo také vymedzenie hraničného určovateľa, ktoré by vždy viedlo k aplikácii pravidiel správania sa platných v mieste, kde došlo k udalosti, ktorá spôsobila škodu.

³⁶⁵ Článok 7 Dohovoru o práve použiteľnom na dopravné nehody znie: „Bez ohľadu na právo rozhodné pre určenie zodpovednosti, sa prihlíada vždy na predpisy o konaní a bezpečnosti dopravy platné v mieste a čase nehody.“ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 130/1976 Zb. Pozri bližšie aj podkapitulu 14.3.2.1. Obdobná úprava je obsiahnutá aj v čl. 9 [Haagskeho Dohovoru o práve použiteľnom na zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom z roku 1973](#). Slovenská republika nie je zmluvnou stranou dohovoru uvedeného ako druhého.

³⁶⁶ Pozri anglické znenie (*rules of safety and conduct*), české znenie (*pravidl[a] bezpečnosti a chování*), francúzske znenie (*règles de sécurité et de comportement*) či nemecké znenie (*Sicherheits- und Verhaltensregeln*).

³⁶⁷ Pozri bod 34 druhá veta odôvodnenia nariadenia Rím II: „Pojem ‚pravidlá bezpečnosti‘ by sa

zahŕňať pravidlá ustanovené zákonom, vypracované súdmi (*Verkehrspflichten* v podaní nemeckej judikatúry),³⁶⁸ ako aj profesijné štandardy správania sa, ktoré nemusia byť nevyhnutne sankcionované zákonom.³⁶⁹ Ustanovením sa môže postavenie škodcu zlepšiť (ak sa vyžaduje nižšia miera povinnej opatrnosti ako podľa práva rozhodujúceho pre daný vzťah), ale aj zhoršiť (ak sa vyžaduje vyššia miera povinnej opatrnosti ako podľa práva rozhodujúceho pre daný vzťah). Prihliadnutie na pravidlá správania sa je podľa predmetného ustanovenia vymedzené dvoma mantinelmi:

1. Súd má povinnosť zohľadňovať predmetné pravidlá. Táto povinnosť je ale oslabená tým, že sa tak má stať iba vtedy, ak je to vhodné. Postačí preto, ak sa súd vysporiada s tým, prečo na tieto pravidlá prihliadol, resp. neprihliadol. Súd ma pritom širokú mieru uváženia, či považuje za vhodné prihliadnuť aj na uvedené pravidlá alebo nie.
2. Na pravidlá sa prihliada ako na skutkovú okolnosť. Z toho vyplýva, že sú predmetom dokazovania a voľného hodnotenia dôkazov.

Článok 17 nariadenia Rím II vlastne obsahuje špecifickú kolíznou normu, ktorá núti orgán aplikujúci právo, určené rozhodujúcou kolíznou normou, zohľadniť v rámci posudzovania niektorých prvkov zodpovednosti upravujúcich požiadavku súladu konania s určitými štandardmi správania sa, aj iné právo (správnejšie: pravidlá správania sa), a to ako skutkovú otázku. Podľa „dôvodovej správy“ k návrhu nariadenia Rím II sa cudzie právo (pravidlá správania sa) má napríklad zohľadniť pri posudzovaní vážnosti zavinenia škodcu alebo pri posudzovaní náhrady škody v rámci skúmania, či bol škodca dobromyseľný, alebo nie.³⁷⁰ Zjednodušene povedané, článok 17 nariadenia Rím II tak nemá zasiahnuť do určenia rozhodného práva, ale iba vplývať na posudzovanie podmienok určených rozhodným právom.

Pravidlá bezpečnosti a váha, ktorej sa im pri posudzovaní správania škodcu dostane, by tak mala závisieť od špecifik prípadu, ako aj od vlastností rozhodujúceho práva. Ak by rozhodujúce právo takéto zohľadnenie nepripustilo (napr. ak by

---

mal vykladať tak, že odkazuje na všetky pravidlá súvisiace s bezpečnosťou a správaním sa vrátane napríklad pravidiel bezpečnosti cestnej premávky v prípade dopravnej nehody.“

³⁶⁸ VAN DAM, C. *European Tort Law*. Oxford University Press, 2007, s. 413 a nasl. (1503-2).

³⁶⁹ DICKINSON, A. *The Rome II Regulation : The law applicable to non-contractual obligations*. Oxford : Oxford University Press, 2008, s. 640. Pozri v tejto súvislosti aj rozhodnutie *Dubai Aluminium Co Ltd v. Salaam & Ors*, [1998] EWHC 1204, v ktorom súd v nadväznosti na rozhodnutie z 29. júla 1994 vo veci *Arab Monetary Fund proti Hashim* (nepublikované) zvažoval, či pri posudzovaní nečestného správania sa (*dishonesty*) je potrebné prihliadať aj na miestne zvyky a pravidlá.

Už z tohto dôvodu si nemyslíme, že by pravidlá bezpečnosti museli byť „výlučne verejnoprávnej povahy“. Opačne však SUMKOVÁ, M. In ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 231.

³⁷⁰ Pozri sprievodnú správu Komisie k prvému návrhu nariadenia Rím II: [Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\)](#). *Explanatory memorandum*. COM(2003) 427 final, s. 25.

bola zodpovednosť konštruovaná bez ohľadu na zavinenie, prípadne aj bez ohľadu na protiprávnosť), potom by nebol priestor pre uplatnenie ustanovenia čl. 17 Rím II.³⁷¹ Ustanovenie článku 17 Rím II totiž nezasahuje do štruktúry samotnej skutkovej podstaty zodpovednosti za škodu podľa použiteľného práva, teda nerozhoduje o tom, či sa má vyžadovať protiprávnosť, alebo zavinenie. Iba sa ustanovuje, že v prípade, ak pri rozhodovaní o tom, či je škodca zodpovedný, alebo nie, zohráva úlohu skutočnosť, že nekonal v súlade so štandardom, ktorý od neho možno očakávať, tak pri posudzovaní nárokov na správanie sa škodcu je potrebné zohľadniť nároky kladené na jeho činnosť v krajine, kde nastala činnosť škodcu vedúca k škode. Nerozhoduje tak o podmienkach zodpovednosti za škodu, ale iba o tom, na čo možno prihliadať pri posudzovaní, či sú tieto podmienky splnené. To ale neznamená, že by v ústavne pochybných prípadoch, v ktorých škodca nemohol vôbec predpokladať aplikáciu cudzieho rozhodného práva, nemohli zasiahnuť imperatívne normy *lex fori*, resp. sa nemohla aplikovať výhrada *ordre public*, či už na úrovni aplikovania rozhodného práva, alebo v prípade uznávania a výkonu cudzieho rozhodnutia.³⁷²

15.4.1.6 Rozsah použitia rozhodného práva podľa nariadenia Rím II

Po tom, ako určíme, ktorým právnym poriadkom sa má právny vzťah spravovať, musíme určiť aj rozsah jeho použitia, teda odpovedať na otázku, čo všetko bude posudzované podľa takto určeného právneho poriadku. Tak, ako aj pri nariadení Rím I, aj pri nariadení Rím II môžeme identifikovať snahu o vyhnutie sa mozaikovému prístupu, t. j. roztriešteniu hlavnej otázky na množstvo čiastočných otázok, z ktorých každá by bola posudzovaná podľa iného právneho poriadku (tzv. *dépeçage*). Európsky normotvorca sa preto rozhodol pre široký rozsah použitia právneho poriadku určeného pre mimozmluvný záväzok.

Článok 15 Rím II

Rozsah použitia rozhodného práva

Rozhodným právom pre mimozmluvné záväzky podľa tohto nariadenia sa spravujú najmä:

- a) podmienky a rozsah zodpovednosti vrátane určenia osôb, ktoré možno brať na zodpovednosť za ich konanie;
- b) okolnosti vylučujúce zodpovednosť, obmedzenia zodpovednosti a rozdelenia zodpovednosti;
- c) existencia, povaha a stanovenie výšky škody alebo požadovaného odškodnenia;
- d) opatrenia, ktoré môže súd prijať v rozsahu svojej právomoci podľa procesného práva, aby zabránil ujme alebo škode alebo zastavil ich ďalší vznik, alebo zabezpečil poskytnutie náhrady;
- e) otázka, či právo na uplatnenie náhrady škody alebo odškodnenia možno previesť vrátane dedenia;
- f) okruh osôb, ktoré majú právo na náhradu škody, ktorú utrpeli osobne;
- g) zodpovednosť za konanie iných osôb;

³⁷¹ Zhodne aj DICKINSON, A. *The Rome II Regulation : The law applicable to non-contractual obligations*. Oxford : Oxford University Press, 2008, s. 641.

³⁷² Pre podrobnejší rozbor únikovej klauzuly pozri: CSACH, K. *Zodpovednosť znalcov v komparatívnom a kolíznoprávnom kontexte*. Košice : UPJŠ, 2009, s. 96 – 101.

h) spôsob, ktorým môže záväzok zaniknúť, preklúzia a premlčanie vrátane noriem týkajúcich sa začiatku plynutia prekluzívnych alebo premlčacích dôb a prerušenia alebo zastavenia ich plynutia.

Ako vidíme, rozsah použitia rozhodného práva je určený demonštratívne, neuzatvoreným výpočtom otázok, ktoré majú byť podľa určeného práva zodpovedané. Nie je preto vylúčené, aby konajúci súd použil určený právny poriadok aj na zodpovedanie iných otázok.

Na rozdiel od zmluvných záväzkov, spadá tzv. deliktuálna spôsobilosť do rozsahu použiteľného práva a nie je čiastkovou otázkou [čl. 15 písm. a) Rím II].

15.4.1.7 Všeobecné obmedzenie dôsledkov použitia rozhodného práva (imperatívne normy a výhrada verejného poriadku)

Aj v prípade mimozmluvných záväzkov vychádzame z toho, že aplikácia cudzieho právneho poriadku je vykročením na neistú pôdu. Preto sa aj v oblasti mimozmluvných záväzkov aplikujú ochranné inštitúty, konkrétne imperatívne normy a výhrada verejného poriadku. Vzhľadom na podrobnejší výklad týchto inštitútov, ktorý sa nachádza v kapitolách o zmluvných záväzkoch, odkazujeme na výklad [tam](#) podaný.

15.4.2 Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky mimo nariadenia Rím II

Ako sme uviedli, pred aplikáciou nariadenia Rím II má v určitých prípadoch prednosť medzinárodná právna úprava, a to aj v rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia. Okrem toho, nariadenie Rím II vymedzuje svoju vecnú pôsobnosť pozitívne aj negatívne. Preto sú niektoré otázky vylúčené z jeho pôsobnosti a ich kolíznu úpravu musíme hľadať inde. Z toho dôvodu musíme pri skúmaní kolíznych pravidiel pre mimozmluvné záväzky rozšíriť svoj obzor aj mimo nariadenia Rím II, a to v dvoch smeroch. Predmetom skúmania tak musí byť kolízna úprava mimozmluvných súkromnoprávných záväzkov v rámci pôsobnosti nariadenia Rím II, ktorá má prednosť pred úpravou v nariadení, ako aj kolízna úprava mimozmluvných súkromnoprávných záväzkov mimo pôsobnosti nariadenia Rím II.

15.4.2.1 Prednostná kolízna úprava v rámci pôsobnosti nariadenia Rím II (dopravné nehody)

Pri hľadaní kolíznej úpravy otázky, ktorá spadá do pôsobnosti nariadenia Rím II, musí slovenský súd preskúmať aj to, či skúmaná otázka nie je predmetom úpravy medzinárodného dohovoru, ktorého zmluvnou stranou je okrem Slovenskej republiky aj aspoň jeden štát, ktorý nie je viazaný nariadením Rím II, a tento dohovor by mal mať preto v zmysle čl. 28 nariadenia Rím II prednosť pred nariadením Rím II.

Hľadanie uľahčuje zoznam dohovorov, ktoré majú prednostnú aplikáciu pred nariadením Rím II a ktorý v zmysle článku 29 nariadenia Rím II zverejňuje Komisia.³⁷³

Príkladom takého dohovoru môže byť Dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody (Haag, 4. 5. 1971).³⁷⁴ Uvedený dohovor obsahuje osobitnú úpravu určenia rozhodného práva pri dopravnej nehode, ktorá sa značne odlišuje od nariadenia Rím II. Vzhľadom na už uvedené bude slovenský súd aplikovať na určenie rozhodného práva uvedený dohovor a nie nariadenie Rím II, inak by vec nesprávne právne posúdil ([uznesenie Krajského súdu BA z 21. septembra 2016, sp. zn. 5 Co 515/2013](#))

Článok 3 Dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody

Rozhodným právom sú vnútorné predpisy štátu, na území ktorého došlo k nehode.

Článok 4 Dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody

Pokiaľ nevyplýva z článku 5 nič iné, sú ustanovené tieto výnimky z ustanovení článku 3:

- a) *ak sa na nehode zúčastňuje iba jedno vozidlo, ktoré je registrované v inom štáte, než v ktorom došlo k nehode, sú rozhodné vnútorné predpisy štátu registrácie na určenie zodpovednosti*
  - *vo vzťahu k vodičovi, vlastníkovi alebo inej osobe majúcej právo k vozidlu bez ohľadu na ich bydlisko,*
  - *vo vzťahu k postihnutej osobe, ktorou je cestujúci, ktorého bydlisko je v inom štáte, než v ktorom došlo k nehode,*
  - *vo vzťahu k postihnutej osobe nachádzajúcej sa mimo vozidla v mieste nehody, ak má bydlisko v štáte registrácie.*

V prípade, že sú postihnuté dve osoby alebo viac osôb, určí sa rozhodné právo pre každú z nich oddelene.

- b) *ak sa na nehode zúčastňujú dve vozidlá alebo viac vozidiel, platí ustanovenie písmena a) iba v prípade, že všetky vozidlá sú registrované v tom istom štáte.*
- c) *ak sa na nehode zúčastňuje jedna osoba alebo viac osôb nachádzajúcich sa na mieste nehody mimo vozidla alebo vozidiel, ustanovenia písmen a) a b) platia, iba ak všetky tieto osoby majú trvalý pobyt v štáte registrácie.*

To isté platí, aj keď sú tieto osoby taktiež postihnuté nehodou.

Článok 5 Dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody

Právom rozhodným podľa článku 3 a 4 pre zodpovednosť vo vzťahu k cestujúcemu sa spravuje aj zodpovednosť za škody na veciach prepravovaných vo vozidle, ktoré buď patria cestujúcemu alebo mu boli zverené.

Právom rozhodným podľa článku 3 a 4 pre zodpovednosť vo vzťahu k vlastníkovi vozidla sa spravuje zodpovednosť za škodu na iných veciach prepravovaných vo vozidle, než sú veci, na ktoré sa vzťahuje predchádzajúci odsek.

Zodpovednosť za škody na veciach mimo vozidla alebo vozidiel sa spravuje vnútorným právom štátu, na území ktorého došlo k nehode. Ale zodpovednosť za škodu na osobných veciach patriacich postihnutej osobe nachádzajúcej sa mimo vozidla alebo vozidiel, sa spravuje vnútorným právom štátu registrácie, ak by toto právo bolo rozhodné pre zodpovednosť voči poškodenému podľa článku 4.

³⁷³ Pozri [oznámenia podľa článku 29 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 864/2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky \(RÍM II\)](#). Ú. v. EÚ C 343, 17. 12. 2010, s. 7 – 11 ([pdf](#)).

³⁷⁴ Vyhláška č. 130/1976 Zb. o Dohovore o práve použiteľnom na dopravné nehody.

Článok 6 Dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody

Ak vozidlá nie sú registrované alebo ak sú registrované v niekoľkých štátoch, je rozhodujúce miesto práva štátu registrácie, právo štátu, v ktorom majú obvyklé stanovište. To isté platí, ak ani vlastník ani osoba, ktorá vozidlo drží alebo s ním nakladá, ani vodič vozidla nemá v čase nehody svoje bydlisko v štáte registrácie.

Kolízne pravidlá podľa Haagskeho dohovoru sú značne kauzistické a na rozdiel od nariadenia Rím II neuvádzajú explicitne možnosť zvoliť si rozhodné právo pre záväzok na náhradu škody. Rozdielna úprava kolízneho práva vedie niekedy k možnosti tzv. „forum shopping“, ktorou označujeme voľbu toho fóra (miesta uplatnenia si nároku), ktoré je pre navrhovateľa najlepšie, napríklad preto, lebo aplikáciou kolíznych pravidiel vedie k použitiu rozhodného práva, ktoré je v konkrétnej situácii pre navrhovateľa vhodnejšie.

Uvádza sa prípad *Kieger proti Amiques*, v ktorom šofér s obvyklým pobytom vo Francúzsku vytlačil na ceste v Nemecku iné auto, ktorého posádku tvorili bratia žijúci taktiež vo Francúzsku, tak nešťastne, že auto týchto bratov narazilo do nákladného automobilu registrovaného v Nemecku.³⁷⁵ V tejto situácii majú za súčasného právneho stavu žalobcovia (francúzski poškodení) možnosť uplatniť si svoj nárok na náhradu škody pred nemeckým alebo francúzskym súdom.³⁷⁶ Nemecký súd je viazaný nariadením Rím II, ale nie Haagskym dohovorom, ktorého nie je Nemecko stranou, a preto by rozhodoval podľa práva určeného kolíznym pravidlom v čl. 4 nariadenia Rím II, konkrétne podľa francúzskeho práva z dôvodu rovnakého spoločného pobytu škodcu a poškodeného. Naopak, francúzsky súd by pri hľadaní kolízneho pravidla musel dať prednosť Haagskemu dohovoru a za rozhodné právo, podľa ktorého by sa posúdil nárok na náhradu škody, by mal podľa článku 3 Haagskeho dohovoru považovať nemecké právo ako právo krajiny, kde došlo k nehode, keďže nie je splnená podmienka registrácie všetkých zúčastnených vozidiel v jednom štáte podľa čl. 4 písm. b) dohovoru.

15.4.2.2 Kolízna úprava mimo pôsobnosti nariadenia Rím II

Mimo rozsahu pôsobnosti nariadenia Rím II a v prípade absencie medzinárodno-právnej úpravy sa v zásade aplikuje vnútroštátny predpis ZMPSaP. Kolízna úprava mimozmluvných záväzkov je pomerne strohá a koncentrovaná do jedného ustanovenia.

§ 15 ZMPSaP

Nároky na náhradu škody, ak nejde o porušenie povinnosti vyplývajúcej zo zmlúv a iných právnych úkonov, sa spravujú právom miesta, kde škoda vznikla, alebo miesta, kde došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody.

³⁷⁵ Cass. civ. (*Kieger c. Amiques*) 30. 5. 1967, Rev. Crit. D.i.p. 56 (1967) 728. Citované podľa KADNER GRÁZIANO, T. Das auf außervertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht nach Inkrafttreten der Rom II-Verordnung. In *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. 2009, 73, č. 1, s. 28. Uvedený príspevok obsahuje aj podrobnejší rozbor posúdenia prípadu vo svetle nariadení Brusel I, Rím II a Haagskeho dohovoru.

³⁷⁶ Porovnaj čl. 2 ods. 1 a čl. 5 ods. 3 nariadenia Brusel I.

Uvedené ustanovenie dáva možnosť voľby jedného právneho poriadku z dvoch právnych poriadkov, ktorým sa daný mimozmluvný vzťah môže spravovať. Právo vybrať si z dvoch alternatív prislúcha poškodenému ako osobe, ktorá bude nárok uplatňovať.

Ustanovenie § 15 ZMPSaP má ale svoje obmedzenia. Nároky na náhradu škody môžu mať rozličné podoby a nie vždy je vhodné, aby ich kolíznoprávna úprava sledovala myšlienku § 15 ZMPSaP. Vo veciach nárokov spadajúcich do iných štatútov, napríklad nárokov na náhradu škody voči orgánom riadiacim obchodné spoločnosti, sa aplikujú iné kolízne normy, vymedzujúce ten-ktorý štatút (v tomto prípade osobný štatút právnických osôb).

Príklady a otázky:

1. Aký je rozdiel medzi voľbou práva pre zmluvné a pre mimozmluvné záväzky?
2. Prečo je obmedzená možnosť zvoliť si právny poriadok pred tým, ako došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu?
3. Na základe ktorého prameňa a ktorého pravidla (pravidiel) sa určí právomoc na konanie a rozhodovanie o mimozmluvnom nároku v občianskej a obchodnej veci?
4. Aký je rozdiel medzi pravidlom pre určovanie právomoci súdov vo veci mimozmluvných nárokov a kolíznymi pravidlami pre mimozmluvné nároky?
5. V texte ustanovenia: *„Pokiaľ nedošlo k voľbe rozhodného práva pre zmluvu v súlade s článkom 3 a bez toho, aby boli dotknuté články 5 až 8, právo, ktorým sa spravuje zmluva, sa určuje takto:“* vysvetlite, čo znamenajú slovné spojenia:
  - *„v súlade s článkom 3“* a
  - *„bez toho, aby boli dotknuté články 5 až 8“.*
6. V ktorom prípade použije slovenský súd na určenie rozhodného práva pravidlo uvedené v § 15 ZMPSaP?
7. Z akých dôvodov by ste odporučili klientovi, obchodnej spoločnosti, aby navrhla voľbu rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky s vlastným dodávateľom? V ktorom zmluvnom dokumente by ste navrhli jej použitie? Predpokladajte, že kontrahuje prostredníctvom e-mailových objednávok, uzatvára každoročne rámcovú zmluvu, ktorá odkazuje na jeho obchodné podmienky.
8. Prečo je zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom považovaná za mimozmluvnú zodpovednosť?
9. Vietnamského turistu na výlete v Bratislave okradli občania Slovenskej republiky, ktorí boli neskôr zadržaní políciou. Ukradnuté predmety však odovzdali neznámym osobám. Posúďte rozhodné právo pre uplatnený nárok.
10. Dvaja študenti zo Španielska si na Slovensku na krátkodobom pobyte požičali auto, registrované na Slovensku, na výlet do Maďarska. Tam mali nehodu. Posúďte, ktorý súd má právomoc, a podľa akého právneho poriadku sa spravuje ich zodpovednostný vzťah.

11. Slovenské printové médiá zverejnia pikantné scény zo súkromia anglickej rockovej legendy, ktoré prevzali ostatné bulvárne médiá v EÚ. Právnicki rockovej legendy zažalovali slovenských vydavateľov na tunajších súdoch a požadujú náhradu nemajetkovej ujmy. Aký je rozhodný právny poriadok?
12. Slovenská turistka utrpela v Miláne smrteľnú nehodu prechádzajúc sa po rušnej ulici. V dôsledku nedodržania bezpečnostných predpisov na stavbe sa uvoľnilo a spadlo lešenie. Tunajší pozostalí si uplatňujú nárok na náhradu nemajetkovej ujmy z dôvodu zásahu do ich osobnostných práv. Súd ktorého štátu má právomoc a ktoré je rozhodné právo? Pozri aj [rozsudok SD EÚ z 10. decembra 2015 vo veci C-350/14 „Lazar“](#).
13. Slovenský výrobca syrov, ktorý žne úspechy aj na českom a nemeckom trhu, sa cíti dotknutý konaním svojho poľského konkurenta, ktorý nevyberavým spôsobom na svojich billboardoch na Slovensku, Čechách aj v Poľsku šíri nepravdivé údaje o slovenských syroch. Ktorý súd má právomoc a aké je rozhodné právo pre uplatnený nárok?
14. Spotrebiteľské združenie sídliace v Trnave na Slovensku uplatňuje nárok na zdržanie sa protiprávnej činnosti spoločnosti Hlynok so sídlom v Humpolci, ktorá je ale riadená zo Slovenska. Táto spoločnosť pozýva slovenských dôchodcov na stretnutia so slávnym rodákom obce, ktorý sa nikdy nedostaví. Namiesto toho im ponúkajú hrnce a taniere. Ide o zmluvný alebo mimozmluvný záväzok? Ktorý súd má právomoc a ktoré je rozhodné právo? Pozri aj [rozsudok SD EÚ z 28. júla 2016 vo veci C-191/15 „Verein für Konsumenteninformation“](#).
15. Slovenskému občanovi pobývajúcemu vo Zvolene došlo omylom na účet milión eur z účtu v banke v Rakúsku. Po zverejnení informácie sa Zvolenčanovi ozvalo niekoľko rôznych osôb tak z Rakúska, ale aj z Moldavska a Gruzínska tvrdiac, že prostriedky poslali omylom oni. Ktorý právny poriadok je rozhodujúci pre ich nároky?

16. UZNÁVANIE A VÝKON SÚDNYCH ROZHODNUTÍ V OBČIANSKÝCH A OBCHODNÝCH VECIACH

Literatúra: HAŤAPKA, M.: Priznávanie účinkov cudzím rozhodnutiam v občianskych veciach v Slovenskej republike (uznávanie a výkon). In: Justičná revue, 2015, 3, s. 279-315; HUDECOVÁ, L., KRÁLÍČEK, J.: Uznávaní a výkon cizích rozhodnutí v evropském justičním prostoru aneb co přináší nové nařízení Brusel I BIS. In: Právník, Roč. 154, č. 2, 2015, s. 145-163; JAKUBÍK, A., BATISOVÁ, K.: Uznanie cudzieho rozhodnutia a jeho podmienky. In: Justičná revue, Roč. 64, č. 2, 2012, s. 259-261; JANÁKOVÁ, R.: Uznávanie a vykonateľnosť cudzích rozhodnutí na území Slovenskej republiky. Európsky exekučný titul. In: Ars notaria, č. 2, 2009, s. 12-18; LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M.: Uznanie a výkon cudzích rozhodcovských rozsudkov v podmienkach SR. In: Justičná revue, 3, 2014, s. 327-335; MOLNÁR, P.: Uznávanie vykonateľnosti cudzích exekučných titulov v Slovenskej republike. In: Bulletin slovenskej advokácie, Roč. 14, č. 1-2, 2008, s. 8-12; PA-GÁČ, L.: Všeobecný režim výkonu rozhodnutia členského štátu EÚ v občianskych a obchodných veciach v Slovenskej republike po 1. januári 2015. In: Justičná revue, 2015, 5, s. 697-706.

Každý štát sám rozhoduje o tom, či a v akej miere je ochotný priznať verejnoprávne účinky rozhodnutiam orgánu iného štátu. Jednotlivé štáty ale postupom času vytvorili spoločné pravidlá, ktorými sa proces uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí riadi. Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí patrí medzi oblasti, v ktorých dosahuje spolupráca jednotlivých štátov úspešné výsledky.

16.1 Úvod do problému uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí

Úprava podmienok a procesu uznávania a výkonu súdnych a iných rozhodnutí v súkromnoprávných vzťahoch s cudzím prvkom je dôležitou oblasťou právnej úpravy medzinárodného práva procesného. Základným účelom právnej úpravy uznávania a výkonu je ustanoviť právne predpoklady, za ktorých sa verejnoprávny účinok priznáva aj cudziemu rozhodnutiu. Tieto predpoklady sa vzťahujú najmä na záujem štátu chrániť právnu istotu a dôveru v právny štát, ktoré *a priori* nie je schopný garantovať voči orgánom cudzieho štátu. Práve preto dochádza v rámci procesu uznávania a výkonu k posudzovaniu „kvality“ cudzieho rozhodnutia, resp. procesu, ktorý predchádzal jeho vydaniu.

Proces uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí je procesom **dvojfázovým**, pričom pozostáva z fázy uznávania a fázy výkonu.

Prvou fázou je proces uznania cudzieho rozsudku, ktorý je označovaný aj ako jeho *nostrifikácia*. Uznávanie rozsudku je samotné verejnoprávne rozhodnutie, ktorým sa rozsudku pochádzajúcemu z iného štátu priznávajú účinky v štáte uznania.

Uznaný rozsudok tak bude mať účinky *res iudicata* či právoplatnosti aj na území štátu, kde bol uznaný. Táto fáza je doménou medzinárodného práva procesného.

Druhá fáza, výkon cudzieho rozsudku, predstavuje realizáciu týchto účinkov v štáte výkonu a spravuje sa spravidla vnútroštátnym právom (na Slovensku Exekučným poriadkom). Rozsah účinkov uznaného rozsudku sa však spravuje štátom pôvodu tohto rozhodnutia, a nedochádza tak k jeho transformácii na vnútroštátne rozhodnutie. Výnimkou je tzv. *adaptácia* rozhodnutia, keď sa výrok rozhodnutia prispôsobí právnenému poriadku štátu výkonu (pozri § 67a ZMPSaP a čl. 54 Brusel Ia).

Hranica medzi uznávaním a výkonom ale nie je vždy úplne jasná, a to najmä vzhľadom na rozdielny prístup vnútroštátneho zákonodarstva a európskej normotvorby. Nie je možné rozlišovať medzi pojmami „uznávanie“ a „výkon cudzích rozhodnutí“ ani takým spôsobom, že v procese uznávania cudzieho rozhodnutia dochádza k jeho kontrole a v prípade výkonu už iba k jeho výkonu.³⁷⁷ Kontrolná fáza môže byť vtesnaná do oboch fáz, resp. do ktorejkoľvek z nich.

Rozlišujeme medzi uznávaním cudzích:

- súdnych rozhodnutí,
- rozhodcovských rozhodnutí a
- správnych (administratívnych) rozhodnutí.

16.1.1 Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí

Úprava uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí je predmetom dlhodobého záujmu tvorcov právnej regulácie. Vo všeobecnosti sa vychádza z toho, že rozhodnutia súdnych orgánov je principiálne možné uznať a vykonať v inom štáte a je žiaduce takúto možnosť všeobecne pripustiť.

Podľa vnútroštátneho (slovenského) konceptu uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí sa procesom pre uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí riadili rozhodnutia cudzích orgánov o veciach, o ktorých v Slovenskej republike rozhodujú súdy. Naopak, ako uvedieme ďalej, nariadenia európskeho práva vychádzajú z toho, že predmetom uznania môžu byť iba také rozhodnutia, ktoré spĺňajú znaky rozhodnutia súdu alebo tribunálu podľa týchto nariadení, bez ohľadu na to, či by o nich na Slovensku rozhodovali súdy alebo správne orgány.

Základné kritérium, ktoré rozhoduje o tom, či sa uznávanie a výkon cudzieho súdneho rozhodnutia bude riadiť vnútroštátnym predpisom (ZMPSaP) alebo nariadením európskeho práva, je pôvod rozhodnutia. Rozhodnutie súdu **členského štátu** (vrátane Dánska, ktoré sa inak spolupráce v civilných veciach nezúčastňuje),³⁷⁸ sa

³⁷⁷ Takýmto spôsobom bolo možné vysvetliť koncept uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí podľa ZMPSaP, nie však už nariadení práva EÚ.

³⁷⁸ [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú. v. L 79, 21. 3. 2013, s. 4. [Rovnaké platilo aj vo vzťahu k nariadeniu Brusel I](#). Ú. v. L 299, 16. 11. 2005, s. 62. V niektorých oblastiach (rozsudky o výživovej povinnosti) platia pre rozsudky z Dánska osobitné pravidlá uznávania a výkonu.

uznáva a vykonáva podľa nariadení európskeho práva (Brusel Ia, Brusel II bis alebo v rámci zjednodušených režimov) a, naopak, rozhodnutia pochádzajúce **zo štátov mimo EÚ** sa uznávajú a vykonávajú podľa vnútroštátnych noriem medzinárodného práva procesného (ZMPsAP), resp. prednostne podľa medzinárodných zmlúv.

16.1.2 Uznávanie a výkon cudzích rozhodcovských rozhodnutí

Rozhodcovské rozhodnutia sa v prípade absencie inej špeciálnej medzinárodnej úpravy uznávajú osobitnou procedúrou obsiahnutou v Dohovore o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozsudkov z roku 1958 (tzv. Newyorský dohovor)³⁷⁹ vo vzťahu k rozsudkom vydaným v štáte, ktorý je zmluvnou stranou tohto dohovoru, resp. v zákone o rozhodcovskom konaní (ďalej aj „ZoRK“)³⁸⁰ vo vzťahu k rozhodcovským rozsudkom vydaným v štáte, ktorý nie je zmluvnou stranou Newyorského dohovoru.

16.1.3 Uznávanie a výkon rozhodnutí cudzích správnych orgánov

Prax ukazuje, že štáty majú menšiu vôľu priznávať vnútroštátne účinky rozhodnutiam cudzích správnych orgánov (napr. rozhodnutiam správnych orgánov o uložení pokuty) ako rozhodnutiam cudzích súdov.

Cudzie správne rozhodnutia sa v Slovenskej republike uznávajú procedúrou ustanovenou v § 420 a nasl. Správneho súdneho poriadku (ďalej aj „SSP“). Podľa uvedenej úpravy sa cudzie správne rozhodnutie môže uznať iba v prípade, ak medzinárodná zmluva alebo právne záväzný akt ukladá Slovenskej republike záväzok uznať cudzie rozhodnutie uznať. Podľa vnútroštátnej úpravy teda nie je možné bez ďalšieho takéto rozhodnutie uznať. Za správne rozhodnutie sa pritom v zmysle uvedených ustanovení SSP považujú nielen rozhodnutia cudzích správnych orgánov, ale aj tie rozhodnutia cudzích súdov, o ktorých (v našom práve) rozhodujú správne orgány. Opačne, rozhodnutia cudzích správnych orgánov, o ktorých v Slovenskej republike rozhodujú súdy, sa považujú na účely uznávania a výkonu podľa zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom za súdne rozhodnutia (pozri § 63 ZMPsAP).

Nateraz nebola prijatá žiadna multilaterálna medzinárodná zmluva, ktorá by generálnym spôsobom upravila proces uznávania a výkonu správnych rozhodnutí medzi jej signatármi. Európska normotvorba doteraz nevytvorila komplexný systém pravidiel pre uznávanie a výkon cudzích správnych rozhodnutí. V rámci EÚ ale existujú pravidlá pre cezhraničnú spoluprácu umožňujúcu cezhraničný výkon niektorých

³⁷⁹ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 74/1959 Zb. o Dohovore o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí.

³⁸⁰ Zákon č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov.

správnych rozhodnutí (napr. pokút za dopravné priestupky, ale aj pokút za vybrané trestné činy),³⁸¹ reflektované aj vo vnútroštátnom práve.³⁸²

16.1.4 Uznanie a výkon predbežných opatrení vs. rozhodnutí vo veci samej

Pri rozbere právomoci sme poukázali na rozdiel medzi právomocou súdu v konaní vo veci samej a právomocou súdu pre nariadenie predbežných opatrení. Účinky predbežných opatrení sú spravidla obmedzené na územie štátu, ktorého súd ich vydal. Vychádza sa z toho, že právomoc vydať predbežné opatrenie má aj súd toho štátu, ktorý nemá právomoc konať vo veci samej, a preto nie je potrebné, aby mali predbežné opatrenia cezhraničné účinky. Preto napríklad slovenský predpis pripúšťa len uznanie a výkon cudzích rozhodnutí vo veci samej [§ 64 písm. c) ZMPSaP].

Aj z tohto pravidla platia **výnimky**. Nariadenie Brusel Ia podľa čl. 2 písm. a) umožňuje, aby predmetom uznávania a výkonu medzi členskými štátmi boli nielen konečné rozhodnutia vo veci, ale aj také predbežné opatrenia, ktoré spĺňajú dve kumulatívne podmienky (pozri aj bod 33 odôvodnenia nariadenia Brusel Ia):

- a) nariadil ich súd, ktorý má právomoc rozhodovať vo veci samej, a
- b) nejde o opatrenie, ktoré bolo nariadené bez predvolania žalovaného na súd, ibaže by bolo žalovanému doručené pred začatím jeho výkonu.

Podobne ako pri právomoci, aj pri uznávaní a výkone predbežných opatrení je potrebné spomenúť osobitné typy predbežných opatrení podľa práva EÚ, ktoré možno automaticky cezhranične vykonať bez toho, aby bolo potrebné konať o uznaní a ich výkone. Ide o dva typy opatrení:

- a) **Európsky príkaz na zablokovanie účtov** podľa [nariadenia č. 655/2014](#), ktorý je možné vydať pred začatím súdneho konania alebo ako zabezpečovacie opatrenie v rámci výkonu rozhodnutia. Príkaz vydáva súd, ktorý má právomoc konať vo veci, a je predmetom zrýchleného cezhraničného výkonu.
- b) Ďalším osobitným typom je **ochranné opatrenie** v podobe zákazu približovania sa k osobe, vstupu na miesto alebo kontaktu občianskoprávneho charakteru, ktorého cezhraničné uznanie a výkon je v zmysle [nariadenia č. 606/2013](#) tiež podstatne zjednodušené.

³⁸¹ Pozri [Rámcové rozhodnutie Rady 2005/214/SVV z 24. februára 2005 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na peňažné sankcie](#) (Ú. v. EÚ L 76, 22. 3. 2005, s. 16 – 30) a [smernicu Rady 2008/55/ES z 26. mája 2008 o vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávok týkajúcich sa určitých poplatkov, odvodov, daní a ďalších opatrení](#) (Ú. v. EÚ L 150, 10. 6. 2008, s. 28 – 38).

³⁸² [Zákon č. 183/2011 Z. z. o uznávaní a výkone rozhodnutí o peňažnej sankcii v Európskej únii](#). Pozri aj [KLIMEK, L. Uznávanie a výkon rozhodnutí o peňažnej sankcii v EÚ: aplikácia v Slovenskej republike. In Justičná revue, 2011, č. 12/2011, s. 1676 - 1685. Pre výkon trestných rozhodnutí o prepadnutí majetku pozri zákon č. 316/2016 Z. z. o uznávaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného v trestnom konaní v Európskej únii znení neskorších predpisov.](#)

16.2 Systém prameňov upravujúcich uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach a spôsob ich aplikácie

Úprava uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach je obsiahnutá v prameňoch rôznej povahy. Snaha o systematizáciu vnútroštátnej a európskej právnej úpravy naráža na ich rôznorodosť. Bez ohľadu na to, akým mechanizmom sa má určité cudzie rozhodnutie uznať a vykonať podľa slovenského práva, bude vzhľadom na aplikačnú prednosť európskeho práva v rozsahu jeho pôsobnosti rozhodujúci vždy režim európskeho práva. Obdobný záver platí aj pre právnu úpravu v podobe medzinárodnoprávných prameňov, ktoré, ako sme uviedli, môžu mať prednosť aj pred samotnými nariadeniami európskeho práva.³⁸³

Rozlišujeme medzi úpravou obsiahnutou v:

- medzinárodných multilaterálnych a bilaterálnych zmlúv upravujúcich podmienky uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí ([Haagsky dohovor o uznávaní a výkone cudzích súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach z roku 1971](#)),³⁸⁴
- nariadeniach európskeho práva, aplikujúcich sa na uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach (Brusel Ia a nariadenia upravujúce zjednodušené postupy pri uznávaní a výkone cudzích súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach) a vo
- vnútroštátnom predpise upravujúcom uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí (ZMPSaP).

Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí je v európskom právnom priestore často legislatívno-technicky spojené s problematikou určovania právomoci do prameňov medzinárodného práva procesného.³⁸⁵ Bolo predmetom úpravy už Bruselského dohovoru o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach z 27. septembra 1968, resp. jeho pendantov, Lugánskych dohovorov o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.³⁸⁶ Bruselský dohovor bol neskôr nahradený nariadením Brusel I a následne nariadením Brusel Ia,

³⁸³ Pozri aj HAŤAPKA, M. Priznávanie účinkov cudzím rozhodnutiam v občianskych veciach v Slovenskej republike (uznávanie a výkon). In *Justičná revue*. 2015, č. 3/2015, s. 279 – 315 alebo MOLNÁR, P. [Uznávanie vykonateľnosti cudzích exekučných titulov v Slovenskej republike](#). In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2008, č. 1 – 2/2008, s. 8 – 12.

³⁸⁴ Slovenská republika nepatrí medzi [päť zmluvných strán tohto dohovoru](#).

³⁸⁵ Niektoré medzinárodné zmluvy ale upravujú iba otázku uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí, nie však otázku právomoci súdov. Pozri napríklad [Dohovor o uznávaní a výkone cudzích súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach](#) (Haag, 7. 2. 1971).

³⁸⁶ Lugánsky dohovor o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach z roku 1988 a neskorší Lugánsky dohovor z roku 2007 kopírujúci právnu úpravu nariadenia Brusel I.

ktoré v súčasnosti predstavuje základnú právnu úpravu uznávania a výkonu rozhodnutí v obchodných a občianskych veciach súdu jedného členského štátu v inom členskom štáte.

16.3 Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí súdov členských štátov podľa nariadenia Brusel Ia

V rámci Európskej únie sa akceptovali princípy justičnej spolupráce a vzájomnej dôvery v konanie a rozhodovanie súdov. Európska Rada schválila na svojom zasadaní v Tampere v dňoch 15. a 16. októbra 1999 zásadu vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí ako základný kameň pre vytvorenie skutočného spoločného súdneho priestoru. Preto sa právny režim vzájomného uznávania rozsudkov podľa nariadení európskeho práva vzťahuje iba na rozhodnutia pochádzajúce z členských štátov Európskej únie.

Nariadenie Brusel Ia sa aplikuje na konania začaté od 10. januára 2015, a to vo vzťahu k rozsudkom pochádzajúcim z členských štátov vrátane Dánska,³⁸⁷ ktoré sa drží stranou spolupráce v civilnoprávných otázkach. Pri uznávaní a výkone rozhodnutí súdov štátov, ktoré nie sú členmi Európskej únie, sa na Slovensku použijú vnútroštátne pravidlá ustanovené v ZMPSaP, resp. medzinárodná zmluva, napríklad pre rozhodnutia súdov v rámci Európskeho združenia voľného obchodu sa aplikuje už uvedený Lugánsky dohovor.

Pravidlá pre uznávanie a výkon rozhodnutí súdov iných členských štátov sú sústredené do článkov 36 a nasl. nariadenia Brusel Ia. Predmetom uznávania a výkonu je „rozsudok“, ktorým sa označuje každé rozhodnutie súdu alebo tribunálu v obchodnej alebo občianskej veci vrátane uznesenia, exekučného príkazu alebo určenia trov. Výnimočne sa za rozsudok považuje aj predbežné opatrenie (pozri skôr). Na rozdiel od uznávania cudzích rozhodnutí podľa ZMPSaP nemusí byť uznávané rozhodnutie právoplatné [porovnaj § 64 písm. b) ZMPSaP vs. čl. 38 písm. a) Brusel Ia]. Nemusí ísť iba o rozhodnutia civilných súdov, resp. o rozhodnutia v civilnom súdnom konaní.³⁸⁸

Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí sa v zmysle nariadenia Brusel Ia spravuje niekoľkými základnými zásadami:

1. Cudzie rozhodnutie sa uznáva automaticky a predmetom samostatného konania o uznanie sa stáva iba v prípade sporu, resp. na návrh.

³⁸⁷ [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú. v. L 79, 21. 3. 2013, s. 4. [Rovnaké platilo aj vo vzťahu k nariadeniu Brusel I](#). Ú. v. L 299, 16. 11. 2005, s. 62.

³⁸⁸ Pozri napríklad [uznesenie Najvyššieho súdu SR z 26. novembra 2012, sp. zn. 6 Ndc 25/2012](#), podľa ktorého má nárok na náhradu škody, o ktorom bolo rozhodnuté v trestnom konaní, občianskoprávnu povahu.

2. Rozsudok vydaný v členskom štáte, ktorý je v tomto členskom štáte vykonateľný, je vykonateľný v iných členských štátoch bez toho, aby bolo potrebné vyhlásenie jeho vykonateľnosti.

Oproti svojmu predchodcovi, nariadeniu Brusel I, už nie je výkon rozhodnutia podmienený vyhlásením tohto rozhodnutia za vykonateľné súdom v štáte výkonu (*exequatur*). Podľa predchádzajúceho právneho stavu výkon rozsudku vyžadoval, aby súd v štáte, kde sa má rozsudok vykonať, vydal na návrh oprávneného osobitné rozhodnutie označované ako vyhlásenie o vykonateľnosti rozsudku (*exequatur*) vo forme ustanovenej prílohou nariadenia. V podmienkach Slovenska bolo sporné, či samotné poverenie na výkon exekúcie môže byť považované za *exequatur* (napr. [uznesenie Krajského súdu v Banskej Bystrici z 21. mája 2013, sp. zn. 1 Co E 192/2013](#)) a postačí, ak sa toto doručí povinnému,³⁸⁹ presadil sa však zrejme opačný názor, podľa ktorého až po vydaní *exequatur* je možné iniciovať exekučné konanie ([uznesenie Krajského súdu v Banskej Bystrici z 25. apríla 2016, sp. zn. 14 Co E 20/2016](#)).³⁹⁰

Zjednodušenie, ktoré prináša nariadenie Brusel Ia, spočíva v odstránení potreby vydať osobitné rozhodnutie o vykonateľnosti (*exequatur*), nezužuje však možnosti obrany povinného.

3. Prieskum cudzieho rozhodnutia *ex officio* sa v procese uznávania a výkonu neuskutočňuje.
4. Dotknutý subjekt môže namietat' proti uznaniu z dôvodov ustanovených v čl. 45 Brusel Ia.

Zásada uvedená v bode 1, podľa ktorej sa cudzie rozhodnutie uznáva automaticky, môže pôsobiť máľúco. Neznamená, že rozhodnutia jedného členského štátu majú bez obmedzenia a automaticky plné účinky aj v inom členskom štáte. Nadalej existujú prípady, v ktorých sa cezhraničné účinky rozhodnutí naplno nerozvinú (a ani rozvinúť nemôžu). Uvedené stanovisko sa žiada chápať ako prejav vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi. Vzhľadom na skutočnosť, že rozsudky súdov iných členských štátov sa uznávajú automaticky, je ich kontrola (skúmanie, či nie sú splnené dôvody neuznania predmetného rozsudku) vykonávaná *iba* vtedy, ak sa povinný z tohto rozhodnutia aktívne bráni.³⁹¹

Rozsudok vydaný v členskom štáte, ktorý je v tomto členskom štáte vykonateľný, je vykonateľný v iných členských štátoch bez toho, aby bolo potrebné vyhlásenie jeho vykonateľnosti (čl. 39 Brusel Ia). Na nariadenie výkonu rozsudku v štáte výkonu musí byť predložené vyhotovenie rozsudku a osvedčenie podľa prílohy nariadenia, ktoré vydá súd štátu pôvodu rozsudku. Nie je nevyhnutné ani prekladať uvedené dokumenty, súd rozhodujúci o exekúcii si však môže od dotknutej osoby vyžiadať preklad osvedčenia a ak nemôže konať bez prekladu rozsudku, tak aj ten.

³⁸⁹ Tento názor bol zastávaný aj predstaviteľmi z radov exekútorov. Pozri [MOLNÁR, P. Uznávanie vykonateľnosti cudzích exekučných titulov v Slovenskej republike](#). In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2008, č. 1 – 2/2008, s. 8 – 12.

³⁹⁰ Tento názor presadzovalo, okrem iného, Ministerstvo spravodlivosti. Pozri aj LACKO, P. *Nariadenie Brusel I (prepracované znenie)*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2016, s. 196 – 197, poznámka č. 224.

³⁹¹ Aj vzhľadom na uvedené je v prípade cezhraničného pôsobenia rozhodnutí súdov členských štátov potrebné vnímať rozlišovanie medzi fázou uznávania a výkonu inak, ako v rámci ZMPSaP.

Poverenie na vykonanie exekúcie exekučný súd vydá bez toho, aby sa skúmali podmienky odôvodňujúce zamietnutie uznania podľa nariadenia Brusel Ia, a rozhodnutie tak nepodlieha *ex offico* kontrole exekučným súdom štátu výkonu. Rozsudok, ktorý sa uznáva alebo vykonáva, je podrobený kontrole iba na základe návrhu dotknutej osoby (či už v rámci výkonu rozhodnutia iniciovaného oprávneným, alebo v rámci samostatného konania o zamietnutie uznania či výkonu iniciovaného povinným).

V primeranom čase pred prvým opatrením v rámci výkonu sa má povinnej osobe doručiť osvedčenie podľa prílohy nariadenia (príloha k návrhu na výkon rozhodnutia), resp. rozsudok, ak sa jej už nedoručil skôr. V slovenskom prostredí sa požiadavka informovať povinného, ak nebolo uznanie predmetom samostatného konania, realizuje v zmysle § 54 EP doručením cudzieho rozhodnutia aj povinnému, a to pred vydaním poverenia na výkon exekúcie.

§ 54 EP

(1) Ak sa navrhuje vykonanie exekúcie na podklade cudzieho exekučného titulu a nejde o prípad podľa § 53 ods. 2, súd pred vydaním poverenia na vykonanie exekúcie doručí cudzí exekučný titul osobe, ktorá je v návrhu na vykonanie exekúcie označená ako povinný, a poučí ju o možnosti namietat dôvody neuznania podľa osobitného predpisu. Cudzí exekučný titul sa takejto osobe doručí do vlastných rúk.

(2) Ak osoba podľa odseku 1 do 15 dní od doručenia poučenia neuvedie dôvody, ktoré by uznaniu alebo vykonaniu cudzieho exekučného titulu bránili, alebo nepodá návrh na jeho samostatné uznanie, ak to osobitný predpis pripúšťa, súd preskúma podmienky uznania a vykonania exekúcie, ktoré skúma aj bez návrhu, a ak prekážky uznania alebo vykonania nezistí a nie sú tu dôvody na zamietnutie návrhu, vydá poverenie na vykonanie exekúcie.

Až po uplynutí primeraného času po informovaní povinnej osoby je možné usku-točniť prvý úkon výkonu rozhodnutia (čl. 43 ods. 1 Brusel Ia). Za primeraný čas určil slovenský zákonodarca 15 dní (§ 54 ods. 2 EP). Povinný môže uviesť dôvody brániace uznaniu alebo výkonu, čím podá návrh na zamietnutie výkonu rozhodnutia z dôvodov vylučujúcich jeho uznanie. Súd o návrhu na zamietnutie výkonu rozhodne bezodkladne. Voči rozhodnutiu súdu majú obe strany opravný prostriedok. Ak sa zamietne výkon cudzieho rozhodnutia, exekučný súd nevydá poverenie na výkon exekúcie (ak by už bolo poverenie vydané, žiada sa exekúciu zastaviť).

Oproti klasickej exekúcii vnútroštátneho rozsudku je tak základným rozdielom to, že povinný sa o výkone rozhodnutie nedozvie až tým, že mu je doručené upovedomenie o začatí exekúcie, spravidla s exekučným príkazom a prvým úkonom v rámci výkonu, ale už skôr, ešte pred vydaním poverenia na vykonanie exekúcie.

Úloha: Pouvažujte, prečo je takéto informovanie potrebné.

Článok 45 Brusel Ia uvádza taxatívny výpočet dôvodov neuznania rozsudku iného štátu, ktorými sa sleduje záujem na zachovaní verejného poriadku a požiadaviek právnej istoty, resp. práva na riadny súdny proces.

Článok 45 Brusel Ia

1. Uznanie rozsudku sa na návrh zainteresovaného účastníka zamietne:
  - a) ak je uznanie v zjavnom rozpore s verejným poriadkom (ordre public) dožiadaného členského štátu
  - b) v prípade, že bol rozsudok vydaný bez účasti žalovaného v konaní, ak sa mu nedoručila písomnosť, ktorou sa začalo konanie, alebo rovnocenná písomnosť v dostatočnom čase a takým spôsobom, aby si mohol zabezpečiť obhajobu, okrem prípadu, že žalovaný opomenul začať konanie, ktorým by napadol rozsudok, keď tak mohol urobiť;
  - c) ak je rozsudok nezlučiteľný s rozsudkom vydaným medzi rovnakými účastníkmi v dožiadanom členskom štáte;
  - d) ak je rozsudok nezlučiteľný so skorším rozsudkom vydaným v inom členskom štáte alebo v tretom štáte v rovnakej veci a medzi rovnakými účastníkmi za predpokladu, že skorší rozsudok splňa podmienky na jeho uznanie v dožiadanom členskom štáte, alebo
  - e) ak je rozsudok v rozpore s:
    - i) (pravidlami ochrany právomoci a žalovaným je slabší subjekt),³⁹² alebo
    - ii) (pravidlami výlučnej právomoci).
2. Pri skúmaní kritérií právomoci uvedených v odseku 1 písm. e) je súd, na ktorý sa podal návrh, viazaný skutkovými zisteniami, na ktorých si súd pôvodu založil svoju právomoc.
3. Bez toho, aby bol dotknutý odsek 1 písm. e), právomoc súdu pôvodu sa nesmie skúmať. Kritériá, na ktorých sa založila právomoc, sa nesmú skúmať z hľadiska rozporu s verejným poriadkom podľa odseku 1 písm. a).
4. Návrh na zamietnutie uznania sa podáva postupmi ustanovenými v pododdielke 2 a prípadne v oddielke 4.

16.4 Uznávanie a výkon cudzích vykonateľných verejných listín a súdnych zmierov, použitie verejných listín v cudzine

Nariadenie Brusel Ia upravuje aj otázku **výkonu cudzích vykonateľných verejných listín** alebo **cudzích súdnych zmierov** (nie však mimosúdnych dohôd o urovaní).

Pod vykonateľnou verejnou listinou sa rozumie napríklad vykonateľná notárska zápisnica obsahujúca uznanie záväzku a súhlas s jeho vykonateľnosťou. Táto môže byť osvedčená aj ako európsky exekučný titul (pozri napr. [uznesenie Najvyššieho súdu SR z 10. februára 2015, sp. zn. 8 Co 5/2014; SD EÚ vo veci C-484/15](#)), hoci už nepôjde o zásadné zjednodušenie jej cezhraničného výkonu (oproti stavu podľa nariadenia Brusel I).

Na výkon cudzích verejných listín alebo súdnych zmierov sa obdobne použijú ustanovenia o výkone cudzích rozhodnutí s tým, že dôvodom zamietnutia výkonu verejnej listiny je iba zjavný rozpor s verejným poriadkom štátu výkonu (čl. 58 Brusel Ia).

---

³⁹² Pozri ale [rozsudok SD EÚ z 20. mája 2010 vo veci C-111/09, Česká podnikateľská poisťovňa a. s., Vienna Insurance Group/Michal Bilas](#).

Od výkonu cudzej verejnej listiny je potrebné rozlíšiť **použitie cudzej listiny v tuzemsku**. Aj verejná listina má teritoriálne obmedzené účinky. Pri jej cezhraničnom účinku však nejde o proces uznávania, ale o osobitnú procedúru (tzv. legalizácia alebo overenie listiny), ktorej výsledkom je priznanie účinkov cudzej verejnej listiny na Slovensku alebo tuzemskej verejnej listiny v zahraničí.

§ 52 ZMPSaP

Listiny vydané súdmi a úradmi v cudzine, ktoré platia na mieste, kde boli vydané, za listiny verejné, majú dôkaznú moc verejných listín aj v Slovenskej republike, ak sú opatrené predpísanými overeniami.

Môžu nastať mnohé prípady, v ktorých je potrebné, aby cudzie verejné listiny mali účinky v tuzemsku a považovali sa aj u nás za hodnoverné. Napríklad, k zápisu zahraničného konateľa do obchodného registra je potrebné priložiť výpis zo zahraničného registra trestov preukazujúci jeho bezúhonnosť. Podpis overený zahraničným notárom nemá účinky verejnej listiny na Slovensku, a preto je potrebné zabezpečiť overenie listiny pre jej použitie na Slovensku. Nemusí ísť iba o cudzie justičné listiny, ale aj o listiny vydané správnymi orgánmi, ktoré ale nemajú charakter rozhodnutí, resp. neuznávajú sa ako rozhodnutia, ale len ako listiny. Predmetom overenia je vždy len hodnovernosť podpisu a funkcie osoby, ktorá listinu podpísala, a pravosť pečate alebo odtlačku pečiatky na listine, nie však obsah alebo pravdivosť obsahu verejnej listiny, znaleckého posudku alebo prekladu. Cudzia verejná listina získa overením dôkaznú silu tuzemskej verejnej listiny. Naopak, uznaním cudzieho rozhodnutia sa priznávajú účinky práve obsahu tohto rozhodnutia (nielen jeho autentifikačným znakom, ako je pečiatka či podpis).

Rozlišujeme medzi tromi formami overenia umožňujúceho cezhraničné použitie listiny, v poradí od administratívne najjednoduchšej po najzložitejšiu:

- a) Vo vzťahu k niektorým štátom sa nevyžaduje žiadne osobitné overenie zahraničnej listiny, a to na základe osobitnej medzinárodnej zmluvy. Takéto spravidla bilaterálne zmluvy o právnej pomoci uzatvárajú štáty, ktoré vykazujú veľký stupeň vzájomnej dôvery. Prakticky významnou je zmluva o právnej pomoci s Českou republikou ([oznámenie MZV SR č. 193/1993 Z. z.](#)):

Čl. 4 Zmluvy o právnej pomoci medzi SR a ČR
Platnosť listín

(1) Listiny, ktoré boli vydané alebo overené jednou zmluvnou stranou a ktoré sú opatrené odtlačkom úradnej pečiatky a podpisom oprávnenej úradnej osoby, majú platnosť a účinnosť na území druhej zmluvnej strany bez ďalšieho overenia. To isté platí aj pre odpisy a preklady listín, ktoré boli overené.

(2) Listiny, ktoré sa na území jednej zmluvnej strany považujú za verejné, majú dôkaznú moc verejných listín tiež na území druhej zmluvnej strany.

Ministerstvo spravodlivosti na svojich internetových stránkach uvádza [zoznam a znenie relevantných častí dvojstranných medzinárodných zmlúv, ktoré odstraňujú požiadavky overenia verejnej listiny](#).

- b) Vo vzťahu medzi štátmi, ktoré sú signatármi Dohovoru o zrušení požiadavky vyššieho overenia zahraničných verejných listín z 5. októbra 1961 (tzv. Haagský

dohovor, [oznámenie MZV SR č. 213/2002 Z. z.](#))³⁹³ postačí, ak je verejná listina osvedčená tzv. *apostilom*. Apostil (Apostille) je overenie podpisu a odtlačky pečiatky na verejnej listine za účelom jej použitia v niektorom zo signatárskych štátov. Apostil vydáva orgán štátu pôvodu. Zoznam slovenských orgánov a rozdelenie ich pôsobnosti obsahuje [oznámenie MZV SR č. 501/2007 Z. z.](#) (nadbytočne aj § 62 ZMPSaP). Ani apostil ešte neumožňuje bez ďalšieho použiť cudziu listinu v tuzemsku, keďže na jej použitie je potrebné obstaráť jej úradný preklad (vrátane prekladu apostilu).

- c) Ak je potrebné použiť tuzemskú verejnú listinu v štáte, ktorý nie je signatárom Haagskeho dohovoru, a opačne, ak je potrebné použiť listinu z takého štátu na Slovensku, musí byť táto listina predmetom vyššieho overenia (konzulárnej superlegalizácie). Vyššie overenie listiny je osobitný postup, pri ktorom sú činné orgány štátu pôvodu listiny, ako aj orgány štátu, kde má byť listina použitá. Podobne ako osvedčenie prostredníctvom apostilu, aj konzulárna superlegalizácia prebieha v štáte pôvodu listiny. Postupuje sa v troch krokoch:
1. Verejná listina je overená orgánom štátu pôvodu (napríklad krajský súd alebo ministerstvo spravodlivosti pri tuzemskej justičnej listine).
  2. Takto overená písomnosť sa predloží konzulárnemu odboru ministerstva zahraničných vecí štátu pôvodu pre jej vyššie overenie.
  3. Po overení konzulárnym odborom ministerstva zahraničných vecí štátu pôvodu musí listinu ešte ďalej overiť zastupiteľský úrad (konzulát) toho štátu, v ktorom sa listina má použiť.

16.5 Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí podľa ZMPSaP

V prípade, ak sa uznávanie a výkon cudzieho rozhodnutia v občianskej alebo obchodnej veci nebude spravovať podľa nariadenia Brusel I a ani podľa inej medzinárodnej zmluvy, bude o podmienkach a procese uznávania a výkonu cudzieho súdneho rozhodnutia na území Slovenskej republiky rozhodovať vnútroštátny predpis – ZMPSaP. Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom sa bude aplikovať na:

- rozhodnutia súdov členských štátov v občianskych alebo obchodných veciach, ktoré nespádajú pod pôsobnosť nariadenia Brusel I,
- rozhodnutia súdov tretích (nečlenských) štátov, resp. na rozhodnutia ich orgánov vo veciach, o ktorých by na Slovensku rozhodovali súdy.

Ustanovenia ZMPSaP boli pripodobnené ustanoveniam nariadenia Brusel I najmä v otázke určovania právomocí, zatiaľ čo vo vzťahu k uznávaniu súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach, ktoré boli vydané súdmi v štáte mimo

³⁹³ Zoznam signatárov dohovoru nájdete na stránke Haagskej konferencie pre medzinárodné právo súkromné: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=41>.

Európskej únie, si slovenský vnútroštátny predpis ponechával značnú mieru autonómnosti,³⁹⁴ v súčasnosti sú ale oba režimy čo do výsledku podobné.

Podľa § 63 ZMPSaP majú rozhodnutia orgánov cudzieho štátu, nimi schválené dohody a zmiery vo veciach súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom, ak o nich v Slovenskej republike rozhodujú sudy, takisto ako cudzie notárske listiny v týchto veciach v Slovenskej republike účinnosť iba vtedy, ak boli uznané slovenskými orgánmi. Voči nečlenským štátom sa nevyznačujeme takou mierou dôvery, aby sme rozhodnutia ich orgánov považovali bez ďalšieho za uznané a vykonateľné. Musí preto vždy prebehnúť procedúra uznávania cudzieho rozhodnutia, ktorá otvorí dvere jeho možnému výkonu na Slovensku.

Procedúra uznávania cudzích súdnych rozhodnutí môže mať podobu **formálnu** alebo **zjednodušenú (neformálnu)**. Pri formálnom uznávaní je uznanie cudzieho rozhodnutia predmetom samostatného konania a vyslovuje sa v osobitnom výroku rozhodnutia súdu. Pri neformálnom, zjednodušenom uznávaní sa uznanie samostatným výrokom nevyhlasuje a súd vydá poverenie na vykonanie exekúcie alebo, ak nie je potrebný jeho výkon, súd alebo iný orgán naň iba prihliadne (v inom konaní naň prihliadne a tým ho uzná). Načrtnutý rozdiel spôsobov uznávania je normovaný v § 67 ods. 3 a ods. 4 ZMPSaP.

§ 67 ods. 3 a ods. 4 ZMPSaP

(3) Iné cudzie rozhodnutie sa uzná tak, že slovenský súd nariadi jeho výkon alebo vydá poverenie na vykonanie exekúcie; ak také rozhodnutie nevyžaduje výkon, uzná sa tým, že sa naň prihliadne, ako keby šlo o rozhodnutie slovenského súdu.

(4) Na návrh oprávneného alebo povinného z cudzieho rozhodnutia alebo inej osoby, ktorá preukáže, že má na veci právny záujem, súd rozhodne osobitným výrokom o uznaní cudzieho rozhodnutia, aj keď to tento zákon alebo medzinárodná zmluva nevyžaduje.

Samotné náležitosti návrhu a priebeh konania, ktorým sa rozhodnutie uznáva, sú ustanovené v § 68a a nasl. ZMPSaP. Podobne ako v prípade výkonu rozsudku členského štátu podľa nariadenia Brusel Ia, aj v prípade neformálneho uznania cudzieho rozhodnutia sú návrh na vykonanie exekúcie v zmysle § 54 ods. 1 EP pred vydaním poverenia na exekúciu zašle povinnému, ktorý má 15 dní na uvedenie dôvodov popretia uznania a výkonu. Pri cudzích rozhodnutiach, ktoré boli uznané formálnym spôsobom, nie je dôvod povinného pred nariadením ich výkonu upovedomovať (§ 54 v spojení s § 53 ods. 2 EP). Rozhodnutie nie je možné uznať alebo vykonať, ak sú splnené podmienky § 64 ZMPSaP.

§ 64 ZMPSaP

Podmienky uznania cudzieho rozhodnutia

Cudzie rozhodnutie nemožno uznať alebo vykonať, ak

- a) uznaniu bráni výlučná právomoc slovenských orgánov alebo orgán cudzieho štátu by nemal právomoc rozhodnúť, ak by sa na posúdenie jeho právomoci použili ustanovenia slovenského práva,*

³⁹⁴ ZMPSaP, na rozdiel od pôvodného nariadenia Brusel I, dlhodobo umožňoval aj neformálne uznávanie cudzieho rozhodnutia, zatiaľ čo nariadenie Brusel I predpokladalo na výkon rozhodnutie o vykonateľnosti. Vo výsledku tak proces uznávania a výkonu rozsudku z tretieho štátu podľa ZMPSaP bol flexibilnejší ako proces uznávania a výkonu podľa nariadenia Brusel I.

- b) nie je právoplatné alebo vykonateľné v štáte, v ktorom bolo vydané,
- c) nie je rozhodnutím vo veci samej,
- d) účastníkovi konania, voči ktorému sa má rozhodnutie uznať, bola postupom cudzieho orgánu odňatá možnosť konať pred týmto orgánom, najmä ak mu nebolo riadne doručené predvolanie alebo návrh na začatie konania; splnenie tejto podmienky súd neskúma, ak sa tomuto účastníkovi cudzie rozhodnutie riadne doručilo a účastník sa proti nemu neodvolal alebo ak tento účastník vyhlásil, že na skúmaní tejto podmienky netrvá,
- e) slovenský súd už vo veci právoplatne rozhodol alebo je tu skoršie cudzie rozhodnutie v tej istej veci, ktoré sa uznalo alebo spĺňa podmienky na uznanie,
- f) uznanie by sa priečilo slovenskému verejnému poriadku.

Základná štruktúra dôvodov znemožňujúcich uznanie alebo výkon zodpovedá dôvodom obsiahnutým v nariadení Brusel Ia s dvoma dôležitými rozdielmi:

- predmetom uznania a výkonu môžu byť len právoplatné alebo vykonateľné rozhodnutia, ktoré sú rozhodnutiami vo veci samej, a
- dôvodom znemožňujúcim uznanie je v zmysle § 64 písm. a) ZMPsAP porušenie pravidiel právomoci súdu pôvodu len vtedy, ak vo veci mal mať výlučnú právomoc slovenský súd, alebo vtedy, ak súd pôvodu rozhodnutia založil svoju právomoc na kritériu, ktoré nepozná domáce medzinárodné právo procesné (tzv. *exorbitant jurisdiction*)

Inštruktívny výklad účelu tohto pravidla podáva český najvyšší súd vo svojom [uznesení z 22. augusta 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013](#): „Pri zjišťovaní, zda je dána druhá překážka uznání rozhodnutí uvedené v § 64 písm. a) ZMPS, dochází k promítnutí české úpravy soudní příslušnosti do cizího právního řádu (srov. Kučera, Z., Tichý, L. Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. 1. vyd. Praha : Panorama 1989, s. 309). Posuzuje se tedy, zda by některý orgán cizího státu byl příslušný k projednání věci, kdyby se uplatnila taková jurisdikční kritéria, která se uplatňují v České republice. Těmi jsou nejen jurisdikční pravidla zakotvená v zák. č. 97/1963 Sb., za použití občanského soudního řádu, ale i pravidla zakotvená v unijních předpisech, jež jsou nedílnou součástí českého práva, jakož i jurisdikční pravidla zakotvená v mezinárodních smlouvách, kterými je Česká republika vázána (srov. Bříza, P., Břicháček, T., Fišerová, Z., Horák, P., Ptáček, L., Svoboda, J. Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. 1. vyd.. Praha : C. H. Beck 2014, s. 105). Účelem této úpravy je zabránit uznávání a výkonu v těch případech, kdy si cizí orgán přisvojuje rozhodování o věcech, které nemají k jeho státu dostatečně úzkou vazbu. Jde zde o určité stanovení mezí pro mezinárodní soudní příslušnost cizího státu.“

Ak nie je splnená niektorá z podmienok uznania cudzieho rozhodnutia, súd vysloví, že sa cudzie rozhodnutie neuznáva. Inak cudzie rozhodnutie v zmysle § 68g ods. 2 ZMPsAP uzná a v zmysle § 57 EP vydá poverenie na vykonania exekúcie.

V zmysle § 68 ods. 1 ZMPsAP má cudzie rozhodnutie uznané slovenským súdom rovnaké právne účinky ako rozhodnutie slovenského súdu. Výkon uznaného cudzieho rozsudku sa ďalej spravuje vnútroštátnym právnym poriadkom tak, ako by bolo vykonávané rozhodnutie tuzemského súdu.

Obdobnou procedúrou je možné rozhodovať aj o návrhu na neuznanie cudzieho rozhodnutia v Slovenskej republike (§ 68h ods. 1 ZMPsAP) a o návrhu na vyhlásenie cudzieho rozhodnutia za vykonateľné, resp. nevykonateľné na území Slovenskej republiky (§ 68h ods. 2 ZMPsAP).

Otázky:

1. Aký je základný rozdiel medzi uznávaním a výkonom cudzích súdnych rozhodnutí podľa ZMPSaP a podľa nariadenia Brusel Ia? Ktorý proces je jednoduchší a v čom?
2. Môžete rozhodnutie súdu členského štátu v obchodnej veci uznať a vykonať na Slovensku nie podľa nariadenia Brusel Ia, ale podľa ZMPSaP? Môžete si zvoliť režim uznávania a výkonu?
3. Ktoré rozhodnutia sa uznávajú v režime ZMPSaP?
4. V čom spočíva zjednodušenie cezhraničného uznávania a výkonu súdnych rozhodnutí podľa nariadenia Brusel Ia voči nariadeniu Brusel I?
5. Akým spôsobom sa bráni povinný pred výkonom cudzieho rozhodnutia?
6. Ktoré rozhodnutia nevyžadujú výkon?
7. Aký je rozdiel medzi formálnym a neformálnym uznaním cudzieho rozhodnutia?
8. Aký je rozdiel pri postupe oprávnenej osoby a iných subjektov (súd, exekútor), ak oprávnený zamýšľa iniciovať exekúciu na základe vnútroštátneho rozsudku, oproti tomu, ak tak chce urobiť na základe cudzieho rozsudku? Nájdite ustanovenia EP upravujúce výkon cudzieho rozhodnutia.
9. Prečo môže mať dotknutá osoba záujem na iniciovaní samostatného konania o uznanie alebo o neuznanie cudzieho rozhodnutia?
10. Aký je rozdiel medzi výkonom cudzej verejnej listiny a jej použitím v cudzine?
11. Oprávnený z Českej republiky disponuje vykonateľnou notárskou zápisnicou, ktorú spísal český notár v Prahe a ktorá umožňuje exekúciu proti slovenskému dlžníkovi. Čo má oprávnený urobiť, aby bol jeho nárok uspokojený?
12. Ako zistíme, za akých podmienok je možné použiť slovenskú verejnú listinu ako verejnú listinu v určitom inom štáte?
13. Na Slovensku potrebujete použiť výpis z registra trestov Kostariky, akú formu overenia potrebujete?

17. ZJEDNODUŠENÉ PRAVIDLÁ PRE UZNÁVANIE A VÝKON ROZHODNUTÍ SÚDOV ČLENSKÝCH ŠTÁTOV V OBČIANSKÝCH A OBCHODNÝCH VECIACH

Podmienky a proces uznávania a výkonu rozhodnutí súdov členských štátov v občianskych a obchodných veciach sú upravené nariadením Brusel Ia. Pred revíziou, za čias jeho predchodcu – nariadenia Brusel I, sa formálne požiadavky procesu uznávania a výkonu považovali za prísne, nevhodné a zvyšujúce náklady súdneho konania. Za jeden z nedostatkov pri dosahovaní efektívneho výkonu cudzích rozsudkov naprieč Európskou úniou sa považovala požiadavka *exequatur*, teda požiadavka, aby súd členského štátu, v ktorom sa má rozhodnutie z iného členského štátu vykonať, vydal osobitné (formálne) rozhodnutie o možnosti takéhoto výkonu. V procese revízie nariadenia Brusel I sa požiadavka *exequatur* z konaní o výkon cudzieho rozhodnutia z toho dôvodu odstránila.³⁹⁵

Ako sme už uviedli, jedným z hlavných účelov procesu uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí je vytvorenie záruk právneho štátu, aby boli v tuzemsku vykonávané iba také rozhodnutia, ktoré boli vydané za splnenia požiadaviek práva na spravodlivý súdny proces. Európsky normotvorca prichádza s myšlienkou, že v niektorých prípadoch nie je taká citelná potreba chrániť povinného v rámci konania o uznaní a výkone cudzieho rozhodnutia. Neznamená to ale, že európske právo rezignuje na snahu o presadenie požiadaviek na spravodlivý súdny proces a práva na právnu ochranu. Práve naopak, zvyšuje nároky na samotné vnútroštátne konanie vo veci samej. Ak sú v tomto konaní dodržané vyžadované štandardy, tak v určitých situáciách nie je potrebné vyžadovať skúmanie naplnenia týchto štandardov v členskom štáte, v ktorom sa má cudzie rozhodnutie vykonať.

V záujme dosiahnuť uvedený cieľ reagovala európska normotvorba vytvorením troch mechanizmov zjednodušujúcich uznávanie a výkon rozhodnutí medzi členskými štátmi, ktorými sú:

1. európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu,³⁹⁶
2. európsky exekučný titul pre nesporné nároky³⁹⁷ a
3. európsky platobný rozkaz.³⁹⁸

³⁹⁵ [Pozri návrh Komisie na zmenu nariadenia Brusel I](#). COM(2010) 748 final.

³⁹⁶ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu](#). Ú. v. EÚ L 199, 31. 7. 2007, s. 1 – 22.

³⁹⁷ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky](#). Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v Mimosriadnom vydaní Ú.v., kap. 19, zv. 7, s. 38 – 62.

³⁹⁸ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 1896/2006 z 12. decembra 2006, ktorým](#)

Všetky tri zjednodušené konania o uznaní cudzieho rozhodnutia vykazujú určité spoločné vlastnosti:

- mechanizmy pôsobia ako **alternatívy** k uznávaniu a výkonu podľa nariadenia Brusel Ia a nie sú obligatórnymi;
- **právomoc** na ich vydávanie sa spravidla určuje podľa nariadenia Brusel Ia (výnimkou je pravidlo pre určovanie právomoci na vydanie európskeho platobného rozkazu a európsky exekučný titul pre nároky zo spotrebiteľských zmlúv);
- predpokladajú **cezhraničný spor o zaplatenie určitej sumy** ako spor, v ktorom má aspoň jedna zo strán bydlisko³⁹⁹ alebo obvyklý pobyt v členskom štáte inom ako v členskom štáte konajúceho súdu;
- dôraz sa presúva zo súdu štátu, kde sa má rozsudok vykonať, na súd členského štátu, ktorý rozsudok vydal (tzv. **súd pôvodu**). Konajúci súd musí zabezpečiť naplnenie práva na riadny súdny proces a následne dodáva svojmu rozhodnutiu určitú kvalitu – osvedčuje ho ako rozhodnutie, ktoré je vykonateľné v iných členských štátoch (európsky exekučný titul pre nesporné nároky a konanie o nízkej hodnote sporu), alebo priamo vydáva takéto rozhodnutie (európsky platobný rozkaz);
- hoci sa v konaní vo veci samej v zásade postupuje podľa vnútroštátneho procesného práva, platia zvýšené požiadavky na zabezpečenie práva na spravodlivý súdny proces a na právnu ochranu, najmä na účasť a informovanie žalovaného ohľadom jeho práv. Jednotne pre členské štáty sa stanovujú spravidla **minimálne požiadavky** na súdne konanie;
- zjednodušenie a zrýchlenie konania sa má dosiahnuť používaním unifikovaných **tlačív** na procesné úkony, ktoré sú dostupné na [európskom portáli elektronickej justície](#);⁴⁰⁰
- vo vzťahu k postaveniu a konaniu súdu členského štátu, v ktorom sa vydané rozhodnutie má vykonať, **odpadá potreba vydať doložku vykonateľnosti** (tzv. *exequatur*). Cudzie rozhodnutie sa vykoná tak, ako iné rozhodnutia súdov tohto členského štátu. Uvedené zjednodušenie malo význam pre rozhodnutia, ktoré sa uznávali a vykonávali v režime nariadenia Brusel I, v súčasnosti je hlavnou výhodou formalizovanie a zrýchlenie procesu uznávania a výkonu;
- **ochrana povinného je obmedzená** a príslušný súd v členskom štáte výkonu môže výkon takéhoto rozhodnutia zamietnuť iba v stanovených prípadoch a na žiadosť dlžníka.

[sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze, zmenené a doplnené nariadením Komisie \(EÚ\) č. 936/2012 zo 4. októbra 2012](#). Ú. v. EÚ L 399, 30. 12. 2006, s. 1 – 32.

³⁹⁹ Bydlisko sa určuje podľa pravidiel nariadenia Brusel I.

⁴⁰⁰ Tlačivá tvoria prílohy jednotlivých nariadení. Je ich ale možné vyplňať aj elektronicke. Napríklad na [tejto adrese](#) sa vyplňajú tlačivá pre konanie o európskom platobnom rozkaze, na [tejto adrese](#) tlačivá pre konanie o sporoch s nízkou hodnotou a na [tejto adrese](#) tlačivá pre európsky exekučný titul pre nesporné nároky.

Bližší náčrt jednotlivých konaní poukáže na rozdielnosti medzi týmito tromi mechanizmami.

17.1 Európsky exekučný titul pre nesporné nároky

Nespornosť nároku, teda faktická absencia obrany povinného v základnom konaní, v ktorom sa brániť mohol a mal, vedie k oslabeniu potreby kontroly vydaného rozsudku v rámci procesu uznávania a výkonu. Pojem „nesporné nároky“ zahrňuje všetky situácie, v ktorých dlžník preukázateľne nepopiera peňažný nárok a v ktorých veriteľ získal proti dlžníkovi buď súdne rozhodnutie, alebo iný vykonateľný titul obsahujúci výslovný súhlas dlžníka (súdny zmier alebo napríklad aj vykonateľnú notársku zápisnicu).⁴⁰¹ Právna úprava je obsiahnutá v nariadení č. 805/2004 a podporná slovenská vnútroštátna úprava pre osvedčovanie rozhodnutia je ustanovená v § 21 CSP.

Nárok sa považuje za nesporný, ak je splnená jedna z nasledujúcich podmienok:

- a) dlžník s ním výslovne súhlasil tým, že ho uznal, alebo tak urobil prostredníctvom zmieru, ktorý schválil súd, alebo bol uzavretý pred súdom v priebehu konania,
- b) dlžník voči nemu nikdy nevzniesol námietky v priebehu súdneho konania,
- c) dlžník sa nezúčastnil na súdnom pojednávaní alebo nebol na takom pojednávaní zastúpený po tom, ako vzniesol námietky proti nároku, ak sa takéto konanie dlžníka podľa právnych predpisov členského štátu pôvodu považuje za implicitné uznanie nároku alebo skutočností, ktoré tvrdí veriteľ, alebo ho
- d) dlžník ho výslovne uznal vo verejnej listine.

Rozhodnutie o nároku, ktorý je nesporný, môže byť osvedčené ako európsky exekučný titul iba vtedy, ak súdne konanie v členskom štáte pôvodu splnilo ustanovené procesné požiadavky. Museli byť dodržané pravidlá právomoci podľa nariadenia Brusel Ia, no v prípade spotrebiteľských zmlúv má právomoc len ten členský štát, v ktorom má spotrebiteľ ako odporca bydlisko. Dokument o začatí konania alebo rovnocenný dokument musel byť doručený dlžníkovi, dlžníkovi boli poskytnuté náležité informácie o nároku a dlžník bol informovaný o procesných krokoch potrebných na napadnutie nároku.

Rozhodnutie, ktoré bolo v členskom štáte pôvodu osvedčené ako európsky exekučný titul, sa uzná a vykoná v iných členských štátoch bez potreby vyhlásenia o vykonateľnosti bez akejkoľvek možnosti podať námietky proti jeho uznaniu a za tých istých podmienok ako rozhodnutie vydané v členskom štáte výkonu.

⁴⁰¹ Pozri bod 5 odôvodnenia nariadenia č. 805/2004.

17.2 Európsky platobný rozkaz

Obdobným mechanizmom, pri ktorom žalovaný nepopiera svoje splatné záväzky v cezhraničnom spore, je konanie o vydanie európskeho platobného rozkazu. Aj v tomto prípade rezignácia žalovaného na procesnú obranu znižuje potrebu chrániť žalovaného v procese uznávania a výkonu cudzieho rozhodnutia. Na rozdiel od konania o nespornom nároku, v prípade návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu je celé konanie od počiatku formalizované, už na začiatku konania navrhovateľ prejavuje zámer získať rozhodnutie vykonateľné bez ďalšieho v inom členskom štáte (v prípadoch nesporných nárokov dochádza „iba“ k osvedčeniu vydaného rozhodnutia). Aj konanie o európskom platobnom rozkaze je len doplnkovým a voliteľným prostriedkom pre žalobcu, ktorý si naďalej môže zvoliť procesný prostriedok ochrany svojho práva podľa vnútroštátneho právneho poriadku.

Vydávanie a výkon európskeho platobného rozkazu je upravené v nariadení č. [1896/2006](#) a vnútroštátna podporná úprava je obsiahnutá v § 269 a nasl. CSP. Vztahuje sa na klasické občianske a obchodné veci s výnimkou väčšiny mimozmluvných nárokov (čl. 2 nariadenia).

Právomoc na vydanie európskeho platobného rozkazu sa spravuje ustanoveniami nariadenia Brusel Ia, no podľa čl. 6 ods. 2 nariadenia má v prípade spotrebiteľských zmlúv právomoc len ten členský štát, v ktorom má odporca bydlisko.

Konanie môžeme popísať takto: Návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu sa podáva na ustanovenom tlačive a ak sú splnené ustanovené požiadavky, súd do 30 dní od podania návrhu vydá európsky platobný rozkaz na danom tlačive. Návrh na vydanie súd skúma len na základe údajov v ňom uvedených.⁴⁰² Európsky platobný rozkaz obsahuje informáciu o možnostiach odporcu buď zaplatiť určenú sumu, alebo v lehote 30 dní podať odpor. Okrem úplných informácií o pohľadávke poskytnutých navrhovateľom by mal byť odporca informovaný o právnom význame európskeho platobného rozkazu a najmä o dôsledkoch nepodania odporu. Ak odporca podá v lehote odpor na určenom tlačive, konanie vo veci samej pokračuje, ibaže s tým v návrhu navrhovateľ nesúhlasil.⁴⁰³ Ak odporca odpor nepodá, súd na ustanovenom tlačive vyhlási európsky platobný rozkaz za vykonateľný. Európsky platobný rozkaz, ktorý sa stal vykonateľným v členskom štáte pôvodu, sa uzná a vykoná v iných členských štátoch bez potreby doložky vykonateľnosti a len s veľmi obmedzenou možnosťou navrhnúť zamietnutie jeho výkonu (článok 22).

⁴⁰² Pozri bod 16 uvedeného nariadenia, ako aj rozsudok SD EÚ vo veci [C-215/11](#) z 13. 12. 2012 „*Iwona Szyrocka proti SiGer Technologie GmbH*“.

⁴⁰³ Tento odpor sa nepovažuje za zúčastnenie sa konania pre účely ustálenia právomoci podľa nariadenia Brusel Ia. Pozri rozsudok SD EÚ vo veci [C-144/12](#) z 13. 6. 2013 „*Goldbet Sportwetten GmbH proti Massimo Sperindeo*“.

17.3 Európske konanie o sporoch s nízkou hodnotou

Tak ako zákonodarné zbory mnohých členských štátov, tak aj európsky normotvorca cítil potrebu zjednodušeného občianskeho súdneho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu. Nie vždy sa totiž náklady spojené so súdnym konaním skutočne znižujú pri sporoch o pohľadávky s nízkou hodnotou. Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu, ktoré bolo vytvorené nariadením č. [861/2007](#), by malo zjednodušiť a zrýchliť konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu v cezhraničných sporoch. Vytvoril sa alternatívny nástroj, ktorý je v prípade cezhraničných sporov žalobcovi k dispozícii popri vnútroštátnych procesných prostriedkoch.

Nariadením sa priamo vytvára osobitný druh základného konania pred vnútroštátnym súdom a zjednodušuje sa proces uznávania jeho výsledku.⁴⁰⁴ Hoci sa konanie vo vymedzených veciach zjednodušuje a zrýchľuje (najmä s akcentom na písomnú stránku konania), malo by naďalej zabezpečovať plnú ochranu práva na súdnu ochranu žalovaného. Zjednodušené konanie je prípustné v občianskych a obchodných veciach (s výnimkou nárokov z pracovného práva či ochrany osobnosti) pri cezhraničných sporoch, v ktorých hodnota pohľadávky v čase doručenia tlačiva návrhu na uplatnenie pohľadávky príslušnému súdu alebo tribunálu nepresahuje 5 000 eur bez akýchkoľvek úrokov, výdavkov a nákladov.

Cezhraničný spor je vymedzený ako spor, v ktorom má aspoň jeden z účastníkov konania bydlisko alebo obvyklý pobyt v inom členskom štáte, ako je členský štát súdu, kde sa koná, a to v čase doručenia návrhu súdu.

Ilustrácia konania v sporoch s nízkou hodnotou priblíži medzinárodno-procesno-právnu stránku tohto konania. Navrhovateľ iniciuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu vyplnením vzorového tlačiva a jeho podaním na príslušný súd. Tlačivo návrhu na uplatnenie pohľadávky obsahuje opis dôkazov, ktoré podporujú pohľadávku, a prípadne sa k nemu pripoja akékoľvek príslušné podporné dokumenty. Konanie je v zásade písomné a rozsudok by mal byť vydaný do 30 dní po doručení vyjadrení všetkých účastníkov potrebných na vydanie rozsudku alebo od skončenia ústneho pojednávania, ak bolo nariadené. Rozsudok je vykonateľný (v štáte pôvodu) bez ohľadu na to, či podľa vnútroštátneho práva sa pripúšťa opravný prostriedok proti tomuto rozhodnutiu. Na žiadosť strany vydá súd na ustanovenom tlačive osvedčenie o rozsudku vydanom v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu. Rozsudok vydaný v členskom štáte v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu sa uznáva a vykonáva v inom členskom štáte bez potreby doložky vykonateľnosti a len s veľmi obmedzenou možnosťou navrhnuť zamietnutie jeho výkonu (článok 22).

⁴⁰⁴ Pozri aj [SLAŠŤAN, M.: Európske konanie s nízkou hodnotou sporu a spotrebiteľské spory. In Kol.: Prenos poznatkov do justičnej praxe: Zásahy súdov do súkromnoprávných úkonov, Pezínok : Justičná akadémia SR, 2015, s. 153 a nasl.](#)

Otázky:

1. Aký je rozdiel medzi uznávaním a výkonom cudzieho rozhodnutia podľa nariadenia Brusel Ia oproti uznávaniu a výkonu podľa zjednodušených procedúr v zmysle nariadení o európskom exekučnom titule pre nesporné nároky, o európskom platobnom rozkaze alebo o konaniach s nízkou hodnotou sporu?
2. Má po revízii nariadenia Brusel I ešte zmysel postupovať podľa niektorého z nariadení upravujúcich zjednodušený postup uznávania a výkonu?
3. Kde nájdete formuláre pre zjednodušené európske konania v sporoch s cudzím prvkom?
4. Aký dôvod majú strany na iniciovanie konania o európskom platobnom rozkaze?
5. Kedy je možné vydať osvedčenie o európskom exekučnom titule a aký rozsah kontroly uskutočňuje súd, ktorý takéto osvedčenie vydáva?
6. Porovnajzte konanie o vydanie platobného rozkazu podľa § 265 CSP a konanie o vydanie európskeho platobného rozkazu. Pozri aj uznesenie Ústavného súdu SR zo 14. februára 2013, sp. zn. [II. ÚS 130/2013](#).
7. Porovnajzte vymedzenie právomoci vo veci spotrebiteľských zmlúv v nariadení Brusel Ia, v nariadení o európskom platobnom rozkaze a v nariadení o európskom exekučnom titule pre nesporné nároky. Porovnajzte prístup SD EÚ vo veci [C-508/12](#) „*Walter Vapeník proti Josefovi Thurnerovi*“ z 5. decembra 2013 a uznesenie Ústavného súdu SR z 10. januára 2013, sp. zn. [IV. ÚS 13/2013](#) – je medzi nimi rozdiel?

18. UZNÁVANIE A VÝKON CUDZÍCH ROZHODCOVSKÝCH ROZSUDKOV

Literatúra: GYÁRFÁŠ, J., ŠTEVČEK, M. a kol. *Zákon o rozhodcovskom konaní, komentár*. Praha : C. H. Beck, 2017; MIČINSKÝ, L., OLÍK, M. *Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí*. Praha : Wolters Kluwer, 2016; ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2013.

Rozhodcovské konanie bolo dlhodobo doménou obchodnoprávných vzťahov, ktoré sa vyznačovali značnou flexibilitou, menšou prísnosťou právnej úpravy a väčšou mierou dispozitívnosti. Rozhodcovské konanie je *cum grano salis* vrcholom realizácie zmluvnej slobody, keďže sa na základe dohody dvoch strán (rozhodcovská zmluva) vylučuje inak obligatórne verejnoprávne oprávnenie súdu rozhodovať spory vzniknuté medzi nimi a táto právomoc je zverená v zásade súkromnoprávnemu subjektu. Je preto pochopiteľné, že ak právne poriadky jednotlivých štátov pripustili rozhodcovské konanie, nebol výraznejší dôvod zásadnejšie brániť v uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozsudkov. Navyše, rýchle rozhodovanie obchodných sporov a jednoduchý výkon rozhodcovských rozhodnutí v cudzine sa považuje za opatrenie prospešné pre medzinárodný obchod.⁴⁰⁵ Až neskôr sa rozhodcovské konanie rozšírilo aj na iné oblasti právneho života (napr. profesijné, občianskoprávne alebo spotrebiteľské spory).

Uznávanie a výkon cudzích rozhodcovských rozsudkov sú predmetom dlhodobého záujmu medzinárodného spoločenstva a predmetom viacerých medzinárodných úprav. Pod egidou Spoločnosti národov bol prijatý Ženevský protokol o doložkách o rozhodcovi z roku 1923⁴⁰⁶ a Ženevský dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských výrokov z roku 1927⁴⁰⁷. Určitou zvláštnosťou týchto dohovorov bolo to, že na uznanie a výkon cudzích rozhodcovských rozsudkov sa vyžadovalo uznanie rozhodcovského rozsudku súdom v štáte, kde bol rozsudok vydaný. V roku 1958 bol prijatý Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozsudkov (tzv. Newyorský dohovor),⁴⁰⁸ ktorý nahradil uvedenú medzinárodnú úpravu.⁴⁰⁹ Newyorský dohovor predstavuje so [157 signatárskymi krajinami](#) globálny právny režim

⁴⁰⁵ Pre ďalší výklad o medzinárodnom rozhodcovskom konaní pozri ZÁMOŽÍK, J. In LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 479 a nasl.

⁴⁰⁶ Publikovaný pod číslom 191/1931 Zb.

⁴⁰⁷ Publikovaný pod číslom 192/1931 Sb.

⁴⁰⁸ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 74/1959 Zb. o Dohovore o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí.

⁴⁰⁹ Čl. VII ods. 2 Newyorského dohovoru znie: „Ženevský protokol o doložkách o rozhodcovi z roku 1923 a Ženevský dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských výrokov z roku 1927 stratia platnosť medzi Zmluvnými štátmi v dobe a v rozsahu, v ktorom sa tento Dohovor stane pre ne záväzným.“

uznávania a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí. Neskôr, v roku 1961 bol v Ženeve prijatý Európsky dohovor o obchodnej arbitráži,⁴¹⁰ ktorý mal za cieľ prekonať rozdiely v právnej úprave obchodnej arbitráže medzi východným a západným blokom.⁴¹¹ Predmetný dohovor otázky uznávania a výkonu cudzích rozhodcovských rozsudkov okrem dvoch výnimiek neupravuje,⁴¹² a preto sa nasledujúce riadky sústredia najmä na Newyorský dohovor. Úpravu uznávania a výkonu cudzích rozhodcovských rozsudkov obsahujú aj bilaterálne zmluvy o právnej pomoci.⁴¹³

Newyorský dohovor sa vzťahuje na uznanie a výkon rozhodcovských rozhodnutí vydaných na území iného štátu ako toho, v ktorom sa žiada o ich uznanie a výkon. Rozlišovanie medzi tuzemským a cudzím rozhodcovským rozsudkom sa teda uskutočňuje podľa miesta vydania rozhodcovského rozsudku, a to bez ohľadu na to, ktorým právnym poriadkom sa spravuje samotné rozhodcovské konanie (*lex arbitri*). Vo vzťahu k rozhodcovským rozsudkom zo štátov, ktoré nie sú signatármi Newyorského dohovoru, sa (pri absencii osobitnej úpravy) aplikujú pravidlá uznávania a výkonu cudzích rozhodcovských rozsudkov ustanovené v zákone o rozhodcovskom konaní (ZoRK),⁴¹⁴ ktoré už kopírujú ustanovenia a myšlienku Newyorského dohovoru. V zmysle recepcnej normy § 53 ZoRK sa ustanovenia ZoRK použijú iba vtedy, ak medzinárodná zmluva neustanovuje niečo iné. Z toho vyplýva, že v prípade diskrepancie sa použije Newyorský dohovor.

Newyorský dohovor presne nerozlišuje medzi uznávaním a výkonom cudzieho rozhodnutia a prenecháva jednotlivým štátom, či dôvody, za ktorých má byť odopreté

⁴¹⁰ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 176/1964 Zb. o Európskom dohovore o obchodnej arbitráži.

⁴¹¹ GLOSSNER, O. From New York (1958) to Geneva (1961) - a veteran's diary. In *Enforcing Arbitration Awards under the New York Convention: Experience and Prospect*. Prístupné na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/NYCDay-e.pdf>, s. 7.

⁴¹² Prvá výnimka je obsiahnutá v čl. VI ods. 2 tohto dohovoru, podľa ktorého súd môže odmietnuť uznanie rozhodcovskej zmluvy, ak podľa práva jeho štátu nemôže byť spor predmetom rozhodcovského konania. Takéto ustanovenie svojím zmyslom kopíruje ustanovenie Newyorského dohovoru, podľa ktorého je nedostatok arbitrability predmetu konania dôvodom neuznania rozhodcovského konania. Druhá výnimka sa týka vzťahu medzi dôvodmi žaloby o zrušenie rozhodcovského rozsudku a dôvodmi vylučujúcimi uznanie a výkon cudzieho rozsudku a bude ešte predmetom výkladu.

⁴¹³ Napríklad podľa čl. 58 Zmluvy o právnej pomoci s Maďarskom (oznámenie MZV č. 63/1990 Zb.): „Zmluvné strany uznávajú a vykonávajú právoplatné rozhodnutia rozhodcovských súdov vydané po nadobudnutí platnosti zmluvy, ako aj zmiery uzavreté pred týmito súdmi, ak podmienky rozhodcovskej zmluvy, prípadne doložky sú v súlade s právnym poriadkom oboch zmluvných strán.“ Pozri aj Zmluvu o právnej pomoci s Českou republikou (oznámenie MZV č. 193/1993 Z. z. v znení oznámenia č. 302/2014 Z. z.), podľa ktorej sa rozhodcovské nálezy vzájomne uznávajú ako rozsudky súdov [čl. 22 písmeno c) danej zmluvy]. Podmienky uznania a výkonu sú však v danej zmluve nastavené pre súdne rozsudky a vôbec nezohľadňujú špecifiká rozhodcovských konaní (čl. 23 zmluvy). Zdalo by sa tak, že dôvody odopretia uznania a výkonu cudzieho rozhodcovského rozsudku uvedené v Newyorskom dohovore sa neuplatnia na rozhodcovské rozsudky z Českej republiky.

⁴¹⁴ Zákon č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov.

priznanie verejnoprávnych účinkov rozhodcovskému rozsudku, budú konštruovať ako dôvody neuznania takéhoto rozsudku alebo ako dôvody odopretia jeho výkonu. Taktiež, predmetom úpravy dohovoru nie je samotný proces uznávania a výkonu, ale iba stanovenie podmienok, za ktorých možno rozhodnutie neuznať, resp. odoprieť jeho výkon. Cieľom Newyorského dohovoru je obmedziť prípady neuznania, resp. odopretia jeho výkonu na taxatívne vymedzené dôvody.

Podmienky uznania a výkonu cudzieho rozhodnutia sú uvedené v článku V dohovoru, pričom sa rozlišuje, či sa na dôvod neuznania prihliada iba na námietku povinného (ods. 1), alebo či súd môže na dôvod neuznania a odmietnutia výkonu prihliadnúť aj *ex officio* (ods. 2). **Na námietku** sa rozhodnutie neuzná/nevykoná, ak povinná strana preukáže, že:

- a) existovali vady rozhodcovskej doložky napríklad v tom, že strany zmluvy neboli na tento právny úkon spôsobilé alebo v tom, že dohoda nie je podľa práva použiteľného na túto zmluvu platná, alebo
- b) nebolo dodržané právo na právnu ochranu či spravodlivý súdny proces tým, že povinná strana nebola riadne upovedomená o ustanovení rozhodcu alebo o rozhodcovskom konaní alebo nemohla z akýchkoľvek iných dôvodov uplatniť svoje požiadavky, alebo
- c) rozhodnutie presahuje rámec rozhodcovskej doložky alebo
- d) rozhodcovský súd nebol správne zložený, alebo
- e) rozhodnutie sa ešte nestalo pre strany záväzným, alebo sa zrušilo, alebo jeho výkon odložil kompetentný orgán krajiny, v ktorej alebo podľa právneho poriadku ktorej sa vydalo.

Naopak, súd môže z **vlastnej iniciatívy** uznanie a výkon rozhodcovského rozhodnutia odoprieť, ak zistí:

- a) nedostatok arbitrability (predmet sporu nemôže byť predmetom rozhodcovského konania podľa práva krajiny, kde sa rozsudok má uznať a vykonať), alebo
- b) rozpor s výhradou verejného poriadku tejto krajiny.

Pri skúmaní osobitostí v procese uznávania a výkonu cudzieho rozhodcovského rozhodnutia je potrebné mať na pamäti odlišnosti rozhodcovského konania oproti súdnemu konaniu. Súdne konanie končí rozhodnutím, ktoré pravidelne môže byť napadnuté riadnymi opravnými prostriedkami (odvolanie) a následne prípadne aj mimoriadnymi opravnými prostriedkami. Predmetom uznávania a výkonu býva v zásade konečné (právoplatné) rozhodnutie súdu. Naopak, rozhodcovské konanie končí rozhodnutím, ktoré spravidla nie je možné napadnúť riadnym ani mimoriadnym opravným prostriedkom v rámci systému rozhodcovských súdov (strany sa samozrejme môžu dohodnúť na možnosti preskúmania rozhodcovského rozsudku). Takéto rozhodnutie je ale spravidla možné napadnúť žalobou o preskúmanie rozhodcovského rozsudku súdom v štáte vydania rozsudku. Možnosť napadnúť rozhodcovský rozsudok ale býva podmienená taxatívne vymedzenými dôvodmi, ktoré nie sú upravené Newyorským dohovorom, ale vnútroštátnym právom (ktoré nie

vždy kopíruje ustanovenia Newyorského dohovoru určujúce prekážky ich uznania a výkonu).⁴¹⁵ Účastník rozhodcovského konania v cudzine, ktorý nemal vo veci úspech, sa tak môže (a pravdepodobne aj bude) brániť dvoma cestami. Rozhodcovský rozsudok môže takáto osoba napadnúť žalobou o jeho zrušenie na súde v štáte jeho vydania, a tiež sa môže brániť voči jeho uznaniu a výkonu vo svojom domovskom štáte (resp. tam, kde bude uznávaný a vykonávaný). Tieto dve cesty sú na sebe do veľkej miery nezávislé a dobré vyšliapnutie na jednej nemusí znamenať úspech na druhej. Totiž, samotná skutočnosť, že rozhodcovský rozsudok bol v štáte jeho vydania napadnutý pred tamojším súdom, nepredstavuje automatickú prekážku pre uznanie a výkon takéhoto rozsudku v inom štáte. Súd, na ktorom sa uznanie a výkon uplatňuje, môže, ak to pokladá za vhodné (teda nemusí), odložiť rozhodnutie o výkone rozhodnutia, a tiež môže na žiadosť strany domáhajúcej sa výkonu rozhodnutia nariadiť druhej strane, aby zložila primeranú zábezpeku (čl. VI Newyorského dohovoru, § 48 ZoRK). Zrušenie rozhodcovského rozsudku súdom v štáte jeho pôvodu je pritom spravidla dôvodom neuznania takéhoto cudzieho rozsudku. V záujme zabrániť tomu, aby rozšírenie dôvodov vo vnútroštátnej úprave umožňujúcich zrušiť rozhodcovské rozhodnutie súdom ohrozilo uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí, boli vytvorené určité mechanizmy. Medzi zmluvnými štátmi Európskeho dohovoru o obchodnej arbitráži⁴¹⁶ sa možnosť odložiť uznanie a výkon cudzieho rozhodcovského rozsudku v dôsledku toho, že sa rozhodcovské rozhodnutie v štáte jeho pôvodu zrušilo, obmedzuje iba na prípady, keď bolo rozhodnutie zrušené z jedného z tých dôvodov, ktoré sú v Európskom dohovore uvedené. Tieto dôvody pritom kopírujú dôvody neuznania a odopretia výkonu cudzieho rozhodcovského rozsudku podľa Newyorského dohovoru. V slovenskom práve boli pritom dôvody zrušenia rozhodcovského rozsudku v § 40 ZoRK podstatne širšie, ako je medzinárodný štandard zakotvený v Európskom dohovore o obchodnej arbitráži z roku 1964.⁴¹⁷

Samotný proces uznávania a výkonu cudzieho rozhodcovského rozsudku už nie je upravený Newyorským dohovorom, ale vnútroštátnym právom (§ 46 a nasl. ZoRK). Uznanie cudzieho rozhodcovského rozsudku sa nevyslovuje osobitným rozhodnutím. Cudzí rozhodcovský rozsudok je uznaný tým, že súd, ktorý je príslušný na výkon rozhodnutia alebo na exekúciu, naň prihliadne a vydá poverenie na vykonanie exekúcie, ako keby išlo o tuzemský rozhodcovský rozsudok a cudzí rozhodcovský

⁴¹⁵ Pozri § 40 ZoRK.

⁴¹⁶ Nateraz je evidovaných 32 zmluvných strán. Stav zmluvnej základne sa žiada kontrolovať na stránkach [United Nations Treaty Series](#). Tak Slovenská republika, ako aj všetky susedné štáty sú signatármi tejto dohody.

⁴¹⁷ Na tomto mieste je potrebné aplikovať recepčnú normu v § 53 ZoRK, podľa ktorej: „Ustanovenia tohto zákona sa použijú, ak medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná a ktorá je súčasťou jej právneho poriadku, neustanovuje inak.“

rozsudok sa vykoná ako tuzemský rozhodcovský rozsudok.⁴¹⁸ Aj pri výkone cudzieho rozhodcovského rozsudku sa aplikuje § 54 EP a exekučný súd by mal povinnému zaslať rozhodcovský rozsudok pred vydaním poverenia na exekúciu.⁴¹⁹

Otázky:

1. Kedy sa považuje rozhodcovský rozsudok za cudzí rozhodcovský rozsudok?
2. Podľa akého prameňa práva má prebehnúť proces uznávania a výkonu rozhodcovských rozsudkov s miestom vydania v Českej republike, Rakúsku alebo Ruskej federácii?
3. V čom sa odlišuje proces uznania a výkonu rozhodcovských a súdnych rozsudkov?
4. Prečo sa odlišujú dôvody odopretia uznania a výkonu cudzieho súdneho a rozhodcovského rozsudku?
5. Ktorým prameňom sa spravuje uznanie a výkon cudzieho rozhodcovského rozsudku vo veci, ktorá by sa považovala za spotrebiteľský spor v zmysle zákona č. 335/2014 Z. z. o spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní?

---

⁴¹⁸ Pozri aj uznesenie Najvyššieho súdu SR z 30. novembra 2009, sp. zn. 2 Odo 248/2008.

⁴¹⁹ Podrobnejšie pozri GYÁRFÁŠ, J. In GYÁRFÁŠ, J., ŠTEVČEK, M. a kol. *Zákon o rozhodcovskom konaní. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 630, hoci k stavu pred novelizáciou EP (§ 44 ods. 6 predchádzajúceho znenia EP). Opačný názor, podľa ktorého sa § 44 ods. 6 predchádzajúceho znenia EP neaplikoval, prezentovalo ministerstvo spravodlivosti na svojom webovom sídle v „[Informácii k uznaniu a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí v Slovenskej republike](#)“ (online: august 2017).

B. Rodinné veci

19. RODINNÉ VECI V MEDZINÁRODNOM PRÁVE SÚKROMNOM A PROCESNOM

Literatúra: BEZOUŠKOVÁ, L. Ujednání o mahru („obvňení“) v islámských zemích a jeho aplikace evropskými soudy. In *Právník*. 2012, č. 12/2012, s. 1323 – 1344; BEZOUŠKOVÁ, L. Uzavírání manželství podle islámského práva a práva islámských zemí. In *Právník*. 2010, č. 1/2010, s. 67 – 81; BOGDAN, M. *Concise Introduction to EU Private International Law*. Europa Law Publishing, 2006; BOGDAN, M. Niekoľko úvah o regionalizme v európskom medzinárodnom práve súkromnom. In GIERTL, A. (zost.) *Regionalizmus: Stav, východiská, perspektívy*. Košice : Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2013, s. 8 – 13; BONOMI, A. *Dôvodová správa k protokolu z 23. novembra 2007 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť*. Haag : Stála kancelária Haagskej konferencie, 2013; BORRÁS, A. *Explanatory Report on the Convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters*, approved by the Council on 28 May 1998 (98/C221/04); BUREŠOVÁ, K. Surogátní materství a jeho (nejen) právní aspekty. In *Právní rozhledy*. 2016, č. 6/2016, s. 193; CIRBUSOVÁ, M., ROGALEWICZOVÁ, R. Násilí v rodině a mezinárodní únos dítěte jako následek. In *Právník*. 2014, č. 9/2014, s. 746 – 757; FRINTA, O. Právní rámec náhradní rodinné péče ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku. In *Právník*. 2010, č. 2/2010, s. 161 – 176; FRINTOVÁ, D. Řízení o rozvod manželství - srovnání právní úpravy České republiky s právní úpravou ve Spolkové republice Německo. In *Právník*. 2011, č. 3/2011, s. 232 – 253; HAŤAPKA, M. Ešte raz k pojmu „obvyklý pobyt“ v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. In *Justičná revue*. 2011, č. 4/2011, s. 505 – 513; HAŤAPKA, M. Haagsky Dohovor o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny z roku 2007. In *Justičná revue*. 2014, č. 11/2014, s. 1324 – 1342; HAŤAPKA, M. Cezhraničné výživné v Európskej únii po novom - dopad na slovenskú justičnú prax. In *Justičná revue*. 2011, č. 5/2011, s. 653 – 681; HAŤAPKA, M. Dohovor o ochrane detí z roku 1996. In *Justičná revue*. 2002, č. 12/2002, s. 1406 – 1423; JAKUBÍK, A., BATISOVÁ, K. Uznanie cudzieho rozhodnutia a jeho podmienky. In *Justičná revue*. 2012, č. 2/2012, s. 259 – 261; JÚDOVÁ, E. Fragmentácia medzinárodného práva súkromného v EÚ. In GIERTL, A. (zost.) *Regionalizmus: Stav, východiská, perspektívy*. Košice : Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2013, s. 129 – 150; JÚDOVÁ, E. Personálne kritériá aplikácie nariadení ES o právomoci v cezhraničných veciach. In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, č. 4/2010, s. 26 – 30; JÚDOVÁ, E. Zabezpečenie návratu neoprávnené premiestneného dieťaťa v EÚ. In *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 3/2009, s. 446 – 455; JURÁŠOVÁ, N. Medzištátne osvojenia - Aspekty medzinárodného práva súkromného. In *Justičná revue*. 2014, č. 6 – 7/2014, s. 939 – 949; JURÁŠOVÁ, N. Medzištátne osvojenia - Medzinárodná spolupráca. In *Justičná revue*. 2014, č. 8 – 9/2014, s. 1138 – 1146; KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo ve světle evropských harmonizačních tendencí. In *Právník*. 2012, č. 11/2012, s. 1161 – 1184; KRÁLÍČKOVÁ, Z. Mater semper certa est! O náhradním a kulhájícím mateřství. In *Právní rozhledy*. 2015, č. 21/2015, s. 725 – 731; KRÁLÍČKOVÁ, Z. Zpráva z mezinárodní konference „Sblížení a rozcházení českého, slovenského a polského rodinného práva.“ In *Právník*. 2010, 3/2010, s. 340 – 343; KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 6. vyd. Brno : Doplněk, 2004; LAGARDE, P. *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention*. Haag : HCHC Publications, 1998; LYČKA, M. O soudní příslušnosti ve věcech manželských a rodičovských v kontextu judikatury Soudního dvora EU. In *Právní rozhledy*. 2011, č. 7/2011, s. 241; LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016; LYSINA, P., ŠTEFANKOVÁ, N., ĎURIŠ, M., ŠTEVČEK, M. *Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom: Komentár*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012; MAGNUS, U., MANKOWSKI, P. (eds.) *Brussels IIbis Regulation*. Munich : Sellier European Law Publishers, 2012; MÁSLIKO, V. *Mezinárodní právo rodinné*. Praha : Panorama, 1979, s. 264; PÉREZ-VERA, E. *Explanatory Report on the 1980*

Hague Child Abduction Convention. Haag : HCCH Publications, 1982; PFEIFFER, M. *Kritérium obvyklého pobytu v medzinárodnom práve súkromom*. Praha : Leges, 2013; PINKOVÁ, M. *Medzinárodné únosy detí vo svetle rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva*. In *Justičná revue*. 2015, č. 5/2015, s. 607 – 614; ROGALEWICZOVÁ, R. *Právo rodiča na určenie miesta bydliska dieťaťa*. In *Právnik*. 2015, č. 4/2015, s. 296 – 307; ROZEHNALOVÁ, N. *Průniky regionalismu a universality v mezinárodním právu soukromém*. In GIERTL, A. (zost.) *Regionalizmus: Stav, východiská, perspektívy*. Košice : Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2013, s. 14 – 18; ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 380; ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O., JURÁŠ, M. a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha : Leges, 2013, s. 304; ŠIRICOVÁ, L. *Nariadenie Brusel II bis v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie*. In *Výber z rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie*. 2012, Roč. IX, č. 3/2012, s. 5 – 13; TUROŇOVÁ, J., SEHNÁLEK, D. *Nařízení o výživném a postavení mezinárodních smluv v Evropské unii*. In *Právnik*. 2010, č. 3/2010, s. 233 – 250; VOSTRÁ, L. *Maďarská kodifikace soukromého práva se zřetelem k právu rodinnému*. In *Právnik*. 2010, č. 12/2010, s. 1263 – 1273; ZAVADILOVÁ, M., TUROŇOVÁ, J. *Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora*. In *Právní rozhledy*. 2010, č. 7/2010, s. 246 – 259.

Rodinné veci v medzinárodnom práve súkromom a procesnom budú vo výklade na nasledujúcich stranách rozdelené do troch skupín právnych vzťahov, pričom pre každú skupinu najskôr uvedieme výklad k právomoci a následne k rozhodnému právu:

1. vzťahy medzi manželmi,
2. rodičovské veci a
3. vyživovacie povinnosti.

Pod pojem **vzťahy medzi manželmi** v medzinárodnom práve súkromom a procesnom budú zaradené právne vzťahy medzi manželmi s cudzím prvkom, a to tzv. statusové otázky (existencia manželstva, rozvod, rozluka), ako aj majetkové vzťahy medzi manželmi (napr. bezpodielové spoluvlastníctvo manželov).

Rodičovské veci ako právne vzťahy medzi rodičmi a deťmi budeme ďalej vnútorne členiť na tri rozdielne okruhy právnych pomerov:

1. rodičovské práva a povinnosti, poručníctvo a opatrovníctvo nad maloletými,
2. určovanie rodičovstva a
3. osvojenie.

Vyživovacie povinnosti budú zahŕňať všetky vyživovacie povinnosti vyplývajúce z rodinných vzťahov, teda najmä zo vzťahov medzi rodičmi a deťmi, z príbuzenstva, manželstva alebo švagrovstva.

Právna úprava uznávania a výkonu rozhodnutí je pre viaceré okruhy rodinnoprávných vzťahov spoločná. Aby sme sa vyhli opakovaniu výkladu, odčleňujeme uznávanie a výkon rozhodnutí od výkladu právomoci a rozhodného práva a zaradili sme ho do osobitnej kapitoly.

Vzhľadom na značnú mieru (hoci iba čiastkovej) unifikácie rodinných vecí v medzinárodnom práve súkromom a procesnom je potrebné správne riešiť vzťah medzi

medzinárodnou, európskou a vnútroštátnou právnou úpravou. Pred vnútroštátnou úpravou rodinných vecí v ZMPSaP budú mať prednosť predpisy európskeho práva a medzinárodné dohovory. V rámci sekundárneho európskeho práva sa budú aplikovať nasledujúce nariadenia:

- nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (nariadenie je známe pod označením Brusel IIa alebo aj Brusel II bis);⁴²⁰
- nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti.⁴²¹

Slovenská republika je stranou viacerých medzinárodných dohovorov vzťahujúcich sa k rodinným veciam v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Tu uvádzame ich prehľad; bližšia analýza je zaradená priebežne do výkladu jednotlivých okruhov právnych pomerov rodinných vecí:

- **Dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spoluzitia** (Haag, 1. júna 1970);⁴²²
- **Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa** (Haag, 19. októbra 1996);⁴²³
- **Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí** (Haag, 25. októbra 1980);⁴²⁴
- **Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti** (Štrasburg, 20. mája 1980);⁴²⁵
- **Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach** (Haag, 29. mája 1993);⁴²⁶
- **Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach** (Lugano, 30. októbra 2007);⁴²⁷
- **Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine** (New York, 20. júna 1956);⁴²⁸

⁴²⁰ Ú. v. EÚ L 338, 23. 12. 2003, s. 1 – 29, slovenská verzia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú. v. kap. 19, zv. 6, s. 243 – 271.

⁴²¹ Ú. v. EÚ L 7, 10. 1. 2009, s. 1 – 79.

⁴²² Vyhláška č. 131/1976 Zb.

⁴²³ Oznámenie č. 344/2002 Z. z. v znení neskorších oznámení.

⁴²⁴ Oznámenie č. 119/2001 Z. z. v znení redakčného oznámenia o oprave chyby v čiastke 189, s. 4924.

⁴²⁵ Oznámenie č. 366/2001 Z. z.

⁴²⁶ Oznámenie č. 380/2001 Z. z.

⁴²⁷ Ú. v. EÚ L 147 z 10. 6. 2009, s. 5 a nasl.

⁴²⁸ Vyhláška č. 33/1959 Zb.

- **Dohovor o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny** (Haag, 23. novembra 2007);⁴²⁹
- **Protokol o rozhodnom práve pre vyživovaciú povinnosť** (Haag, 23. novembra 2007);⁴³⁰
- **Dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti** (Haag, 2. októbra 1973);⁴³¹
- **Dohovor o uznaní a vykonateľnosti rozhodnutí o vyživovacej povinnosti k deťom** (Haag, 15. apríla 1958).⁴³²

V prípade, že vec je predmetom úpravy nariadenia EÚ, a súčasne predmetom (dvojstrannej⁴³³ alebo mnohostrannej) medzinárodnej zmluvy, je potrebné ich vzájomný vzťah posudzovať podľa príslušných ustanovení daného nariadenia o jeho vzťahu k iným právnym predpisom.

Nariadenie Brusel IIa upravuje predmetnú otázku v článkoch 59 – 63. Nariadenie nahrádza dohovory, ktoré boli uzavreté medzi dvomi alebo viacerými členskými štátmi a upravujú otázky, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie. Vo vzťahoch medzi členskými štátmi má toto nariadenie prednosť aj pred niektorými mnohostrannými dohovormi, na ktorých sa zúčastňujú aj tretie štáty (vymenúva ich čl. 60). Osobitne je vymedzený vzťah k **Haagskemu dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z roku 1996** (pozri čl. 61). Obdobne, nariadenie č. 4/2009 o vyživovacej povinnosti vymedzuje v článku 69 svoj vzťah k platným medzinárodným zmluvám. Toto nariadenie má vo vzťahoch medzi členskými štátmi prednosť pred dohovormi a dohodami, ktoré sa týkajú otázok upravených týmito nariadením a ktorých zmluvnými stranami sú členské štáty.

Oblasť rodinných vzťahov s cudzím prvkom je špecifická tým, že v nej prebieha čiastočná európska unifikácia. Lisabonská zmluva umožňuje legislatívny postup, ktorý spočíva v prijatí nariadenia záväzného len pre tie členské štáty, ktoré nariadením chcú byť viazané (tzv. posilnená spolupráca).⁴³⁴ Unifikované normy (nariadenia) tak následne zaväzujú len časť členských štátov EÚ. Posilnená spolupráca bola vôbec po prvýkrát v histórii EÚ iniciovaná práve v spojitosti s rodinnými vzťahmi s cudzím prvkom. V roku 2008 Rada EÚ konštatovala, že návrh na doplnenie nariadenia Brusel IIa o kolízne normy pre rozvod nemá jednotnú podporu a neprekonateľné rozdiely medzi členskými štátmi neumožňujú jeho prijatie v blízkej budúcnosti. Skupina členských štátov následne prijala [nariadenie č. 1259/2010](#), ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku (neoficiálne označované ako nariadenie Rím III).⁴³⁵ Slovenská republika sa na tejto posilnenej

⁴²⁹ Ú. v. EÚ L 192, 22. 7. 2011, s. 51 – 70.

⁴³⁰ Ú. v. EÚ L 331, 16. 12. 2009, s. 19 a nasl.

⁴³¹ Vyhľadka č. 132/1976 Zb.

⁴³² Vyhľadka č. 14/1974 Zb.

⁴³³ Zoznam bilaterálnych zmlúv z oblasti MPSaP, ktorých stranou je Slovenská republika, vedie na svojej stránke Ministerstvo spravodlivosti (Sekcia: Naše služby/Medzinárodné právo/Iné).

⁴³⁴ Podľa článku 328 ods. 1 Zmluvy o fungovaní EÚ. Do posilnenej spolupráce sa členský štát môže zapojiť aj dodatočne.

⁴³⁵ [Nariadenie Rady \(EÚ\) č. 1259/2010 z 20. decembra 2010, ktorým sa vykonáva posilnená spolu-](#)

spolupráci nezúčastnila a nariadenie pre ňu nie je záväzné.⁴³⁶ Posilnená spolupráca len medzi niektorými členskými štátmi EÚ sa ukázala ako vhodná legislatívna cesta aj pri ďalších okruhoch rodinných vzťahov s cudzím prvkom. Pre majetkový režim manželov bolo prijaté [nariadenie 2016/1103](#)⁴³⁷ a pre majetkové dôsledky registrovaných partnerstiev [nariadenie 2016/1104](#).⁴³⁸ Nariadenia unifikujú právomoc, rozhodné právo a uznávanie a výkon rozhodnutí. Slovensko sa zatiaľ nezúčastňuje ani na tejto posilnenej spolupráci.⁴³⁹

Dodajme, že vo veciach neupravených medzinárodnými dohovormi ani európskymi nariadeniami sa postupuje podľa ZMPSaP.

19.1 Vzťahy medzi manželmi

19.1.1 Právomoc na rozhodovanie o vzťahoch medzi manželmi

Od 1. marca 2005 je pre Slovenskú republiku záväzné nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností (**nariadenie Brusel IIa**).⁴⁴⁰ Týmto nariadením sa zrušuje a nahrádza nariadenie Rady (ES) č. 1347/2000 z 29. mája 2000 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností k spoločným deťom oboch manželov (nariadenie Brusel II).⁴⁴¹ Nariadenie Brusel IIa zaväzuje všetky

[práca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku](#), Ú. v. EÚ L 343, 29. 12.2010, s. 10 – 16.

⁴³⁶ Pre zúčastnené štáty sa nariadenie uplatňuje od 21. 6. 2012. Nariadenie prijalo 14 členských štátov, konkrétne Belgicko, Bulharsko, Francúzsko, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovinsko, Španielsko a Taliansko; dodatočne sa do posilnenej spolupráce zapojili Litva a Grécko.

⁴³⁷ [Nariadenie Rady \(EÚ\) 2016/1103 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov](#), Ú. v. EÚ L 183, 8. 7. 2016, s. 1 – 29.

⁴³⁸ [Nariadenie Rady \(EÚ\) 2016/1104 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových dôsledkov registrovaných partnerstiev](#), Ú. v. EÚ L 183, 8. 7. 2016, s. 30 – 56.

⁴³⁹ Pre zúčastnené štáty sa nariadenia uplatňujú od 29. 1. 2019. Nariadenia prijalo 18 členských štátov (Belgicko, Bulharsko, Cyprus, Česká republika, Nemecko, Grécko, Španielsko, Francúzsko, Chorvátsko, Taliansko, Luxembursko, Malta, Holandsko, Rakúsko, Portugalsko, Slovinsko, Fínsko a Švédsko).

⁴⁴⁰ [Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ v slovenskom jazyku, kap. 19, zv. 6, s. 243 – 271](#).

⁴⁴¹ [Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ v slovenskom jazyku, kap. 19, zv. 1, s. 209 – 226](#). Obsah tohto nariadenia bol v podstate prevzatý z dohovoru z 28. mája 1998. Pre výklad nariadenia Brusel IIa je preto významná dôvodová správa k dohovoru. Pozri BORRÁS, A. [Explanatory Report on the Convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters](#), approved by the Council on 28 May 1998 (98/C221/04).

členské štáty EÚ s výnimkou Dánska. Do vecného rozsahu nariadenia v zmysle čl. 1 ods. 1 písm. a) patrí **rozvod, rozluka alebo anulovania manželstva**. Nariadenie sa vzťahuje iba na zrušenie manželských zväzkov a neupravuje také otázky, ako sú dôvody na rozvod, majetkové dôsledky manželstva alebo iné súvisiace opatrenia.⁴⁴²

V tých členských štátoch EÚ, ktoré poznajú „rozluku“, ide o súdom potvrdené oddelenie spoluzitia manželov. Rozluka trvajúca isté obdobie je v niektorých členských štátoch povinným štádiom pred podaním návrhu na rozvod manželstva. Čo sa týka pojmu „anulovanie manželstva“, jeho vnímanie je medzi členskými štátmi rozdielne, preto je nevyhnutný jeho autonómny výklad. Pod anulovaním manželstva by sa malo chápať tak vyhlásenie manželstva za neplatné, ako aj zistenie, že tu manželstvo nie je (*matrimonium nullum/non matrimonium*), hoci viaceré členské štáty takéto rozlišovanie nepoznajú.⁴⁴³ Do vecného rozsahu nariadenia patrí aj návrh na anulovanie manželstva podaný treťou osobou po smrti jedného z manželov.⁴⁴⁴

Článok 3 nariadenia obsahuje sedem kritérií **všeobecnej právomoci** vo veciach rozvodu, rozluky a anulovania manželstva. Tieto kritériá sú alternatívne, čo znamená, že žiadne z nich nie je nadradené inému. Manželia môžu podľa vlastného výberu podať návrh na súd toho členského štátu:

- a) na ktorého území:
  - majú manželia obvyklý pobyt, alebo
  - manželia mali naposledy obvyklý pobyt, pokiaľ tam jeden z manželov stále býva, alebo
  - má odporca obvyklý pobyt, alebo
  - v prípade spoločnej žiadosti, má niektorý z manželov obvyklý pobyt, alebo
  - má navrhovateľ obvyklý pobyt, ak tam býval najmenej jeden rok bezprostredne pred podaním návrhu, alebo
  - má navrhovateľ obvyklý pobyt, ak tam býval najmenej šesť mesiacov bezprostredne pred podaním návrhu a je buď štátnym príslušníkom tohto členského štátu, alebo v prípade Veľkej Británie a Írska tam má „domicil“;
- b) ktorého štátnymi príslušníkmi sú obaja manželia alebo v prípade Veľkej Británie a Írska, ak tam majú obaja manželia „domicil“.

Pojem „navrhovateľ“ v článku 3 ods. 1 písm. a) piata a šiesta zarážka sa obmedzuje na manželov a nezahŕňa tretie osoby. Súdny dvor EÚ vyslovil, že iná osoba ako jeden z manželov, ktorá podá návrh na anulovanie manželstva, sa nemôže dovolávať kritérií právomoci stanovených v týchto ustanoveniach.⁴⁴⁵

Súdny dvor EÚ sa vo vzťahu k článku 3 ods. 1 písm. b) zaoberal prípadom manželov, ktorí boli bipolitmi (každý z nich mal maďarskú aj francúzsku štátnu príslušnosť), a uviedol, že ak majú obaja

⁴⁴² Bod 8 odôvodnenia nariadenia Brusel IIa.

⁴⁴³ Bližšie pozri MAGNUS, U., MANKOWSKI, P., PINTENS, W. *Brussels IIbis Regulation*. Art. 1, note 50 – 54. Munich : Sellier European Law Publishers, 2012, s. 70 – 72.

⁴⁴⁴ Pozri [rozsudok SD EÚ z 13. októbra 2016 vo veci C-294/15](#), *Edyta Mikołajczyk/Marie Louise Czarnecka, Stefan Czarnecki*.

⁴⁴⁵ [Rozsudok SD EÚ z 13. októbra 2016 vo veci C-294/15](#), *Edyta Mikołajczyk/Marie Louise Czarnecka, Stefan Czarnecki*.

manželia štátnu príslušnosť dvoch rovnakých členských štátov, tak súdy oboch členských štátov majú podľa tohto ustanovenia právomoc rozhodovať vo veci a títo manželia si môžu vybrať súd členského štátu, ktorý bude rozhodovať vo veci. Právomoc súdov jedného z týchto členských štátov nemôže byť vylúčená z dôvodu, že navrhovateľ s týmto štátom nič iné nespája.⁴⁴⁶

Článok 4 upravuje **právomoc na konanie o vzájomnom návrhu**. Súd, ktorý koná podľa článku 3 (všeobecná právomoc), má tiež právomoc konať o vzájomnom návrhu, ak tento patrí do rozsahu pôsobnosti nariadenia.

Norma právomoci na konanie o vzájomnom návrhu bola prevzatá z nariadenia Brusel Ia. Právomoc vznikne len pre otázky, ktoré spadajú do vecného rozsahu nariadenia (rozvod, rozluka, anulovanie manželstva; nie však majetkové vzťahy medzi manželmi a pod.). Článok 4 je potrebné vnímať v spojitosti s ustanoveniami o litispendencii (články 16 - 19 nariadenia Brusel Ia), ktoré na rozdiel od článku 4 riešia otázku, ako postupovať, keď každý z manželov podal návrh na súde iného členského štátu.⁴⁴⁷

Ďalší typ právomoci je ustanovený v článku 5. Bez toho, aby bol dotknutý článok 3, súd členského štátu, ktorý vydal rozsudok o rozluke manželstva, má tiež **právomoc na zmenu rozluky na rozvod**, ak tak ustanovuje právo tohto členského štátu.

Právomoc podľa článku 5 predstavuje alternatívnu právomoc k všeobecnej právomoci. Manželia môžu podať návrh na zmenu rozsudku o rozluke na rozvod buď na súdy podľa článku 3, alebo na súdy podľa článku 5.

Právomoc podľa článkov 3, 4 a 5 (všeobecná právomoc, vzájomný návrh, zmena rozluky na rozvod) má **výlučnú povahu**. Manžela, ktorý má obvyklý pobyt v niektorom členskom štáte alebo ktorý je štátnym občanom niektorého členského štátu, možno žalovať v inom členskom štáte iba na základe týchto článkov.

Ide o inú „výlučnosť“ ako ju pozná nariadenie Brusel Ia pri výlučnej právomoci podľa článku 24. Zámerom pojmu „výlučnosť“ v článku 6 nariadenia Brusel Ia je ustanoviť, že výpočet kritérií právomoci podľa článkov 3, 4, a 5 je vyčerpávajúci.⁴⁴⁸ Manžela, ktorý má obvyklý pobyt v niektorom členskom štáte alebo ktorý je štátnym občanom niektorého členského štátu, je možné žalovať v inom členskom štáte výlučne len na takto limitovanej počte súdov.

Nariadenie Brusel Ia pozná aj tzv. **zostatkovú právomoc**, ktorá je upravená v článku 7. Ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 3, 4 a 5 (všeobecná právomoc, vzájomný návrh, zmena rozluky na rozvod), právomoc sa určí v každom členskom štáte podľa práva tohto štátu.

Vzťah medzi článkami 6 a 7 vysvetlil Súdny dvor EÚ nasledujúco: ak v rámci rozvodového konania nemá odporca svoj obvyklý pobyt v členskom štáte a nie je štátnym príslušníkom členského štátu, nemôžu súdy členského štátu založiť svoju právomoc rozhodnúť v tomto konaní na svojom vnútroštátnom práve, ak podľa článku 3 tohto nariadenia majú právomoc súdy iného členského štátu [odporca bol kubánsky štátny príslušník s obvyklým pobytom na Kube a navrhovateľka bola švédska štátna príslušníčka s obvyklým pobytom vo Francúzsku; zostatkovú právomoc švédskych

⁴⁴⁶ [Rozsudok SD EÚ zo 16. júla 2009 vo veci C-168/08, Laszlo Hadadi \(Hadady\) proti Csilla Marta Mesko.](#)

⁴⁴⁷ MAGNUS, U., MANKOWSKI, P., BORRÁS, A. *Brussels IIbis Regulation*. Art. 4, note 2 – 4. Munich : Sellier European Law Publishers, 2012, s. 94 – 95.

⁴⁴⁸ MAGNUS, U., MANKOWSKI, P., BORRÁS, A. *Brussels IIbis Regulation*. Art. 6, note 10. Munich : Sellier European Law Publishers, 2012, s. 102.

súdov teda nebolo možné založiť, pretože francúzske súdy mali všeobecnú právomoc na základe v článku 3 ods. 1 písm. a) druhá zarážka.⁴⁴⁹

Z výlučnej povahy právomoci podľa článkov 3 – 5 vyplýva, že žalovaným na základe zostatkovej právomoci nemôže byť manžel, ktorý má obvyklý pobyt v niektorom členskom štáte alebo ktorý je štátnym občanom niektorého členského štátu, ak by mal byť žalovaný v inom členskom štáte. Na základe zostatkovej právomoci teda môže byť žalovaný:

1. manžel, ktorý nemá obvyklý pobyt v žiadnom členskom štáte a ani nie je štátnym príslušníkom žiadneho členského štátu; prípadne
2. manžel, ktorý nemá obvyklý pobyt v žiadnom členskom štáte, ale je žalovaný v štáte svojej štátnej príslušnosti.⁴⁵⁰

Čo sa týka možnosti využiť zostatkovú právomoc, článok 7 v odseku 2 zrovnoprávňuje štátnych príslušníkov členského štátu s obvyklým pobytom na území iného členského štátu so štátnymi príslušníkmi tohto štátu. Proti odporcovi, ktorý nemá obvyklý pobyt v žiadnom členskom štáte a ani nie je štátnym príslušníkom žiadneho členského štátu, môže každý štátny príslušník členského štátu s obvyklým pobytom na území iného členského štátu využiť kritériá súdnej právomoci platné v danom štáte rovnako ako štátni príslušníci tohto štátu. Slovenské súdy budú v prípade zostatkovej právomoci aplikovať § 38 ZMPSaP.

§ 38 ZMPSaP

(1) *V manželských veciach (konanie o zrušenie manželstva rozvodom, o neplatnosť manželstva a o určenie, či tu manželstvo je alebo nie je) je právomoc slovenských súdov daná, ak aspoň jeden z manželov je slovenským občanom.*

(2) *Ak žiadny z manželov nie je slovenským občanom, právomoc slovenského súdu je daná:*

- a) *ak má aspoň jeden z manželov tu pobyt a ak sa môže rozhodnutie súdu uznať v domovských štátoch oboch manželov, alebo*
- b) *ak aspoň jeden z manželov má v Slovenskej republike pobyt dlhší čas, alebo*
- c) *ak ide o neplatnosť manželstva, ktoré sa má podľa slovenského práva vysloviť i bez návrhu, pokiaľ manželia tu žijú.*

Príklad: Manžel má štátne občianstvo slovenské, manželka má štátne občianstvo ukrajinské. Spoločný obvyklý pobyt manželov je na Ukrajine. Ak manžel podá návrh na rozvod na slovenskom súde, žiadne z kritérií podľa článkov 3, 4 a 5 nariadenia Brusel IIa nebude splnené. Právomoc je možné založiť len na základe zvyškovej právomoci. Ustanovenie § 38 ods. 1 ZMPSaP umožňuje v manželských veciach vznik právomoci, ak aspoň jeden z manželov je slovenským občanom, slovenský súd teda môže konať.

V zmysle článku 7 ods. 2 môže zvyškovú právomoc využiť aj štátny príslušník členského štátu s obvyklým pobytom na území iného členského štátu (napr. občan Českej republiky s obvyklým pobytom na Slovensku), a to voči odporcovi, ktorý nemá obvyklý pobyt v žiadnom členskom štáte a ani nie je štátnym príslušníkom žiadneho členského štátu (napr. manželka má štátne občianstvo

⁴⁴⁹ K tomu pozri rozsudok [Súdneho dvora z 29. novembra 2007 vo veci C-68/07, Kerstin Sundelind Lopez proti Miguel Enrique Lopez Lizazo](#).

⁴⁵⁰ Stotožňujeme sa v tomto ohľade s Hatápkom, ktorý počíta so zostatkovou právomocou v prípade žaloby voči manželovi v jeho vlastnom štáte. Pozri HATÁPKA, M. In LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HATÁPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 345. Autor však na s. 344 uvedenej publikácie zužuje zostatkovú právomoc len na situácie, keď žalovaný manžel ani nemá obvyklý pobyt v členskom štáte, ani nie je občanom členského štátu.

ukrajinské a obvyklý pobyt na Ukrajine). Z ustanovení ZMPSaP by do úvahy prichádzala právomoc na základe § 38 ods. 2 písm. a) a b), nie však písm. c), keďže podmienkou podľa nariadenia je, aby odporca nemal obvyklý pobyt v členskom štáte.

Prehľadná schéma právomoci je publikovaná v [Praktickej príručke pre uplatňovanie nového nariadenia Brusel II](#), s. 10.⁴⁵¹

V zmysle článku 17 nariadenia súd **skúma svoju právomoc** *ex officio*. Ak sa začalo konanie na súde členského štátu vo veci, v ktorej podľa tohto nariadenia nemá právomoc konať (nevznikla mu právomoc na základe článkov 3 – 5) a ktorá patrí podľa tohto nariadenia do právomoci súdu iného členského štátu (vznikla by mu právomoc na základe článkov 3 - 5), súd aj bez návrhu vyhlási, že nemá právomoc. Keďže nariadenie pozná hneď niekoľko alternatívnych kritérií právomoci, môže sa stať, že súdy viacerých členských štátov spĺňajú niektoré z kritérií právomoci, pričom jeden z manželov podá návrh na začatie konania na súde jedného členského štátu a druhý na súde iného členského štátu. Nariadenie Brusel IIa preto v článku 19 upravuje prekážku začatej veci (**litispendenci**u). Ak sa vedú konania týkajúce sa rozvodu, rozluky alebo anulovania manželstva medzi rovnakými účastníkmi na súdoch rôznych členských štátov, súd, ktorý začal konať ako druhý, **aj bez návrhu preruší konanie**, až kým sa nepotvrdí právomoc súdu, ktorý ako prvý začal konať. Keď sa potvrdí právomoc súdu, ktorý ako prvý začal konať, súd, ktorý začal konať ako druhý, **odmietne vykonávať svoju právomoc** v prospech tohto súdu. V takom prípade účastník, ktorý podal návrh súdu, ktorý začal konať ako druhý, môže podať svoj návrh na súd, ktorý začal konať ako prvý.

Prekážku začatej veci môžu vytvoriť akékoľvek dve konania v manželských veciach spadajúcich pod nariadenie. Litispendencia vznikne napríklad aj vtedy, ak sa v jednom konaní navrhuje rozvod manželstva a v inom jeho neplatnosť. Obe konania vo svojej podstate smerujú k zrušeniu manželstva a zámerom litispendencie je predchádzať nezlúčiteľným rozhodnutiam členských štátov.

Súdny dvor EÚ rozhodol, že keď sa konanie na súde, ktorý začal konať ako prvý v prvom členskom štáte, skončilo po začatí konania pred súdom, ktorý začal konať ako druhý v druhom členskom štáte, nie sú už splnené kritériá prekážky začatej veci a z tohto dôvodu sa právomoc súdu, ktorý začal konať ako prvý, má považovať za nepotvrdenú.⁴⁵²

Do okruhu vzťahov medzi manželmi môžeme ďalej zaradiť **majetkové dôsledky manželstva**. Ako sme už uviedli, nariadenie Brusel IIa sa na túto otázku nevzťahuje. Vysporiadanie majetkových vzťahov manželov býva pravidelne spojené s rozvodom manželstva, no keďže právomoc na konanie o majetkových vzťahoch manželov nie je možné založiť na základe nariadenia Brusel IIa, je potrebné hľadať osobitnú normu o právomoci. Navyše, majetkový režim manželov môže byť aj predmetom konania nesúvisiaceho s rozvodom (ak manželia potrebujú rozhodnutie o svojom majetkovom režime počas trvania manželstva, bez toho, aby sa chceli rozvieť). Právnu úpravu právomoci pre majetkový režim manželov a partnerov

⁴⁵¹ Dostupné na: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/brussels_ii_practice_guide_sk.pdf.

⁴⁵² [Rozsudok SD EÚ zo 6. októbra 2015 vo veci C-489/14](#), A.

obsahujú [nariadenie č. 2016/1103](#)⁴⁵³ pre manželov a [nariadenie č. 2016/1104](#)⁴⁵⁴ pre registrovaných partnerov. Slovenská republika však uvedenými nariadeniami nie je viazaná. Do pôsobnosti týchto nariadení patria všetky občianskoprávne aspekty súvisiace s majetkovými režimami manželov/partnerov, ktoré sa týkajú tak každodennej správy majetku, ako aj vyporiadania režimu, a to najmä v dôsledku rozchodu manželov/partnerov alebo smrti jedného z nich. Cieľom nariadení je zjednotenie konania o majetkovom režime manželov/partnerov s konaním o rozvode a rozluke manželov, zrušení registrovaného partnerstva, vyhlásení manželstva/partnerstva za neplatné a s konaním v prípade smrti jedného z manželov/partnerov. Nariadenia umožňujú manželom/partnerom v stanovených prípadoch aj voľbu právomoci. V ZMPSaP sa osobitná norma právomoci pre majetkové vzťahy manželov nenachádza (hoci osobitná kolízna norma pre majetkový režim manželov v ZMPSaP existuje). Z dôvodu chýbajúcej osobitnej normy preto prichádza do úvahy analogická aplikácia § 38 (citovaný skôr).⁴⁵⁵ Ako vyplýva z § 38 ZMPSaP, voľba právomoci nie je prípustná.

Určovanie právomoci pri rozhodovaní o **vyživovacej povinnosti medzi manželmi** je vysvetlené v osobitnej kapitole o vyživovacej povinnosti.

Čo sa týka mnohostranných zmlúv v oblasti vzťahov medzi manželmi, Slovenská republika je stranou **Dohovoru o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spoluzitia** (Haag, 1. júna 1970).⁴⁵⁶ Hoci predmetom dohovoru je primárne uznávanie rozvodov a zrušení manželského spoluzitia v jednom zmluvnom štáte, ku ktorým došlo v druhom zmluvnom štáte, nachádzame v ňom jedno ustanovenie, ktoré sa týka právomoci súdov. Podľa článku 12 konanie o rozvod alebo zrušenie manželského spoluzitia **môže byť** v každom zmluvnom štáte **zastavené**, ak manželský stav niektorého z účastníkov je predmetom konania v inom zmluvnom štáte. Dohovor sa bude uplatňovať len vo vzťahu k nečlenskému štátu EÚ, keďže vo vzťahoch medzi členskými štátmi EÚ je nahradený nariadením Brusel IIa.⁴⁵⁷

⁴⁵³ [Nariadenie Rady \(EÚ\) 2016/1103 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov](#), Ú. v. EÚ L 183, 8. 7. 2016, s. 1 – 29.

⁴⁵⁴ [Nariadenie Rady \(EÚ\) 2016/1104 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových dôsledkov registrovaných partnerstiev](#), Ú. v. EÚ L 183, 8. 7. 2016, s. 30 – 56.

⁴⁵⁵ Odlišne ale uvedenú otázku rieši Haťapka, keď osobné a majetkové vzťahy manželov subsumuje pod všeobecné kritériá právomoci (§ 37 ZMPSaP). HAŤAPKA, M. In LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 346. Deficitom uvedeného riešenia by však mohlo byť, že všeobecná právomoc podľa ZMPSaP používa ako kritériá bydlisko alebo majetok odporcu. Slovenský súd, ktorý by si založil právomoc na konanie o rozvode na základe kritéria štátnej príslušnosti (v rôznych variantoch s ním počíta všeobecná aj zostatková právomoc podľa nariadenia Brusel IIa), by nemohol zároveň konať aj o majetkovom vyporiadaní manželstva, ak odporca nemá v Slovenskej republike bydlisko ani majetok.

⁴⁵⁶ Vyhláška č. 131/1976 Zb.

⁴⁵⁷ Ako to vyplýva z článku 60 nariadenia Brusel IIa. Vo vzťahoch medzi členskými štátmi EÚ sa

19.1.2 Určovanie rozhodného práva pre vzťahy medzi manželmi

Na rozdiel od určovania právomoci, pri kolíznych normách pre vzťahy medzi manželmi ešte nebola dosiahnutá úplná unifikácia na úrovni Európskej únie. V rámci čiastočnej unifikácie je pre niektoré členské štáty záväzná [nariadenie č. 1259/2010](#), ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku (neoficiálne označované ako nariadenie Rím III).⁴⁵⁸ Cieľom nariadenia je zvýšiť právnu istotu a predvídateľnosť tým, že zavádza unifikované kolízne normy pre rozvod a rozluku. Tým sa zabráni situácii, keď sa každý z manželov snaží podať žiadosť o rozvod ako prvý s cieľom vybrať z viacerých možných súdov ten, ktorý bude ako rozhodné aplikovať právo najviac vyhovujúce záujmom tohto manžela (tzv. *forum shopping*). Slovenskú republiku nariadenie nezaväzuje.

Na základe posilnenej spolupráce boli ďalej niektorými členskými štátmi⁴⁵⁹ prijaté [nariadenie č. 2016/1103](#), ktoré obsahuje kolízne normy pre majetkový režim manželov,⁴⁶⁰ a [nariadenie č. 2016/1104](#), v ktorom sa nachádzajú kolízne normy pre majetkové dôsledky registrovaných partnerstiev.⁴⁶¹ Slovenská republika sa nezúčastnila ani tejto posilnenej spolupráce a nariadenia pre ňu nie sú záväzné.

Keďže pri vzťahoch medzi manželmi Slovenská republika nie je viazaná unifikovanými kolíznymi normami, rozhodné právo sa určuje podľa ustanovení ZMPSaP. Je potrebné si všimnúť, že k hraničným určovateľom podľa ZMPSaP nepatrí *lex voluntatis*. Voľba práva nie je pre vzťahy medzi manželmi prípustná a rozhodné právo sa určí podľa kolíznych noriem ustanovených zákonodarcom. Dôvodom je zrejme úmysel zákonodarcu chrániť istotu a predvídateľnosť v otázkach osobného stavu. Uvedené nariadenie Rím III zavádza možnosť voľby práva rozhodného pre rozvod. Takisto nariadenia o majetkovom režime manželov/partnerov obsahujú možnosť voľby rozhodného práva.⁴⁶² Voľbu rozhodného práva pre vzťahy medzi manželmi

---

uplatní ustanovenie článku 19 nariadenia o litispenciácii.

⁴⁵⁸ [Nariadenie Rady \(EÚ\) č. 1259/2010 z 20. decembra 2010, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku](#), Ú. v. EÚ L 343, 29. 12. 2010, s. 10 – 16. Nariadenie prijalo 14 členských štátov, konkrétne Belgicko, Bulharsko, Francúzsko, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovinsko, Španielsko a Taliansko; dodatočne sa do posilnenej spolupráce zapojili Litva a Grécko.

⁴⁵⁹ Nariadenia prijalo 18 členských štátov (Belgicko, Bulharsko, Cyprus, Česká republika, Nemecko, Grécko, Španielsko, Francúzsko, Chorvátsko, Taliansko, Luxembursko, Malta, Holandsko, Rakúsko, Portugalsko, Slovinsko, Fínsko a Švédsko).

⁴⁶⁰ [Nariadenie Rady \(EÚ\) 2016/1103 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov](#), Ú. v. EÚ L 183, 8. 7. 2016, s. 1 – 29.

⁴⁶¹ [Nariadenie Rady \(EÚ\) 2016/1104 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových dôsledkov registrovaných partnerstiev](#), Ú. v. EÚ L 183, 8. 7. 2016, s. 30 – 56.

⁴⁶² Voľba rozhodného práva pre rozvod nie je neobmedzená, na výber je rozhodné právo štátu obvyklého pobytu, štátnej príslušnosti alebo *lex fori* (pozri čl. 5 nariadenia Rím III). Obdobne, aj pri voľbe rozhodného práva pre majetkový režim si môžu manželia/partneri vybrať len z uzavretého okruhu právnych poriadkov (pozri čl. 22 nariadení 2016/1103 a 2016/1104).

s cudzím prvkom v zmysle uvedených nariadení môže využiť aj slovenský štátny občan, takáto voľba by však mala význam len za predpokladu, že v danej veci vznikne právomoc súdu toho štátu, ktorý je viazaný nariadením Rím III, resp. nariadeniami o majetkovom režime manželov/partnerov.

Príklad: Adam a Eva, manželia so slovenskou štátnou príslušnosťou, majú obvyklý pobyt v Španielsku. Po uzavretí manželstva sa dohodnú, že rozhodné právo pre ich majetkový režim bude španielske právo [pričom využijú čl. 22 ods. 1 písm. a) nariadenia 2016/1103], a že v prípade rozvodu sa na tento majetkový režim tiež bude aplikovať španielske právo [pričom využijú čl. 5 ods. 1 písm. a) nariadenia Rím III]. Pokiaľ by následne podali návrh na rozvod na slovenskom súde,⁴⁶³ čo sa týka rozhodného práva, Slovensko nie je viazané nariadením Rím III ani nariadením 2016/1103, a preto slovenské súdy na manželmi uskutočnené dohody o voľbe rozhodného práva nebudú prihliadať. Rozhodné právo pre rozvod a pre majetkové vzťahy sa určí podľa kolíznych noriem ZMPsAP. Ak by manželia chceli, aby súd rešpektoval nimi uskutočnené dohody o voľbe rozhodného práva, museli by návrh na rozvod podať na súde v tomto členskom štáte, ktorý je viazaný nariadením Rím III aj nariadením 2016/1103, napríklad v Španielsku.⁴⁶⁴

Koncepcne ZMPsAP nezavádza jednotný hraničný určovateľ pre všetky vzťahy medzi manželmi, ale viaceré hraničné určovatele, ktoré sú rozličné pre jednotlivé dôvody zániku, resp. zrušenia manželstva a pre jednotlivé aspekty manželských právnych vzťahov. Podľa § 19 ZMPsAP sa **podmienky platnosti manželstva a spôsobilosti osoby uzavrieť manželstvo** budú spravovať právom štátu, ktorého je osoba príslušníkom (*lex patriae*). Tu pod podmienkami platnosti chápeme vecné podmienky platnosti, keďže otázka formy je upravená osobitne (pozri ďalej). Zákonodarca od vecných podmienok platnosti zdanlivo oddeľuje otázku **spôsobilosti na uzavretie manželstva**, ktorá je tiež podmienkou platného manželstva, ale to zrejme len preto, aby zdôraznil, že kolízna norma o spôsobilosti uzavrieť manželstvo predstavuje *lex specialis* k všeobecnej kolíznej norme o spôsobilosti na právne úkony (§ 3 ods. 2 ZMPsAP).

Podľa § 3 ods. 2 ZMPsAP: „Ak právny úkon v Slovenskej republike robí cudzinec, stačí, ak nie je ďalej uvedené nič iné, ak je na úkon spôsobilý podľa slovenského práva.“ Pri uzatváraní manželstva v Slovenskej republike preto v dôsledku znenia § 19 ZMPsAP nebude stačiť, že cudzinec je na úkon spôsobilý podľa slovenského práva. Tým, že ZMPsAP vyžaduje, aby bol cudzinec spôsobilý na uzavretie manželstva podľa právneho poriadku štátu, ktorého je príslušníkom, predchádza situácii, že manželstvo by nebolo uznané v jeho domovskom štáte z titulu chýbajúcej spôsobilosti. Zabraňuje sa tak tzv. krivajúcim manželstvám (*matrimonium claudicans*).

Pre **formu uzavretia manželstva** ustanovuje § 20 ZMPsAP hraničný určovateľ miesto uzavretia manželstva. Forma musí byť v súlade právom miesta, kde sa manželstvo uzavrelo (*lex loci celebrationis*).

⁴⁶³ Právomoc na konanie o rozvode by vznikla na základe čl. 3 ods. 1 písm. b) nariadenia Brusel IIa (keďže spoločná štátna príslušnosť manželov je slovenská) a pre majetkový režim manželov na základe § 38 ZMPsAP (stačí, ak je aspoň jeden z manželov slovenským občanom).

⁴⁶⁴ Právomoc na konanie o rozvode by vznikla na základe čl. 3 ods. 1 písm. a) prvá odrážka nariadenia Brusel IIa (keďže spoločný obvyklý pobyt manželov je v Španielsku) a pre pre majetkový režim manželov na základe čl. 5 ods. 1 nariadenia 2016/1103 (súd členského štátu, ktorý koná o návrhu vo veci rozvodu, má právomoc rozhodovať vo veciach majetkového režimu manželov súvisiacich s týmto návrhom).

V § 20a je osobitne ustanovený postup pri určovaní rozhodného práva, ak manželstvo v cudzine uzavrel slovenský občan pred iným orgánom ako pred orgánom Slovenskej republiky na to splnomocneným (t. j. ak nejde o tzv. konzulárny sobáš, ale o sobáš pred miestnym orgánom). V uvedenom prípade zákon ukladá, že manželstvo bude v Slovenskej republike platné, ak je platné v štáte, v ktorom bolo uzavreté (*lex loci celebrationis*) a ak neexistovala žiadna okolnosť vylučujúca uzavretie manželstva podľa slovenského hmotného práva.

Osobné a majetkové vzťahy manželov sa podľa § 21 ods. 1 ZMPSaP spravujú právom štátu, ktorého sú manželia príslušníkmi.⁴⁶⁵ Uvedená kolízna norma sa vzťahuje na situácie, ak obaja manželia majú rovnakú štátnu príslušnosť. Ak sú však manželia príslušníkmi rôznych štátov, z logiky veci vyplýva, že hraničný určovateľ *lex patriae* nebude vhodný, keďže osobné a majetkové vzťahy je potrebné podriaďiť iba jednému právnemu režimu. Podľa § 21 ods. 1 ZMPSaP pre manželov s rôznou štátnou príslušnosťou platí, že rozhodné právo bude právo slovenské.

Nie je pritom potrebné, aby bol jeden z manželov slovenským občanom. Slovenské právo bude rozhodným právom aj napríklad pre česko-nemecké alebo iné zmiešané manželstvá. Ide o príklad tzv. jednostrannej právnej normy, ktorá namiesto hraničného určovateľa namiereného na akýkoľvek právny poriadok vyhovujúci danému kritériu (napr. štátna príslušnosť) namieri určenie rozhodného práva na jediný možný právny poriadok: slovenský. Bližšie k jednostranným normám pozri výklad v kapitole č. 4.

Viaceré právne poriadky dovoľujú dojednať úpravu manželského majetkového práva, teda dohodou určiť práva a povinnosti manželov ohľadom ich majetku. V tejto situácii nejde o výber rozhodného práva iného štátu, ale o výber niektorej z alternatívnych podôb manželských majetkových vzťahov, ktoré poskytujú právny poriadok štátu, ktorého právo je rozhodné. Pre dojednanú úpravu manželského majetkového práva je v § 21 ods. 2 ZMPSaP zavedená časová stabilizácia rozhodného práva. Dojednaná úprava manželského majetkového práva sa posudzuje podľa právneho poriadku, ktorý bol pre majetkové vzťahy manželov rozhodujúci v čase, keď k úprave došlo. Neskoršia zmena štátnej príslušnosti manželov nebude mať vplyv na právo rozhodné pre dojednanú úpravu manželského majetkového práva.

Kolízna úprava **zániku manželstva rozvodom** je obsiahnutá v § 22 ods. 1 a 2 ZMPSaP.⁴⁶⁶ Zrušenie manželstva rozvodom sa spravuje právnym poriadkom štátu, občanmi ktorého sú manželia v čase začatia konania. Ak sú manželia príslušníkmi rôznych štátov, spravuje sa zrušenie manželstva rozvodom právnym poriadkom slovenským.⁴⁶⁷ Slovenské právo sa použije aj vtedy, ak by kolízna norma na základe spoločnej štátnej príslušnosti manželov odkázala na cudzí právny poriadok, ktorý by zrušenie manželstva rozvodom nedovoľoval alebo dovoľoval len za mimoriadne náročných okolností. Podmienkou je, že manželia alebo aspoň jeden z nich žije

⁴⁶⁵ Ako sme už uviedli, nariadenie č. 2016/1103 o majetkovom režime manželov pre slovenské súdy nie je záväzná.

⁴⁶⁶ Ako sme už uviedli, nariadenie Rím III o rozhodnom práve pre rozvod a rozluku naše súdy neaplikujú.

⁴⁶⁷ Tu platí výklad o jednostranných normách uvedený pri § 21 ods. 1 ZMPSaP.

v Slovenskej republike dlhší čas. Podľa § 22 ods. 3 ZMPSaP sa tieto ustanovenia použijú aj pri **vyhlásení manželstva za neplatné** alebo pri **zistení, či tu manželstvo je, alebo nie je**.

Aplikačný priestor pre § 22 ods. 3 ZMPSaP je nejasný. Ustanovenie vyžaduje, aby sa kolízne normy ustanovené v § 22 ods. 1 a 2 ZMPSaP pre rozvod aplikovali aj pri vyhlásení manželstva za neplatné alebo pri zistení, či tu manželstvo je, alebo nie. Rozhodné právo pre jednotlivé otázky platnosti manželstva však zároveň upravuje § 19, § 20, § 20a ZMPSaP, a to odlišným spôsobom. Lysina navrhuje riešenie, podľa ktorého sa § 19 a § 20 budú aplikovať v prípade, ak bude posudzovaná možnosť (spôsobilosť a forma) uzavretia manželstva ešte pred jeho uzavretím a § 22 ods. 3 vtedy, ak bude posudzovaná platnosť manželstva spätne, resp. ak bude posudzovaná otázka, či tu manželstvo je alebo nie je.⁴⁶⁸

Určovanie práva použiteľného **na vyživovaciú povinnosť medzi manželmi** bude priblížené v osobitnej stati o vyživovacej povinnosti.

19.2 Rodičovské veci

Napriec úpravou rodičovských vecí v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom sa sleduje tzv. princíp najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý bol kodifikovaný v Dohovore o právach dieťaťa z roku 1989.⁴⁶⁹

Podľa článku 3 ods. 1 prvej časti dohovoru: „*Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnyimi alebo zákonodarnými orgánmi.*“

Pri určovaní právomoci bude potrebné vychádzať z interakcie medzinárodných dohovorov, nariadení európskeho práva a vnútroštátneho predpisu, ktorý sa uplatní len v rozsahu presahujúcom uvedenú medzinárodnú a nadnárodnú právnu úpravu.

Kolízna úprava rodičovských vecí s cudzím prvkom je obsiahnutá v medzinárodných zmluvách a vo vnútroštátnej úprave. Tak ako v medzinárodnom procesnom práve, aj v rámci kolíznej úpravy prestupuje všetkými prameňmi práva princíp najlepšieho záujmu dieťaťa.

19.2.1 Právomoc pri určovaní rodičovstva

Právomoc súdov na rozhodovanie o návrhoch na určenie (zistenie a zapretie rodičovstva) s cudzím prvkom sa spravuje zákonom o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Nariadenie Brusel IIa, a tiež Dohovor o ochrane detí tieto právne vzťahy zo svojho rozsahu vylučujú.⁴⁷⁰

⁴⁶⁸ LYSINA, P. In LYSINA, P., ŠTEFANKOVÁ, N., ĎURIŠ, M., ŠTEVČEK, M. *Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 127.

⁴⁶⁹ Oznámenie č. 104/1991 Zb.

⁴⁷⁰ Článok 2 ods. 3 písm. a) nariadenia Brusel IIa. Článok 4 písm. a) Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z roku 1996 („Dohovor o ochrane detí“).

§ 40 ZMPSaP

Návrh na určenie rodičovstva (zistenie a zapretie) možno podať na slovenskom všeobecnom súde navrhovateľa, ak odporca nemá v Slovenskej republike všeobecný súd. Ak ani navrhovateľ nemá v Slovenskej republike všeobecný súd, ale jeden z rodičov alebo dieťa je slovenským občanom, možno návrh podať na súde, ktorý určí Najvyšší súd.

Systém noriem v § 40 ZMPSaP sa od zvyšku noriem o právomoci odlišuje formuláciou kritérií právomoci. Zásadným rozdielom je, že v § 40 sú kritériá medzinárodnej právomoci prepojené na kritérium *všeobecný súd odporcu (navrhovateľa)*, ktoré je kritériom miestnej príslušnosti v zmysle slovenského Civilného sporového poriadku.⁴⁷¹ Slovenské sudy budú mať právomoc rozhodovať o návrhu na určenie rodičovstva (o jeho zistení alebo zapretí) vtedy, ak má odporca v Slovenskej republike všeobecný súd. Preto je potrebné zistiť, či v SR existuje súd, u ktorého sú splnené kritériá podľa § 14 alebo § 16 CSP, a ktorý tým pádom môžeme označiť za všeobecný súd odporcu.

§ 14 CSP

Všeobecným súdom fyzickej osoby je súd, v ktorého obvode má fyzická osoba adresu trvalého pobytu.

§ 16 CSP

Ak všeobecný súd nemožno určiť podľa § 14 (...), je všeobecným súdom súd, v ktorého obvode mala fyzická osoba alebo právnická osoba v Slovenskej republike poslednú adresu trvalého pobytu alebo adresu sídla; ak takého súdu niet, je príslušný súd, v ktorého obvode má majetok.

Ak u odporcu nie sú splnené kritériá podľa § 14 alebo § 16 CSP, tak v zmysle § 40 ZMPSaP právomoc slovenských súdov bude daná vtedy, ak v Slovenskej republike existuje všeobecný súd navrhovateľa. Ak ani navrhovateľ, ani odporca nemajú v Slovenskej republike všeobecný súd, právomoc slovenských súdov vzniká za podmienky, že jeden z rodičov alebo dieťa je slovenským občanom. Ak je splnené kritérium štátnej príslušnosti jedného z rodičov alebo dieťaťa, Najvyšší súd SR určí, ktorý zo slovenských súdov bude miestne príslušný.

19.2.2 Rozhodné právo pri určovaní rodičovstva

V oblasti určovania rodičovstva nateraz neboli prijaté žiadne kolízne normy s prednostnou aplikáciou pred vnútroštátnymi predpismi. Určovanie a popretie rodičovstva je výslovné vylúčené z vecného rozsahu Dohovoru o ochrane detí.⁴⁷² Rozhodné právo sa bude určovať podľa § 23 ZMPSaP.

§ 23 ZMPSaP

Určenie (zistenie alebo zapretie) rodičovstva sa spravuje právnym poriadkom štátu, ktorého príslušnosť nadobudlo dieťa narodením.

⁴⁷¹ Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok.

⁴⁷² Pozri článok 4 písm. a) Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z roku 1996.

Ak dieťa, ktoré narodením nadobudlo slovenské občianstvo, sa narodilo a žije v cudzine, spravuje sa určenie (zistenie alebo zapretie) rodičovstva právnym poriadkom štátu, v ktorom má dieťa obvyklý pobyt.

Ak dieťa žije v Slovenskej republike, môže sa rodičovstvo určiť (zistiť alebo zaprieť) podľa slovenského práva, ak je to v záujme dieťaťa.

Na platnosť uznania rodičovstva postačí, ak sa stane podľa práva štátu, v ktorom k uznaniu došlo.

Kolízna norma pre určovanie (zistenie a zapretie rodičovstva) odkazuje na *lex patriae* dieťaťa. Okamih, s ohľadom na ktorý sa bude štátna príslušnosť skúmať, je stanovený na čas narodenia dieťaťa. V prípade, že dieťa narodením nadobudne viacero štátnych občianstiev alebo nenadobudne žiadne štátne občianstvo, bude sa postupovať podľa § 33 ZMPSaP. Zámerom kolíznej normy v odseku 2 je ustanoviť výnimku pre veľmi špecifické prípady, v rámci ktorých dieťa, slovenský občan, od narodenia nemá žiadnu väzbu s územím Slovenskej republiky, a teda ani prakticky nedošlo k určovaniu rodičovstva podľa slovenského práva, ale, naopak, k určeniu rodičovstva došlo podľa práva cudzieho štátu. V týchto situáciách sa účinky narodenia prejavujú v slovenskom kontexte až neskôr, keď rodič požiada o zápis narodenia dieťaťa do osobitnej matriky a v tomto momente by pri aplikácii § 33 ods. 1 ZMPSaP mohlo dôjsť k nežiaducej kolízii medzi rodičovstvom určeným v cudzine a rodičovstvom určeným podľa *lex patriae* (čiže podľa slovenského práva). Takto by došlo k tzv. krivajúcemu rodičovstvu, keď v štáte, kde sa dieťa narodilo a žije, má dieťa v rodnom liste uvedeného iného otca, ako toho, ktorého môžu slovenské orgány zapísať do slovenského rodného listu, keď podľa slovenského rodinného práva domnienka otcovstva nasvedčuje inému mužovi (napr. manželovi matky, resp. bývalému manželovi matky). Z hľadiska stability právneho statusu dieťaťa je tento stav nežiaduci a v prípadoch, v rámci ktorých dieťa síce narodením nadobudlo aj slovenského občianstvo, no narodilo sa a naďalej žije v cudzine, zákonodarca považoval za vhodné usporiadanie jeho právneho stavu podrobiť právnemu poriadku, s ktorým je každodenný život dieťaťa úzko spätý (štát **obvyklého pobytu** dieťaťa).⁴⁷³ Kolízne normy v odseku 3 a 4 taktiež korigujú dopad základnej normy (*lex patriae*) v špecifických situáciách. Ak je to v záujme dieťaťa, ktoré žije v Slovenskej republike, neuplatní sa *lex patriae* dieťaťa, ale slovenské právo. Takisto v ústrety najlepšíemu záujmu dieťaťa vychádza pravidlo, podľa ktorého pri platnosti uznania rodičovstva nebude potrebné trvať na *lex patriae* dieťaťa, pretože postačí, ak sa uznanie stane podľa práva štátu, v ktorom k nemu došlo (*lex loci actus*).

19.2.3 Právomoc vo veciach rodičovských práv a povinností

Pri určovaní právomoci vo veciach rodičovských práv a povinností postupujú slovenské sudy podľa nariadenia **Brusel IIa**.⁴⁷⁴ Nariadenie zaväzuje všetky členské

⁴⁷³ Pozri dôvodovú správu k zákonu č. 388/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, s. 25.

⁴⁷⁴ [Nariadenie Rady \(ES\) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým](#)

šťaty Európskej únie s výnimkou Dánska. Uplatňuje sa vo všetkých občianskych veciach, ktoré sa týkajú „*nadobúdania, výkonu, prenesenia, obmedzenia alebo odňatia rodičovských práv a povinností*“.⁴⁷⁵ Pojem „rodičovské práva a povinnosti“ je vymedzený široko. Nariadenie uvádza demonštratívny výpočet, do ktorého patrí nielen opatrovnícke právo a právo styku s dieťaťom, ale aj inštitúty ako opatrovníctvo a poručníctvo a umiestnenie dieťaťa do pestúnskej starostlivosti alebo do zariadenia starostlivosti o dieťa.⁴⁷⁶ Nositeľom rodičovských práv a povinností môže byť fyzická alebo právnická osoba a je možné ich nadobudnúť rozsudkom, zo zákona alebo na základe dohody.⁴⁷⁷ K veciam, na ktoré sa nariadenie nevzťahuje, patria určenie alebo popretie rodičovstva, osvojenie, priezvisko a mená dieťaťa, nadobudnutie plnej právnej spôsobilosti dieťaťa, vyživovacia povinnosť, otázky dedenia a opatrenia prijaté ako sankcia za trestné činy spáchané deťmi.

Súdny dvor uviedol, že do vecného rozsahu patrí aj rozhodnutie, ktorým sa nariaďuje okamžité prevzatie dieťaťa do starostlivosti a jeho umiestnenie mimo vlastnej rodiny, ak bolo toto rozhodnutie prijaté v rámci predpisov verejného práva týkajúcich sa ochrany detí.⁴⁷⁸ Do vecnej pôsobnosti nariadenia Brusel IIa patrí aj žaloba, ktorou jeden z rodičov navrhuje súdu, aby nahradil chýbajúci súhlas druhého rodiča s vycestovaním dieťaťa mimo územie členského štátu, v ktorom má dieťa obvyklý pobyt, a s podaním žiadosti o vydanie cestovného pasu na meno tohto dieťaťa, pričom rozhodnutie prijaté na základe tejto žaloby musia orgány členského štátu, ktorého štátnym príslušníkom je uvedené dieťa, zohľadniť v správnom konaní týkajúcom sa vydania tohto cestovného pasu.⁴⁷⁹ Súdny dvor ďalej ustanovil, že schválenie dohody o vysporiadaní dedičstva uzavretej opatrovníkom maloletých detí za tieto deti predstavuje opatrenie, ktoré sa týka výkonu rodičovských práv a povinností a ktoré patrí do rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia, a nie opatrenie, ktoré sa týka dedičstva, ktoré je vylúčené z rozsahu jeho pôsobnosti.⁴⁸⁰

Kritériá právomoci boli v nariadení vytvorené tak, aby zodpovedali najlepšiemu záujmu dieťaťa, najmä kritériu blízkosti. Predpokladá sa, že súd, ktorý je geograficky najbližší obvyklému pobytu dieťaťa, bude mať najviac poznatkov o situácii dieťaťa a je najvhodnejší na posúdenie opatrení, ktoré sa majú prijať v záujme dieťaťa. Preto nariadenie v článku 8 ako kritérium **všeobecnej právomoci** ukladá obvyklý pobyt dieťaťa v čase začatia konania. Nariadenie pojem „obvyklý pobyt“ nedefinuje. Je potrebné vykladať ho autonómne v súlade s cieľmi a účelom nariadenia.

Výklad poskytol Súdny dvor EÚ: „*Pojem ‚obvyklý pobyt‘ v zmysle článku 8 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 treba vykladať tak, že mu zodpovedá miesto, ktoré odzrkadľuje istú mieru začlenenia dieťaťa do sociálneho a rodinného prostredia. Na tento účel treba vziať do úvahy najmä trvanie, pravidelnosť, podmienky a dôvody pobytu na území členského štátu a presťahovanie rodiny do tohto štátu, štátnu príslušnosť dieťaťa, miesto a podmienky školskej dochádzky, jazykové znalosti, ako aj rodinné a sociálne väzby, ktoré dieťa udržiava v danom štáte. Je na vnútroštátnom súde, aby určil, kde*

[sa zrušuje nariadenie \(ES\) č. 1347/2000](#), Ú. v. EÚ L 338, 23. 12. 2003, s. 1 – 29, slovenská verzia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú. v. kap. 19, zv. 6, s. 243 – 271.

⁴⁷⁵ Článok 1 ods. 1 písm. b) nariadenia Brusel IIa.

⁴⁷⁶ Článok 1 ods. 2 nariadenia Brusel IIa.

⁴⁷⁷ Článok 2 ods. 7 nariadenia Brusel IIa.

⁴⁷⁸ [Rozsudok SD EÚ z 2. apríla 2009 vo veci C-523/07, A.](#)

⁴⁷⁹ [Rozsudok SD EÚ z 21. októbra 2015 vo veci C-215/15, Gogova.](#)

⁴⁸⁰ [Rozsudok SD EÚ zo 6. októbra 2015 vo veci C-404/14, Matoušková,](#)

*má dieťa obvyklý pobyt, majúc na pamäti všetky osobitné skutkové okolnosti každého jednotlivého prípadu.*⁴⁸¹ „Na tento účel a v prípade, keď ide o situáciu doččata, ktoré býva so svojou matkou iba niekoľko dní v inom členskom štáte, ako je štát jeho obvyklého pobytu, do ktorého bolo premiestnené, treba vziať do úvahy najmä na jednej strane trvanie, pravidelnosť, podmienky a dôvody pobytu na území tohto členského štátu a dôvody presťahovania matky do tohto štátu a na druhej strane, najmä z dôvodu veku dieťaťa, geografický a rodinný pôvod matky, ako aj rodinné a sociálne väzby, ktoré matka a dieťa udržiavajú v tom istom členskom štáte.“⁴⁸²

Po začatí konania si súd v zásade zachováva svoju právomoc aj keby dieťa počas konania nadobudlo nový obvyklý pobyt v inom členskom štáte (zásada *perpetuatio fori*). Moment začatia konania je legálne definovaný v článku 16 nariadenia.

Nariadenie upravuje aj **výnimky** zo všeobecného princípu právomoci. Ide teda o prípady, keď právomoc vznikne slovenským súdom napriek tomu, že dieťa nemá obvyklý pobyt v Slovenskej republike v čase začatia konania.

19.2.3.1 Zachovanie právomoci pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa

Článok 9 nariadenia sa vzťahuje na situáciu tzv. **oprávneného presťahovania** dieťaťa z jedného členského štátu do iného členského štátu, pri ktorej došlo k zmene obvyklého pobytu dieťaťa. Hoci nariadenie Brusel IIa pojem „oprávnené presťahovanie“ nedefinuje, v článku 2 bod 11 sa nachádza definícia pojmu „neoprávnené premiestnenie alebo zadržovanie“ (pozri nasledujúcu podkapitulu o únose dieťaťa). Ak ide o oprávnené presťahovanie dieťaťa, článok 9 poskytuje možnosť osobe (napr. druhému rodičovi), ktorá zostáva bývať v členskom štáte pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa, aby podala do troch mesiacov od presťahovania dieťaťa návrh na zmenu úpravy styku na súdoch v štáte pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa. Návrh teda nemusí podať na súd členského štátu nového obvyklého pobytu dieťaťa (tým pádom ide o výnimku zo všeobecnej právomoci podľa článku 8 nariadenia). Môžeme zhrnúť, že na vznik právomoci súdu podľa článku 9 je potrebné splniť niekoľko kumulatívnych podmienok:

1. ide o oprávnené presťahovanie dieťaťa,
2. nositeľ práva styku musí mať naďalej obvyklý pobyt v členskom štáte pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa,
3. muselo existovať predošlé rozhodnutie o práve styku vydané súdmi v štáte pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa,
4. súd má vecnú právomoc len na rozhodnutie o práve styku (v ostatných rodičovských veciach má právomoc súd určený podľa všeobecnej právomoci, teda súd obvyklého pobytu dieťaťa),
5. právomoc je možné založiť len počas troch mesiacov od presťahovania dieťaťa, pričom ide o situáciu, keď počas týchto troch mesiacov od presťahovania došlo k zmene obvyklého pobytu dieťaťa do druhého členského štátu.

⁴⁸¹ [Rozsudok SD EÚ z 2. apríla 2009 vo veci C-523/07, A.](#)

⁴⁸² [Rozsudok SD EÚ z 22. decembra 2010 vo veci C 497/10, PPU Mercredi.](#)

Ak by počas troch mesiacov od presťahovania ešte nedošlo k zmene obvyklého pobytu do druhého členského štátu (dieťa sa síce fyzicky presťahovalo, ale kritériá obvyklého pobytu v druhom štáte ešte neboli naplnené), tak právomoc na konanie v rodičovských veciach má súd prvého členského štátu na základe obvyklého pobytu dieťaťa (aplikuje sa článok 8, nie článok 9). Ak sa zmenil obvyklý pobyt dieťaťa až po tom, čo uplynuli tri mesiace po presťahovaní, právomoc na konanie v rodičovských veciach má súd druhého členského štátu na základe nového obvyklého pobytu dieťaťa (aplikuje sa článok 8, nie článok 9).⁴⁸³

Právomoc súdu pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa však nevznikne, ak sa nositeľ práva styku podrobil právomoci súdov členského štátu nového obvyklého pobytu dieťaťa účasťou na konaní pred týmito súdmi bez toho, aby namietal ich právomoc.⁴⁸⁴

19.2.3.2 Únos dieťaťa a návrat dieťaťa

Cieľom nariadenia Brusel IIa je zabrániť únosu dieťaťa z jedného členského štátu do druhého a pokiaľ k nemu predsa len dôjde, zabezpečiť okamžitý návrat dieťaťa do členského štátu jeho pôvodného obvyklého pobytu. Únos dieťaťa sa vzťahuje na **neoprávnené premiestnenie aj na neoprávnené zadržiavanie**, ktorých legálna definícia sa nachádza v článku 2 bod 11 nariadenia.

Neoprávnené premiestnenie alebo zadržiavanie spočíva v porušení opatrovníckeho práva. Opatrovnícke právo podľa článku 2 body 9 a 11 nariadenia Brusel IIa zahŕňa práva a povinnosti súvisiace s osobnou starostlivosťou o dieťa, najmä právo určiť miesto pobytu dieťaťa, pričom toto právo môže byť vykonávané samostatne alebo spoločne. Neoprávneným premiestnením alebo zadržiavaním sa zasiahlo do opatrovníckeho práva nadobudnutého rozsudkom, zo zákona alebo dohodou, ktorá má právne účinky podľa práva členského štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt bezprostredne pred premiestnením alebo zadržaním. Ďalším predpokladom je, že v čase premiestnenia alebo zadržania sa toto opatrovnícke právo aj skutočne vykonávalo buď spoločne, alebo samostatne, alebo by sa bolo takto vykonávalo, ak by nedošlo k premiestneniu alebo zadržaniu. Opatrovnícke právo sa považuje za vykonávané spoločne, ak na základe rozsudku alebo zo zákona jeden nositeľ rodičovských práv a povinností nemôže rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa bez súhlasu druhého nositeľa rodičovských práv a povinností. Dôvodová správa k Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí objasňuje pojem „neoprávnené premiestnenie“, ktorý pokrýva také situácie, keď sa dieťa so súhlasom nositeľa opatrovníckeho práva nachádza na inom mieste ako v mieste svojho obvyklého pobytu a nie je vrátené naspäť osobou, s ktorou sa tam zdržiava.⁴⁸⁵

Články 10 a 11 nariadenia upravujú podrobný postup súdov, ktorého hlavné zásady sú nasledujúce:

- Právomoc si zachovávajú súdy členského štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt pred únosom (členský štát pôvodu).

⁴⁸³ MAGNUS, U., MANKOWSKI, P., BORRÁS, A. *Brussels IIbis Regulation*. Art. 9, note 5. Munich : Sellier European Law Publishers, 2012, s. 118.

⁴⁸⁴ Článok 9 ods. 2 nariadenia Brusel IIa.

⁴⁸⁵ Pozri PÉREZ-VERA, E. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention*. Haag : HCCH Publications, 1982, bod 57.

- Súd dožiadaného členského štátu musia zabezpečiť okamžitý návrat dieťaťa, pričom nariadenie súdom predpisuje postup podľa **Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí** (ďalej aj „Dohovor“),⁴⁸⁶ ktorý dopĺňa o ďalšie ustanovenia.
- Ak súd dožiadaného členského štátu rozhodne, že dieťa sa nevráti, musí zaslať vyhotovenie svojho rozhodnutia príslušnému súdu členského štátu pôvodu, ktorý informuje účastníkov. Tieto dva sudy musia spolupracovať.
- Súd členského štátu pôvodu môže na návrh účastníka preskúmať otázku opatrovníckeho práva. Ak súd členského štátu pôvodu rozhodne, že dieťa sa vráti, konanie o *exequatur* ohľadom tohto rozhodnutia sa nevyžaduje a uznáva sa a je vykonateľné bezprostredne v dožiadanom členskom štáte.

Predpokladom toho, aby uvedený systém bol silným nástrojom na zamedzenie cezhraničných únosov detí v rámci EÚ, je vysoká miera dôvery medzi súdnymi systémami členských štátov.⁴⁸⁷ Únoscu dieťaťa by malo odradiť základné pravidlo, že v štáte, do ktorého bolo dieťa unesené, nevzniká právomoc rozhodnúť o opatrovníckom práve (bez ohľadu na to, že dieťa je občanom tohto štátu). Právomoc majú sudy toho členského štátu, kde malo dieťa obvyklý pobyt pred únosom, a sudy v dožiadanom členskom štáte rozhodujú len o tom, či bude nariadený návrat dieťaťa. Ak dožiadaný súd rozhodne o návrate dieťaťa, neznamená to, že sa rozhodlo aj o určení opatrovníckeho práva, o tomto bude rozhodovať súd štátu, z ktorého bolo dieťa unesené. V zmysle článku 13 Dohovoru môže dožiadaný súd odmietnuť návrat len zo striktno stanovených dôvodov: a) ak osoba, ktorá mala dieťa v osobnej starostlivosti, v čase premiestnenia alebo zadržania opatrovnícke právo skutočne nevykonávala alebo súhlasila, či následne sa zmierila s premiestnením alebo zadržaním alebo b) existuje vážne nebezpečenstvo, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie, alebo c) ak dieťa nesúhlasí s návratom a ak dosiahlo vek a stupeň vyspelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory. Nariadenie ďalej vo svojom článku 11 dopĺňa Dohovor o nové povinnosti členských štátov pri konaniach o návrate. Súd nemôže odmietnuť návrat dieťaťa podľa uvedeného dôvodu pod písm. b), ak sa preukáže, že sa vykonali primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate (napr. otec dieťaťa zabezpečil po návrate dieťaťa a matky bývanie oddelené od jeho bývania). Dožiadaný súd musí zabezpečiť, aby sa v konaní o návrate dala možnosť vyjadriť sa dieťaťu (ak sa to s ohľadom na jeho vek alebo stupeň vyspelosti nejaví nevhodné) a osobe, ktorá požiadala o návrat dieťaťa. Dožiadaný súd musí rozsudok vydať najneskôr do šiestich týždňov od podania žiadosti o návrat, ak tomu nebránia výnimočné okolnosti.

Súdny dvor EÚ ustanovil, že rozhodnutia súdu členského štátu, ktoré zamietajú podľa Haagskeho dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí návrh na okamžité

⁴⁸⁶ Haag, 25. októbra 1980, oznámenie č. 119/2001 Z. z. v znení redakčného oznámenia o oprave chyby v čiaske 189, s. 4924.

⁴⁸⁷ BOGDAN, M. *Concise Introduction to EU Private International Law*. Europa Law Publishing, 2006, s. 102.

vrátenie dieťaťa do jurisdikcie iného členského štátu a týkajúce sa rodičovských práv a povinností vo vzťahu k tomuto dieťaťu, nemajú vplyv na rozhodnutia, ktoré sa majú vydať v tomto inom členskom štáte o návrhoch týkajúcich sa rodičovských práv a povinností, ktoré boli podané skôr a o ktorých sa stále koná.⁴⁸⁸ Súdny dvor tiež určil postup súdov v prípade, že k premiestneniu dieťaťa došlo v súlade s predbežne vykonateľným súdnym rozhodnutím, ktoré bolo ale následne zmenené súdnym rozhodnutím stanovujúcim pobyt dieťaťa v mieste bydliska rodiča bývajúcего v členskom štáte pôvodu⁴⁸⁹, a ďalej tiež postup súdu pri vydaní osvedčenia podľa článku 42.⁴⁹⁰

19.2.3.3 Dohoda o právomoci (prorogácia)

Článok 12 nariadenia dovoľuje dohodou založiť právomoc súdu v členskom štáte, kde dieťa nemá obvyklý pobyt, a to v dvoch situáciách:

1. vec súvisí so začatým konaním o rozvod, rozluku alebo anulovanie manželstva a aspoň jeden z manželov má rodičovské práva a povinnosti k dieťaťu (čl. 12 ods. 1); právomoc takto založená zanikne akonáhle sa rozsudok stal právoplatným alebo konanie sa skončilo z iného dôvodu (čl. 12 ods. 2);

alebo

2. dieťa má podstatnú väzbu vo vzťahu k tomuto členskému štátu, najmä na základe skutočnosti, že jeden z nositeľov rodičovských práv a povinností má obvyklý pobyt v tomto členskom štáte, alebo že dieťa je štátnym príslušníkom tohto štátu (čl. 12 ods. 3).

Súdny dvor rozhodol, že článok 12 ods. 3 treba vykladať v tom zmysle, že na účely konania o rodičovských právach a povinnostiach umožňuje založiť právomoc súdu členského štátu, v ktorom dieťa nemá obvyklý pobyt, hoci pred zvoleným súdom sa nevedie žiadne iné konanie⁴⁹¹. Súdny dvor EÚ ďalej rozhodol, že právomoc vo veci rodičovských práv a povinností dohodnutá v zmysle článku 12 ods. 3 nariadenia Brusel IIa v prospech súdu členského štátu, pred ktorým bolo na základe spoločnej dohody nositeľov rodičovských práv a povinností začaté konanie, zaniká nadobudnutím právoplatnosti rozhodnutia vyhláseného v rámci tohto konania.⁴⁹²

V oboch prípadoch je podmienkou, že všetci účastníci konania prijali právomoc súdov výslovne alebo iným jednoznačným spôsobom v čase začatia konania, a zároveň je to v najlepšom záujme dieťaťa.

Článok 12 ods. 3 treba vykladať tak, že sa nemožno domnievať, že právomoc súdu, na ktorom jeden z účastníkov konania začal konanie vo veci rodičovských práv a povinností, „všetci účastníci konania prijali... výslovne alebo iným jednoznačným spôsobom“ v zmysle tohto ustanovenia, pokiaľ žalovaný v tomto prvom uvedenom konaní začal neskôr na tom istom súde druhé konanie a pri prvom úkone, ktorý mu prislúcha v rámci prvého konania, namieta nepríslušnosť tohto súdu.⁴⁹³ Právomoc súdov, ktoré rozhodujú o návrhu z oblasti rodičovských práv a povinností, nemožno

⁴⁸⁸ [Rozsudok SD EÚ z 22. decembra 2010 vo veci C-497/10, PPU Mercredi.](#)

⁴⁸⁹ Pozri [rozsudok SD EÚ z 9. októbra 2014 vo veci C-376/14, PPU C.](#)

⁴⁹⁰ Pozri [rozsudok SD ES z 11. júla 2008 vo veci C-195/08, PPU Rinau.](#)

⁴⁹¹ [Rozsudok SD EÚ z 12. novembra 2014 vo veci C-656/13, L.](#)

⁴⁹² [Rozsudok SD EÚ z 1. októbra 2014 vo veci C-436/13, E.](#)

⁴⁹³ [Rozsudok SD EÚ z 12. novembra 2014 vo veci C-656/13, L.](#)

považovať za právomoc, ktorú „všetci účastníci konania prijali... výslovne alebo iným jednoznačným spôsobom“ v zmysle tohto ustanovenia, len z dôvodu, že zástupca *ad litem*, ktorý zastupuje žalovaného a bol ustanovený týmito súdmi *ex officio* vzhľadom na nemožnosť doručiť žalovanému žalobu, ktorou sa začalo toto konanie, nevzniesol námietku nedostatku právomoci týchto súdov.⁴⁹⁴

19.2.3.4 Právomoc založená na prítomnosti dieťaťa

V zmysle článku 13 nariadenia, ak nemožno určiť obvyklý pobyt dieťaťa a právomoc nemožno založiť ani na základe prorogácie, tak právomoc majú súdy členského štátu, v ktorom sa dieťa nachádza. Uvedené sa vzťahuje aj na deti utečencov a deti, ktoré sa dostali do cudziny v dôsledku nepokojov v ich domovskom štáte.

19.2.3.5 Zostatková právomoc

Článok 14 nariadenia Brusel IIa ustanovuje, že ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 8 až 13, právomoc v každom členskom štáte sa určí podľa vnútroštátneho práva. Pre slovenské súdy bude relevantný § 39 ZMPsAP.

§ 39 ZMPsAP

- (1) Právomoc slovenských súdov vo veciach starostlivosti o maloletých je daná, ak má maloletý na území Slovenskej republiky svoj obvyklý pobyt alebo jeho obvyklý pobyt nemožno určiť.
- (2) Právomoc slovenských súdov je daná aj vo veciach starostlivosti o maloletých utečencov alebo deti, ktoré sa dostali na územie Slovenskej republiky v dôsledku nepokojov v ich domovskom štáte.
- (3) Ak právomoc slovenského súdu vo veciach starostlivosti o maloletých nie je daná, slovenský súd urobí len opatrenia potrebné na ochranu osoby alebo majetku maloletého a upovedomí o tom príslušný orgán štátu obvyklého pobytu maloletého. Opatrenia prijme súd podľa slovenského hmotného práva.
- (4) Slovenský súd má v konaní o rozvode manželstva, neplatnosti manželstva alebo o určení, či tu manželstvo je alebo nie je, právomoc upraviť aj práva a povinnosti rodičov k ich spoločnému dieťaťu, ak
  - a) dieťa má na území Slovenskej republiky obvyklý pobyt alebo
  - b) aspoň jeden z rodičov má rodičovské práva a povinnosti k tomuto dieťaťu, manželia sa výslovne podrobili právomoci súdu a výkon tejto právomoci je v najlepšom záujme dieťaťa.

V § 39 ZMPsAP sa však nenachádzajú žiadne iné kritériá právomoci ako používa samotné nariadenie pri všeobecnej právomoci, dohode o právomoci a právomoci založenej na prítomnosti dieťaťa (t. j. zostatkovú právomoc na základe § 39 ZMPsAP prakticky nie je možné založiť).⁴⁹⁵

19.2.3.6 Forum non conveniens

Nariadenie umožňuje, aby vo výnimočných prípadoch súd, ktorý má právomoc vo veci samej, túto vec postúpil súdu iného členského štátu, ak sa domnieva, že súd

⁴⁹⁴ Rozsudok SD EÚ z 21. októbra 2015 vo veci C-215/15, Gogova.

⁴⁹⁵ Takisto JÚDOVÁ, E. Personálne kritériá aplikácie nariadení ES o právomoci v cezhraničných veciach. In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, č. 4/2010, s. 29.

iného členského štátu, vo vzťahu ku ktorému má dieťa osobitnú väzbu, je vo vhodnejšej situácii na prejednanie veci. Podmienky postúpenia vhodnejšiemu súdu sú upravené v článku 15.⁴⁹⁶

Schémy právomoci sú prehľadne spracované v [Praktickej príručke pre uplatňovanie nového nariadenia Brusel II](#).⁴⁹⁷

Nariadenie upravuje aj niektoré ďalšie procesné otázky. V zmysle článku 17 nariadenia súd **skúma svoju právomoc *ex officio***. Ak sa začalo konanie na súde členského štátu vo veci, v ktorej podľa tohto nariadenia nemá právomoc konať (nevznikla mu právomoc na základe článkov 8 – 13) a ktorá patrí podľa tohto nariadenia do právomoci súdu iného členského štátu (vznikla by mu právomoc na základe článkov 8 – 13), súd **aj bez návrhu vyhlásí, že nemá právomoc**.

Súdny dvor EÚ rozhodol, že ak súd členského štátu nemá žiadnu právomoc, musí aj bez návrhu vyhlásiť, že nemá právomoc, pričom nie je povinný postúpiť vec inému súdu. Ak si to však vyžaduje ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa, vnútroštátny súd, ktorý *ex officio* vyhlásil, že nemá právomoc, musí o tejto skutočnosti priamo alebo prostredníctvom ústredného orgánu určeného na základe článku 53 nariadenia Brusel IIa informovať súd iného členského štátu, ktorý má právomoc.⁴⁹⁸

V článku 19 je ustanovená **litispendencia**. Ak sa vedú konania týkajúce sa rodičovských práv a povinností **k tomu istému dieťaťu a s rovnakým predmetom** konania na súdoch rôznych členských štátov, súd, ktorý začal konať ako druhý, **aj bez návrhu preruší konanie**, až kým sa nepotvrdí právomoc súdu, ktorý začal konať ako prvý. Keď sa potvrdí právomoc súdu, ktorý ako prvý začal konať, súd, ktorý začal konať ako druhý, **odmietne vykonávať svoju právomoc** v prospech tohto súdu. V takom prípade účastník, ktorý podal návrh súdu, ktorý začal konať ako druhý, môže podať svoj návrh na súd, ktorý začal konať ako prvý. Od právomoci na rozhodovanie vo veci samej sa odlišuje právomoc na prijatie **predbežných opatrení**, ktorá je predmetom článku 20. V naliehavých prípadoch môže súd členského štátu prijať predbežné opatrenia vrátane ochranných opatrení, s ohľadom na osoby alebo majetok v tomto štáte, ktoré sú dostupné podľa práva tohto členského štátu, aj keby podľa tohto nariadenia mal právomoc rozhodovať vo veci samej súd iného členského štátu. Opatrenia majú dočasnú povahu: ich platnosť zanikne, len čo súd členského štátu, ktorý má právomoc podľa tohto nariadenia rozhodovať vo veci samej, prijal opatrenia, ktoré považoval za primerané.

Vnútroštátny súd môže na základe článku 20 nariadenia č. 2201/2003 rozhodnúť o prijatí takého ochranného opatrenia, ako je prevzatie dieťaťa do starostlivosti, ak sú splnené tieto podmienky:

- dané opatrenie musí byť naliehavé,
- musí byť prijaté vo vzťahu k osobám, ktoré sa nachádzajú v dotknutom v členskom štáte, a
- musí mať dočasnú povahu.

Vykonanie uvedeného opatrenia, ako aj jeho záväzný charakter, sú určené vnútroštátnym právom. Po vykonaní ochranného opatrenia nie je vnútroštátny súd povinný postúpiť vec súdu iného

⁴⁹⁶ Podmienky postúpenia veci súdu iného členského štátu interpretoval Súdny dvor EÚ v [rozsudku z 27. októbra 2016 vo veci C-428/15, D](#).

⁴⁹⁷ Dostupné na: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/brussels_ii_practice_guide_sk.pdf.

⁴⁹⁸ [Rozsudok SD EÚ 2. apríla 2009 vo veci C-523/07, A](#).

členského štátu, ktorý má právomoc. Pokiaľ si to však vyžaduje ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa, vnútroštátny súd, ktorý vykonal predbežné alebo ochranné opatrenie, musí o tomto opatrení priamo alebo prostredníctvom ústredného orgánu určeného na základe článku 53 nariadenia č. 2201/2003 informovať súd iného členského štátu, ktorý má právomoc.⁴⁹⁹ Článok 20 neumožňuje súdu členského štátu prijať predbežné opatrenie s cieľom zveriť dieťa, ktoré sa nachádza na území tohto členského štátu, do starostlivosti jednému z rodičov, keď súd iného členského štátu, ktorý je príslušný podľa uvedeného nariadenia rozhodnúť vo veci samej, pokiaľ ide o zverenie dieťaťa do starostlivosti, už vydal rozhodnutie dočasne zverujúce toto dieťa do starostlivosti druhému rodičovi, pričom toto rozhodnutie sa stalo vykonateľným na území prvého členského štátu.⁵⁰⁰

Vzťah medzi článkom 19 (litispendencia) a článkom 20 (predbežné opatrenia) interpretoval Súdny dvor EÚ v rozsudku *Purrucker*.⁵⁰¹

Okrem nariadenia Brusel IIa je ďalším predpisom s prednostnou aplikáciou pred ZMPSaP aj **Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa**.⁵⁰² Jedným z cieľov dohovoru je určiť, orgány ktorého štátu majú právomoc prijímať opatrenia na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa.

V zmysle článku 3 dohovoru opatrenia „sa môžu týkať najmä:

- a) nadobúdania, výkonu, odňatia alebo obmedzenia rodičovských práv a povinností, ako aj ich prenesenia,
- b) opatrovníckeho práva vrátane práv týkajúcich sa starostlivosti o osobu dieťaťa, najmä práva určiť miesto jeho pobytu, a práva na styk s dieťaťom vrátane práva odvieť dieťa na obmedzený čas na iné miesto, ako je miesto jeho obvyklého pobytu,
- c) inštitútu opatrovníctva, poručníctva a podobných inštitútov,
- d) určenia a úloh osôb alebo inštitúcií, ktoré sú zodpovedné za osobu dieťaťa alebo za jeho majetok, ktoré dieťa zastupujú alebo mu pomáhajú,
- e) umiestnenia dieťaťa do pestúnskej starostlivosti alebo do zariadenia starostlivosti o dieťa, alebo zabezpečenia jeho výchovy inštitútom kafala alebo iným podobným inštitútom,
- f) dohľadu verejných orgánov nad starostlivosťou o dieťa vykonávanou osobou, ktorá má zodpovednosť za dieťa, správy, udržiavania alebo nakladania s majetkom dieťaťa.“

Vzťah dohovoru a nariadenia Brusel IIa je upravený v článku 61 nariadenia. Pokiaľ má dieťa obvyklý pobyt v členskom štáte EÚ, tak slovenský súd bude prednostne aplikovať nariadenie Brusel IIa.⁵⁰³ Ustanovenia dohovoru o právomoci budú aplikovateľné len vtedy, ak má dieťa obvyklý pobyt v treťom (nečlenskom) štáte. Vzhľadom na takto zúženú aplikovateľnosť dohovoru prichádzajú do úvahy len niektoré jeho články. Patríť k nim bude článok 7 dohovoru, ktorý slovenským súdom umožňuje založiť právomoc v prípade **neoprávneného premiestnenia alebo zadržania dieťaťa** (do štátu, ktorý nie je členom EÚ), ak malo dieťa svoj obvyklý pobyt bezprostredne pred svojím premiestnením alebo zadržaním na Slovensku. Ďalším

⁴⁹⁹ [Rozsudok SD EÚ z 2. apríla 2009 vo veci C-523/07, A.](#)

⁵⁰⁰ [Rozsudok SD EÚ z 23. decembra 2009 vo veci C-403/09, PPU Detiček.](#)

⁵⁰¹ [Rozsudok SD EÚ z 9. novembra 2010 vo veci C-296/10, Purrucker.](#)

⁵⁰² Haag, 19. 1. 1996, Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí č. 344/2002 Z. z. Prehľad zmluvných strán je dostupný [na stránke Haagskej konferencie.](#)

⁵⁰³ Článok 61 písm. a) nariadenia Brusel IIa.

možným prípadom založenia právomoci podľa dohovoru je **prevzatie právomoci** (článok 8). Orgány iného zmluvného štátu, ktoré majú právomoc podľa dohovoru, môžu požiadať slovenské súdy o prevzatie tejto právomoci, ak sa domnievajú, že slovenské súdy sú v konkrétnom prípade v lepšej situácii na posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa. Za podmienok ustanovených v článku 10 dohovoru môžu slovenské súdy pri výkone svojej právomoci na rozhodovanie o rozvode, rozluke alebo anulovaní manželstva rodičov dieťaťa, ktoré má obvyklý pobyt na území iného zmluvného štátu, prijať aj opatrenia na ochranu osoby alebo majetku tohto dieťaťa. Navyše, ak sa na slovenskom území nachádza dieťa alebo jeho majetok, slovenské orgány majú právomoc na prijatie potrebných ochranných opatrení v každom naliehavom prípade,⁵⁰⁴ a tiež právomoc na prijatie opatrení dočasnej povahy s územnou pôsobnosťou obmedzenou na Slovenskú republiku, ak opatrenia dočasnej povahy nie sú nezlučiteľné s opatreniami, ktoré už prijali orgány s právomocou podľa článkov 5 až 10.⁵⁰⁵ Slovenská republika uplatnila pri ratifikácii tohto dohovoru výhradu, podľa ktorej si vyhradzuje právomoc svojich orgánov na prijímanie opatrení na ochranu nehnuteľného majetku dieťaťa, ktorý sa nachádza na území Slovenskej republiky.

Slovenská republika je stranou **Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí**,⁵⁰⁶ podľa ktorého sa bude postupovať v prípade únosu dieťaťa do/zo zmluvného štátu Dohovorom, ktorý nie je členským štátom EÚ (ak by išlo o členský štát, postupuje sa podľa článkov 10 a 11 nariadenia Brusel IIa, ktoré dopĺňajú Dohovor o ďalšie povinnosti členských štátov pri konaní o návrate, pozri výklad skôr).⁵⁰⁷

19.2.4 Rozhodné právo vo veciach rodičovských práv a povinností

Nariadenie Brusel IIa sa síce vo svojom rozsahu vzťahuje na rodičovské práva a povinnosti, ako aj na poručníctvo a opatrovníctvo, no upravuje len určovanie právomoci a uznávanie a výkon rozhodnutí. Na rozdiel od právnej úpravy určovania právomoci, pri kolíznych normách v tejto oblasti európsky zákonodarca nepriekročil k ich unifikácii nariadením. Rada EÚ rozhodnutím [2003/93/EC](#) v záujme Spoločenstva splnomocnila členské štáty na podpis haagskeho [Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa](#) z roku 1996 (ďalej aj „dohovor o ochrane detí“).⁵⁰⁸

⁵⁰⁴ Pozri článok 11 dohovoru.

⁵⁰⁵ Pozri článok 12 dohovoru.

⁵⁰⁶ Haag, 25. októbra 1980, oznámenie č. 119/2001 Z. z. v znení redakčného oznámenia o oprave chyby v čiasťke 189, s. 4924.

⁵⁰⁷ Slovenská republika je viazaná aj Európskym dohovorom o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti (Štrasburg, 20. mája 1980, oznámenie č. 366/2001 Z. z.), ktorý obsahuje osobitné normy pre uznávanie a výkon rozhodnutí pri neoprávnenom premiestnení dieťaťa.

⁵⁰⁸ Dohovor o ochrane detí nedáva možnosť, aby sa jeho stranou stala medzinárodná organizácia. Keďže v určitých častiach sa dohovor týka vecí patriacich do výlučnej právomoci Spoločenstva,

Slovenská republika sa stala stranou dohovoru o ochrane detí ešte pred prístupom k EÚ.⁵⁰⁹ Rozhodné právo sa teda bude určovať podľa dohovoru o ochrane detí a kolíznych noriem vnútroštátneho pôvodu.

Dohovor o ochrane detí upravuje rozhodné právo v článkoch 15 až 22. Základným princípom určovania rozhodného práva je *lex fori*. Článok 15 ods. 1 ustanovuje, že **pri výkone právomoci** podľa ustanovení II. kapitoly dohovoru použijú orgány zmluvných štátov právo svojho štátu. Ustanovenia II. kapitoly dohovoru o ochrane detí sa týkajú právomoci prijímať opatrenia na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa. Článok 3 dohovoru bližšie vymedzuje, čoho sa opatrenia môžu týkať (pozri skôr výklad v kapitole o právomoci vo veciach rodičovských práv a povinností). Ak teda slovenské štátne orgány majú právomoc prijímať opatrenia na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa, budú pri ich prijímaní používať slovenské právo. Dôvodom zakotvenia takejto kolíznej normy je, že orgán bude aplikovať právnu úpravu, ktorú pozná najlepšie. Ak to však vyžaduje ochrana osoby alebo majetku dieťaťa, výnimočne sa môže použiť alebo prihliadnúť na právo iného štátu, s ktorým má situácia podstatnú väzbu.⁵¹⁰ Toto ustanovenie predstavuje typ „únikovej klauzuly“ a je založené na princípe najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý je v zmysle preambuly ústredným princípom dohovoru.

ako príklad dôvodu úniku, resp. výnimky z pravidla *lex fori* sa najčastejšie uvádza situácia, keď sa od orgánov štátu vyžaduje súhlas s predajom majetku maloletého, pričom majetok sa nachádza v zahraničí. V tomto prípade je žiaduce, aby orgán vykonávajúci právomoc aplikoval právny poriadok štátu, kde sa nehnuteľnosť nachádza (*lex rei sitae*). Ďalším príkladom môže byť aplikácia právneho poriadku určeného podľa štátnej príslušnosti dieťaťa (*lex patriae*), ak sa predpokladá, že dieťa sa v blízkom čase vráti do štátu svojho pôvodu. Prinajmenšom bude žiaduce vziať *lex patriae* do úvahy, aby sa zabránilo prijatiu takejto opatrenia, ktoré nebude v štáte pôvodu vykonateľné.⁵¹¹

Dohovor o ochrane detí sa ďalej vysporadúva s otázkou rozhodného práva v súvislosti so zmenou obvyklého pobytu dieťaťa. Dohovor v tejto súvislosti ustanovuje, že ak dôjde k zmene obvyklého pobytu dieťaťa do iného zmluvného štátu, od okamihu tejto zmeny sa podmienky vykonávania opatrení prijatých v štáte bývalého obvyklého pobytu dieťaťa spravujú právom štátu nového obvyklého pobytu.⁵¹² Je možné si všimnúť, že dohovor zrejme rozlišuje medzi výkonom a „podmienkami vykonávania“ opatrení prijatých v štáte bývalého obvyklého pobytu dieťaťa v štáte nového obvyklého pobytu.⁵¹³

Rada splnomocnila členské štáty na podpis dohovoru v záujme Spoločenstva. Stranou dohovoru sú všetky členské štáty EÚ vrátane Dánska. Prehľad zmluvných strán je dostupný [na stránke Haagskej konferencie MPS](#).

⁵⁰⁹ Oznámenie č. 344/2002 Z. z. Dohovor sa pre Slovenskú republiku uplatňuje od 1. 1. 2002.

⁵¹⁰ Článok 15 ods. 2 dohovoru o ochrane detí.

⁵¹¹ LAGARDE, P. *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention*. HCCH Publications, 1998, bod 89. Hoci výkladová správa použila názov „dohovor o ochrane dieťaťa“, v praxi sa (pod vplyvom osobitnej komisie pre dohovor) zaužíval pojem „dohovor o ochrane detí“.

⁵¹² Článok 15 ods. 3 dohovoru o ochrane detí.

⁵¹³ Rozlišujúca hranica však nie je istá. Bližšie pozri LAGARDE, P. *Explanatory Report on the 1996*

Od kolíznej normy *lex fori* podľa článku 15 je potrebné odlišiť určovanie rozhodného práva pre rodičovské práva a povinnosti v situáciách, keď **nedochádza k zásahu štátneho orgánu** (články 16 až 18). Hraničným rozdielom odôvodňujúcim prechod od určovania rozhodného práva podľa článkov 16 - 18 k určovaniu rozhodného práva podľa článku 15 je aktívny zásah štátneho orgánu v podobe rozhodovania o nadobudnutí alebo zániku rodičovských práv a povinností. V zmysle článku 16 sa **nadobúdanie alebo zánik rodičovských práv a povinností priamo zo zákona** bez zásahu súdneho alebo správneho orgánu spravuje právom štátu, kde má **dieťa obvyklý pobyt**.

Príkladom je situácia, ku ktorej dochádza v niektorých škandinávskych štátoch, kde zo zákona vyplývajúce spoločné rodičovské práva rodičov, ktorí nie sú manželmi, musia byť predmetom registrácie alebo notifikácie u určitých štátnych orgánov, napríklad daňových. Štátny orgán, ktorý registruje alebo ktorý obdržal notifikáciu, nezasahuje v podobe prijímania rozhodnutia, preto sa rozhodné právo nebude určovať podľa článku 15, ale podľa článku 16.⁵¹⁴

Ďalším spôsobom nadobúdania a zániku rodičovských práv a povinností bez zásahu súdneho alebo správneho orgánu je ich **nadobúdania a zánik na základe dohody alebo jednostranného úkonu**. V tomto prípade bude rozhodným právom právo štátu, kde má **obvyklý pobyt dieťa** v čase nadobudnutia platnosti dohody alebo jednostranného úkonu. Dohovor tak špecifikuje časový moment, ktorý bude rozhodujúci pre určenie obvyklého pobytu dieťaťa a ukladá ho na nadobudnutie platnosti príslušného právneho úkonu. Autentické znenie dohovoru však na rozdiel od slovenského znenia hovorí, že rozhodujúci je moment nadobudnutia účinku právneho úkonu („*when the agreement or unilateral act takes effect*“).

Ak pôjde o dohodu o rozdelení rodičovských práv a povinností uzatvorenú s ohľadom na budúci rozvod, bude pre určenie rozhodného práva zvyčajne podstatné, kde má dieťa obvyklý pobyt v momente rozvodu. Obdobne, pri určení rodičovských práv a povinností v rámci závetu bude rozhodujúcim momentom smrť poručiteľa (ak nie je moment účinnosti určený v úkone inak).

Keďže v situáciách bez zásahu štátneho orgánu dohovor viaže rozhodné právo s obvyklým pobytom dieťaťa, nutne rieši i následky zmeny obvyklého pobytu. Prvým pravidlom je, že rodičovské práva a povinnosti, ktoré existujú podľa práva štátu, kde má dieťa obvyklý pobyt, zostávajú zachované aj po zmene obvyklého pobytu do iného štátu. Zároveň, podľa druhého pravidla, ak dôjde k zmene obvyklého pobytu dieťaťa, spravuje sa nadobudnutie rodičovských práv a povinností priamo zo zákona osobou, ktorá ich nenadobudla už predtým, právom štátu nového obvyklého pobytu.

*Ak napríklad právo štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu dieťaťa určilo rodičovské práva a povinnosti obom rodičom a právo štátu nového obvyklého pobytu len matke dieťaťa, nebude mať právo štátu nového obvyklého pobytu žiadny vplyv na práva otca, ktoré zostávajú zachované. Ak napríklad na základe práva štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu dieťaťa nadobudla rodičovské práva len nevydatá matka a podľa práva štátu nového pobytu ich nadobúda matka i otec, tak sa uplatní právo štátu nového pobytu, keďže pridáva nového držiteľa rodičovských práv a povinností k tomu, ktorý existoval podľa práva štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu dieťaťa.*⁵¹⁵

Hague Child Protection Convention. HCCH Publications, 1998, bod 91.

⁵¹⁴ [Tamže](#), bod 89.

⁵¹⁵ [Tamže](#), bod 107.

Výkon rodičovských práv a povinností sa spravuje právom štátu **obvyklého pobytu dieťaťa**. Ak dôjde k zmene obvyklého pobytu dieťaťa, spravuje sa ich výkon právom štátu nového obvyklého pobytu.⁵¹⁶ Dohovor teda rozlišuje medzi právami nadobudnutými na základe práva štátu predchádzajúceho pobytu a ich výkonom v štáte nového obvyklého pobytu, čím toto riešenie pripomína článok 15 ods. 3.

Ako už bolo uvedené, pri zmene obvyklého pobytu dieťaťa zostávajú rodičovské práva a povinnosti, ktoré boli nadobudnuté podľa právneho poriadku štátu predchádzajúceho pobytu, zachované. Dohovor však ukladá, že podmienky výkonu týchto práv sa budú spravovať právnym poriadkom štátu nového obvyklého pobytu. Napríklad, hoci podľa práva štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu môže rodič robiť právne úkony v rámci výkonu svojich rodičovských práv samostatne, ak právny poriadok štátu nového obvyklého pobytu vyžaduje pre niektoré právne úkony schválenie štátnym orgánom, bude sa podľa dohovoru toto schválenie vyžadovať.⁵¹⁷

Rodičovské práva a povinnosti nadobudnuté bez zásahu štátneho orgánu sa môžu odňať alebo podmienky ich výkonu sa môžu zmeniť opatreniami prijatými podľa dohovoru.⁵¹⁸ Pri prijímaní opatrení však už budú štátne orgány rozhodovať podľa práva určeného kolíznou normou ustanovenou v článku 15 (*lex fori*).

Tým, že dohovor zakotvil pravidlo zachovania rodičovských práv a povinností po zmene obvyklého pobytu dieťaťa, vznikol dôvod na vytvorenie noriem s cieľom **ochrany tretej osoby**. Vzniká totiž riziko, že tretie osoby nevedia, že rodičovské práva a povinnosti má aj iná osoba na základe právneho poriadku štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu dieťaťa. Preto dohovor chráni právne úkony v prospech tretích osôb. Východiskovou podmienkou je, že k právnemu úkonu došlo medzi osobami prítomnými na území toho istého štátu. Následne, platnosť právneho úkonu uzavretého medzi treťou osobou a inou osobou, ktorá by podľa práva štátu, v ktorom k úkonu došlo, bola oprávnená konať ako zákonný zástupca dieťaťa, nemôže sa napadnúť, ani tretia osoba sa nemôže brať na zodpovednosť len z dôvodu, že iná osoba nebola oprávnená konať ako zákonný zástupca dieťaťa podľa rozhodného práva určeného podľa dohovoru. Výnimkou je prípad, keď tretia osoba vedela alebo mala vedieť, že rodičovské práva a povinnosti sa spravujú takto určeným právom.⁵¹⁹

Napokon, článok 20 zakotvuje univerzálny charakter kolíznych noriem. Ustanovenia dohovoru o rozhodnom práve sa použijú, aj keď právo, na ktoré odkazujú, je právom nezmluvného štátu. K takejto situácii môže dôjsť pri určení rozhodného práva podľa článkov 16 a 17 (dohovor používa termín „štát“, nie „zmluvný štát“) a podľa článku 15 ods. 2 (ak orgán zmluvného štátu vykonávajúci právomoc dohovoru neuplatní vlastné právo, ale pristúpi k únikovej klauzule a aplikuje právo iného štátu, ktorým môže byť aj nezmluvný štát). Dohovor upravuje tiež otázky aplikácie určeného práva: spätný a ďalší odkaz (článok 21), výhradu verejného poriadku (článok 22), medziosobné a medzioblastné kolízie (články 46 až 49).

⁵¹⁶ Článok 17 dohovoru o ochrane detí.

⁵¹⁷ LAGARDE, P. *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention*. HCCH Publications, 1998, bod 109.

⁵¹⁸ Článok 18 dohovoru o ochrane detí.

⁵¹⁹ Článok 19 dohovoru o ochrane detí.

Čo sa týka vnútroštátnych predpisov, kolízne normy pre rodičovské práva a povinnosti sa nachádzajú v § 24 a § 28 až 30 ZMPSaP.

§ 24 ZMPSaP

(1) *Vzťahy medzi rodičmi a deťmi vrátane vzniku alebo zániku práv a povinností rodičov sa spravujú právom štátu, na ktorého území má dieťa obvyklý pobyt. Ak si to vyžiada ochrana osoby alebo majetku dieťaťa, súd môže pri rozhodovaní výnimočne prihliadnuť aj na právo iného štátu, s ktorým má vec podstatnú väzbu.*

(2) *Rodičovské práva a povinnosti, ktoré vznikli v štáte pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa, zostávajú zachované aj po zmene obvyklého pobytu dieťaťa. Ak niektorému z rodičov nevznikli rodičovské práva a povinnosti, ktoré priznáva rodičovi slovenské právo, vzniknú mu okamihom, keď sa územie Slovenskej republiky stane obvyklým pobytom dieťaťa.*

(3) *Výkon rodičovských práv a povinností sa spravuje právom štátu obvyklého pobytu dieťaťa.*

(4) *Na účely tohto ustanovenia sa za obvyklý pobyt maloletých utečencov a detí, ktoré sa dostali na územie Slovenskej republiky v dôsledku nepokojov v ich domovskom štáte, ako aj detí, ktorých obvyklý pobyt nemožno určiť, považuje územie Slovenskej republiky.*

Poručníctvo a opatrovníctvo

§ 28 ZMPSaP

Podmienky vzniku a zániku poručníctva a opatrovníctva nad maloletými sa spravujú právnym poriadkom štátu, v ktorom má maloletý obvyklý pobyt. Poručnícka a opatrovnícka starostlivosť sa týka zásadne maloletého a jeho majetku, nech je jeho majetok kdekoľvek.

§ 29 ZMPSaP

Povinnosť prijať a vykonávať poručníctvo, prípadne opatrovníctvo nad maloletými sa spravuje právnym poriadkom štátu, ktorého je poručník, prípadne opatrovník príslušníkom.

§ 30 ZMPSaP

Právne pomery medzi poručníkom, prípadne opatrovníkom a maloletým sa spravujú právnym poriadkom štátu, v ktorom je poručnícky, prípadne opatrovnícky súd alebo úrad.

Vzájomný vzťah ZMPSaP a dohovoru o ochrane detí vysvetľuje dôvodová správa k novele ZMPSaP, ktorou sa zaviedlo súčasné znenie § 24 ZMPSaP.⁵²⁰ Uvedené ustanovenie premieta do všeobecnej právnej úpravy princíp posudzovania rozhodného práva v oblasti otázok starostlivosti o maloleté deti z III. kapitoly uvedeného Haagskeho dohovoru, najmä nadobúdania, zániku a výkonu rodičovských práv a povinností. Pred novelou sa v ZMPSaP nachádzalo kolízne kritérium *lex patriae*, ktoré bolo nahradené v súčasnosti uplatňovaným kritériom **obvyklého pobytu dieťaťa**. Zosúladenie zákonného kritéria s kritériom z medzinárodnej zmluvy má za cieľ zvýšiť prehľadnosť právnej úpravy a zjednodušiť aplikačnú prax súdov. Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že zákonodarca pristupuje k zosúladeniu paralelnej právnej úpravy (v našom prípade ZMPSaP a dohovoru) preto, aby sa súdy mohli riadiť rovnakými princípmi založenými na rovnakej právnej filozofii vo vzťahu ku všetkým štátom sveta a nemuseli osobitne sledovať, či ide o právny vzťah, na ktorý sa dohovor

⁵²⁰ [Dôvodová správa k návrhu zákona č. 589/2003 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov \(všeobecná časť\).](#)

vecne vzťahuje alebo nevzťahuje.⁵²¹ Vzhľadom na predchádzajúci výklad je však možné poukázať na to, že súčasné znenie § 24 ZMPSaP je zosúladené len vo vzťahu k čl. 16 dohovoru o ochrane detí (nadobúdanie alebo zánik rodičovských práv a povinností priamo zo zákona, bez zásahu súdneho alebo správneho orgánu). Pokiaľ budú slovenské súdy prijímať opatrenia na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa, ktoré vecne spadajú pod dohovor o ochrane detí,⁵²² budú aplikovať kolíznú normu ustanovenú v článku 15 dohovoru. Rozhodným právom teda nebude právny poriadok v zmysle § 24 alebo 28 – 30 ZMPSaP, ale *lex fori* v zmysle článku 15 dohovoru (právo slovenské).

Preto môžeme § 24 a 28 – 30 ZMPSaP interpretovať tak, že určujú rozhodné právo pre rodičovské práva o povinnosti vtedy, keď tieto vecne nespádajú pod dohovor o ochrane detí. Vecný rozsah dohovoru je však stanovený tak široko, že priestor pre aplikáciu noriem 24 a 28 – 30 ZMPSaP nenachádzame. Za sporný považujeme názor, že sa dohovor neuplatní na otázky týkajúce sa povinnosti prijať a vykonávať poručníctvo a opatrovníctvo a ani na právne pomery medzi maloletým a poručníkom, keďže dohovor o tom nemá ustanovenia (v čoho dôsledku sa majú aplikovať § 29 a 30 ZMPSaP).⁵²³

Na účely dohovoru výraz „rodičovské práva a povinnosti“ zahŕňa rodičovskú moc alebo iný podobný vzťah, ktorý určuje práva, oprávnenia a povinnosti rodičov, opatrovníkov alebo iných zákonných zástupcov k osobe alebo majetku dieťaťa (článok 1 ods. 2). Článok 3 príkladmo uvádza opatrenia na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa, ktoré spadajú pod dohovor (pozri jeho znenie skôr), pričom tieto opatrenia sa môžu týkať inštitútu opatrovníctva, poručníctva a podobných inštitútov. Článok 4 vypočítava veci vylúčené z vecného rozsahu dohovoru; otázky týkajúce sa povinnosti prijať a vykonávať poručníctvo a opatrovníctvo, a tiež ani právne pomery medzi maloletým a poručníkom v ňom uvedené nie sú. Tento výpočet je vyčerpávajúci. Akékoľvek opatrenie, ktoré je zamerané na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa, ktoré nie je vylúčené článkom 4, spadá pod aplikčný rozsah dohovoru.⁵²⁴

Pre aplikáciu prax bude jednou z kľúčových otázok interpretácia pojmu „**obvyklý pobyt**“ ako kritéria používaného nielen vo viacerých kolíznych normách, ale aj v normách o právomoci. Východiskom je vykladať ho v kontexte s predpisom, v ktorom sa vyskytuje. Na autonómny výklad pojmu „obvyklý pobyt“ v rámci

⁵²¹ O výhodách a nevýhodách paralelnej existencie právnych predpisov na vnútroštátnej a nadnárodnej úrovni pozri ŠIRICOVÁ, L. *Pretrvávajúce vnútroštátne predpisy na obraz priamo účinného komunitárneho práva: Alternatívy a inšpirácie, Komunitárne právo na Slovensku – päť rokov „po“*. Bratislava : Slovenská asociácia európskeho práva, 2009, s. 157 – 165, kde poznámky k paralelnej existencii vnútroštátnych a európskych predpisov sú analogicky aplikovateľné aj na predpisy medzinárodného pôvodu.

⁵²² Pozri predchádzajúci výklad k článku 15 dohovoru o ochrane detí.

⁵²³ Takto KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 6. vyd. Brno : Doplněk, 2004, s. 368 – 369; a tiež BURDOVÁ, K. In LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 382.

⁵²⁴ LAGARDE, P. *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention*. HCCH Publications, 1998, bod 26.

nariadenia Brusel IIa bolo poukázané skôr.⁵²⁵ Dohovor o ochrane detí definíciu uvedeného pojmu neobsahuje. Z diskusií štátov v rámci Haagskej konferencie však vyplýva, že štáty sa zhodujú na tom, že dočasná absencia dieťaťa za účelom prázdnin, školskej dochádzky alebo výkonu práv na prístup v zásade nemení obvyklý pobyt dieťaťa.⁵²⁶ Pri aplikácii pojmu „obvyklý pobyt“ obsiahnutého v normách ZMPSaP podáva pomocnú ruku dôvodová správa k novele ZMPSaP, ktorou sa zaviedlo súčasné znenie § 24 ZMPSaP:

„Kolízne kritérium obvyklého pobytu je vytvorené na základe skutkového konceptu a má čisto objektívny charakter. Obvyklým pobytom osoby sa rozumie miesto, kde sa osoba skutočne (prevažne) zdržuje. Jej úmysel zdržiavať sa na inom mieste je pritom bezpredmetný. Súd pri posúdení otázky, či má osoba obvyklý pobyt na území určitého štátu, bude musieť vziať do úvahy najmä skutočnosť, kde sa osoba väčšinu roka zdržuje, kde pracuje, alebo študuje. Pri posudzovaní obvyklého pobytu dieťaťa sa bude brať do úvahy (v závislosti od veku dieťaťa) aj skutočnosť, kde je obvyklý pobyt osoby, ktorá sa stará o dieťa, kde dieťa navštevuje predškolské a školské zariadenia a pod. U väčšiny malých detí bude ich obvyklý pobyt spravidla sledovať pobyt rodiča, u ktorého žije. U starších detí však už môže nastať situácia, že dieťa síce žije u rodičov, ale navštevuje školu v cudzine. Pokiaľ dochádza do školy každodenne zo Slovenskej republiky, je predpoklad, že bude mať svoj obvyklý pobyt v Slovenskej republike. Ak však študuje v internátnej škole v cudzine a do Slovenskej republiky dochádza len na víkendy či letné prázdniny, je možné, že jeho obvyklý pobyt bude v danom štáte. Vzhľadom na možnú odlišnú interpretáciu pojmu obvyklý pobyt rôznymi štátmi, nedá sa vylúčiť, že jedna osoba bude mať obvyklý pobyt súčasne na území viacerých štátov. Samozrejme, pre slovenský súd bude vždy relevantná skutočnosť (analogicky k § 33 ZMPSaP), či má osoba obvyklý pobyt na území Slovenskej republiky. Skutočnosť, že osoba má súčasne obvyklý pobyt aj na území iného štátu, nie je pre slovenský súd relevantná.“⁵²⁷

19.2.5 Právomoc vo veciach osvojenia

Európska unifikácia medzinárodného práva súkromného sa určovania právomoci vo veciach osvojenia zatiaľ nedotkla. Nariadenie Brusel IIa zo svojho vecného rozsahu vylučuje rozhodnutia o osvojení, opatrenia predchádzajúce osvojeniu, vyhlásenie osvojenia za neplatné a jeho zrušenie.⁵²⁸ Na medzinárodnej úrovni je v tejto oblasti významným právnym nástrojom **Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach**, ktorého stranou je aj Slovenská republika.⁵²⁹ Dohovor sa uplatní, ak dieťa s obvyklým pobytom v jednom zmluvnom štáte („štát pôvodu“) **bolo alebo má byť premiestnené** do iného zmluvného štátu („prijímajúci štát“),

⁵²⁵ Pozri výklad nariadenia Brusel IIa v stati o právomoci vo veciach rodičovských práv a povinností.

⁵²⁶ LAGARDE, P. *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention*. HCCH Publications, 1998, bod 40.

⁵²⁷ [Dôvodová správa k návrhu zákona č. 589/2003 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov \(osobitná časť\)](#).

⁵²⁸ Článok 2 ods. 3 písm. b) nariadenia Brusel IIa.

⁵²⁹ [Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach](#) (Haag, 29. mája 1993, oznámenie č. 380/2001 Z. z.). Na stránke Haagskej konferencie je dostupný [prehľad zmluvných strán](#). Dohovor má širokú podporu, zúčastnených je viac ako 80 štátov.

a to buď **po jeho osvojení** v štáte pôvodu manželmi alebo jednou osobou s obvyklým pobytom v prijímajúcom štáte, alebo **na účely takého osvojenia** v prijímajúcom štáte alebo v štáte pôvodu.⁵³⁰ Dohovor ustanovuje podmienky medzištátnych osvojení a postup orgánov v štáte pôvodu a štáte osvojenia a v tomto ohľade obsahuje i unifikované priame normy. Ďalšia časť dohovoru zavádza systém spolupráce medzi zmluvnými štátmi, a spadá tak tematicky pod právnu pomoc v styku s cudzinou a medzisúdnú spoluprácu.

Pri určovaní právomoci na rozhodovanie o osvojení sa bude postupovať podľa slovenských vnútroštátnych predpisov, v rámci ktorých sú relevantné normy obsiahnuté v § 41 a § 41a ZMPSaP.

§ 41 ZMPSaP

(1) *Rozhodovať vo veciach osvojenia patrí slovenskému súdu, ak je osvojiteľ slovenským občanom. Ak sú osvojiteľia manželia, postačí, ak je slovenským občanom jeden z nich a ak má v Slovenskej republike bydlisko.*

(2) *Ak nie je osvojiteľ alebo ani jeden z osvojujúcich manželov slovenským občanom, právomoc slovenského súdu je daná:*

- a) *ak má tu osvojiteľ alebo aspoň jeden z osvojujúcich manželov pobyt a ak rozhodnutie súdu môže sa uznať v domovskom štáte osvojiteľa alebo osvojujúcich manželov, alebo*
- b) *ak má osvojiteľ alebo aspoň jeden z osvojujúcich manželov v Slovenskej republike pobyt dlhší čas.*

§ 41a ZMPSaP

(1) *Na osvojenie dieťaťa, ktoré je slovenským občanom a má na území Slovenskej republiky obvyklý pobyt, je príslušný len slovenský súd.*

(2) *Slovenský súd je príslušný rozhodnúť o osvojení aj vtedy, ak v čase jeho rozhodovania dieťa už nemá obvyklý pobyt v Slovenskej republike, ak rozhodol o zverení maloletého dieťaťa do starostlivosti budúcich osvojiteľov.*

Východiskovými kritériami pri skúmaní právomoci rozhodovať vo veciach osvojenia sú **štátna príslušnosť** dieťaťa a jeho **obvyklý pobyt**. Slovenský súd bude mať právomoc vtedy, ak osvojované dieťa má slovenské občianstvo, a zároveň obvyklý pobyt v SR. Zákon dokonca hovorí, že v tejto situácii je na osvojenie dieťaťa „*príslušný len slovenský súd*“. Uvedenú formuláciu je možné interpretovať ako zakotvenie výlučnej právomoci slovenských súdov pri rozhodovaní o osvojení detí, ktorých väzba na Slovenskú republiku je tak silná (slovenské občianstvo a zároveň obvyklý pobyt v SR), že rozhodnutia iných ako slovenských súdov nie sú akceptovateľné.

Ako dôsledok prichádza do úvahy neuznanie cudzieho rozhodnutia o osvojení dieťaťa, ktoré má slovenské občianstvo, a zároveň obvyklý pobyt v Slovenskej republike podľa § 64 písm. a) ZMPSaP z dôvodu, že uznaniu bráni výlučná právomoc slovenských orgánov. Odlišný postup však platí pri osvojeniach, ktoré sa uskutočňujú podľa Dohovoru o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (pozri článok 23 dohovoru).

Ďalším možným kritériom založenia právomoci slovenských súdov na rozhodnutie o osvojení je situácia, keď slovenský súd už predtým **rozhodol o predosvojiteľskej starostlivosti** dieťaťa so slovenským občianstvom a obvyklým pobytom v Slovenskej

⁵³⁰ Článok 2 dohovoru.

republike, ktoré po tomto rozhodnutí zmenilo obvyklý pobyt. Napriek tomu, že dieťa už v Slovenskej republike obvyklý pobyt nemá, slovenské súdy si právomoc zachovávajú. Z kontextu vyplýva, že aj tomto prípade môžeme hovoriť o výlučnej právomoci. Pokiaľ kritériá právomoci viažuce sa k osvojovanému dieťaťu nie sú splnené, budú sa skúmať kritériá viažuce sa k osvojiteľom. Tu môžeme rozlišovať dve situácie: osvojenie dieťaťa jediným osvojiteľom a osvojenie dieťaťa manželmi. Slovenské súdy budú mať právomoc, pokiaľ je osvojiteľ **slovenským občanom**. V prípade osvojujúcich manželov je právomoc slovenských súdov daná vtedy, ak obaja majú **slovenské občianstvo**. Od podmienky slovenského občianstva oboch manželov sa upúšťa vtedy, ak jeden z nich má **slovenské občianstvo** spolu s **bydliskom** v Slovenskej republike. V prípade, ak nie je osvojiteľ, resp. ani jeden z osvojujúcich manželov slovenským občanom, zákon pozná dve alternatívne situácie umožňujúce vznik právomoci. Prvou je kritérium **pobytu** osvojiteľa, resp. aspoň jedného z osvojujúcich manželov v Slovenskej republike, ktoré musí byť kumulatívne splnené s podmienkou **uznateľnosti** slovenského rozhodnutia v domovskom štáte osvojiteľa, resp. osvojujúcich manželov. Druhou situáciou je **pobyt** osvojiteľa, resp. aspoň jedného z osvojujúcich manželov v Slovenskej republike, ktorý trvá **dlhší čas**. Z kontextu vyplýva, že v prvej situácii sa nevyžaduje, aby pobyt trval dlhší čas.

19.2.6 Rozhodné právo vo veciach osvojenia

Rozhodné právo pri osvojení s cudzím prvkom nie je predmetom europeizácie medzinárodného práva súkromného. Uvedený **Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach** ustanovuje podmienky medzištátnych osvojení a postup orgánov v štáte pôvodu a štáte osvojenia a v tomto ohľade obsahuje aj unifikované priame normy, kolízne normy v ňom nenachádzame.

Kolízne normy pre osvojenie sú obsiahnuté v § 26, § 26a a § 27 ZMPSaP.

§ 26 ZMPSaP

- (1) *Osvojenie sa spravuje právom štátu, príslušníkom ktorého je osvojiteľ.*
- (2) *Ak osvojujúci manželia majú rôznu štátnu príslušnosť, osvojenie sa spravuje právom štátu spoločného obvyklého pobytu manželov. Ak manželia spoločný obvyklý pobyt nemajú, spravuje sa osvojenie právnym poriadkom, s ktorým majú najužšiu väzbu.*
- (3) *Ak by bolo potrebné podľa odsekov 1 a 2 použiť cudzí právny poriadok, ktorý by osvojenie nedovoľoval alebo len za okolností mimoriadne obťažných, no osvojiteľ alebo aspoň jeden z osvojujúcich manželov žije v Slovenskej republike dlhší čas, použije sa slovenské právo.*

§ 26a ZMPSaP

Zverenie dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti budúcich osvojiteľov sa spravuje právom štátu obvyklého pobytu dieťaťa.

§ 27 ZMPSaP

Či pri osvojení a podobných vzťahoch je potrebné prívolenie dieťaťa alebo iných osôb a orgánov, treba posúdiť podľa právneho poriadku štátu, ktorého je príslušníkom dieťa.

Hraničný určovateľ vo veciach osvojenia nie je v ZMPSaP ustanovený jednotne, ale reflektuje potrebu rozlišovať rôzne druhy právnych vzťahov vznikajúcich pri osvojeníach s cudzím prvkom:

1. Hraničný určovateľ **štátna príslušnosť osvojiteľa** sa použije ako východisko pre určenie rozhodného práva pre osvojenie. Ak však osvojujúci manželia majú rôznu štátnu príslušnosť, osvojenie sa spravuje právom štátu spoločného **obvyklého pobytu manželov**. Ak manželia spoločný obvyklý pobyt nemajú, spravuje sa osvojenie právnym poriadkom, s ktorým majú **najužšiu väzbu**.

Cieľom uvedených pravidiel je vytvorenie čo najstabilnejšieho riešenia právneho statusu založeného osvojením tak, aby osvojenie bolo uznateľné v štáte, o ktorom sa predpokladá, že sa tam osvojiteľ a dieťa budú zdržiavať. Korekciou tohto pravidla je umožnenie použitia slovenského práva ako rozhodného práva vtedy, ak by bolo potrebné podľa § 26 odsekov 1 a 2 použiť cudzí právny poriadok, ktorý by osvojenie nedovoľoval alebo dovoľoval len za mimoriadne náročných okolností. Podmienkou je, že osvojiteľ alebo aspoň jeden z osvojujúcich manželov žije v Slovenskej republike dlhší čas.

2. Hraničný určovateľ **obvyklý pobyt dieťaťa** určí rozhodné právo pre predosvojiteľskú starostlivosť.
3. Hraničný určovateľ **štátna príslušnosť dieťaťa** určí právny poriadok, podľa ktorého sa posúdi, či pri osvojení a podobných vzťahoch je potrebné privolenie dieťaťa alebo iných osôb a orgánov.

19.3 Vyživovacie povinnosti

Vo veciach vyživovacej povinnosti bol vytvorený európsky nástroj, ktorý komplexne pokrýva otázky výživného s cudzím prvkom (právomoc, kolízne normy, uznávanie a vykonateľnosť, výkon, právnu pomoc a spoluprácu medzi ústrednými orgánmi). Je ním [nariadenie Rady \(ES\) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti](#),⁵³¹ ktoré sa uplatňuje na konania začaté po 18. júni 2011.⁵³² Čo sa týka vecného rozsahu, vzťahuje sa na vyživovaciu povinnosť vyplývajúcu z rodinných

⁵³¹ Ú. v. EÚ L 7, 10. 1. 2009, s. 1 – 79.

⁵³² Nariadenie v článku 76 uvádza, že „sa uplatňuje od 18. júna 2011 za predpokladu, že Haagsky protokol z roku 2007 sa k tomuto dňu uplatňuje v Spoločenstve. Inak sa toto nariadenie uplatňuje odo dňa, od ktorého sa uvedený protokol začne uplatňovať v Spoločenstve.“ V Deklarácii, ktorú Európske spoločenstvo pripojilo k Protokolu, sa však uvádza, že ES bude uplatňovať jeho pravidlá po 18. 6. 2011, hoci by k tomuto dátumu Protokol ešte nevstúpil do platnosti. Nariadenie sa teda začalo uplatňovať od 18. 6. 2011.

vzťahov, príbuzenstva, manželstva alebo švagrovstva, teda nielen na vzťahy medzi rodičmi a deťmi.⁵³³ Nariadenie je záväzné aj pre Spojené kráľovstvo a Dánsko.⁵³⁴

19.3.1 Právomoc na rozhodovanie o vyživovacej povinnosti

Nariadenie o vyživovacej povinnosti nahrádza normy o právomoci nariadenia Brusel I, ktoré sa dovtedy uplatňovali vo veciach vyživovacej povinnosti.⁵³⁵ Nariadenie o vyživovacej povinnosti sa od nariadenia Brusel I významne odlišuje v tom, že odpadá podmienka bydliska odporcu v niektorom členskom štáte. Skutočnosť, že odporca má bydlisko v treťom štáte nevylučuje uplatnenie nariadenia, a preto sa už viac v nariadení neodkazuje na normy vnútroštátneho právneho poriadku (neexistuje zostatková právomoc). Pri určovaní právomoci na rozhodovanie o vyživovacej povinnosti bude slovenský súd skúmať nasledujúce skutočnosti.

19.3.1.1 Explicitná voľba právomoci

S cieľom zvýšiť právnu istotu, predvídateľnosť a zmluvnú voľnosť článok 4 nariadenia o vyživovacej povinnosti umožňuje účastníkom konania zvoliť si dohodou súd pre existujúce alebo prípadné budúce spory. Voľba súdu je vylúčená, ak ide o vyživovaciu povinnosť voči dieťaťu vo veku do 18 rokov. Účastníci konania si môžu zvoliť niektorý z uzavretého výpočtu súdov:

- a) súd alebo súdy členského štátu, v ktorom má jeden z účastníkov obvyklý pobyt,
- b) súd alebo súdy členského štátu, ktorého štátnym príslušníkom je jeden z účastníkov,
- c) v prípade vyživovacej povinnosti medzi manželmi alebo bývalými manželmi:
  - i. súd, ktorý má právomoc konať o ich spore v manželskej veci, alebo
  - ii. súd alebo súdy členského štátu, ktorý bol aspoň jeden rok členským štátom posledného spoločného obvyklého pobytu manželov.

⁵³³ Článok 1 ods. 1 nariadenia o vyživovacej povinnosti. Burdová vyslovuje pochybnosť, či do vecnej pôsobnosti nariadenia patrí príspevok na výživu a úhradu niektorých nákladov nevydatej matke. V prípade, že tento druh vyživovacej povinnosti je vylúčený, uplatní sa § 38a ZMPSaP. Pozri tiež [Rozhodnutie Komisie o úmysle Spojeného kráľovstva prijať nariadenie Rady \(ES\) č. 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti \(2009/451/ES\)](#). Ú.v. EÚ L 149, 12. 6. 2009, s. 73; [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú.v. EÚ L 149, 12. 6. 2009, s. 80.

⁵³⁴ Hoci je nariadenie ako celok pre tieto dva štáty záväzné, osobitne je riešená otázka záväznosti kolíznych noriem. Pozri ďalej výklad v stati o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť. Pozri tiež [Rozhodnutie Komisie o úmysle Spojeného kráľovstva prijať nariadenie Rady \(ES\) č. 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti \(2009/451/ES\)](#). Ú.v. EÚ L 149, 12. 6. 2009, s. 73; [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú.v. EÚ L 149, 12. 6. 2009, s. 80.

⁵³⁵ Článok 68 ods. 1 nariadenia o vyživovacej povinnosti. Nariadenie Brusel Ia už v rámci vecného rozsahu vymedzuje, že vyživovacia povinnosť pod neho nespadá [čl. 1 ods. 2 písm. e) Brusel Ia].

Podmienky ustanovené v písmenách a), b) alebo c) musia byť splnené v čase uzavretia dohody o voľbe súdu alebo v čase začatia konania na súde. Právomoc založená dohodou je výlučná, ak sa účastníci nedohodli inak. Hmotnoprávnou náležitostou dohody o voľbe právomoci je jej písomná forma.

Náležitosť písomnej formy spĺňa v zmysle čl. 4 ods. 2 nariadenia o vyživovacej povinnosti každá komunikácia elektronickými prostriedkami, ktorá poskytuje trvalý záznam o dohode.

19.3.1.2 *Implicitná voľba – právomoc založená na účasti odporcu*

Súd členského štátu má v zmysle článku 5 nariadenia o vyživovacej povinnosti právomoc aj vtedy, ak sa odporca zúčastní konania. Z účasti na konaní sa dá vyvodiť súhlas odporcu s právomocou súdu. Účasť na konaní sa nepovažuje za podriadenie právomoci súdu, ak sa odporca zúčastní konania len preto, aby namietol absenciu právomoci.

19.3.1.3 *Všeobecné ustanovenia o právomoci*

Ak nedošlo k voľbe súdu alebo sa voľba nepripúšťa, nariadenie o vyživovacej povinnosti v článku 3 umožňuje založiť právomoc na základe jedného zo štyroch alternatívnych kritérií právomoci:

- a) obvyklý pobyt odporcu z výživného,
- b) obvyklý pobyt oprávneného na výživné,
- c) spojitosť konania o vyživovacej povinnosti s konaním súdu o osobnom stave, na ktoré má súd právomoc podľa svojho právneho poriadku, pokiaľ sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov,
- d) spojitosť konania o vyživovacej povinnosti s konaním súdu o rodičovských právach a povinnostiach, na ktoré má súd právomoc podľa svojho právneho poriadku, pokiaľ sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov.

Podľa SD EÚ ustanovenie v článku 3 písm. a) určuje medzinárodnú aj miestnu príslušnosť.⁵³⁶ Rovnaký záver môžeme predpokladať aj pri právomoci založenej na obvyklom pobyte odporcu z výživného [článok 3 písm. a) nariadenia o vyživovacej povinnosti].

Článok 3 písm. c) a d) nariadenia o vyživovacej povinnosti sa má vykladať v tom zmysle, že pokiaľ bol na súd v členskom štáte podaný návrh na rozluku alebo rozvod manželstva rodičov maloletého dieťaťa a na súd iného členského štátu návrh týkajúci sa rodičovských práv a povinností k tomuto dieťaťu, návrh týkajúci sa vyživovacej povinnosti k tomuto dieťaťu je vedľajším návrhom výlučne v konaní o rodičovských právach a povinnostiach v zmysle článku 3 písm. d) tohto nariadenia.⁵³⁷

⁵³⁶ [Rozsudok SD EÚ z 18. decembra 2014 vo veci C-400/13, Sanders a Huber.](#)

⁵³⁷ Pozri [rozsudok SD EÚ zo 16. júla 2015 vo veci C-184/14, A.](#)

19.3.1.4 Subsidiárna právomoc

Subsidiárna právomoc sa v zmysle článku 6 uplatní vtedy, ak:

1. na základe článkov 3, 4 a 5 (všeobecné ustanovenia o právomoci, explicitná voľba a implicitná voľba) nemá právomoc žiadny súd členského štátu (t. j. ak podľa uvedených ustanovení nevznikla právomoc súdov žiadneho členského štátu), a ani
2. na základe ustanovení Lugánskeho dohovoru⁵³⁸ nemá právomoc žiadny súd zmluvného štátu, ktorý nie je členským štátom (t. j. Nórsko a Švajčiarsko).

Právomoc budú mať súdy členského štátu spoločnej štátnej príslušnosti účastníkov.

19.3.1.5 Forum necessitatis

Ak podľa článkov 3, 4, 5 a 6 (všeobecné ustanovenia o právomoci, explicitná voľba, implicitná voľba, subsidiárna právomoc) nemá právomoc žiadny súd členského štátu, nariadenie dovoľuje založiť právomoc na základe článku 7. Cieľom koncepcie *forum necessitatis* je napraviť najmä prípady odoprenia spravodlivosti a umožniť súdu členského štátu vo výnimočných prípadoch konať vo veci, ktorá má úzku väzbu s tretím štátom. Takýto výnimočný prípad môže nastať, keď sa konanie v dotknutom treťom štáte ukáže ako nemožné (napr. z dôvodu občianskej vojny), alebo keď od navrhovateľa nemožno rozumne očakávať, že v tom štáte začne alebo bude viesť konanie. Právomoc založenú na *forum necessitatis* však možno vykonávať, iba ak má spor dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu, akou je napríklad štátna príslušnosť jedného z účastníkov.⁵³⁹

19.3.1.6 Obmedzenie možnosti konania

Článok 8 nariadenia o vyživovacej povinnosti obmedzuje právomoc súdov pri konaniach, ktorých cieľom je zmena rozhodnutia alebo získanie nového rozhodnutia. Ak sa rozhodnutie vydalo v členskom štáte alebo v haagskom zmluvnom štáte,⁵⁴⁰ v ktorom mal oprávnený obvyklý pobyt, pričom tam má aj naďalej obvyklý pobyt, povinný nemôže začať konanie s účelom zmeniť toto rozhodnutie alebo získať nové rozhodnutie v žiadnom inom členskom štáte. Pravidlo sa neuplatní, ak:

- a) sa účastníci dohodli na právomoci súdov tohto druhého členského štátu,
- b) sa oprávnený podrobí právomoci súdov tohto druhého členského štátu,

⁵³⁸ [Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#) podpísaný v Lugane 30. októbra 2007. Ú. v. EÚ L 147 z 10. júna 2009, s. 5 a nasl.

⁵³⁹ Bod 16 odôvodnenia nariadenia o vyživovacej povinnosti.

⁵⁴⁰ Pod pojmom „*haagsky zmluvný štát*“ nariadenie o vyživovacej povinnosti rozumie štát, ktorý je zmluvnou stranou haagskeho Dohovoru o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny z 23. novembra 2007 (Ú. v. EÚ L 192, 22. 7. 2011, s. 51 – 70). Dohovor sa uplatňuje od 1. januára 2013, jeho signatárom je Európska únia a [viaceré ďalšie štáty](#).

- c) príslušný orgán v haagskom zmluvnom štáte pôvodu nemôže alebo odmieta vykonávať svoju právomoc na zmenu rozhodnutia alebo na vydanie nového rozhodnutia, alebo
- d) ak rozhodnutie vydané v haagskom zmluvnom štáte pôvodu nemožno uznať alebo vyhlásiť za vykonateľné v členskom štáte, v ktorom sa zamýšľa konať o zmene rozhodnutia alebo o vydaní nového rozhodnutia.

19.3.1.7 Ďalšie procesné otázky

Ohľadom **skúmania právomoci** nariadenie o vyživovacej povinnosti v článku 10 ustanovuje, že ak sa začalo konanie na súde členského štátu vo veci, v ktorej nemá podľa tohto nariadenia právomoc konať, súd **aj bez návrhu vyhlási, že nemá právomoc**. Z ustanovenia článku 5 o implicitnej voľbe právomoci vyplýva, že súd bude takto svoju právomoc *ex offio* skúmať až vtedy, ak sa odporca nezúčastní konania.

Článok 12 nariadenia upravuje prekážku začatej veci. Ak sa vedú **konania v tej istej veci a medzi rovnakými účastníkmi** na súdoch rozdielnych štátov, tak priority bude mať súd, ktorý začal konať ako prvý. Každý súd, ktorý nezačal konať ako prvý, **aj bez návrhu preruší konanie**, až kým sa nepotvrdí právomoc súdu, ktorý začal konať ako prvý. Keď sa potvrdí právomoc súdu, ktorý začal konať ako prvý, každý iný súd **odmietne vykonávať svoju právomoc** v prospech tohto súdu. Článok 13 rieši otázku **konaní o súvisiacich veciach** na súdoch rôznych členských štátov. Každý súd, ktorý nezačal konať ako prvý, **môže konanie prerušiť**, alebo ak ide o konania na prvom stupni, okrem prerušenia konania tiež **môže na návrh jedného z účastníkov odmietnuť vykonávať svoju právomoc**, ak súd, ktorý začal konať ako prvý, má právomoc rozhodovať v uvedených veciach a ak právny poriadok jeho štátu pripúšťa ich zlúčenie.

Na účely článku 13 sa veci považujú za súvisiace, ak sú navzájom tak úzko spojené, že je vhodné ich prerokovať a rozhodnúť o nich spoločne, a tak sa vyhnúť riziku nezlučiteľných rozhodnutí vydaných v samostatných konaniach.⁵⁴¹

Od právomoci na rozhodovanie vo veci sa samej sa odlišuje právomoc na prijatie **predbežných opatrení**, ktorá je upravená v článku 14. Predbežné opatrenia vrátane ochranných opatrení, ktoré sú dostupné podľa práva jedného členského štátu, je možné na súdoch tohto štátu navrhnúť aj vtedy, keď má na rozhodovanie o veci samej právomoc na základe tohto nariadenia súd iného členského štátu.

Čo sa týka prameňov práva medzinárodného pôvodu, normy o právomoci vo veciach vyživovacej povinnosti obsahuje **Lugánsky dohovor**,⁵⁴² ktorý (nateraz) zaväzuje Európsku úniu, Dánsko, Nórsko a Švajčiarsko. Nariadenie o vyživovacej povinnosti vo svojom článku 4 ods. 4 a v článku 6 prepája ustanovenia o právomoci s normami dohovoru.

⁵⁴¹ Článok 13 ods. 3 nariadenia o vyživovacej povinnosti

⁵⁴² [Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#) podpísaný v Lugane 30. októbra 2007. Ú. v. EÚ L 147 z 10. júna 2009, s. 5 a nasl.

Na konanie o výživnom s cudzím prvkom sa ďalej vzťahuje **Dohovor OSN o vymáhaní výživného v cudzine**,⁵⁴³ ktorého stranou je aj Slovenská republika. Účelom dohovoru je uľahčiť vymáhanie výživného osobe, ktorá žije na území jednej zo zmluvných strán a uplatňuje nároky voči inej osobe, ktorá podlieha súdnej právomoci inej zmluvnej strany. Dohovor normy o právomoci neobsahuje, zameriava sa na spoluprácu orgánov zmluvných štátov. Ak žije navrhovateľ na území jednej zmluvnej strany a odporca je podriadený súdnej právomoci inej zmluvnej strany, môže sa navrhovateľ obrátiť na odosielajúci orgán svojho štátu⁵⁴⁴ so žiadosťou o vymáhanie výživného od odporcu. Prijímajúci orgán podnikne v mene navrhovateľa všetky kroky potrebné na vymáhanie výživného vrátane pokonávky a ak je to nutné, podá žalobu a povedie konanie o výživnom a podnikne potrebné kroky na vykonanie rozhodnutia týkajúceho sa platenia výživného. Obdobné ciele a procedúry obsahuje **Dohovor o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny**.⁵⁴⁵

19.3.2 Určovanie rozhodného práva pre vyživovaciu povinnosť

V oblasti vyživovacej povinnosti majú pred vnútroštátnymi kolíznymi normami (§ 24a a § 25 ZMPsAP⁵⁴⁶) prednosť kolízne normy [nariadenia č. 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti](#).⁵⁴⁷

Kolízne normy pre vyživovaciu povinnosť nie sú v nariadení vyjadrené priamo, ale prostredníctvom prepojenia na právny predpis medzinárodného pôvodu, ktorým je [haagsky Protokol o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť z roku 2007](#).⁵⁴⁸ Vzťah medzi nariadením a protokolom upravuje článok 15 nariadenia.

⁵⁴³ Podpísaný 20. 6. 1956 v New Yorku (vyhláška č. 33/1959 Zb.), zoznam zmluvných štátov a kontaktných orgánov je dostupný v [zbierke medzinárodných zmlúv OSN \(UNTC\)](#).

⁵⁴⁴ V Slovenskej republike je ním [Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže](#).

⁵⁴⁵ Podpísaný v Haagu 23. novembra 2007. Dohovor sa uplatňuje od 1. januára 2013, jeho signatárom je Európska únia (s výnimkou Dánska) ([Ú. v. EÚ L 192, 22. 7. 2011, s. 51 – 70](#)) a [viaceré ďalšie štáty](#).

⁵⁴⁶ Uvedené ustanovenia sa stali obsoletnými.

⁵⁴⁷ Ú. v. EÚ L 7, 10. 1. 2009, s. 1 – 79. Všeobecnú charakteristiku nariadenia sme uviedli skôr.

⁵⁴⁸ Podpísaný 23. novembra 2007 v Haagu. Protokol sa medzi zmluvnými stranami uplatňuje od 1. augusta 2013, jeho signatárom je EÚ a [ďalšie štáty](#). Na základe [rozhodnutia rady 2009/941/ES z 30. novembra 2009 o uzavretí Haagskeho protokolu z 23. novembra 2007 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť Európskym spoločenstvom](#) (Ú. v. EÚ L 331, 16. 12. 2009, s. 17 – 23) sa pravidlá Protokolu v rámci EÚ uplatňovali už skôr, ešte pred dosiahnutím potrebného počtu ratifikácií (po 18. 6. 2011, pozri body 7 a 8 rozhodnutia). Slovenský preklad protokolu je prílohou uvedeného rozhodnutia. Autentické znenie protokolu je v anglickom a francúzskom jazyku.

Článok 15
Určenie rozhodného práva

Rozhodné právo vo veciach vyživovacej povinnosti sa v členských štátoch, ktoré sú viazané haagskym Protokolom o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť z 23. novembra 2007 (ďalej aj „Haagsky protokol z roku 2007“), určuje podľa tohto protokolu.

Nariadenie ustanovuje, že pokiaľ ide o kolízne normy, členské štáty, ktoré sú viazané protokolom, uplatňujú kolízne normy ustanovené v uvedenom protokole. Protokolom sú viazané všetky členské štáty okrem Dánska a Spojeného kráľovstva.⁵⁴⁹

Vecný rozsah pôsobnosti protokolu určuje jeho článok 1.⁵⁵⁰

Článok 1
Rozsah pôsobnosti

1. Tento protokol určuje rozhodné právo pre vyživovaciu povinnosť vyplývajúcu z rodinného vzťahu, rodičovstva, manželstva alebo švagrovských vzťahov vrátane vyživovacej povinnosti voči dieťaťu bez ohľadu na osobný stav rodičov.
2. Rozhodnutia vydané pri uplatňovaní tohto protokolu nemajú vplyv na existenciu žiadneho zo vzťahov uvedených v odseku 1.

⁵⁴⁹ Pozri body 11 a 12 [rozhodnutia rady 2009/941/ES](#) citovaného v predchádzajúcej poznámke.

⁵⁵⁰ Burdová považuje za sporné, či do vecnej pôsobnosti protokolu patria nároky matky dieťaťa voči jeho otcovi, za ktorého nie je vydatá. V prípade, že tento druh vyživovacej povinnosti je vylúčený, uplatní sa § 25 ZMPSaP (BURDOVÁ, K. In LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 376). Štefanková s uplatnením protokolu v tejto súvislosti nepočíta (ŠTEFANKOVÁ, N. In ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 278). Domnievame sa, že uvedený právny vzťah by do vecného rozsahu protokolu mohol patriť (za jeho základ by bolo možné považovať rodičovstvo). Dôvodová správa k protokolu vysvetľuje, že rozsah protokolu je široký a veľmi všeobecný, nevymedzuje sa v ňom koncepcia rodinného vzťahu, poskytuje sa len niekoľko príkladov (vzťahy medzi rodičom a dieťaťom, rodičovstvo, manželstvo a švagrovské vzťahy). Počíta sa s tým, že niektoré štáty budú protokol aplikovať aj na rôzne formy manželstiev a partnerstiev osôb rovnakého pohlavia, bez toho, aby protokol určoval, či takéto vzťahy patria do jeho pôsobnosti (pozri BONOMI, A. *Dôvodová správa k protokolu z 23. novembra 2007 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť*. Haag : Stála kancelária Haagskej konferencie, 2013, body 25 – 32. Správa je dostupná aj v slovenskom preklade na stránke Haagskej konferencie MPS). Podporne môžeme argumentovať, že v [dokumente prezentujúcom osnovu protokolu](#), ktorý vydala Haagska konferencia MPS, sa uvádza, že do protokolu bolo zaradené špeciálne obranné pravidlo, aby sa čiastočne zmiernil široký rozsah protokolu. V zmysle článku 6 protokolu môže povinný proti nároku oprávneného namietat z dôvodu, že taká povinnosť neexistuje ani podľa právneho poriadku štátu obvyklého pobytu povinného, ani podľa právneho poriadku štátu spoločného štátneho občianstva účastníkov, ak majú spoločné občianstvo. Táto obrana sa vzťahuje na každú vyživovaciu povinnosť okrem vyživovacej povinnosti vyplývajúcej zo vzťahu rodiča k svojmu dieťaťu a vyživovacích povinností medzi manželmi a bývalými manželmi. Navyše, uplatnenie práva určeného podľa protokolu môže byť odmietnuté, ak by jeho účinky boli v zjavnom rozpore s verejným poriadkom štátu konajúceho orgánu (článok 13 protokolu).

Štefanková do vecného rozsahu protokolu nezaradila ani výživné medzi manželmi (má sa posudzovať podľa § 21 ZMPSaP) a ani výživné rodičov voči deťom (má sa aplikovať § 24 ods. 2 ZMPSaP). Pozri ŠTEFANKOVÁ, N. In ŠTEFANKOVÁ, N., SUMKOVÁ, M. *Medzinárodné právo súkromné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2017, s. 269 a 278.

Článok 2 protokolu zakotvuje univerzálny charakter kolíznych noriem. Protokol sa uplatní, aj keď rozhodným právom je právo nezmluvného štátu. Významnou zmenou oproti slovenským vnútroštátnym kolíznym normám je zavedenie možnosti **volby rozhodného práva** pre vyživovacie povinnosti. Kým článok 7 protokolu umožňuje oprávnenému na výživné a povinnému z výživného uzatvoriť dohodu o voľbe rozhodného práva v spojitosti s určitými konaniami v určitom štáte, článok 8 dáva možnosť voľby práva bez viazania sa na konania v konkrétnom štáte. Voľba práva podľa článku 7 je obmedzená na *lex fori*. Podľa článku 8 je možné vybrať si jeden z uzavretého výpočtu právnych poriadkov vymenovaných v odseku 1 písm. a) až d), pričom je táto voľba zároveň obmedzená v zmysle ustanovení odsekov 3 až 5.

Článok 7

Voľba rozhodného práva pre určité konanie

1. Bez ohľadu na články 3 až 6 oprávnený na výživné a povinný si môžu výlučne pre určité konania v danom štáte výslovne zvoliť právny poriadok tohto štátu ako rozhodné právo pre vyživovaciu povinnosť.
2. Voľba pred začatím takého konania sa musí urobiť dohodou podpísanou oboma účastníkmi, v písomnej forme alebo zaznamenanaj na médiu, ktoré umožňuje, aby údaje v ňom zaznamenané boli následne dostupné.

Článok 8

Voľba rozhodného práva

1. Bez ohľadu na články 3 až 6 oprávnený na výživné a povinný si môžu kedykoľvek zvoliť ako rozhodné právo pre vyživovaciu povinnosť jeden z týchto právnych poriadkov:
  - a) právny poriadok štátu, ktorého občanom je jeden z účastníkov v čase voľby;
  - b) právny poriadok štátu obvyklého pobytu jedného z účastníkov v čase voľby;
  - c) právny poriadok zvolený účastníkmi ako rozhodné právo pre ich majetkový režim alebo právny poriadok, ktorý sa na ich majetkový režim skutočne uplatnil;
  - d) právny poriadok zvolený účastníkmi ako rozhodné právo pre ich rozvod alebo rozluku alebo právny poriadok, ktorý sa na ich rozvod alebo rozluku skutočne uplatnil.
2. Takáto dohoda musí mať písomnú formu alebo sa musí zaznamenať na médiu, ktoré umožňuje, aby údaje v ňom zaznamenané boli následne dostupné, a musí byť podpísaná oboma účastníkmi.
3. Odsek 1 sa neuplatní na vyživovaciu povinnosť voči osobe mladšej ako 18 rokov alebo voči dospeljej osobe, ktorá z dôvodu zmenenej alebo nedostatočnej osobnej spôsobilosti nie je schopná chrániť si svoje záujmy.
4. Bez ohľadu na právny poriadok zvolený účastníkmi podľa odseku 1, otázka, či sa oprávnený môže vzdať svojho práva na výživné, sa spravuje právnym poriadkom štátu obvyklého pobytu oprávneného v čase voľby.
5. Pokiaľ v čase voľby účastníci neboli úplne informovaní a neboli si vedomí dôsledkov svojej voľby, právny poriadok zvolený účastníkmi sa neuplatní, ak by jeho uplatnenie viedlo k zjavne nespravodlivým alebo neprímeraným následkom pre ktoréhokoľvek z účastníkov.

Pokiaľ nedošlo k uzavretiu dohody o voľbe rozhodného práva, uplatnia sa články 3 až 6 protokolu. Základná kolízna norma (článok 3) ako **všeobecné kritérium** rozhodného práva ustanovuje **obvyklý pobyt oprávneného**. V prípade zmeny obvyklého pobytu oprávneného sa od okamihu zmeny uplatňuje právny poriadok štátu nového obvyklého pobytu. Protokol ďalej obsahuje **osobitné kolízne kritériá** ako výnimky z článku 3. Tieto kritériá vychádzajú v ústrety niektorým oprávneným z výživného (článok 4), resp. sa týkajú manželov a bývalých manželov (článok 5).

Článok 4 protokolu z roku 2007

Osobitné kritériá v prospech niektorých oprávnených

1. Nasledujúce ustanovenia sa uplatnia v prípade vyživovacej povinnosti:
  - a) rodičov voči svojim deťom;
  - b) iných osôb ako rodičov voči osobám, ktoré nedosiahli vek 21 rokov, okrem povinností vyplývajúcich zo vzťahov uvedených v článku 5; a
  - c) detí voči svojim rodičom.
2. Ak oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného podľa právneho poriadku určeného podľa článku 3, uplatní sa právny poriadok štátu konajúceho súdu.
3. Bez ohľadu na článok 3, ak oprávnený podal návrh na príslušný orgán štátu obvyklého pobytu povinného, uplatní sa právny poriadok tohto štátu. Ak však oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného podľa tohto právneho poriadku, uplatní sa právny poriadok štátu obvyklého pobytu oprávneného.
4. Ak oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného podľa právneho poriadku určeného podľa článku 3 a odsekov 2 a 3 tohto článku, uplatní sa právny poriadok štátu ich spoločného štátneho občianstva, ak majú spoločné občianstvo.

Článok 5 protokolu z roku 2007

Osobitné kritérium týkajúce sa manželov a bývalých manželov

V prípade vyživovacej povinnosti medzi manželmi, bývalými manželmi alebo osobami, ktorých manželstvo bolo vyhlásené za neplatné, sa článok 3 neuplatní, ak proti tomu jeden z účastníkov namietne a právny poriadok iného štátu, najmä štátu ich posledného obvyklého pobytu, má s manželstvom užšiu väzbu. V takom prípade sa uplatní právny poriadok tohto druhého štátu.

Rozhodné právo môže byť vo vybraných situáciách korigované **osobitným pravidlom odporovateľnosti** (článok 6), ktorého zmyslom je ochrana záujmov povinného. V prípade inej vyživovacej povinnosti ako vyživovacej povinnosti vyplývajúcej zo vzťahu rodiča k svojmu dieťaťu a vyživovacích povinností uvedených v článku 5 môže povinný namietat proti nároku oprávneného z dôvodu, že ani podľa právneho poriadku štátu obvyklého pobytu povinného, ani podľa právneho poriadku štátu spoločného štátneho občianstva účastníkov, ak majú spoločné občianstvo, taká povinnosť neexistuje. Na základe článku 6 môže napríklad povinný namietat, že podľa právneho poriadku štátu jeho obvyklého pobytu neexistuje vyživovacia povinnosť medzi švagrami či medzi partnermi. V konečnom dôsledku sa uvedeným ustanovením koriguje široko nastavený vecný rozsah protokolu.

Kolízna norma v článku 10 protokolu ustanovuje, že **právo verejného orgánu žiadať o náhradu** za dávky poskytnuté oprávnenému namiesto výživného sa spravuje právnym poriadkom štátu, ktorému tento orgán podlieha.

V protokole sa ďalej nachádza úprava otázok spojených s aplikáciou rozhodného práva: rozsah pôsobnosti rozhodného práva (článok 11), vylúčenie spätného a ďalšieho odkazu (článok 12), výhrada verejného poriadku (článok 13), medziosobné a medzioblastné kolízie (články 15 – 17).

Protokol obsahuje aj pravidlo s charakterom priamej normy, keďže neodkazuje na použitie práva určitého štátu, ale subjektom priamo zakladá práva a povinnosti. Ide o článok 14, podľa ktorého aj keby rozhodné právo ustanovovalo inak, **pri určovaní výšky výživného** sa zohľadnia potreby oprávneného a možnosti povinného, ako aj

akákoľvek kompenzácia priznaná oprávnenému namiesto pravidelných platieb výživného. Predmetná hmotnoprávna norma nie je len obmedzením uplatňovania cudzieho práva, ale majú ju uplatňovať orgány zmluvného štátu aj v prípade, ak je právom určeným protokolom v konkrétnom prípade právo štátu konajúceho súdu.⁵⁵¹

19.4 Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v rodinných veciach

19.4.1 Systém prameňov a spôsob ich aplikácie

Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí v rodinných veciach sú upravené v rôznych prameňoch medzinárodného, európskeho a vnútroštátneho práva.

Okrem bilaterálnych medzinárodných zmlúv môžeme spomenúť nasledujúce mnohostranné dohovory upravujúce uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v rodinných veciach:

- a) **v manželských veciach:** Dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spoluzitia (Haag, 1. júna 1970, vyhláška č. 131/1976 Zb.),
- b) **vo veciach rodičovských práv a povinností:** Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa (Haag, 19. októbra 1996, oznámenie č. 344/2002 Z. z. v znení neskorších oznámení), Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti (Štrasburg, 20. mája 1980, oznámenie č. 366/2001 Z. z.),
- c) **vo veciach osvojenia:** Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (Haag, 29. mája 1993, oznámenie č. 380/2001 Z. z.),
- d) **vo veciach výživného:** Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine (New York 20. 6. 1956, vyhláška č. 33/1959 Zb.), Dohovor o uznaní a vykonateľnosti rozhodnutí o vyživovacej povinnosti k deťom (Haag, 15. apríla 1958, vyhláška č. 14/1974 Zb.), Dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti (Haag, 2. októbra 1973, vyhláška č. 132/1976 Zb.), Dohovor o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny (Haag, 23. novembra 2007, Ú. v. EÚ L 192, 22. 7. 2011, s. 51 – 70), Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Lugano, 30. októbra 2007, Ú. v. EÚ L 147 z 10. júna 2009, s. 5 a nasl.).

Úprava prednostne aplikovateľného európskeho práva, predmetom ktorej je otázka uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí v manželských a rodičovských

⁵⁵¹ BONOMI, A. *Dôvodová správa k protokolu z 23. novembra 2007 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť*. Haag : Stála kancelária Haagskej konferencie, 2013, bod 182.

veciach, je koncentrovaná do nariadení Brusel IIa a špecifická otázka výživného je upravená v nariadení o vyživovacej povinnosti.

V prípade uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí medzi členskými štátmi ustupuje procedúra uvedená v dohovorech úprave nariadení (pozri napr. čl. 60 Brusel IIa). Uznávanie a výkon rozhodnutí nečlenských štátov na Slovensku sa spravuje medzinárodnou zmluvou, ak sú Slovenská republika aj štát pôvodu rozhodnutia jej zmluvnými stranami. Vnútroštátny predpis (ZMPsAP) sa uplatní vtedy, ak otázka nespadá do pôsobnosti nariadení alebo medzinárodných zmlúv (osvojenie, určovanie rodičovstva), alebo v prípade, ak sa má uznať a vykonať rozhodnutie súdu štátu, ktorý nie je členským štátom EÚ a ani nie je viazaný prednostne aplikovateľnou medzinárodnou zmluvou.

Vzhľadom na aplikačnú prioritu nariadení európskeho práva sústredíme najprv pozornosť na nariadenie Brusel IIa a na nariadenie o vyživovacej povinnosti.

19.4.2 Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí o manželských a rodičovských veciach podľa nariadenia Brusel IIa

Cieľom nariadenia Brusel IIa je v otázke uznávania a výkonu rozsudkov v manželských a rodičovských veciach vytvoriť systém vzájomnej dôvery a obmedzenia dôvodov neuznania rozsudku jedného členského štátu v inom členskom štáte (nariadenie sa nevzťahuje na Dánsko). Rozsudky v týchto veciach sa podľa nariadenia automaticky uznávajú v celej Únii bez osobitného konania (čl. 21 ods. 1 Brusel IIa). Zásada **automatického uznávania** rozsudkov ale nebráni tomu, aby účastník právneho vzťahu (manžel, rodič a pod.) nemohol navrhnúť uznanie cudzieho rozhodnutia v samostatnom konaní. Nariadenie Brusel IIa obmedzuje dôvody neuznania na taxatívne uvedené dôvody, rozlišuje pritom medzi rozsudkami v manželských veciach (rozvod, rozluka a anulovanie manželstva) a vo veciach rodičovských práv a povinností.

Článok 22 Brusel IIa

Dôvody neuznania rozsudkov o rozvoде, rozluke alebo anulovaní manželstva

Rozsudok o rozvoде, rozluke alebo anulovaní manželstva sa neuzná:

- a) ak je uznanie v zjavnom rozpore s verejným poriadkom členského štátu, v ktorom sa o uznanie žiada;
- b) v prípade, že bol vydaný v konaní bez účasti odporcu, ak sa mu nedoručila písomnosť, ktorou sa začalo konanie, alebo rovnocenná písomnosť v dostatočnom čase a takým spôsobom, aby si mohol zabezpečiť obhajobu, okrem prípadu, že sa zistí, že odporca prijal rozsudok bez výhrad;
- c) ak je nezlučiteľný s rozsudkom vydaným v konaní medzi rovnakými účastníkmi v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie; alebo
- d) ak je nezlučiteľný so skorším rozsudkom vydaným v inom členskom štáte alebo v nečlenskom štáte medzi rovnakými účastníkmi, za predpokladu, že skorší rozsudok je možné uznať v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie;

Článok 23 Brusel IIa

Dôvody neuznania rozsudkov týkajúcich sa rodičovských práv a povinností

Rozsudok týkajúci sa rodičovských práv a povinností sa neuzná:

- a) ak by uznanie bolo s prihliadnutím na najlepší záujem dieťaťa v zjavnom rozpore s verejným poriadkom členského štátu, v ktorom sa o uznanie žiada;
- b) ak v rozpore so základnými procesnými zásadami členského štátu, v ktorom sa o uznanie žiada, sa s výnimkou naliehavých prípadov vydal bez toho, aby sa dieťaťu dala možnosť vyjadriť sa;
- c) v prípade, že bol vydaný v neprítomnosti, ak sa osobe, ktorá sa nezúčastnila konania, nedoručila písomnosť, ktorou sa začalo konanie, alebo rovnocenná písomnosť v dostatočnom časovom predstihu a takým spôsobom, aby si mohla zabezpečiť obhajobu, okrem prípadu, že sa zistí, že táto osoba prijala rozsudok bez výhrad;
- d) na návrh osoby, ktorá tvrdí, že rozsudok zasahuje do jej rodičovských práv a povinností, ak sa taký rozsudok vydal bez toho, aby táto osoba mala možnosť vyjadriť sa;
- e) ak je nezlučiteľný s neskorším rozsudkom týkajúcim sa rodičovských práv a povinností vydaným v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie;
- f) ak je nezlučiteľný s neskorším rozsudkom týkajúcim sa rodičovských práv a povinností vydaným v inom členskom štáte alebo v nečlenskom štáte obvyklého pobytu dieťaťa za predpokladu, že neskorší rozsudok je možné uznať v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie; alebo
- g) ak sa nedodrжал postup ustanovený v článku 56 (proces konzultácií a súhlasu pri umiestnení dieťaťa v inom členskom štáte).

Súdny dvor EÚ rozhodol, že článok 23 písm. a) nariadenia Brusel IIa sa má vykladať v tom zmysle, že pokiaľ s prihliadnutím na najlepší záujem dieťaťa nedošlo k zjavnému porušeniu právnej normy, ktorá je považovaná za podstatnú pre právny poriadok členského štátu alebo práva, ktoré je v tomto právnom poriadku uznané za základné; toto ustanovenie neumožňuje, aby súd tohto členského štátu, ktorý sa považuje za súd s právomocou rozhodnúť o opatrovníckom práve k dieťaťu, odmietol uznať rozsudok súdu iného členského štátu, ktorý rozhodol o opatrovníckom práve k tomuto dieťaťu.⁵⁵²

Uznávanie rozhodnutí z iných členských štátov sa má uľahčiť, a preto sa v rámci uznávania nemá skúmať právomoc súdu, ktorý rozhodnutie vydal (čl. 24 Brusel IIa), či správnosť rozhodnutia vo veci samej (čl. 26 Brusel IIa) a ani obsah právneho poriadku štátu výkonu vo vzťahu k možnosti ukončenia manželstva nemá predstavovať bariéru uznania cudzieho rozhodnutia (čl. 25 Brusel IIa).

Rozhodnutia o manželských veciach (platnosť manželstva, rozvod, rozluka) spravidla nie je potrebné osobitne vykonávať, keďže už ich právoplatnosť prináša právne následky. Právna úprava **výkonu rozhodnutia** v inom členskom štáte sa preto sústreďuje na výkon rozhodnutí v rodičovských veciach, pričom sa rozlišuje medzi všeobecným procesom (*exequatur*) a zjednodušeným procesom (osvedčenie) výkonu.

Podľa nariadenia Brusel IIa rozsudok o výkone rodičovských práv a povinností k dieťaťu vydaný v členskom štáte sa vykoná v inom členskom štáte, ak tam bol vyhlásený za vykonateľný (*exequatur*) na návrh zainteresovaného účastníka (čl. 28 Brusel IIa). Proti rozhodnutiu o návrhu na vyhlásenie vykonateľnosti sa môže do jedného mesiaca od jeho doručenia odvolať každý z účastníkov (čl. 33 Brusel IIa).

⁵⁵² [Rozsudok SD EÚ z 19. novembra 2015 vo veci C-455/15, PPU P.](#)

Príslušný súd alebo orgán členského štátu pôvodu na žiadosť zainteresovaného účastníka vydá osvedčenie podľa vzoru ustanoveného v prílohe I (rozsudky v manželských veciach) alebo v prílohe II (rozsudky o rodičovských právach a povinnostiach) (čl. 39 Brusel IIa).

Ingerencia súdu štátu, kde sa má rozhodnutie vykonať (*exequatur*), sa ale nevyžaduje v dvoch prípadoch, v ktorých sa proces cezhraničného výkonu zjednodušuje. V prípade rozhodnutí o práve styku (podľa článkov 40 a nasl. Brusel IIa) a rozhodnutí o návrate dieťaťa (čl. 42 Brusel IIa v prípade únosov detí) sa *exequatur* nevyžaduje. Právo styku priznané vykonateľným rozsudkom vydaným v členskom štáte sa uznáva a je vykonateľné v inom členskom štáte bez potreby vyhlásenia rozhodnutia za vykonateľné a bez možnosti namietať proti jeho uznaniu, ak bol rozsudok osvedčený v členskom štáte pôvodu. Osvedčením sa potvrdzuje dodržanie záruk spravodlivého súdneho procesu vrátane práva (osobitne dieťaťa) byť vypočutý. Obdobné platí aj pre rozhodnutie o návrate dieťaťa po jeho únose.

Vymáhanie pokuty, ktorú uložil súd členského štátu pôvodu rozhodujúci vo veci samej o práve styku, na účely zaručenia vykonateľnosti tohto práva patrí do rovnakého režimu vykonávania ako rozhodnutie o práve styku, ktoré uvedená pokuta zabezpečuje, a preto sa táto pokuta musí vyhlásiť za vykonateľnú podľa pravidiel definovaných nariadením Brusel IIa. V rámci nariadenia sú cudzie rozhodnutia, ktorými sa ukladá pokuta, vykonateľné v členskom štáte, v ktorom sa o výkon žiada, len vtedy, ak výšku pokuty určili s konečnou platnosťou súdy členského štátu pôvodu.⁵⁵³

Akýkoľvek rozsudok vynesený súdom členského štátu a vyhlásený za vykonateľný alebo osvedčený sa vykoná v členskom štáte výkonu za rovnakých podmienok, ako keby bol vynesený v tomto členskom štáte (čl. 47 ods. 2 Brusel IIa).

19.4.3 Uznávanie a výkon rozhodnutí vo veciach výživného podľa nariadenia o výživovacej povinnosti

Uznávanie a výkon rozhodnutí vo veciach výživovacej povinnosti súdov členských štátov v iných členských štátoch sa spravovalo nariadením Brusel I. Účinnosťou nariadenia č. 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach výživovacej povinnosti došlo k vyňatiu otázok týkajúcich sa výživovacej povinnosti spod nariadenia Brusel I. Od účinnosti nariadenia o výživovacej povinnosti sa tak proces uznávania a výkonu rozhodnutí členských štátov o výživovacej povinnosti nespravuje nariadením Brusel I, ale nariadením o výživovacej povinnosti.

V súlade so snahou upraviť kolízne a medzinárodno-procesné otázky cezhraničného výživného sa aj členské štáty EÚ, ako aj samotná Európska únia (v tom čase Spoločenstvo) zúčastnili v rámci Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného práca na unifikáčnych dohovoroch, ktoré v roku 2007 vyústili do prijatia **Dohovoru o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov**

⁵⁵³ Pozri [rozsudok SD EÚ z 9. septembra 2015 vo veci C-4/14, Bohez](#).

rodiny⁵⁵⁴ a **Protokolu o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť** (ďalej aj „protokol“).⁵⁵⁵ K dohovoru a protokolu pristúpila aj Európska únia, pričom prejavila záujem predbežne protokol aplikovať aj v prípade, ak by na medzinárodnej úrovni nevstúpil do platnosti kvôli nedostatočnému počtu ratifikácií (uplatňuje sa po 18. 6. 2011)⁵⁵⁶, a zároveň bol tento protokol zohľadnený pri tvorbe nariadenia o vyživovacej povinnosti.

Nariadenie rozlišuje medzi členskými štátmi, ktoré sú signatármi protokolu, a tými, ktoré nie sú jeho signatármi. Medzi **členskými štátmi viazanými protokolom** sa rozhodnutia uznávajú bez osobitného konania a bez akejkoľvek možnosti namietať proti ich uznaniu. Na výkon cudzieho rozhodnutia nie je potrebné rozhodnutie o vykonateľnosti (*exequatur*), ale cudzie rozhodnutie sa vykonáva ako tuzemské. Ochrana účastníka je garantovaná cez právo podať návrh na preskúmanie rozhodnutia v štáte jeho pôvodu (ak sa nemohol riadne zúčastniť konania) a prostredníctvom obmedzených dôvodov na zamietnutie alebo prerušenie výkonu cudzieho rozhodnutia (čl. 21 nariadenia o vyživovacej povinnosti).⁵⁵⁷ Medzi **členskými štátmi, ktoré nie sú viazané protokolom**, sa spravidla uznáva cudzie rozhodnutie tiež automaticky, môže ale byť predmetom samostatného konania (ako hlavná otázka). Definujú sa dôvody odmietnutia uznania (čl. 24 nariadenia o vyživovacej povinnosti). Výkon cudzieho rozhodnutia predpokladá vydanie rozhodnutia o vykonateľnosti (*exequatur*) a k dispozícii je aj opravný prostriedok proti takému rozhodnutiu.⁵⁵⁸

Súdny dvor EÚ rozhodol, že ustanovenia kapitoly IV nariadenia o vyživovacej povinnosti a konkrétne článok 41 ods. 1 tohto nariadenia sa majú vykladať v tom zmysle, že oprávnený na výživné, ktorý vo svoj prospech v členskom štáte získal rozhodnutie a v inom členskom štáte chce dosiahnuť výkon tohto rozhodnutia, môže svoj návrh podať priamo na príslušný orgán tohto posledného uvedeného členského štátu, akým je špecializovaný súd, a nemôže sa mu uložiť povinnosť podať svoj návrh na tento posledný uvedený orgán prostredníctvom ústredného orgánu členského štátu výkonu.⁵⁵⁹

Určenie, ktorý členský štát sa má považovať za štát viazaný protokolom, nie je na prvý pohľad jednoznačné. Aktuálny zoznam [zmluvných strán protokolu](#) vedie na svojej stránke Haagska konferencia pre medzinárodné právo súkromné.⁵⁶⁰ Rozhodnutie vtedajšieho Spoločenstva (teraz EÚ) prijať protokol sa ale nevzťahuje na Spojené kráľovstvo a ani na Dánsko, a tak nie sú tieto štáty ani nepriamo viazané protokolom.⁵⁶¹ Tieto štáty sa pôvodne nezúčastňovali ani nariadenia o vyživovacej

⁵⁵⁴ Ú. v. EÚ L 192, 22. 7. 2011, s. 51 – 70.

⁵⁵⁵ Ú. v. EÚ L 331, 16. 12. 2009, s. 19 a nasl.

⁵⁵⁶ [Rozhodnutie Rady z 30. novembra 2009 o uzavretí Haagskeho protokolu o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť Európskym spoločenstvom z 23. novembra 2007 \(2009/941/ES\)](#). Ú. v. EÚ L 331, 16. 12. 2009, s. 17 a nasl. K predbežnej aplikácii pozri body 7 a 8.

⁵⁵⁷ Pozri kapitolu IV, oddiel 1 nariadenia o vyživovacej povinnosti, čl. 17 – 22.

⁵⁵⁸ Pozri kapitolu IV, oddiel 2 nariadenia o vyživovacej povinnosti, čl. 23 – 38.

⁵⁵⁹ [Rozsudok SD EÚ z 9. februára 2017 vo veci C-283/16 S](#).

⁵⁶⁰ Pozri <https://www.hcch.net/>.

⁵⁶¹ Pozri už citované [rozhodnutie Rady o uzavretí Haagskeho protokolu](#). Rozhodnutie sa síce vzťa-

povinnosti.⁵⁶² Spojené kráľovstvo,⁵⁶³ ako aj Dánsko⁵⁶⁴ však neskôr prejavili záujem zúčastniť sa aplikácie nariadenia o vyživovacej povinnosti. Môžeme pravdepodobne vychádzať z toho, že za členské štáty, viazané protokolom v zmysle nariadenia o vyživovacej povinnosti budeme považovať tie členské štáty, na ktoré sa vzťahuje rozhodnutie Rady o pristúpení k protokolu (a opačne).

Pri uznávaní a výkone cudzích rozhodnutí týkajúcich sa vyživovacej povinnosti vo vzťahu k štátom, ktoré nie sú členskými štátmi EÚ, sa prioritne aplikuje medzinárodná úprava (New Yorský dohovor o vymáhaní výživného v cudzine z roku 1956,⁵⁶⁵ Haagsky dohovor o uznaní a vykonateľnosti rozhodnutí o vyživovacej povinnosti k deťom z roku 1958,⁵⁶⁶ Haagsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti z roku 1973,⁵⁶⁷ Haagsky dohovor o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny z roku 2007⁵⁶⁸ a Lugánsky dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach z roku 2007⁵⁶⁹) a následne ZMPSaP.

19.4.4 Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí podľa Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z roku 1996

Proces uznávania a výkonu rozhodnutí v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa medzi [zmluvnými stranami](#) dohovoru o ochrane detí, ktoré nie sú členskými štátmi EÚ, sa spravuje týmto dohovorom.

Rozhodnutia vydané súdmi členských štátov EÚ (okrem Dánska) sa uznávajú a vykonávajú podľa nariadenia Brusel IIa. Podľa čl. 61 písm. b) Brusel IIa sa nariadenie použije na uznávanie a výkon rozhodnutí súdov iných členských štátov EÚ, aj keby malo dieťa obvyklý pobyt mimo územia EÚ.

Cieľom dohovoru je, okrem iného, uľahčiť a zrýchliť proces cezhraničného výkonu rozhodnutí spadajúcich do predmetu úpravy dohovoru. Podľa čl. 23 a nasl. dohovoru o ochrane detí sa opatrenia orgánu jedného zmluvného štátu v inom zmluvnom

---

huje na Írsko (bod 10), nie však na Spojené kráľovstvo (bod 11) a ani na Dánsko (bod 12).

⁵⁶² Na dokreslenie dodajme, že Írsko sa zúčastnilo tak nariadenia (od počiatku), ako aj protokolu.

⁵⁶³ Pozri [rozhodnutie Komisie o úmysle Spojeného kráľovstva prijať nariadenie Rady \(ES\) č. 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti \(2009/451/ES\)](#). Ú. v. EÚ L 149, 12. 6. 2009, s. 73.

⁵⁶⁴ [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú. v. EÚ L 149, 12. 6. 2009, s. 80.

⁵⁶⁵ Vyhláška MZV č. 33/1959 Zb.

⁵⁶⁶ Vyhláška MZV č. 14/1974 Zb.

⁵⁶⁷ Vyhláška MZV č. 132/1976 Zb.

⁵⁶⁸ [Ú. v. EÚ L 192, 22. 7. 2011, s. 51 – 70](#).

⁵⁶⁹ Ú. v. EÚ L 147 z 10. júna 2009, s. 5 a nasl.

šťaťe uznávajú bez ďalšieho konania, čo nebráni dotknutej osobe navrhnúť uznanie osobitným výrokom. Dôvody, pre ktoré je možné opatrenie neuznať, sú obmedzené taxatívnym výpočtom (čl. 23 dohovoru o ochrane detí). Rozhodnutie sa nemôže preskúmať vo veci samej. Samotný výkon cudzieho rozhodnutia sa uskutoční tak, akoby sa vykonávalo tuzemské rozhodnutie.

19.4.5 Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v manželských a rodičovských veciach podľa ZMPSaP

V prípade, ak sa režim uznávania a výkonu nebude spravovať prednostne aplikovateľným predpisom európskeho ani medzinárodného práva, aplikuje sa vnútroštátna úprava v ZMPSaP. Oproti všeobecnému režimu uznávania a výkonu rozhodnutí podľa ZMPSaP vykazujú uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí v manželských a rodičovských veciach určité osobitosti.

Pri uznávaní cudzích rozhodnutí o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti a o úprave styku s dieťaťom sa všeobecné dôvody odmietnutia uznania či výkonu rozširujú v dôsledku snahy o sledovanie najlepšieho záujmu dieťaťa vrátane dodržania práva dieťaťa byť vypočutý (§ 66 ods. 1 ZMPSaP), ako aj v prípade, ak dotknutý rodič nebol vypočutý (§ 66 ods. 2 ZMPSaP).

Niektoré rozhodnutia v manželských a rodičovských veciach nie je možné vykonať, a preto sa ich účinky naplno rozvinú už samotným rozhodnutím. Preto, a v záujme o určitú formálnosť výsledku konania, možno cudzie rozhodnutie v manželských veciach, vo veciach určenia (zistenia alebo zapretia) rodičovstva a osvojenia dieťaťa uznať len osobitným výrokom slovenského súdu, a to vo forme rozsudku (§ 67 ods. 1 a § 68g ods. 1 ZMPSaP). Rozhodnutie o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti a o úprave styku s dieťaťom možno uznať aj nariadením jeho výkonu (§ 67 ods. 2 ZMPSaP).

Iba dodáme, že predmetom uznania sú len rozhodnutia v tých manželských veciach a vo veciach určenia (zistenia alebo zapretia) rodičovstva, ak aspoň jeden z účastníkov konania je slovenský občan, ako aj v tých prípadoch osvojenia dieťaťa, ak dieťa alebo aspoň jeden z osvojiteľov je slovenský občan (§ 65 ZMPSaP). Rozhodnutia cudzích súdov v týchto veciach, v ktorých nie je účastný štátny občan Slovenskej republiky, vyvolávajú na Slovensku aj bez ich uznania účinky ako tuzemské rozhodnutia, ak sa to neprieči slovenskému verejnému poriadku (§ 68 ods. 2 ZMPSaP).

Otázky:

1. Aký je vzájomný vzťah medzi kritériami právomoci uvedenými v článku 3 nariadenia Brusel IIa?
2. Za akých podmienok si môže slovenský súd založiť právomoc vo veci rozvodu na základe ZMPSaP?
3. Pri akých rodinnoprávnych vzťahoch s cudzím prvkom prichádza do úvahy voľba právomoci a voľba rozhodného práva?

4. Aké je základné kritérium právomoci vo veciach rodičovských práv a povinností? Aké sú základné kolízne normy vo veciach rodičovských práv a povinností?
5. Podľa akých právnych predpisov postupujú slovenské sudy pri cezhraničnom únose dieťaťa?
6. Aký je vzájomný vzťah medzi nariadením o vyživovacej povinnosti a Protokolom o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť z roku 2007?
7. Pri výkone ktorých rozhodnutí sa podľa nariadenia Brusel IIa nevyžaduje *exequatur*?

Prípady:

1. Manželia Martin (slovenský občan) a Krystyna (s nórsnym občianstvom) bývajú a pracujú v Bruseli. Manželstvo uzatvorili na Slovensku, kde sa narodil aj ich syn Peter. Po partnerských nezhodách Krystyna odchádza do Nórska a Martin Vás požiadal o právnu radu ohľadom rozvodu ich manželstva. Na sudy ktorých štátov sa Martin môže obrátiť s návrhom na rozvod manželstva? Posúďte aj možnosť podania spoločného návrhu. Ak by bola daná právomoc slovenského súdu, podľa akého práva bude slovenský súd manželov rozvádzať? Belgický súd vydal rozhodnutie, ktorým zveril syna do otcovej starostlivosti. Martin má následne záujem na podaní návrhu na určenie vyživovacej povinnosti matky k dieťaťu. Na sudy ktorého štátu sa môže obrátiť? Zvážte zároveň otázku rozhodného práva. Krystyna odišla do Nórska a so sebou vzala i maloletého Petra. Porovnajzte situáciu oprávneného a neoprávneného premiestnenia.
2. Po uzatvorení manželstva na bielych pieskoch ostrova Maledivy sa manželia nasťahovali do Uherského Hradišťa v Českej republike. Po piatich rokoch zdieľania spoločnej domácnosti sa manželka (štátna občianka SR) odsťahovala k rodičom do Košíc. Manžel (štátny občan Ukrajiny) oznámil manželke svoj úmysel podať návrh na ukončenie manželstva rozvodom na okresnom súde v Uherskom Hradišti. Manželka uvažuje o podaní návrhu na okresný súd v Košiciach a žiada Vás o právnu radu. Bude mať súd v Košiciach právomoc konať o rozvode manželov? Podľa akého práva bude súd manželov rozvádzať? Manželka má zároveň záujem po rozvode manželstva žiadať od bývalého manžela príspevok na výživu. Na ktorom súde má podať návrh na určenie príspevku na výživu a aké bude rozhodné právo?
3. Adam (štátny občan Francúzska) a Júlia (štátna občianka Slovenskej republiky) vo Francúzsku vychovávajú spoločného potomka Sebastiana (má dvojité štátne občianstvo: francúzske a slovenské). Po piatich rokoch spoločného života sa rozchádzajú; Júlia sa vracia na Slovensko do Košíc a berie so sebou aj syna Sebastiana. Adam s odchodom súhlasí, žiada však, aby mu Júlia aspoň raz do mesiaca umožnila stretnutie so synom v Bratislave. Júlia predbežne stretávanie prisľúbi, ale následne je pre ňu cestovanie do Bratislavy časovo a finančne náročné. Žiada Vás o radu: môže podať návrh na zverenie dieťaťa do jej starostlivosti na súde v Košiciach? Mohol by návrh podať Adam vo Francúzsku? Aké rozhodné právo

by aplikoval košický súd? Mohol by košický súd zároveň rozhodnúť o vyživovacej povinnosti otca voči synovi? Aké rozhodné právo by aplikoval? Ako by sa zmenilo uvažovanie o právomoci súdu ohľadom rodičovskej starostlivosti, ak by Júlia odišla so synom na Slovensko bez súhlasu Adama?

C. Dedičské věci

20. DEDIČSKÉ VECI V MEDZINÁRODNOM PRÁVE SÚKROMNOM

Literatúra: BERGQUIST, U., DAMASCELLI, D., FRIMSTON, R., LAGARDE, P., ODERSKÝ, F., REINHARTZ, B. *EU regulation on succession and wills: commentary*. Köln : Otto Schmidt, 2015. BREZNOŠČÁKOVÁ, M. I. *Cezhraničné dedenie: nariadenie EÚ č. 650/2012 o cezhraničných dedičstvách*. 1. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, 2015. BREZNOŠČÁKOVÁ, M. I. Činnosť notára pri zavedení Európskeho osvedčenia o dedičstve ako dosah Nariadenia EÚ č. 650/2012 o cezhraničných dedičstvách. In *Ars Notaria*. 2015, č. 2, s. 13 – 16. BREZNOŠČÁKOVÁ, M. I. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve. In *Ars Notaria*. 2012, č. 4, s. 3 – 7. HAČKOVÁ, T. Dedenie s medzinárodným prvkom v EÚ – nové nariadenie EÚ. In *Justičná revue*. 2015, roč. 67, č. 6 – 7, s. 857 – 868. KUČERA, Z. *Vybrané otázky srovnávacího medzinárodného práva súkromého*. Praha : Karolinium, 1996. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o medzinárodním právu súkromém a procesním. Komentár*. Praha : Panorama, 1989. VALOVÁ, K. Dedičské konanie po novom. In *Ars Notaria*. 2015, č. 1, s. 12 – 17. PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. PAUKNEROVÁ, M. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013. ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016. VALENTOVIC, Z. Teoretickoprávne problémy kolízoprávnej úpravy dedičských vzťahov. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comeniana*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985, s. 143 – 180.

Oblasť dedičskoprávnych vzťahov s cudzím prvkom je ďalšou, v ktorej európska úprava takmer úplne nahrádza slovenskú právnu úpravu v ZMPSaP. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve (ďalej aj „Nariadenie o dedení“) upravuje tak právomoc, ako aj určovanie rozhodného práva a uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí v dedičských veciach s cudzím prvkom. Obdobne ako nariadenie č. 4/2009 neobsahuje ustanovenie o zostatkovej právomoci a neodkazuje podporne na právo členského štátu. Právne normy členského štátu sa tak môžu uplatniť len v dvoch prípadoch – vo veciach vylúčených z rozsahu pôsobnosti nariadenia, čo bude najmä otázka formálnej platnosti právnych úkonov *mortis causae* urobených ústne, a v prípade konaní o dedičstve po poručiteľovi, ktorý zomrel pred 17. augustom 2015 (prechodné ustanovenie nariadenia, konkrétne čl. 83), čo sa bude s postupujúcim časom týkať najmä dodatočných konaní o dedičstve.

Prednosť pred nariadením však budú mať medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná, no s výnimkou dvojstranných zmlúv o právnej pomoci, ktorých druhou stranou je členský štát EÚ.

Článok 75 Nariadenia o dedení

Vzťah k existujúcim medzinárodným dohovorum

1. *Týmto nariadením nie je dotknuté uplatňovanie medzinárodných dohovorum, ktorých zmluvnou stranou je v čase prijatia tohto nariadenia jeden alebo viacero členských štátov a ktoré sa týkajú otázok upravených v tomto nariadení.*

Konkrétne členské štáty, ktoré sú zmluvnými stranami haagskeho Dohovoru o rozhodnom práve pre formu závetov z 5. októbra 1961, pokračujú v súvislosti s formálnou platnosťou závetov a spoločných závetov v uplatňovaní ustanovení uvedeného dohovoru namiesto článku 27 tohto nariadenia.

2. *Bez ohľadu na odsek 1 má toto nariadenie medzi členskými štátmi prednosť pred dohovormi uzavretými výlučne medzi dvoma alebo viacerými z nich v rozsahu, v akom sa týkajú otázok upravených v tomto nariadení.*

Spomedzi mnohostranných medzinárodných zmlúv je Slovenská republika viazaná (haagskym) Dohovorom o medzinárodnej správe majetku zosnulých osôb z 2. októbra 1973. Dohovorom sú však viazané len tri štáty (okrem ČR a SR, ktoré sú viazané na základe sukcesie po ČSFR, je to Turecko) a nemá praktický význam. Oveľa úspešnejší Dohovor o rozhodnom práve pre formu závetov z roku 1961 SR neratifikovala. Princípy tohto dohovoru boli však prevzaté do článku 27 Nariadenia o dedení.

Výraznejší vplyv však bude mať Nariadenie o dedení na dvojstranné zmluvné záväzky Slovenskej republiky. Časť dvojstranných zmlúv o právnej pomoci, ktorými je Slovenská republika viazaná, upravuje aj právomoc a rozhodné právo v dedičských veciach. Jednotná európska úprava bude mať prednosť pred dvojstrannými zmluvami s Bulharskom, Maďarskom, Poľskom, Rumunskom, Slovenskom, Chorvátskom, ktoré sú tiež členskými štátmi EÚ. Naopak, prednosť pred nariadením budú mať dvojstranné zmluvné záväzky s Ruskom, Ukrajinou, Bieloruskom, Bosnou a Hercegovinou, Srbskom a Čiernou Horou a iné.⁵⁷⁰

20.1 Nariadenie o dedení – podmienky a rozsah aplikácie

Ako už bolo uvedené, nariadenie sa vzťahuje na dedenie po osobách, ktoré zomreli 17. augusta 2015 alebo neskôr. Rozsah pôsobnosti Nariadenia o dedení je vymedzený pozitívne aj negatívne. Nariadenie sa vzťahuje na dedenie majetku zosnulých osôb. Nevzťahuje sa na daňové, colné a správne veci, teda ani na povinnosť platenia dedičskej dane.

Odôvodnenie Nariadenia o dedení

(9) Do rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia by mali patriť všetky občianskoprávne aspekty dedenia, najmä všetky formy prechodu majetku, práv a povinností z dôvodu smrti, nezávisle od toho, či ide o prechod na základe právneho úkonu nakladania s majetkom v prípade úmrtia, alebo o prechod majetku zo zákona.

Z rozsahu pôsobnosti nariadenia sú vylúčené otázky zápisu práv k hnutelným alebo nehnuteľným veciam do registra a účinky takéhoto zápisu. Požiadavka vkladu do katastra nehnuteľností pre nadobudnutie vlastníckeho práva k zdedenej nehnuteľnosti nachádzajúcej sa na území SR sa tak napríklad uplatní bez ohľadu na to, aké právo bude rozhodné pre dedenie a súd ktorého členského štátu bude vo veci rozhodovať.

⁵⁷⁰ Kompletný zoznam dvojstranných zmlúv je k dispozícii na webovej stránke Ministerstva spravodlivosti SR: <http://wwwold.justice.sk/wfn.aspx?pg=l722&htm=l7/1701.htm>.

Z rozsahu pôsobnosti Nariadenia o dedení sú ďalej napríklad vylúčené aj otázky týkajúce sa nezvestnosti fyzickej osoby, otázky týkajúce sa majetkových práv vyplývajúcich z manželského zväzku alebo porovnateľných vzťahov, majetok a majetkové práva prevedené inak ako dedením, napríklad darovaním (podľa práva rozhodného pre dedenie sa však bude posudzovať povinnosť vrátiť alebo započítať do dedičstva dary, ktoré dedič dostal za života poručiteľa) a pod. Z rozsahu pôsobnosti nariadenia sú vylúčené aj otázky upravené právom obchodných spoločností (napr. dedenie obchodného podielu).

Zásadné je vylúčenie otázky povahy vecných práv z rozsahu pôsobnosti nariadenia. V dôsledku aplikácie cudzieho rozhodného práva pre dedenie alebo uznania a výkonu cudzieho dedičského rozhodnutia nie je možné vytvárať k majetku nachádzajúcemu sa na území iného členského štátu vecné právo, ktoré právny poriadok tohto členského štátu nepozná. Takéto cudzie vecné právo sa má prispôbiť najbližšiemu rovnocennému domácejmu vecnému právu (čl. 31 Nariadenia o dedení). V nadväznosti na prijatie nariadenia č. 650/2012, na účely jeho riadnej aplikácie bol zákonom č. 267/2015 Z. z., okrem iného, doplnený aj ZMPsAP o nové ustanovenie upravujúce adaptáciu⁵⁷¹ v kontexte uznania alebo výkonu cudzieho rozhodnutia v SR.

V rozhodnutí vo veci C-218/16 „Kubicka“ sa SD EÚ zaoberal otázkou, či je orgán členského štátu, v ktorom sa nachádza majetok, ktorý je predmetom dedičského odkazu (Nemecko), oprávnený odmietnuť uznať vecné účinky vindikačného odkazu zriadeného podľa práva rozhodného pre dedenie (poľské právo), v zmysle ktorého odkazovník nadobudne vlastníctvo k predmetu odkazu ku dňu smrti poručiteľa, ak nemecké právo právny inštitút odkazu s priamym vecným účinkom nepozná. Podľa nemeckého práva sú cudzie vindikačné odkazy „adaptované“ v zmysle článku 31 Nariadenia o dedení na odkazy s nepriamym účinkom – zakladajúce iba právo odkazovníka žiadať od dediča prevedenie vlastníctva k majetku, ktorý je predmetom odkazu. Súdny dvor vo svojom rozhodnutí z 12. októbra 2017 odlišil samotné vecné právo, ktorým je v tomto prípade vlastnícke právo a ktoré, ako uviedol, poznajú oba právne poriadky, a titul prechodu tohto vecného práva, zmenený vindikačný odkaz. Výluky v článku 1 ods. 2 písm. k) a l) Nariadenia o dedení sa titulu prechodu vecného práva netýkajú, tento sa posudzuje podľa práva rozhodného pre dedenie na základe ustanovení nariadenia.

V mnohých členských štátoch, podobne ako v Slovenskej republike, konanie o dedičstve vedie a rozhoduje notár. Nariadenie nezasahuje do vnútroštátneho rozdelenia právomoci konať v dedičských veciach medzi orgány členského štátu. **Notár alebo iný orgán, resp. príslušník právnického povolania je na účely nariadenia považovaný za súd, ak spĺňa nasledujúce podmienky:** a) vykonáva funkciu justičného orgánu alebo koná na základe poverenia justičného orgánu alebo pod jeho kontrolou; b) poskytuje záruky nestrannosti; c) jeho rozhodnutia majú podobnú právnu silu a účinky ako rozhodnutie justičného orgánu a d) môžu byť napadnuté opravným prostriedkom podaným justičnému orgánu (článok 3 ods. 2 Nariadenia o dedení). Iba v prípade, že činnosť notára v dedičských veciach spĺňa tieto požiadavky, vzťahujú sa na neho ustanovenia nariadenia – t. j. jeho právomoc sa posudzuje podľa ustanovení nariadenia a rozhodné právo je povinný určovať v zmysle nariadenia,

⁵⁷¹ Blížšie k inštitútu adaptácie pozri ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 151 – 164.

ale tiež iba rozhodnutia notára (alebo iného príslušníka právnického povolania), ktorého činnosť spĺňa požiadavky článku 3 ods. 2 nariadenia, môžu byť uznané a vykonané podľa Nariadenia o dedení.

Veľmi konkrétne vymedzuje túto otázku aj odôvodnenie nariadenia: (22) *Akty vo veciach dedičstva vydané v členských štátoch notármi by mali byť v obehu podľa tohto nariadenia. Ak notári vykonávajú funkcie justičného orgánu, sú viazaní pravidlami súdnej právomoci a ich rozhodnutia by mali byť v obehu v súlade s ustanoveniami o uznávaní, vykonateľnosti a výkone rozhodnutí. Ak notári nevykonávajú funkcie justičného orgánu, nie sú viazaní pravidlami súdnej právomoci a verejných listín, ktoré vydávajú, by mali byť v obehu v súlade s ustanoveniami o verejných listinách. Za „súd“ na účely Nariadenia o dedení tak nebudú môcť byť považovaní francúzski alebo talianski notári, ktorí prejednávajú dedičstvo v nesporovom konaní ako súkromné osoby na žiadosť dedičov.*⁵⁷²

Nariadením o dedení nie sú viazané Veľká Británia, Írsko a Dánsko. Tieto štáty preto nie je možné na účely nariadenia považovať za „členské štáty“.

20.2 Právomoc konať o dedičstve

20.2.1 Právomoc podľa Nariadenia o dedení

Nariadenie obsahuje veľmi komplikovanú formuláciu úpravy právomoci konať o dedičstve. Keďže nariadenie umožňuje osobe zvoliť si právo, ktorým sa bude spravovať dedenie jej majetku, tiež v súlade s cieľom nariadenia vytvorí priestor, aby súd, ktorý koná o dedičstve, podľa možnosti rozhodoval podľa vlastného právneho poriadku (bod 27 odôvodnenia), vytvára niekoľko mechanizmov dovoľujúcich presunúť právomoc na súdy členského štátu, ktorého právo bolo zvolené. Pre zjednodušenie výkladu budeme ďalej mať na mysli a) právomoc v prípade, ak zosnulý nezvolil rozhodné právo pre dedenie, a b) právomoc v prípade, ak zosnulý zvolil rozhodné právo pre dedenie. Je potrebné však pamätať na to, že aj v prípade, ak zosnulý zvolil rozhodné právo pre dedenie, sa príslušné „únikové“ mechanizmy nemusia uplatniť.

a) Právomoc v prípade, ak zosnulý nezvolil rozhodné právo pre dedenie

Kritériá právomoci sú v nariadení hierarchicky usporiadané. **Všeobecnú právomoc** konať o dedičstve majú súdy členského štátu, v ktorom mal zosnulý (nariadenie nepoužíva pojem poručiteľ, ale pojem zosnulý) svoj obvyklý pobyt v čase smrti (čl. 4). Nariadenie ponúka v odôvodnení v bodoch 23 a 24 pomocný návod pre výklad kritéria obvyklého pobytu.

⁵⁷² HAČKOVÁ, T. Dedenie s medzinárodným prvkom v EÚ – nové nariadenie EÚ. In *Justičná revue*. 2015, roč. 67, č. 6 – 7, s. 860. Zoznam príslušníkov právnických povolani, ktorí konajú v jednotlivých členských štátoch v zmysle Nariadenia o dedení, je k dispozícii na európskom portáli elektronickej justície <https://e-justice.europa.eu>, informácie sú však len pomaly aktualizované a prekladané, preto nie sú vždy spoľahlivé.

(23) ... *Orgán konajúci v dedičskej veci by mal na účely určenia obvyklého pobytu celkovo posúdiť okolnosti života zosnulého počas rokov pred jeho úmrtím a v čase jeho smrti a zohľadniť všetky relevantné skutkové prvky, najmä trvanie a pravidelnosť prítomnosti zosnulého v dotknutom štáte, ako aj podmienky a dôvody tejto prítomnosti. Takto určený obvyklý pobyt by mal so zreteľom na konkrétne ciele tohto nariadenia preukazovať úzku a stabilnú väzbu s dotknutým štátom.*

(24) *V určitých prípadoch môže byť určenie obvyklého pobytu zosnulého zložitú. Takýto prípad môže nastať najmä vtedy, ak zosnulý z pracovných alebo ekonomických dôvodov odišiel žiť do zahraničia s cieľom pracovať tam, a to aj na dlhý čas, ale zachoval si úzku a stabilnú väzbu na svoj štát pôvodu. V takomto prípade by sa stále za obvyklý pobyt zosnulého mohol považovať štát pôvodu zosnulého, v ktorom sa nachádzalo centrum jeho rodinného a spoločenského života, v závislosti od okolností prípadu. Iný zložitý prípad môže nastať, ak zosnulý striedavo žil vo viacerých štátoch alebo ak cestoval z jedného štátu do druhého bez toho, aby sa trvale usadil v ktoromkoľvek z nich. Ak bol zosnulý štátnym príslušníkom jedného z týchto štátov alebo mal svoj hlavný majetok v jednom z týchto štátov, jeho štátna príslušnosť alebo umiestnenie tohto majetku by mohli byť osobitným faktorom pri celkovom posúdení všetkých skutkových okolností.*

Kľúčovým predpokladom existencie obvyklého pobytu v danom štáte je na účely Nariadenia o dedení úzka a stabilná väzba zosnulého s dotknutým štátom. Toto kritérium sa objavuje tak v odôvodnení v bode 23, ako aj v bode 24. Nariadenie ponúka v texte týchto odôvodnení ďalšie indicie, ktoré by mohli naznačovať úzku a stabilnú väzbu zosnulého, ako sú napríklad trvanie, pravidelnosť a dôvody prítomnosti zosnulého v dotknutom štáte (bod 24), alebo štátna príslušnosť zosnulého, prípadne jeho hlavný majetok, ak zosnulý nežil trvale alebo pravidelne v jednom štáte (bod 25). Tieto by však evidentne nemali byť vnímané ako rigidne dané záväzné kritériá, ale len ako pomôcky pri určení, s ktorým štátom má zosnulý úzku väzbu.

Príklad: Slovenská štátna občianka pracuje už takmer štyri roky v Rakúsku ako opatrovatelka rakúskeho dôchodcu, v dome ktorého aj býva. Na Slovensku má manžel a neplnoleté deti, ku ktorým sa každý víkend vracia. S manželom vlastní dom, v ktorom rodina žije a spolu splácajú hypotéku na tento dom. V tomto prípade je možné usúdiť, že slovenská opatrovatelka si zachovala úzku a stabilnú väzbu na svoj štát pôvodu, v ktorom sa nachádza tiež centrum jej rodinného života, ako aj hlavný majetok.

Iným podobným prípadom môže byť tzv. dôchodcovská turistika, t. j. situácia dôchodcov, ktorí zimné mesiace trávia v Chorvátsku alebo v Egypte, a to z dôvodov ekonomických alebo zdravotných, ale na jar sa pravidelne vracajú do krajiny svojho pôvodu, kde si udržiavajú rodinné a spoločenské väzby.

Ak zosnulý nemal v čase smrti obvyklý pobyt v členskom štáte, nastupuje **subsidiárna právomoc** uvedená v článku 10. V zmysle článku 10 budú mať právomoc konať o dedičstve súdy členského štátu, v ktorom sa nachádza majetok, ktorý je predmetom dedičstva, ak zároveň

- mal zosnulý štátnu príslušnosť tohto členského štátu alebo, ak tak nie je,
- mal obvyklý pobyt v tomto členskom štáte a od okamihu, keď príslušný členský štát opustil, neuplynulo viac ako päť rokov, alebo, ak nie je ani takýto členský štát,
- súd členského štátu, v ktorom sa nachádza majetok, ktorý je predmetom dedičstva, má právomoc konať, ale len o tomto majetku.

Súdy ad a) a b) majú právomoc konať vo veci celého dedičstva, súd ad c) len o majetku, ktorý sa nachádza v danom štáte.

Nariadenie obsahuje aj pravidlo *forum necessitatis* (čl. 11) umožňujúce konať o dedičstve v prípade, ak dedičské konanie nie je možné účinne začať alebo viesť v treťom štáte, s ktorým má vec úzku väzbu.

b) Právomoc v prípade, ak zosnulý zvolil rozhodné právo pre dedenie

Ak zosnulý počas svojho života využil možnosť, ktorú mu dáva článok 22, a zvolil rozhodné právo, je možné niekoľkými spôsobmi preniesť alebo založiť právomoc súdu štátu, ktorého právo určil zosnulý ako rozhodné. Táto možnosť platí iba v prípade, že zvolené právo je právom členského štátu.

Právomoc súdu členského štátu, ktorého právo bolo zvolené ako rozhodné pre dedenie, je možné založiť **dohodou o voľbe súdu** urobenou dotknutými účastníkmi konania (čl. 5). Ustanovenie článku 5 ods. 2 určuje náležitosti takejto dohody: dohoda musí byť urobená v písomnej forme, musí v nej byť uvedený dátum a musia ju podpísať dotknutí účastníci. Ak je uzavretá dohoda o voľbe súdu, súd, ktorý by začal konať vo veci dedičstva podľa článku 4 alebo článku 10, je povinný odmietnuť vykonávať právomoc [čl. 6 písm. b)]. Môže sa však stať, že v konaní pred zvoleným súdom vyjde najavo, že dohodu o voľbe súdu nepodpísali všetci účastníci dedičského konania. V takom prípade má aj tak zvolený súd právomoc konať, ak sa títo účastníci zúčastnia na konaní a nenamietajú neexistenciu právomoci zvoleného súdu (čl. 9).

Na založenie právomoci súdu členského štátu, ktorého právo bolo zvolené pre dedenie, stačí tiež, ak účastníci konania **výslovne uznajú jeho právomoc** [čl. 7 písm. c)]. Znamená to, že účastníci konania sa môžu priamo návrhom obrátiť na súd členského štátu, ktorého právo bolo zvolené, a to aj bez písomnej dohody o voľbe súdu, ak následne v konaní výslovne uznajú právomoc tohto súdu. Pre tento prípad však nariadenie neobsahuje korešpondujúce ustanovenie o odmietnutí právomoci súdom členského štátu, ktorý má právomoc vo veci konať podľa článku 4 alebo článku 10.⁵⁷³ Ak vezmeme do úvahy, že vo viacerých členských štátoch sa dedičské konanie začína aj bez návrhu, súd členského štátu, ktorý má právomoc podľa článku 4 alebo článku 10, môže byť postavený pred problém, ako postupovať. Výslovné uznanie právomoci súdu členského štátu možno prirovnať k mlčky vykonanej voľbe práva a súd s právomocou podľa článku 4 alebo článku 10 by mohol odmietnuť vykonávať právomoc analogicky ako v prípade dohody o voľbe práva.⁵⁷⁴

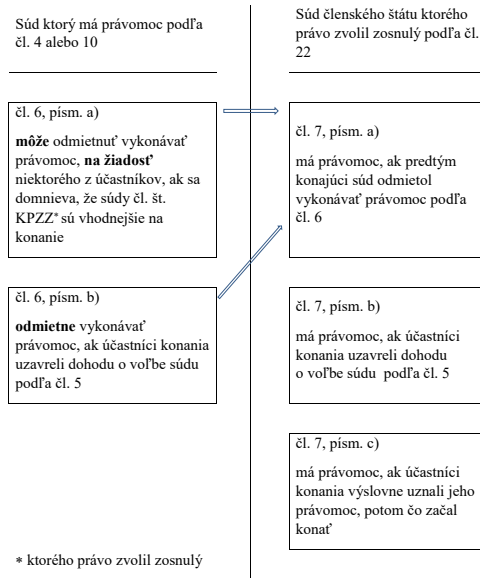
Súd s právomocou podľa článku 4 alebo článku 10 môže tiež **odmietnuť vykonávať právomoc na žiadosť niektorého z účastníkov**, ak sa vzhľadom na praktické okolnosti dedičskej veci domnieva, že súdy členského štátu, ktorého právo bolo zvolené, sú vhodnejšie na konanie v dedičskej veci [čl. 6 písm. b)]. Tomuto ustanoveniu

⁵⁷³ Článok 6 písm. b) má na mysli len odmietnutie právomoci, ak bola uzavretá dohoda o voľbe súdu v súlade s článkom 5 Nariadenia o dedení.

⁵⁷⁴ BERGQUIST, U., DAMASCELLI, D., FRIMSTON, R., LAGARDE, P., ODERSKÝ, F., REINHARTZ, B. *EU regulation on succession and wills: commentary*. Köln : Otto Schmidt, 2015, s. 79. Autori komentára poukazujú na rozsudok SD EÚ vo veci C-111/09 „Bílas“, interpretujúci ustanovenie čl. 24 nariadenia č. 44/2001 (zodpovedá čl. 26 nariadenia č. 1215/2012 Brusel Ia).

zodpovedá ustanovenie článku 7 písm. a), ktoré umožňuje súdu členského štátu, ktorého právo bolo zvolené, založiť si v takomto prípade právomoc.

Články 6 a 7 Nariadenia o dedení predstavujú základnú kostru mechanizmu prenosu právomoci konať o dedičstve. Článok 6 pritom upravuje postup súdu členského štátu, ktorý by inak mal vo veci právomoc, a článok 7 je základom pre založenie právomoci súdu, ktorého právny poriadok zvolil zosnulý. Ich pôsobenie môžeme znázorniť nasledujúco:

S ohľadom na to, že zvoliť možno len právo štátu, ktorého je budúci poručiteľ štátnym príslušníkom, pôjde najčastejšie o prenos právomoci medzi členským štátom obvyklého pobytu zosnulého a členským štátom, ktorého občianstvo mal zosnulý. Takýto mechanizmus umožní napríklad dedičom žijúcim v krajine pôvodu poručiteľa dosiahnuť, že dedičské konanie sa presunie do krajiny, v ktorej žijú.⁵⁷⁵ Zosnulý mohol zvoliť podľa čl. 22 aj právo nečlenského štátu, presun právomoci je však možný iba medzi členskými štátmi.

⁵⁷⁵ Prenos právomoci zo súdu s právomocou podľa článku 10 bude vzhľadom na tam zvolené kritériá právomoci zrejme ojedinelý. Muselo by ísť o prípad, keď mal zosnulý viacnásobnú štátnu príslušnosť, ale majetok len v jednom členskom štáte, prípadne mal majetok v členskom štáte, v ktorom mal v priebehu posledných piatich rokov obvyklý pobyt, a zároveň bol občanom iného členského štátu, v ktorom však majetok nemal.

c) *Ďalšie procesné otázky*

Obmedzenie konania

Môže sa stať, že majetok, ktorý je predmetom dedičstva, sa nachádza v treťom štáte, pri ktorom je predpoklad, že rozhodnutie súdu členského štátu v dedičskej veci neuzná a nevydá majetok dedičom. O takéto prípady pôjde najmä, ak ide o nehnuteľnosti, ktoré sa nachádzajú na území tohto tretieho štátu, pretože väčšina právnych poriadkov vyhradzuje rozhodovanie o vecných právach k nehnuteľnostiam do právomoci svojich súdov. V takom prípade môže súd podľa článku 12 na žiadosť niektorého z účastníkov rozhodnúť, že o takomto majetku nebude konať. Pre účastníkov dedičského konania to môže byť praktické z dôvodu, že ak sa budú chcieť ujať majetku nachádzajúceho sa v takomto treťom štáte, budú musieť aj tak iniciovať dedičské konanie v danom štáte. Obdobné pravidlo obsahuje aj § 44 ZMPSaP, podľa jeho ustanovenia však slovenský súd nerozhoduje o majetku nachádzajúcom sa v cudzom štáte, ktorý rozhodnutia slovenských orgánov neuznáva *ex lege*.

Právomoc prijať vyhlásenie o prijatí alebo odmietnutí dedičstva

Ak chce dedič odmietnuť dedičstvo alebo dedič, účastník konania, resp. iná osoba urobiť iné vyhlásenie, ktoré umožňuje urobiť právo rozhodné pre dedenie, môže tak platne urobiť nielen pred súdom, ktorý má podľa nariadenia právomoc vo veci konať, ale aj pred súdom členského štátu, v ktorom má táto osoba obvyklý pobyt (čl. 13). Nariadenie upravuje osobitne aj právo rozhodné pre formálnu platnosť takéhoto vyhlásenia, a to v článku 28.

Prekážka litispendencie

Aj Nariadenie o dedení upravuje prekážku litispendencie. Prekážka litispendencie tradične zaväzuje súd, ktorý nezačal konať ako prvý v tej istej veci, medzi tými istými účastníkmi, prerušiť konanie, kým sa nepotvrdí právomoc súdu, ktorý začal konať ako prvý, a následne sa vzdať svojej právomoci, ak sa právomoc prvého súdu potvrdí.

Ak súdy rôznych členských štátov konajú v súvisiacich veciach, súd, ktorý nezačal konať ako prvý, môže prerušiť konanie, a ak je konanie ešte len na prvom stupni, môže sa na žiadosť jedného z účastníkov vzdať svojej právomoci.

Rozhodovanie o otázkach súvisiacich s dedením

V dedičskom konaní rozhoduje slovenský notár ako súdny komisár aj o otázkach, ktoré síce s dedičským konaním súvisia, ale svojou povahou aj právnou úpravou sú samostatné. Ide najmä o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov (§ 195 CMP) a schválenie právneho úkonu maloletého (§ 160 CMP). Otázkou určenia, čo zo spoločného majetku manželov patrí do dedičstva po zosnulom manželovi, by, podľa nášho názoru, mohol notár konajúci ako súdny komisár riešiť ako vedľajšiu otázku, a to podľa práva rozhodného pre ich manželský majetkový režim (k vedľajším otázkam pozri podkapitolu 10.2), nemohol by však o nej meritórne rozhodnúť, ak by vo veci nemal právomoc.

Pre členské štáty, ktoré sa zúčastňujú posilnenej spolupráce v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov, rieši túto situáciu

nariadenie (EÚ) č. 2016/1103 tým, že v článku 4 spája právomoc vo veciach majetkového režimu manželov súvisiacich s dedičskou vecou s právomocou súdu členského štátu konať vo veci dedenia podľa nariadenia č. 650/2012. Slovenská republika sa posilnenej spolupráce nezúčastňuje.

Čo sa týka právomoci slovenského súdu schváliť v dedičskom konaní právny úkon maloletého, ktorý nemá obvyklý pobyt na území SR, riešenie ponúka článok 12 ods. 3 Nariadenia Brusel IIa, ktoré umožňuje súdu členského štátu, ktorý má právomoc v iných konaniach, ako sú konania uvedené v článku 12 ods. 1, rozhodovať o otázkach rodičovských práv a povinností, ak dieťa má vo vzťahu k tomuto štátu podstatnú väzbu a všetci účastníci konania prijali právomoc súdov výslovne alebo iným jednoznačným spôsobom, pričom ide o najlepší záujem dieťaťa. Podľa našich informácií, súdy SR predmetné ustanovenie v dedičských konaniach už podobne využívajú. Súdny dvor EÚ vo veci C-404/14 „Matoušková“ rozhodol, že schválenie dohody o vysporiadaní dedičstva uzavretej opatrovníkom maloletých detí predstavuje opatrenie týkajúce sa výkonu rodičovských práv a povinností a nepatrí medzi otázky dedenia vylúčené z pôsobnosti Nariadenia Brusel IIa.

20.2.2 Právomoc v prípade neaplikácie Nariadenia o dedení

Ak sa právomoc konať v dedičských veciach nebude posudzovať podľa Nariadenia o dedení ani podľa medzinárodnej zmluvy, uplatnia sa § 44 a § 45 ZMPSaP. V tejto úprave, ktorá nebola od prijatia ZMPSaP menená, je možné ešte vidieť dominantnosť kritéria štátneho občianstva v oblasti právnych vzťahov týkajúcich sa rodinných a rodinno-majetkových väzieb medzi fyzickými osobami. Právomoc slovenského súdu je v zásade daná, ak bol poručiteľ v čase svojej smrti slovenským občanom. Ak bol poručiteľ cudzím štátnym občanom, slovenský súd dedičstvo prejedná, len ak je splnená jedna z podmienok uvedených v § 45 ods. 1 ZMPSaP. Ide o prípady, keď:

- a) domovský štát poručiteľa – cudzinca nevydáva dedičstvo po slovenských občanoch alebo nepriznáva rozhodnutiam slovenských súdov právne následky (zrkadlovo obrátené obmedzenie právomoci súdov SR z § 44) – ide v podstate o určitú formu retoriez⁵⁷⁶, a tiež, ak sa cudzí štát odmietne zaoberať dedičstvom alebo sa nevyjadrí;
- b) tu mal poručiteľ bydlisko a ak o to žiada dedič, ktorý sa tu zdržuje;
- c) ide o nehnuteľnosti ležiace na území Slovenskej republiky – vzhľadom na slovo „vždy“ použité v úvode tohto ustanovenia, je možné právomoc slovenských súdov konať o dedení nehnuteľností ležiacich na území Slovenskej republiky považovať za výlučnú právomoc.

Ako sme už uviedli, prednosť pred aplikáciou Nariadenia o dedení budú mať zmluvy o právnej pomoci, ktoré nás zaväzujú vo vzťahu k nečlenským štátom EÚ a ktoré upravujú právomoc a rozhodné právo v dedičských veciach. Zmluvy priznávajú spravidla právomoc rozhodovať o dedení hnutelých vecí súdom tej zmluvnej strany, ktorej bol poručiteľ občanom (zmluva s bývalým ZSSR, ktorá nás zaväzujú napr. vo vzťahu k Ukrajine alebo Bielorusku), alebo priznáva právomoc súdom zmluvnej strany, na území ktorej mal poručiteľ v čase smrti bydlisko a právomoc rozhodovať

⁵⁷⁶ Komentár k ZMPSaP z r. 1989 spomína materiálnu vzájomnosť. Pozri KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o medzinárodnom právu súkromém a procesním. Komentár*. Praha : Panorama, 1989, s. 255.

o dedení nehnuteľností súdom zmluvnej strany, na území ktorej sa nehnuteľnosť nachádza.

20.3 Rozhodné právo

V rámci úpravy dedičských vzťahov s cudzím prvkom je možné rozlišovať medzi **jednotným a rozštiepeným dedičským štatútom**. V prípade, ak sa pre dedenie celého majetku po zosnulom zvolí jedno kolízne kritérium, či už štátnej príslušnosti zosnulého, alebo bydliska (obvyklého pobytu) zosnulého, spravuje sa dedenie celej pozostalosti len jedným právnym poriadkom, teda hovoríme o jednotnom dedičskom štatúte. V prípade, ak sa zvolí iné kolízne kritérium pre dedenie hnutelných vecí a iné pre dedenie nehnuteľných vecí, spravuje sa dedenie pozostalosti, podľa okolností, dvoma alebo aj viacerými právnymi poriadkami.⁵⁷⁷

Použitie viacerých právnych poriadkov na dedenie tej istej pozostalosti prináša riziko, že na dedenie jednotlivých častí majetku bude povolaný iný okruh dedičov, ich dedičské podiely budú iné, prípadne môže byť inak upravená aj spôsobilosť dedič a pod. Na druhej strane, a teda v prípade použitia iného práva pre dedenie nehnuteľností, t. j. práva platného v mieste, kde sa nehnuteľnosť nachádza, je možné sa vyhnúť negatívnym dôsledkom prejednávania prechodu vlastníctva k nehnuteľnostiam podľa cudzieho práva, ktoré tým, že sa nezohľadnia špecifické požiadavky práva platného v mieste, kde sa nehnuteľnosť nachádza, na dedenie takéhoto majetku, môže viesť k odmietnutiu uznania cudzieho rozhodnutia.⁵⁷⁸ Nariadenie o dedení, vychádzajúce z jednotného rozhodného práva pre dedenie celého dedičstva,⁵⁷⁹ tieto negatívne dôsledky rieši tak záväzkom uznávania dedičských rozhodnutí z iných členských štátov, ako aj výnimkou v článku 30 (pozri ďalej).

Pred voľbou, ktorý systém zvolíť, či systém jednotnej úpravy dedenia, alebo systém štiepenia, stáli aj tvorcovia Nariadenia o dedení.⁵⁸⁰ V súčasnosti európska unifikovaná úprava, ako aj slovenská právna úprava v ZMPSaP vychádzajú z jednotného dedičského štatútu, odlišné je však použité kolízne kritérium (obvyklý pobyt – občianstvo zosnulého/poručiteľa).

⁵⁷⁷ Pozri KUČERA, Z. *Vybrané otázky srovnávacích mezinárodného práva súkromného*. Praha : Karolinum, 1996, s. 95 a nasl.

⁵⁷⁸ K výhodám a nevýhodám jednotného a rozštiepeného dedičského štatútu pozri napríklad VALENTOVIC, Z. *Teoretickoprávne problémy kolízoprávnej úpravy dedičských vzťahov*. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comeniana*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985, s. 143 a nasl.

⁵⁷⁹ Zásadný význam jednotnosti práva pre dedenie celého dedičstva je možné sledovať aj v odôvodnení už spomínaného rozhodnutia SD EÚ vo veci C-218/16 „Kubicka“, relevantné sú najmä body 43 a 44 odôvodnenia.

⁵⁸⁰ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o súdnej príslušnosti, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a verejných listín v oblasti dedenia a o zavedení európskeho dedičského osvedčenia, KOM (2009) 154 v konečnom znení, výklad k článku 16.

20.3.1 Rozhodné právo podľa Nariadenia o dedení

Právom rozhodným pre dedenie je podľa článku 21 Nariadenia o dedení **právo štátu, v ktorom mal zosnulý obvyklý pobyt v čase smrti**. Predmetné ustanovenie obsahuje aj únikovú klauzulu, ktorá umožňuje vo výnimočných prípadoch, ak mal zosnulý preukázateľne užšie väzby na iný štát, aby sa použilo právo tohto iného štátu. Môže ísť napríklad o prípady, keď zosnulý zmenil svoj obvyklý pobyt len krátko pred smrťou, alebo ak dôchodcu do smrti opatruje dcéra, ktorá žije v cudzine.

Odôvodnenie Nariadenia o dedení

(25) Pokiaľ ide o určovanie rozhodného práva pre dedenie, orgán konajúci vo veci dedičstva môže vo výnimočných prípadoch, napríklad keď sa zosnulý presťahoval do štátu svojho obvyklého pobytu len krátko pred svojou smrťou a všetky okolnosti prípadu poukazujú na to, že mal preukázateľne užšie väzby s iným štátom, dospieť k záveru, že rozhodným právom pre dedenie by nemal byť právny poriadok štátu obvyklého pobytu zosnulého, ale právny poriadok štátu, s ktorým mal zosnulý preukázateľne užšiu väzbu. Preukázateľne užšia väzba by sa však nemala používať ako subsidiárne kolízne kritérium vždy, keď je určenie miesta obvyklého pobytu zosnulého v čase smrti zložité.

Rozhodným právom sa spravuje dedenie celého majetku zosnulého. Jedinou výnimkou je povinnosť rešpektovať právne predpisy platné v štáte, kde sa nachádza určitý nehnuteľný majetok, teda predpisy, ktoré pre dedenie tohto majetku ustanovujú z hospodárskych, rodinných alebo sociálnych dôvodov osobitný režim (čl. 30).⁵⁸¹

Podľa slovenského práva sú to opatrenia proti drobeniu pozemkov, konkrétne podľa § 21 až 24 zákona č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom.

Právo rozhodné pre dedenie je možné určiť aj voľbou. **Rozhodné právo pre dedenie môže zvoliť** poručiteľ vo forme právneho úkonu pre prípad smrti, prípadne môže byť klauzula o voľbe práva súčasťou tohto právneho úkonu, napríklad môže ísť o jedno z ustanovení závetu. Voľba práva musí byť buď výslovná, alebo vyplývať z podmienok právneho úkonu *mortis causae*. Poručiteľ si môže zvoliť iba právo štátu, ktorého je štátnym príslušníkom. Ak má viacnásobnú štátnu príslušnosť, môže si vybrať ktorúkoľvek z nich. Aj zvolené právo sa bude vzťahovať na dedenie celého majetku poručiteľa. Nie je možné zvoliť rozhodné právo pre dedenie len časti majetku.

Obdobne ako závet možno v SR aj vyhlásenie o voľbe práva urobiť vo forme notárskej zápisnice (§ 46 v spojitosti s § 54 zákona č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti). Notár takéto vyhlásenie zaregistruje v Notárskom centrálnom registri závetov, kde môže byť ľahko dostupné v prípade začatia dedičského konania (porovnaj § 176 ods. 1 CMP).

Právo určené ako rozhodné, či už pôjde o právo obvyklého pobytu zosnulého, alebo o právo zvolené, sa použije bez ohľadu na to, či pôjde o právny poriadok členského štátu. Obsahuje teda tzv. univerzálne kolízne normy. Nariadenie upravuje v článku 23 aj rozsah pôsobnosti rozhodného práva. Nejde o taxatívny výpočet, otázky tam uvedené sa však vždy budú spravovať právom rozhodným pre dedenie.

⁵⁸¹ Pozri HAČKOVÁ, T. Dedenie s medzinárodným prvkom v EÚ – nové nariadenie EÚ. In *Jurističná revue*. 2015, roč. 67, č. 6 – 7, s. 864.

Článok 23

Rozsah pôsobnosti rozhodného práva

1. Právnym poriadkom určeným podľa článku 21 alebo článku 22 sa spravuje celé dedičstvo.
2. Uvedené právo upravuje najmä:
  - a) dôvody, čas a miesto začatia dedenia;
  - b) určenie oprávnených osôb, určenie ich príslušných dedičských podielov a povinností, ktoré im môže uložiť zosnulý, ako aj určenie iných dedičských práv vrátane dedičských práv pozostalého manžela (manželky) alebo partnera (partnerky);
  - c) spôsobilosť dediť;
  - d) vydedenie a dedičskú nespôsobilosť;
  - e) prechod majetku, práv a záväzkov tvoriacich časť dedičstva na dedičov, prípadne odkazovníkov, vrátane podmienok a účinkov prijatia alebo odmietnutia dedičstva či odkazy;
  - f) právomoci dedičov, vykonávateľov závetu a ostatných správcov dedičstva, najmä pokiaľ ide o predaj majetku a vyplatenie veriteľov, a to bez toho, aby boli dotknuté právomoci uvedené v článku 29 ods. 2 a 3;
  - g) zodpovednosť za dlhy patriace do dedičstva;
  - h) disponibilnú časť dedičstva, povinné dedičské podiely a ostatné obmedzenia nakladania s majetkom pre prípad smrti, ako aj prípadné nároky osôb blízkych zosnulému voči dedičstvu alebo dedičom;
  - i) povinnosť vrátiť alebo započítať do dedičstva pri výpočte podielov jednotlivých oprávnených osôb dary, záloh na dedičský podiel alebo odkazy a
  - j) rozdelenie dedičstva.

V prípade, ak nie je dedič zo zákona ani zo závetu, nadobúda spravidla dedičstvo štát. Právny titul nadobudnutia je však v jednotlivých členských štátoch rôzny. Podľa niektorých právnych poriadkov je štát v pozícii dediča, podľa iných nadobúda štát uvoľnený majetok nachádzajúci sa na jeho území z titulu územného suveréna (právna úprava v SR). Nariadenie do vnútroštátnej úpravy týchto otázok nezasahuje. V článku 33 však priznáva členskému štátu právo nadobudnúť majetok z dedičstva nachádzajúci sa na jeho území, ak mu takéto právo priznáva jeho právny poriadok a ak podľa rozhodného práva pre dedenie nie je dedič fyzická osoba (neprihliada sa teda na dedičské právo cudzieho štátu alebo inštitúcie), a nie je ani dedič alebo odkazovník na základe právneho úkonu pre prípad smrti (v tomto prípade by cudzí štát alebo inštitúcia dedič mohli).

Nariadenie osobitne tiež upravuje **právo rozhodné pre formálnu a hmotnoprávnu platnosť právnych úkonov *mortis causae*** (čl. 24 až 27). Prípustnosť a hmotnoprávna platnosť právnych úkonov *mortis causae* sa spravidla spravuje právom, ktoré by bolo rozhodným pre dedenie po osobe (osobách), ktorá právny úkon urobila, ak by zomrela v deň, keď právny úkon urobila (napr. obvyklý pobyt závetcu v čase, keď závet urobil). Pre formálnu platnosť právnych úkonov *mortis causae* nariadenie ustanovuje škálu kolíznych kritérií prevzatých z Dohovoru o rozhodnom práve pre formu závetov Haagskej konferencie MPS z roku 1961.⁵⁸² Postačí, ak právny úkon

⁵⁸² Členské štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto dohovoru, môžu pokračovať v jeho uplatňovaní v zmysle výnimky v článku 75 ods. 1. Slovenská republika nie je jeho zmluvnou stranou.

vyhovuje požiadavkám niektorého z právnych poriadkov, na ktoré tieto kolízne kritériá odkazujú.

Hmotnoprávna platnosť právneho úkonu voľby práva sa však vždy posudzuje podľa zvoleného práva (tzv. hypotetický štatút).

Ako je zvykom, nariadenie upravuje aj niektoré otázky súvisiace s výkladom a aplikáciou kolíznej normy, ako sú spätný a ďalší odkaz, verejný poriadok, interlokálne kolízie.

Za zmienku stojí, že nariadenie striktne neodmieta uplatnenie spätného odkazu. V zmysle článku 34 sa spätný odkaz prijíma (nie je to formulované ako možnosť, skôr ako povinnosť súdu), ak je rozhodným právom právo nečlenského štátu a toto právo buď a) späť odkazuje na právny poriadok členského štátu, alebo b) na právny poriadok iného nečlenského štátu, ktorého ustanovenia už však neodkazujú ďalej, ale uplatnil by vlastný právny poriadok. Takáto úprava smeruje k jednotnosti určenia rozhodného práva.

Prijatie spätného odkazu je však vylúčené, ak bolo rozhodné právo určené na základe únikovej klauzuly v čl. 21 ods. 2 alebo ak bolo zvolené. Prijatie spätného odkazu je tiež vylúčené v prípade posudzovania formálnej platnosti právnych úkonov pre prípad smrti a vyhlásení dedičov a iných dotknutých osôb a vo vzťahu k určeniu imperatívnych noriem pre osobitné kategórie majetku podľa čl. 30.

20.3.2 Rozhodné právo v prípade neaplikácie Nariadenia o dedení

Určenie rozhodného práva v zmysle ZMPSaP vychádza, rovnako ako určenie právomoci podľa tohto predpisu, z kritéria **občianstva poručiteľa** v čase smrti (§ 17). ZMPSaP osobitne v § 18 upravuje právo rozhodné pre vecnú a formálnu platnosť závetu a „*iných druhov robenia poriadku pre prípad smrti*“. Zákon odkazuje znovu na právo štátu, ktorého bol poručiteľ štátnym príslušníkom, ale v čase prejavu vôle. Toto právo bolo rozhodné aj pre posúdenie otázky, akým právnym úkonom bolo možné disponovať s majetkom pre prípad smrti. Podľa ustáleného výkladu tohto ustanovenia zmena štátnej príslušnosti nemá vplyv na platnosť závetu (nemôže sa v dôsledku nového nadväzovacieho kritéria konvalidovať ani sa stať neplatným). Pre formu závetu boli určené alternatívne kritériá štátnej príslušnosti poručiteľa v čase, keď závet urobil, alebo práva miesta, v ktorom bol závet urobený.

Na rozdiel od európskej aj slovenskej právnej úpravy, väčšina dvojstranných zmlúv s nečlenskými štátmi EÚ zakotvuje pre dedenie hnutelných vecí použitie iného rozhodného práva ako pre dedenie nehnuteľných vecí. Dedenie hnutelných vecí sa spravuje spravidla právom zmluvnej strany, ktorej bol poručiteľ štátnym príslušníkom, prípadne práva zmluvnej strany, na území ktorej mal poručiteľ bydlisko, a dedenie nehnuteľných vecí právom zmluvnej strany, kde sa nehnuteľnosť nachádza.

20.4 Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí

20.4.1 Uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí z členských štátov EÚ, ktoré uplatňujú Nariadenie o dedení

Podľa Nariadenia o dedení sa bude postupovať len v prípade uznania a výkonu rozhodnutí vydaných v členských štátoch EÚ, a to vo veciach, ktoré spadajú do vecnej pôsobnosti nariadenia. Za rozhodnutia vydané na území členských štátov sa nebudú považovať rozhodnutia vydané v dedičskom konaní na území Dánska, Veľkej Británie a Írska. Súdny týchto štátov nie sú oprávnené ani vydávať európske osvedčenie o dedičstve, ale ani ho vydané v iných členských štátoch nie sú povinné uznávať. Rozhodnutia alebo notárske listiny z nečlenských štátov sa budú uznávať podľa dvojstranných zmlúv alebo podľa ZMPSaP.

Systém uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí je v Nariadení o dedení koncipovaný podobne ako v nariadení č. 44/2001 (Nariadenie Brusel I. – pôvodné). Rozhodnutie vydané v jednom členskom štáte sa v ostatných členských štátoch uznáva bez osobitného konania. O uznaní však možno rozhodnúť aj osobitným výrokom, ak je otázka uznania hlavným predmetom sporu, a to na návrh ktorejkoľvek zainteresovanej strany. Rozhodnutie možno neuznať iba z jedného z taxatívne uvedených dôvodov v článku 40, ktorými sú: rozpor s verejným poriadkom, nedodržanie práva obhajoby, nezlučiteľnosť s rozhodnutím vydaným v štáte uznania alebo so skorším rozhodnutím vydaným v inom štáte v rovnakej veci a medzi rovnakými účastníkmi.

Cudzie rozhodnutie o dedičstve možno vykonať, iba ak bolo v štáte výkonu vyhlásené za vykonateľné. Návrh na vyhlásenie cudzieho rozhodnutia za vykonateľné sa podáva na súd príslušný podľa miesta bydliska účastníka, proti ktorému sa má rozhodnutie vykonať, alebo podľa miesta výkonu. Vyhlásenie vykonateľnosti sa vydáva ihneď po splnení formálnych náležitostí, a to bez skúmania prekážok uznania a výkonu podľa článku 40. Tieto prekážky sa skúmajú, len ak niektorý z účastníkov podá do 30 dní od doručenia rozhodnutia o návrhu na vyhlásenie rozhodnutia za vykonateľné odvolanie.

Európske osvedčenie o dedičstve

Nariadenie o dedení zavádza aj nový typ listiny, ide o európske osvedčenie o dedičstve (*European certificate of succession*), ktoré uľahčuje dedičom, odkazovníkom s priamymi právami k dedičstvu, ako aj vykonávateľovi závetu alebo správcovi dedičstva preukázať svoje postavenie alebo sa ujať majetku, ktorý je predmetom dedenia.

Európske osvedčenie o dedičstve (ďalej aj „EOD“) slúži na preukázanie nasledujúcich skutočností (čl. 63 ods. 2 Nariadenia o dedení):

- a) postavenia a/alebo práva každého dediča, prípadne odkazovníka uvedeného v osvedčení a ich príslušných dedičských podielov;

- b) pridelenia konkrétneho majetku, ktorý je súčasťou dedičstva, dedičom, prípadne odkazovníkom uvedeným v osvedčení;
- c) právomoci osoby určenej v osvedčení na vykonanie závetu alebo správu dedičstva.

V jednom EOD môže byť osvedčených aj viacero z uvedených skutočností.

Výhodou EOD je, že má účinky vo všetkých členských štátoch bez potreby osobitného konania. Nie je potrebné najmä vyhlásenie o vykonateľnosti. Na základe EOD je možné žiadať vydanie majetku, ktorý je predmetom dedičstva, alebo zápis do verejného registra vecných práv, ako je kataster nehnuteľností v SR. EOD je tiež dokladom, ktorý osvedčuje právomoci vykonávateľa závetu alebo správcu dedičstva, pričom tieto právomoci je potrebné posudzovať výlučne podľa EOD. EOD nenahrádza dedičské osvedčenia, ktoré je možné v niektorých členských štátoch vydať podľa vnútroštátneho práva, alebo iné typy rozhodnutí, ako je uznesenie o dedičstve podľa § 203 CMP.

EOD vydáva kompetentný orgán určený jednotlivými členskými štátmi. V Slovenskej republike je to vždy notár (§ 214 CMP).

Orgánom kompetentným vydať EOD môže a nemusí byť vnútroštátny orgán, ktorý je oprávnený konať v dedičských veciach ako súd, a to v zmysle čl. 3 ods. 2 Nariadenia o dedení. Pojem „právomoc“ použitý na účely čl. 64 písm. b), ako aj na účely čl. 2 Nariadenia o dedení je potrebné chápať ako súhrn oprávnení a povinností vnútroštátneho orgánu, obdobne ako v civilnom procesnom práve, nie ako medzinárodnú právomoc (v anglickej jazykovej verzii je použitý termín *competence* – na rozdiel od *jurisdiction*).

Podľa slovenskej právnej úpravy (§ 214 CMP) bude EOD vydávať notár poverený súdom na konanie o dedičstve. Tento notár bude vydávať EOD aj po skončení konania. Ak nebude takýto notár, EOD bude vydávať notár, ktorého poverí súd obdobným postupom ako pri poverení na konanie o dedičstve. Notár vydané EOD registruje v Notárskom centrálnom registri listín.⁵⁸³

Návrh na vydanie EOD môže podať ktorákoľvek z osôb, ktorých práva je možné osvedčiť prostredníctvom EOD. Žiadateľ pritom môže a nemusí využiť tlačivo zavedené vykonávacím nariadením Komisie č. 1329/2014. Európske osvedčenie o dedičstve sa však vždy vydáva vo forme tlačíva zavedeného týmto nariadením.

Vykonávacie nariadenie zavádza, obdobne, ako je to v prípade iných nariadení EÚ, vzorové tlačíva pre potvrdenia, ktoré vydávajú orgány členských štátov v zmysle Nariadenia o dedení (potvrdenie o rozhodnutí v dedičskej veci, o verejnej listine, o súdnom zmeri), a pre žiadosť o vydanie EOD, ako aj pre samotné EOD. Tieto tlačíva sú dostupné aj cez e-justice portál: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-sk.do.

Vydanie EOD alebo rozhodnutie o odmietnutí jeho vydania je možné napadnúť opravným prostriedkom, vždy však len v členskom štáte pôvodu osvedčenia. V slovenskom právnom poriadku ide o osobitný opravný prostriedok podľa § 216 a § 218 CMP.

⁵⁸³ Bližšie k postupu notára pri vydávaní EOD pozri BREZNOŠČÁKOVÁ, M. I. Činnosť notára pri zavedení Európskeho osvedčenia o dedičstve ako dosah Nariadenia EÚ č. 650/2012 o cezhraničných dedičstvách. In *Ars Notaria*. 2015, č. 2, s. 13 – 16.

20.4.2 Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí z členských štátov EÚ, ktoré neuplatňujú Nariadenie o dedení, a z nečlenských štátov EÚ

Pri uznaní alebo výkone cudzích rozhodnutí vydaných v dedičskom konaní v nečlenských štátoch Európskej únie alebo v Dánsku, vo Veľkej Británii a v Írsku sa bude postupovať podľa Oddielu III. druhej časti ZMPSaP. Keďže nejde o rozhodnutia uvedené v § 65 ZMPSaP, budú sa uznávať bez potreby osobitného výroku, pričom odmietnutie uznania alebo výkonu takéhoto rozhodnutia bude možné pre rozpor s jednou z prekážok zakotvených v § 64 ZMPSaP. Prekážkou uznania alebo výkonu takýchto rozhodnutí bude v súlade s ustanovením § 64 písm. a) v spojitosti s § 45 ods. 1 písm. c) ZMPSaP aj to, ak sa v cudzom, nečlenskom štáte rozhodlo o dedení nehnuteľnosti ležiacej na území Slovenskej republiky. Cudzie rozhodnutie bude v tomto rozsahu nevykonateľné. Ustanovenie o adaptácii cudzieho vecného práva, opatrenia alebo príkazu v zmysle § 67a sa však uplatní aj v tomto prípade. Toto ustanovenie je koncipované ako všeobecne použiteľné, teda nielen na účely Nariadenia o dedení.⁵⁸⁴

Podľa ZMPSaP sa bude postupovať tiež v prípade uznania alebo výkonu cudzieho rozhodnutia vydaného v členských štátoch EÚ viazaných nariadením, pokiaľ by išlo o dedenie po osobách, ktoré zomreli pred 17. augustom 2015. Nebude teda dôležitý dátum vydania rozhodnutia ani dátum začatia dedičského konania, keďže prechodné ustanovenie v článku 83 žiadne takéto osobitné režimy neupravuje.

Pred ZMPSaP však budú mať vždy prednosť medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná, a teda postup a podmienky uznania a výkonu zakotvené v takýchto medzinárodných zmluvách. Znovu pôjde najmä o dvojstranné zmluvy o právnej pomoci, z ktorých väčšina uznanie a výkon cudzích rozhodnutí upravuje.

Otázky:

1. Kedy sa na určenie právomoci a rozhodného práva pre dedenie použije európske Nariadenie o dedení a kedy ZMPSaP alebo medzinárodná zmluva?
2. Na akom kritériu je založená všeobecná právomoc podľa Nariadenia o dedení?
3. Aké právo je rozhodné pre dedenie podľa Nariadenia o dedení?
4. Kto môže podľa Nariadenia o dedení zvoliť právo rozhodné pre dedenie a kto môže voľbou založiť právomoc súdu členského štátu?
5. Vztahuje sa pojem súd v Nariadení o dedení aj na notára konajúceho ako súdny komisár podľa práva SR?
6. Je voľba práva podľa Nariadenia o dedení obmedzená? Na ktoré právne poriadky?
7. Akú formu musí mať právny úkon voľby práva pre dedenie?

⁵⁸⁴ Pozri tiež dôvodovú správu k zákonu č. 267/2015 Z. z., k článku III bod 9.

8. Za akých podmienok môže mať právomoc súd členského štátu, ktorého právo zvolil zosnulý ako právo rozhodné pre dedenie?
9. Kde, pred orgánmi ktorého štátu a podľa akého práva môže urobiť dedič vyhlásenie o prijatí alebo odmietnutí dedičstva?
10. Kedy sa postupuje pri uznaní a výkone cudzích rozhodnutí o dedičstve podľa Nariadenia o dedení a kedy podľa ZMPSaP alebo medzinárodnej zmluvy?
11. Na čo slúži európske osvedčenie o dedičstve? Kto je oprávnený vydať európske osvedčenie o dedičstve v SR?

Prípady:

1. Slovenský štátny občan Ján L. žil od roku 1968 vo Francúzsku, kde aj zomrel 15. marca 2015. Dedičské konanie, ktorého predmetom bolo dedenie hnutelného a nehnuteľného majetku Jána L. nachádzajúceho sa na území Francúzska, prebehlo vo Francúzsku. Dedičmi majetku Jána L. boli syn a dcéra z prvého manželstva žijúci v SR a syn z druhého manželstva žijúci vo Francúzsku. V apríli 2017 zistili dedičia Jána L. žijúci v Slovenskej republike, že Ján L. bol tiež v 1/3 spoluvlastníkom nehnuteľnosti nachádzajúcej sa v katastrálnom území obce Topoľčianky v okrese Zlaté Moravce. Slovenskí dedičia podali 30. apríla 2017 na Okresný súd Nitra návrh na prejednanie dodatočne objaveného dedičstva. Budú mať slovenské orgány právomoc na prejednanie tohto dedičstva? Podľa akého predpisu by ste posudzovali ich právomoc?
2. Allan, 70-ročný španielsky štátny príslušník, žil posledných 10 rokov v Slovenskej republike. V SR prevádzkoval spolu s ďalšími dvomi spoločníkmi, prostredníctvom s. r. o. zapísanej v slovenskom obchodnom registri, požičovňu luxusných áut. Allan vlastnil v SR byt a zbierku obrazov svetových majstrov. Na bankovom účte vedenom v SR mal vyše 600 000 Sk. Vo svojej poslednej vôli odkázal Allan svoju zbierku obrazov galérii vo svojom rodnom meste v Španielsku, a zároveň vyslovil vôľu, aby sa dedenie jeho majetku spravovalo španielskym právom. Allan zomrel na srdcovú zástavu 1. januára 2016. V čase svojej smrti Allan nebol ženatý, bol bezdetný, v Španielsku žili len vzdialení príbuzní. Budú mať slovenské orgány právomoc vo veci dedenia po Allanovi? Aké právo bude rozhodné pre dedenie jeho majetku? Podľa akého práva sa bude posudzovať to, čo s obchodným podielom Allana v s. r. o.? Kto nadobudne dedičstvo po Allanovi, ak nie je žiadny zákonný dedič? Bude možné, resp. nutné vydať galérii v Allanovom rodnom meste predmetné obrazy?
3. Dánsky štátny príslušník Frederik J. prišiel v roku 2013 pracovať ako IT špecialista do firmy pripravujúcej softvéry pre podnikateľov, sídliacej v Žiline. V Žiline nadviazal vzťah so slovenskou kolegyňou Evou, s ktorou od roku 2014 žil v spoločnej domácnosti aj s jej 5-ročnou dcérou Adelou. Byt, v ktorom spolu žili, zakúpil zo svojich prostriedkov Frederik. Zo svojich prostriedkov zakúpil tiež luxusné autá pre seba i pre priateľku. Ešte v roku 2011 uzavrel Frederik v Dánsku manželstvo s Agnetou, tiež dánskou štátnou občiankou. Manželstvo

bolo rozvedené v roku 2013, z manželstva sa ale narodil syn, ktorý má momentálne 5 rokov. V máji 2017 na dovolenke v Južnej Amerike, pri rafte divokej rieky, Frederik nešťastne zahynul. Orgány ktorého štátu budú mať právomoc vo veci dedenia? Bude Nariadenie č. 650/2012 o dedení použiteľné, ak Dánsko nie je nariadením viazané, ani sa nepodieľa na jeho uplatňovaní (bod 83 odôvodnenia nariadenia)? Aké právo bude rozhodné pre dedenie? Aké právo bude rozhodné pre posúdenie toho, či je maloletý syn Frederika neopomenuteľným dedičom?

4. Adam K., slovenský štátny príslušník, žil od roku 2000 v Belgicku. Vlastnil hnuťelný aj nehnuteľný majetok v Belgicku. Od roku 2010 je aj štátnym občanom Belgicka. V roku 2016 zistil, že je vážne chorý a zostáva mu už len niekoľko rokov života. V Belgicku preto zriadil závet, v ktorom zanechal všetok svoj majetok bratovi a sestre žijúcim v SR, keďže vlastné deti nemal a brat a sestra boli jeho najbližší príbuzní. V závete zároveň vyslovil želanie, aby sa dedenie všetkého jeho majetku spravovalo slovenským právom. V septembri 2017 Adam zomrel. Orgány ktorého štátu budú mať právomoc konať vo veci dedičstva? Akým právom sa bude spravovať dedenie hnuťelného a nehnuteľného majetku, ktorý je v Belgicku? Bude voľba práva platná? Ak by sa brat a sestra žijúci v SR prišli za vami poradiť s otázkou, ako postupovať, aby sa dedičské konanie viedlo v SR, čo by ste im poradili?

D. Právna pomoc v styku s cudzinou

21. PRÁVNA POMOC V STYKU S CUDZINOU, MEDZISÚDNA SPOLUPRÁCA

V prípade sporov s cezhraničným prvkom je niekedy potrebné, aby súd vykonávajúci verejnomocenské oprávnenia uskutočnil určitú činnosť v zahraničí. Možnosť orgánov jedného štátu pôsobiť na území iného štátu je obmedzená a zásadne prípustná iba so súhlasom tohto štátu. Právnou pomocou v styku s cudzinou rozumieme činnosť justičných a iných orgánov štátu dožiadaného súdom alebo iným orgánom druhého štátu o vykonanie alebo o súčinnosť pri vykonaní určitého verejnomocenského oprávnenia dožadujúceho orgánu v štáte dožiadaného orgánu.

Za najdôležitejšie procesné úkony s medzinárodným aspektom sa považuje doručovanie súdnych dokumentov zo zahraničia a do zahraničia, ako aj vykonávanie dôkazov súdom v zahraničí, resp. v tuzemsku na základe dožiadania cudzieho súdu.

Slovenský kódex medzinárodného práva súkromného a procesného (ZMPSaP) upravuje poskytovanie právnej pomoci v § 55 a nasl. Podľa uvedeného predpisu je základným spôsobom poskytovania a dožiadania právnej pomoci tzv. nepriama právna pomoc, keď slovenské a zahraničné justičné orgány medzi sebou komunikujú prostredníctvom ministerstva spravodlivosti. Iba vo výnimočných prípadoch sa právna pomoc poskytuje priamo (v priamom styku medzi dožiadaným a dožadujúcim justičným orgánom). Slovenské justičné orgány poskytujú v zmysle § 56 ZMPSaP právnu pomoc v styku s cudzinou iba za podmienky (materiálnej) vzájomnosti, teda iba v prípade, ak aj sám dožadujúci štát (v iných prípadoch) poskytuje slovenským orgánom právnu pomoc.

Rozdielnosť vo vnútroštátnych právnych úpravách podmienok a procesu poskytovania právnej pomoci v styku s cudzinou komplikuje priebeh súdnych konaní s cudzím prvkom. Právna úprava právnej pomoci je preto predmetom bilaterálnych medzinárodných zmlúv o právnej pomoci. Podstatnejšie výsledky pri unifikácii pravidiel vzájomného poskytovania právnej pomoci boli dosiahnuté v rámci Európskej únie. Európska únia si, okrem iného, stanovila za cieľ zlepšovať, zjednodušovať a vykonávať účinnú súdnu spoluprácu medzi členskými štátmi. V snahe o dosiahnutie tohto cieľa bola na úrovni EÚ vytvorená inštitucionálna základňa pre účinnú súdnu spoluprácu: Európska súdna sieť pre občianske a obchodné veci.⁵⁸⁵ Sieť sa skladá z kontaktných bodov, ústredných orgánov a súdnych alebo iných orgánov. Sieť zodpovedá za zjednodušenie súdnej spolupráce medzi členskými štátmi v občianskych a obchodných veciach a vytvorenie informačného systému pre členov siete a pre verejnosť. Týmto systémom je internetový [Európsky justičný atlas](#). V rámci zlepšenia spolupráce medzi súdmi členských štátov bolo prijaté nariadenie č. [1393/2007](#)

⁵⁸⁵ Rozhodnutie Rady z 28. mája 2001 o vytvorení Európskej súdnej siete pre občianske a obchodné veci. Slovenská verzia rozhodnutia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú. v., kap. 19, zv. 04, s. 145 – 151.

o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností⁵⁸⁶ a nariadenie č. [1206/2001](#) o cezhraničnom vykonávaní dôkazov.⁵⁸⁷ Základnými východiskami uvedenej unifikovanej právnej úpravy sú:

- právna úprava sa vzťahuje na občianske a obchodné veci,
- umožňuje sa priamy styk medzi justičnými orgánmi bez potreby zaangažovať ústredný orgán,
- v snahe o zrýchlenie a zefektívnenie spolupráce sa zavádza povinné používanie formulárov, pričom jazyk, v ktorom sa formulár vyplní, je určený spravidla štátom, orgánu ktorého je formulár určený,
- súd, ktorý žiadosť, resp. dožiadanie obdržal, je povinný potvrdiť prijatie požiadavky a
- pri doručovaní alebo vykonávaní dôkazu sa postupuje buď podľa práva súdu, ktorý je požiadaný o úkon, alebo podľa právneho poriadku súdu, ktorý o výkon žiada.⁵⁸⁸

21.1 Doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach

V súdnom konaní sa využíva množstvo písomností, ktoré musia byť sporovým stranám doručené. V prípade, ak má súdny spor cezhraničný charakter, je pochopiteľné, že rýchlosť a efektívnosť doručovania bude mať zásadný vplyv na rýchlosť súdneho konania. Okrem toho, verejnoprávne doručovanie je výkonom verejnej moci, ktorá je teritoriálne obmedzená na územie štátu. Neschopnosť doručiť určitú písomnosť do cudziny môže mať zásadne negatívne dôsledky pre súdne konanie.

Doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností z cudziny a do cudziny je preto klasickou súčasťou medzinárodného práva procesného. Doručovanie písomností je predmetom úpravy [Haagskeho dohovoru o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v cudzine v občianskych a obchodných veciach](#) z 15. novembra 1965,⁵⁸⁹ viacerých bilaterálnych medzinárodných zmlúv o právnej pomoci, ako aj úpravy vnútroštátneho predpisu – ZMPSaP. Vnútroštátny predpis ale ustanovuje iba proces

⁵⁸⁶ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 1393/2007 z 13. novembra 2007 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch \(doručovanie písomností\) a o zrušení nariadenia Rady \(ES\) č. 1348/2000 v znení korigenda](#). Úradný vestník L 324 , 10. 12, 2007, s. 0079 – 0120.

⁵⁸⁷ [Nariadenie rady \(ES\) č. 1206/2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach](#). Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v mimoriadnom vydaní Ú. v. v slovenskom jazyku, kap. 19, zv. 04, s. 121 – 144.

⁵⁸⁸ Cenné praktické informácie o aplikácii nariadenia č. 1206/2001, ako aj nariadenia poskytujúce stránka [Ministerstva spravodlivosti SR](#).

⁵⁸⁹ Vyhláška MZV č. 85/1982 Zb.

a podmienky doručovania cudzích písomností na Slovensku (§ 58 ZMPSaP) a doručovanie prostredníctvom slovenských orgánov v zahraničí (§ 59 a § 60 ZMPSaP). Slovenský ZMPSaP nemôže ukladať povinnosti súdnym ani iným orgánom iného štátu.

Medzi členskými štátmi EÚ sa doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností riadi nariadením č. [1393/2007](#) o doručovaní, ktoré má vo vzťahu medzi členskými štátmi prednosť pred medzinárodnými zmluvami. Toto nariadenie sa uplatní v občianskych a obchodných veciach, keď sa má odoslať súdna alebo mimosúdna písomnosť z jedného členského štátu do iného. Nariadenie sa v zmysle medzinárodnej zmluvy⁵⁹⁰ vzťahuje aj na Dánsko.

Základným účelom nariadenia je vytvoriť priestor pre efektívne a rýchle odosielanie súdnych a mimosúdnych písomností priamo medzi miestnymi orgánmi, určenými jednotlivými členskými štátmi. Doručovanie sa už neuskutočňuje prostredníctvom centrálnych orgánov (prostredníctvom ministerstiev spravodlivosti), ale priamou komunikáciou medzi konkrétnymi súdnymi orgánmi. S cieľom uľahčiť odosielanie a doručovanie písomností medzi členskými štátmi sa používajú vzorové tlačivá⁵⁹¹ a vydávajú sa pomocné „vysvetľujúce“ dokumenty.⁵⁹² V snahe uľahčiť medzisúdnú spoluprácu oznámila Slovenská republika, že pre účely medzisúdnej spolupráce v oblasti doručovania sa okrem slovenského jazyka za komunikačný jazyk bude považovať aj český a anglický jazyk. Cudzie súdy sa tak na slovenské súdy môžu obracať so žiadosťou o doručenie písanou v českom alebo aj v anglickom jazyku.

Nariadenie o doručovaní zavádza rôzne spôsoby doručovania písomností: odosielanie prostredníctvom odosielajúcich a prijímajúcich orgánov, odosielanie konzulárnou alebo diplomatickou cestou, doručovanie poštou alebo priame doručovanie, pričom spôsoby doručovania sú rovnocenné.⁵⁹³ Spôsoby doručovania podľa nariadenia je možné použiť iba vtedy, ak je známa adresa príjemcu písomností. Podľa nariadenia sa rovnakým spôsobom môžu doručovať aj mimosúdne písomnosti. Nariadenie ale pojem mimosúdne písomnosti bližšie nešpecifikuje. Zdá sa, že Súdny dvor pristupuje k širokému výkladu pojmu mimosúdna písomnosť.⁵⁹⁴

⁵⁹⁰ [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych alebo obchodných veciach](#). Ú. v. EÚ L 300, 17. 11. 2005, s. 55.

⁵⁹¹ Pozri [stránku Európskeho justičného atlasu](#).

⁵⁹² Komisia vypracovala [príručku](#) obsahujúcu informácie týkajúce sa riadneho uplatňovania nariadenia.

⁵⁹³ Pozri [rozsudok SD EÚ vo veci C-473/04, Plumex vs Young Sports NV z 9. februára 2006](#).

⁵⁹⁴ Pozri [rozsudok SD EÚ vo veci C-14/2008, Roda Golf & Beach Resort SL z 25. júna 2009](#).

21.1.1 Prijímanie súdnych a mimosúdnych písomností z cudziny

Nariadenie o doručovaní upravuje postup súdnych orgánov pri prijímaní písomností z cudziny (z iného členského štátu) na doručovanie právnickým a fyzickým osobám. Prijímajúcimi orgánmi sú okresné sudy podľa bydliska adresáta. Po prijatí písomnosti a žiadosti o jej doručenie prijímajúci orgán najneskôr do siedmich dní potvrdí odosielajúcemu orgánu prijatie. Prijímajúci orgán má písomnosť doručiť spravidla do jedného mesiaca sám (tzv. doručenie súdom) alebo môže zabezpečiť jej doručenie.

Doručenie súdom sa uskutoční predvolaním adresáta na účely prevzatia písomnosti, o čom sa vyhotoví zápisnica. Rozličné následky sú viazané na jazyk, v ktorom je písomnosť vyhotovená. Ak nie je písomnosť vyhotovená v slovenskom jazyku (alebo ak nie je priložený jej preklad do slovenčiny), súd adresáta poučí o možnosti odmietnuť prevziať písomnosť, ak nie je spísaná v jazyku, ktorému rozumie. Súd môže písomnosť **doručiť aj s využitím poštových služieb**, a to do vlastných rúk. Aj v tomto prípade je dôležité, či je písomnosť v slovenskom, alebo v inom jazyku. Ak nie je písomnosť v slovenskom jazyku, tak k nej súd pripojí informačné tlačivo vo všetkých jazykoch (súd totiž nemôže vedieť, ktorému jazyku adresát rozumie). Ak sa súdu vráti zásielka ako nevyzdvihnutá, súd doručenie zopakuje. Po márnom opakovanom doručení môže nastať fikcia doručenia iba v tom prípade, ak je písomnosť v slovenskom jazyku. O výsledku slovenský súd informuje odosielajúci súd.

21.1.2 Odosielanie súdnych a mimosúdnych písomností do cudziny

Súdne písomnosti sa do iných členských štátov odosielajú priamo a čo najrýchlejšie medzi určenými orgánmi (v Slovenskej republike sú odosielajúcimi orgánmi okresné sudy, krajské sudy a Ministerstvo spravodlivosti SR). Ako sme už uviedli, nariadenie rozlišuje medzi odosielaním prostredníctvom odosielajúcich a prijímajúcich orgánov, odosielaním konzulárnou alebo diplomatickou cestou, doručovaním poštou alebo priamym doručovaním.

Postup pri doručovaní **prostredníctvom odosielajúceho a prijímajúceho orgánu** už bol popísaný skôr a uplatní sa *mutadis mutandis* aj v prípade, ak slovenský súd žiada súd iného členského štátu o doručenie písomnosti. Určené orgány členských štátov môžu do ostatných členských štátov doručovať aj s využitím **poštových služieb**, teda bez ingerencie orgánu štátu, kde sa má písomnosť doručiť. V tomto prípade je ale potrebné doručiť písomnosť do vlastných rúk a tlačivá pre medzisúdnu komunikáciu sa nepoužijú. Adresát písomnosti ale musí byť informovaný o práve písomnosť odmietnuť, ak písomnosť nie je v úradnom jazyku prijímajúceho štátu, alebo v jazyku, ktorému rozumie. **Iné spôsoby doručovania** (prostredníctvom zahraničných zastupiteľských orgánov alebo priame doručovanie) sa používajú iba výnimočne.

21.2 Dožiadanie vykonávania dôkazov v občianskych a obchodných veciach

V súdnom konaní o spore s cudzím prvkom vyvstáva pravidelne potreba vykonať dôkazy v inom štáte. Napríklad môže byť potrebné vypočuť svedka, účastníkov či znalcov, ktorí sa nachádzajú v inom členskom štáte, alebo uskutočniť ohliadku určitého miesta v zahraničí. Za vykonávanie dôkazu môžeme považovať aj predloženie písomností, overenie, zistenie skutočností či obstaranie znaleckého posudku.

Otázka vykonávania dôkazov v cudzine bola dlhodobo predmetom unifikáčnej snahy, ktorá vyústila v prijatie [Haagskeho dohovoru o vykonávaní dôkazov v cudzine v občianskych a obchodných veciach z 18. marca 1970](#).⁵⁹⁵ Podľa tohto dohovoru každý zmluvný štát označí ústredný orgán, ktorý je poverený prijímať dožiadania došlé od justičného orgánu iného zmluvného štátu a odovzdať ich príslušnému orgánu za účelom vykonania. Vykonávanie dôkazov sa v zmysle uvedeného dohovoru zabezpečuje nepriamo, prostredníctvom ústredných orgánov.

V rámci Európskej únie bol dosiahnutý cieľ zjednodušiť proces vykonávania dôkazov v cudzine priamym dožiadanim bez povinnej ingerencie ústredného orgánu členského štátu prijatím nariadenia č. [1206/2001](#). Podľa tohto nariadenia sa postupuje v prípade, ak justičný orgán jedného členského štátu chce dožiadať justičný orgán iného členského štátu. Medzi členskými štátmi má nariadenie prednosť pred spomenutým Haagskym dohovorom. Nariadenie zjednodušuje spoluprácu, neobmedzuje iné možnosti cezhraničného vykonávania dôkazov.⁵⁹⁶

Vo vzťahu k štátom, ktoré nie sú členmi Európskej únie, sa pri dožiadaní o výkon dôkazu postupuje podľa medzinárodnej úpravy (Haagsky dohovor, bilaterálne zmluvy o právnej pomoci), ak takej niet, použije sa právna úprava ZMPSaP. Táto úprava sa ale aplikuje iba pre postup slovenských orgánov pri cezhraničnom výkone dôkazu. Slovenský právny predpis nemôže ustanovovať povinnosti a práva cudzím justičným orgánom. V ďalšom rozbere sa sústredíme na postup justičných orgánov EÚ pri cezhraničnom výkone dôkazu podľa nariadenia č. 1206/2001.

Nariadením č. 1206/2001 sa spravuje cezhraničné vykonávanie dôkazov v občianskych a obchodných veciach. Nariadenie je pritom možné aplikovať aj v niektorých prípadoch, ktoré sú vylúčené z pôsobnosti nariadenia Brusel Ia. Aj nariadenie č. 1206/2001 predpokladá formalizovanú komunikáciu medzi súdmi členských štátov prostredníctvom [tlačív](#), ktoré je možné vyplňať aj elektronicky. Na rozdiel od jazykových požiadaviek na tlačivá podľa nariadenia o doručovaní, Slovenská republika oznámila, že tlačivá pre výkon dôkazu prijíma v slovenskom jazyku (teda nie v českom ani v anglickom jazyku).

⁵⁹⁵ Vyhláška Ministerstva zahraničných vecí č. 129/1976 Zb.

⁵⁹⁶ Napríklad prípad, keď znalec vykonáva znaleckú činnosť – nezasahujúc do výkonu verejnej moci – v zahraničí. Pozri rozsudok SD EÚ vo veci [C-332/11 z 21. 2. 2013](#) „ProRail BV proti Xpedys NV a i.“

Podľa nariadenia sa rozlišuje medzi dvoma spôsobmi vykonávania dôkazov. Dôkaz môže vykonať dožiadaný súdny orgán iného členského štátu (súd, ktorý bol požiadaný o výkon dôkazu) alebo dôkaz môže byť vykonaný priamo dožadajúcim súdom na území iného členského štátu (priamy výkon dôkazu). Priamy výkon dôkazu sa od nepriameho líši tým, že ide o väčší zásah do suverenity členského štátu, a preto sa vyžaduje povolenie členského štátu, v ktorom sa má dôkaz vykonať. Takisto nie je možné v prípade priameho výkonu dôkazu siahnuť k donucovacím prostriedkom (predvedenie svedka a pod.) a výkon dôkazu je možný iba na dobrovoľnom základe, o čom musí byť osoba predvolaná na vypočutie upovedomená. V oboch prípadoch výkonu dôkazu sa dôkaz môže vykonať miestnymi a diaľkovými prostriedkami (napr. prostredníctvom videokonferencie).

Žiadosť súdu (dožadujúci súd) o vykonanie dôkazu sa adresuje priamo kontaktnému miestu (priamo justičnému orgánu – dožiadanému súdu), ktoré je určené každým členským štátom, pričom nie je povinnosť zapájať do komunikácie aj centrálny orgán (ministerstvo spravodlivosti). Dožiadaný súd zašle do siedmych dní po doručení dožiadania potvrdenie dožadujúcemu súdu o prijatí dožiadania. Ak je dožiadanie úplné a môže byť vykonané, dožiadaný súd vykoná dožiadanie bez odkladu, najneskôr do 90 dní od doručenia dožiadania. V zásade vykoná dožiadaný súd dožiadanie v súlade s vlastnými právnymi predpismi, na požiadanie môže ale postupovať aj podľa predpisov dožadujúceho súdu.

V záujme zefektívniť a zrýchliť cezhraničné vykonávanie dôkazov obmedzuje nariadenie možnosť odmietnuť dožiadanie o výkon dôkazu, a to na výnimočné prípady ustanovené nariadením.

ZOZNAM POUŽITEJ A ODPORÚČANEJ LITERATÚRY

- AHERN, J., BINCHY, W. (eds.) *The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations*. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2009, s. 478.
- BAR, CH., MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003.
- BAR, CH., CLIVE, E. (eds.) *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition. Volume III*. München : Sellier, 2009, s. 2900 – 2949.
- BARANCOVÁ, H. [Rímsky dohovor a nové európske kolízne pracovné právo](#). In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, č. 3/2010, s. 15 – 22.
- BARTIN, E. De l'impossibilité d'arriver à la suppression définitive des conflits de lois". In *Journal du droit international*. 1897, s. 225 – 255, 466 – 495, 720 – 738.
- BENECKE, M. *Gesetzesumgehung im Zivilrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004.
- BERNIT, C., CH. *Die Anknüpfung von Vorfragen im europäischen Kollisionsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2010.
- BĚLOHLÁVEK, A. J. Nařízení Řím I o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy. In *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 11, s. 457 – 469.
- BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromného vydání k 17. 12. 2009: I. díl*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, 1316 s.
- BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromného vydání k 17. 12. 2009: II. díl*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1317- 2684.
- BĚLOHLÁVEK, A. J. Trust jako institut (ne)známý z pohledu mezinárodního práva soukromého (Věcný rozsah nařízení č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy – Řím I). In *Obchodněprávní revue*. 2009, č. 7, s. 181.
- BĚLOHLÁVEK, A. *Římska úmluva a nařízení Řím I. Komentář*. I. a II. díl. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 2684.
- BOGDAN, M. *Concise Introduction to EU Private International Law*. Europa Law Publishing, 2006.
- BOWYER, G. *A Dissertation on the Statutes of the Cities in Italy*. London, 1832, s. 1 - 71.
- BRIGGS, A. *The Conflict of Laws*. 2. vyd. Oxford University Press, 2009, s. 288.
- BŘICHÁČEK, T. Změny v obecném režimu uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v civilních věcech v EU. In *Právní rozhledy*. 2013, 5, s. 165.

- BŘÍZA, P. (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římske úmluvy a nového nařízení Řím I. In *Právní rozhledy*. 2009, č. 2/2009, s. 39 – 48.
- BŘÍZA, P. (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. In *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 2, s. 39 – 48.
- BŘÍZA, P., GANTNER, F. Změny v určování mezinárodní soudní příslušnosti v důsledku revize nařízení Brusel I. In *Právní rozhledy*. 2015, 15-16, s. 533 – 540.
- BURDOVÁ, K. Nariadenie Brusel Ia a tretie štáty. In *Regionalizmus: Stav, východiská, perspektívy*. Košice : Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2013, s. 27 – 34.
- BYSTRICKÝ, R. *Základy mezinárodního práva soukromého*. Praha : Orbis, 1958.
- CANARIS, C.-W. Die Verdinglichung obligatorischer Rechte. In *Festschrift für Werner Flume*. Köln : Otto Schmidt, 1978, s. 371 – 428.
- CANARIS, C.-W. *Die Vertrauenshaftung im deutschen Privatrecht*. München, 1971.
- CARSWELL, D. The Doctrine of Vested Rights in Private International Law. In *The International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 8, No. 2 (Apr., 1959), s. 268 – 288.
- CHESHIRE, NORTH & FAWCETT. *Private International law*. 14. vyd. Oxford University Press, 2008, s. 1390.
- COESTER-WALTJEN, D. Transpozice nařízení Brusel I a Brusel IIa do národního procesního práva. In *Právní fórum*. 2006, roč. 3, č. 3, s. 38-44.
- CORDES, A. The search for a medieval Lex mercatoria. In Piergiovanni, V. (ed.) *From Lex Mercatoria to commercial law*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 53 – 67.
- CSACH, K. [Doktrína culpa in contrahendo v obchodnom práve](#). In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2006, č. 5/2006, s. 36 – 46.
- CSACH, K. Výklad harmonizovaných právnych predpisov v Slovenskej republike. In *Právný obzor*. 2006, č. 5/2006, s. 444 – 460.
- CSACH, K. História a súčasnosť nemeckého práva osobných (obchodných) spoločností. In Bujňáková, M. (zost.) *Aktuálne otázky práva*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2007, s. 415 – 431.
- CSACH, K. Medzi zmlouvou a deliktom – voľba rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z deliktov podľa nariadenia Rím II. In HUSÁR, J. *Tradície a inovácie v súkromnom práve*. Košice : UPJŠ, 2009, s. 24 – 30.
- CSACH, K. Medzi zmlouvou a deliktom – voľba rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z deliktov podľa nariadenia Rím II. In *Tradície a inovácie v súkromnom práve: zborník príspevkov*. Košice : UPJŠ, 2009, s. 117 – 127.
- CSACH, K. *Štandardné zmluvy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009.

- CSACH, K. *Zodpovednosť znalcov v komparatívnom a kolíznoprávnom kontexte*. Košice : UPJŠ, 2009, s. 120.
- CSACH, K. Ochrana spotrebiteľa prostredníctvom (európskeho) medzinárodného práva súkromného a procesného. In *Výber z rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie*. 2010, č. 3/2010, s. 5 – 16.
- CÚTH, J. *Medzinárodné právo súkromné. Osobitná časť*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 1980.
- DICKINSON, A. *The Rome II regulation : The law applicable to non-contractual obligations*. Oxford : Oxford University Press, 2008.
- DOLOBÁČ, M. Právo proti nekalej súťaži v intenciách práva Európskej únie. In HUSÁR, J. (ed.) *Právo a obchodovanie*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2008, s. 57 – 63.
- DONAHUE, Ch. Jr. Benvenuto Stracca's *De Mercatore*. Was There a Lex Mercatoria in Sixteents-Century Italy? In PIERGIOVANNI, V. (ed.) *From Lex Mercatoria to commercial law*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 69 – 120.
- DRLIČKOVÁ, K. Aplikace Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2013, 21, č. 3, s. 327 – 337.
- ĎURIŠ, M. Súčasná zákonná úprava uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí v SR a ČR. In *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2008*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2008, s. 123 – 128.
- ĎURIŠ, M. Výhrada verejného poriadku – význam a postavenie v slovenskom medzinárodnom práve súkromnom. In *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2007*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2007, s. 299 – 305.
- ELIÁŠ, K. Miniatura na neřešitelné téma. In *Právník*. 1993, č. 12/1993, s. 1058 a nasl.
- FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A. *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. 3. vyd. Šamorín : Heuréka, 1998, s. 600.
- FRÖHLICH, C. W. *The Private International Law of Non-Contractual Obligations According to the Rome-II Regulation*. Hamburg : Verlag Dr. Kovač, 2008, s. 144.
- FUNTA, R. Torpédové žaloby po revízii nariadenia Brusel I. In *Justičná revue*. 2015, 12, s. 1425 – 1430.
- GARDON, T., VALUŠOVÁ, K. Voľný obeh súdnych rozhodnutí a verejných listín v Európe – praktické skúsenosti pri aplikácii nariadenia Brusel I a jeho revízii. In *Ars notaria*. 2013, roč. 17, č. 3, s. 32.
- GÁŽIOVÁ, I. Vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí cez prizmu medzinárodného práva a nástrojov EÚ. In *Medzinárodné právo ako strážca svetového poriadku: Vynútiteľnosť medzinárodného práva v 21. storočí*. Bratislava : Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri SAV, 2014, s. 187 – 198.

- GIERTL, A. Imunita cudzieho štátu v konaní pred súdmi. In *Justičná revue*. 2014, č. 10/2014, s. 1197 - 1210.
- GLOSSNER, O. From New York (1958) to Geneva (1961) – a veteran's diary. In *Enforcing Arbitration Awards under the New York Convention: Experience and Prospect*. Prístupné na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/NYCDay-e.pdf>.
- GORDLEY, J. *Foundations of private law*. Oxford university press, 2007, s. 491.
- GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. Nové nariadenie Rím I: Inovácie pri voľbe rozhodného práva pre zmluvné záväzky. In *Tradiície a inovácie v súkromnom práve: zborník príspevkov*. Košice: UPJŠ, 2009, s. 134 – 143.
- GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. Cezhraničné aspekty profesijnej zodpovednosti. In CSACH, K., DOLEŽAL, T., HUSÁR, J., SUCHOŽA, J., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. *Profesijná zodpovednosť*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011, s. 425 – 460.
- GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. Actio pro socio s cudzím prvkom. In *Právny obzor*. 2014, 4, s. 361 – 376.
- GRUBER, U. P. Insurance Contracts. In FERRARI, F., LEIBLE, S. (eds.) *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. München : Sellier, 2009.
- GUTZWILLER, M. *Geschichte des Internationalen Privatrechts, Von den Anfängen bis zu den grossen Privatrechtskodifikationen*. Stuttgart : Basel, 1977.
- Hamburg Group for private international law: Comments on the European Commission's Draft Proposal for a Council Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations („Rome II“). In *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. 2003, č. 1/2003, s. 1 – 56. Správa je v mierne zmenenom formátovaní prístupná aj na [stránke Inštitútu Maxa Plancka pre porovnávacie právo a medzinárodné právo súkromné v Hamburgu](#).
- HANKE, S., O. *Der rechtliche Status eines universellen Handelsrechts in den Rechtsordnungen Englands, Frankreichs und Deutschlands*. Dissertation. Fachbereich Rechts- und Wirtschaftswissenschaften der Johannes-Gutenberg-Universität Mainz, 2006, s. 613.
- HAŤAPKA, M. Priznávanie účinkov cudzím rozhodnutiam v občianskych veciach v Slovenskej republike (uznávanie a výkon). In *Justičná revue*. 2015, 3, s. 279 – 315.
- HAŤAPKA, M. K niektorým zásadným aspektom pôsobnosti nariadenia Brusel I. In *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 6 – 7, s. 896 – 913.
- HAŤAPKA, M. K problému spätnej účinnosti európskych nariadení v oblasti právomoci súdov a vzájomného uznávania a výkonu rozsudkov v civilných veciach. In *Justičná revue*. Roč. 57, č. 1, 2005, s. 87 – 95.

- HAŤAPKA, M. K pojmu „obvyklý pobyt“ v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. In *Justičná revue*. 2001, č. 2/2001, s. 183 – 188.
- HAŤAPKA, M. K niektorým aktuálnym praktickým a výkladovým otázkam novely zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. In *Justičná revue*. 2004, č. 10/2004, s. 1032 a nasl.
- HAŤAPKA, M. Uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí. In *Justičná revue*. 2002, č. 10/2002, s. 1106 a nasl.
- HEIN, J. Die Ausweichklausel in europäischen Internationalen Deliktsrecht. In BEATGE, D., von HEIN, J., von HINDEN, M. (eds.) *Die Richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 553 – 570.
- HENDEN, M. (Hrsg.) *Die Richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 691 – 713.
- HIRSE, T. *Die Ausweichklausel im internationalen Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, s. 476.
- HLAVIČKA, M. Pravomoc soudů nad cizími státy. In *Právnick*. 1933, s. 5 – 19.
- HOFFMANN, B., THORN, K. *Internationales Privatrecht*. 9. vyd. München : C. H. Beck, 2007, s. 612.
- HRNČIŘÍKOVÁ, M. Volba práva a bitva forem – hozená rukavice i pro české mezinárodní právo soukromé. In *Právní rozhledy*. 2014, 18, s. 628 – 633.
- HRNČIŘÍKOVÁ, M. Závaznost procesních smluv s cizím prvkom pro právní nástupce. In *Právní rozhledy*. 2013, 23 – 24, s. 834 – 838.
- HUDECOVÁ, L., KRÁLÍČEK, J. Uznávání a výkon cizích rozhodnutí v evropském justičním prostoru aneb co přináší nové nařízení Brusel I bis. In *Právnick*. 2015, roč. 154, č. 2, s. 145 – 163.
- HULMÁK, M. *Uzavírání smluv v civilním právu*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 218.
- HULMÁK, M. Předmluvní odpovědnost. In *Právní praxe*. 2001, č. 1 – 2/2001, s. 121 – 126.
- HUSÁR, J. *Právna regulácia ingerencie verejnej moci do podnikania*. Košice : Equilibria, 2007, s. 266.
- HUSOVEC, M. [Zodpovednosť na internete podľa českého a slovenského práva](#). CZ. NIC, 2014.
- HUSOVEC, M. [Posudzovanie právomoci slovenského súdu v prípade dištančných e-deliktov](#). In *Revue pro právo a technologie*. 2012, č. 5, s. 24 – 26.
- JAKUBÍK, A., BATISOVÁ, K. Uznanie cudzieho rozhodnutia a jeho podmienky. In *Justičná revue*. 2012, roč. 64, č. 2, 2012, s. 259 – 261.

- JANÁKOVÁ, R. Uznávanie a vykonateľnosť cudzích rozhodnutí na území Slovenskej republiky. *Európsky exekučný titul*. 2009, č. 2, s. 12 – 18.
- JHERING, R. [Culpa in contrahendo oder Schadenersatz bei nichtigen oder nicht zur Perfektion gelangten Veträgen](#). In *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*. 4. zväzok, roku 1861, s. 1 – 112.
- JÚDOVÁ, E. [Nové Nariadenie ES o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky – Rím I](#). In *Justičná revue*. 2008, č. 12/2008, s. 1725 – 1742.
- JÚDOVÁ, E. Výhrada verejného poriadku v kontexte nariadenia Brusel I. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2008*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2008, s. 144 – 149.
- JÚDOVÁ, E. Personálne kritériá aplikácie nariadení ES o právomoci v cezhraničných veciach. In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, roč. 16, č. 4, s. 26 – 30.
- JUNKER, A. Die Rom II – Verordnung: Neues Internationales Deliktsrecht auf europäischer Grundlage. In *Neue Juristische Wochenschrift*. 2007, č. 51/2007, s. 3675 – 3682.
- KADNER GRAZIANO, T. Das auf außervertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht nach Inkrafttreten der Rom II-Verordnung. In *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. 2009, 73, č. 1, s. 1 – 77.
- KAHN, F. [Gesetzeskolission. Ein Beitrag zur Lehre des internationalen Privatrechts](#). In *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*. 1891, s. 1 – 143.
- KEGEL, G., SCHURIG K. *Internationales Privatrecht*. 9. vyd. München : C. H. Beck, 2004, s. 1190.
- KOTRUSZ, J., ŠTEFANKOVÁ, N. [Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru a jeho jednotná aplikácia](#). In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2009, č. 5/2009, s. 4 – 7.
- KÖTZ, H. *Europäisches Vertragsrecht I*. Tübingen : Mohr Siebeck. 1996.
- KÖTZ, H. Allgemeine Rechtsgrundsätze als Ersatzrecht. In *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. 34 (1970), s. 663 a nasl.
- KRÁLÍČEK, J. Interakce výlučné pravomoci a porušování práv k duševnímu vlastnictví na internetu v novém nařízení Brusel II bis, aneb jak se ignorují hlasy z praxe. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2014, 22, č. 1, s. 54 – 61.
- KRČMÁŘ, J. *Základy Bartolovy a Baldovy teorie mezinárodního práva soukromého*. Praha, 1910, s. 232.
- KRONKE, H. Das Lex-fori-Prinzip im internationalen Zivilprozessrecht. In *Zeitschrift für Zivilprozess International. (ZZPInt) Jahrbuch des Internationalen Zivilprozessrechts*. 2015, s. 399 – 408.

- KROPHOLLER, J. *Internationales Privatrecht*. 6. vyd. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, s. 742.
- KUCKEIN, M. *Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 321.
- KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 6. vyd. Brno : Doplněk, 2004.
- KUTENIČ, V. Čo znamená pojem „občianska vec“ vo vzťahu k Bruselskému dohovoru o jurisdikcii a výkone rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach? In *Justičná revue*. 2007, č. 2, s. 255 – 256.
- KYSELOVSKÁ, T. Online spotřebitelské smlouvy a hraniční určovatel „zaměřování činnosti“ ve světle judikatury Soudního dvora Evropské Unie. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2011, 19, č. 3, s. 221 – 226.
- KYSELOVSKÁ, T. Určení sudiště v případech pomluvy na internetu - několik poznámek k judikatuře Soudního dvora Evropské unie. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2013, 21, č. 4, s. 454 – 460.
- LACKO, P. *Právomoc a rozhodné právo v obchodnoprávných a občianskoprávných vzťahoch s cudzím prvkom*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2014, s. 133 – 134.
- LAGARDE, P. [Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention](#), HCCH Publications, 1998.
- LANDO, O., NIELSEN, P., A. The Rome I Regulation. In *Common Market Law Review*. 2008, s. 1687 – 1725.
- LAVRINC, M. Voľba rozhodného práva v slovenskom medzinárodnom práve súkromnom. In *Aktuálne problémy medzinárodného práva. Zborník z medzinárodnej konferencie konanej pri príležitosti 80. narodenín prof. JUDr. Juraja Cútha, DrSc., 23. februára 2006 v Bratislave*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie PraF UK, 2007, s. 234 – 239.
- LAŽÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. Uznanie a výkon cudzích rozhodcovských rozsudkov v podmienkach SR. In *Justičná revue*. 2014, 3, s. 327 – 335.
- LEICHT, S. *Die Qualifikation der Haftung von Angehörigen rechts- und wirtschaftsberatender Berufe im grenzüberschreitenden Dienstleistungsverkehr*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2002, s. 219.
- LOSER, P. *Die Vertrauenshaftung im schweizerischem Recht*. Bern : Stämpfli Verlag, 2006.
- LYČKA, M. Šestero zamyšlení nad procesními výjimkami stanovenými nařízením „Brusel“. In *Právní rozhledy*. 2010, č. 2, s. 53.
- LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2016.

- LYSINA, P., ŠTEFANKOVÁ, N., ĎURIŠ, M., ŠTEVČEK, M. *Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom: Komentár*. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2012.
- LYSINA, P. Vzájomný vzťah medzinárodných zmlúv, komunitárneho práva a vnútroštátneho práva v oblasti justičnej spolupráce v civilných veciach. In LANTAJOVÁ, D., JANKUV, J. (eds.) *Teória aplikácie medzinárodnej zmluvy ako nástroja právnej regulácie na národnej, medzinárodnej a komunitárnej úrovni*. Trnava : Trnavská univerzita, 2009, s. 88 – 98.
- LYSINA, P. Kúpna zmluva v medzinárodnom práve súkromnom, kolízna úprava a priama úprava. In *Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2007*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2007, s. 284 – 290.
- MAGNUS, U., MANKOWSKI, P. (eds.) *Brussels I Regulation. European Commentaries on Private International Law*. Sellier, 2007, s. 852.
- MALOVCOVÁ, L. Právomoc v zmluvných veciach podľa nariadenia Brusel I. In *Justičná revue*. 2014, č. 6 – 7, s. 896 – 910.
- MALOVCOVÁ, L. Právomoc v zmluvných veciach podľa nariadenia Brusel I. In *Justičná revue*. 2014, roč. 66, č. 6 – 7, s. 896 – 910.
- MANKOWSKI, P. Die Qualifikation der culpa in contrahendo – Nagelprobe für den Vertragsbegriff des europäischen IZPR un IPR. In *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*. 2003, č. 2/2003, s. 127 – 135.
- MAZÁK, J. *Základy občianskeho práva*. 4. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2009, s. 897.
- MELZER, F. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 304.
- MELZER, F. Základní východiska úpravy neplatnosti právního jednání v návrhu nového českého občanského zákonníku. In HUSÁR, J. (ed.) *Súčasnosc' a perspektívy právnej regulácie obchodných zmlúv II*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2009, s. 122 – 132.
- MISTELIS, L., A. *Charakterisierungen und Qualifikation im internationalen Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1999.
- MOLNÁR, P. [Uznávanie vykonateľnosti cudzích exekučných titulov v Slovenskej republike](#). In *Bulletin slovenskej advokácie*. 2008, č. 1 – 2/2008, s. 8 – 12.
- MYŠÁKOVÁ, P. Nařízení Řím I – revoluce v oblasti rozhodného práva pro závazky ze smluv? In *Obchodněprávní revue*. 2009, č. 2, s. 39.
- NEUMEYER, K. [Die Gemeinrechtliche Entwicklung des internationalen Privat- und Strafrechts bis Bartolus](#). München : J. Schweitzer (Arthur Sellier), 1901, reprint: Bibliolife, 2010.
- NOVÝ, Z. Pasivní společenství účastníků podle čl. 6 odst. 1 nařízení Brusel I. In *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 14, s. 504 – 512.

- PAGÁČ, L. Všeobecný režim výkonu rozhodnutia členského štátu EÚ v občianskych a obchodných veciach v Slovenskej republike po 1. januári 2015. In *Justičná revue*. 2015, 5, s. 697 – 706.
- PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 441.
- PAUKNEROVÁ, M. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. Praha : Karolinum, 1998.
- PAUKNEROVÁ, M. Státní příslušnost právnických osob. In *Právník*. 1997, č. 6/1997.
- PAUKNEROVÁ, M. Evropské mezinárodní civilní procesní právo (Brusel I, Brusel IIa). In *Právní fórum*. 2006, roč. 3, č. 4, s. 45 – 53.
- PAUKNEROVÁ, M. Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu: Vídeňská úmluva OSN, Nařízení Řím I a Společné evropské právo kupní smlouvy. In *Obchodně-právní revue*. 2012, č. 6/2012.
- PAUKNEROVÁ, M. Uznání zahraničních právnických osob v českém právu. In *Právník*. 1997, č. 10/1997.
- PEKÁR, B., SLAŠŤAN, M. Zistovanie a používanie cudzieho práva v Slovenskej republike. In ROZEHNALOVÁ, N., DRLIČKOVÁ, K., VALDHANS, J. (eds.) *Dny práva 2016. Část IV. Kodifikace obecné části kolizního práva – cesta či omyl?* MU : Brno, 2016.
- PETCH, T. The Rome II Regulation: An Update. In *Journal of International Banking Law and Regulation*. 2006, č. 8/2006, s. 449 – 455.
- PFEIFFER, T. Neues Internationales Vertragsrecht – Zur Rom I-Verordnung. In *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*. 2008, č. 20/2008, s. 622 – 629.
- PFEIFFER, M. Kde bydlí právnická osoba? Obvyklý pobyt a bydliště právnických osob z perspektivy evropského mezinárodního práva soukromého. In *Právník*. 2014, 7, s. 521 – 536.
- PFEIFFER, M. Mezinárodní konference „Revize nařízení Brusel I“. In *Právník*. 2011, roč. 150, č. 9, s. 941 – 942.
- POREDOŠ, F., ĎURIŠ, M., LYSINA, P. *Základy mezinárodního práva soukromého*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2006, s. 244.
- RINGE, W. G. No Freedom of Emigration for Companies? In *European Business Law Review*. Vol. 16, 3/2005. Prístupné na SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1085544>.
- ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justičný prostor v civilných otázkach*. Masarykova univerzita Brno, 2003, s. 402.
- ROZEHNALOVÁ, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních: nová dimenze mezinárodního práva soukromého a procesního. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2011, roč. 19, č. 4, s. 365 – 369.

- ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 445 s.
- ROZEHNALOVÁ, N. Průniky regionalismu a universality v mezinárodním právu soukromém, In GIERTL, A. (zost.) *Regionalizmus: Stav, východiská, perspektívy*. Košice : Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2013, s. 14 – 18.
- ROZEHNALOVÁ, N. *Instituty českého mezinárodního práva soukromého*. Praha : Wolters Kluwer, 2016.
- SAVIGNY, F. C. *System des heutigen römischen Rechts*. Berlin, 1840.
- SCOLES, E. F., HAY, P., BORCHERS, P. J., SYMEONIDES, S. C. *Conflict of Laws*. 4. vyd. Thomson West, 2004, s. 1566.
- SCHACHERREITER, J. *Leading Decisions zum Internationalen Privatrecht*. Wien : Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2008, s. 390.
- SCHINKELS, B. *Normsatzstruktur des IPR*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007, s. 272.
- SHEPHARD, J.W. The Rôles d'Oléron – A Lex Mercatoria of the Sea? In Piergiovanni, V. (ed.) *From Lex Mercatoria to commercial law*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 207 – 253.
- SIMON, P., ŠUK, P. Upravuje Nařízení Brusel I. soudní pravomoc nebo příslušnost?: Procesní důsledky odpovědi na tuto otázku. In *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 2, 2008, s. 54 – 58.
- SIMON, P., ŠUK, P. Záludnosti gramatického výkladu Nařízení Brusel I v jeho českém překladu, aneb když slova mnoho neznamenaají. In *Právní fórum*. 2007, roč. 4, č. 11, s. 391 – 400.
- SIMON, P. Problematické určení časové působnosti Nařízení Brusel I. v rozhodnutích Nejvyššího a Ústavního soudu. In *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 13, s. 481 – 486.
- SLAŠŤAN, M. Európske konanie s nízkou hodnotou sporu a spotrebiteľské spory. In Kol. *Prenos poznatkov do justičnej praxe: Zásahy súdov do súkromnoprávných úkonov*. Pezinok : Justičná akadémia SR, 2015.
- STANĚK, J., STEHLÍK, O. Mezinárodní příslušnost ve spotřebitelských věcech dle Nařízení „Brusel I „. In *Obchodněprávní revue*. 2013, roč. 5, č. 3, s. 71 – 74.
- SVĚRÁKOVÁ ČECHOVÁ, J. Význam výhrady podle článku 95 pro aplikaci Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2012, 20, č. 2, s. 169 – 175.
- STAUDINGER, A. Das Konkurrenzverhältnis zwischen dem Haager Straßenverkehrsübereinkommen und der Rom II-VO. In BEATGE, D., VON HEIN, J., VON HENDEN, M. (Hrsg.) *Die Richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 691 – 713.

- STONE, P. *EU Private International Law*. Edward Elgar Publishing, 2006.
- STORY, J. *Commentaries on the Conflict of Laws*. Boston, 1834.
- SYMEONIDES, S. C. *The American Choice-of-Law Revolution: Past, Present and Future*. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2006.
- SYMEONIDES, S.C. Choice of Law for Products Liability: The 1990s and Beyond. In *Tulane Law Review*. 2004, s. 1247 – 1349. Prístupné na: <http://ssrn.com/abstract=1167942>.
- SYMEONIDES, S.C. Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity. In *American Journal of Comparative Law*. Vol. 56, 2008, s. 173 – 222. Prístupné na: <http://ssrn.com/abstract=1031803>.
- ŠIRICOVÁ, L. Cezhraničné aspekty zodpovednostných vzťahov v práve obchodných spoločností. In SUCHOŽA, J., HUSÁR, J. (eds.) *Obchodné právo a jeho širšie kontexty: zborník vedeckých prác*. Košice : UPJŠ, 2010, s. 250 – 256.
- ŠIRICOVÁ, L. Nové nariadenie Rím I: Inovácie pri voľbe rozhodného práva pre zmluvné záväzky. In HUSÁR, J. (ed.) *Tradície a inovácie v súkromnom práve*. Košice : UPJŠ, 2009, s. 134 – 143.
- ŠIRICOVÁ, L. Pretrvávanie vnútroštátnych predpisov na obraz priamo účinného komunitárneho práva: Alternatívy a inšpirácie. In POGÁČOVÁ, J., SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. (eds.) *Komunitárne právo na Slovensku - päť rokov „po“*. Bratislava : Slovenská asociácia európskeho práva, 2009, s. 157 – 165.
- ŠIRICOVÁ, L. Špecifiká európskeho medzinárodného práva súkromného v rámci obchodných zodpovednostných vzťahov. In BEJČEK, J., ONDREJOVÁ, D. *Odpovednostní princip (a nebo jeho mutace?) v obchodním právu: sborník příspěvků z konference: 2. jún 2010, Brno* [elektronický zdroj]. Brno : Masarykova univerzita, 2010.
- ŠTEFANKOVÁ, N. Problém medzier v unifikovanej právnej úprave a úloha všeobecných zásad dohovoru OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru pri ich vyplňaní. In LANTAJOVÁ, D., JANKUV, J. (eds.) *Teória aplikácie medzinárodnej zmluvy ako nástroja právnej regulácie na národnej, medzinárodnej a komunitárnej úrovni*. Trnava : Trnavská univerzita, 2009. s. 129 – 151.
- TANGL, A. „Elektronische“ Geschäftsbedingungen („e-AGB“): Ein Blick auf einschlägige Rechtsgrundlagen und Entwicklungen in der EU (insbes. Österreich) und in den USA. In *Prinzipien des Privatrechts und der Rechtsvereinheitlichung* (Jahrbuch Junger Zivilrechtswissenschaftler). Richard Boorberg Verlag, 2000.
- TICHÝ, L. Ochrana proti zneužití procesu v nařízení Brusel I a českém právu? In *Jurisprudence*. 2011, roč. 20, č. 7 – 8, s. 39 – 46.
- TRÁVNÍČKOVÁ, S. Ochrana spotrebiteľa v záväzkových právnych vzťahoch s medzinárodným prvkom uzavíraných přes internet. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2011, 19, č. 2, s. 145 – 163.

- VAN DAM, C. *European Tort Law*. Oxford University Press. 2007.
- VALDHANS, J. Konkurencie regionalizmu a univerzality perspektívou Nařízení Řím II a Haagske úmluvy o právu použitelném pro dopravní nehody. In *Regionalismus: Stav, východiská, perspektívy*. Košice : Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2013, s. 19 – 26.
- VNUKOVÁ, J. Zhrnutie hlavných aspektov revízie Nariadenia Brusel I. In *Ars notaria*. 2014, roč. 18, č. 1, s. 4 – 9.
- VOET, J. *Commentarius ad Pandectas*. Den Haag, 1723.
- VONDRÁČEK, O. Článek 4 Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy: plodný či jalový kompromis? In *Právník*. 2007, č. 12/2007, s. 1314 – 1324.
- WÄCHTER, C., G. Ueber die Collision der Privatrechtsgesetze verschiedener Staaten. In *Archiv für die Civilistische Praxis*. 1841, s. 230 – 311, pokračovania: 1842, s. 1 – 59, s. 161 – 202 a s. 361 – 419. Reprodukované v: GÖDAN, J., CH. (ed.) *Klassiker des Internationalen Privatrechts*. č. 5. Stackstadt : Keip Verlag, 2007, s. 225 – 473.
- WEBER, H. *Die Theorie der Qualifikation*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1986, s. 310.
- WINN, J. K., HAUBOLD, J. *Electronic Promises: Contract Law Reform and E-commerce in a Comparative Perspective*, s. 4 a nasl. Prístupné na: http://www.law.washington.edu/Directory/docs/Winn/Electronic_Promises_Revised.pdf.
- YNTEMA, H. E. The Historic Bases of Private International Law. In *American Journal of Comparative Law*. Vol. 2, Nr. 3 (Summer, 1953), s. 297 – 317.
- ZEMAN, J. Několik úvah k otázce určování pravomoci na základě kritéria místní příslušnosti soudů v řízeních s mezinárodním prvkem. In *Jurisprudence*. 2014, roč. 23, č. 1, s. 29 – 35.
- ZHANG, M. Party autonomy and beyond: An international perspective in contractual choice of law. In *Emory International Law Review*. Vol. 20, 2006, s. 511 – 561. <http://ssrn.com/abstract=1084331>.
- ZWEIGERT, K. Die Dritte Schule im internationalen Privatrecht. In IPSEN (ed.) *Festschrift für Leo Raape*. Hamburg : Rechts- und Staatswissenschaftlicher Verlag, 1948, s. 35 a nasl.

Iné internetové zverejnenia

Max Planck Institute for Foreign Private and Private International Law: *Comments on the European Commission's Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation.*

Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation. COM (2002) 654, final.

Návrh nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I). KOM (2005) 650 v konečnom znení.

Návrh nariadenia o o súdnej príslušnosti, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a verejných listín v oblasti dedenia a o zavedení európskeho dedičského osvedčenia dedičských veciach. KOM(2009) 154 v konečnom znení.

Odporúčanie Komisie na obmedzenie zodpovednosti audítov v oblasti práva obchodných spoločností za škodu. SEC(2008), 1974.

Praktická príručka na uplatňovanie nariadenia o európskom exekučnom titule.

Zverejnenie Európskej komisie.

[Prehľad judikatúry Súdneho dvora EÚ k nariadeniu č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#) (11498/09).

[Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\). Explanatory memorandum.](#) COM(2003) 427 final, 2003/0168 (COD), s. 25.

Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano and Paul Lagarde. Ú. v. C 282, 31. 10. 1980, s. 1 – 50.

[Správa Komisie o uplatňovaní nariadenia č.1206/2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach.](#) COM(2007) 769 final.

[Správa Komisie o uplatňovaní nariadenia Rady \(ES\) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.](#) KOM(2009) 174 v konečnom znení.

Spríevodná správa Komisie k prvému návrhu nariadenia Rím II: *Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations („Rome II“). Explanatory memorandum.* COM(2003) 427 final, 2003/0168 (COD).

[Návrh Komisie na zmenu nariadenia Brusel I.](#) COM(2010) 748 final.

Kristián Csach
Ľubica Gregová Širicová
Elena Júdová

Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného

2. vydanie

Vydalo vydavateľstvo právnickej literatúry Wolters Kluwer SR s. r. o.
ako svoje prvé vydanie
Mlynské nivy 48, 821 09 Bratislava,
office@wolterskluwer.sk, www.wolterskluwer.sk,
v roku 2018 ako svoju 383. publikáciu.

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovať,
ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv.

Za odbornú a jazykovú stránku publikácie zodpovedajú autori.

ISBN 978-80-8168-782-2 (brožovaná)

ISBN 978-80-8168-783-9 (pdf)